

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jindřich Špergl

**MÍSTNÍ LIDOVÉ SOUDY (1961-1970) -
SOCIALISTICKÝ EXPERIMENT
V TEORII A PRAXI**

Disertační práce

Školitel: prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy – Právní dějiny a římské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. 6. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 1 232 890 znaků včetně mezer.

disertant

V Praze dne 22. 6. 2022

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi v realizaci disertační práce pomohli. Zejména děkuji vedoucímu práce prof. JUDr. Janu Kuklíkovi, DrSc. a pracovníkům Národního archivu a Státního okresního archivu Mělník.

Obsah

Úvod.....	1
1. Místní lidové soudy v teorii.....	4
1.1. Místní lidové soudy jako fenomén doby.....	6
1.2. Cesta k místním lidovým soudům.....	16
1.2.1. Kárné disciplinární orgány.....	26
1.2.2. Soudružské soudy.....	44
1.3. Právní úprava MLS.....	63
1.3.1. Příprava zákona o místních lidových soudech.....	73
1.4. Zákon o místních lidových soudech a předpisy s ním související.....	87
1.4.1. Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti.....	91
1.4.2. Ustavování místních lidových soudů a volba jejich soudců.....	97
1.4.3. Pravomoc a věcná příslušnost místních lidových soudů.....	102
1.4.4. Delikt ní kategorie provinění.....	107
1.4.5. Sankce ukládané místními lidovými soudy.....	111
1.4.6. Řízení před místními lidovými soudy.....	113
1.4.7. Opravné prostředky proti rozhodnutí místních lidových soudů.....	116
1.5. Projednávání provinění národními výbory.....	120
1.6. Aplikace zákona o místních lidových soudech.....	123
1.7. Novelizace zákona o místních lidových soudech.....	151
1.8. Soudobé hodnocení místních lidových soudů.....	170
1.9. Zánik místních lidových soudů.....	197
2. Místní lidové soudy v praxi.....	207
2.1. Místní lidové soudy v okrese Mělník.....	210
2.1.1. Rozhodovací činnost MLS při n. p. České loděnice Praha, z. Mělník..	251
2.1.2. Rozhodovací činnost MLS při MNV v Kostelci nad Labem.....	293
2.1.3. Rozhodovací činnost MLS při MNV Mělník.....	334
2.1.4. Rozhodovací činnost MLS v Kralupech nad Vltavou.....	364
2.1.5. Rozhodovací činnost MLS v Neratovicích.....	407
2.1.6. Ostatní MLS působící v okrese Mělník.....	427
3. Soudní orgány podobné MLS v zahraničí.....	432
3.1. Soudružské soudy v SSSR.....	433
3.2. Společenské soudy v Německé demokratické republice.....	443
3.3. Soudní orgány podobné MLS v ostatních zemích tzv. východního bloku...	449
Závěr.....	455

Seznam použitých zdrojů

Název disertační práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce

Název disertační práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce

Úvod

Když se v září 1998 v rámci oslav 650. výročí založení Karlovy univerzity konala v pražském Karolinu konference o vývoji práva v letech 1945-1990 v Československu, vytkli si její účastníci záměr, provádět do budoucna detailnější výzkum dosud málo zpracované problematiky právního vývoje. Zmíněná konference měla otevřít cestu pro další bádání, které ovšem již mělo vycházet z důkladné analýzy pramenného materiálu a zabývat se i právní praxí, tedy aplikací práva v každodenním životě.¹ Jestli v něčem zůstaly tyto aspirace nenaplněny, tak v komplexním zpracování problematiky místních lidových soudů coby základního článku soudní soustavy v Československé socialistické republice v letech 1961-1970.

Místní lidové soudy (dále jen MLS, či lidové soudy) jsou neodmyslitelnou součástí vývoje československého soudnictví po roce 1948, tj. v době, kdy došlo k jeho „zlidovění“. Tyto soudy představovaly specifický produkt socialistické soudní organizace. Ač byly soudobou literaturou prezentovány jako další prvek zlidovění soudnictví, přeci jen se od dosavadního vývoje zásadně odlišovaly.² Zatímco od vydání Zákona o zlidovění soudnictví³ se toto projevovalo participací laiků (soudců z lidu) na rozhodovací činnosti soudů (státních orgánů) obsazenými profesionálními soudci, tj. řekněme na infiltraci státního orgánu z vnějšku, v případě MLS došlo k přenesení samotné funkce státního orgánu na nestátní, společenský a plně laický orgán. Byť je třeba k tehdejším oficiálně proklamovaným názorům přistupovat zdrženlivě a kriticky, přeci jen je v souladu s dobovou literaturou možné lidové soudy označit za naprosté „novum“⁴, jež se ze všech soudních institucí nejvíce blížilo představám marxisticko-leninské koncepce uspořádání společenských vztahů.⁵ Rovněž doba, ve které tyto soudy působily, tj. od roku 1961 do roku 1970, je sice relativně krátkým obdobím, nicméně pro vývoj našeho státu v mnoha směrech zásadní a zlomové. V tomto ohledu je možno MLS označit za fenomén doby, když jak počátek, tak konec jejich činnosti determinovaly významné dějové momenty naší historie.

¹ Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990, Karolinum 2003, str. 9.

² Např. Rudé právo z 1. 7. 1961 přineslo na své titulní stránce článek pojednávající o vzniku MLS s titulkem „Další zlidovění našeho soudnictví“.

³ Zákon č. 319/1948 Sb. ze dne 22. 12. 1948 o zlidovění soudnictví.

⁴ Srov. O. Osmančík, K problematice místních lidových soudů, in socialistická zákonnost, číslo 4, 1966, str. 196.

⁵ Srov. např. V. I. Lenin, Spisy sv. 28, str. 391, SNPL, Praha, 1955, V. I. Lenin, Spisy sv. 31, str. 11, 112, SNPL, Praha, 1955, V. I. Lenin, Spisy sv. 32, str. 33, SNPL, Praha, 1955.

A právě z tohoto hlediska prezentují flagrantní ukázkou toho, jak vládnoucí komunistická garnitura přizpůsobovala právní normy svým aktuálním potřebám.

O to více nás překvapilo, že se tímto tématem v recentní právněhistorické literatuře nikdo podrobně nezabýval a v případě pojednání o lidových soudech zůstalo toliko u stručné výčtové poznámky o jejich existenci a činnosti.⁶ Obsírnější o nich pojednal článek L. Soukupa⁷, následně se staly i předmětem několika diplomových prací.⁸ Předkládaná disertační práce aspiruje toto vakuum alespoň z části vyplnit. Cílem práce je náhled na lidové soudy jako na dobově a ideologicky podmíněný specifický produkt vývoje společnosti, a to jednak v rovině teoretické a zejména pak v rovině praktické, tj. na podkladě rozhodovací činnosti a vnitřních mechanismů konkrétních soudů. V teoretické části práce aspiruje přiblížit současnému čtenáři dobovou autenticitu. Za tím účelem ve zvýšené míře využívá reprodukce archivních dokumentů a dobové literatury. Jak správně poukázal americký historik S. Kotkin, totalitní moc nelze charakterizovat výlučně její represivní podobou, ale též její ideologickou povahou. Ve své knize „Magnetic Mountains: Stalinism as Civilisation“ se zabýval každodenním chováním běžných občanů sovětského Magnitogorsku ve vztahu k oficiálně proklamované ideologii. V této souvislosti přišel se závěrem, že pro občany nebylo nutné, aby ideologickému slovníku, který používali, věřili, nýbrž aby pochopili, jak se mluvit má („*speaking Bolshevik*“).⁹ A právě ideologický slovník, způsob uvažování vedoucích představitelů státu a prezentace jejich myšlenek, nejprve uvnitř orgánů Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) a poté navenek, jsou pro pochopení soudobé reality zásadní. Ideologické proklamace byly v mnoha směrech v rozporu s vlastní každodenní realitou, nicméně převažující míra konformity a strachu z možných represí bránila ve větší míře veřejně na tyto diskrepance upozorňovat. To byl i případ lidových soudů, které byly chápány jako příklad vývoje socialistické společnosti na přechodu ke komunismu, a proto jejich existence a činnost nesměla být

⁶ Srov. např. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005 str. 457-460, resp. VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny. Plzeň, 2008, str. 537-539.

⁷ SOUKUP, L. Místní lidové soudy v Československu. In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990, Karolinum 2003, str. 293-299. Tento článek byl pak v upravené podobě publikován i v publikaci: KUKLÍK, J. a kol. Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989, Linde, Praha 2008, str. 644-653.

⁸ Např.: ŠEFLOVÁ, Kristýna. *Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969*. Praha, 2009. Diplomová práce (Mgr.). Filozofická fakulta UK, 2006-17-09, či JAROLÍNOVÁ, Veronika. *Místní lidové soudy v Trutnově (1961-1969)*. Diplomová práce (Mgr.). Právnická fakulta ZČU Plzeň 2012-31-03.

⁹ KOTKIN, S., *Magnetic Mountain: Stalinism as a Civilization*, University of California Press 1997, str. 198-238.

jakkoli zpochybňována. Dějinný vývoj ve druhé polovině 60. let minulého století však částečnou reflexi v pohledu na tento institut umožnil, když se na jejich činnost a vůbec koncepci začaly objevovat kritické hlasy volající po jejich reformě či dokonce zrušení. Z našeho pohledu je nejnvýstižněji charakterizoval O. Osmančik¹⁰, a to jako „*experiment*“ (viz dále). Tuto jeho charakteristiku jsme si proto vypůjčili jako přídomek názvu této disertační práce.

Samotná práce je rozdělena do 3 hlavních částí:

První část se lidovými soudy zabývá v rovině teoretické. Je uvozena deskripcí doby a ideologickými okolnostmi, za kterých vznikaly včetně pojednání o jejich předchůdcích – soudružských soudech a kárných (disciplinárních) orgánech. Následující kapitoly jsou věnovány jejich normativnímu zakotvení, změnám této právní úpravy a výčtu nedostatků celkové koncepce včetně soudobého hodnocení těchto soudů zejména v právní literatuře od roku 1965, kdy nad otázkou jejich účelnosti počala rezonovat široká odborná diskuse. Závěr první části představuje okolnosti a důvody jejich zániku.

Hlavním záměrem druhé části je prezentace realizace zákonné úpravy v praxi, a to na základě rozhodovací praxe vybraných soudů. Tato část má zejména poukázat na korelaci mezi teoretickou koncepcí úpravy (*law in books*) a její faktickou realizací (*law in action*). Pro zhodnocení faktické činnosti soudů byla zvolena metoda kritické deskripce realizována v souladu se soudobě účinnou právní úpravou, resp. jejím soudobým výkladem. Třetí část je věnována deskripci a komparaci MLS s podobnými soudobými soudními orgány v zahraničí. Největší pozornost je věnována soudružským soudům působícím v tehdejší Sovětském svazu, které sloužily v této oblasti jako primární inspirace pro ostatní země tzv. východního bloku.

¹⁰ JUDr. et PhDr. Otakar Osmančik (1932–2012) právník specializující se zejména na kriminologii, dlouholetý výzkumný pracovník Výzkumného ústavu kriminologického, který musel v 70. letech nuceně opustit, aby se v roce 1990 stal jeho ředitelem.

1. Místní lidové soudy v teorii

Naprosté novum, významný krok, naznačující směr vývoje soudních orgánů od orgánů státu v orgány budoucí komunistické samosprávy či experiment, to byly jen některé charakteristiky lidových soudů v soudobé právní literatuře. Úskalí, které právním historikům právní literatura z období let 1948-1989 přináší, je její vynucený servilní vztah k vládnoucímu režimu a s tím spojená faktická nemožnost soudobých autorů svobodně vyjadřovat jejich názory, pokud by byly v rozporu s těmi oficiálně proklamovanými. Z toho plyne nutnost k řadě informací z literatury tohoto období přistupovat mimořádně kriticky. Jistou výhodou přináší fakt, že v 60. letech minulého století došlo v Československu k částečnému uvolnění poměrů a jistá míra kritických názorů byla přeci jen tolerována. O. Osmančík ve svém článku nazvaném „K problematice místních lidových soudů“ uvedl: *„Zakotvením zásady, že místní lidové soudy jsou článkem jednotné soustavy československého socialistického soudnictví, vznikla situace, která neměla u nás, a patrně ani ve světě obdoby.“*¹¹ S tímto jeho tvrzením si dovolíme, i přes vědomí toho, že v různých formách se soudní orgány podobné lidovým soudům v naší historii objevovaly, souhlasit. Prvek laicizace soudnictví je možno vystopovat již za První republiky. Jednalo se např. o nikdy nerealizovaný projekt správního soudnictví, kde ve věcech práv a povinností v oborech veřejné správy měly v nižších instancích rozhodovat zvláštní správní senáty zřízené v okresech a župách. Skládat se měly z profesionálního úředníka a občanských přisedících volených okresními výbory.¹² Plné laicizaci se tyto orgány měly vyhnout účastí profesionálního úředníka. Nejinak tomu bylo v případě lidových soudů cenových, rozhodujících spory o zaplacení náhrady za prostředky vynaložené za nákup podstatně předražených předmětů potřeby v době války. Ze své podstaty se jednalo o rozhodčí soudy zřízené u každého okresního soudu. Tento lidový soud se skládal z přednosta okresního soudu, který mu zároveň předsedal a 12 přisedících, volených podle přesně

¹¹ OSMANČÍK, O. K problematice místních lidových soudů. Socialistická zákonnost, 1966, roč. XIV, č. 4, s. 196.

¹² Ústava z roku 1920 předpokládala, že československé správní soudnictví bude vytvořeno podle severoněmeckého (pruského) vzoru a že v nižších instancích budou ve věcech práv a povinností v oborech veřejné správy rozhodovat zvláštní správní senáty zřízené v okresech a župách. Skládat se měly z profesionálního úředníka a z občanských přisedících, volených okresními výbory. Teprve v nejvyšší instanci měl rozhodovat – a to pouze o otázkách zákonnosti – Nejvyšší správní soud. K provedení tohoto ústavního záměru byl současně s Ústavou v roce 1920 připraven a přijat zákon č. 158/1920 Sb. z. a n., o správním soudnictví u úřadů v okresních a župních. Ten však nikdy nenabyl zejména pro politickou nevůli a neshody účinnosti.

stanoveného klíče, založeného převážně na jejich profesním zaměření a odborných znalostech. Za těchto okolností se i přes přídomek lidový v názvu těchto soudů jednalo o vysoce specializované a odborně erudované orgány.¹³

Na základě všech dostupných pramenů a informací, které máme k dispozici, si dovolíme konstatovat, že až do vzniku MLS v roce 1961 nedošlo v naší moderní historii k tomu, aby základní článek soudní soustavy byl vybudován zcela na principu dobrovolnosti, ve formě plně právně laických orgánů nota bene se svébytnou právní úpravou.

¹³ Srov. Zákon č. 299/1919 Sb. ze dne 28. 5. 1919, jímž se zřizují lidové ceny cenové.

1.1. Místní lidové soudy jako fenomén doby

Každá změna platného práva v sobě zákonitě odráží dobovou realitu, která ji podnítila. V případě vstupu zcela nového institutu, či instituce do právního řádu, je o to zajímavější deskripce doby v kontextu s důvody a cíli, které zákonodárce k takovému kroku vedly. Komunistická vláda proměnila Československo doslova v jednu velkou právní laboratoř, která ohýbala a překrucovala právní řád potřebám totalitního systému s odkazem na prosazovanou ideu marxismu-leninismu, zpočátku modifikovanou o stalinismus¹⁴, a Sovětského svazu jako vzoru pro uspořádání státu a práva. L. Štoll¹⁵ toto období charakterizoval na schůzi Ideologické komise Ústředního výboru Komunistické strany Československé (dále jen ÚV KSČ) v březnu 1964 takto: „*Ovšem co se stalo za éry Stalina. Došlo k tomu, že se tyto věci (myšleno klasický marxismus pozn. autora) opustily, že to byla doba po 45. roce, kdy se velmi málo studoval Marx, kdy se studovaly Stalinovy spisy.*“¹⁶ Společným jmenovatelem většiny změn v právním řádu se stal akcent na udržení režimu a jeho mocenského monopolu, a tak značná část zásahů do pozitivního práva měla nepřirozený charakter, neboť nebyla primárně vyvolána poptávkou společnosti zohledňující její aktuální potřeby a zájmy, které by navíc respektovaly dosavadní vývoj, tradice, hospodářskou úroveň a kulturu. K. Kaplan zakladatelské období komunistického režimu charakterizoval jako „*naroubování*“ cizího zřízení na československou společnost se všemi jejími dosavadními atributy.¹⁷ V první fázi tohoto vývoje v duchu zostřeného, později lineárně zostřeného, třídního boje byly provedeny kroky k dosažení a upevnění mocenské stability režimu.¹⁸ Toto období je možno nazvat obdobím strachu, neboť to byla hlavní zbraň režimu k udržení svých pozic. Bylo to období, kdy se naplno rozjela kola politických procesů a sdělovací prostředky takřka denně informovaly o podvrtné a bezpečnostními orgány odhalené činnosti nepřátel lidově demokratického zřízení. Justice té doby byla ideově ovládána myšlenkou zlidovění, prezentující se účastí soudců z lidu na rozhodování soudů, a hlavně důslednou kontrolu její činnosti ze strany KSČ. Těžiště rozhodovací činnosti v politicky exponovaných kauzách se pak přesunula mimo vlastní rozhodovací činnost

¹⁴ Srovnej např. Lenin a Stalin, tvůrci socialistického práva: sborník studií sovětských právníků. Praha: Orbis 1951

¹⁵ Štoll Ladislav (1902-1981), člen ÚV KSČ, blíže: Štverák F. Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921-1992), Národní archiv, Praha 2018, str. 564.

¹⁶ NA, Fond 10/5, sv. 2, a.j. 10, Zápis ze schůze Ideologické komise ÚV KSČ ze dne 3. 3. 1964.

¹⁷ KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Barrister & Principal, Brno 2008, str. 7

¹⁸ Srovnej např. LENIN, Vladimír, Iljič. Kádry při budování socialismu: ze zkušeností VKS (b): sborník z projevů a článků V. I. Lenina s předmlouvou Ladislava Kopřivy. Praha: Svoboda, 1950.

soudů.¹⁹ V závěru tohoto období došlo i na některé stoupence komunismu, kteří se stali obětmi teze o hledání vnitřního nepřítele ve straně.

Následující období, počínaje rokem 1953, se neslo ve znamení první krize režimu předznamenané smrtí Stalina a Gottwalda, eskalující provedením měnové reformy a odporu k ní, celkovými negativními hospodářskými výsledky ústícími v deziluzi o dosavadním vývoji. Za další zlomový okamžik lze označit rok 1956, kdy se jednak konal XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, který přinesl Chruščovovo odhalení kultu osobnosti J. V. Stalina a jednak socialistická soustava utrpěla šrámy událostmi v Polsku a Maďarsku. Za této situace je možno hovořit a troufáme si říct, že u drtivé většiny společnosti, o ztrátě iluze o budování jakéhosi ráje na zemi a o poznání skutečné povahy režimu. Klíčovou otázkou se pro představitele komunistického režimu v Československu stala úvaha, jak dalece míra nespokojenosti ve společnosti, doposud převážně v latentní podobě, může režim ohrozit a zda nehrozí eskalace událostí podobným těm v Maďarsku. Podle K. Kaplana rok 1956 uzavíral jeden úsek života komunistického režimu v Československu a otevíral i předznamenal druhý, v mnoha bodech odlišný, projevující se mj. jiné krizí oficiální ideologie.²⁰ V této době se rodí první známky výraznějšího veřejně projeveného nesouhlasu s panujícími poměry²¹, a i dosud oficiálně prezentovaný obraz reality se pozvolna mění.²²

Režim reprezentovaný A. Novotným²³ navzdory všem těmto vlivům situaci prozatím ustál, aniž by musel čelit událostem podobným těm v Maďarsku či Polsku. Státy socialistické soustavy byly v té době ideologicky ovládnuty postuláty o vítězství socialismu v SSSR a úspěchy socialistické výstavby. Podle „Deklarace představitelů komunistických a dělnických stran socialistických zemí“ z listopadu 1957:

¹⁹ Toto konstatovala např. Zpráva o činnosti justičních orgánů v období politických procesů z 19. 3. 1963 (zpráva tzv. Kolderovy komise), NA, fond 10/5, Komise II, sv. 30 a. j. 507.

²⁰ KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Barrister & Principal, Brno 2008, str. 22

²¹ Např. II. sjezd československých spisovatelů 22.-29. 4. 1956 a studentský majáles 20. 5. 1956 v Praze. Jistá, byť značně rezervovaná, forma kritiky postupu strany a vlády v předchozích letech zazněla i na celostátní konferenci KSČ v roce 1956.

²² Toto je možno dobře zdokumentovat na filmové tvorbě, kdy po filmech jako Cesta ke štěstí (1951), Únos (1952), Akce B (1952) a mnoha dalších, ve kterých je jasné polarizování společnosti na hodné charakterní a ve svém přesvědčení pevné komunisty a ty ostatní, kterým jsou přisuzovány jen negativní vlastnosti, přichází ve druhé polovině 50 let do kin filmy jako Záříjové noci (1957), Škola otců (1957), Zde jsou lvi (1958), Tři přání (1958), kde najednou divák mohl sledovat, že ne všichni komunisti jsou tak charakterní, a že i ti co stojí tzv. na druhé straně barikády najednou dostávají „lidské“ vlastnosti a hlavně, že obraz reality v těchto filmech se změnil. Už nebyl tak idealistický jako v předchozích snímcích z počátku 50 let. Pokud předchozí filmy pootevíraly kritiku minulých let pak např. Skalského Cesta hlubokým lesem (1962) je otevřenou kritikou praktik násilné kolektivizace a hledání kádrů.

²³ Novotný Antonín (1904-1975). V letech 1953–1968 první tajemník KSČ, současně v letech 1957 až 1968 zastával úřad československého prezidenta.

*„Socialistické státy jsou spojeny v jednotné společenství tím, že vstoupily na společnou cestu socialismu, že mají společnou třídní podstatu sociálního a hospodářského zřízení i státní moci, že potřebují vzájemnou podporu a pomoc, že mají společné zájmy a cíle v boji proti imperialismu, za vítězství socialismu a komunismu, že mají společnou marxisticko-leninskou ideologii.“*²⁴ Příslib „lepších zítřků“ ve formě dobudování materiálně technické základny socialismu spolu s důsledným lpěním na tezí marxismu-leninismu, které již nesmějí podléhat žádným deformacím, měl v očích veřejnosti i nadále komunistickou vládu legitimovat. Skutečnost, proč takto založený status quo nemohl do budoucna obstát, vidí K. Kaplan hned v několika důvodech. Podle něj *„od roku 1956 prožívala krizi ideologie a nová ideologie o velkých perspektivách komunismu vymyšlená v Moskvě jako náhražka za tu rozpadající se, měla malou účinnost. K tomu velkým dílem přispívaly politické otřesy, které funkcionáři a členové museli prožívat příliš často (pád Stalina, peněžní reforma, opakující se změny oficiální politiky, amnestie, rehabilitace aj.). Takový sled rozporných stanovisek, kritiky minulé politiky a jejich tvůrců podlamoval důvěru ve správnost současné linie i vedení. Plodil jen pochyby, nešířil a neupevňoval přesvědčení komunistů, naopak byl zdrojem jejich politické lhostejnosti. Dřívější komunističtí nadšenci buď zestárlí a opustili stranický život, nebo se v rozporuplném vývoji strany posledních let neuměli orientovat. Většina příslušníků střední a mladší generace více či méně aktivně či formálně jen plnila stranické rozhodnutí jako svou „úřední“ povinnost. Jen postupně se vytvářela skupina těch, kteří si uvědomovali nutnost politických změn, reforem a usilovali o ně.“*²⁵

Za těchto okolností se ve stranických kruzích zrodil nový termín „revizionismus“, pod kterým se skrývala snaha korektur stranické politiky a režimu nad rámec určený stranickými orgány, projevující se mj. i ve zneužití snah po vyrovnávání se s kultem osobnosti a útoky proti vůdčí ideologii. O. Průša nebezpečí revizionismu shrnul následovně: *„Je třeba upozornit v této souvislosti na to, že XXI sjezd zvláště zdůraznil některé zásadní zvláštnosti socialistického státu a jeho odlišnosti od státu buržoazního a vůbec státu vykořisťovatelských typů. Jde totiž o to, že buržoazní propaganda spolu s revizionisty se pokouší líčit socialistický stát tak, jako by v něm rozhodující bylo násilí, jako by diktatura proletariátu byla založena pouze na násilí a vylučovala automaticky demokracii. Vývoj socialistického zřízení však ukazuje, že*

²⁴ Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran, Moskva 1957-1960, SNPL, Praha 1961, str. 98-108.

²⁵ KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Barrister & Principal, Brno 2008, str. 213.

v diktatuře proletariátu je hlavní její organizátorská funkce, mobilizace sil všeho lidu k vybudování socialismu a komunismu, a že násilí je nezbytné jen v určitých stádiích vývoje (s. Mikojan), že donucování nikdy nebylo hlavní metodou činnosti socialistického státu (s. Suslov).²⁶ Režim reagoval nutností boje proti revizionismu a s tím spojené obhajoby oficiální ideologie marxismu-leninismu. Ideologickým vrcholem takového přístupu bylo přijetí nové ústavy a v ní vyhlášení teze o „vítězství socialismu v naší vlasti“ a přechodu do vyšší vývojové fáze – komunismu.²⁷ Veškeré negativní vlivy minulosti pak byly prezentovány jako drobné chyby ve velkém socialistickém projektu, které strana napravuje. A. Novotný na setkání s delegací svazů architektů v březnu 1964 doslova uvedl: „Při kritice minulosti je třeba vyvarovat se toho, abychom staré chyby nenapravovali novými chybami. Metody byly nesprávné, ale koncepce byla v podstatě správná, takže ji není třeba napravovat či opravovat.“²⁸

Co se týče samotného socialismu, ten byl soudobými teoretiky vymezován jako období, kdy definitivně zvítězila dělnická třída, byl odstraněn antagonismus ve společnosti a veškeré společenské úsilí směřovalo k přechodu ke komunismu, tj. do fáze nahrazení státu a jeho orgánů formou všelidové správy, kde se vlastní chování lidí bude řídit podle navyklých vzorců v zájmu celku, čímž právo jako společenská nadstavba odumře.²⁹ Takto popsané období by se dalo, alespoň dle proklamovaných cílů, nazvat návratem ke kořenům komunistické ideologie.³⁰ O tom, že takový vývoj bude i nadále pozorně kontrolován a usměrňován vedením KSČ svědčí i slova Č. Císaře³¹ vyřčená v květnu 1963 na schůzi předsednictva ÚV k otázkám připravovaného sjezdu spisovatelů, kde se retrospektivně vyjádřil k jejich II. sjezdu konaném v roce 1956 tak, že: „v některých vystoupení se ukázal pokus vzít straně z rukou prapor boje za obrodu leninismu a předávat jej do jiných rukou.“³² Podle tehdejšího vidění světa společnost ve fázi socialismu zrodila profil nového člověka – člověka se socialistickou morálkou, který rozvíjí a upevňuje nový vztah k socialistickému právu, vědom si toho, že zákony socialistického státu jsou výrazem jeho vůle. Proto je také nejenom dobrovolně

²⁶ PRŮŠA, O., XXI. Sjezd komunistické strany sovětského svazu a právní věda, Právník 1959, ročník XCVIII, číslo 5. Podobně V. Procházka K marxisticko-leninskému pojetí státu Právník 1959, ročník XCVIII, číslo 7 str. 608-609.

²⁷ Srov. Prohlášení k ústavnímu zákonu č. 100/1960 Sb.

²⁸ NA, f. 02/1, ÚV KSČ sv. 36, Zápis ze setkání s delegací architektů.

²⁹ Srov. Např. Čchikvadze, V. M., Marxismus-leninismus o vzájemném vztahu ekonomiky, politiky, státu a práva, Právník 1961, str. 1-18.

³⁰ Viz poznámka č. 2

³¹ Císař Čestmír (1920-2013), v roce 1963 tajemník ÚV KSČ, blíže Štverák F. Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921-1992), Národní archiv, Praha 2018, str. 480.

³² NA, f. 10/5, Předsednictvo ÚV KSČ, Zápis ze schůze ze dne 13. 5. 1963.

doдржуje, ale i sám o jejich zachovávaní pečuje.³³ V souvislosti s naznačeným trendem komunisty uvažovaného vývoje společnosti se v literatuře z 60. let minulého století setkáváme s novým termínem „socialistická demokracie“. J. Boguszak³⁴ za základní formy socialistické demokracie považoval jednak další zapojování pracujících k účasti na práci státních orgánů a jednak přenášení funkcí státních orgánů na nestátní společenské organizace a orgány, zejména Revolučního odborového hnutí (dále jen ROH).³⁵ Jako prvořadý cíl v tomto ohledu bylo stanoveno: „*umožnit pracujícím v daleko širší míře přímo se podílet prostřednictvím společenských organizací na rozhodování o některých přestupcích proti zákonům a pravidlům socialistického soužití.*“³⁶ Tehdejší ideologie tak vyzdvihovala podle ní kvalitativní změnu společnosti, projevující se vyšší uvědomělostí občanů k plnění svých povinností a dodržování právních norem a co více v dodržování socialistické morálky. Tím vytvářela premisu o možnosti nahrazení dosavadní represivní úlohy státu orgány pracujících, které měly lépe zaručit preventivní funkci represe. Podle M. Dočkala takový vývoj: „*teoreticky znamená, že v péči pracovních kolektivů o dodržování právních norem se v konkrétní podobě rodí nová komunistická morálka (...), dochází k přímému styku v práci odborových a státních orgánů, ke vzájemnému ovlivnění metod práce a k odstraňování hranic mezi státní a nestátní činností, mezi soudním a mimosoudním projednáváním případů.*“³⁷

XI. sjezd KSC konaný ve dnech 18. - 21. 7. 1958 v Praze jako svůj hlavní závěr schválil postup v generální linii výstavby socialismu, jejíž jedním z hlavních atributů měla být ochrana socialistického majetku, která se měla stát věcí všech pracujících a významnou úlohou při dovršení socialismu. Právě rozkrádání nebo poškozování majetku v socialistickém vlastnictví bylo označeno za překážku úsilí převážné většiny pracujících o dovršení výstavby socialismu v nejkratší době. I když se zmiňovaný sjezd uskutečnil v období po odsouzení kultu osobnosti a odhalení jeho zvrácenosti, teze o třídním boji byla beze změny prosazována i nadále, což dokládá jak soudobá literatura,

³³ Zvýšení pravomoci a odpovědnosti národních výborů a opatření k dalšímu prohlubování socialistické zákonnosti: zasedání ÚV KSC ve dnech 7.—8. 4. 1960. Praha: Ústřední výbor KSC, 1960, str. 6.

³⁴ Prof. JUDr. Jiří Boguszak, DrSc. (1927), český právník a pedagog, zabývá se zejména otázkami teorie státu a práva a správního práva. Od roku 1968 profesor Univerzity Karlovy v Praze UK.

³⁵ BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 218

³⁶ Zvýšení pravomoci a odpovědnosti národních výborů a opatření k dalšímu prohlubování socialistické zákonnosti: zasedání ÚV KSC ve dnech 7.—8. 4. 1960. Praha: Ústřední výbor KSC, 1960.

³⁷ DOČKAL, M. K historii soudružských soudů, in Sborník prací Filozofické fakulty Brno. Brno: 1962, str. 106.

tak soudní praxe. V soudobé právní literatuře se čtenáři mohli i nadále dočíst, že: „nejtěžší útoky na majetek v socialistickém vlastnictví páchají třídní nepřátelé. Proti nim je také zaměřeno ostrí trestní represe. Rozkrádání nebo poškozování majetku v socialistickém vlastnictví se však dopouštějí i někteří zaostalejší pracovníci. Příčinou toho je mnohdy působení navyklých vztahů k výrobním prostředkům z vykořisťovatelského systému, které vyvolávají nesprávný vztah k majetku v socialistickém vlastnictví. K překonání tohoto nesprávného vztahu některých pracujících je zapotřebí rozvinout všechny formy a metody výchovy k úctě a uvědomělému vztahu k majetku v socialistickém vlastnictví (...). Především je si nutno uvědomit třídní profil provinivšího se zaměstnance. Bývalí kapitalisté jsou hlavními nositeli přežitků buržoazní společnosti – sobectví, bezohlednosti, snahy cizopasně žít bez práce na účet druhých. Proto jejich jednání proti zákonům našeho státu je – zejména při úmyslných činech – mnohem nebezpečnější než jednání, jehož se dopustí málo uvědomělý dělník nebo jiný pracující občan. Proto také v četných případech, kde např. u dělníka by k výchově jasně postačilo kárné opatření, je třeba u bývalých vykořisťovatelů postupovat věc prokurátorovi.“³⁸ Třídní hledisko přístupu k obviněným zastávala nadále i soudní judikatura. Např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu z ledna 1959 vyzdvihovala jeho uplatnění při použití mimořádného zmírňovacího práva³⁹, když konstatovala, že: „pro důsledné uplatnění zásady materiální pravdy je na místě, aby soud zjišťoval i skutečnosti potřebné pro politicky správné určení třídní povahy věci.“⁴⁰

Jinými slovy ideologické hledisko rozdělilo delikventy na zapřisáhlé nepřátele režimu, proti kterým bylo třeba postupovat bez slitování nejkrajnějšími prostředky, tj. za použití trestněprávních norem a na ty jejichž protiprávní jednání nepramenilo z programové snahy režimu uškodit, nýbrž z nesprávných návyků minulosti, kdy oni sami byli vykořisťováni. Tito delikventi byli označeni, poněkud eufemisticky, za „zaostalé“, s tím, že si zaslouží snahu o převýchovu mírnějšími prostředky mimo rámec

³⁸ Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, Orbis, Praha 1959, str. 5 a 25. Srov. dále např. VIESKA, J. K niektorým spoločensko-ekonomickým koreňom kriminality u nás, Právny obzor, 1961, č. 4 str. 232 či Československé trestní právo I, Praha 1959, str. 31-32.

³⁹ Srov. § 358 zákona č. 141/1950 Sb. a §§ 7 a 10 zák. č. 71/1958 Sb.

⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 16. 1. 1959 sp. zn. Cz 581/58 považovalo třídní stránku věci, projevující se zejména třídní příslušností stran věci, vždy za součást skutečného stavu a v tomto ohledu stanovilo povinnost soudům přizpůsobit jejich rozhodnutí třídnímu měřítku a tím „rozhodovat podle potřeb života.“ Přímou v konkrétní kauze, již se toto rozhodnutí týkalo, bylo mj. konstatováno porušení zákona právě s ohledem na absenci třídního hlediska v rozhodnutí nalézacího soudu, neboť ten nevezal do úvahy, že žalovaný „se nemohl při svém kapitalistickém zaměření smířit s tím, že zisk z prodejny národního podniku, nepatří do jeho vlastní kapsy, ale do národního majetku patřícího všem pracujícím. Toto zjištění právem staví žalovaného do pozice vykořisťovatele.“

trestněprávních norem a soudní jurisdikce. Právní literatura z počátku 60. let minulého století tezi o spočívání příčin kriminality v socialistické společnosti v přežitcích kapitalismu ve vědomí lidí všeobecně uznávala. Stejně tak proklamovala neexistenci žádné neodstranitelné a ve skladbě socialistické společnosti tkvící příčiny kriminality.⁴¹ V této souvislosti je nutno upozornit, že českoslovenští autoři popisující tento jev ve společnosti, vycházeli z děl sovětských právníků, jejichž závěry nekriticky přejímali.⁴² Z dnešního pohledu je sice takové vidění světa úsměvné, nicméně na konci 50. a začátku 60. let minulého století posloužilo jako ideologická šablona k zákonné úpravě, která pro „zaostalé“ občany přinesla možnost, aby jejich deliktní jednání nebylo projednáváno soudy podle norem trestního práva, nýbrž kárným orgánem na pracovišti podle speciální normy. Výhoda této konstrukce byla spatřována hlavně v možnosti morálního odsouzení provinilce celým pracovním kolektivem: *„které je mnohem účinnější a výchovnější nežli trest uložený soudem.“*⁴³

Předzvěst nových trendů v právu představoval Zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. M. Dočkal sice vznik kárných orgánů kvitoval, nicméně hlavní nedostatek jejich rozhodovací činnosti viděl v nemožnosti ostatních, na skutku nezúčastněných, pracujících se k případu vyjádřit a samotné rozhodnutí svým postojem ovlivnit, stejně tak v nemožnosti na výběru jeho členů participovat.⁴⁴ Tento nedostatek podle něj odstranily až soudružské soudy, coby orgány volené přímo pracujícími. Poznatky z dosavadní práce kárných komisí a soudružských soudů podle něj jasně ukazovaly neodůvodněnost monopolu státu v oblasti trestní represe, stejně jako nepotřebnost bezpodmínečně specializovaných odborníků k výkonu soudní praxe. Zmíněný trend deetatizace soudnictví považoval za: *„první konkrétní obrysy způsobu splývání právních a mravních norem na cestě ke komunismu.“*⁴⁵ A tak po krátkém intermezzu zákonně nikdy neupravených soudružských soudů a po „využití kladných zkušeností z jejich činnosti“ spatřily v duchu dynamiky doby světlo světa MLS. Koncepčně se jednalo o dvojediný orgán, který v sobě kombinoval, na rozdíl od soudružských soudů majících povahu toliko společenského orgánu, prvky státního a společenského orgánu. Povaha

⁴¹ Srov. např. VEVERKA, M. Přežitky a kriminalita, Právník, ročník CI, číslo 9, 1962 str. 795.

⁴² Srov. např. PIONTOVSKIJ, A., Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1959, ročník 3, str. 85, GERCENZON, A. Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1960, č. 7, str. 83 či GERCENZON, A., Sovetskaja justicija, 1961, č. 21, str. 1-2.

⁴³ Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví., Orbis, Praha 1959, str. 7.

⁴⁴ Srov. DOČKAL, M. K historii soudružských soudů, in Sborník prací Filozofické Fakulty Brno. Brno: 1962, str. 104.

⁴⁵ Tamtéž str. 106.

státního orgánu plynula z ústavního zařazení těchto soudů coby nejnižšího článku do soudní soustavy. To bylo spojeno s možností podat proti jejich rozhodnutím k okresním soudům odvolání, resp. v případě nedobrovolného plnění rozhodnutí vynutit jejich výkon státní mocí. Povaha společenských orgánů vycházela zejména z administrativního a materiálního oddělení těchto soudů od státních orgánů, jejich personálního složení v podobě soudců neprofesionálů, vykonávajících funkci jako čestnou a v neposlední řadě i aktivní účasti pracujících na jejich jednání s možností do tohoto vstupovat, a ještě před samotným rozhodnutím se k němu vyjadřovat. J. Hendrych⁴⁶ zřízení lidových soudů spojil se soudobým obdobím vývoje společnosti, kdy bylo možno: „*zúžit rozsah státního donucení a nahradit ho u společensky méně nebezpečných trestných případů porušování právních předpisů opatřeními společenského působení. V místních lidových soudech můžeme do boje proti drobnějším proviněním zapojit ještě více pracujících, a to i právě ty, s nimiž se provinilec denně stýká na pracovišti nebo v obci, ty, kteří mohou mít na jeho trvalou nápravu nejúčinnější morální vliv.*“⁴⁷

Ideově pak byly lidové soudy prezentovány jako významný krok na cestě ke komunismu: „*Zřízením místních lidových soudů byl učiněn v oblasti soudnictví jeden z významných kroků, naznačující směr vývoje soudních orgánů od orgánů státu v orgány budoucí komunistické samosprávy.*“⁴⁸ J. Boguszak je považoval za nejlepší názorný příklad perspektivy rozvoje socialistické demokracie v oblasti zajišťování socialistické zákonnosti, neboť: „*tyto lidové orgány (rozuměj MLS, pozn. autora) se nám jeví jako zárodek a předobraz onoho organismu, který bude pomáhat zajišťovat pravidla soužití komunistické společnosti.*“⁴⁹ Komunistická samospráva se měla vyznačovat zachováním „*určité veřejné společenské funkce a příslušné celospolečenské orgány řízení, při čemž však formy a metody uskutečňování těchto společenských funkcí budou značně odlišné od současného vývojového stadia, bude se vyvíjet i socialistické právo v pravidla socialistického a komunistického soužití a společenského regulování vztahů mezi lidmi a příslušnými společenskými orgány, při čemž tato pravidla budou dodržována dobrovolně a o jejich zachování budou dbát stále více sami občané a*

⁴⁶ Jiří Hendrych (1913-1979), v 60. letech blízký spolupracovník A. Novotného, od 1954 do 1968 byl tajemníkem ÚV KSČ. V období 1958–1962 byl členem politického byra ÚV KSČ, od 1962 do 1968 člen předsednictva ÚV KSČ.

⁴⁷ Referát Jiřího Hendrycha na zasedání ÚV KSČ ve dnech 7. a 8. 12.1960, Rudé právo ze dne 13. 12. 1960.

⁴⁸ PLUNDR, O. Organizace justice a prokuratury, Praha: Orbis, 1964, str. 85

⁴⁹ BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 218-219.

*společenské organizace.*⁵⁰ V souvislosti s uvažovaným budoucím vývojem společnosti si J. Boguszak položil řečnickou otázku: zda platné socialistické právo vyhovuje této vývojové tendenci socialistického státu? Odpovědí mu bylo, že vyhovuje svým obsahem, avšak ne již tak svou formou, což mohlo mít vliv na jeho aplikaci lidovými orgány. Na jedné straně bylo podle něj pozitivní, že stále více vrstev společnosti si osvojuje znalosti socialistických právních zásad, na druhé straně však systém platného socialistického práva vyjádřený v jednotlivých právních normách svou částečnou nepřehledností a zbytečnou složitostí aplikaci práva lidovými orgány znesnadňuje. Východiskem mu byla úvaha, že plně laické orgány složené z pracujících bez soudců z povolání nebudou aplikovat složité předpisy hmotného a procesního práva. Skutkové podstaty provinění, které budou projednávat, jakož i pravidla jejich jednání, budou vyjádřena v zákoně jen velmi jednoduše a rámcově. Tím větší zvláštní roli v jejich činnosti mělo mít „*socialistické právní vědomí.*“⁵¹

Na první pohled by se mohlo zdát, že se komunisté části svých nabitých výsad ve prospěch orgánů odborové organizace, resp. volených zástupců lidu, vzdávají. Opak byl však pravdou. Ve skutečnosti šlo pouze o jakousi fasádu, mající za cíl vzbudit dojem demokratického režimu opírajícího se mj. o dělnickou (lidovou) samosprávu. Stejnou fasádu představovala např. ústavně garantovaná práva občanů, systém národní fronty, formálně zaručující soutěž politických stran či garance nezávislé soudní moci. Ve skutečnosti to byla stále KSČ, která měla monopol moci a všechny ostatní instituce, ať už státní či společenské, plnily funkci převodového ústrojí její vůle. Jednalo se o tzv. nepřímé stranické řízení, jehož podstata tkvěla v řízení jednotlivých institucí a organizací nikoliv přímo direktivně shora, nýbrž prostřednictvím jejich vedoucích pracovníků a představitelů, kteří byli současně členy KSČ a jako takoví podléhali stranické disciplíně.⁵² Ostatně i samotný zákon č. 37/1959 Sb., o postavení závodních výborů základních organizací Revolučního odborového hnutí jasně proklamoval, že ROH postupuje pod vedením KSČ při získávání pracujících a jejich výchově v duchu

⁵⁰ Srov.: PRŮŠA, O., Významné směrnice strany k dalšímu upevnování socialistické zákonosti a zlidovění soudnictví, Právník 1961, str. 187

⁵¹ BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonosti, Právník 1961, str. 225-226

⁵² KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Barrister & Principal, Brno 2008, str. 465.

Marx-leninských idejí.⁵³ Podobně jako státní instituce i orgány ROH byly personálně prostřednictvím svých členů propojeny a podřízeny těm stranickým.

⁵³ Srov. úvodní prohlášení k č. 37/1959 Sb. o postavení závodních výborů základních organizací Revolučního odborového hnutí.

1.2. Cesta k místním lidovým soudům

Důvodová zpráva k zákonu o místních lidových soudech (dále jen zákon o MLS, či zákon) považovala jejich vznik za další krok ve vývoji společnosti charakterizovaném zapojováním širokých vrstev pracujících do jejího řízení spolu se zvýšením významu dobrovolných společenských organizací pracujících, na které jsou postupně přenášeny i některé úkoly státních orgánů.⁵⁴ Tím nepřímě odkazovala na trend, který bylo v Československu možno zaznamenat již od 1. poloviny 50. let minulého století např. v postupné delegaci agendy řešení pracovních sporů na mimosoudní orgány.⁵⁵ Speciální právní úpravu dostalo řešení pracovních sporů státních zaměstnanců, provedené Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.⁵⁶ Tyto spory měly projednávat výlučně rozhodčí komise bez možnosti podání případné stížnosti ke správnímu soudu.⁵⁷ Složení a organizaci rozhodčích komisí, jakož i řízení u nich měla upravit vláda svým nařízením.⁵⁸ To také učinila vydáním Vládního nařízení č. 120/1950 Sb., o právech a povinnostech státních zaměstnanců, o řízení ve věcech jejich pracovního poměru a o rozhodčích komisích.⁵⁹ To v § 29 a násl. upravilo zřízení a příslušnost rozhodčích komisí. Řízení bylo dvoustupňové. V prvním stupni projednávaly stížnosti rozhodčí komise při osobních úřadech bezprostředně podřízených ústředním úřadům. Proti jejich rozhodnutí byla možnost podat odvolání k ústředním rozhodčím komisím zřízených u ústředních úřadů. V případě, že by stížnost směřovala přímo proti rozhodnutí ústředního orgánu, nebylo proti němu odvolání přípustné a ústřední rozhodčí komise rozhodovala ve věci s konečnou platností. Rozhodčí komise

⁵⁴ Vládní návrh zákona o místních lidových soudech: sněmovní tisk 36 [online]. [cit. 2018-10-09]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0036_01.htm.

⁵⁵ Blíže KUKLÍK, J. a kolektiv, Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989, Linde Praha 2009, str. 231-232.

⁵⁶ Zákon nejprve vymezil osoby, které považoval za státní zaměstnance ve své působnosti (§§ 2 a 3). Následně upravil důvody skončení pracovního poměru včetně možnosti jeho zrušení výpovědí ze strany zaměstnavatele (úřadu). Úřad nadto mohl jednostranně pracovní poměr státnímu zaměstnanci i bez výpovědi zrušit, dopustil-li se zaměstnanec takového jednání, pro něž ho nebylo možno dále považovat za státně spolehlivého nebo kdyby jeho neprodlené propuštění bylo v zájmu udržení pracovní kázně podle povahy věci nezbytně nutné. Srov. §§ 18, 19 a 20 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

⁵⁷ Srov. § 31 odst. 3 zákona č. 66/1950 Sb. o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

⁵⁸ Srov. § 31 odst. 1), 2) a 3) zákona č. 66/1950 Sb. o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

⁵⁹ Vyhláška reagovala na zákonné zmocnění obsažené v § 11 odst. 1 zákona č. 66/1950 Sb. ze dne 17. 5. 1950 o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců. To, že práva a povinnosti mohly být státním zaměstnancům uloženy ve formě podzákoného aktu, vládním nařízením, bylo umožněno přijetím zákona č. 143/1949 Sb. o změnách v organizaci veřejné správy a v působnosti jejích orgánů, který zmocňoval vládu, s odkazem na zjednodušení a hospodárnost výkonu veřejné správy měnit a rušit formou nařízení působnost orgánů veřejné správy.

byly čtyřčlenné a ústřední rozhodčí komise šestičlenné. Obě měly být složeny polovinou ze zástupců jednotné odborové organizace a polovinou ze zaměstnanců. Předsedou komise a jeho náměstkem se měl stát zástupce jednotné odborové organizace.

Vyloučení pracovních sporů státních zaměstnanců ze soudního přezkumu mělo za následek jejich nerovné postavení k ostatním zaměstnancům, neboť ti se i nadále v oblasti pracovněprávních sporů mohli na soudy obracet. Zákon o zlidovění soudnictví č. 319/1948 Sb. sice pracovní soudy, zřízené na základě Zákona č. 131/1931 Sb., zrušil, nicméně jejich agenda přešla na soudy okresní. Tento stav trval do roku 1959, kdy Usnesením IV. všeodborového sjezdu o závodních výborech základních organizací ROH⁶⁰, bylo rozhodování pracovních sporů svěřeno závodním výborům ROH nebo orgánům jím pověřených.⁶¹ Zákon č. 46/1959 Sb., o změně pravomoci soudů a o změně a doplnění některých ustanovení z oboru soudnictví a státních notářství, zavedl téměř pro všechny pracovní spory v závodech obligatorní rozhodčí řízení.⁶² Odborové orgány se tím staly výlučně příslušnými pro rozhodování pracovních sporů navíc se speciální úpravou postupu obsaženou ve směrnicích Ústřední rady odborů.⁶³ Tím byl podle tehdejší ideologie vytvořen „zásadně i kvalitativně jiný způsob řešení sporů z pracovního poměru, než je způsob soudní.“⁶⁴ Rozhodčí orgán získal postavení soudu. To se projevilo např. tím, že podání návrhu v rozhodčím řízení mělo stejné účinky jako podání žaloby v soudním řízení, tj. nárok v něm uplatněný nebylo možno uplatnit žalobou u soudu, dokud se rozhodčí řízení nestalo bezvýsledným, a to i tehdy, kdyby mezitím došlo ke skončení pracovního poměru, z něhož spor vzešel. Rozhodnutí rozhodčího orgánu, která nabyla právní moci, jakož i smíry schválené rozhodčím orgánem, byly stejně jako soudní rozhodnutí a smíry soudem schválené vykonatelné

⁶⁰ Srov. zák. č. 37/1959 Sb., jehož přílohou bylo právě zmíněné usnesení.

⁶¹ Podle článku 8 usnesení IV. všeodborového sjezdu o závodních výborech základních organizací Revolučního odborového hnutí (zák. č. 37/1959 Sb.) projednává a rozhoduje v rozhodčím řízení spory z pracovního poměru závodní výbor anebo orgán, který závodní výbor rozhodováním těchto sporů pověřil.

⁶² Jednalo se o novelu zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), která mj. nově do o.s.ř. doplnila §§ 405a až 405d, kterými bylo zavedeno obligatorní rozhodčí řízení v závodě.

⁶³ Srov. vyhl. č. 184/1959 Ú.l.; srov. i vyhl. č. 13/1961 Sb., kterou se vydávají směrnice o provádění rozhodčího řízení v pracovních sporech státních zaměstnanců; srov. i směrnice pro rozhodování prac. sporů ve výrobních družstvech vydané usnesením představenstva ÚSVD ze dne 27. ledna 1960, poř. č. 17 Věstníku ÚSVD č. 4 ze dne 13. 2. 1960).

⁶⁴ Srov. Směrnici pléna Nejvyššího soudu č. j. Pls 2/60 (rozh. č. 27/60 Sbírkou rozh. čs. soudů), která vytyčila jako první základní zásadu vyjadřující politické cíle pracovního práva zásadu, podle níž rozhodující úlohu při řešení pracovně právních vztahů mají společenské organizace, na něž jsou přenášeny některé funkce státních orgánů (srov. čl. 5 ústavy).

soudní exekucí.⁶⁵ V § 2 odst. 2 Vyhlášky č. 184/1959 Ú.l. byly uvedeny případy, kdy bylo možno projednat pracovní spor u soudu bez provedení rozhodčího řízení, např. pokud nebylo dosud na podkladě rozhodnutí krajské odborové rady rozhodčí řízení zavedeno. Soudobá literatura uváděla, že rozhodčí řízení bylo k 1. 9. 1960 zavedeno v 1712 závodech a do konce roku 1961 mělo být zavedeno ve všech velkých a středních závodech, kdy úměrně k tomu měl klesat počet pracovněprávních sporů projednávaných před soudy.⁶⁶

I v oblasti řešení sporů o náhradu škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru došlo k přenesení této agendy ze soudů na samotného zaměstnavatele (závody), resp. na orgány odborové organizace. Stalo se tak vydáním speciálního předpisu pracovního práva – Zákona č. 71/1958 Sb., o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru. Až doposud byla náhrada škody způsobené zaměstnancem jeho zaměstnavateli porušením povinností z pracovního poměru, řešena podle občanského zákoníku. Důvodová zpráva k samotnému zákonu důvod změny výslovně neuváděla⁶⁷, nicméně zčásti tak učinil Nejvyšší soud ve svém stanovisku z června 1961, když uvedl: „*Poněvadž však tu jde o právní poměr pracovního práva a zvláštnost tohoto poměru účastníků spjatých pracovní smlouvou, nesla sebou, že ustanovení občanského zákoníka se tu vždy plně nehodila (ustanovení o restituci naturální nebo plněm peněžitém ekvivalentu náhrady škody včetně toho, co poškozenému ušlo, ustanovení o solidárním závazku škůdců a o tzv. subrogačním regresu apod.), byly tyto právní poměry upraveny nově speciálním předpisem pracovního práva, zákonem č. 71/1958 Sb.*“⁶⁸ Kolorit doby vyplnil § 1 zákona, který všestranný rozvoj majetku v socialistickém vlastnictví „*představujícího veliké hodnoty tvořící bohatství celé společnosti*“ považoval za: „*důležitý prvek pro konečné vítězství socialismu.*“ Ochrana tohoto vlastnictví měla být v zájmu všech pracujících, což současně vyžadovalo vyvození odpovědnosti těch, kteří tento majetek poškozovali. Shora citované stanovisko Nejvyššího soudu přirkló zákonu: „*plnit*

⁶⁵ Srov.: Sdělení závěrů občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu z 15. 6. 1961, Cp 69/61.

⁶⁶ Zatímco počet těchto sporů činil v I. pololetí 1959–1131 případů, klesl za I. pololetí 1960 na 732 případů. Blíže: MAŘÍK, V., Stav československého pracovního zákonodárství a jeho současné úkoly, Právník 1961, str. 239.

⁶⁷ Srov. Vládní návrh zákona o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností: sněmovní tisk 252 [online]. [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0252_00.htm.

⁶⁸ Srov.: Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 1959 č. 1 Ec 41/59 k některým sporným otázkám, které vyplynuly z nového zákona o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru (zákon č. 71/1958 Sb.); publikované ve Sbírce rozhodnutí čs. soudů pod č. 34/1959.

důležitý politický úkol, tj. přispívat k výchově pracujících, ke správnému poměru k socialistickému vlastnictví, jakož i k vytváření podmínek, které umožňují předcházet škodám na majetku.“ Nově tedy, přesně od 10. 11. 1958, kdy nový zákon nabyl účinnosti, odpovídal zaměstnanec při výkonu zaměstnání podniku za škodu způsobenou z nedbalosti porušením závazků z pracovního poměru podle tohoto zákona (§ 2 odst. 1). Pokud však zaměstnanec způsobil škodu úmyslně nebo v opilosti, odpovídal za ni podle občanského zákoníku. Zaměstnanec neodpovídal za škodu, jež by způsobil v krajní nouzi, aby odvrátil od sebe, svých spoluzaměstnanců nebo od podniku nebezpečí přímo hrozící. Důkazní břemeno leželo na podniku, který byl povinen zaměstnancovo zavinění prokázat. Pokud však ke škodě došlo také porušením povinností ze strany vedení podniku, nesl tento škodu poměrně. Náhradu škody byl podnik povinen požadovat na zaměstnanci, který ji zavinil. Zákon dále upravoval speciální skutkové podstaty porušení povinnosti zaměstnance, a to odpovědnost za hodnoty svěřené k vyúčtování (§ 4) a odpovědnost za svěřené předměty (§ 5). Pokud šlo o rozsah náhrady škody, zaměstnanec hradil jen tu skutečnou, nikoliv ušlý zisk, přičemž její výše nesměla přesáhnout u jednotlivého zaměstnance částku rovnající se trojnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku s možností její moderace v závislosti na zaměstnancovu poměru k práci a společenskému vlastnictví, k míře zavinění, k společenskému významu škody, k osobním vlastnostem zaměstnance a k jeho hospodářským poměrům (§§ 6 a 7).⁶⁹ To neplatilo u hodnot svěřených k vyúčtování a u svěřených předmětů, tj. za situace, kdy za tyto převzal zaměstnanec odpovědnost. V takových případech byl zaměstnanec povinen nahradit skutečnou škodu, pokud za ni odpovídal, v plné výši. Skutečnou škodou se rozuměla běžná cena.

Výši náhrady škody určovalo, po projednání se závodním výborem odborového svazu a zaměstnancem, vedení podniku. Konečný verdikt měl být zaměstnanci oznámen nejpozději do jednoho měsíce ode dne zjištění škody a osoby, která jí způsobil. Vedení závodu mohlo rozhodnout alternativně o zřízení zvláštní komise k provádění zákona. Byla-li škoda způsobena vedoucím podniku nebo jeho zástupcem, výši náhrady určoval nadřízený orgán v dohodě s vyšším orgánem odborového svazu. Totéž platilo způsobili škodu vedoucí společně s jeho podřízeným zaměstnancem. Takto postupovali např.

⁶⁹ Již vládní usnesení ze dne 4. 5. 1954, které stanovilo, že podniky mohou v případech zvláštního zřetele hodných, jde-li o škody z nedbalosti, požadovat náhradu škody nejvýše do částky tří měsíčních platů. Toto vládní usnesení se nevztahuje na náhradu škod v těch případech, kdy tato náhrada je upravena zvláštními předpisy (např. škody způsobené státními zaměstnanci, soudci a prokurátory, škody způsobené pracovníky obchodu na mankách apod.).

v závodu České loděnice Mělník, kde příkazem závodního ředitele č. 27/1961 z října 1961 byla zřízena Komise k provádění zákonů č. 24/57 Sb. a č. 71/58 Sb. Ta v kauze, kdy sám ředitel závodu poškodil při služební cestě podnikové vozidlo Škoda 1200, čímž způsobil škodu ve výši 1.099,21 Kčs, rozhodla o vlastní nepříslušnosti k projednání věci s odůvodněním: „Podle zákona 71/58 Sb. § 12 odst. 2 nepřísluší zdejší komisi rozhodovat o náhradě způsobené škody, ježto se jedná o vedoucího závodu a toto právo přísluší pouze nadřízenému orgánu.“ Celou věc proto předala podnikovému reviznímu oddělení v národním podniku České loděnice Praha. I přesto, že věc byla postoupena reviznímu oddělení v lednu 1962 a v červenci 1962 urgována, nedostala komise žádné písemné vyrozumění o rozhodnutí ve věci.⁷⁰ Jisté je, že tato událost neměla na výkon funkce ředitele žádný vliv, neboť ten ji vykonával nepřetržitě od roku 1958 až do roku 1970, kdy jí byl pro nesouhlas s vojenskou okupací Československa zbaven.⁷¹

Podle ustanovení zákona se ode dne jeho účinnosti posuzovala i odpovědnost za hodnoty svěřené k vyúčtování a za svěřené předměty založená písemnou smlouvou uzavřenou přede dnem nabytí jeho účinnosti, stejně tak jeho ustanovení platila v případech náhrady škody vzniklé přede dnem jeho účinnosti, pokud o ní nebylo rozhodnuto pravomocně soudem nebo pokud nedošlo k dohodě. Zákon se nevztahoval na příslušníky ozbrojených sil v činné službě ani na příslušníky ozbrojených sborů z povolání v oboru ministerstva vnitra. Nový zákon způsoboval v aplikační praxi určité problémy, o čemž svědčí rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z října 1960.⁷² Ten dospěl k závěru o bezpodmínečné závaznosti ustanovení zákona, týkajících se postupu směřujícího k určení výše náhrady škody.⁷³ Reagoval tak na případ, kdy Lidový soud⁷⁴ v Košicích uznal obžalovaného vinným trestným činem poškozování majetku v socialistickém vlastnictví a uložil mu za to podmíněný trest odnětí svobody a současně ho zavázal nahradit poškozenému podniku škodu ve výši 7.750,10 Kčs.⁷⁵ Nejvyšší soud se kauzou zabýval na základě stížnosti pro porušení zákona podané

⁷⁰ OS Mělník, MLS České loděnice, závod Mělník, spis P6, archivně nezpracováno.

⁷¹ Předsednictvo OV KSČ se na svém zasedání konaném 30. 7. 1970 usneslo ho nepotvrdit do funkce ředitele závodu n. p. Loděnice Mělník: „a to z toho důvodu, že jmenovaný neskýtá záruku správného politicko hospodářského řízení svěřeného úseku.“ SOA Mělník, fond 502, OV KSČ Mělník, inv. č. 99, karton 93, Návrh hodnocení ředitele n. p. Loděnice Mělník.

⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 10. 1960, sp. zn. 7 Tz 130/60.

⁷³ Srov. §§ 6 odst. 3 a 12 zákona č. 71/1958 Sb.

⁷⁴ Lidový soud bylo mezi roky 1953–1961 oficiální pojmenování pro okresní soud (viz kapitola 1.3).

⁷⁵ V celé věci bylo nepochybné, že obžalovaný v důsledku neopatrné jízdy s vozidlem v socialistickém majetku havaroval, čímž nedbalostním jednáním způsobil na tomto majetku škodu ve výši 7.750,10 Kčs. Poškozená strana uplatnila nárok na náhradu škody a do trestního řízení se s touto výší škody připojila. Lidový soud v odsuzujícím rozsudku uplatněný nárok poškozené straně přiznal a obžalovaného zavázal k povinnosti celou škodu uhradit.

generálním prokurátorem, přičemž postup nalézacího soudu shledal v rozporu se zákonem. Lidový soud podle něj zcela ignoroval ustanovení zák. č. 71/1958 Sb., neboť obžalovaný způsobil škodu poškozením vozidla při výkonu svého zaměstnání z nedbalosti, a proto při postupu v otázce náhrady škody muselo být vycházeno striktně z jeho ustanovení.⁷⁶ Právní názor nejvyšší soudní instance nižší soudy zavazoval, aby ve věci náhrady škody v takových případech do budoucna nemohly, bez provedení zmíněného postupu pro určení její výše, vůbec rozhodovat. To mělo přímý dopad na status poškozeného v adhezním řízení. Ten i kdyby svůj nárok na náhradu škody řádně a včas uplatnil by dle dikce trestního a občanského soudního řádu *de iure* v takovém případě poškozeným nebyl. Trestní řád za poškozeného považoval je toho, komu byla trestným činem způsobena škoda, pokud by nárok na její náhradu bylo možno uplatňovat před soudem v řízení ve věcech občanskoprávních.⁷⁷ Občanský soudní řád však soudu ukládal z úřední povinnosti přihlížet v každém období v řízení mj. k tomu, zda věc nepatří do pravomoci některého zvláštního soudu anebo úřadu (orgánu veřejné správy), anebo zda nemělo soudnímu řízení předcházet řízení jiné.⁷⁸ Jestliže tedy soudnímu řízení nepředcházelo řízení podle zákona č. 71/1958 Sb., nebyl zaměstnavatel obžalovaného aktivně legitimován k uplatnění nároku na náhradu škody před soudem a nemohl se tedy v trestním řízení *de iure* poškozeným stát.

Dnem počátku účinnosti zmíněného zákona byla zrušena všechna ustanovení, která tomuto odporovala, zejména §§ 18, 23 až 25 Vládního nařízení č. 120/1950 Sb., o právech a povinnostech státních zaměstnanců, o řízení ve věcech jejich pracovního poměru a o rozhodčích komisích. Důvodová zpráva k tomu uváděla, že zmíněná ustanovení nelze nadále používat, když: „*Toto vládní nařízení vychází ze zcela jiných zásad, zejména nepočítá vůbec v řízení o náhradě škody s účastí závodního výboru. Nelze proto podle těchto ustanovení postupovat ani, pokud jde o soudce (§ 16 zákona č. 67/1950 Sb.), prokurátory (§ 23 zákona č. 67/1950 Sb.) a soudcovské čekatele (§ 24 zákona č. 67/1950 Sb.)*“⁷⁹ Jak aplikace tohoto zákona vypadala v praxi je možno dokumentovat na následující kauze zaměstnance Českých loděnic Praha, závodu

⁷⁶ Nalézací soud tak u obžalovaného nemohl rozhodnout o povinnosti škodu, ve výši přesahující trojnásobek průměrného měsíčního výdělku obžalovaného, nahradit. I když z obsahu spisu mohl nalézací soud zjistit, že hrubý měsíční příjem obžalovaného činil 1.428 Kčs, stejně nebyl ve věci náhrady škody oprávněn rozhodnout, neboť nebyl dodržen postup dle § 12 odst. 1 zákona č. 71/1958 Sb.

⁷⁷ Srov.: § 7 odst. 10 zákona č. 64/1956 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁷⁸ Srov. § 57 odst. 1, písm. b) zákona č. 142/1950 Sb. o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

⁷⁹ Vládní návrh zákona o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru: Sněmovní tisk 252 [online]. [cit. 2017-21-12].

Mělník, který porušením pracovních povinností poškodil pracovní lis.⁸⁰ Jmenovanému bylo nejprve dne 2. 10. 1961 zasláno vyrozumění následujícího znění:

Na základě vyrozumění okresního soudu v Mělníku ze dne 1. července 1961 čj. II-T/100/61 a osobního Vašeho jednání s vedením závodu i příslušnými složkami ještě před vydáním soudního rozhodnutí, zabýváme proti Vám řízení o náhradu škody, ve smyslu § 12 zákona 71/58 Sb. o závazcích k náhradě škody způsobené porušením povinnosti z pracovního poměru, kdy jde o mimo soudní náhradu civilní právní. Zodpovědnosti této nebyl jste soudním rozhodnutím zproštěn, a proto se proti Vám podle shora citovaného zákona řízení dodatečně zavádí.

Výše náhrady škody určena bude komisielně po projednání před závodním výborem ROH a výše škody Vám bude v řádné zákonné lhůtě oznámena.

Při určení výše náhrady bude přiblíženo k Vašemu poměru k práci k soudnímu zjištění škody, jakož i k Vaším osobním a hospodářským poměrům.

Toto Vám dáváme a jsme s pozdravem

Míru Zdar!

Dne 10. 10. 1961 se konalo ve věci jednání, z kterého se dochoval následující zápis:

Zápis

Na základě příkazu závodního ředitele č. 27/1961 ze dne 2. října 1961. o zřízení komise k provádění zákonů č. 24/57 Sb. a č. 71/58 Sb. sešla se dnešního dne komise v tomto složení:

Předseda: s. M. L., členové s. JUDr. J., s. D., s. Č. J. s. R. a s. P.

Po zahájení předsedou rozděleny byly tyto funkce jednotlivých členů komise a s. D. ustanoven jako zpravodaj s. JUDr. J. jako právní a administrativní poradce.

Ve smyslu předvolání vyložil s. Dr. J., základní ustanovení zákonů č. 24/57 Sb. a č. 71/58 Sb. a provedena byla beseda o jednotlivých ustanoveních zákona tak, aby všichni členové komise s obsahem zákonů a jejich výkladem byli seznámeni. Soudruh D. jako zpravodaj podal výklad o statistice jednotlivých přestoupení zákona jakož i o prevenci prováděné se strany vedení podniku i odborových orgánů k předcházení přestupků.

Poté bylo přistoupeno k řešení dosud otevřených případů, které do ustavení komise nebyly projednány, ač v těchto věcech došlo k jejím řešením ze strany závodu, ale případy tyto nebyly přesně podle příkazu prokuratury, jakož i podle směrnic k vydaným zákonům dořešeny.

Jednotlivé případy přednesl pak podrobně s. D., který jako zpravodaj seznámil celou komisi s obsahy protokolů a s dosavadním stavem řízení.

⁸⁰ OS Mělník, MLS České loděnice, závod Mělník, ostatní spisy, archivně nezpracováno.

Jednotlivé případy jsou pak tyto:

1./ Soudruh K. Č., nar. X.Y. 1912 v Mělníku, bytem, zámečnick z cechu 02, zaměstnán v závodě od 3.9.1951. Klade se mu zavínu, že dne 12 prosince 1960 porušením své pracovní povinnosti ve smyslu zákona 71/58 Sb., poškodil jednostojanový výstředníkový lis typu LE 160/35,5 a tak, způsobil závodu škodu ve výši 54.343 Kčs. Případ byl předán po vyšetření SNB okresní prokuratuře a okresním soudem v Mělníku bylo dne 12. července 1961 pod č. jednacím II-T/100/61., bylo vydáno nápravné opatření na dobu 6 měsíců srážkou 10 % z hrubé mzdy.

Poněvadž tím zjištěna byla vina, kterou již řešiti komisi nepřisluší, zbylo pouze projednání odškodnění ve smyslu zákona č. 71/58 Sb.

Na základě rozhodnutí všech členů komise byl. S. předsedou předvolán před komisi k osobnímu projednání s. K. Č. který vysvětlil, jakým způsobem k porušení povinnosti z pracovního poměru došlo a svůj závazek k náhradě škody co důvodu plně uznal.

Na základě toho uznala komise s. K. Č. povinným hraditi Českým Loděnicím n.p. závod Mělník ve smyslu § 2 a 7 a to do výše částky jednoměsíčního průměrného výdělku, vypočteného podle § 18 citovaného zákona. Podle zjištění účtárny vlastního závodu činil v roce 1960 šest měsíců před škodnou událostí měsíční průměrný výdělek částku 2.116 Kčs, takže povinnost stíhající s. K. Č. bude činiti 10 % této částky měsíčně, počínaje dnem 11.2.1962, až do úplného zaplacení.

Na to předseda prohlásil jednání za ukončené

V Mělníku, dne 10. října 1961

Ještě týž den bylo ve věci vyhotoveno následující písemné rozhodnutí:

ROZHODNUTÍ

Čís. jedn. 63/Kom./61-ZÚ

V Mělníku dne 10. října 1961

Komise pro stanovení závazků k náhradě škody způsobené zaměstnancem pro porušení povinnosti z pracovního poměru, ve smyslu zákona ze dne 17. října 1958 č. 71/58 Sb., ustanovena z příkazu závodního ředitele č. 27/61., složení s. M. L. předsedy, Dr. J. jako poradce, s. J. D. jako zpravodaj. s. Č. J., s. R. J. a M. P. rozhodla ve věci :

Č. K., nar. X. Y. 1912 v Mělníku, bytem, zámečnicka cechu 02 zaměstnaného v závodě od 3.9.1951,

o poškození jednostojanového výstředníkového lisu typu LE – 160/35,5 dne 12. prosince 1960 takto:

Soudruh K. Č., jest povinen zaplatiti Českým Loděnicím n.p. závod Mělník ve smyslu ustanovení § 2 a 7 částku Kč 2.116 a to měsíčními srážkami ze svého průměrného hrubého platu, tj. částku 2.116 Kč po 10% srážkách měsíčních počínaje dnem 11.2.1962 až do úplného zaplacení.

O d ů v o d n ě n í

Při jednání komise dne 10. října 1961 dle shora uvedených předpisů uznal s- K. Č. svůj závazek k náhradě škody. Rozhodnutí je odůvodněno ustanoveními §§ 2, 7, 18, zák. 71/58 Sb.

Proti tomuto rozhodnutí co důvodu není odvolání přípustné, pouze co do výše splátek přísluší rozklad k závodnímu výboru ROH.

Předseda komise

Pracovní právo tvořilo začátkem 60. let minulého století značně nepřehledný konglomerát právních norem. To konstatoval mj. ÚV KSČ v Usnesení z 8. 12. 1960 o dalším upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví s doporučením Ústřední radě odborů perspektivně vypracovat zákoník práce. Ten v červnu 1965 schválilo Národní shromáždění ČSSR (dále jen NS), vyhlášen byl pod č. 65 Sbírký zákonů. S účinností od 1. 1. 1966 se stal základním předpisem pracovního práva nahrazující většinu dosavadních norem upravujících pracovní vztahy.⁸¹ Zákoník práce ve zrušovacích ustanoveních mj. zrušil shora citovaný Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců včetně Vládního nařízení č. 120/1950 Sb., Zákon č. 71/1958 Sb., či Zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví (viz dále).⁸² Nová právní úprava jako by šla proti proudu doby, neboť podle ní již v rozhodčím řízení nemohly být projednávány např. spory o skončení z pracovního poměru, které měly nově projednávat výlučně soudy. Podle soudobé literatury: „*Vynětí sporů o skončení pracovního poměru a jejich přenesení do výlučné pravomoci soudů je odůvodněno především tím, že souhlas závodního výboru ROH k rozvázání pracovního poměru s pracovníkem může být za určitých předpokladů nahrazen souhlasem vyššího odborového orgánu, nebylo by tedy vhodné, aby případný spor o skončení pracovního poměru řešil nižší odborový orgán, zpravidla opět závodní výbor ROH jako rozhodčí orgán. Kromě toho projednávání těchto sporů v rozhodčím řízení v organizaci, která pracovníka dříve zaměstnávala, naráží někdy na obtíže vyplývající z toho, že pracovník nastoupil mezitím již zaměstnání v jiné organizaci. Dalším důvodem je i to, že v otázce*

⁸¹ Blíže: WITZ, K. a kol., Československé pracovní právo, Orbis, Praha 1967, str. 46-53.

⁸² Srov.: § 279 odst. 1 č. 49, 65 a 67 zákona č. 65/1965 Sb., Zákoník práce.

skončení pracovního poměru spolurozhoduje závodní výbor ROH s vedením organizace, takže ve sporu o skončení pracovního poměru dochází ke střetu právního názoru pracovníka se společným (shodným) právním názorem vedení organizace a závodního výboru ROH. Projednání sporu orgánem, který v téže věci zaujal již určité stanovisko, by neskýtalo záruku nestranného a objektivního posouzení sporu.“⁸³

Odpovědnost pracovníka za škodu způsobenou při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ní byla nově upravena v hlavě VIII. Zákoníku práce. Předchozí samostatná úprava této problematiky v Zákoně č. 71/1958 Sb. byla zdůvodněna tak, že: „v socialistickém pracovním právu se vytváří zvláštní úprava náhrady škody způsobené pracovníkem organizaci. Jejím účelem je chránit majetek v socialistickém vlastnictví a zajišťovat odčinění újmy nastalé na tomto majetku.“⁸⁴ Zrušení zákona bylo odůvodněno naplněním jeho účelu a vstupem socialistického pracovního práva do pozdější etapy vývoje, ve kterém je: „upravována též náhrada škody, kterou způsobí organizace pracovníkovi.“ Účelem takové úpravy měla být mj. ochrana majetku v osobním vlastnictví pracovníka.“⁸⁵

⁸³ WITZ, K. a kol., Československé pracovní právo, Orbis, Praha 1967, str. 380.

⁸⁴ Tamtéž str. 331.

⁸⁵ Tamtéž.

1.2.1 Kárné disciplinární orgány

Vedle řešení sporů z pracovního poměru začalo být na mimosoudní orgány delegováno i projednávání zaviněného porušení pracovní kázně (kárného provinění). Speciální právní úpravu dostalo kárné řízení a řešení pracovních sporů státních zaměstnanců, provedené Vládním nařízením č. 120/1950 Sb., o právech a povinnostech státních zaměstnanců, o řízení ve věcech jejich pracovního poměru a o rozhodčích komisích.⁸⁶ Kromě způsobu řešení pracovních sporů (viz předcházející kapitola), § 15 této vyhlášky konstruoval institut „provinění“, coby porušení povinností státního zaměstnance s korektivem porušení povinností nepatrného významu, které se netrestalo, avšak vedoucímu příslušelo ho zaměstnanci vytknout a poučit ho. Odpovědnost za kárné provinění byla koncipována jako alternativní, bez újmy odpovědnosti podle jiných předpisů. Trestnost provinění zanikala, uplynuly-li od porušení povinnosti 3 roky. Zakládalo-li porušení povinností skutkovou podstatu trestného činu nebo správního deliktu, nepromlčovalo se provinění dříve, než nastalo promlčení podle příslušných trestních předpisů.

Pro právní normy zakladatelského období komunistického režimu je typická vágnost jejich ustanovení, jinak tomu nebylo ani v konstrukci provinění podle citovaného zákona. Povinnosti uvedené v první části vyhlášky, které musel státní zaměstnanec plnit a jež v případě jejich neplnění měly sankční následky, zahrnovaly mj.: *„věrnost Československé republice, jejímu lidově demokratickému zřízení, jejímu prezidentu a vládě, zachovávání zákonů a nařízení Československé republiky, pilné, svědomité a nestranné plnění povinností, zejména poslušnost příkazů vedoucích, přísné zachovávání mlčenlivost v úředních věcech a při veškerém jednání mít zřetel jen na zájmy služby a prospěch republiky a jejího lidu.“*⁸⁷ Zvláště pod termín „věrnost lidově demokratickému zřízení“ bylo možno svévolně subsumovat v podstatě cokoliv a vzhledem k tomu, že kárné řízení mohlo mít za následek i ztrátu zaměstnání, měl nastupující komunistický režim v ruce účinnou zbraň, jak se pod dojmem postupu podle práva ve státní správě jemu nepohodlných osob zbavovat. Kárné řízení z hlediska věcné

⁸⁶ Vyhláška reagovala na zákonné zmocnění obsažené v § 11 odst. 1 zákona č. 66/1950 Sb. ze dne 17. 5. 1950 o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců. To, že práva a povinnosti mohly být státním zaměstnancům uloženy ve formě podzákoného aktu, vládním nařízením, bylo umožněno přijetím zákona č. 143/1949 Sb. o změnách v organizaci veřejné správy a v působnosti jejich orgánů, který zmocňoval vládu, s odkazem na zjednodušení a hospodárnost výkonu veřejné správy měnit a rušit formou nařízení působnost orgánů veřejné správy.

⁸⁷ Srov. § 1 vládního nařízení č. 120/1950 Sb. o právech a povinnostech státních zaměstnanců, o řízení ve věcech jejich pracovního poměru a o rozhodčích komisích.

příslušnosti vedl služební úřad, a pokud se řízení týkalo jeho přednosty, popř. tajemníka národního výboru (dále jen NV), činil tak nadřízený orgán. Místně příslušný byl pak úřad, kde měl zaměstnanec v okamžiku zahájení řízení trvalé pracovní místo. Za provinění byly ukládány „kárné tresty“ (§16), kterými byly veřejná důtka nebo peněžité trest až do výše jednoměsíčního základního platu. Nejzávažnějším postihem bylo zproštění výkonu práce (§17). Vyhláška byla celkem třikrát novelizována. Pokud jde o kárné řízení, toho se nejpodstatněji dotkla novelizace provedená Vládním nařízením č. 12/1961 Sb. ze dne 28. 1. 1961. Předně došlo k nové legální definici provinění v § 15. I nadále se jednalo o porušení povinností zaměstnance, bez újmy odpovědnosti podle jiných předpisů, nicméně nově absentovala korekce netrestání porušení povinností nepatrného významu, s tím, že proti zaměstnanci šlo použít výchovných kárných prostředků, kterými byly důtka, veřejná důtka a snížení funkčního nebo základního platu až o 10 %, popřípadě převedení na jinou práci, nejdéle však na dobu 3 měsíců.

Specifická právní úpravu projednávání kárných provinění u nestátních zaměstnanců se dočkala realizace až v roce 1957. V rámci rozpravy k vládnímu návrhu zákona o MLS vystoupil i tehdejší ministr spravedlnosti A. Neumann, který mj. uvedl *„V zapojování pracujících do boje proti jevům narušujícím socialistickou zákonnost a soudružské vztahy mezi občany jsme již získali v minulých letech řadu dobrých zkušeností, zejména v národních výborech. Na základě těchto zkušeností jsme v roce 1957 přenesli zákonem o kárném stíhání drobného rozkrádání boj proti tomuto negativnímu společenskému jevu přímo na pracoviště a zapojili do něho široké vrstvy pracujících. V mnoha našich závodech rozvíjejí dnes sami pracující úspěšně ochranu socialistického vlastnictví jako základ socialistického zřízení.“*⁸⁸ Ministr Neumann ve svém vystoupení vyzdvihoval přínos právní úpravy realizované Zákonem ze dne 18. 4. 1957 č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Tento zákon, jež nabyl účinnosti 10. 5. 1957, v § 1 konstruoval novou deliktní kategorii, a to „kárné (disciplinární) provinění“. Jeho skutková podstata spočívala v drobném rozkrádání a jiném úmyslném poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, pokud se ho dopustil na majetku spravovaném podnikem, úřadem, ústavem nebo jinou organizací socialistického sektoru jejich zaměstnanec. Jako kárné provinění nemohlo však být projednáno takové jednání, u něhož by k výchově zaměstnance uložení kárných opatření, zejména se zřetelem ke

⁸⁸ Zápis ze 7. schůze NS ČSR ze dne 18. 4. 1961 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>

způsobu provedení činu nebo k okolnosti, že se rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví již několikrát dopustil nebo pokud by činem způsobená škoda převyšovala částku 500 Kč, nepostačovalo. Věcně příslušným k projednání a rozhodnutí o kárném provinění byl kárný orgán. Tím byl dle dikce § 2 zákona vedoucí podniku nebo jiné organizace socialistického sektoru, popřípadě zaměstnanec jím zmocněný anebo speciálně zřízený „kárný orgán“. Pro případ, že by se kárného provinění dopustil sám vedoucí podniku, výslovná zákonná úprava sice chyběla, nicméně důvodová zpráva k zákonu považovala za samozřejmé, aby v takovém případě o skutku jako o přestupku rozhodoval výkonný orgán NV.⁸⁹

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona si od shora uvedené právní úpravy slibovala navození situace, kdy: „o kárném provinění bude rozhodovat orgán, který je velmi dobře seznámen s poměry na pracovišti a který bude proto moci daleko lépe, než tak mohly dosud činit soudy, volit vhodná kárná opatření, která budou výchovně působit nejen na provinilého zaměstnance, nýbrž i na celý pracovní kolektiv.“⁹⁰ Takto založená koncepce však nebyla univerzální, neboť příslušný ministr, resp. vedoucí ústředního orgánu, popř. příslušná rada krajského národního výboru (dále jen KNV) mohli stanovit, v kterých podnicích nebo jiných organizacích socialistického sektoru se kárná provinění stíhat podle citovaného zákona nebudou. V takových případech se čin naplňující znaky kárného provinění stíhal jako přestupek.⁹¹ Pokud z důvodu shora uvedených nebylo možno čin stíhat jako kárné provinění, postupoval ho kárný orgán příslušnému výkonnému orgánu NV k stíhání pro přestupek, resp. prokurátorovi, pokud měl za to, že jednání provinilce naplňovalo znaky trestného činu.⁹² Za spáchání

⁸⁹ Srov. Vládní návrh zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0131_00.htm.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Srov. § 2 odst. 2 zákona č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Důvodová zpráva k zákonu toto ustanovení konkretizovala tak, že se jedná zejména o podniky s malým počtem zaměstnanců, kde by bylo kárné řízení obtížně proveditelné a nemohlo by splnit výchovné poslání. Směrnice č. 136/1958 Ú.l. k provedení zákona pak dále upřesnila, že se jedná o podniky, kde vzhledem k jejich zvláštním podmínkám případy drobného rozkrádání nebo jiného úmyslného poškozování majetku v socialistickém vlastnictví nebudou stíhat jako kárná provinění. Publikace nazvaná Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví vydaná v roce 1959 v nakladatelství Orbis pak výčet předcházejících důvodů doplnila o případy podniků, kde by dočasně nebyla záruka dobrého výchovného působení kolektivu na provinivšího se zaměstnance, nebo kde by snad z jiného důvodu nebyla zatím záruka správného uplatnění zákona.

⁹² Kárný orgán postupoval věc orgánu NV též v situaci, kdy byl s provinilým zaměstnancem rozvázan pracovní poměr dříve, než o věci rozhodl, nebo jestliže nemohl vlastními prostředky (zákon použil formulaci „které má po ruce“), věc náležitě objasnit, zejména z hlediska viny provinilce. Kárný orgán měl

provinění byla, podle kritéria stupně jeho nebezpečnosti, ukládána „kárná (disciplinární) opatření“ (§5). Těmi byly důtka⁹³, veřejná důtka⁹⁴, veřejná důtka s pokutou ve výměře nejméně dvojnásobku částky způsobené škody se zákazem převýšení částky 1.000 Kčs.⁹⁵ Při výměře opatření mělo být přihlíženo zejména ke způsobu provedení a následkům činu, jakož i k poměrům a osobě zaměstnance, resp. zda a do jaké míry způsobenou škodu nahradil. Procesní stránku projednávání kárného provinění před kárným orgánem upravoval § 6 a násl. zákona. Před rozhodnutím o uložení opatření musel být provinilý zaměstnanec vyslechnut a věc projednána se závodním výborem odborové organizace. Bylo-li to nutné, mohl kárný orgán provést i jiná šetření potřebná k objasnění věci, zejména přešetřit obhajobu zaměstnance. Kárný orgán mohl jednat i v nepřítomnosti provinilého zaměstnance, ale pouze za situace bezdůvodného odepření účasti z jeho strany. Po skončení jednání měl kárný orgán zpravidla ihned vyhlásit přítomnému zaměstnanci své rozhodnutí. Opis rozhodnutí se provinilému zaměstnanci doručoval, pouze žádal-li o to, nebo pokud se jednání konalo v jeho nepřítomnosti. O jednání se sepisoval stručný zápis, v němž se také uvedlo rozhodnutí kárného orgánu.⁹⁶ Kárné provinění bylo možno stíhat do jednoho roku od jeho spáchání, poté došlo k jeho promlčení. Zákon obsahoval i klauzuli o zamezení dvojího potrestání (§10), a to v situaci, kdy o skutku již rozhodl soud nebo jiný státní orgán.⁹⁷ Opravným prostředkem proti rozhodnutí kárného orgánu bylo právo provinilého zaměstnance ve lhůtě 3 dnů ode

však povinnost v řízení v postoupené věci pokračovat, pokud mu jím postoupenou věc vrátil výkonný orgán NV, resp. příslušný prokurátor.

⁹³ Důtka se vykonávala pouhým oznámením provinivšímu se zaměstnanci v kárném rozhodnutí.

⁹⁴ Veřejná důtka se vykonávala tak, že se rozhodnutí, kterým byla uložena, vyvěsilo nebo jinak vyhlásilo na pracovišti. Pokud kárný orgán veřejnou důtku uložil, rozhodl též o způsobu jejího vyhlášení (např. na členské schůzi základní organizace odborového svazu, na nástěnkách v závodě, v závodním rozhlase nebo v závodním časopise).

⁹⁵ Uloženou pokutu vymáhala účtárna zaměstnavatele na podkladě pravomocného rozhodnutí o uložení pokuty, a to srážkou z platu až do 25 % jeho výše. U osob, u nichž nebyla pokuta dosud zcela vymožena, a tyto osoby přešly do jiného podniku, se pokuta vymáhala až do jejího úplného zaplacení na novém pracovišti. V takových případech byl podnik povinen zaslat na nové pracoviště těchto osob výpis z rozhodnutí (příkazu) o vymáhání pokuty srážkou z platu a zároveň sdělit, jaké částky byly již vymoženy. Vymožena pokuta připadala státu.

⁹⁶ Jestliže se kárné opatření stalo pravomocným, tj. neprohlásil-li zaměstnanec písemně do 3 dnů, že s uložení kárného opatření nesouhlasí, vyznačilo kádrové (osobní) oddělení uložení kárného opatření v kádrovém (osobním) spise zaměstnance.

⁹⁷ V takovém případě řízení o kárném provinění kárný orgán nekonal. V situaci, kdy kárný orgán rozhodl, nemohl pro týž skutek konat řízení soud nebo jiný státní orgán, ledaže by šlo o skutek, o němž kárnému orgánu nepříslušelo rozhodovat. Jestliže tedy kárný orgán uložil kárné opatření za rozkrádání nebo jiné úmyslné poškození věci v socialistickém vlastnictví, ač mu o tom rozhodovat nepříslušelo (šlo např. o rozkrádání většího rozsahu) a o věci proto následně rozhodl soud, popřípadě výkonný orgán národního výboru, byl povinen své rozhodnutí zrušit.

dne vyhlášení rozhodnutí, resp. 3 dnů ode dne doručení opisu rozhodnutí (nebyl-li vyhlášení rozhodnutí přítomen) písemně prohlásit, že s rozhodnutím kárného orgánu, jímž mu bylo uloženo kárné (disciplinární) opatření, nesouhlasí. Včas podaným prohlášením pozbylo rozhodnutí kárného orgánu účinnosti a kárný orgán věc postoupil výkonnému orgánu NV, jenž pak o činu rozhodl podle obecných předpisů o přestupcích.

Kárné (disciplinární) řízení mohlo být zavedeno i v družstvech. Zákon v § 13 zmocňoval družstevní orgány⁹⁸ k možnosti stíhání kárného provinění jejich členů, jichž se dopustili na majetku družstva. Podmínkou bylo, aby se na tom družstvo způsobem předepsaným k přijetí stanov usneslo.⁹⁹ Naproti tomu na zaměstnance družstva byl zákon aplikovatelný přímo bez dalšího. Jednotlivá představenstva ústředních svazů příslušných družstev reagovala na zákonné zmocnění rozdílně.¹⁰⁰ Pokud šlo o Jednotná zemědělská družstva (dále jen JZD), v červenci 1957 schválený Zákon č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, s účinností od 1. 10. 1959 zakotvil v § 47 institut „kárného provinění člena družstva“, o kterém bylo rozhodováno v řízení prováděném jeho představenstvem, a šlo-li o člena představenstva nebo revizní komise, členskou schůzi. Jako kárné provinění se stíhalo jednak hrubé nebo opětovné porušení družstevní kázně a jednak případy drobného rozkrádání a jiného úmyslného poškozování družstevního majetku za podmínek stanovených Zákonem č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Za takové provinění bylo možno uložit některé z kárných opatření, uvedených ve

⁹⁸ Pojem družstevní orgán v sobě zahrnoval jak lidová družstva, tak družstevní organizace. Šlo tedy nejen o hlavní typy družstev, kterými byly jednotná zemědělská družstva, výrobní a spotřební družstva, ale i o lidová stavební družstva, výdělková a hospodářská společenstva a družstva, zapsaná v podnikovém rejstříku.

⁹⁹ Způsob přijímání stanov lidových družstev s výjimkou JZD upravoval zákon č. 53/1954 Sb. v §§ 16 a 17. Stanovy schvalovala valná hromada za přítomnosti alespoň poloviny členů družstva nadpoloviční většinou odevzdaných hlasů a za předpokladu, že předmět jednání byl oznámen již při svolání valné hromady. V případě JZD se postupovalo podle čl. 21 odst. 2 a 3 vzorových stanov JZD, kdy pro usnesení o rozšíření kárné pravomoci bylo třeba přítomnosti nejméně dvou třetin všech členů družstva na členské schůzi, popř. přítomnost nejméně poloviny všech členů, nesešla-li se členská schůze řádně ve stanovenou dobu a usnášela-li se po uplynutí jedné hodiny, za souhlasu nadpoloviční většiny přítomných členů zjištěné veřejným hlasováním.

¹⁰⁰ Tak např. na schůzi v únoru 1958 představenstvo Ústředního svazu výrobních družstev doplnilo své stanovы výslovným předpisem o tom, že drobná rozkrádání a jiná poškozování družstevního majetku spáchaná členy družstev jsou stíhána důtkou nebo veřejnou důtkou, resp. veřejnou důtkou s pokoutou, postačí-li takové opatření k výchově člena a jsou-li splněny i ostatní podmínky stanovené zákonem č. 24/1957 Sb. Kromě toho bylo na téže schůzi přijato usnesení, aby zásady zákona byly uplatněny ve všech výrobních družstvech i pokud jde o stíhání členů - družstevníků. Naproti tomu usnesení představenstva Ústředního svazu spotřebních družstev z října 1957 stanovilo kárné řízení proti členům těchto družstev prozatím neprovádět. Blíže: Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, Orbis Praha 1959, str. 11.

vzorových stanovách. Podle čl. 14 Vyhlášky ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství č. 169/1964 Sb. ze srpna 1964, kterou se vyhláší vzorové stanovy jednotných zemědělských družstev s doplňky a změnami přijatými VI. celostátním sjezdem jednotných zemědělských družstev bylo představenstvo družstva oprávněno za špatně provedenou práci odepřít přiznání odměny. Za hrubé nebo opětovné porušení družstevní kázně mohlo, nestačila-li ke zjednání nápravy domluva, udělit družstevníkovi výstrahu, důtku nebo pokárání před členskou schůzí, dále snížit jeho odměnu až do výše 100 Kčs, přeřadit ho na jinou práci nebo snížit funkcionáři základní plat až o 10 % na dobu nejdéle 3 měsíců anebo ho z funkce odvolat. Za drobné rozkrádání a jiné úmyslné poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, pokud škoda příliš nepřevyšovala částku 500 Kčs, mohlo představenstvo udělit napomenutí, veřejnou důtku nebo pokutu do 500 Kčs.¹⁰¹ Kárné řízení šlo zahájit do jednoho měsíce ode dne, kdy se družstvo o provinění družstevníka dozvědělo, nejpozději však do jednoho roku od jeho provinění. Naopak v rámci dobrovolných organizací pracujících, jako byly např. ROH, Československý svaz mládeže (dále jen ČSM), Svaz pro spolupráci s armádou, Svaz československo-sovětského přátelství (dále jen SČSP), šlo zákon aplikovat pouze na zaměstnance těchto organizací, nikoliv na jejich členy.

Celková koncepce zákona v sobě přinášela hned několik zásadních úskalí. Předně to byla vágní konstrukce kárného provinění, neboť „*drobné rozkrádání*“ nebylo až na hranici způsobené škody 500 Kčs nijak blíže kvantifikováno. Zde je navíc třeba upozornit na zajímavou diskrepanci mezi § 1 odst. 2 Zákona č. 24/1957 Sb., který jasně stanovil, že: „*jako kárné provinění nelze stíhat čin, převyšuje-li škoda 500 Kčs*“ a vzorovými stanovami JZD, které v případě kárného provinění použily formulaci: „*pokud škoda příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs*“. Ty tedy v podstatě pevnou hranici 500 Kčs prolamovaly, navíc opět zcela vágní formulací „*příliš nepřevyšuje*“. Situaci komplikoval o to více fakt, že o kárných proviněních měli rozhodovat především lidé bez právní erudice. To vedlo k aplikačnímu problému subsumpce protiprávního jednání pod konkrétní skutkovou podstatu deliktu, když kromě shora uvedeného kárného provinění přicházely v úvahu další 2 možnosti:

¹⁰¹ Vedle kárného opatření nebo místo něho, připouštěly-li to stanovy, bylo možno provinilému družstevníkovi zcela nebo zčásti odepřít výhody poskytované ze sociálního nebo kulturního fondu, nešlo-li o dávky, které družstvo podle vzorových stanov nebo jiných předpisů poskytovat muselo.

1. Trestný čin podle trestního zákona č. 86/1950 Sb., ve znění zákona č. 63/1956 Sb. (TZ)

§ 245 odst. 1 TZ Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví

Kdo majetek, který je v socialistickém vlastnictví, rozkrádá tím, že a) zmocní se věci z takového majetku v úmyslu nakládat s ní jako s vlastní, b) nakládá s věcí z takového majetku, která mu byla svěřena, jako s vlastní, nebo c) ke škodě takového majetku sebe nebo někoho jiného jinak neoprávněně obohatí, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až pět let.

§ 245a odst. 1 TZ Poškození majetku v socialistickém vlastnictví

Kdo na majetku, který je v socialistickém vlastnictví, úmyslně způsobí škodu, zejména tím, že věc z takového majetku zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až tři léta.

2. Přestupek podle trestního zákona správního č. 88/1950 Sb., ve znění zákona č. 14/1957.

§ 35a Rozkrádání a poškození majetku v socialistickém vlastnictví

Kdo rozkrádá nebo úmyslně poškozuje majetek, který je v socialistickém vlastnictví, a jde o čin malého významu, bude potrestán pokutou do 5 000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo odnětím svobody až na tři měsíce.

Stejně tak pojem „úmyslné poškození“ vyžadoval posouzení míry zavinění provinilce, a tedy i jistý stupeň právní erudice. Navíc kárné orgány byly v rámci konkrétní organizace zcela autonomní, a proto nebylo možné jejich rozhodovací praxi na centrální úrovni sjednotit. Rovněž dosavadní judikatura, zabývající se problematikou poškození a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, nebyla v nové situaci aplikovatelná. Ta totiž, pokud šlo o úmyslné rozkrádání národního majetku, zastávala zcela striktní stanovisko, že každé takové jednání (za předpokladu jeho nebezpečné pro společnost a s výjimkou polního a lesního pychu), bylo nutno pokládat za trestný čin. Takový skutek nemohl být nikdy posuzován jako přestupek podle § 35 Trestního zákona správního, který chránil národní majetek proti jinému způsobu neoprávněného zásahu, než bylo jeho rozkrádání.¹⁰² Až s vydáním Zákona č. 24/1957 Sb., se pohled

¹⁰² Srov. např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 21. 10. 1955, sp. zn. 1 Tz 229/55. V celém případě šlo o krádež 13 q. uhlí ze skládky cihelny národního podniku v ceně 102 Kčs, kterého se dopustil střední

soudní judikatury na celou problematiku rozkrádání národního majetku změnil. Nově byla prosazována presumpce nutnosti výchovu pracujících k úctě k majetku v socialistickém vlastnictví provádět především na jejich pracovištích. Morálnímu odsouzení pachatele drobného rozkrádání nebo poškozování majetku v socialistickém vlastnictví před celým pracovním kolektivem byl přikládán mnohem větší výchovný účinek než projednání věci a jeho potrestání soudem.¹⁰³ Preference projednávat případy rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví v kárných řízeních se odrazila i v koncepci opravného prostředku proti jejich rozhodnutí. Ta byla svou formou určitým nátlakem k neprojeování nesouhlasu s rozhodnutím kárného orgánu.

rolník, příležitostně provozující též povoznictví. Prokurátor tento čin kvalifikoval jako trestný čin rozkrádání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm. a) tr. zák. Naproti tomu Lidový soud v Jaroměři čin překvalifikoval na přestupek proti ochraně národního majetku podle § 35 tr. zák. spr. Svoje rozhodnutí odůvodnil tím, že se o trestný čin rozkrádání národního majetku nejedná, neboť v souzeném případě jde jen o nepatrné množství uhlí v ceně rovněž nepatrné, takže jednání obviněného nedosáhlo stupně nebezpečnosti pro společnost, jakou vyžaduje skutková podstata trestného činu, nýbrž toliko nebezpečnosti přestupku podle trestního zákona správního. Tento rozsudek se stal pravomocným. Podle názoru Nejvyššího soudu, vysloveného na základě stížnosti pro porušení zákona, však lidový soud nesprávně posoudil případ po právní stránce, když v jednání obviněného shledal skutkovou podstatu uvedeného přestupku, vycházející ze stupně nebezpečnosti činu obviněného pro společnost, který vzhledem k menšímu množství uhlí považoval za malý. Podle Nejvyššího soudu rozdíl mezi trestným činem rozkrádání národního majetku a přestupkem proti ochraně národního majetku však netkví v rozdílu stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Nejde tu o rozdíl kvantitativní, nýbrž o rozdíl kvalitativní. Každé úmyslné rozkrádání národního majetku odcizením věcí z takového majetku (ovšem za předpokladu, že jde o jednání nebezpečné pro společnost a s výjimkou polního a lesního pychu) nutno pokládat za trestný čin, a proto ani v případech, kdy jde jen o rozkrádání menšího obsahu, nemůže být takový skutek nikdy posuzován jako přestupek.

¹⁰³ Srov. např. rozhodnutí Lidového soudu v Teplicích z 22. 12. 1958, sp. zn. 1 T 200/58, týkající se zemědělského dělníka obžalovaného z toho, že ke škodě státního statku v Teplicích při výmlatu a seti odcizil 150 kg ječmene v celkové hodnotě 187,50 Kč. Tím měl dle prokuratury spáchat trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 245 odst. 1 písm. a) tr. zák. Lidový soud v Teplicích rozhodl podle § 199 odst. 2, § 194 tr. ř. postoupit věc kárnému orgánu státního statku k dalšímu řízení podle zák. č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Jako důvod takového postupu uvedl plné doznání obviněného a jeho motiv použít odcizený ječmen jako krmení vlastní drůbeže. Podle výsledků vyšetřování šlo o nemocného člověka, který měl však dobrou pracovní morálku, pocházel z rodiny zemědělského dělníka a byl trvale zaměstnán na farmě státního statku. Byl sice již třikrát soudně trestán, avšak z toho dvakrát v době první republiky pro méně závažné trestné činy a naposledy v roce 1954 pro trestný čin ublížení na zdraví, tedy nikoliv pro majetkový delikt. Vzhledem ke všem těmto zjištěným okolnostem případu soud při předběžném projednání obžaloby dospěl k závěru, že nejde o zažalovaný trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, nýbrž o provinění, jaké má na mysli zák. č. 24/1957 Sb. Podle názoru soudu výchova pracujících k úctě k majetku v socialistickém vlastnictví musí být prováděna především na jejich pracovišti. Zejména morální odsouzení před celým pracovním kolektivem v těchto případech malé společenské nebezpečnosti, má zpravidla mnohem větší výchovný účinek než projednání věci a potrestání takového pachatele soudem. Velmi zajímavá byla formulace odůvodnění rozhodnutí učiněná v jeho samotném závěru, kdy podle soudu „na farmách státního statku v Teplicích dochází občas k podobným případům a zákon o kárném stíhání nebyl tam dosud v dostatečné míře uplatněn. Je proto nutné, aby kárný orgán státního statku ve spolupráci s ostatními činiteli při neustálém rozvíjení masové politické práce působil výchovně na zaměstnance státního statku.“ Z takové formulace pak lze dovodit i jistou míru snahy o donucení kárných orgánů k větší aktivitě, která by naopak přinesla soudům určité odbřemenění agendy projednávaných případů.

V opačném případě, při absenci zásady zákazu *reformatio in peius*, podané odvolání znamenalo projednání skutku jako přestupku orgány NV s nebezpečím, uložení daleko přísnějších sankcí, včetně možnosti odnětí svobody až na 3 měsíce (viz shora citované ustanovení Trestního zákona správního). Důvodová zpráva k zákonu pak neskrytě proklamovala, že výkonný orgán ONV mohl věc posoudit daleko odborněji a správněji než kárný orgán, neboť byl schopen všestranně přezkoumat rozhodnutí kárného orgánu všude tam: „*kde by se rozhodnutí kárného orgánu dostalo do rozporu se skutečným stavem věci a socialistickou zákonností.*“¹⁰⁴

O tom, že aplikace zákona nebyla bezproblémová, svědčí i vydání Směrnice ministra spravedlnosti z 20. 8. 1958 č. 136/1958 Ú.l., k provedení zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, jež nabyla účinností od 1. 9. 1958.¹⁰⁵ V prohlášení k této směrnici bylo mj. konstatováno, že: „*Dosavadní zkušenosti však ukazují, že cílů sledovaných vydáním tohoto zákona nebylo všude dosaženo. V mnoha okresech a v řadě i velkých závodů nebyl zákon dosud vůbec uveden v život nebo je používán nedostatečně. Tím vznikají na majetku v socialistickém vlastnictví značné ztráty, které poškozují úsilí převážné většiny pracujících o dovršení výstavby socialismu v nejkratší době.*“ Směrnice byla vydána: „*ve snaze přispět ve všech podnicích, úřadech, ústavech a ostatních organizacích socialistického sektoru k širokému rozvinutí výchovy pracujících k ochraně socialistického vlastnictví.*“ Za tímto účelem rozvedla a zpřesnila ustanovení zákona hned v několika oblastech. Předně vymezila předmět útoku, tj. majetek v socialistickém vlastnictví.¹⁰⁶ I když z dikce zákonné úpravy skutkové podstaty kárného provinění jasně vyplývala nutnost úmyslného zavinění, pro jistotu výslovně uvedla, že poškození věci z

¹⁰⁴ Srov. Vládní návrh zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0131_00.htm.

¹⁰⁵ Samotný zákon s touto možností počítal, neboť v § 14 stanovil, že ministr spravedlnosti může v dohodě s ministrem vnitra stanovit podrobnosti k provedení tohoto zákona.

¹⁰⁶ Tím rozuměla majetek ve správě podniku, úřadu, ústavu nebo jiné organizace socialistického sektoru, za který bylo nutno považovat nejen ten, který byl v jeho správě, jako např. základní fondy, suroviny, drobné krátkodobé předměty, nýbrž i předměty, jež byly podniku svěřeny, např. k provedení opravy nebo přepravy nebo do úschovy, ať již organizacemi socialistického sektoru nebo i soukromými osobami. A *contrario* stanovila, že jako kárné (disciplinární) provinění nebylo možno stíhat krádeže spáchané na majetku spoluzaměstnanců, pokud podnik nebyl povinen za odcizený majetek poskytnout náhradu. Rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví se rozuměly i případy, kdy zaměstnanec odcizil věc z majetku v socialistickém vlastnictví nebo takovou věc zpronevěřil (tj. s věcí, která mu byla svěřena, nakládal jako s vlastní, např. svěřený nástroj prodal, nebo ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví sebe nebo někoho jiného jinak neoprávněně obohatil (např. tzv. černé jízdy s podnikovými vozidly). Jiným úmyslným poškozováním majetku v socialistickém vlastnictví se rozuměly případy, kdy zaměstnanec věc, která byla v socialistickém vlastnictví, úmyslně zničil, poškodil nebo jinak učinil neupotřebitelnou.

nedbalosti nebylo možno jako kárné provinění podle Zákona č. 24/1957 Sb. stíhat. Tím však nevyloučila možnost stíhat poškození věci z nedbalosti jako porušení pracovních povinností podle pracovního řádu.¹⁰⁷ Ve vztahu k pachateli kárného provinění znovu uvedla, že jím mohl být pouze zaměstnanec podniku, a to jen pro provinění, jež v něm spáchal.¹⁰⁸ Dalším korektivem ve vztahu k pachateli se stala nemožnost kárné řízení provádět a kárná opatření ukládat v situacích, kdy škoda sice nepřevyšovala 500 Kčs, ale konkrétní zaměstnanec se již několikrát (tj. alespoň dvakrát) rozkrádání nebo poškozování majetku v socialistickém vlastnictví dopustil a kdy by tudíž uložení kárného opatření zřejmě svou výchovnou funkci nesplnilo. V těchto případech instruovala k postoupení věci výkonnému orgánu NV, popřípadě prokurátorovi. Opomenuti nezůstali ani nepřátelé socialistického zřízení, a tak pokud by okolnosti případu vykazovaly náznaky svědčící o tom, že se rozkrádání nebo jiného úmyslného poškození věci v majetku v socialistickém vlastnictví dopustili pachatelé z pohnutek pramenících z nepřátelského postoje k socialistickému zřízení, vyžadovala vždy předání takové věci prokurátorovi. Tuto linii zastávaly i stranické orgány v rámci okresů, o čemž svědčí např. *„Informativní zpráva o činnosti okresní prokuratury v Mělníku“*, která konstatovala, že: *„Pokud jde o trestnou činnost kulaků ke škodě Státního statku je nejlepší prevencí brání těchto pachatelů do vazby a ukládání jim přísných nepodmíněných trestů odnětí svobody“*, zatímco *„Drobná rozkrádání ke škodě státního statku je postihováno přímo Státním statkem podle zákona č. 24/1957 Sb. z. Státní statek je jeden z mála podniků v okrese, který tohoto vyloženě výchovného zákona využívá.“*¹⁰⁹

Kromě charakterových vlastností pachatele mělo být přihlíženo též k povaze jeho činu. Kárně zpravidla neměli být řešeni ti zaměstnanci, kteří provedli rozkrádání vloupáním do uzamčené místnosti nebo schránky, dopustili se takového činu na věci úzkého profilu¹¹⁰ nebo v podniku, kde se rozkrádání věcí rozmohlo a způsobovalo různé obtíže nebo značné škody. Takový korektiv však byl v naprostém rozporu s koncepcí

¹⁰⁷ V případě závažnějšího poškození majetku mohl být čin posuzován jako trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví z nedbalosti podle § 246 odst. 1 trestního zákona č. 86/1950, ve znění zákona č. 63/1956 Sb. podle kterého: Kdo na majetku, který je v socialistickém vlastnictví, způsobí z nedbalosti škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na 1 rok.

¹⁰⁸ Dopustil-li se tedy zaměstnanec drobného rozkrádání v jiném podniku, nebylo možno jej stíhat pro kárné provinění, nýbrž šlo o přestupek, který stíhal výkonný orgán NV. Provést řízení a uložit kárné opatření bylo možné jen za trvání pracovního poměru provinivšího se zaměstnance. Kárné řízení nebylo možno provést a věc musela být postoupena výkonnému orgánu NV, jestliže pracovní poměr zaměstnance byl před zahájením řízení či v jeho průběhu zrušen.

¹⁰⁹ SOA Mělník, fond OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karta 76, Informativní zpráva o činnosti okresní prokuratury v Mělníku na trestním úseku za II. čtvrtletí 1959, ze dne 12. 8. 1959.

¹¹⁰ Věc, jejíž obstarání působilo podniku obtíže.

a uváděným záměrem institutu kárného řízení. To se mělo stát nejúčinnějším a nejefektivnějším prostředkem, jak rozkrádání věcí na pracovišti vymýtit a přispět tak k úplné likvidaci tohoto nežádoucího jednání. Ostatně i důvodová zpráva k zákonu jasně proklamovala, že to měly být naopak soudy, které při rozhodování drobných případů rozkrádání a úmyslného poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, nebyly schopny dostatečně účinně bojovat proti jeho příčinám zejména proto, že nemohly zajistit bezprostřední potrestání provinilého zaměstnance, neboť ve většině případů se ostatní spoluzaměstnanci podniku nebo závodu nedověděli o tom, jak byl takový případ rozhodnut nebo vůbec nevěděli, že se jejich spoluzaměstnanec takového činu dopustil. Chyběla zde tak síla morálního odsouzení zaměstnance celým kolektivem.¹¹¹ Směrnice tedy a priori jako by počítala s tím, že prvořadého záměru kárného řízení nebude v některých případech dosaženo a zároveň dala neskrytě najevo, že kárné řízení není tím nejefektivnějším způsobem, jak se s rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví vypořádat.

U kárných opatření bylo zdůrazněno, že jiná než ta zákonem výslovně uvedená (důtka, veřejná důtka a veřejná důtka s pokutou) není možno v kárném řízení ukládat.¹¹² Pro rozhodnutí, jaké kárné opatření má být uloženo, bylo nutno vycházet z požadavku, aby v co nejvyšší míře splnilo svou výchovnou funkci. To vyžadovalo zohlednění zejména způsobu provedení a následku činu (např. drobným rozkrádáním byl dán dalším zaměstnancům podnět k páchání obdobných činů), jakož i poměrů a osoby pachatele (šlo např. o pracovníka, jehož pracovní morálka není dobrá, nebo naopak, který byl všeobecně znám tím, že řádně plnil své úkoly anebo o mladistvého zaměstnance). U vlastního řízení došlo k upřesnění složení kárné komise v případě, kdy kárné řízení neprováděl sám ředitel (vedoucí) podniku. Ta měla být zpravidla tříčlenná, složená ze zaměstnanců podniku. Její složení a osobu předsedy měl ředitel podniku předem projednat se závodním výborem odborové organizace.¹¹³ Ačkoliv ředitel

¹¹¹ „V případech, kde se kolektiv zaměstnanců o potrestání vůbec nedověděl, bylo oslabováno společenské vědomí těchto pracovníků o škodlivosti, nebezpečnosti a zavržitelnosti takového jednání, poškozujícího celou společnost.“ Srov. Vládní návrh zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0131_00.htm.

¹¹² Nešlo tak např. nařídit změnu pracoviště, krácení mzdy nebo v kárném řízení uložit povinnost nahradit škodu. Rovněž nebylo možno současně uložit dvě kárná opatření, jako např. důtku a veřejnou důtku, stejně jako uložit pouze pokutu bez současného uložení veřejné důtky.

¹¹³ Členy kárného orgánu mohli být jen bezúhonní zaměstnanci, kteří byli vzorem při plnění pracovních i občanských povinností, dovedli výchovně působit na pracující a měli jejich důvěru a také svými ostatními vlastnostmi poskytovali záruku, že každé kárné provinění bude posouzeno v souladu se zásadami

odpovídal za stíhání drobného rozkrádání nebo jiného úmyslného poškozování majetku v socialistickém vlastnictví v podniku, nemohl rozhodnutí kárné komise rušit. Mohl však, po projednání se závodním výborem odborové organizace, člena kárné komise (nebo i celou komisi) za situace, kdy řádně svěřenou funkci neplnil(a), odvolat. V jednom podniku mohlo být, zejména s ohledem na počet zaměstnanců nebo na strukturu podniku (podnik s několika závody nebo místně oddělenými pracovišti), zřízeno i několik kárných komisí. Požadavky na podobu řízení měly být jeho jednoduchost, neformálnost, rychlost a ingerence závodního výboru odborové organizace. Tyto atributy měly nejlépe přispět k výchově jak provinilce, tak kolektivu. Celé řízení bylo osvobozeno od jakýchkoliv poplatků, včetně hrazení jeho nákladů. Kárný orgán měl mít i vyšetřovací pravomoc, a to prověřovat veškeré podněty (např. z hlášení závodní stráže nebo od zaměstnanců podniku), zda došlo k deliktnímu jednání, nebyl však oprávněn k úkonům, jež mohl provést, popřípadě nařídit pouze prokurátor nebo soud.¹¹⁴ Po provedeném šetření a zjištění, že šlo o drobné rozkrádání nebo jiné úmyslné poškození věci v socialistickém vlastnictví, které mu příslušelo stíhat, měl kárný orgán projednat věc se závodním výborem odborové organizace. S tím měl projednat i otázku, jaké kárné opatření má být uloženo a zda k provedení kárného jednání nebude účelné přizvat spoluzaměstnance provinilce. Po projednání věci se závodním výborem mělo následovat vlastní jednání, k němuž musel kárný orgán přizvat provinivšího se zaměstnance. Následovala fáze sdělení obvinění (informace z jakého činu je zaměstnanec obviněn a které skutečnosti ho usvědčují). Jestliže se zaměstnanec při předchozím šetření k činu nepřiznal, kárný orgán měl přizvat k jednání též osoby (např. spoluzaměstnance), které mohly zaměstnance svými výpověďmi usvědčit.

Směrnice rovněž zpřesnila podmínky doručování rozhodnutí. Zaměstnanci, který byl kárnému jednání přítomen, se opis písemného rozhodnutí o uložení kárného opatření doručoval jen tehdy, jestliže o to před skončením jednání požádal. I v tomto případě se však třídní lhůta pro uplatnění písemného prohlášení počítala ode dne, kdy mu bylo uložení kárného opatření ústně sděleno. Jestliže zaměstnanec nebyl při jednání přítomen, muselo mu být zasláno písemné vyhotovení kárného rozhodnutí s výslovným uvedením jeho práva do 3 dnů od jeho doručení písemně prohlásit, že s rozhodnutím

socialistické zákonnosti. Směrnice doporučovala funkci kárného orgánu pověřovat zkušené soudce z lidu, kteří v podniku pracovali.

¹¹⁴ Tak zejména nemohl provést domovní prohlídku u zaměstnance. Pokud by bylo třeba takovou prohlídku provést, mohl se kárný orgán obrátit na prokurátora nebo, bylo-li nutno zasáhnout ihned, na orgány veřejné bezpečnosti.

nesouhlasí, a že v takovém případě toto pozbývá účinnosti. Poněkud zarážející na celé koncepci kárného provinění byla nemožnost kárného orgánu uložit provinilci povinnost k náhradě škody, kterou svým činem způsobil. Shora citovaná směrnice k tomu uváděla: „I když kárným opatřením nelze zaměstnanci uložit, aby nahradil škodu, kterou svým činem způsobil, je dobrovolná náhrada škody před uložením kárného opatření rozhodující pro to, kterého kárného opatření se použije; zásadou totiž musí být, že škoda způsobená na majetku v socialistickém vlastnictví musí být za všech okolností nahrazena“, zároveň však konstatovala: „Náhrada škody nebo vrácení odcizeného předmětu nemohla být ovšem nikdy důvodem k tomu, aby provinivšímu se zaměstnanci nebylo uloženo kárné opatření.“ Uložením kárného opatření, tj. i uložení veřejné důtky a pokuty nebyl dotčen nárok podniku na náhradu škody způsobené rozkrádáním nebo jiným úmyslným poškozením majetku v socialistickém vlastnictví. Pokud provinivší se zaměstnanec tuto škodu dobrovolně nenahradil, podnik měl povinnost ji vymáhat. Směrnice též stanovila kritéria k určení výše škody odcizeného nebo úmyslně zničeného předmětu.¹¹⁵

I po vydání shora zmíněné směrnice problémy v aplikaci zákona přetrvávaly. Proto na základě podnětů, zejména od členů kárných komisí, byla v listopadu 1958 v rámci Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti, s úkolem shromáždit, prostudovat a zpracovat zkušenosti z aplikace zákona, vytvořena studijně vědecká skupina. Obdobnou skupinu vytvořilo v lednu 1959 i slovenské oddělení Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti v Bratislavě. Členy těchto studijně vědeckých skupin se stali soudci, soudci z lidu, členové kárných komisí, prokurátoři, pracovníci ministerstev, pověřenectev a jiných ústředních úřadů, pracovníci NV, orgánů ROH, právnických fakult a Ústavu práva Československé akademie věd. Hlavním úkolem zmíněných vědeckých skupin se mělo stát vydání praktické příručky, která by jednak všichni dosavadní problematiku shrnula v jeden celek a jednak se vypořádala se všemi dosavadními aplikačními problémy zákona. Za hlavní nedostatky dosavadní aplikace zákona byla považována neschopnost kárného orgánu kategorizovat konkrétní delikt ní jednání, stejně jako nedostatečné projednávání případů se závodními výbory ROH (dále

¹¹⁵ U předmětů, na něž byla stanovena maloobchodní cena, byla pro určení výše škody rozhodující ona. U předmětů, na něž maloobchodní cena stanovena nebyla, byl pro určení výše škody rozhodující součet velkoobchodní ceny odcizeného nebo úmyslně zničeného předmětu a daně z obratu stanovené na konkrétní předmět (výrobek) v sazebníku daně z obratu vydaného ministerstvem financí. Při stanovení výše škody bylo nutno vždy přihlížet k opotřebení odcizeného nebo úmyslně zničeného předmětu. Dopustilo-li se drobného rozkrádání nebo jiného úmyslného poškození věci společně několik zaměstnanců, byla pro stanovení výše škody rozhodující její celková výše, což vylučovalo možnost částku rovnající se celkové výši škody mezi jednotlivé spolupachatele dělit.

jen ZV ROH). Řada kárných orgánů se v tomto ohledu měla spokojit s tím, že jejich součástí byl zároveň člen ZV ROH. Závažné nedostatky se dále projevíly v ukládání kárných opatření, např. v nerespektování výše sazby pokut, ukládání pokut bez veřejné důtky aj. Výjimkou nebyly ani případy překročení pravomoci kárného orgánu, kdy tento za kárné provinění uložil opatření, které zákon nepřipouštěl, jako např. rozvázání pracovního poměru, přeložení na méně placené místo, snížení platu, či zastavení odměn. Kárné řízení mělo trpět i formálními nedostatky spočívajícími v nevyhotovování zápisů o projednávaném případě anebo dokonce neoznamování možnosti osobám, kterých se rozhodnutí týkalo, s tímto nesouhlasit.¹¹⁶

Na podkladě jak osobního, tak dotazníkového průzkumu v rámci vybraných podniků, následující diskuse v rámci vědeckých skupin a připomínkovému řízení na společné schůzi obou skupin, došlo nejprve k sestavení redakční komise¹¹⁷, která v červenci 1959 kýženou příručku pod názvem „*Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví*“ vypracovala. Hlavní akcent této publikace směřoval k jasnému definování kárného provinění a na bezvadné řízení o něm. Pokud šlo o kárné provinění, byla zdůrazněna zásada zákonnosti a zvýšení odborné připravenosti členů kárných komisí. Charakter publikace jasně ukazoval, že je psána pro osoby s neprávnickým vzděláním. Ve své podstatě se jednalo o kombinaci učebnice a praktické příručky v kazuistické formě. Kromě toho příručka reagovala na řadu problémů, s níž se kárné orgány v praxi setkaly, a jež nebyly doposud normativně řešeny. Jednalo se např. o otázky, zda se kárného provinění může dopustit brigádník, kdy lze vyvodit kárnou odpovědnost v případě útoku na majetek, který je sice ve správě podniku, ale již nikoliv v jeho vlastnictví, stanovení výše škody při kárném provinění v případě společného jednání více osob, resp. v případě více útoků jednoho pachatele aj. V oblasti ukládání kárných opatření se zmíněná publikace klonila k ukládání exemplárních trestů, či dokonce postupování kauz výkonnému orgánu NV nebo i

¹¹⁶ Srov.: Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, kolektiv spolupracovníků Právníckého ústavu ministerstva spravedlnosti, Orbis Praha 1959, str. 8.

¹¹⁷ Složení redakční komise: doc. Dr. L. Schubert, prorektor Komenského university a vedoucí katedry trestního práva na právnícké fakultě Komenského university v Bratislavě, dr. V. Šlauf, prokurátor městské prokuratury v Praze, dr. G. Přenosil, pracovník Ústavu práva Československé akademie věd v Praze, dr. J. Kepák, soudce Nejvyššího soudu v Praze, dr. J. Holub, pracovník obvodního národního výboru v Praze 9, dr. A. Růžek, pracovník katedry trestního práva na právnícké fakultě Karlovy university v Praze a dr. R. Holub, studijně vědecký pracovník Právníckého ústavu ministerstva spravedlnosti v Praze.

prokurátorovi v situacích růstu počtu případů drobného rozkrádání na závodech s odůvodněním potřeby zesílení boje proti tomuto zjevu.¹¹⁸

Příkladem praktické činnosti kárných orgánů je i následující rozhodnutí:

ROZHODNUTÍ

Zn.: 81/61 Kom./l.
1961.

Dne 29. listopadu

Závodní kárný orgán ustavený dle zákona č. 24/57 Sb. upravujícího směrnici ministra spravedlnosti ze dne 20. srpna 1958 Úř. l. č. 136, částka 71., a pozměněnými ustanoveními zákona č. 38/61 Sb. a příkazu závodního ředitele č. 16/59 a 27/61¹¹⁹, rozhodl komisi složené z předsedy s. L.M. s. Dr. J., s. R. J., s. M. P., s. J. Č. a zpravodaje s. J. D. o záležitosti,

J. J., nar. X.X.1914 v Rudicích okr. Uberský Brod, bytem Mělník, přiděleného na pracovišti OTK n. p. České Loděnice Praha závod Mělník

takto:

Soudruh J. J., jest vinen proviněním dle zákona č. 24/57 Sb., § 1, že umýšlným podvodným jednáním a přepsáním písemných dokladů hleděl pro sebe ke škodě závodu získati hmotných výhod, při zhotovování dvou kusů dveří se zárubněmi a jednoho malého okna.

Jako kárné opatření udílí se podle § 31 odst. 1 zákona č. 38/61 Sb.,

J. J.

veřejná důtka

Znění bude publikováno na vývěsních deskách dílenských výborů ROH a bude uveřejněno v závodním časopise „Na slovíčko loďaři“.

Doba vyvěšení na vývěstkách se stanoví na dobu 14 dnů od právní moci rozhodnutí.

Odůvodnění

Na základě spisů a protokolů soudruhů s. S, J. K., A. J., F. Č., výpovědi strážného s. Š, dále podle písemných dokladů a to příjemky č. 619/014 ze dne 15.5.1961 a zápisu technické komise se stávající ze soudruhů P., R. a s. Č. zjistila kárná komise a na základě doznání s. J., že též vyznačil nesprávný počet materiálu do závodu jim dovezeného a tento také za lepší jakost si vyměnil. Vzniklou škodu s. J. uznal, jako svůj závazek k zaplacení. Poněvadž pak, bylo již se s. J. provedeno stranické řízení a též byl též potrestán, bylo nutno případem se zabývatí šířeji vzhledem k tomu, že skutečná škoda je celkem nepatrná, neboť činností J. vzešlo v závodě značné rozrušení i poboršení členů osazenstva závodu, takže z hlediska preventivity, byl komisi s. J. na naprostou nesprávnost svého počínání upozorněn, zvláště když on sám jest již dlouholetým pracovníkem závodu a bývalým funkcionářem jak strany, tak i odborů.

Při výměře kárného opatření bylo přihlédnuto ke způsobu provedení i k následkům činu, jakož i k osobě zaměstnance a k tomu, že škoda byla nabrážena.

¹¹⁸ Tamtéž str. 23

¹¹⁹ Příkaz závodního ředitele č. 27/1961 ze dne 2. 10. 1961. o zřízení komise k provádění zákonů č. 24/57 Sb. a č. 71/58 Sb.

Poučení:

Podle § 8 zákona č. 24/57 Sb., přísluší zaměstnanci právo písemně prohlásiti, že s rozhodnutím kárných orgánů nesouhlasí, a nejdéle do tří dnů od doručení tohoto rozhodnutí, své písemné prohlášení s nesouhlasem předloží přímo předsedovi kárného orgánu. V čas podaným prohlášením pozbývá rozhodnutí účinnosti po uplynutí lhůty tři dnů, nabude rozhodnutí moci práva.

Vedení závodu

Závodní výbor ROH

Předseda kárné komise

Tento konkrétní příklad jsme zvolili zcela záměrně, neboť kárný orgán v něm rozhodoval již podle první a současně i jediné novelizace Zákona č. 24/1957 Sb. Tuto skutečnost nezapomněl v záhlaví rozhodnutí formulací „a *pozměněnými ustanoveními zákona č. 38/61 Sb.*“ zmínit. Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech s účinností od 1. 7. 1961 jednak působnost Zákona č. 24/1957 Sb. omezil a jednak zrušil jeho ustanovení upravující druhy kárných (disciplinárních) opatření. Kárná disciplinární řízení již do budoucna nebylo možné konat na pracovištích, kde zároveň působily MLS.¹²⁰ Účel takové úpravy spočíval v zabránění působení dvou orgánů se stejnou působností v rámci jednoho pracoviště. To by se nepochybně v praxi stalo, neboť skutková podstata kárného (disciplinárního) provinění byla v podstatě totožná se skutkovou podstatou provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví.¹²¹ Záměrem zákonodárce se v tomto ohledu stala jednoznačná preference lidových soudů. Komentář k zákonu o MLS k tomu uváděl: „*Přednost se tu dává místnímu lidovému soudu jednak proto, že je orgánem pracujících (kdežto kárné stíhání podle zákona č. 24/1957 Sb. provádí vedoucí organizace socialistického sektoru, resp. pracovník nebo orgán jím zmocněný), jednak proto, že může stíhat vedle rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví (na což je omezen postih podle zákona č. 24/1957 Sb.) též jiná protispolečenská jednání, včetně těch, která škodí řádnému chodu provozu podniku.*“¹²² Kárná řízení podle Zákona č. 24/1957 Sb. mohla být tedy pro příště konána výhradně na pracovištích, kde nebyl současně ustanoven MLS.

I druhou podstatnou změnu shora reprodukované rozhodnutí reflektovalo, a to konkrétně ve výroku o trestu. Jako kárné opatření jím byla zaměstnanci udělena: „*podle § 31 odst. 1 zákona č. 38/61 Sb., veřejná důtka.*“ Citace zákona o MLS vyplývala z faktu, že tento výslovně zrušil ustanovení § 5 odst. 1 Zákona č. 24/1957 Sb., obsahující úplný výčet kárných (disciplinárních) opatření a zároveň kárným orgánů

¹²⁰ Srov. § 45 odst. 1 zák. o MLS.

¹²¹ Srov. § 1 zákona č. 24/1957 Sb. a § 16 odst. 1 zák. o MLS.

¹²² TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 355.

stanovil nemožnost ukládat za kárná provinění jiná opatření než ta výslovně uvedená v § 31 odst. 1 písm. a) až c) zákona o MLS.¹²³ Fakticky to znamenalo, že kárné orgány na místo důtky, veřejné důtky a veřejné důtky s pokutou do maximální výše 1.000 Kčs mohly nově ukládat napomenutí, veřejnou důtku a pokutu do výše 500 Kčs. Pokud záměrem novelizace mělo být zabránění rozdílu v ukládání sankcí za v podstatě stejná deliktní jednání, k čemuž by hlavně v případě výše pokuty došlo, tento se zákonodárci příliš nezdařil. Rovnost osob, pokud jde o udělování sankcí, v případech řešených v režimu obou zákonů stejná nebyla. Zákon o MLS totiž nad uvedená opatření umožňoval uložení dalších dvou, a to nápravného opatření srážkou z platu až do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců a nařízení přeložení provinilého občana na dobu nejvýše 6 měsíců na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek.¹²⁴ Důvodová zpráva ani komentář k zákonu tuto diskrepanci nikterak nevysvětlovaly. S následujícím zdůvodněním přišli až autoři publikace s názvem „Místní lidové soudy“ vydané v roce 1965. Podle nich: *„Pokud jde o otázku, proč kárným orgánům tu nebyla dána k dispozici též opatření naznačena v § 31 odst. 1 písm. d) a e) zák. o MLS, domníváme se, že je tomu pravděpodobně tak proto, aby nebyla podstatnější měrou rozšiřována pravomoc, kterou tyto kárné orgány měly před novelizací (...) a kterážto pravomoc pro poměrně úzký okruh protispolečenských jednání (úmyslné útoky proti majetku v socialistickém vlastnictví) byla v praxi shledána zcela postačující (...) k omezení naznačených kárných orgánů na tři nejmírnější opatření podle § 31 odst. 1 písm. a) až c) zák. o MLS přispívá podle našeho mínění též úvaha, že u úmyslných útoků proti majetku v socialistickém vlastnictví – vzhledem k omezení škody na maximální částku 500 Kčs a vzhledem k nutnosti kvalifikovat věc jako trestný čin, je-li škoda vyšší nebo jsou-li tu některé okolnosti zvyšující stupeň nebezpečnosti skutku pro společnost – jen velmi zřídka by se nevystačilo, kvalifikuje-li se přitom skutek jako kárné (disciplinární) provinění s uložením některého z uvedených tří opatření.“*¹²⁵

Zmíněná úvaha publikovaná v roce 1965 se brzy ukázala zcela obsoletní, neboť v tomto roce byl Zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví spolu s prováděcí Směrnicí č. 136/1958 Ú. 1. zrušen. Stalo se tak v souvislosti s přijetím nového zákoníku práce.¹²⁶ Zákoník práce č. 65/1965 Sb. nově umožňoval, aby v organizacích, kde nebyl zřízen

¹²³ Srov. § 46 ve spojení s § 45 odst. 2 zák. o MLS.

¹²⁴ Srov. § 31 odst. 1 písm. d) a e) zák. o MLS.

¹²⁵ TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965, str. 171.

¹²⁶ Srov. § 279 zákona č. 65 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce.

MLS, bylo drobné rozkrádání a jiné úmyslné poškozování v majetku v socialistickém vlastnictví stíháno jako „porušení pracovní kázně“. V takových případech sankční důsledky představovaly „kárná opatření“, konkrétně: důtka, veřejná důtka, snížení, popř. i odnětí prémie či odměn nebo jiných složek mzdy, vyjadřujících osobní ohodnocení, na dobu až 3 měsíců, převedení na méně placenou práci na dobu až 3 měsíců, popř. snížení základního nebo funkčního platu až o 10 % na dobu 3 měsíců a pokuta až 500 Kčs.¹²⁷ Zákoník obsahoval i procesní ustanovení pro vedení kárného řízení včetně námitkového a odvolacího řízení. Jak bylo uvedeno výše, takový postup nebyl možný v organizacích, u nichž byl zřízen MLS. V takových případech drobné rozkrádání a úmyslné poškozování majetku v socialistickém vlastnictví projednával, pokud jednání dosáhlo intenzity provinění, vždy tento soud. V případě jednání nedosahující intenzity provinění, měl být takový skutek projednán jako přestupek věcně a místně příslušným NV.¹²⁸

¹²⁷ Srov. §§ 76-82 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce.

¹²⁸ Blíže VALVODA, F., Postih drobného rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví z hlediska zákoníku práce, Socialistická zákonnost, ročník XIV, číslo 6, 1966, str. 366-368.

1.2.2 Soudružské soudy

Skutečným předchůdcem a vzorem se pro MLS staly soudružské soudy. To zdůraznil mj. zpravodaj ústavněprávního výboru NS při podání zprávy k vládnímu návrhu zákona o MLS poslanec A. Perkovič. Ten uvedl: „*Veľkým príkladom a vzorom pre zriaďovanie miestnych ľudových súdov sú doterajšie bohaté skúsenosti z činnosti súdružských súdov. Súdružské súdy vyrástli z iniciatívy strany a pracujúcich v závodoch, z iniciatívy nositeľky novej morálky, robotníckej triedy. Súdružské súdy prerokovali stovky prípadov narušenia noriem socialistického nažívania, drobného rozkrádania a iných prečinov, až na nepatrné výnimky vždy s úspechom. Rokovanie prospelo tak tomu kto sa previnil, ako aj celému kolektívu. Nebolo zriedkavým zjavením ani to, že v priebehu prejednávania pred súdružským súdom samotní pracujúci poukazovali na celú radu nedostatkov v organizácii práce, v kontrole, v práci odborovej organizácie, alebo organizácie mládeže, v starostlivosti o človeka, teda pomohli tak riešiť aj závažné otázky veľkého spoločenského dosahu. Treba povedať, že v mnohých prípadoch už samotné zriadenie súdružského súdu v závode pozdvihlo pracovnú morálku, znížilo neodôvodnenú absenciu, zlepšilo kontrolu a skvalitnilo výchovnú prácu spoločenských organizácií. V našom Stredoslovenskom kraji výchovným pôsobením kolektívu, pri dobrom politicko-organizačnom zabezpečení mimosúdneho prejednávania dosahuje sa u previnilcov veľké výchovné pôsobenie, čo sa prejavuje v tom, že doteraz ani v jednom prípade nebola opakovaná trestná činnosť.*“¹²⁹ Pikantérií na projevu poslance Perkoviče byl fakt, že jako poslanec NS zvolený za Středoslovenský kraj vyzdvihoval činnost soudružských soudů, přičemž v tomto kraji k jejich vytváření vůbec nedošlo.¹³⁰

Za hlavního propagátora myšlenky zřizování soudružských soudů v Československu je možno označit tehdejšího prvního muže ve státě A. Novotného. Jeho iniciativu je nutno vsadit do celkové mezinárodní dobové atmosféry. Počátkem roku 1959 byli všichni vrcholní představitelé socialistického tábora soustředěni na 21. mimořádný sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, konaný ve dnech 27. 1. - 5. 2.

¹²⁹ Zpráva výboru ústavněprávního k vládnímu návrhu zákona (tisk 36) o MLS. Společná československá digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>.

¹³⁰ Srov. Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960–1964, jmenný rejstřík: heslo PERKOVIČ. Společná československá digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2019-07-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/rejstrik/jmenny/p.htm> a TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965 str. 20.

1959 v Moskvě. Ten se nesl plně ve znamení tehdy prosazované teze o brzkém vítězství komunismu. Dobový tisk ho označoval za historickou událost z hlediska celé socialistické soustavy, kde bude rozhodováno o budoucnosti lidstva a jeho komunistické budoucnosti.¹³¹ Na sjezdu, konajícím se ve Velkém kremelském paláci v Moskvě, pochopitelně nemohl chybět ani A. Novotný¹³². Ten si na jeho samém zahájení vyslechl takřka šesti hodinový projev tehdejšího prvního tajemníka ÚV KSSS N. S. Chruščova,¹³³ který v něm za jeden z hlavních cílů sjezdu označil projednání další komunistické výstavby.¹³⁴ Prvořadý úkol všech socialistických států spatřoval v „*dobudování materiálně technické základny komunismu*“. Ta se však neměla stát jedinou podmínkou pro vstup do fáze komunismu. Tou další měla být vysoká uvědomělost všech občanů projevující se dobrovolným dodržováním a prosazováním komunistické morálky, čímž měl vzniknout „*člověk budoucnosti*“. Současné splnění obou podmínek mělo podle Chruščova umožnit odumření státu, pozbytí politického charakteru funkce veřejné správy a přerod v bezprostřední lidovou správu záležitostí společnosti. Plynulost přechodu do fáze komunismu měly však komplikovat přežitky kapitalismu ve vědomí lidí a nutnost s těmito bojovat a v konečné fázi je zcela vymýtit.¹³⁵ Formu boje proti kapitalistickým přežitkům spatřoval v koncepci „*socialistické demokracie*“ spočívající v zapojování nejširších vrstev obyvatelstva do správy země. Funkci a kompetenci státních orgánů, problematiku zajišťování veřejného pořádku a pravidel socialistického soužití nevyjímaje, měly postupně nahradit

¹³¹ Rudé právo z 27.1.1959, str. 1, dostupné online na: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

¹³² Spolu s ním byli v oficiální delegaci ještě členové ÚV KSČ K. Bacílek, J. Dolanský a J. Hendrych.

¹³³ Chruščov, Nikita, Sergejevič (1894-1971), v letech 1953 až 1964 první tajemník ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS). V roce 1964 odstaven od moci, ve funkci prvního tajemníka ÚV KSSS ho nahradil Leonid Brežněv.

¹³⁴ Doslova uvedl, že: „*V historických vítězstvích socialistických zemí je ztělesněna velká přetvářející síla idejí marxismu-leninismu, které národům osvětlují cestu k míru, demokracii a pokroku, ke světlé budoucnosti všeho lidstva.*“

¹³⁵ „Pro přechod ke komunismu je zapotřebí nejen vyspělé materiálně technické základny, ale i vysoké uvědomělosti všech občanů společnosti. (...) Abychom dospěli ke komunismu, nejspravedlivější a nejdokonalejší společnosti, kdy plně rozkvetou všechny nejlepší morální rysy svobodného člověka, musíme už dnes vychovávat člověka budoucnosti. Musíme u sovětských lidí rozvíjet komunistickou morálku, jejímž základem je oddanost komunismu a nesmiřitelnost k jeho nepřítelům, vědomí společenské povinnosti, aktivní podíl na práci pro blaho společnosti, dobrovolné dodržování základních pravidel lidského soužití, soudružská vzájemná pomoc, čestnost a pravdivost, nesmlouvavá vůči těm, kdo porušují společenský řád. (...) „Komunistické názory a normy chování se utvrzují v boji proti přežitkům kapitalismu. Často ještě potkáváme lidi, kteří mají nesvědomitý poměr ke společenské práci, kteří se zabývají spekulací, porušují disciplínu a veřejný pořádek. Nemůžeme nečinně vyčkávat, až tyto přežitky kapitalismu samy vymizí, je nutno proti nim energicky bojovat, podnítiti veřejné mínění proti všem projevům buržoazních názorů a mravů, proti asociálnímu žvlům. (...) Marxismus-leninismus učí, že za komunismu stát odumře, že funkce veřejné správy pozbuje svého politického charakteru a změní se v bezprostřední lidovou správu záležitostí společnosti. (...) Otázka odumírání, má-li být chápána dialekticky, je otázkou rozvoje socialistické státnosti v komunistickou společenskou samosprávu. (...)“

společenské organizace. Správnost dosavadního společenského a politického vývoje pak Chruščov demonstroval na absenci politické kriminality v SSSR. Na druhou stranu upozornil, že případů porušování veřejného pořádku je stále dost a je nutné se s nimi vypořádat.¹³⁶ V této souvislosti si položil řečnickou otázku, zda je sovětská společnost schopna se s těmi, kdo porušují socialistický právní řád vypořádat? Odpovědí mu bylo, že ano, neboť sovětské společenské organizace podle něj disponují stejnými možnostmi, prostředky a silou jako orgány milice (policie), soudy a prokuratura. Nejmocnější muž socialistického tábora doslova pronesl: *„Vývoj spěje k tomu, aby funkce zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti vykonávaly kromě státních institucí, jako je milice a soudy, zároveň také společenské organizace. Tento proces u nás nyní probíhá. Podstatně byl omezen aparát milice a zvláště značně byl snížen početní stav zaměstnanců orgánů státní bezpečnosti. Socialistická společnost vytváří dobrovolné orgány k zajišťování veřejného pořádku, jako je lidová milice, **soudružské soudy** a podobné orgány. Tyto orgány budou pracovat novým způsobem, budou novým způsobem vykonávat společenské funkce. (...). Nastala doba, kdy je **třeba věnovat větší pozornost soudružským soudům**, které musí usilovat především o to, aby předcházely nejružnějším přestupkům. Nemají se zabývat jen otázkami výrobního, ale také sociálního a morálního charakteru, případy nesprávného chování těch členů kolektivu, kteří nedodrželi normy veřejného pořádku. Budou-li veřejné soudružské soudy aktivně pracovat a sama veřejnost určí ze svého středu ty, kdo mají zajišťovat veřejný pořádek, bude mnohem snazší bojovat proti rušitelům pořádku. Bude možné odhalit rušitele pořádku ne teprve tehdy, kdy už se dopustil přestupku nebo zločinu, ale už tehdy kdy se začne odklánět od norem společenského chování, což ho může vést k přestupkům proti společnosti. Lidé na něho můžou včas zapůsobit, aby jeho špatným sklonům zabránili. Je třeba podniknout opatření, která by včas jednotlivcům zabraňovala a potom naprosto znemožňovala dopustit se přestupků poškozujících společnost. Hlavní je tu prevence, výchovná práce. Soud, orgány milice a prokuratury si ovšem ponechají určité povinnosti. Tyto orgány budou nadále činné, aby působily na ty, kdo se zlovolně*

¹³⁶ „Hlavním směrem rozvoje socialistické státnosti je všestranné rozvíjení demokracie, zapojování nejširších vrstev obyvatelstva do správy všech záležitostí země, zapojování všech občanů do řízení hospodářské a kulturní výstavby. (...). Nyní už je jasné, že četné funkce, které vykonávají státní orgány, musí postupně přejít do kompetence společenských organizací. Do kompetence společenských organizací musí stále více přecházet také otázky zajišťování veřejného pořádku a pravidel socialistického soužití. V sovětském svazu se dnes nevyskytují případy, aby byli lidé voláni k soudní odpovědnosti za politické zločiny. Je to nepochybně velký úspěch. Svědčí o nebyvalé jednotě politických názorů všeho našeho lidu, o jeho semknutosti kolem komunistické strany a sovětské moci. Případů porušování veřejného pořádku však máme ještě dost a je třeba proti nim energicky bojovat.“

nepodřizují normám socialistické společnosti a výchova na ně nepůsobí. Při předávání některých funkcí státních orgánů společenským organizacím nesmíme pospíchat. Někdy je třeba postupovat rozhodněji, jindy zase podniknout nejdříve jen první zkušební kroky, aby se lidé naučili sami dbát o pořádek. Je samozřejmé, že předávat některé funkce státních orgánů společenským organizacím nikterak neznamena oslabovat úlohu socialistického státu při výstavbě komunismu. Budou-li společenské organizace vykonávat řadu nynějších státních funkcí, rozšíří se tak a upevní politický základ socialistické společnosti, bude zajištěn další rozvoj socialistické demokracie.“¹³⁷

Podle zpravodaje Rudého práva četli všichni zúčastnění zahajovací projev N. S. Chruščova a v něm obsažený „*velkolepý historický program výstavby komunismu doslova se zatajeným dějem.*“¹³⁸ Na sněmu s projevem vystoupil i A. Novotný. Ten v něm zdůraznil, že rovněž KSČ si stanovila „*jako svůj bezprostřední cíl úkol dovršit socialistickou výstavbu v Československu*“, přičemž se po vzoru SSSR „*českoslovenští komunisté a pracující celé naší země vynaloží i v budoucnu všechny své síly, aby po vašem boku přispěli k dalším vítězství komunismu.*“¹³⁹ Účast na 21. mimořádném sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu byla pro A. Novotného a celé vedení KSČ impulsem k realizaci na sjezdu prezentovaných záměrů. Vize předávání některých funkcí státních orgánů ve prospěch společenských organizací a v tomto ohledu výslovně zmíněných soudružských soudů byla podpořena již v dubnu 1964 vydanou směrnicí politického byra ÚV KSČ, která formu aktivity pracujících směrem ke zřizování soudružských soudů podpořila.¹⁴⁰

K samotnému zakládání prvních soudružských soudů v Československu došlo v podstatě spontánně na základě doporučení obsaženém v usnesení IV. všeodborového sněmu a na něj navazujících usnesení krajských odborových rad. IV. všeodborový sněm se konal ve dnech 13. až 18. 5. 1959 ve Sjezdovém paláci v Praze. Pětidenního jednání se účastnilo celkem 1.622 delegátů, 500 hostů a 90 tuzemských a zahraničních novinářů. Průčelí sálu Sjezdového paláce zdobil velký znak ROH a heslo „Kupředu za dovršení výstavby socialismu!“ Druhý den sjezdu vystoupil s projevem A. Novotný. Ten v něm ROH označil za: „*hlavní oporu v boji za socialismus a komunismus*“, a jako prvořadý úkol mu vytknul účast na dovršení socialistické výstavby v Československu,

¹³⁷Zahajovací projev N. S. Chruščova in 21. mimořádný sjezd Komunistické strany Sovětského svazu 27. 1. - 5. 2. 1959, Rudé právo, Praha 1959, 496 str.

¹³⁸ Rudé právo z 29. ledna 1959, str. 1, dostupné online na: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

¹³⁹ Projev A. Novotného in 21. mimořádný sjezd Komunistické strany Sovětského svazu 27. 1. - 5. 2. 1959, Rudé právo, Praha 1959, 496 str.

¹⁴⁰ NA, fond 1261/0/11, Politické byro ÚV KSČ 1954-1962, aj./bod291, zápis schůze 21.4.1959.

kteřá se projeví mj. ve: „*formování nového socialistického člověka, nových socialistických vztahů mezi lidmi.*“ Na závěr projevu uvedl: „*Poslední otázkou, o které se chci zmínit, je výchova správného poměru k socialistickému vlastnictví. I když už dnes uskutečňujeme řadu opatření pro život v příští komunistické společnosti, musíme si uvědomit, že ještě je mezi námi řada lidí, na nichž zanechala buržoazní výchova a morálka hluboké stopy. Jsou to jednak bývalé vykořisťovatelské živly, které by chtěly i na úkor nové společnosti bez práce lehce žít. Jsou to také lidé, kteří dříve sloužili vykořisťovatelům a dnes v pracovním obleku se vydávají za „ochránce“ pracujících a za „sociální cítění“ licoměrně skrývají své nekalé politické cíle. Vliv staré společnosti se projevuje dále v tom, že stále ještě máme také různě morálně narušené lidi, kteří přestupují platné a pro každého pracujícího člověka samozřejmé pracovní a morální zásady a tím společnost poškozují. Je proto třeba, aby sama dělnická třída a všichni pracující vytvářeli všude veřejné mínění proti záporným zjevům tohoto druhu. Při vážnějších přestupcích je na místě použít i kárných prostředků, **organizovat soudružské soudy**, při nichž sami dělníci a pracovníci, kteří mají důvěru kolektivu, budou tyto přestupky posuzovat a na provinilce morálně působit. V tom vidíme další uplatnění socialistické demokracie a zvýšení výchovné úlohy odborů.*“¹⁴¹ Obsahová podoba se shora citovaným projevem N. S. Chruščova je evidentní. Na závěr jednání přijal sněm jednohlasně usnesení, ve kterém bylo mj. konstatováno: „*Úkolem závodních výborů je denně uplatňovat sílu výchovného vlivu pracovních kolektivů, podporovat všechny kladné rysy nového člověka, usilujícího o dosažení úspěchů ve své práci, vyzvedávat a široce popularizovat nejlepší pracovníky, umět oslavit vítězství v práci a všestranně upevňovat nové socialistické vztahy mezi lidmi. Výchovnou činnost odborů je třeba zaměřit proti pozůstatkům starého myšlení a jednání, proti zjevům nesprávného poměru k socialistickému vlastnictví, proti nedbalosti a proti porušování pracovní kázně a socialistické zákonnosti. Je povinností odborů bojovat proti falešné shovívavosti k těmto zjevům, projednávat je na členských schůzích úseku, dílen a závodů a dosáhnout toho, aby veřejné mínění kolektivu působilo k jejich odstranění. Úkolem odborových orgánů je **využít k tomu i soudružských soudů**, složených z kádrových dělníků a pracovníků, kteří mají důvěru osazenstva závodu.*“¹⁴²

¹⁴¹ NA, fond 1261/0/43, KSČ-ÚV, Kancelář 1. tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného - I. část KSČ-ÚV-AN I (1945) 1951-1967 (1968), inv. č. 88, kr. 54, projev A. Novotného na IV. Všeodborovém sněmu.

¹⁴² Z usnesení IV. Všeodborového sjezdu, O úkolech ROH v období dovršení výstavby socialismu, in Rudé právo 18. 5. 1959, str. 2.

V době, kdy Československu vládli komunisté, nebyly nejzásadnější otázky vývoje státu rozhodovány v NS či ve vládě nýbrž v orgánech KSČ. Nejvyšším orgánem KSČ mezi sjezdy byl Ústřední výbor (dále jen ÚV KSČ). Trochu překvapivě se otázka soudružských soudů projednávala na jeho zasedání až v momentě, kdy členové ROH byli již prostřednictvím zmíněného usnesení IV. všeodborového sněmu a na ně navazujících usnesení krajských odborových rad instruováni k jejich zakládání. A opět to byl A. Novotný, který na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23. - 24. 9. 1959, zcela mimo vlastní program jednání, problematiku soudružských soudů nastínil.¹⁴³ V průběhu projevu, který se zpočátku týkal hospodářských otázek deklaroval brzké vítězství socialismu v Československu a doposud dosažené úspěchy v jeho výstavbě.¹⁴⁴ Samostatně se pak vyjádřil k problematice socialistické zákonnosti, a to v souvislosti s otázkou, zda její dosavadní formy dovršení socialistické výstavby umožňují. Podle něj bylo nezbytné přehodnotit na jedné straně dosavadní úlohu soudů jako takových a roli lidu jako soudců při posuzování přečinů, narušování zákonů, výroby a podobně na straně druhé. A. Novotný tento požadavek konkretizoval: *„Mám na mysli to, aby drobné případy nešly před normální soud, ale aby byly projednávány přímo na pracovištích, na shromáždění veřejných, za účasti lidí na závodech, na vesnicích a jejich rozsudek byl uznáván právoplatným jako rozsudek soudu. Mám na mysli opustit tak zvané trestní komise a vytvořit soudní orgány jako volené orgány lidu. Závěry těchto orgánů a shromáždění pracujících, jejich jednání, se mohou ukázat v mnohém směru účinnějšími než rozsudek soudu a pochopitelně tak zlepšíme i výchovnou práci mezi lidmi. Tím ušetříme a uspoříme mnoho ve vlastní činnosti soudů a současně i zainteresuujeme*

¹⁴³ Na programu jednání měly být hlavní zásady směrnic třetího pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství na léta 1961-1965 a úkoly československého strojírenství a metalurgie v dovršení výstavby socialismu.

¹⁴⁴ „Již dnes se nám stále více objevují před očima hlavní obrysy úspěšně vybudované socialistické společnosti. Můžeme říci, že v naší zemi definitivně a jednou provždy zvítězily socialistické výrobní vztahy. Pro nás je to dnes již jen otázka krátké doby, kdy a při jaké příležitosti zhodnotíme veliké vítězství socialismu v Československé republice. Bezesporně řada základních činitelů, spojená s úkolem dovést výstavbu socialismu je buď již splněna, nebo je v takovém stadiu uskutečnění, že není daleka doba, abychom úkol dovršení výstavby socialismu pokládali za splněný. Dnes již naše socialistická společnost je organizována na marxisticko-leninských principech. (...) Veškerá moc v zemi je plně v rukou dělnické třídy, která již uplatňuje v úzké spolupráci s pracujícím rolnictvem a inteligencí. Lid naší země se účastní správy a řízení celého našeho života. V naší společnosti se stále více prohlubuje socialistická demokracie. (...) Shrneme-li vše, co již bylo v naší zemi dosaženo, je vítězství socialismu v Československu skutečností. (...) Ovšem, musí nám být jasno, že můžeme budovat jen jeden socialismus, vycházející ze zásad marxismu-leninismu, ze zásad proletářského internacionálního, ze zásad socialistické demokracie. Z toho všeho pochopitelně vyplynou nutné změny v ústavě, neboť bude v ní zapotřebí zakotvit výsledky dosažené v budování socialismu za 15 let lidově demokratického Československa a současně o nové principy vyspělé a dále se rozvíjející socialistické společnosti. Znamená to, že stojíme před vypracováním nové ústavy, ústavy již socialistické.“

*pracující na ochraně socialistického vlastnictví a socialistické společnosti. I tyto otázky bude nutno dobře propracovat tak, aby se staly součástí nové ústavy.*¹⁴⁵ Na vystoupení A. Novotného reagoval V. Kopecký¹⁴⁶, který mj. potvrdil, že zřizování soudružských soudů v Československu bylo především iniciativou jeho předřečníka. Doslova uvedl: *„Po návratu z dovolené jsem se od soudruha Černíka dozvěděl, že z iniciativy soudruha Novotného byl již v zásadách v podstatě vypracován návrh na zavedení soudružských soudů v závodech, u národních výborů a v jiných místech, což je určitě postačující.“* Předchozí Novotného projev označil za inspirující, když jím navrhovaná koncepce podle něj umožní, aby nejčastěji se vyskytující drobné delikty, byly do budoucna vyňaty z oblasti trestního práva a pokládány za přestupky proti zásadám socialistické morálky, proti kázni a pořádku v závodech a jako takové posuzovány a trestány buď správami závodu nebo kárnými komisemi odborů, resp. budoucími soudružskými soudy. Společenské organizace považoval za způsobilé dosáhnout jejich disciplinárními a kárnými opatřeními toho, aby se již neopakovaly případy přestupků, pro něž se delikventi dostávali před prokurátory a soudy. Pozitivum takové koncepce spatřoval v odbřemenění agendy stávajících soudů a současně k zainteresování pracujících na ochraně socialistického vlastnictví a společnosti.¹⁴⁷ V této souvislosti upozornil na nutnost do budoucna předdefinovat skutkovou podstatu a charakter deliktů takzvané menší společenské nebezpečnosti. V. Kopecký dále upozornil, že trendem přenášení funkcí státu na společenské organizace se na podkladě Chruščovova vystoupení na XXI. sjezdu KSSS zabývají všechny komunistické strany a tento je současně propagován i filmem. V souvislosti s filmovou tvorbou vyzdvihl sovětský film „Otcovský dům“, aby vzápětí nepřesně interpretoval jeho obsah: *„jedna pracovnice kolchozu dopustila toho deliktu, že z návodu své staré tety, neuvědomělé a chamtivé, odcizovala věci z kolchozního majetku. Film ukazuje, jak již na kolchoz přišel prokurátor a chtěl sepsovat obžalobu pro trestní stíhání mladé kolchoznice. Avšak rozumný a rozhodný předseda kolchozu energicky zastavil prokurátora v jeho sepsování obžaloby a řekl mu,*

¹⁴⁵ NA, fond 01, sv. 71, aj. 70, ÚV KSČ, vystoupení A. Novotného na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23.-24. 9. 1959.

¹⁴⁶ Kopecký Václav (1897–1961) poslanec NS, člen Ústředního výboru KSČ a jeho předsednictva, ministr informací a ministr kultury.

¹⁴⁷ *„Nesporně, při změně praxe prokuratur a soudů by bylo možno rázem zlikvidovat několik desítek tisíc z těch stotisíc případů trestního stíhání a tisíce dělníků by bylo zbaveno povahy trestního stíhání pro tzv. rozkrádání socialistického majetku a pro různé delikty patřící do kategorie drobných případů, o kterých mluvil soudruh Novotný, pro delikty takové povahy, že se zájmů naší socialistické společnosti podstatně nedotýkají a nepoškozují tyto zájmy v takové míře, abychom na dělníky a na pracující lidi, kteří v této zemi vládnou, museli nechat dopadat trestní sankce státu.“*

*aby z kolchozu odešel, že tento případ si soudruzi vyřídí sami na kolchoze. A dodal, že trestat je lehké, ale vychovat člověka a pomoci mu zařídit si život, to je vážný úkol společnosti.*¹⁴⁸ Naopak kriticky se vyjádřil k dosud fungujícím kárným komisím v závodech, jež podle něj neplnily své poslání a pěstovaly „*alibismus zvláštního druhu, místo toho, aby delikventi byli lidmi v závodě vzati řádně do prádla, byly obvykle volány orgány veřejné bezpečnosti, aby se případy, někdy velmi složitými, ony samy zabývaly.*“¹⁴⁹

Na závěr jednání přijali členové ÚV KSČ usnesení, ve kterém jednohlasně s příspěvkem A. Novotného souhlasili a zároveň Politickému byru uložili náměty a úvahy v něm obsažené rozpracovat a konkretizovat a následně předložit zpět ÚV. K. Bacílek na úplný závěr jednání ještě zdůraznil, aby obsah diskusního příspěvku A. Novotného byl do rozpracování byrem a definitivního rozhodnutí ÚV považován za důvěrný dokument: „*který nesmí být ani zveřejňován, ani mimo povolaný okruh osob rozšiřován.*“ Otázkou je co K. Bacílka k takovému návrhu vedlo, neboť jako člen Politického byra musel vědět, že tento orgán už doporučení k ustanovování soudružských soudů přijal, stejně tak, že koncept soudružských soudů již sám A. Novotný na všeodborovém sněmu veřejně prezentoval. První soudružské soudy na území Československa se začaly ustanovovat v září 1959. Z hlediska vývoje práva je nutno uvést, že institut soudružských soudů nebyl nikdy upraven žádnou právní normou, ať už zákonnou či podzákonnou. M. Dočkal je charakterizoval jako: „*odborové instituce, pro jejíž existenci byly závazné jen prováděcí pokyny ministra vnitra.*“¹⁵⁰ J. Boguszak pak jako: „*nestátní společenské orgány zřizované hlavně na některých vyspělých pracovištích v rámci odborů.*“¹⁵¹ Absence zákonné právní úpravy soudružských soudů zapříčinila i nejasnosti ohledně jejich pravomoci, na které se neshodli ani autoři soudobých odborných právních textů. Podle J. Boguszaka: „*Tyto*

¹⁴⁸ Sovětský film „Očij dom“ natočený v roce 1959 režisérem L. A. Kulidžanovem, jehož ústřední postavou je mladá dívka Natálie, která se dozví, že její biologická matka, kterou považovala za mrtvou, žije na velmi vzdálené vesnici. Poté co má možnost poznat život na této vesnici rozhodne se tam zůstat. Scéna, kterou zmiňoval V. Kopecký je z hlediska děje naprosto marginální. Z celkové filmové stopáže 100 min., zabírá cca 4 minuty. Příběh skutečně zachycuje pracovníci kolchozu, která se dopustí při sklizni krádeže 6 okurek a je přistižena předsedou kolchozu. V. Kopecký se však při popisu děje částečně mýlil, neboť do kolchozu nepřišel prokurátor, ale kolchozní inspektor, který chtěl sepsat oznámení prokurátorovi. Kopeckým parafrázovaná věta zazní až na veřejné schůzi pracovníku kolchozu, která se rozhodne pracovníci nepotrestat a přijmout za ni záruku.

¹⁴⁹ NA, fond 01, sv. 71, aj. 70, ÚV KSČ, vystoupení V. Kopeckého na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23. - 24. 9. 1959.

¹⁵⁰ DOČKAL, M., K historii soudružských soudů, in SBORNÍK PRACÍ FIL. FAK. BRNO, 1962, G 6, str. 106.

¹⁵¹ BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 219.

soudružské soudy, jejichž pravomoc a působnost nebyla upravena zákonem, postihovaly porušení pouze pravidel socialistického soužití morální (neprávní) povahy a používaly přitom výhradně výchovných opatření, využívající společenského působení veřejného mínění a mravního odsudku celým kolektivem spoluzaměstnanců.“¹⁵² Naproti tomu J. Urválek¹⁵³ zastával názor, že tyto soudy: „projednávají i trestné činy s nepatrnou nebezpečností pro společnost, jestliže je požádal o projednání prokurátor nebo soud po zastavení trestního stíhání podle § 192 odst. 2 písm. a) tr. ř.“¹⁵⁴ K takové praxi skutečně docházelo, i když nebyla příliš zákonně konformní. Podle citovaného ustanovení trestního řádu mohl prokurátor resp. soudce v rámci předběžného projednání obžaloby zastavit trestní stíhání, šlo-li o čin, jehož nebezpečnost pro společnost byla nepatrná.¹⁵⁵ Vzhledem ke koncepci materiálního znaku trestného činu pak takové jednání nemohlo být kvalifikováno již jako trestný čin.¹⁵⁶ Stricto sensu zákonná úprava vylučovala, aby takový čin jako trestný posuzoval jiný orgán, či aby byl posuzován např. jako přestupek.¹⁵⁷ Nicméně směrnice pléna Nejvyššího soudu o předběžném projednání obžaloby dala zákonnému výrazu „nepatrné“ v ustanovení § 192 odst. 2 písm. a) tr. ř. ve shodě s požadavkem zvýšení účasti společenských organizací pracujících na rozhodování věcí menší nebezpečnosti pro společnost širší výklad, když připustila zastavení trestního stíhání podle § 192 odst. 2 písm. a) tr. ř. a současné předání věci společenské organizaci k mimosoudnímu projednání, šlo-li o věc menší nebezpečnosti pro společnost, resp. o věc malého významu.¹⁵⁸

O tom, že mimosoudní vyřízení trestného činu menší závažnosti soudružským soudem nebylo v praxi až tak jednoduché, dokládá např. rozhodnutí Krajského soudu v Brně z října 1960. Jednalo se o případ obviněného A. stíhaného obžalobou pro trestný čin krádeže, který měl spáchat tím, že spolu s B. odcizil motocykl v ceně 9.000 Kčs.¹⁵⁹

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Urválek Josef (1910–1979), prokurátor Státního soudu, známý z vykonstruovaných procesů, například s JUDr. Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským. V roce 1953 se stal předsedou československého Nejvyššího soudu. Na základě usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 4. března 1963 byl uvolněn z funkce předsedy Nejvyššího soudu a pracovníčně umístěn ve vědeckém výzkumném ústavu kriminalistiky na Generální prokuratuře.

¹⁵⁴ URVÁLEK, J., Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti, Právník, ročník 100, číslo 3, 1961 str. 212.

¹⁵⁵ Srov. § 199 odst. 2 ve spojení s § 192 odst. 2 písm. a) zák. č. 64/1956, o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹⁵⁶ Srov. § 2 zákona č. 86/1950 Sb. (trestní zákon)

¹⁵⁷ Srov.: § 10 zákona č. 89/1950 Sb., o trestním řízení správním (trestní řád správní).

¹⁵⁸ Srov. Směrnici pléna Nejvyššího soudu o předběžném projednání obžaloby č. 6/59 Sb. rozhodnutí trestních.

¹⁵⁹ Obviněný A. se zúčastnil krádeže motocyklu tím, že jeho kamarád B. uviděl motocykl a obviněnému řekl, že jej odcizí. B. přišel k motocyklu, trhl řídítky, přičemž ulomil zámek a pak vyzval obviněného A.,

Okresní soud v Brně-městě při předběžném projednání obžaloby jeho trestní stíhání zastavil a věc předal k projednání soudružskému soudu v Královopolských strojárnách Brno. Proti takovému postupu podal stížnost okresní prokurátor. Krajský soud v Brně stížnosti vyhověl, napadené usnesení zrušil a věc vrátil soudu první stolice, aby o ní dále jednal. Ve svém odůvodnění krajský soud mj. konstatoval: „Z obsahu spisu vyplývá, že obviněný A. nebyl nikdy trestán, pochází z rodiny dělníka, jeho otec řádně pracuje, matka je zaměstnána jako dělnice v ZJŠ v Brně. Obviněný sám se vyučil v Královopolské strojárně v Brně-Kr. poli zámečnickem, kde dosud pracuje, byl též na jednorocní brigádě mládeže v Jirchově. Je členem ČSM, pověst ve svém okolí má dobrou, je klidné povahy, ovšem dá se lehko zlákat k nepředloženým činům, zejména když při tom spolupůsobí někteří z jeho kamarádů, jejichž pověst není zrovna nejlepší, tak jak tomu bylo v tomto případě B., který byl již 2krát soudně trestán. Stížnost okresního prokurátora proti shora uvedenému usnesení je důvodná. Prvý soud zastavil z důvodů § 192 odst. 2 písm. a) tr. ř. trestní stíhání obviněného A. pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 tr. zák. a předal věc k projednání soudružskému soudu v Královopolské strojárně v Brně, poněvadž vzhledem k třídnímu původu obviněného, jeho dobré pověsti a v neposlední řadě, poněvadž obviněný nakonec od B. odešel, aniž se na odcizeném motocyklu svezl, pokládal jednání obviněného za čin menšího významu. Již tento závěr prvního soudu svědčí o nesprávnosti napadeného usnesení, neboť podle § 192 odst. 2 písm. a) tr. ř. lze zastavit trestní stíhání jen, jde-li o čin, jehož nebezpečnost pro společnost je nepatrná. V předmětné věci ovšem nelze mluvit o malé nebezpečnosti činu pro společnost, jestliže jím byla odcizena věc v hodnotě 9.000 Kčs v úmyslu si ji ponechat a vyšší stupeň nebezpečnosti předmětného jednání pro společnost je dána také tím, že krádeže motorových vozidel mladými lidmi se vyskytují poměrně často a že spáchání činu bylo usnadněno součinností dvou pachatelů. Třídní původ obviněného A., jeho dobrá pověst a skutečnost, že z trestného činu neměl užitek, nemohou ovlivnit nebezpečnost jednání obviněného pro společnost natolik, aby mohla být považována za věc menšího významu. Proto odvolací soud zrušil napadené usnesení a věc vrátil prvnímu soudu, aby o věci dále jednal a rozhodl.“¹⁶⁰

Aby bylo zabráněno živelnosti a nekontrolovatelnosti procesu vzniku a fungování soudružských soudů byly pro jejich ustavování vydány prováděcí pokyny

aby mu motocykl pomohl tlačit, což obviněný A. učinil, ovšem po cestě, když tlačil motocykl, si celou věc rozmyslel, od B. pak odešel, aniž se na motocyklu nějak svezl.

¹⁶⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 30. 10. 1960, sp. zn. 6 To 175/60.

obsažené v dopise ministra vnitra č. j. 134/60 ze dne 22. 4. 1960. V květnu 1960 rozeslal Krajský soud v Brně okresním soudům Prozatímní řád soudružských soudů, který sloužil za základ jejich práce na všech závodech. Zmíněné dokumenty obsahovaly doporučení bránit se neuváženému ustavování nových institucí: „*aby nebyly zdravé ideje nezdravou praxí zdiskreditovány.*“ Proto k přípravě založení soudružského soudu bylo třeba předchozího souhlasu orgánu Okresního výboru KSČ. Hlavní odpovědnost za úspěšný rozvoj práce soudružských soudů byla v závodech položena na odbory a v místech na NV. Okresním soudům se pak ukládalo zajistit osobní účast jejich soudců na přípravě jednání, tak aby ani jediný případ před soudružskými soudy projednávány nebyl znevážen. Podle prozatímního řádu byl soudružský soud považován za volený společenský orgán s úkolem napomáhat výchově občanů v duchu socialistického poměru k práci, k socialistickému vlastnictví, k dodržování pravidel socialistického soužití, rozvoji soudružských vztahů a respektování důstojnosti a cti občanů.¹⁶¹ Volba členů soudružských soudů pracujícími na funkční období jednoho roku měla probíhat na veřejných shromážděních odborů nebo NV. Prováděcí pokyny požadovaly, aby tito členové byli vybíráni zvláště pečlivě, neboť sama povaha soudcovské činnosti si vynucovala, aby to byli pracující s nejlepší pověstí, chováním a poměrem k práci, schopní a zkušení řídit jednání i větších shromáždění, tedy lidé s politickou a morální autoritou. Členem soudružského soudu nemohl být soudce z povolání, a to i kdyby jako aktivista při přípravě jednotlivých zasedání pomáhal.

Soudružské soudy na závodech projednávaly zejména excesy související bezprostředně s ochranou výrobních vztahů. Těmi byly drobné krádeže a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, nedodržování technologických postupů, případy absence a špatné pracovní morálky. Soudružské soudy v obcích řešily především případy porušování zásad socialistického soužití, jako byly urážky, sousedské neshody, drobná ublížení na zdraví nebo výtržnictví. Jak v obcích, tak na závodech dále řešily občanskoprávní věci týkající se převážně rodinných vztahů a neplnění vyživovací povinnosti k dětem a rodičům. Některé z nich převzaly působnost disciplinárních orgánů na závodech, někde i působnost kárných orgánů zřízených podle zákona č. 24/1957 Sb.¹⁶² Tím vznikla z hlediska práva tristní situace, kdy si zákonem svěřené pravomoci kárných disciplinárních orgánů uzurpoval zákonem ani jinou právní normou

¹⁶¹ DOČKAL, M., K historii soudružských soudů, in Sborník prací Filozofické fakulty BRNO, 1962, G 6, str. 105-107.

¹⁶² URVÁLEK, J., Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti. Právník, ročník 100, číslo 3, 1961, str. 212.

neupravený orgán. Podle J. Urválka však taková praxe v souladu se zákonem byla, pokud soudružský soud působností kárného orgánu pověřilo vedení závodu.¹⁶³

Prozatímní řád stanovil, aby zasedání soudružských soudů byla konána zásadě veřejně, přičemž každý na zasedání přítomný občan měl právo se pouhým zvednutím ruky vyjádřit k jednání a povaze případu bez ohledu na to, byl-li přihlášen jako svědek nebo byl-li o případu informován z vlastní zkušenosti. K jednání se měli vyjadřovat nejen mistři a odpovědní činitelé závodu, ale i nejbližší spolupracovníci delikventa, členové jeho pracovního kolektivu, rodiče, šlo-li o mladistvé apod. Seznámení obviněných s povahou jejich přestupků prostřednictvím veřejného mínění a názorů vyslovených spolupracovníky mělo dle M. Dočkala obrovský význam pro obě strany. Pro obviněného se mínění kolektivu mělo stát zrcadlem: „*za kterým se v žádném případě nedal skrýt protispolečenský ráz jeho jednání*“, pro společnost jako celek pak prostředkem k účinnější nápravě delikventů, kdy již: „*pouhé ustavení soudružského soudu vedlo k znatelnému poklesu absence, ke zlepšení pracovní morálky a dodržování bezpečnostních a pracovních směrnic a pravidel.*“¹⁶⁴ Soudružské soudy podle tehdejšího nazírání představovaly účinnější nástroj v boji s drobnou kriminalitou, než jím byly dosavadní soudy. To mj. konstatoval i shora uvedený dopis ministra spravedlnosti, podle kterého provinilci, kteří měli být postaveni před soudružský soud, žádali, aby byli raději žalováni před tím okresním. Toto konstatování bylo prezentováno jako veliká kritika dosavadního výchovného působení klasického soudního procesu. Samotná sankční pravomoc soudružských soudů nebyla nikterak velká, když provinilci mohly uložit, aby se omluvil, udělit mu výstrahu, pokárání a důtku a jen v nejtěžších případech doporučit vedení závodu jeho přeložení, odvolání z funkce nebo propuštění ze závodu.

Podle dostupné statistiky bylo k 1. 8. 1960 ustanoveno na celém území ČSSR celkem 763 soudružských soudů, z toho 720 v českých krajích a 43 na Slovensku. Z celkového počtu soudružských soudů bylo 692 na závodech a 71 v obcích. Ke vzniku soudružských soudů v obcích došlo pouze v českých zemích. Nejvíce jich bylo ustanoveno v Severočeském kraji celkem 156, přičemž 126 v závodech a 30 v obcích. Všechny na území Československa fungující soudružské soudy za období od 1. 9. 1959 do 31. 7. 1960 projednaly celkem 1.860 případů, přičemž 1.792 v závodech a 128

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ DOČKAL, M., K historii soudružských soudů, in Sborník prací Filozofické fakulty BRNO, 1962, G 6, str. 106.

v obcích.¹⁶⁵ Počet soudružských soudů dále narůstal, neboť k 30. 9. 1960 jich bylo na celém území ČSSR zřízených již 776, z toho 706 na závodech a 70 v obcích. Tyto soudy ve třetím čtvrtletí roku 1960 projednali celkem 730 záležitostí, z toho 622 na závodech a 108 v obcích.¹⁶⁶ J. Urválek jejich dosavadní působení hodnotil v roce 1961 následovně: „I při celkovém příznivém hodnocení soudružských soudů je nutno vidět i některé nedostatky při jejich zakládání i činnosti. Některé byly ustaveny, ačkoliv pro ně nedozrály podmínky, některé nevyvíjí činnost, ačkoliv se v okruhu jejich působnosti vyskytují případy, které je třeba projednat. Někdy se objevily i nesprávné tendence – o nichž se ve svém referátě na zasedání ÚV KSC zmiňuje s. Hendrych – nahrazovat na některých pracovištích vlastní výchovnou práci odborových organizací, prostým předáváním věcí soudružskému soudu.“¹⁶⁷

Jak vypadalo rozhodování soudružských soudů v praxi je možno dokumentovat na dochovaném zápisu ze zasedání jednoho tohoto soudu:

Zápis

Ze zasedání soudružského soudu při VZ ROH České loděnice Mělník, ze dne 10.2.1961.

Přítomni členové soudružského soudu ss: Č., S., Z. a J.

Soudružský soud se zabýval projednáváním absence zaměstnanců a učňů závodu. Byly projednány případy:

s. S. ze střediska 521, který zavinil 5 dnů a 4 hodiny neomluvené absence. K tomuto jednání byl pozván vrchní mistr střediska s. B., který podal soudružskému soudu informace o s. S. Absence byla zaviněna samotným zaměstnancem tím, že nechtěl brzy ráno vstávat a pak již nepřišel do práce. Po pohovoru se soudružským soudem slíbil napracování těchto dnů do konce března, a že se více absence v jeho případech nebude opakovat.

s. K. ze střediska 521, který zavinil 2 dny neomluvené absence. Toboto jednání byl rovněž přítomen s. B. jako vrchní mistr. Absence byla zaviněna zaměstnancem z toho důvodu, že přetáhl zákonnou dovolenou o 1 den, a v den, kdy dělal zkoušky na motorku vůbec nepřišel do práce. Po rozebrání zaviněné absence soudruzi s. K. vysvětlili, že takovýmto způsobem není možno narušovat zaměstnání a tím ohrozit dobrý chod střediska. V takovýchto případech se může zaměstnanec předem o náhradním volnu dohodnout s mistrem. S. K. byla umožněna možnost napracování do 15. března 1961.

s. T. ze střediska 522, který zavinil v minulém roce 17 dní neomluvené absence, za únor letošního roku 3 dny neomluvené absence. Toboto jednání byl přítomen mistr střediska s. V. Soudružský soud hovořil se s.

¹⁶⁵ TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965 str. 20-21. Na první pohled je v prezentovaných údajích rozpor, neboť v konstatování, že soudružské soudy za uvedené období projednaly celkem 1860 případů, přičemž z toho 1792 v závodech a 128 v obcích je zřejmý aritmetický nesoulad. Jednou z možností je prostá chyba při tisku. Druhá varianta může spočívat v nedostatečném odlišení počtu případů a počtu osob před soudružské soudy postavené, kdy v rámci jednoho případu mohl být projednán delikt více osob (spolupachatelů).

¹⁶⁶ Zpráva výboru ústavněprávního k vládnímu návrhu zákona (tisk 36) o MLS. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>.

¹⁶⁷ URVÁLEK, J., Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti, Právník, ročník 100, číslo 3, 1961, str. 213.

T. a zjistil následující: S. T. vlastní vinou, úmyslně zavinil absenci – jako důvody uvádí: práce mne nebaví, do práce jsem nepřišel, protože jsem se připravoval na zábavu, nebo v závodě byl, ale vůbec nenastoupil na pracoviště. S. T. dále uvádí, že nevidí na levé oko, a nesnáší rámus, který při vrtání autorámů vzniká. Přestože si na zrak ztěžuje, lékaře prozatím nenavštívil, ani ošetřován nebyl. Soudružskému soudu připadá, že s. T. v této věci nemluví pravdu. Již několikrát mistr, soudruzi na pracovišti, závodní výbor ROH i CZV KSČ měli pohovor se s. T., kde vždy slíbil napravení absence a nápravu v této věci, která prý se již nebude opakovat. Na posledním pohovoru, který s ním byl veden 7.2.1961 na CZV KSČ za přítomnosti mistra s. V. slíbil nápravu. Odešel v 8.00 hodin z pohovoru a do konce směny již nenastoupil na pracoviště. Po stále se opakující absenci soudruzi na pracovišti nemají k němu důvěru proto, že úkoly na něho kladené neplní a tím narušuje plnění plánu střediska. S. T. uvádí, že má jenom otce, kterého se soudružský soud rozhodl v nejbližší době pozvat do závodu. Tomuto případu byla věnována zvlášť velká pozornost a po dvouhodinovém jednání soudružský soud navrhuje následující opatření:

absenci, kterou zavinil v únoru letošního roku vyrovnat do konce tohoto měsíce, denně sledovat pracovní výkony a docházku s. T. V případě další absence toto hlásit soudružskému soudu, který tento případ předá státní prokuratuře.

Dále byly projednávány případy neomluvené absence učňů našeho závodu. Byl přítomen vedoucí učňovského střediska s. B. a mistr s. H., z rodičů s. K. a s. S.

Jedná se o tyto učedníky:

s. H. V. – absence z minulého roku (od června do konce roku 1960) 3 dny, letos 1 den. Soudružský soud navrhuje strhnout 4 dny z dovolené.

O. P. – 1 den absence z minulého roku (od června do konce roku 1960), v lednu absenci nemá. Soudružský soud navrhuje strhnout 1 den z dovolené.

S. J. – 1 den absence (byl poslán z brigády do učiliště, jelikož nechtěl pracovat a do učiliště se vůbec nedostavil).

Soudružský soud navrhuje srazit 2 dny dovolené.

Š. J. – 1 den absence (prodloužil si dovolenou o 1 den, protože měl po dovolené nastoupit v sobotu. Měl sice napracováno 7 hodin, ale nepřinesl si od mistra žádné potvrzení). Soudružský soud navrhuje srazit 1 den z dovolené.

V. V. – 1 den neomluvené absence (nechtělo se mu do školy, bál se, že bude zkoušen.) U jmenovaného došlo k velkému zlepšení, proto mu bude 1 den absence prominut.

S. P. – 10 dnů neomluvené absence od června do konce roku 1960. V letošním roce má již 1 den absence. (zapomíná nosit do školy písčičku, kde jim učitelé píší docházku. Dále byl 5 dní nemocen s rukou a neměl od lékaře potvrzení).

Soudružský soud navrhuje jmenovanému odebrat celou dovolenou podmíněně. V případě, že se do konce června polepší bude mu odebrán 1 den dovolené za 1 den absence.

K. J. – 38 dnů absence v roce 1960 (od června do konce roku), letos již 13 dní, v únoru nenastoupil vůbec ještě do práce (po prázdninách). Již minulý školní rok mu hrozilo vyloučení z učebního poměru. Již několikrát s ním byly vedeny pohovory na závodním výboru v přítomnosti rodičů, kteří se ihned o absenci svého syna dozvěděli telegraficky od s. Bárty – vedoucího učiliště. Rodiče se domnívali, že syn jezdí řádně do práce, což jim také tvrdil, jelikož se vracel v tutéž dobu jako z práce. Po jeho přiznání jsme se dozvěděli, že místo do práce jezdí do Litoměřic, kde na něho čekají dva kamarádi (s kterými se seznámil na chmelu, jsou to chlapi již vyučení), s kterými navštěvuje hostince. Rodiče jmenovaného učně usoudili, že by bylo lépe dát syna do internátu neb na byt, aby byl z dosahu nebezpečného vlivu jeho party.

Soudružský soud toto rozhodnutí rodičů neschvaluje a navrhuje, aby naopak si syna nechali doma a vychovávali jej řádně sami. Vedení učňovského střediska podalo již na podzim minulého roku návrh na rozvážení učebního poměru. Závodní výbor projednal tuto otázku, pozastavil tento návrh a dal jmenovanému možnost nápravy do konce I. pololetí. Jelikož se soudruh K. J. nepolepšil, naopak pohoršil, navrhuje soudružský soud zrušit učební poměr.

V Mělníku dne 11. února 1961.¹⁶⁸

Jiné příklady rozhodovací činnosti soudružských soudů uvedli v rámci rozpravy při projednávání zákona o MLS poslanci Jägerman, Matějička a Červinka. Poslanec Jägermann uvedl několik příkladů z činnosti těchto soudů ve Východočeském kraji: „Tak např. soudružský soud v Chrudimi projednal případ mladých provinilců, kteří úmyslně poškozovali květinovou výzdobu města, a doporučil komisi pro ochranu veřejného pořádku uložení náhrady, a závodním výborům ROH, kde dotyční pracovali, informovat o tom na členských schůzích. Soudružský soud přijal závazek provinilců odpracovat 50 brigádnických hodin s tím, že nebude-li splněn, budou jména provinilců zveřejněna na desce MNV. V několika podobných případech došlo k zavázání se odpracovat vinu brigádou a soudružský soud se přesvědčil o tom, že hodiny byly skutečně odpracovány. V březnu letošního roku byl projednán soudružským soudem v Čs. gumárenských závodech v Náchodě jiný případ. Občan vynechával směny a značně pil. Přestože má osmičlennou rodinu, nestará se o ni. Spoluzaměstnanci požádali ROH, aby jeho případ byl projednán před veřejností. Soudružský soud uložil jmenovanému veřejnou důtku a zveřejnil své jednání v závodním časopise. Veřejnost souhlasila s jednáním soudružského soudu a pracovní morálka postiženého se zlepšila a on se začal starat o svou rodinu. Jiný příklad jednání soudružského soudu, svědčící o správnosti výchovného poslání zákona o místních lidových soudech, je z n. p. Transporta v Chrudimi. Mladý občan se zúčastnil pračky. Okresní prokurátor postoupil věc soudružskému soudu, jehož se zúčastnili spolupracovníci dotyčného z nástrojárny a všichni členové brigády socialistické práce, jejímž členem postižený byl. Členové brigády požádali soudružský soud, aby upustil od projednávání, protože věc projednali sami před svým kolektivem a převzali za provinilce záruku v tom, že z něho vychovají

¹⁶⁸ OS Mělník, MLS České loděnice, Zápis ze zasedání soudružského soudu při VZ ROH České loděnice Mělník, ze dne 10.2.1961, archivně nezpracováno.

*užitečného člena naší společnosti. Soudružský soud jejich žádosti vyhověl a zavázal je ke splnění jejich závazku.*¹⁶⁹

Poslanec Matějčka k fungování soudružských soudů uvedl postřehy ze Severočeského kraje: *„V lokomotivním depu ČSD v České Lípě projednával soudružský soud případ mladistvého zámečníka, který bezdůvodně vynechával pracovní směny a třeba celý týden nepřišel do práce. Častokrát s ním o tom hovořili soudruzi v závodním výboru ROH i náčelník depa, avšak bezvýsledně. Proto byl soudruh povolán před soudružský soud. Celého jednání se zúčastnilo asi 50 spoludělníků, byli přítomni rodiče obviněného a též brigáda socialistické práce, složená z mladých dělníků v tomto depu. Jednání mělo velmi dobrý průběh. Soudruzi jednak odsoudili počínání provinilce, poukázali na škody, které vznikly jeho absencí, ale také mu zároveň nabídli pomocnou ruku. Členové brigády socialistické práce nabídli obviněnému, že mu pomohou, aby se opět stal řádným a platným člověkem naší společnosti. Obviněný slíbil svým rodičům, soudružskému soudu a všem přítomným soudruhům, že se polepší. Senát soudružského soudu po důkladném zvážení vyslovil veřejnou důtku a doporučil závodnímu výboru ROH a vedení závodu, aby o délce krácení dovolené rozhodl po delším časovém odstupu, zda se skutečně obviněný polepší. Ukázalo se, že rozhodnutí bylo přítomnými přijato příznivě a výsledek se také dostavil. Provinilý soudruh svůj vztah ke kolektivu podstatně zlepšil, neboť pomoc tohoto kolektivu byla účinná.*¹⁷⁰

Poslanec Červinka zvolený za Jihomoravský kraj uvedl příklady z rozhodování soudružských soudů v tehdejší gottwaldovské okrese: *„V našem gottwaldovském okrese jsme měli a dosud máme 26 soudružských soudů z toho 17 na závodech a 9 při národních výborech. Tyto soudružské soudy projednaly 95 případů. (...). Tak např. před soudružským soudem v n. p. Svit byl projednáván případ Heleny Macháčové, která své spolubydlící vzala vkladní knížku a vybrala si z ní 930 Kčs. Obnos uhradila. Projednávání tohoto případu se zúčastnilo 20 spolupracovníků příslušníků ČSM a členů brigády socialistické práce. V průběhu projednávání záležitosti vedoucí brigády socialistické práce prohlásil, že nad provinilou, která vcelku neměla špatnou pracovní morálku, si celá brigáda bere patronát a že ji povede ke správnému způsobu života. To se také, soudružky a soudruzi, stalo a je z ní dobrá pracovnice. Nebo jiný případ, případ s. Josefa Malíka. Při projednávání tohoto případu před soudružským soudem ve Svitě se*

¹⁶⁹ Diskuse k vládnímu návrhu zákona. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>.

¹⁷⁰ Tamtéž.

zjistilo, že tento občan dělal stále výtržnosti, že budil pohoršení mezi spolupracovníky a v okolí svého bydliště. Při projednávání tohoto případu si členové ČSM vzali za úkol a zavázali se, že výbor ČSM se bude o s. Malíka soustavně starat, a že ho povede ke správnému svazáckému způsobu života, aby zlepšil své chování i svou pracovní morálku. I toto pomohlo. Soudružský soud Československých naftových motorů v Napajedlich projednával případ Leopolda Blahušky, který chodil do práce v podnapilém stavu a zapřičiňoval, že dílna zaostávala v plnění plánu. Tento případ byl projednáván za účasti spoluzaměstnanců – členů brigády socialistické práce. Členové kolektivu se rozhodli vzít dotyčného mezi sebe do kolektivu a výchovně naň působit, neboť se jednalo o jinak velmi dobrého pracovníka. Blahuška slíbil kolektivu, že přestane pít, že neprijde v podnapilém stavu do zaměstnání a také to dodržíje.“¹⁷¹

Vzhledem k tomu, že soudružské soudy nebyly nikdy žádnou právní normou upraveny, nemohly jí být ani zrušeny. Jejich existenci de facto, nikoliv de iure ukončil zákon o MLS, resp. instrukce ministra spravedlnosti vydaná k jeho provedení. Ta jednoduše a stroze konstatovala, že: „*soudružské soudy přestanou po účinnosti zákona o místních lidových soudech vyvíjet činnost.*“¹⁷² Lidové soudy tak převzaly okruh působnosti soudružských soudů, aniž by je v samotném zákoně či v důvodové zprávě k němu jakkoli zmínily. V politických proklamacích a odborné literatuře, jak bylo uvedeno výše, však byly považovány za jejich přímého předchůdce. Za této situace se pro utváření MLS jevila potencionální možnost přímé transformace ze soudružských soudů. Dosavadní členové soudružských soudů se mohli stát soudci nově se utvářejících MLS. To podporovala i výše zmíněná instrukce ministra spravedlnosti požadující, aby lidové soudy byly zřizovány zejména v závodech a obcích, kde byly již předtím ustaveny soudružské soudy vyvíjející aktivní činnost. Ve skutečnosti tomu tak nebylo, např. v Národním podniku České loděnice, závod Mělník se ani jeden člen soudružského soudu nestal soudcem nově zde ustanoveného lidového soudu. Tento trend lze vysledovat i v celostátním měřítku. Zatímco k 1. 8. 1960 existovalo v ČSSR celkem 763 soudružských soudů, k 31. 12. 1961 bylo na témže území ustaveno jen 667 MLS. Nejvíce soudružských soudů, jak bylo uvedeno výše, bylo ustanoveno v Severočeském kraji. Za období od září 1959 do 31. 7. 1960 zde bylo ustanoveno celkem 156 soudružských soudů, zatímco od účinnosti zákona o MLS do 31. 12. 1962,

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Část I Instrukce ministra spravedlnosti k provedení zákona o MLS, z 31. 5. 1961, publikovaná ve Věstníku ministerstva spravedlnosti č. 7/1961.

tj. za dobu jen o několik měsíců kratší, bylo v témže kraji ustanoveno celkem jen 72 MLS.¹⁷³ Důvody proč řada původních členů soudružských soudů dále v rozhodovací činnosti na pozici soudců MLS nepokračovala, je možno hledat v odlišném charakteru těchto orgánů. Zatímco soudružské soudy byly zcela neformálním a do značné míry poradním orgánem, nově budované lidové soudy byly plně institucionalizované a v již právně formalizovaném řízením autoritativně rozhodující orgány. Je tedy pochopitelné, že řadě osob se příliš nechtělo vzít na sebe značnou dávku odpovědnosti a ve svém volném čase vykonávat neplacenou a v řadě případů i veřejností neoblíbenou funkci.

Podle dobového tisku se v době mezi zrušením soudružských soudů a ustanovení prvních MLS bylo možno setkat i s projevy neinstitucionalizovaně prosazované soudní pravomoci. V červenci 1961 vyšel v Rudém právu článek s názvem „*Ostravsko-karvinští havíři nebudou mezi sebou trpět příživníky*“, jež čtenáře informoval o spontánní akci havířů, kteří se jednoho červencového pátku roku 1961 usnesli skoncovat s případy bulačství (zameškávání pracovních směn): „*V pátek minulého týdne se na nádvoří dolu 1. máj v Karviné objevila veliká bleskovka, oznamující všem havířům i bydlícím v domovech: „Dnes byli vyhoštěni ze závodu...“ Pak následovala jména parazitů štítících se poctivé práce. Jsou mezi nimi J. Cepl, V. Škuta, F. Šlapota, J. Straka, J. Tóth... Některý z nich má 50 neomluvených směn, jiný přes 70, další téměř 100... (...) Podívejme se však trochu blíže na tyto příživnické elementy. Neublížili snad M. Vítazovi, když si pro něj přišli na ubytovnu a řekli mu: „Sbal si svoje věci a běž, odkud jsi přišel?“ Neublížili 51krát na něj kamarádi marně čekali, ale on nesfáral. Jak by také mohl, když se ani na nohou neudržel. Také dnes, když si pro něj havíři přišli z něho čpí alkohol. „Výtržník, alkoholik – byl trestán šesti měsíci vězení podmíněně na 1 rok“ – tak zní jeho charakteristika. Podmíněného trestu si však nevážil, tak si ho bude muset odpykat.“ Následoval výčet dalších případů zakončený souhrnným konstatováním: „*Téměř u všech jmen je možno uvést, že se dopustili trestného činu – poškozování provozu, že mají desítky zameškaných směn, krádeže, zanedbání povinné výživy, podvody, opilství ...*“¹⁷⁴ I když zprávy z dobového tisku a zejména pak z Rudého práva, deníku vydávaného přímo ÚV KSČ, je nutno brát s velkou rezervou, přeci jen nelze publikovanou zprávu považovat za zcela vyfabulovanou. V souladu s dobovou realitou si lze však stěží představit, že by se akce podobného charakteru uskutečnila*

¹⁷³ Údaje převzaty z: TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965 str. 24-26.

¹⁷⁴ Řeřicha, J., Ostravsko-karvinští havíři nebudou mezi sebou trpět příživníky, Rudé právo. 8. 7. 1961, roč. 41, č. 188, str. 2.

skutečně tak spontánně a bez ingerence stranických orgánů, zvláště když byla propagována v dobově nejvíce rozšířeném periodiku. I tak prohřešky proti pracovní kázní a různé formy deliktní činnosti byly řešeny mimo rámec tehdy platných právních norem zcela bezprecedentním způsobem a co hůře adoračně propagovány v celostátním tisku.

Pro úplnost je třeba uvést, že přeci jen na území Československa zákonem upravené soudružské soudy existovaly. Jednalo se o vojenské soudružské soudy zřízené Zákonem č. 59/1969 Sb. ze dne 18. 12. 1959, o některých služebních poměrech vojáků. Podle tohoto zákona mohly být k posílení socialistické morálky a k upevnění vojenské kázně v ozbrojených silách voleny vojenské soudružské soudy coby kolektivní výchovné orgány velitelů. Vojenské soudružské soudy měly projednávat poklesky proti zásadám socialistického soužití a případy neodpovědného přístupu k plnění služebních povinností a jako takové byly oprávněny podávat návrhy na kázeňské potrestání a kádrová či jiná opatření. Činnost vojenských soudružských soudů měla řídit ministerstva národní obrany a vnitra.¹⁷⁵ Tyto soudy byly de iure zrušeny až v roce 1964 Zákonem o opatřeních předsednictva Národního shromáždění ze dne 12. 8. 1964 č. 165/1964 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o některých služebních poměrech vojáků. Charakter soudu měl i soudružský rozhodčí soud. Tento byl ustanovován příslušným svazem ROH k řešení sporů o společné zlepšovací náměty a o rozdělení odměny za ně připadající, jakož i o zlepšovací náměty odňaté nesoudružským činem. Rovněž instituce soudružského rozhodčího soudu měla zákonný podklad.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Srov. § 33 odst. 1, odst. 2, odst. 3 zákonem č. 59/1969 Sb. ze dne 18. 12. 1959 o některých služebních poměrech vojáků.

¹⁷⁶ Srov. § 65 zákona č. 6/1952 Sb. ze dne 28. 3. 1952 o vynálezech a zlepšovacích námětech. Soudružský rozhodčí byl zrušen zákonem č. 34/1957 SB. ze dne 5. 7. 1957 o vynálezech, objevech a zlepšovacích návrzích.

1.3. Právní úprava místních lidových soudů

To, že soudružské soudy v podobě, v jaké byly na území Československa zavedeny, představovaly spíše určité provizorium než kýžený výsledný stav, bylo patrné z již citovaného projevu A. Novotného na zasedání ÚV KSČ v září 1959. V jeho představách měly drobná porušení zákonů přímo na pracovištích nebo veřejných shromáždění projednávat lidmi volené soudní orgány, disponující rozhodovací autoritou klasických soudů, jejichž normativní podklad bude dán samotnou ústavou.¹⁷⁷ A právě poslední část charakteristiky nově zamýšlených lidových soudních orgánů, nemohly dosavadní soudružské soudy naplnit. Vznik a působení mimo rámec jakékoliv zákonné úpravy tak v podstatě předznamenal jejich brzký zánik. Oficiální KSČ proklamovaná vize vítězství socialistických společenských vztahů (socialismu) měla být ideově završena přijetím nové „již socialistické“ ústavy. Podle tehdejší teorie dosavadní Ústava 9. května definitivně dosáhla svého cíle – vybudování socialismu v Československu a: *„nadešla chvíle, kdy bylo znovu potřebné právně zachytit dnešní stav a současně dát nové směrnice pro další postup k ještě vyšším cílům. Tyto úlohy splní nová, už socialistická ústava Československé socialistické republiky.“*¹⁷⁸ V oblasti soudnictví byla ražena teze socialistické demokracie, která měla být v podobě lidových soudních orgánů do nové ústavy inkorporována. Současně s ústavou se připravoval i nový zákon o organizaci soudů.¹⁷⁹ Usnesení ÚV KSČ k dalšímu zlidovění československého soudnictví a ke zvýšení účasti lidu při upevňování socialistické zákonnosti z dubna 1960, mj. konstatovalo: *„Ústřední výbor, vycházející z dosaženého stupně rozvoje společnosti a vysoké morální úrovně našeho lidu, zdůrazňuje nutnost dalšího zlidovění našeho soudnictví zvýšení účasti lidu při upevňování socialistické zákonnosti. Opírá se přitom o dosavadní zkušenosti, které získaly společenské organizace při výchově občanů k dodržování zákonnosti, pracovní kázně i pravidel socialistického soužití.“* V oblasti soudnictví měla být postupně uskutečňována taková opatření, *„aby působením morální síly kolektivu pracujících na závodech a v obcích se vychovávali jednotlivci porušující normy socialistického soužití.“* Pracujícím mělo být umožněno prostřednictvím

¹⁷⁷ NA, fond 01, sv. 71, aj. 70, ÚV KSČ, vystoupení A. Novotného na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23-24. 9. 1959.

¹⁷⁸ PROCHÁZKA, V., Socialistická ústava Československa a cesta k ní, in Ústava socialistického Československa, soubor statí, SAV, Bratislava 1961, str. 22.

¹⁷⁹ Poprvé bylo téma nové ústavy řešeno na schůzi Politického byra ÚV KSČ dne 15. 3. 1960.

společenských orgánů a organizací rozhodovat o některých deliktech a podílet se tak na řešení záležitostí dosud příslušícím státním orgánům.¹⁸⁰

Možná až překvapivě v úvahách stranických špiček nezazněl explicitní odkaz na v té době již fungující soudružské soudy, zvláště když v souvislosti se shora nastíněnými požadavky by se jako nejjednodušší řešení nabízelo poskytnout již fungujícím soudružským soudům ústavní a zákonný podklad.¹⁸¹ To však nebyla cesta, kterou by se chtěli tehdejší straničtí vůdci vydat. Z dochovaných archivních materiálů nelze zcela přesně určit, kdy přesně a z čí konkrétní iniciativy bylo do budoucna rozhodnuto o zániku soudružských soudů v dosavadní podobě a o požadavku na vytvoření kvalitativně jiných lidových soudních orgánů. Na podkladě předchozích vyjádření A. Novotného se nabízí hypotéza, že to byl zejména on, kdo měl v úmyslu v této oblasti přijít s inovátorskou koncepcí, která by předčila i samotný sovětský vzor. A tak pouhé dva roky od založení prvních soudružských soudů byl celý projekt výstavby jejich sítě klasifikován již jen jako: „*pokusné zřizování soudružských soudů v některých závodech*.“¹⁸² Jisté je však to, že jak prvotní návrhy nové ústavy, tak zákona o organizaci soudů s variantou soudružských soudů v dosavadní podobě již nepočítaly, a to ani v terminologickém pojetí. Oba dokumenty pro budoucí lidové soudní orgány používaly nové pojmenování: „*lidový soudružský soud*“.¹⁸³ Ostatně ohledně nového pojmenování se v rámci připomínkového řízení strhla poměrně široká diskuse. Nejčastěji namítanou poznámkou bylo varování před potencionálně zavádějícím přídomek „lidový“ v názvu nového soudního orgánu. „Lidové soudy“ bylo totiž od 1. 1. 1953 oficiální pojmenování pro bývalé okresní soudy.¹⁸⁴ Již 7 let veřejností zažité pojmenování by při použití shodného přídomeku, mohlo být snadno zaměněno. Takto v rámci připomínkové řízení argumentoval např. Krajský soud v Ústí nad Labem, když podle něj by pro nový článek soudní soustavy: „*měl být volen výhradně název „soudružské“ a termín „lidové“ by měl být ponechán jen pro soudy v sídle okresu, aby se předešlo záměnám*.“ Zároveň však naznačil i možnost návratu k původnímu označení

¹⁸⁰ NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, sv. 254, Usnesení ÚV KSČ k dalšímu zlidovění československého soudnictví a ke zvýšení účasti lidu při upevňování socialistické zákonitosti.

¹⁸¹ Pouze v referátu O. Černíka zazněla o soudružských soudech, coby „iniciativě pracujících k nové formě ochrany zákonitosti“ zmínka.

¹⁸² HATALA, V., POLÁŠEK, V. Soudy a prokuratura v nové socialistické ústavě ČSSR, in Ústava socialistického Československa, soubor statí, SAV, Bratislava 1961, str. 194.

¹⁸³ NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Schůze PB ÚV KSČ ze dne 5. 4. 1960, sign. 338, aj./bod338/20, Návrh ústavy ČSR.

¹⁸⁴ Srov. §§ 1 a 9 zákona č. 66/1952 Sb. ze dne 30. 10. 1952, o organizaci soudů.

soudů v sídlech okresů jako soudů okresních.¹⁸⁵ Stejný názor zastávalo i Pověřenectvo spravedlnosti SNR, které pouze bez bližšího zdůvodnění konstatovalo: „*Názov ľudový /súдруžský/ súd“ navrhujem upraviť na názov „súдруžský súd“, pravda za predpokladu, že konečné znenie ústavy si tento názov tiež osvojí.*“¹⁸⁶

Krajský soud v Českých Budějovicích naproti tomu navrhl ponechat přídomek „lidový“ pouze u soudružských soudů a dosavadní lidové soudy nazývat nově soudy okresními. Rovněž Krajský soud v Plzni zastával názor, aby soudobé lidové soudy byly označeny pouze jako „okresní“ a nikoliv jako „okresní lidové soudy“. Argumentem pro tento návrh byl uvažovaný soulad s označením ostatních státních a jiných orgánů, majících lidový charakter, jako byly OV KSČ, ONV, či okresní prokurátor. Oproti všem předchozím úvahám, plzeňský návrh počítal z názvu zamýšleného soudního orgánu zcela vypustit přídomek „soudružský“ a ponechat jen „lidový“. Tento postoj byl zdůvodněn ryze etymologicky, když termín: „*lidové vystihuje skutečnost, že lid v širokém měřítku se podílí na soudní moci, když si věci menší závažnosti svými orgány sám vyřizuje.*“ Naproti tomu: „*slovo soudruh má na mysli nejbližší vztah člověka k člověku*“, a proto by jeho užití v uvažovaném kontextu nebylo správné.¹⁸⁷ Čistě pragmaticky přistoupila k problému pojmenování nových soudů Katedra občanského práva procesního Právnické fakulty Univerzity Karlovy s návrhem tyto soudy označovat jen jako „soudružské“, s argumentem jeho dosavadního zažití v praxi.¹⁸⁸ K takovému návrhu podal alternativu Nejvyšší soud, který doporučil: „*aby bylo používáno označení „okresní soudy“ nikoliv „okresní lidové soudy“ a označení „soudružské soudy“ nebo „lidové soudy“ nikoliv „lidové soudružské soudy“.*“¹⁸⁹

I když je pojmenování pro nově zřizovaný orgán velmi důležité, mnohem důležitější byla jeho samotná entita. Ještě v květnu 1960 bylo o „lidových soudružských soudech“ uvažováno jako o samostatné kategorii soudů, stojících mimo vlastní soudní soustavu. Původní návrh sice počítal s jejich zakomponováním do VIII. hlavy ústavy, ale mimo rámec systému československých soudů, jenž měl být tvořen soudy okresními

¹⁸⁵ NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Přípis KS v Ústí nad Labem ze dne 18. 5. 1960 spr. 4035/60, archivně nezpracováno.

¹⁸⁶ NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Přípis Povereníctva spravodlivosti ze 13. 6. 1960 č. 435/60-L, archivně nezpracováno.

¹⁸⁷ NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Připomínky k návrhu zásad zákona o organizaci soudů, archivně nezpracováno.

¹⁸⁸ NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Přípis katedry občanského práva procesního PF UK, ze dne 21. 5. 1960, archivně nezpracováno.

¹⁸⁹ NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Přípis Nejvyššího soudu v Praze č. 65/60, archivně nezpracováno.

(lidovými), krajskými, Nejvyšším soudem a soudy vojenskými.¹⁹⁰ Prvotní návrh měl být pod patronátem Ideologického oddělení ÚV KSČ podroben „všenárodní diskusi“. Ta měla spíše ideologický záměr, tj. vzbudit ve veřejnosti dojem, že podoba nové Ústavy vzešla z celospolečenské participace a konsenzu plně v duchu proklamované socialistické demokracie. Zpráva o průběhu diskuse byla projednávána na červnovém zasedání Politického byra ÚV KSČ. Podle oficiálně prezentovaných údajů se diskuse, na stranou organizovaných 47.383 schůzí, zúčastnilo bezmála 4.040.1969 občanů, z nichž 732.728 aktivně vystoupilo. Z celkového počtu 38.600 rezolucí, jich připomínky k návrhu obsahovalo 1.750.¹⁹¹ Připomínky byly ÚV KSČ tlumočeny skrze krajské a okresní výbory KSČ. Ve skutečnosti tak měly na podobu budoucí ústavy vliv toliko stranické orgány. Ty musely její finální text připravovat s největším urychlením, neboť formální schválení zákonodárným sborem bylo plánováno již v průběhu následujícího měsíce. V případě „lidových soudružských soudů“ ještě 18 dní před samotným schválením základního zákona státu nebyl vyjasněn ani jejich název, natož podoba ústavního zakotvení. Pokud jde o název, pro další diskusi byly za relevantní vzaty varianty „lidový soud“, „občanský soud“ nebo „soudružský soud“. V případě normativního zakotvení se objevil argument, aby byly zařazeny do jiné hlavy ústavy, než do té pojednávající o soudech a prokuratuře. Důvodem takového návrhu byla navrhovaná exempce těchto soudů z vlastní soudní soustavy.¹⁹² V tomto ohledu by bylo nelogické a matoucí, aby takový orgán byl zařazen v kapitole pojednávající o soudech, aniž by však vůči ostatním soudům žádnou relevanci neměl.¹⁹³ S cílem schválit konečný návrh Ústavy se těmito argumenty na schůzi konané 28. 6. 1960 zabývalo Politické byro ÚV KSČ. Během pěti dnů byla kontura lidových soudních orgánů zásadně přepracována.¹⁹⁴ Nová redakce ustanovení o soudech je pojmenovala jako „místní lidové soudy“, s odůvodněním, že tento název nejlépe vyjadřuje: *„jejich charakter jako soudů volených přímo v místech a na pracovištích pracujícími ze svého středu.“* Místní lidové soudy měly být nově součástí soudní soustavy a jako takové výslovně uvedeny

¹⁹⁰ Lidové soudružské soudy měly být uvozeny na počátku VIII. hlavy Ústavy nazvané „Soudy a prokuratura“ v článku 97 odst. 3 ještě před vlastním taxativním výčtem soudů (čl. 98 a 99), tvořících vlastní soudní soustavu, kde však již nefigurovaly. Blíže NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Schůze PB ÚV KSČ ze dne 5. 4. 1960, sign. 338, aj./bod338/20, Návrh ústavy ČSR.

¹⁹¹ Návrh nové ústavy připraven, Rudé právo 3. 7. 1960, číslo 183, ročník 40., str. 1.

¹⁹² Viz předchozí poznámka pod čarou.

¹⁹³ NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Průběh všennárodní diskuse a konečný návrh nové ústavy.

¹⁹⁴ Zprávu o všennárodní diskusi, včetně relevantních návrhů k rozpracování předložil PB ÚVKŠČ J. Hendrych dne 23. 6. 1960.

v čl. 98 Ústavy. Tím byly dány jejich minimální kontury avšak: „až na základě zhodnocení získaných zkušeností“, měly být ve formě zvláštního zákona upraveny všechny podrobnosti o jejich pravomoci, způsobu zřizování, zásadách jejich organizace a jednání. Zásada budoucí speciální zákonné úpravy byla vyjádřena ve zcela novém článku 101 Ústavy.¹⁹⁵

Konečný návrh Ústavy měl být předložen k projednání ústavní komisi ÚV KSČ a ÚV Národní fronty svolané na 2. 7. na Pražský hrad. Tam výsledky diskuse prezentoval sám první tajemník ÚV KSČ a prezident republiky v jedné osobě A. Novotný. Členové komise, jimiž byli mj. zástupci společenských organizací a nekomunistických stran Národní fronty, vyjádřili s konečným návrhem ústavy plný souhlas. Ještě před projednáním návrhu v NS, měl být tento posvěcen na celostátním konferenci KSČ, započaté 5. 7. ve Španělském sále Pražského hradu. Úvodní slovo si vzal A. Novotný, který v obsáhlém projevu zmínil i MLS, a to hned v úvodu pasáže věnované soudnictví. V jeho pojetí se staly nejviditelnějším projevem prohloubení účasti pracujících na činnosti soudů. Poté co ocitoval jejich reglementaci v návrhu ústavy, nad rámec toho dopředu poodhalil i jeden z plánů budoucího zákona, a to možnost se proti rozhodnutí MLS „odvolat k vyšším soudům.“ Ostatní podrobnosti budoucí zákonné úpravy měl podle něj: „po shrnutí dosavadních zkušeností z činnosti lidových soudů, soudružských soudů, národních výborů a dalších institucí, které se otázkami zákonnosti zabývají“ projednat ÚV KSČ na podzim téhož roku. Po posouzení dosavadních zkušeností, měly být tyto přijaty ve formě zákona.¹⁹⁶ Poslední den konference, tj. 7. 7. 1960 byl návrh Ústavy jednomyslně delegáty přijat. Tím skončilo její projednávání po stranické linii a následovala fáze legislativního procesu. Nejprve se pouhé dva dny po skončení konference sešel Dočasný výbor Národního shromáždění pro projednání návrhu Ústavy Československé republiky. Ten se v závěru svého jednání usnesl NS navrhnout, aby předložený návrh zákona schválilo beze změny. Národní shromáždění návrhu vyhovělo, když na schůzi konané 11. 7. 1960 přijalo Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky. Tímto dnem nastala jak platnost, tak účinnost nové ústavy a zároveň skončila platnost Ústavy 1948.

¹⁹⁵ NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 28. 6. 1960.

¹⁹⁶ Rudé právo, 6. 7. 1961, č. 186, r. 40, Referát soudruha Antonína Novotného na celostátní konferenci KSČ, str. 2.

Ústava Československé socialistické republiky se tak stala první právní normou zmiňující MLS.¹⁹⁷ Jak bylo uvedeno výše nakonec zvítězila varianta jejich začlenění do soudní soustavy ČSSR zakotvená v článku 98 odst. 2. Z formulace citovaného článku je patrné, že lidové soudy byly do výčtu soudu doplněny ex post, a že původně se s nimi coby článkem soudní soustavy nepočítalo.¹⁹⁸ Výlučně jim byl věnován čl. 101, jenž nejprve proklamoval důvod jejich existence, a to: „*další prohlubování účasti pracujících na výkonu soudnictví*“ a současně jako cíl jejich činnosti stanovil: „*upevňování socialistické zákonnosti projevující se v zajišťování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití.*“¹⁹⁹ Kromě ryze ideologických proklamací zcela konkrétně stanovil volbu MLS v místech a na pracovištích, přičemž rozsah jejich pravomoci, způsob zřízení a volebního období, jakož i zásady jejich organizace a jednání delegoval na zákon.

Příznačně pro dobu svého vzniku to však nebyl prvotně zákon, resp. jeho příslušný vládní návrh, který by ústavní požadavek podrobnější zákonné úpravy prvotně naplnil, nýbrž se tak stalo, jak ostatně avizoval A. Novotný, rozhodnutím stranického orgánu, konkrétně „*Usnesením Ústředního výboru KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví*“ ze dne 8. 12. 1960. To se z podstatné části stalo východiskem pro vlastní vládní návrh zákona²⁰⁰ Usnesení vedle úvodu plného dobových frází, např. o zmenšení rozsahu protispolečenských jevů v důsledku zvýšení socialistického uvědomění občanů, zvýšení úlohy ideologického působení KSČ a výchovné činnosti společenských organizací, či prohlubování socialistického charakteru práva obsahovalo i zcela konkrétní kontury budoucích soudních orgánů. Oproti ústavnímu zakotvení ničím vznik lidových soudů nepodmiňující, přineslo v této oblasti částečnou restrikcí, když vyžadovalo, aby byly zřizovány postupně a jen v závodech a místech městského charakteru s počtem alespoň 3.000 obyvatel. Naopak jejich vznik zcela vylučovalo v armádě a bezpečnosti a prozatímně i na vesnicích a JZD. Na rozdíl od svých předchůdců, soudružských soudů, měly mít nové soudní orgány plně

¹⁹⁷ Terminologicky se „*miestne ľudové súdy*“ ve vývoji československého práva objevily poprvé v nařízení SNR č. 33 Sb. n. SNR, kde však měly odlišný charakter, a to nejnižšího článku retribučního soudnictví na území Slovenska.

¹⁹⁸ „*Soudy jsou: Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, vojenské soudy, jakož i místní lidové soudy.*“

¹⁹⁹ Původně mělo mezi cíli figurovat i „*uvědomělé zachování pracovní kázně*“, to však bylo ve finálním strojově psaném textu návrhu perem přeškrtnuto. Blíže: NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 28. 6. 1960, Příloha IV, Návrh konečného textu Ústavy.

²⁰⁰ Blíže: HENDRYCH, J., *Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví; Usnesení ÚV KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví*. Praha: SNPL, 1960, 44 str., text usnesení byl uveřejněn i v Rudém právu ze dne 13.12.1960.

formalizovaný postup zřizování.²⁰¹ Podrobně byly upraveny i otázky výkonu soudcovské funkce, a to od kvalifikačních předpokladů, způsobu výkonu funkce, volebního období až po eventuální možnost ztráty funkce.²⁰² Pro každý nově vznikající orgán je zásadní stanovení jeho pravomoci. U nově zamýšlených soudních orgánů, nota bene začleněných do soustavy již fungujících soudů, bylo navíc třeba určit vzájemný rozsah pravomocí, tak aby nedocházelo ke zbytečným kompetenčním sporům. Usnesení pravomoc lidových soudů vymezilo ve 3 oblastech:

1. Bez dalšího projednávat a rozhodovat pro společnost méně nebezpečné případy porušování právních předpisů, projevující se zejména v závažném porušování pravidel socialistického soužití. Pro lepší představu přineslo i demonstrativní výčet takového jednání.²⁰³

2. Na podkladě podnětu prokurátora, soudu anebo vlastní žádosti projednávat též taková porušení právních předpisů, jestliže by po zvážení společenské nebezpečnosti činu, osoby pachatele a výchovné síly kolektivu na pracovišti uznaly, že jim lze daný případ k projednání odevzdat.

3. Nad rámec deliktní pravomoci, mělo být lidovým soudům umožněno projednávat i jednoduché případy majetkových sporů mezi občany, jejichž, hodnota nepřesáhne částku 1.000 Kčs. Bez ohledu na hodnotu sporu projednávat i jiné případy majetkových nároků, ať už mezi občany navzájem nebo mezi nimi a socialistickými organizacemi, avšak pouze za podmínky souhlasného návrhu obou zainteresovaných stran. Rozsah projednávání byl v tomto případě omezen jen na možnost uzavření smíru.

²⁰¹ Počáteční iniciativu, spočívající ve vypracování personálního návrhu na funkce soudců (text mluvil o „členech MLS“), usnesení v případě pracovišť svěřilo základní organizaci ROH, v místech pak městskému nebo místnímu NV. Z takto předložených návrhů měly být na shromáždění pracujících jednotlivých závodů, resp. občanů v konkrétních místech voleni veřejným hlasováním soudci lidových soudů. Konečné rozhodnutí o zřízení soudu mělo však příslušet na podkladě povolovacího principu, aprobací již realizované volby jeho soudců, ONV.

²⁰² Usnesení vyžadovalo, aby soudcovskou funkci vykonávali nejlepší členové pracovních nebo občanských kolektivů, požívající všeobecné vážnosti a důvěry a schopnosti být ostatním příkladem v práci, ve veřejné činnosti i v osobním životě, za předpokladu dosažení věku 21 let. Po svém zvolení pak měli složit slib do rukou předsedy MNV, a tím započít 2leté volební období. Pokud by své povinnosti neplnili nebo by v důsledku svého chování důvěru pracujících ztratili, případně z jiného důvodu funkci vykonávat nemohli, měli být z této před uplynutím funkčního období odvoláni. V takovém případě mělo být postupováno stejně jako při navrhování a volbě.

²⁰³ Výslovně byly jako příklady takového jednání uvedeny: „drobné rozkrádání, poškozování nebo jiné ohrožování majetku v socialistickém vlastnictví, drobné krádeže, zpronevěry, podvody a jiné úmyslné nebo nedbalé poškození osobního majetku a osobních zájmů pracujících, jednání narušující socialistické soužití, jako nepřístojné chování, rvačky, výtržnictví, pomluvy a jiné urážky slovem i skutkem, opilství, zanedbávání péče o rodinu a děti a jejich výchovu, závažné porušování pracovní kázně, jako je soustavné vynechávání směn bez vážného důvodu, předstírání pracovní neschopnosti, porušování technologické kázně apod., porušování předpisů o bezpečnosti při práci.“

Dále se usnesení zabývalo procesními otázkami fungování lidových soudů. Jednotlivé kauzy měly být projednávány z podnětu „návrhu“ NV, jiného státního orgánu, organizace ROH, organizace ČSM, vedení závodu, představenstva JZD, občanů, případně z vlastního, u majetkových sporů však toliko na návrh zúčastněných osob. Oproti soudružským soudům byl značně formálněji upraven samotný postup řízení.²⁰⁴ Začlenění lidových soudů do soudní soustavy mělo vyplývat jednak z požadavku, aby jejich rozhodnutí, ať již odsuzující, či zprošťující měla stejnou závaznost jako rozsudky okresních soudů, proto je měli předsedové senátů vyhlášovat veřejně jménem republiky a též z možnosti podat proti nim jak řádný, tak mimořádný opravný prostředek.²⁰⁵ Další důležitou oblast zamýšlené právní úpravy představovala úprava druhu a výše sankcí, kterými měly lidové soudy disponovat. Usnesení v této souvislosti operovalo s termínem „opatření“ a přineslo i jejich taxativní výčet: napomenutí, veřejná důtka, nápravné opatření srážkou z platu ve výši do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců, pokuta do výše 500 Kčs nebo možnost nařídít na dobu nejvýše 6 měsíců, aby byl viník přeložen na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek. Opatření měla být uplatňována především prostředky morálního působení, tak aby si provinilec uvědomil nesprávnost svého jednání a napravil škodlivé následky, jež způsobil. Opatření nebylo třeba ukládat, pokud k nápravě provinilce, který by svého jednání upřímně litoval a omluvil se za něj, mohlo přispět toliko veřejné projednání věci. Na druhou stranu, pokud by soud dospěl k závěru o neefektivitě opatření směrem k účinné nápravě viníka při projednávání trestného činu, měl věc odevzdat k projednání okresnímu prokurátorovi.

²⁰⁴ Projednávány měly být jen řádně objasněné případy, podklady pro rozhodnutí měly poskytovat orgány, které řízení iniciovaly. Pravdivost podkladů si měl před vlastním projednáním ověřit soud, zasedající ve tříčlenném senátu. Povinností jeho předsedy bylo zajistit, aby osoba před soud postavená, byla předem s předmětem jednání a výsledky prověřování jednak seznámena a jednak vyrozuměna o době a místě jednání. Pro zabránění možných kompetenčních sporů mezi jednotlivými soudy usnesení obsahovalo požadavek, aby konkrétní kauzu projednával ten, který mohl nejlépe činit i osobu provinilce posoudit a nejučinněji a v co nejkratší lhůtě od podání návrhu na něj výchovně působit. Osobě, proti které se řízení vedlo, mělo být poskytnuto právo obhajoby spočívající v možnosti se k věci vyjádřit, uplatnit námitky a podat veškerá vysvětlení. V zájmu zjištění objektivní pravdy mohl soud vyslyšet svědky a provádět i jiné důkazy. Řízení se mělo vést veřejně, tak aby přítomnému kolektivu byla dána možnost zúčastnit se objasnění případu a přispět k zhodnocení provinění a osoby provinilce. O průběhu jednání měl být vyhotovován protokol.

²⁰⁵ Řádný opravný prostředek, odvolání, mohl podat občan, jehož se rozhodnutí dotýkalo, prokurátor, jakož i orgány, resp. organizace, které k projednání věci daly podnět. O odvoláních měl rozhodovat okresní soud. Ten, pokud by shledal nezákonnost či z jiných důvodů nesprávnost rozhodnutí, měl rozhodnutí zrušit a věc lidovému soudu k novému projednání a rozhodnutí vrátit. Rozhodováním o podaných odvoláních měl být zajištěn i dozor nad činností MLS ze strany okresních soudů. Proti pravomocným („právoplatným“) rozhodnutím, jímž byl porušen zákon, mohl mimořádný opravný prostředek, stížnost pro porušení zákona, podat prokurátor. O takové stížnosti měl rozhodovat vyšší soud.

Usnesení řešilo i způsob náhrady škody, kterou provinilec způsobil. Lidový soud měl na provinilce primárně působit, aby škodu dobrovolně uhradil, v opačném případě měl disponovat oprávněním povinnost k její náhradě uložit. Přímou exekuční pravomocí však MLS disponovat neměly. V situacích, kdy by se provinilec dobrovolně jejich rozhodnutí nepodrobil (nezaplatil pokutu, nenahradil škodu), měli jejich předsedové celou věc odevzdat okresnímu soudu k výkonu rozhodnutí soudní exekucí. Rovněž v majetkových věcech uzavřené smíry, měly být k žádosti účastníka vykonatelné soudní exekucí. Na závěr usnesení lidovým soudům stanovilo další povinnosti. Ty měly být povinovány podávat pravidelně jak svým voličům, tak NV zprávy o činnosti. Dále navrhopvat NV, státním orgánům a společenským organizacím opatření k posílení výchovného působení a k provedení preventivních opatření. Všechny posledně zmiňované orgány a organizace pak měly lidovým soudům poskytovat vzájemnou součinnost, podporu a pomoc.

V souvislosti se shora citovaným usnesením Ústředního výboru KSČ je třeba upozornit na článek J. Boguszaka „*Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti*“, pojednávající o budoucí koncepci lidových soudů toliko na podkladě zmíněného usnesení. Tomu nebyl v době vydání článku znám vládní návrh příslušného zákona a výslovně v článku upozornil, že pokud se dotýká podrobností předpokládané zákonné úpravy, v usnesení neřešených, jde o úvahy de lege ferenda, tj. diskusní povahy.²⁰⁶ J. Boguszak za nezbytný předpoklad úspěšnosti přechodu úkolů státních orgánů na orgány pracujících, považoval: „*rozvoj socialistického právního vědomí*“. V tomto smyslu by si podle něj měl každý osvojit všechny „*zásady právní kultury, které jsou pokrokovými vymoženostmi minulosti a zajišťují spravedlivé řešení jednotlivých případů*.“ Za tyto považoval mj. zásady zavinění, in dubio pro reo, presumpci neviny, audiatur et altera pars, zjištění objektivní pravdy, či ústnosti a bezprostřednosti řízení.²⁰⁷ Coby právník, tak dopředu upozorňoval na jedno z hlavních úskalí navrhované koncepce, a to plnou laicizaci základního článku soudní soustavy. Aby snad nebyl obviněn z nedůvěry ve schopnost „*nového socialistického člověka*“ intuitivně rozhodovat podle socialistické morálky konstatoval současně neexistenci principiálního rozporu mezi „*přirozeným (živelným) smyslem pracujícího člověka pro spravedlnost a aplikací socialistického práva*.“ Tu odůvodnil charakterem

²⁰⁶ BOGUSZAK, Jiří, *Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti*, Právník 1961, str. 218-232.

²⁰⁷ Tamtéž str. 225.

socialistických právních norem vyjadřujících zájmy pracujícího lidu a absentujících „buržoazní juristický formalismus.“ I tak v závěru své úvahy upozornil na limity přirozeného chápání spravedlnosti, jež ve složitějších případech: „vyžaduje, aby bylo doplněno znalostmi některých pravidel rozhodování, řízení a dokazování, která jsou pozitivní stránkou zkušeností socialistického justičního aparátu a která vyvěrají ze socialistické právní teorie a slouží socialistickému pojetí a řešení otázek spravedlnosti.“²⁰⁸

Na první pohled by se mohlo zdát, že ústavně požadovanou formu úpravy bude možno realizovat nijak složitou transformací textu shora uvedeného usnesení do formy zákona. V rámci přípravy jeho osnovy se nicméně objevilo více, dříve nepředvídatelných praktických problémů, včetně toho, který nastínil doc. Boguszak. Současně s tím práce na osnově musely být realizovány v časovém presu, když Politickým byrem ÚV KSC schválený harmonogram legislativních prací ukládal příslušný zákon vládou projednat a NS schválit tak, aby nabyl účinnosti od 1. 4. 1961.

²⁰⁸ Tamtéž str. 228.

1.3.1. Příprava a schválení zákona o místních lidových soudech

Příprava návrhu zákona probíhala v gesci ministerstva spravedlnosti, konkrétně jeho legislativního odboru a legislativního poradního sboru. Z dochovaných archivních materiálů však nelze získat bližší informace, kdo konkrétně a za jakých okolností a mechanismů se v rámci zmíněných odborů ministerstva na přípravě návrhu zákona podílel. Jisté je, že prvotní „nástin zákona o MLS“ byl legislativním odborem ministerstva spravedlnosti vypracován v polovině července roku 1960.²⁰⁹ Návrh byl uvozen samostatným „úvodem“, spočívajícím v ideologické proklamaci nutnosti přijetí zákona, a to v souvislosti se změnami ve společnosti, ve které mj. „definitivně zvítězily socialistické výrobní vztahy.“ Normativní obsah textu představovalo 32 §§ rozdělených do 9 částí. Obecně se dá konstatovat, že členové legislativního odboru ministerstva spravedlnosti při zpracování nástinu zákona přílišnou dávku invence nepřevedli. Za cca 8 měsíců činnosti v podstatě „oparagrafovali“ text shora citovaného usnesení ÚV KSČ (dále jen usnesení). Významnější rozpracování usnesení představovala diferenciacie „závažných porušování pravidel socialistického soužití“, které měly lidové soudy projednávat, a to na: 1. provinění proti společenskému pořádku a pravidlům socialistického soužití, 2. závažných případů porušování pracovní kázně, 3. méně závažných trestných činů a 4. majetkových sporů mezi občany. Z původního demonstrativního výčtu nežádoucího jednání byly formulovány jednotlivé taxativně vymezené skutkové podstaty nově uvažované deliktní kategorie „provinění“. Oproti usnesení bylo jasně kategorizováno, že za „porušení právních předpisů postupovaných soudem nebo prokurátorem“ se považují méně závažné trestné činy.

Logickým cílem nástinu zákona mělo být usnesení v podrobnostech rozvést. To bylo realizováno např. v ustanoveních o způsobu projednávání případů či o obsahových náležitostech rozsudku. Naproti tomu někdy došlo k pravému opaku. Jestliže např. usnesení stanovovalo, že rozhodnutí vyhlásí jménem republiky předseda senátu, nástin uváděl toliko obecně, že: „MLS rozhodne ve věci rozsudkem vyhlášeným jménem republiky.“ V případě sankcí převzal nástin terminologii usnesení, tj. „opatření“. Při jejich taxativním výčtu se však podstatně od usnesení odchýlil. Nově do nich byla zakomponována veřejná omluva, když usnesení s touto kategorií počítalo jen jako s formou polehčující okolnosti, mající za následek možnost pouhého projednání věci, bez nutnosti opatření vůbec ukládat. Stejně tak nově bylo možno provinilci jako opatření

²⁰⁹ NA, fond 865, Ministerstvo spravedlnosti, ÚPV běžná spisovna 1961, karton 99, signatura 380/10, Nástin zákona o místních lidových soudech.

uložit propadnutí věci. Naproti tomu zachována byla opatření napomenutí, veřejná důtka a pokuta do maximální výše 500 Kčs. Co však bylo zcela přeformulováno, byla opatření směřující k pracovněprávnímu postihu provinilce. Usnesení počítalo s přímou nařizovací pravomocí soudu v podobě srážky z platu ve výši do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců, resp. přeložení provinilce na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek na dobu nejvýše 6 měsíců. V tomto se nástin s usnesením zcela rozcházel. Přímá nařizovací pravomoc byla redukována do formy pouhé možnosti doporučení vedoucímu záводу k přeložení provinilce na nižší funkci nebo jiný pracovní úsek, v krajním případě propuštění. Zde se nelze ubránit dojmů, že členové legislativního odboru při formulaci tohoto ustanovení vycházeli z praxe soudružských soudů. Z textu nástinu byl dále zcela vypuštěn usnesením předpokládaný institut mimořádného opravného prostředku-stížnosti pro porušení zákona.

Zmíněný nástin byl předán k připomínkám legislativně poradnímu sboru ministerstva spravedlnosti.²¹⁰ Poradní sbor připomínky k osnově vypracoval a předal zpět legislativnímu odboru, který k nim v září 1960 zaujal vlastní stanovisko. V rámci stanoviska byly konkrétní připomínky rozděleny do dvou velkých okruhů vztahujících se za prvé k celkové koncepci zákona a za druhé k jednotlivým ustanovením.²¹¹ Vzhledem k počtu a charakteru připomínek a reakce legislativního odboru, který většinu z nich označil ve stanovisku za „*důvodné*“ začínalo být evidentní, že pouhé mechanické paragrafové zpracování usnesení formou rozvedení obecněji naznačených vývodů, nebude bez jasného stanovení základní koncepce zákona možné. Bez větších problémů se jevila možnost normativního upravení oblasti přímo nesouvisející s rozhodovací činností soudů. Ta představovala především vlastní institucionalizaci soudů, tj. stanovení podmínek jejich vzniku a složení. Zásadnímu problému, kterému tvůrci zákona čelili, byla otázka, jakým způsobem připravit právní normu, určenou primárně pro její vykonavatele, obsahující podmínky deliktní odpovědnosti, jednak tak, aby ji mohli aplikovat v právu nevzdělaní lidé a jednak tak, aby tato norma nebyla svou formou a obsahem nikterak obsáhlá a po právní stránce příliš pro laiky odborná. To se projevilo i v otázce úpravy samotných základů deliktní odpovědnosti. Např. Ústav práva ČSAV kritizoval podle něj příliš těsné vázání pravomoci MLS na dosti rigidně stanovené skutkové podstaty. Podle názoru akademiků takový stav pouze v jiné formě

²¹⁰ NA, fond 865, Ministerstvo spravedlnosti, karton 96 sign. 366/365/7/1., přípis vedoucím právního oddělení vlády.

²¹¹ NA, fond 865, Ministerstvo spravedlnosti, ÚPV běžná spisovna 1961, karton 99, signatura 380/10.

vytvářel přestupkové řízení. Lidovým soudům měla být podle nich ponechána větší volnost při zajišťování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití, v opačném případě varovali před nežádoucím extrémem v podobě „*přespřílišného ztotožnění MLS s ostatními soudy*“.²¹²

Kompozice hmotně a procesně právní materie do jednoho zákona vede obecně k nutnosti větší obsáhlosti takové „sdužené“ normy. Na příkladu opravných prostředků je vidět, že zvláště procesní úpravu činnosti soudů chtěli autoři redukovat odkazem na jiné právní předpisy. Zákon by se tak v případě projednávání trestných činů a majetkových sporů dostal do pozice *lex specialis* k trestnímu a občanskoprávnímu procesnímu kodexu. Nikterak řešenou otázkou zůstávalo jeho postavení z hlediska procesně neřešených otázek v případě projednávání provinění, kde měl sám o sobě mít, za situace neexistence žádného *lex specialis*, povahu *lex generalis*. I přes nastíněné problémy bylo evidentní, že návrh zákona v této fázi přípravy již opouštěl formu pouhé kontury a směřoval stále více k finální podobě. To umožňovalo tvůrcům predikovat potenciaální aplikační problémy jak zákona jako celku, tak jeho konkrétních ustanovení. Za vyzvednutí stojí úvaha tvůrců o nutnosti zřízení MLS „*najednou v každém místě, kde je MNV*“, coby „*účinného způsobu, jak od počátku zamezit dvoukolejnosti*.“ Tato úvaha je pozoruhodná hned ze dvou důvodů. Prvním je podstatné odchýlení se od restriktivního záměru usnesení zřízovat soudy postupně v místech městského charakteru s počtem alespoň 3.000 obyvatel. Druhým je nadčasovost varování před vznikem problému dvojkolejnosti mezi místy, kde budou a nebudou lidové soudy ustanoveny, ježto by v relaci na jejich ústavní zakotvení, coby základního článku soudní soustavy, byla zcela nežádoucí. Právní odbor předsednictva vlády takovou situaci považoval dokonce za tak nežádoucí, že v „*Záznamu pro soudruha předsedu vlády*“ ze dne 5. 12. 1960, navrhoval dočasné převzetí pravomoci MLS okresními soudy. Doslova uvedl: „*Pro posouzení je třeba počítat s tím, že po určitou dobu je nutno umožnit okresním soudům, aby mohly postihovat drobnější provinění opatřeními, která má k dispozici místní lidový soud, v těch případech, kdy věc nebude projednávána místním lidovým soudem jen proto, že ještě nebyl zřízen*.“ Takovéto řešení by však *de facto* vyloučilo možnost podání řádného opravného prostředku, když by ve věci rozhodoval okresní soud coby soud nalézací a zároveň i odvolací.

²¹² NA, fond 865, Ministerstvo spravedlnosti, Přípis Ústavu státu ČSAV Ministerstvu spravedlnosti ze dne 15. 9. 1960 č. 2385/60.

Na podkladě výše uvedených připomínek a stanovisek k nim byl ke dni 20. 12. 1960 legislativním odborem ministerstva spravedlnosti vypracován nový návrh znění zákona. Bohužel i zde platí, že dochované archivní materiály neumožňují zmapovat argumentační postoje jednotlivých členů legislativního odboru ministerstva ani způsoby a mechanismy, které stály za podstatnou změnou původní podoby konceptu zákona. Revidovaný koncept zákona byl podstatně rozšířen na 43 §§ oproti původním 32. Opuštěna zůstala koncepce samostatné preambule zákona (úvodu), kdy nově byla úvodní proklamace zcela přeformulována a do zákona včleněna jako ustanovení § 1 v následujícím znění: „*Prohlubující se socialistické uvědomění, morálně politická jednota pracujícího lidu Československé socialistické republiky a rostoucí síla výchovného působení společnosti umožňují, aby o případech méně nebezpečného porušování socialistické zákonnosti rozhodovaly místní lidové soudy.*“²¹³ Největšího rozšíření ze všech ostatních doznala první část zákona (§§ 2-7). Z původně jednoho dvou odstavcového § 1 byla rozšířena na 6 §§, přičemž hned 2 z nich (§§ 3 a 7) byly hned tři odstavcové. Konkretizována byla úprava vzájemných vztahů mezi MLS na straně jedné a NV, okresními soudy a organizacemi ROH na straně druhé. Původní koncepce v § 32 stanovila toliko obecně, že NV „*jsou povinny zajistit vše potřebné k tomu, aby MLS mohly vykonávat svoji činnost.*“ Tato povinnost byla stanovena i základním organizacím ROH, přičemž okresní soudy byly v původní koncepci jen odvolací instancí (§ 29). Nově měly NV a okresní soudy těm lidovým poskytovat „*všestrannou pomoc a metodicky je řídit*“, přičemž MLS měly NV, okresním soudům a orgánům ROH podávat pravidelné zprávy o své činnosti. Zdůrazněna byla nezávislost soudce při rozhodování a jeho vázanost právním řádem socialistického státu. To bylo mj. akcentováno ve značně obsahově rozšířeném slibu soudce. Kromě zásady veřejnosti jednání byla výslovně zakotvena i zásada jeho ústnosti. Rozšíření se dočkalo i oprávnění veřejnosti, která se nově mohla vyjadřovat nejen k osobě provinilce, ale i k opatřením vhodným k jeho nápravě. Následující část (§§ 8-5) se týkala zřizování, příslušnosti a organizaci soudů. Pokud šlo o podmínku zřizování, nekladla nová úprava žádné kvalitativní ani kvantitativní omezení. Oproti předchozímu znění výslovně podmínila aktivní volební právo pro volbu soudců dosažením věku 18 let. Jinak tato

²¹³ Některé teze z dříve samostatné preambule, jako např. o „*prohloubení socialistického vědomí občanů*“ či „*odsouzení případů porušování socialistických právních předpisů*“ byly včleněny do první části s názvem „*Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti.*“ Zcela vynechány byly např. pasáže o „*vítězství socialistických výrobních vztahů*“ či o „*doznívání pozůstatků kapitalistických přežitků.*“

část nedoznala podstatnějších obsahových změn. Naproti tomu z hlediska systematiky zákona byla nově předsunuta před vlastní úpravu pravomoci soudů. Záměrem normotvůrců bylo s největší pravděpodobností jednotlivé části zákona více systematicky rozdělit. Kritérium uspořádání spočívalo v předmětu, tj. zda se příslušná ustanovení týkala institucionalizace a fungování soudů jako takových či hmotněprávní a procesněprávní stránky jejich rozhodovací činnosti.

Zcela zásadní změnu prodělala úprava pravomoci soudů (§§ 12-22). Dříve samostatná kategorie „závažných porušení pracovní kázně“ byla i přes původně negativní stanovisko legislativního odboru včleněna do nově zavedené kategorie „provinění proti pracovní kázni“.²¹⁴ Jednotlivé skutkové podstaty provinění byly explicitně pojmenovány a rozděleny do 6 kategorií. Kromě zmíněného provinění proti pracovní kázni, to byla provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, proti zájmům socialistického hospodářství, proti majetku v osobním vlastnictví, proti společenskému pořádku a proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže. Vzorem pro formulace jednotlivých skutkových podstat se stala pravděpodobně zvláštní část tehdy platného trestního zákona. Zvláště patrné je to u skutkových podstat provinění, které částečně korelovaly se skutkovými podstatami trestných činů.²¹⁵ Další část se týkala řízení před lidovými soudy. Základ této části zůstal v podstatě nezměněný. Nově byla explicitně zmíněna některá práva provinilce, jako např. podat námitky proti složení senátu. Výslovně byla rovněž stanovena povinnost sepsání záznamu o jednání soudu. Pokud jde o opatření lidovými soudy ukládaná, byla vynechána omluva, která se opětovně měla stát jen formou polehčující okolnosti, mající za následek možnost pouhého projednání věci, bez nutnosti opatření vůbec ukládat. Naproti tomu zachovány byly napomenutí, veřejná důtka, pokuta do 500 Kčs – s upřesněním o jejím připadnutí státu. V případě původních „doporučujících“ opatření došlo k návratu k původnímu znění usnesení (srážka z platu ve výši do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců, resp. nařízení na dobu nejvýše 6 měsíců, přeložení na nižší funkci nebo jiný pracovní úsek). Opatření propadnutí věci bylo nově možno uložit s korektivem požadavku bezpečnosti lidí nebo majetku, popř. jiného obecného zájmu a

²¹⁴ Doposud legislativní odbor zastával stanovisko o nutnosti odlišení případů hrubého porušování pracovní kázně a provinění. Základním argumentem pro odlišení byla skutečnost, že MLS budou obecně řešit prostředky společenského působení i případy, kde byly dosud podle trestního zákona správního ukládány tresty, a proto je nutno se vyhýbat i jen zdání zavádění prostředků obdobných dosavadním trestům v případě jednání, která dosud nebyla přestupky.

²¹⁵ Srov. např. skutkové podstaty trestných činů proti hospodářské soustavě (§ 130 - § 133), § 245 rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a § 247 krádež uvedené v zákoně č. 86/1950 Sb., trestní zákon ve znění účinném od 30.12.1957 do 31.12.1961.

pouze za předpokladu, že hodnota věci nebude v nápadném nepoměru k nebezpečnosti spáchaného činu. Netradičním se stalo nepřímé zakomponování základních podmínek deliktní odpovědnosti (věk, přičetnost, překážka promlčení) do ustanovení o zastavení řízení. To mohlo být mj. zastaveno, pokud soud zjistil: „že se pachatel činu, za který je stíhán dopustil před dovršením 15 roku věku, že v době spáchání uvedeného činu nebyl přičetný anebo zjistí-li, že od spáchaného činu uplynula doba 1 roku.“

Co do podrobností došlo k rozvedení ustanovení týkající se odvolání (§§ 30-32). Na základě protichůdných stanovisek byla nakonec garantována možnost prokurátora odvolat se proti rozhodnutí v případě trestných činů.²¹⁶ Krajský prokurátor a předseda krajského soudu měli v souladu s usnesením možnost podat proti pravomocným rozhodnutím MLS, kterým byl porušen zákon mimořádný opravný prostředek, a to stížnost pro porušení zákona (§ 36). Lidový soud měl též možnost autoremedury. Bez větších změn zůstala ustanovení o vykonatelnosti rozhodnutí. Závěrečná ustanovení stanovila povinnost všem před lidový soud obeslaným osobám se k němu dostavit a podat požadovanou výpověď či svědectví, ledaže by měly uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti nebo by jejich výpověď byla na újmu buď jim samotným nebo osobám jim blízkým. Výslovně bylo též stanoveno, že řízení před lidovými soudy je bezpoplatkové a nepodléhá hrazení nákladů řízení. V neposlední řadě návrh řešil vztah zákona k trestnímu zákonu správnímu a zákonu o kárném disciplinárním stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, které v místech, kde budou lidové soudy zřízeny, vylučoval z použití.

Koncepce zákona tak co do obsahu směřovala do podoby složitější normy, než byla předpokládána usnesením. Co do formy se měla stát do značné míry normou soběstačnou, bez nutnosti používání většího počtu subsidiárních předpisů. Ministerstvo spravedlnosti ukončilo legislativní práce na zákonu projednáním veškerých připomínek na společném zasedání kolegia a legislativního poradního sboru, aby 14. 2. 1961 jím navrhovanou osnovu předalo právnímu odboru Vlády ČSSR. Ten během jednoho týdne vypracoval příslušné stanovisko. I když zástupci právního odboru vlády byli zároveň členy legislativního poradního sboru ministra spravedlnosti a přímo se tak na osnově podíleli, přeci jen měli k textu osnovy několik zásadních připomínek:

²¹⁶ Srov.: Shrnutí zásadních připomínek k nástinu osnovy zákona o místních lidových soudech z 14. 7. 1960, část I. „Připomínky k celkové koncepci“ body 5 a 6.

„Upozorňujeme na některá ustanovení návrhu zákona, které by bylo potřeba podle našeho názoru ještě uvážit, popřípadě pozměnit:

1. První odstavec preambule návrhu zákona nevystihuje přesně dosaženou etapu společenského rozvoje / „Dovršení socialistické výstavby a přechod k budování vyspělé socialistické společnosti ...“/, zbytečně zdůrazňuje „odstraňování negativních jevů“ a lze jej formulovat přesněji a jednodušeji. Doporučujeme tuto formulaci:

„Budování vyspělé socialistické společnosti je nerozlučně spjato s dalším prohlubováním socialistické demokracie, s rozvojem socialistické státnosti a se soustavným upevňováním socialistické zákonitosti. Rozšiřující se účast pracujících na správě státu a na řízení národního hospodářství nutně předpokládá jejich aktivní účast při předcházení i odstraňování všech jevů, které jsou v rozporu s upevňujícími se socialistickými vztahy v naší společnosti.“

2. V § 7 návrhu se uvádí, že „rozhodnutí“ místních lidových soudů se vyblašují jménem republiky. I v ostatních ustanoveních se počítá s tím, že výroky místních lidových soudů se budou označovat jako rozhodnutí.

V prosincovém usnesení ÚV KSC se používá výrazu „rozhodnutí“. Pouze na jednom místě, kde se mluví o zproštění, používá usnesení ÚV KSC výrazu „zprošťující rozsudek“.

Ústava v článku 103 odst. 4, který stanoví zásady pro všechny soudy, říká: „Rozsudky se vyblašují jménem republiky a vždy veřejně.“

Návrh zákona, tím, že nezavádí pro rozhodnutí místního lidového soudu název rozsudek, chce vyjádřit, že rozhodování místních lidových soudů se svou formou blíží rozhodnutím národních výborů a společenských organizací. Kdyby se v zákonu použilo výrazu „rozsudek“, zdůraznil by se tím charakter místních lidových soudů jako orgánů soudní soustavy.

Domníváme se, že by bylo správnější v souladu s ústavou označit rozhodovací akty místních lidových soudů jako rozsudky.

3. V § 21 písm. c/ se jako provinění proti pracovní kázní stíbané místním lidovým soudem výslovně uvádí též zmetkovitost způsobovaná ve větším rozsahu nedbalým plněním pracovních povinností, pokud škoda takovým jednáním způsobená nepřevyšuje 5000 Kčs.

Usnesení ÚV KSC se v této souvislosti mluví pouze o porušování technologické kázně a nezmiňuje se o zmetcích.

Máme vážné pochybnosti o správnosti toho, že by se mělo mezi proviněními stíbanými místním lidovým soudem mluvit výslovně o způsobení zmetkovitosti. Bylo-li by třeba ve výjimečných případech postihnout na závodě lajdáky, kteří zmetkovou výrobou způsobili škodu, bylo by je možno stíhat podle § 16 odst. 2 návrhu zákona. Kromě toho nelze dobře u zmetků vycházet z výše způsobené škody. Ve strojírenské výrobě v mnoha případech jeden zmetek znamená škodu vyšší než 5.000 Kčs.

Doporučujeme proto v § 21 písm. c/ formulovat takto:

„c/ kdo soustavně nebo závažně porušuje technologickou kázeň“.

4. Prosincové usnesení ÚV KSC^χ zdůrazňuje, že řízení před místním lidovým soudem se vede tak, aby „byla dána přítomnému kolektivu možnost zúčastnit se objasnění případu a přispět k zhodnocení provinění i osoby provinilce“.

Tato zásada není v § 29 předloženého návrhu vyjádřena v plném rozsahu. Ustanovení § 29 odst. 3 je formulováno tak, že se mluví pouze o jednotlivých občanech, a nikoliv o kolektivu.

Doporučujeme proto § 29 odst. 3 formulovat takto:

„Řízení před místním lidovým soudem se vede tak, aby byla dána přítomnému kolektivu možnost zúčastnit se objasnění případu a přispět k zhodnocení provinění i osoby provinilce. Občané přítomní při projednávání věci se mohou proto se souhlasem předsedy senátu účastnit jednání.“

Vzhledem k významu této zásady doporučujeme pak takto formulovaný odstavec 3 zařadit jako odstavec 2 § 29 a dosavadní odstavec 2 umístit jako odstavec 3.

5. V § 43 osnovy jsou obsažena ustanovení o tom, že soudci místních lidových mají vykonávat povinnosti vyplývající ze soudcovské funkce převážně mimo pracovní dobu, ustanovení o nárocích na nábradu ušlé odměny za práci, popřípadě o nároku na nábradu nutných hotoových výdajů.

Doporučujeme ještě výrazněji formulovat zásadu, že zasedání místních lidových soudů se mají konat mimo pracovní dobu a vyjádřit, že k přesunům pracovní doby soudců místních lidových soudů má docházet jen v jednotlivých případech. Jde o to, že dosavadní formulace první věty § 43 odst. 2 by mohla být chápána jako trvajcí nárok soudců místních lidových soudů na přesunutí pracovní doby. Doporučujeme takovouto formulaci věty § 43 odst. 2:

„/2/ Zasedání místních lidových soudů jsou svolávána zásadně mimo pracovní dobu, tak, aby se jich mohl účastnit co nejširší kolektiv pracujících. Jednotlivým soudcům místních lidových soudů a pracujícím, kteří jsou před místní lidový soud předvoláni, umožní závod v případě potřeby účast na zasedání přesunem pracovní doby. Nebude-li to uskutečnitelné,....“

6. Máme pochybnosti o tom, zda je účelné v souvislosti s přijetím zákona o místních lidových soudech měnit ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 24/1957 Sb., o kárných /disciplinárních/ opatřeních. Jde zejména o to, že doposud mohl kárný orgán uložit veřejnou důtku s pokutou až do výše 1000 Kčs. Nyní se navrhuje snížit maximální výši pokuty na 500 Kčs.

Je pravda, že místní lidové soudy mohou ukládat pokutu také pouze do výše 500 Kčs. Je však třeba uvážít, že místní lidové soudy mají pro závažnější provinění možnost postihnout pachatele nápravným opatřením se srážkou z platu až do 15 % na dobu nejvýše tří měsíců nebo nařídít na dobu nejvýše 6 měsíců přeložení na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek. Takováto opatření kárná komise uložit nemůže.

Bude-li rozhodnuto, že se má systém kárných opatření změnit ve smyslu předloženého návrhu, doporučujeme, aby se stalo v každém případě přímou novelizací zákona č. 24/1957 Sb. a ne jak je navrhováno jen formou nepřímé novelizace v zákonu o místních lidových soudech. Jde o to, že zákon o kárném stíhání rozkrádání a poškození majetku v socialistickém vlastnictví / zákon č. 24/1957 Sb./ bude napříště používán ve družstvech a v těch závodech, ve kterých místní lidové soudy zřízeny nebudou.

Doporučujeme proto § 45 odst. 2 a § 46 z návrhu zákona vypustit a případnou novelizaci § 5 odst. 1 zákona č. 24/1957 Sb. provést zvláštním zákonem, který by byl projednáván zároveň se zákonem o místních lidových soudech.

Podle harmonogramu schváleného politickým byrem ÚV KSČ má být zákon o místních lidových soudech projednán vládou a Národním shromážděním tak, aby mohl nabýt účinnosti ode dne 1. dubna 1961. Ústavně právní výbor Národního shromáždění má být svolán na den 3. a 4. března 1961.

Doporučujeme, aby předložený návrh zákona byl projednán v nejbližší plenární schůzi vlády.

Před rozesláním návrhu zákona by bylo účelné rozhodnout o případných úpravách, projednat je s ministrem spravedlnosti a pro schůzi vlády rozeslat upravené znění. Zároveň s rozesláním návrhu zákona členům vlády doporučujeme postoupit znění zákona předběžně Národnímu shromáždění, aby s návrhem mohli být seznámeni členové ústavně právního výboru NS.

Naše stanovisko k předloženému návrhu jsme konzultovali s II. oddělením ÚV KSČ. Soudruh Salga dává v úvahu, zda by návrh zákona před konečným schválením neměl být předložen politickému byru ÚV KSČ.

V Praze dne 21. února 1961

Vedoucí právního odboru:

Strojově psaný text byl na konci stránky doplněn ručně psanou poznámkou: „S. Kopecký dohodl se s. Škodou odklad zasedání ústavně právního výboru na 10/3. 61.“

Shora uvedené připomínky byly zapracovány do konečné podoby vládního návrhu zákona. Ten byl rozeslán k připomínkám všem ministerstvům a jiným ústředním úřadům, odboru Slovenské národní rady pro spravedlnost, vědeckým institucím (oběma právníckým fakultám, Ústavu práva ČSAV), krajským soudům a Ústřední radě odborů.²¹⁷ Ze všech došlých připomínek se v archivu Vlády ČSSR dochoval pouze přípis ministra financí, který kromě dalších spíše technických připomínek k zákonu

²¹⁷ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1961, karton 99, Návrh zákona o MLS ze dne 8. 3. 1961 č. 305/61-L.

považoval za nutné stanovit cestou důvodové zprávy, aby náklady vzniklé v souvislosti s činností lidových soudů hradily podniky z vlastních finančních zdrojů, a to v rámci schválených finančních plánů na rok 1961. Právní odbor předsednictva vlády na svém zasedání dne 13. 3. 1961 konstatoval, že: „*předložený návrh je rozpracování prosincového usnesení ÚV KSČ. Vyjadřuje ve formě zákona všechny zásady tohoto usnesení a kde je to třeba, je rozvádí a konkretizuje.*“ Ministr spravedlnosti navrhl, aby zákon nabyl účinnosti ode dne 1. 7. 1961. Odložení termínu z původně stanoveného 1. 4. odůvodnil jednak nemožností projednání návrhu NS již v březnu a jednak s odkazem na nový zákon o správní odpovědnosti, do značné míry s MLS související, kterýžto měl nabít platnosti právě od 1. 7. 1961.²¹⁸ Současně se zákonem měla vláda vypracovat i příslušné směrnice ke zřizování MLS a k úpravě vztahů mezi nimi a NV s návazností na obdobné, připravované v gesci příslušných ministerstev. Jejich vypracování bylo však v důsledku změn termínu účinnosti zákona pozdrženo, a tak se vláda rozhodla návrh směrnic předložit později.²¹⁹ Jako první tak byl až v květnu 1961 k připomínkám vládě zaslán návrh Instrukce ministerstva vnitra o úkolech bezpečnosti při provádění zákona o místních lidových soudech.²²⁰ Jak bylo zmíněno, ještě před vlastním projednáním návrhu zákona na půdě NS probíhalo připomínkové řízení, kterého se mj. účastnily i KNV, resp. jejich příslušné referáty pro vnitřní věci. Z dochovaného vyjádření odboru pro vnitřní věci Středočeského KNV v Praze je možno získat představu, jak na novou instituci reagovaly orgány státní správy, kterých se zřizování lidových soudů bezprostředně týkalo. Vyjádření tohoto odboru je zajímavé i z toho důvodu, že na jeho podkladě byla učiněna úplně poslední, byť sice drobná, změna ve vládním návrhu zákona (viz dále):

V y j á d ř e n í

²¹⁸ Právní odbor předsednictva vlády navrhoval odložení termínu, od kdy by měly MLS fungovat, tj. od 1. 4. 1961 již v „Záznamu pro soudruha předsedu vlády“ ze dne 5. 12. 1960, kde uváděl: „*Pro posouzení vhodnosti a reálnosti tohoto termínu je důležité vycházet z toho, že místní lidové soudy znamenají novou instituci, která zatím nemá obdoby a nejsou zatím žádné zkušenosti. Úspěch těchto opatření závisí nejen na politické zkušenosti členů místních lidových soudů, ale i na dobré politické připravenosti celé naší veřejnosti. Místní lidové soudy musejí pracovat s veřejným míněním. Kromě toho by bylo účelné, aby už v době, kdy bude zákon o místních lidových soudech formulován, byly vyjasněny některé otázky připravované novelizace trestního zákona a trestního řádu. Půjde totiž nejen o některé úpravy trestního procesu, ale zejména o soulad mezi trestním zákonem a zákonem o místních lidových soudech, a to hlavně v otázce definice trestného činu, v otázce soustavy trestů a popřípadě i o úpravu jednotlivých skutkových podstat. Je třeba počítat s tím, že po určitou dobu je nutno umožnit okresním soudům, aby mohly postihovat drobnější provinění opatřeními, která má k dispozici místní lidový soud, v těch případech, kdy věc nebude projednávána místním lidovým soudem jen proto, že ještě nebyl zřízen.*“

²¹⁹ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna, karton 96 sign. 366/365/7/1.

²²⁰ NA, karton 96 sign. 366/365/7/1. přípis min. spravedlnosti předsednictvu vlády ze dne 29. 4. 1961

k návrhu zákona o místních lidových soudech.

K předloženému návrhu zákona sděluje odbor pro vnitřní věci KNV následující připomínky :

K § 4 : *Místním lidovým soudům jako članku jednotné soustavy soudnictví by měly okresní soudy poskytovat soustavnou metodickou pomoc, tj. organizovat školení, instruktáže, výměnu zkušeností apod. Neomezovat dozorčí činnost toliko jen na rozhodování o opravných prostředcích jak je uvedeno v tomto §.*

K § 16 a 18 : *Formulace odst. 1 je protismyslná, protože kdo se dopustí krádeže, zpronevěry a podvodu majetek nepoškozuje ale zcizuje a odnímá. Doporučujeme proto upravit formulaci skutkové podstaty v tom smyslu, že provinění se dopustí ten, kdo majetek poškodí, zpronevěří jej, získá jej krádeží, podvodem apod.*

K § 19 : *Doporučujeme blíže vyjasnit obsah odst. C., kdo se žíví způsobem, který je v hrubém rozporu a občanskými povinnostmi, uvést několik příkladů, na př. příživnictvím, spekulací apod.*

K § 20 : *Domníváme se, že ustanovení odst. B, je třeba upravit tak že nezletilým osobám se zásadně nemá umožňovat požívání alkoholických nápojů. Dosavadní formulace tuto možnost připouští, ale je otázkou, kdo stanoví míru obrožení tělesného nebo mravního vývoje.*

K § 23 : *Doporučujeme doplnit – s výjimkou provinění uvedených § 20, příp. § 21, které zasahují do oblasti rodinného i pracovního práva.*

K § 27 : *Doporučujeme, aby odst. 2) byl doplněn v tom smyslu, že občan musí být včas seznámen s obsahem návrhu příp. výsledky šetření, aby mohl uplatnit spravedlivou obhajobu.*

K § 33 : *V odst. 1 se uvádí, že okresní soud rozhoduje o odvolání, které má odkladný účinek. V zákoně však není ustanovení o tom, že místní lidový soud může odkladný účinek svého rozsudku či rozhodnutí vyloučit. Proto doporučujeme buď stanovit, že rozhodnutí mají zásadně odkladný účinek, příp. uvést na jiném místě, že za určitých okolností může místní lidový soud přistoupit k okamžité realizaci svého rozhodnutí.*

K § 41: *Uskutečnění povinností národních výborů bude v práci znamenat zvýšení nároků na pracovní síly. Za současné situace, kdy se omezuje administrativní aparát, znamenala by realizace tohoto ustanovení břemeno v práci národních výborů. Doporučujeme proto, aby tento požadavek byl pečlivě zvažován.*

K § 44: *Doporučujeme, aby formulace byla upravena v tom smyslu, že místní lidové soudy neprojednávají provinění osob podléhajících soudní či kázeňské pravomoci ozbrojených sil. Dosavadní formulace zuzňuje otázku toliko na osoby podléhající vojenské pravomoci, ačkoliv např. složky ministerstva vnitra mají vlastní kázeňskou pravomoc a ta by zmíněnou formulací byla pomínuta.*

V Praze dne 11. března 1961.

Vedoucí odboru pro vnitřní

věci.²²¹

Vládní návrh zákona byl přijat ve formě usnesení č. 228 na plenární schůzi vlády konané ve dnech 16. a 17. 3. 1961. Z návrhu programu plenární schůze vlády vyplývá, že zákon o MLS byl na něj zařazen ad hoc, neboť jednání vlády mělo být původně zaměřeno monotematicky na hospodářské a zemědělské otázky. Lidovými soudy se vláda zabývala na samotném závěru zasedání, coby posledním 8. bodem jednání, s následujícím odůvodněním předsedy vlády V. Širokého: „Zároveň doporučují zařadit na program plenární schůze vlády i osnovu zákona o místních lidových soudech, která má být rovněž předložena Národnímu shromáždění.“²²² Projednávání návrhu zákona se kromě členů vlády zúčastnili též předseda Ústřední rady odborů, předsedové KNV a generální prokurátor. Dle záznamu o jednání potřebný referát k návrhu zákona přednesl ministr spravedlnosti. Návrh zákona byl schválen s drobnou úpravou vycházející z připomínky s. Chlupáčka ze Středočeského KNV. Zmiňovaná drobná úprava se týkala § 20 písm. b), které mělo nově znít: „kdo nezletilým osobám umožňuje požívat alkoholické nápoje a tím ohrožuje jejich tělesný nebo mravní vývoj“ namísto původně navrhovaného: „kdo nezletilým osobám umožňuje požívat alkoholické nápoje v takové

²²¹ SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, i. č. 1328, str. 16-17, Vyjádření k návrhu zákona o místních lidových soudech.

²²² NA, fond Úřad předsednictva vlády, běžná spisovna 1961, sig. č. 228/17.3., návrh plenární schůze vlády.

míře, že tím ohrožuje jejich tělesný nebo mravní vývoj.“²²³ Jak bylo již uvedeno, Ústavně právní výbor NS projednal na základě dohody V. Kopeckého a Škody vládní návrh zákona na svém zasedání konaném 10. 3. 1961.

Celkově je nutno konstatovat, že samotný zákon o MLS měl oproti Ústavě značné zpoždění. Ústavněprávní výbor vládní návrh zákona projednal a v celém rozsahu schválil až na své schůzi na konci března 1961. Následně 18. 4. 1961 krátce před polednem podal NS poslanec zpravodaj Perkovič „Zprávu ústavněprávního výboru k vládnímu návrhu zákona o místních lidových soudech“.²²⁴ Úvod zprávy se nesl plně v duchu soudobé politické rétoriky, když konstatoval mimořádný význam zákona, jenž mohl být přijat jen v socialistické společnosti. Ta byla uvozena jako společnost vybudovaná pracujícím lidem pod vedením KSČ, jež se zapříčinila o „*vytrhání kořenů trestné činnosti*“, na rozdíl od kapitalismu, který zločinnost rodí.²²⁵ Důvody poklesu trestné činnosti v porovnání s kapitalistickou předmnichovskou republikou zpráva spojovala s morální silou socialistické společnosti, která stále více působí na snižování trestné činnosti a záporných společenských jevů.²²⁶ Pokles kriminality byl prezentován nejen v klesající kvantitě, ale též v kvalitě, tj. v rozsahu a obsahu trestné činnosti. Zatímco přetrvávající kriminalita ve formě „*drobných přečinů*“ byla spojována s vlivem „*kapitalistických přežitků ve vědomí lidí*“, vznik MLS byl naopak označován jako „*prvek socialistické demokracie*“, coby opatření k nejaktivnějšímu zapojení pracujících do řízení a správy státu. V této souvislosti Perkovič vyjádřil predikci sukcesu výchovné síly kolektivu, jež zapříčiní postupovat ji stále větší okruh věcí a tím realizovat demokratizaci zlidovění soudnictví. Po obligatorních soudobých ideologických floskulích se zpráva krátce zmínila i o pravomoci nových soudních orgánů. Lidové soudy byly podle Perkoviče povolány řešit případy jednání v rozporu se socialistickým právním řádem. Ty rozdělil podle kritéria společenské nebezpečnosti do 3 skupin, a to na: „*poklesek, provinění a trestný čin*.“ Zatímco u provinění a trestných činů ocitoval zákonnou úpravu, u jím zmiňovaných „*poklesků*“ tak učinit nemohl jednoduše proto, že

²²³ NA, fond Úřad předsednictva vlády, běžná spisovna 1961, Návrh zákona vypracovaný ministerstvem spravedlnosti

²²⁴ Blíže. Zápis ze 7. schůze NS ČSR ze dne 18. 4. 1961, dostupné on line: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>

²²⁵ Tuto tezi podpořil Perkovič zajímavou statistikou podle které: „Zatiaľ čo napríklad v Amerike na 100 000 mladistvých bolo zatknutých policiou 1140 mladých ľudí, u nás na 100 000 obyvateľov bolo v r. 1960 odsúdených 22,4 mladistvých.“

²²⁶ I toto tvrzení o poklesu kriminality doprovodil Perkovič statisticky: „*Napríklad v roku 1959 sa počet odsúdených znížil na 35 % stavu z roku 1934 (počítané v pomere k počtu obyvateľstva). V roku 1934 bolo viac ako 46 % osôb z celkového počtu odsúdených pre majetkové trestné činy. V roku 1959 už necelých 29 %.*“

návrh zákona takový termín neznal. Perkovič za poklesek považoval jednání v rozporu s právním pořádkem, jež: „*vzbudzuje u pracujúcich pohoršenie, avšak nemá takú intenzitu spoločenskej nebezpečnosti, aby bolo nutné v každom prípade používať výchovných trestov.*“ K nápravě občana v případě spáchání poklesku mělo podle něj postačovat projednání věci před orgány společenské organizace případně MLS, který na něj bude působit jako výchovný prvek. Takové konstatování však nemělo ve schvalovaném textu zákona oporu. Na rozdíl od soudružských soudů, měly ty lidové taxativně vymezenou pravomoc projednávat toliko provinění a méně závažné trestné činy, jestliže jim byly postoupeny prokurátorem nebo soudem. Pokud by lidový soud dospěl k závěru, že jím projednávaná věc nedosahuje intenzity společenské nebezpečnosti provinění, nebyl oprávněn věc meritorně rozhodovat, nýbrž ji jen postoupit k projednání jinému orgánu.²²⁷ Dále se Perkovič zmínil o pravomoci MLS v případě projednávání majetkových sporů. Na závěr svého projevu zdůraznil nutnost vzájemné spolupráce mezi lidovými soudy a společenskými, resp. státními orgány, která spolu s důsledným provedením zákona a jeho pravidelnou kontrolou přispěje k dovršení „*socialistické kulturní revoluce.*“ Nakonec NS navrhl, aby po projednání vládního návrhu zákona o MLS tento schválilo, za což byl odměněn potleskem.

V realitě komunistického režimu počátku 60. let minulého století nebylo možno očekávat nějakou širokou parlamentní diskusi nota bene obsahující případnou kritiku návrhu. Po poslanci zpravodaji vystoupil ministr spravedlnosti A. Neuman. Ten v podstatě zopakoval teze o nové socialistické společnosti a rozvoji socialistické demokracie, přičemž nezapomněl zdůraznit, že to byla KSČ a její politika, která takový společenský pokrok umožnila. Ministr dále důrazně varoval případné pochybovače o úspěších socialismu, když vyslovil přesvědčení: „*že naši pracující ani po zřízení místních lidových soudů nepřipustí jakékoli oslabení bdělosti a ostražitosti vůči nepřátelům naší socialistické republiky. Se živly, které se pokusí narušit budovatelské úsilí našeho lidu, si budeme umět tak jako v minulosti vždy poradit a poslat je tam kam patří!*“ Po ministru spravedlnosti v diskusi vystoupili poslanci Jägerman, Matějička a Červinka, kteří v podstatě v obsahu svých vystoupení zopakovali již vyslovené. Na úplný závěr diskuse se poslanec Perkovič vzdal doslovu a bylo přistoupeno k hlasování o vládním návrhu. Vzhledem k tomu, že ve věci nebyl podán ani jeden pozměňovací návrh, bylo o vládním návrhu hlasováno jako o celku a tento jednomyslně schválen.

²²⁷ Srov. §§ 11 a 25 zák. o MLS. Blíže k této problematice kapitola 1.4.1.

1.4. Zákon o místních lidových soudech a předpisy s ním související

Zákon o místních lidových soudech (dále jen zákon) byl vyhlášen pod číslem 38/1961 v částce 16/1961 Sbírkou zákonů Československé socialistické republiky, platnost nabyt 28. 4. 1961, účinnost pak 1. 7. 1961.²²⁸ Svébytnost nového soudního orgánu byla podtrhnuta faktem, že se jednalo o jedinou soudní instanci upravenou zvláštním zákonem, jehož existenci implicitně vyžadovala v čl. 101 odst. 3 samotná Ústava.²²⁹ Ostatní soudní instance, jimiž byly Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, vojenské soudy (vyšší vojenské soudy a vojenské obvodové soudy) byly upraveny Zákonem č. 62/1961 Sb. ze dne 26. 6. 1961, o organizaci soudů. Jak zákon, tak zákon o organizaci soudů byly do právního života uvedeny v podstatě souběžně, když ten druhý jmenovaný nabyt platnosti i účinnosti 6. 7. 1961. Důvodem proč materie lidových soudů nemohla být zcela do zákona o organizaci soudů zakomponována, je třeba podle našeho názoru hledat v požadavku komplexnosti její úpravy, spočívající v kombinaci normy institucionální (vznik soudů jako instituce), normy procesní (upravující jednání před nimi) a normy hmotněprávní (konstrukce provinění, coby zvláštní kategorie deliktu). Úprava MLS v samostatném zákoně umožňovala též plně akcentovat jejich odlišnost od ostatních článků soudní soustavy. Ty spočívaly jednak v jejich složení pouze z neprofesionálů, tedy ze soudců, kteří svou funkci vykonávali vedle svého zaměstnání a na nichž nebylo vyžadováno odborné právnické vzdělání (zásada lidovosti), a jednak v požadavku neformálnosti řízení s akcentem na principy restorativní justice v rozhodovací činnosti a v neposlední řadě též s přihlédnutím k fakultativnímu způsobu vzniku a s tím souvisejícím nerovnoměrným pokrytím území státu. Tyto skutečnosti zmínil např. F. Zoulík, který sice konstatoval jednotnost organizace soudnictví ve smyslu neexistence žádných zvláštních soudů, projevující se mj. i tím, že všechny soudy byly orgány, které rozhodovaly jménem republiky, nicméně podle něj: *„Z jednoty úkolů ovšem nevyplývá ještě jednota metod a místní lidové soudy mají v soustavě soudů zvláštní postavení, které je vyjádřeno již tím, že jsou upraveny samostatným zákonem, právě proto, že metody jejich činnosti jsou specifické a že specifické je i řízení*

²²⁸ Zpravodaj k vládnímu návrhu zákona poslanec Perkovič odůvodnil posunutí data účinnosti zákona z původně plánovaného 1. 4. na 1. 7. nutností provedení dokonalé přípravy na ustanovování MLS a rovněž požadavku nabytí jeho účinnosti současně s připravovaným Zákonem o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

²²⁹ Ústava sice explicitně nevyžadovala přijetí zvláštního zákona, a tak rozsah pravomoci MLS, způsob, jak se zřizují, jejich volební období i zásady jejich organizace a jednání mohly být vtěleny i do zákona o organizaci soudů, nicméně vzhledem k rozsahu zamýšlené materie by bylo takové řešení ryze nepraktické.

Vzhledem ke zmíněným kritériím byla zákonná normativní úprava MLS, jak později přiléhavě konstatoval komentář k zákonu, realizována „pověětšinou v hrubých rysech.“ V případě mezery v zákoně měly v různé míře pomoci jiné relevantní zákony (Ústava, zákon o organizaci soudů, trestní zákon, trestní řád, občanský zákoník a občanský soudní řád).²³¹ Ústava ČSSR, konkrétně hlava VIII. přílišnou možnost vyplňovat mezery v zákoně nepřinášela, neboť to byla naopak ona, která v podrobnostech úpravy odkazovala na zákon. Zákon o organizaci soudů č. 62/1961 Sb., v § 1 konstatoval, že: „soudnictví vykonávají volené a nezávislé lidové soudy: Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, vojenské soudy (vyšší vojenské soudy a vojenské obvodové soudy), jakož i místní lidové soudy“. Formulace „jakož i místní lidové soudy“ a jejich zařazení až na konec celého výčtu soudní soustavy, akcentovaly specifčnosti odlišující je od ostatních soudních orgánů. Ústava samotná jako hlavní odlišující znak stanovila intenzivní prohlubování účasti pracujících na výkonu soudnictví, projevující se v jejich personálním složení. V některých svých ustanovení zákon o organizaci soudů ustanovení zákona rozváděl a zpřesňoval.²³² Uvedený zákon o organizaci soudů byl však relativně záhy s účinností od 28. 2. 1964 zrušen a nahrazen novým Zákonem o organizaci soudů a o volbách soudců č. 36/1964 Sb. ze dne 26. 2. 1964. Ten v některých svých ustanovení hlavy I a II de facto zákon, podle zásady *lex posterior derogat priori* doplňoval a modifikoval (viz dále). Ustanovení Trestního zákona č. 140/1961 Sb. jak obecné, tak zvláštní části s výjimkou ustanovení o trestech a ochranných opatřeních bylo možno užít analogicky v případě trestných činů projednávaných před lidovými soudy. A *contrario analogii* nebylo možno použít v případě projednávání provinění. Aplikace ustanovení Trestního řádu č. 141/1961 Sb. a Občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. připadala v úvahu pouze v řízení o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutí MLS. Při rozhodování majetkových sporů a při schvalování směrů v nich uzavřených mohli soudci lidových soudů v plné míře aplikovat Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. Komentář k zákonu výslovně uvedl, že v případě vyplňování mezer

²³⁰ ZOULÍK, F., Místní lidové soudy a řízení před nimi, Právník 1961, ročník C, číslo 9, str. 751.

²³¹ Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 12.

²³² Např. zákon o MLS v § 2 odst. 2 bez dalšího konstatoval oprávnění MLS dávat podnět k odstranění nedostatků, které zjistily v činnosti orgánů a organizací a které umožnily nebo usnadnily porušení socialistického právního řádu. Zákon o organizaci soudů v § 2 odst. 4 ve shodě se shora citovaným ustanovením nadto dotčeným orgánům ukládal povinnost na upozornění reagovat a sdělit, co k odstranění zjištěných nedostatků učinily.

v otázkách procesního rázu bylo též možno „čerpat z právní kultury lidu“, aniž by tento pojem jakkoli konkretizoval či alespoň přiblížil.²³³

K provedení zákona pak byla vydána řada podzákoných předpisů např. Instrukce ministra spravedlnosti z 31. 5. 1961 k provedení zákona o MLS (dále jen Instrukce MS)²³⁴, která mj. stanovila okresním soudům povinnost poskytnout těm lidovým veškerou součinnost. Směrnice vlády ČSSR z téhož data, o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti MLS (dále jen Směrnice vlády)²³⁵, pak obdobnou povinnost uložila NV. Krátce nad to následovaly Instrukce ministra vnitra z 1. 6. 1961 o úkolech Veřejné bezpečnosti při provádění zákona o MLS (dále jen Instrukce MV)²³⁶ a Směrnice Ústřední rady odborů z 6. 6. 1961 o úkolech ROH při ustavování a činnosti MLS v závodech (dále jen Směrnice ÚRO). Ještě předtím byl vydán Metodický pokyn generálního prokurátora z 25. 5. 1961 pro činnost prokurátorů při provádění zákona o MLS (dále jen Metodický pokyn).²³⁷ Množství prováděcích předpisů k zákonu zcela odporovalo tezi J. Hendrycha o tom: „že do budoucna je třeba usilovat, aby naše zákony obsahovaly vše podstatné a aby se tak citelně omezilo vydávání prováděcích předpisů...“²³⁸

Samotný zákon uvozovalo úvodní prohlášení, které po všech zvažovaných variantách bylo nakonec předsunuto před vlastní normativní text a získalo tak formu preambule. Do konečného textu preambule byly podstatně zakomponovány připomínky právního odboru vlády ČSSR z února 1961. Preambule uvozovala lidové soudy jako: „*důležitou součást opatření směřujících ke zvyšování aktivní účasti pracujících na výkonu soudnictví*“ a v tomto smyslu jako prostředek „*budování vyspělé socialistické společnosti projevující se dalším prohlubováním socialistické demokracie a rozvojem socialistické státnosti, které je nerozlučně spjata s rozšiřující se účastí pracujících na správě státu a na řízení národního hospodářství, s upevňováním socialistické zákonitosti a výchovou občanů k uvědomělému dodržování pravidel socialistického soužití a právního řádu socialistické společnosti.*“

Následujících 47 paragrafů zákona bylo rozděleno do 6 částí:

1. Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti (§§ 1-7)

²³³ Tamtéž str. 15

²³⁴ Věstník ministerstva spravedlnosti č. 7/1961.

²³⁵ Směrnice pro Národní výbory, pořadové číslo 15/1961 Sb.

²³⁶ Instrukce ministra vnitra z 1. 6. 1961, č. 10/1961 rozkazů ministra vnitra.

²³⁷ Sbírnka metodických pokynů, pořadové číslo 1/1961 Sb.

²³⁸ Srov.: PRŮŠA, O., Významné směrnice strany k dalšímu upevňování socialistické zákonitosti a zlidovění soudnictví, Právník 1961, ročník C, číslo 3, Nakladatelství ČSAV, str. 192.

2. Ustavování a organizace místních lidových soudů (§§ 8-10)
3. Věci, které projednávají místní lidové soudy (§§ 11-23)
4. Řízení před místními lidovými soudy (§§ 24-32)
5. Řízení o odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů (§ 33-40)
6. Závěrečná ustanovení (§§ 41-47)

1.4.1 Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti

Zákon uvedl §§ 1–7 společným nadpisem „*Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti*“. Jak bylo uvedeno výše v kapitole věnované přípravě zákona, šlo o část, která oproti prvotní verzi zákona doznala nejpodstatnějšího rozšíření. To si nepochybně vynutila naprostá specifická povaha MLS oproti ostatním článkům soudní soustavy spočívající v kombinaci státního a společenského orgánu. Termín „úkol“ je třeba z hlediska jeho použití chápat ve smyslu poslání či účelu, které měly nové soudní orgány plnit. Podle Ústavy ČSSR představovaly prostředek k prohloubení účasti pracujících na výkonu soudnictví, přičemž jejich hlavní poslání tkvělo v přispění k upevnování socialistické zákonnosti, k zajišťování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití.²³⁹ Tak byly úkoly těchto soudů stanoveny obecně ve formě jakéhosi generálního poslání. Jejich konkretizaci realizoval § 1 zákona. Ten nejprve v odst. 1 zdůraznil jejich „dvojedinečnost“, coby orgánů, v nichž se rysy společenské organizace („*orgánu pracujících v obcích a na pracovištích*“), prolínají s rysy orgánu státního („*článku jednotné soustavy československého socialistického soudnictví*“). Poté formou generální klauzule předešel pravomoc nových soudních orgánů, a to projednávat a rozhodovat jednak méně závažné případy porušování socialistické zákonnosti, narušující zejména společenský pořádek a soudružské soužití občanů a jednak drobné majetkové spory. Tato obecná formulace obsažená v § 1 odst. 1 věty druhé zákona byla poněkud nešťastná, když vzbuzovala otázku, která protispolečenská jednání mají lidové soudy vlastně projednávat. Avšak z dikce § 11 zákona jasně vyplývalo, že se jedná o protiprávní jednání naplňující znaky provinění nebo dokonce trestného činu. V této souvislosti je třeba upozornit i na to, že nad klasifikací forem porušování socialistické zákonnosti nepanovala v odborné literatuře shoda. A tak např. podle J. Urválky porušení socialistického právního řádu protispolečenským jednáním mohlo dosáhnout různé intenzity od těch, u nichž stačilo výchovné působení nesoudních orgánů, přes provinění a trestné činy umožňující projednání MLS, až po trestné činy, které musel projednat okresní soud.²⁴⁰ J. Boguszak na rozdíl od něj

²³⁹ Srov. čl. 95 a 101 Ústavního zákona ze dne 11. 7. 1960 č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

²⁴⁰ „1. Porušení socialistického právního řádu, u něhož vzhledem k malé závažnosti postačí výchovné působení orgánů a organizací, které jsou povolány pečovat o výchovu občanů k dodržování socialistického právního řádu, zejména národních výborů, organizací ROH, ČSM, vedení podniků, závodů, škol apod. 2. Porušení socialistického právního řádu, u něhož sice již takové výchovné působení nestačí, avšak které vzhledem k okolnostem případu k osobě provinivšího se občana a následkům jeho

nepovažoval jednání spadající do gesce nesoudních orgánů za porušení socialistického právního řádu, nýbrž za: „*porušení pravidel socialistického soužití morální (neprávní) povahy*.“ Tato kategorie podle něj vznikla z provinění velmi malého stupně nebezpečnosti pro společnost, dříve stíhaných jako přestupky, a jako taková mohla být, při poklesu zločinnosti a porušování zákonnosti vůbec v návaznosti na rozvoj morálně politické vyspělosti pracujícího lidu, sankciována výchovnými opatřeními společenských organizací bez použití donucení. Shodně s J. Urválkem takové jednání z působnosti MLS vylučoval, neboť podle jeho názoru: „*za situace, kdyby MLS měly projednávat i prohřešky morální povahy, byla by zásada zákonnosti (nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege) obtížněji uskutečnitelná a v zákoně by bylo nutno rozlišit provinění morální povahy, za něž by bylo lze ukládat ryze výchovná opatření a provinění právního charakteru, za něž by bylo lze ukládat i opatření, jimiž se uplatňuje rovněž mírné státní donucení*.“²⁴¹ Takové jednání měl na mysli i poslanec Perkovič, když při prezentaci zprávy ústavněprávního výboru k vládnímu návrhu zákona o MLS mluvil o poklesku. I pozdější právnická literatura zastávala názor o nemožnosti směšování právních a mravních norem, avšak připouštěla možnost vést proti nim „*kombinovaný boj*“. K tomu mělo docházet při projednávání provinění poukazem i na nežádoucí jednání mravního charakteru. Jako příklad bylo uvedeno fyzické napadení pořadatele ze strany hostujícího hráče při fotbalovém utkání mající za následek následnou hromadnou potyčku. Projednávání tohoto případu před MLS se mělo stát i: „*bojem o posuzování morálky sportovců, o posuzování nezdravé atmosféry na hřištích*“, i když až na zmíněný útok nešlo o porušení právních pravidel.²⁴² Soudobá literatura dovozovala možnost lidových soudů výchovně působit na občany také ve věcech, k jejichž řešení nebyly příslušné. Např. napomenout toho, kdo neplní vyživovací povinnost, či svým vlivem působit k usmíření manželů apod. V takových případech však soudy věc jako takovou, ve smyslu autoritativního rozhodování, a to ani ve

jednání nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. Tu jde o provinění, k jehož projednání je příslušný MLS. 3. Porušení socialistického právního řádu, které má již povahu trestného činu, avšak které je takové povahy, že soud nebo prokurátor z vlastního podnětu nebo na žádost MLS po uvážení společenské nebezpečnosti činu, osoby pachatele a výchovné síly kolektivu na pracovišti uznají, že daný případ lze odevzdat k projednání MLS. 4. Trestné činy, u nichž tyto podmínky splněny nejsou, a které proto musí projednat okresní soud.“ Blíže URVÁLEK, J., Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 222.

²⁴¹ Srov. BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 219, 220 a 223.

²⁴² Blíže TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, ČSAV, Praha 1965, str. 49.

smírčím řízení, neprojednávaly, nýbrž postupovaly mimo rámec řízení nezávaznou formou pohovoru s občanem, jehož výsledkem bylo doporučení, rada apod.²⁴³

Druhý odstavec § 1 prezentoval účel nového soudního orgánu, a to: „*vychovávat svoji činností občany k důslednému dodržování socialistického právního řádu, k socialistickému poměru k práci, k ochraně socialistického vlastnictví, k ochraně osobnosti a práv občanů a k nesmiřitelnému postoji vůči jakémukoli jednání, které působí škody společnosti a je neslučitelné s povinnostmi občana socialistického státu.*“²⁴⁴ Stanovení úkolu či poslání MLS nebylo nikterak obtížné a v podstatě nijak nevybočovalo z úkolů ostatních soudů. V čem se však tyto soudy od ostatních odlišovaly, byla metoda realizace těchto úkolů, akcentující především bezformálnost řízení a laický prvek rozhodování. To si na jednu stranu vynutilo absenci podrobné reglementace právní úpravy, na straně druhé stanovení alespoň základního rámce činnosti reflektujícího individualitu tohoto nového orgánu. I bezformálnost a laickost rozhodování, byť jakkoliv dobře míněná, nemůže být bezbřehá a musí mít určitá předem daná pravidla odpovídající principu právní jistoty. V této souvislosti uvádíme již jednou citovanou větu J. Boguszaka: „*Přirozené cítění a svědomí v otázkách spravedlnosti ve složitějších případech vyžaduje, aby bylo doplněno znalostmi některých pravidel rozhodování, řízení a dokazování, která jsou pozitivní stránkou zkušeností socialistického justičního aparátu a která vyvěrají ze socialistické právní teorie a slouží socialistickému pojmání a řešení otázek spravedlnosti.*“²⁴⁵

Soudobá právní literatura za základní zásady považovala vůdčí právní ideje, v nichž se zvláště výrazně projevuje socialistická podstata řízení, zejména jeho organizace a průběh.²⁴⁶ V případě lidových soudů bychom mohli citovanou definici parafrázovat tak, že se jedná o vůdčí právní ideje, v nichž se zvláště projevuje specifčnost této instituce, zejména její ustavování, personální složení, organizace a

²⁴³ ZOULÍK, F., MLS a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů) Právník 1961, ročník C, číslo 9, str. 756.

²⁴⁴ § 2 odst. 1 zákona o organizaci soudů (62/1961 Sb.) pak úkoly soudů, lidové v to nevyjímaje, rozvíjel v tom smyslu, že jsou povolány chránit a) socialistický stát, jeho společenské zřízení a vztahy ke světové socialistické soustavě, b) politická, osobní, rodinná, pracovní, sociální, bytová, majetková a jiná práva a zákonem chráněné zájmy občanů, c) práva a zákonem chráněné zájmy státních, družstevních a jiných společenských a hospodářských organizací, d) bojeschopnost ozbrojených sil i ozbrojených sborů a kázeň a pořádek v nich stanovený. Podle odst. 2 citovaného ustanovení soudy svou činností měly občany vychovávat k oddanosti k vlasti, k věci socialismu a komunismu, k zachování zákonů a jiných právních předpisů, k ochraně socialistického vlastnictví, k dodržování pracovní kázně, k úctě k právům, cti a vážnosti spoluobčanů, k plnění povinností, které jim ukládá obrana vlasti, k čestnému plnění všech povinností ke státu a společnosti a k zachování všech pravidel socialistického soužití.

²⁴⁵ Tamtéž str. 228.

²⁴⁶ Blíže SOLNAR, V. a kol., Československé trestní řízení, Praha 1963, str. 33.

způsob vedení řízení. Tak to ostatně učinil i zákon, který v §§ 2-7 stanovil základní zásady organizační výstavby lidových soudů, ježto měly akcentovat odlišnost od ostatních soudních orgánů. § 2 odst. 1 zákona zakotvoval zásadu subsidiarity činnosti MLS. Ta měla být realizována v úzké spolupráci se všemi státními a společenskými organizacemi a samy soudy měly zakročovat jen v těch případech, kdy státní orgány a společenské organizace – zejména NV, ROH, Československý svaz mládeže (dále jen ČSM) a vedení podniků a závodů, jímž byla ústavou uložena rovněž povinnost vést občany k zachování zákonů, k dodržování pracovní kázně a pravidel socialistického soužití, nemohly svým vlastním výchovným působením nápravu provinilého občana zjednat.²⁴⁷ Druhý odstavce § 2 zákona lidovým soudům ukládal signalizační povinnost, o které bylo podrobně pojednáno v kapitole 1.4. Zásada pomoci soudům ze strany NV a jiných státních orgánů byla rozvedena v § 3 zákona. Ten vyžadoval, aby šlo o soustavnou a všestrannou pomoc a podporu. Podrobně tuto oblast upravovaly instrukce k zákonu vydané pro jednotlivé orgány a organizace s lidovými soudy spolupracující. Např. Metodický pokyn, resp. Instrukce MV, ukládaly prokurátorům a orgánům VB urychleně vyhovovat dožádáním MLS, přičemž orgány VB tak byly povinny učinit nejpozději do 8 dnů. Předměty takových dožádání byly např. výsledky svědka, opatření znaleckého posudku, podání charakteristiky o způsobu života účastníka řízení. Stejnou součinnost měly poskytnout i závodní výbory ZO ROH, kterým Směrnice ÚRO ukládala pomáhat soudům při ověřování skutečností a okolností za kterých k provinění došlo, a sdělovat názory o pracovním a morálním profilu provinilce. Závodní výbory měly též pověřovat své členy účastí na zasedání soudů a o obsahu zasedání podávat zprávy.

§ 4 zákona shora uvedenou zásadu pomoci aplikoval vůči okresním soudům, když jim bez bližší specifikace uložil těm lidovým při plnění jejich úkolů pomáhat. Konkrétní obsah takové pomoci upravovala Instrukce MS, která po okresních soudech požadovala poskytnout těm lidovým veškerou součinnost. Okresní soudy si měly ve spolupráci s ONV sestavit seznam MLS působících v jejich obvodu a tento seznam průběžně doplňovat. Po ustanovení lidového soudu měl okresní soud uspořádat instruktáž jeho soudců, na které měli být seznámeni se zásadami zákona, svými právy a povinnostmi, způsobem projednání napadlých věcí a administrativním vedením. Předseda okresního soudu měl pro každý lidový soud zajistit „*stálého instruktora*“,

²⁴⁷ Srov.: čl. 17 Zákona č. 100/1960 Sb., Ústava ČSSR, a § 2 zákona o MLS.

jemuž by byl konkrétní soud „svěřen do péče“, a jehož obecným úkolem bylo zajištění pravidelného styku mezi oběma institucemi. Instruktorem se měl stát zpravidla soudce z povolání, či jiný pracovník soudu, např. soudní tajemník a za předpokladu politické a odborné kvalifikace i soudce přísedící, popř. státní notář. Obecným úkolem instruktora bylo mít přehled o celé agendě soudu, a to jak v rozhodovací, tak administrativní oblasti. Kromě sledování řádné evidence spisů, instruktorovi příslušela i jakási „právně poradenská“ činnost. Instrukce MS vyžadovala, aby instruktor před každým zasedáním soudu s příslušným předsedou senátu projednal výsledky předběžně provedeného šetření a vysvětlil mu právní stránku případu tak, aby konečné rozhodnutí bylo v souladu s právními předpisy. Zvýšenou pozornost měli instruktoři věnovat projednávání majetkových sporů, kdy v případě vzniku potíží v řízení měli předsedovi soudu doporučovat postoupení věci okresnímu soudu. Zvláště pečlivě měly být sledovány výsledky smírných jednání a pečováno o to, aby byl schválen pouze takový smír, jenž bude v souladu s právním a obecným zájmem. V praxi se takové pomoci okresních soudů dostalo označení „patronát“. Instrukce MS výslovně uváděla, že patronátní pomoc nesmí omezovat vlastní iniciativu soudu. Právně, nikoliv však fakticky, byla tedy garantována rozhodovací autonomie senátů lidových soudů. Patroni neměli oprávnění účastnit se závěrečné porady senátu před rozhodnutím. Naproti tomu, dle dikce § 29 odst. 2 zákona, mohli být přítomni zasedání soudu a k věci se z pozice veřejnosti vyjádřit. V souvislosti s přijetím nového zákona o organizaci soudů v roce 1964 přibyla okresním soudům, za účelem pomoci zajištění jednotnosti v rozhodování o provinění, povinnost sledovat rozhodnutí lidových soudů.²⁴⁸ Tu bylo možno realizovat prostřednictvím patronátního stavu, tak, že by patron ex post pročetl všechna rozhodnutí lidového soudu a upozorňoval předsedu senátu na zjištěné nedostatky.

Zcela konkrétně v materiálně technické podobě byla pomoc lidovým soudům rozpracována v § 43 zákona. Ten NV a vedení podniků, u nichž byly soudy ustaveny, ukládal pro jejich jednání poskytovat bezplatně vhodné místnosti i jiné potřeby a rovněž bezplatně provádět potřebné administrativní práce a hradit i jiné výdaje s činností soudů spojené, včetně péče o řádné uložení soudních spisů.²⁴⁹ Na rozdíl od okresních soudů, ty lidové vlastními administrativní pracovníky přímo ze zákona disponovat neměly. Přesto bylo jasné, že administrativní práce jako např. obesílání účastníků a svědků na jednání

²⁴⁸ Srov. § 16 odst. 4 Zákona č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců.

²⁴⁹ Podle prováděcích předpisů se NV a podniky byly povinny dále postarat o otop, osvětlení a úklid všech místností poskytovaných MLS a bezplatně poskytovat různé věcné potřeby, např. papír, obálky, psací potřeby, známky na korespondenci aj.

či sepisování protokolu o jednání bude muset někdo vykonávat. V případě sepisování protokolu o jednání Směrnice MS stanovila, aby tak činil občan, jehož tím předseda senátu pověří. Zároveň se nesmělo jednat o člena senátu, proto aby sepisování protokolu neodvádělo jeho pozornost od sledování věci. Doporučeno bylo, aby se jednalo o pracovníka závodu nebo NV, jehož určí předseda senátu po dohodě s vedením závodu nebo NV.²⁵⁰ Podniky byly dále povinny poskytovat soudcům pracovní volno na dobu nezbytně nutnou k tomu, aby mohli řádně plnit povinnosti vyplývající ze soudcovské funkce. Povinnost vyplývající z tohoto ustanovení se vztahovala jak na podnik, u něhož byl soud ustanoven, tak na kterýkoliv podnik (závod, úřad, zařízení), u něhož byla osoba vykonávající funkci soudce v pracovním poměru. Instrukce MS nadto vyžadovala, aby závody a NV kromě péče o řádné uložení spisů vedly i potřebné evidenční pomůcky. Základní evidenční pomůcku představoval „Rejstřík místního lidového soudu.“ Do rejstříku měly být zapisovány všechny věci, o nichž bude před soudem zahájeno jednání. Rejstřík současně sloužil jako podklad pro vytvoření spisové značky konkrétní kauzy. Ta měla být tvořena zkratkou označení MLS písmenem „M“ a pořadovým číslem pod kterým byl případ veden, spolu s uvedením roku, ve kterém věc soudu napadla, např. M3/61. Rejstřík měla vést justiční správa jako skladový tiskopis a tento objednávat u Statistického a evidenčního vydavatelství tiskopisů N.P.

Zásady volitelnosti (§ 6 odst. 1 zákona) a nezávislosti (§ 5 zákona) soudců a jejich odpovědnosti pracujícím lidu (§ 6 odst. 2 zákona), jakož i zásadu ústnosti a veřejnosti řízení (§7 zákona) před těmito soudy rozebereme dále u příslušných tematických kapitol.

²⁵⁰ Blíže Místní lidové soudy v závodech, Práce, Praha 1962, str. 51-52.

1.4.2 Ustavování místních lidových soudů a volba jejich soudců

K tomu, aby mohl konkrétní lidový soud reálně vzniknout, tj. aktivně vyvíjet rozhodovací činnost, zákon vyžadoval jak jeho institucionální ustanovení, tak personální obsazení funkcí soudců. Ačkoliv Ústava i zákon v § 8 odst. 1, shodně konstatovaly, že se MLS ustavují bez dalšího v obcích a na pracovištích, tedy v podstatě na každém pracovišti a v každé obci, prováděcí předpisy v souladu se shora citovaným Usnesením ÚV KSČ k otázkám dalšího upevnování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, tato ustanovení restriktivně konkretizovaly. Směrnice vlády s odkazem na tehdejší poměry stanovila metodu postupného zřizování soudů, a to v závodech a v obcích městského charakteru s počtem zhruba alespoň 3.000 obyvatel. Dále předpokládala ustavení zpravidla jen jednoho soudu v závodě, přičemž ve velkých podnicích se samostatnými závody umožňovala ustanovení lidového soudu jak pro jednotlivý závod, tak pro několik závodů sousedních. V obcích do 10.000 obyvatel měl být ustaven zpravidla jeden lidový soud s možností vytvoření senátů pro určité části obce.²⁵¹ Lidové soudy neměly být prozatím ustanovovány ve vesnických obcích, v JZD, v orgánech státní moci a státní správy, v úřadech a v nadřízených hospodářských organizacích. § 44 zákona kategoricky vylučoval jejich vznik v ozbrojených silách a ozbrojených sborech, resp. u osob podléhajících pravomoci vojenských soudů. Důvodem tohoto vynětí z osobní působnosti zákona byl požadavek nenarušovat příslušným velitelům jejich pravomoc nad osobami podléhajícími jurisdikci vojenských soudů, nota bene, když cestou kázeňského řízení bylo možno na tyto osoby daleko účinněji výchovně působit než cestou řízení před lidovými soudy.²⁵²

Lidové soudy byly koncipovány jako fakultativní instituce, neboť jejich ustanovení bylo založeno pouze na dobrovolném rozhodnutí MNV, resp. ZO ROH příslušného závodu. O jejich zřízení rozhodovaly ONV, v jejichž obvodech působnosti měly být soudy ustanoveny. Návrh na zřízení soudu podával MNV obce, v níž měl působit, resp. ZO ROH příslušného závodu. Podrobnosti ustanovování lidových soudů v obcích upravovala Směrnice vlády, v případě těch na pracovištích Směrnice ÚRO. Ta považovala vznik soudu v závodě za: „významnou politickou záležitostí, a proto odborové orgány musí věnovat zřizování a činnosti MLS všestrannou pozornost.“

²⁵¹ Podle Směrnice Vlády mohly být ve velkých městech a v jejich obvodech MLS zřizovány i pro jednotlivé městské obvody. V městech s většími průmyslovými podniky mohly být zřizovány jak v podnicích, tak u příslušného MNV.

²⁵² Srov. Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha str. 350.

Vlastní proces ustavení soudu v závodě byl popsán v odd. II směrnice. Jak již bylo předesláno výše, příslušný návrh podávala ZO ROH. Ta vzhledem k: „závažnosti a politickému významu MLS“ měla povinnost záměr předem konzultovat s okresní odborovou radou a až po jejím kladném stanovisku věc projednat na své členské schůzi. I když zákon v § 8 odst. 2 obecně stanovil, že o zřízení soudu rozhodne ONV, Směrnice vlády toto konkretizovala, když pravomoc k takovému rozhodnutí svěřila přímo jeho radě. Ta měla současně rozhodnout i o názvu soudu a stanovit počet jeho soudců.²⁵³ Stanovení počtu soudců mělo předcházet projednání se ZO ROH, resp. MNV, s cílem zajistit potřebný počet senátů a zároveň zamezit přílišnému přetěžování jednotlivých soudců. Směrnice ÚRO ukládala ZV ROH pro případ ustavení soudu v závodě vycházet ze zásady, že cílem zákona není založit soudy ve všech závodech, ale pouze tam, kde to bude v závislosti na počtu případů porušování socialistické zákonnosti a jejich společenské závažnosti potřebné. Počáteční iniciativa ke zřízení soudu tak podléhala určitému testu proporcionality, založenému na úvaze o účelnosti takového kroku. V konkrétním případě bylo třeba zhodnotit, jak zájem na upevnění zákonnosti a socialistických vztahů, tak existenci politických, organizačních a kádrových podmínek (dobrého kádrového výběru soudců) pro úspěšné rozvíjení činnosti soudu a uplatnění výchovné síly kolektivu. Instrukce MS a Metodický pokyn ukládaly okresním soudům a prokurátorům být ONV při zjišťování naplnění shora uvedených podmínek pro vznik soudu plně nápomocni.

Soudci byli voleni na 2 roky veřejným hlasováním na shromážděních občanů na návrh MNV nebo základní organizace ROH.²⁵⁴ Vlastní organizaci voleb upravovaly Směrnice ÚRO a vlády. Svolat volební shromáždění bylo v kompetenci ZV ROH, resp. MNV. Požadavkem bylo, aby se tohoto shromáždění mohlo zúčastnit co nejvíce občanů, a tak jich mohlo být podle potřeby uspořádáno i více.²⁵⁵ Na shromáždění měli být pozváni všichni kandidáti a též předseda MNV, proto aby ihned po zvolení soudců

²⁵³ Hned jak byl stanoven název MLS, mělo vedení podniku, resp. MNV u nichž měl soud působit obstarat soudní pečeť, jež bude mít ve svém středu státní znak a v okruhu uvedený název soudu. Otiskem této pečete měla být opatřována písemná vyhotovení rozhodnutí soudu jakož i doložky právní moci a vykonatelnosti.

²⁵⁴ Směrnice ÚRO ukládala ZO ROH v závodě, aby po obdržení souhlasného rozhodnutí ONV s ustanovením MLS začala připravovat volby jeho soudců. ZV ROH si měl od odborových úseků a dílenských organizací vyžádat návrhy na jejich kandidáty. V rámci podniku měla probíhat popularizace jednotlivých kandidátů. Proti jednotlivým kandidátům mohly být vzneseny námitky, které projednával ZV. Směrnice vlády přípravu voleb soudců v obcích svěřovala MNV, resp. jím zřízeného pomocného orgánu – volební komisi. Ta měla připravit seznam osob splňujících předpoklady pro výkon soudce.

²⁵⁵ V rámci závodu mohla být shromáždění uspořádána podle jednotlivých provozů nebo cechů, v rámci obce pak podle obvodů občanských výborů nebo volebních obvodů poslanců NV.

mohlo dojít ke složení jejich slibu (viz dále). Zvoleným soudcům NV vydával ověření potvrzující jejich řádné zvolení a oprávnění k výkonu funkce. Aktivní volební právo příslušelo občanům, kteří dovršili 18. rok věku, pasivní těm, kteří dovršili 21. rok věku a požívali mezi občany všeobecné vážnosti a důvěry a byli ostatním příkladem v práci, ve veřejné činnosti a v osobním životě. Zvolen byl ten, kdo ve volbě konané veřejným hlasováním, získal nadpoloviční většinu hlasů občanů přítomných na shromáždění. Podle § 9 odst. 3 zákona zvolení soudci volili ze svého středu předsedu soudu a jeho zástupce. Směrnice vlády a ÚRO toto ustanovení zákona konkretizovaly tak, že k volbě předsedy a potřebného počtu jeho zástupců mělo dojít na zvláštním zasedání, svolaném předsedou MNV, jenž mu měl i předsedat.²⁵⁶ Z dikce § 26 odst. 2 zákona plynula pravomoc předsedy lidového soudu řídit práci všech soudců, z povahy jeho funkce vyplývalo oprávnění zastupovat soud navenek.

Obdobný způsobem, jakým probíhala volba, tj. veřejným hlasováním na shromáždění občanů, bylo možno soudce, pokud neplnil své soudcovské povinnosti anebo ztratil-li z jiného důvodu důvěru pracujících z funkce odvolat. O odvolání mohli hlasovat občané oprávnění k volbě, jejich shromáždění svolával ZV ROH v případě pracoviště, resp. MNV v případě obce. Zbaven funkce byl ten soudce, pro jehož odvolání se vyslovila nadpoloviční většina na shromáždění přítomných občanů.²⁵⁷ V situacích, kdy by soudce nemohl pro nemoc nebo jinou vážnou překážku funkci trvale vykonávat, bylo možno ho funkce zprostit. O zproštění rozhodovala základní organizace ROH, šlo-li o soudce MLS na pracovišti, resp. MNV, šlo-li o soudce MLS v obci. Za odvolaného či funkce zproštěného soudce, měl být, pokud to vyžadoval řádný chod soudu, toliko na zbytek funkčního období, zvolen soudce nový.

Podle § 5 zákona byli soudci MLS při výkonu své funkce nezávislí, vázání jedině právním řádem socialistického státu, což pro ně znamenalo povinnost řídit se zákony a jinými právními předpisy a vykládat je v souladu se socialistickým právním vědomím. Soudci skládali podle § 10 zákona do rukou předsedy MNV slib v následujícím znění: "*Slibuji, že budu věren Československé socialistické republice a věci socialismu, že se budu řídit Ústavou i ostatními zákony a vykládat je v souladu se socialistickým právním vědomím.*" Mezi §§ 5 a 10 zákona lze vysledovat mírnou diskrepanci, neboť zatímco v případě skládaného slibu se soudce zavazoval být vázán

²⁵⁶ O volbě předsedy měl být sepsán protokol, jenž měl být uložen na příslušném MNV.

²⁵⁷ Směrnice vlády vyžadovala u neplnění soudcovských povinností úmyslné zavinění. Za ztrátu důvěry považovala případy, kdy se soudce dopustil trestného činu anebo přestal být pro ostatní příkladem v práci nebo osobním životě.

toliko zákony (Ústavou a ostatními zákony), tak § 5 zákona tuto povinnost rozšiřoval i na podzákoné právní normy. Formálně byla tedy proklamována funkční nezávislost soudců znamenající, nemožnost nikomu, ať už formou příkazů, pokynů, či byť i jen dobře míněného doporučení, do jejich rozhodovací činnosti zasahovat. Taková ingerence nebyla formálně připuštěna ani ze strany ministerstva spravedlnosti, prokuratury, NV, společenských či stranických orgánů. V případě okresních soudů, jak již bylo zmíněno výše, v rámci patronátní pomoci byla de iure vyloučena přímá ingerence patrona do vlastního rozhodování konkrétní kauzy. Právním názorem okresního soudu byl příslušný senát vázán pouze v situaci, bylo-li jeho rozhodnutí z podnětu odvolání anebo stížnosti pro porušení zákona zrušeno (viz dále). I nezávislost soudce však měla své meze, pokud by se dostala do konfliktu s právním řádem socialistického státu, resp. s jeho výkladem v relaci na zájmy pracujícího lidu.²⁵⁸ Soudci měli být ze své činnosti odpovědni pracujícímu lidu. Svým voličům a NV měli pravidelně o své činnosti podávat zprávy.²⁵⁹

Funkce soudce byla koncipována jako čestná (nehonorovaná). Podnik, družstvo nebo jiná organizace, v níž soudce pracoval, byli povinni umožnit mu její řádný výkon. Plnění povinností soudce nesmělo vést k újmě na pracovním výdělků, ani ke zkrácení na právech a nárocích vyplývajících z pracovního poměru. Jak samotným soudcům, tak pracujícím, jež byli před soud předvoláni, měl závod v případě potřeby účast na zasedání umožnit i přesunutím pracovní doby. Nebylo-li to uskutečnitelné, měli soudci a svědkové před soud předvolání nárok na náhradu ušlé odměny za práci, resp. nárok na náhradu nutných hotových výdajů.²⁶⁰ I když, jak bylo uvedeno výše, byly závody povinny poskytovat soudcům dostatečný časový prostor k plnění jejich povinností, zákon současně i na samotné soudce kladl nároky směrem k hospodárnosti výkonu funkce. Ty spočívaly v požadavku funkci soudce vykonávat a zasedání soudu svolávat

²⁵⁸ Srov. čl. 17 odst. 1 Ústavy a § 6 odst. 2 zák. o MLS.

²⁵⁹ Instrukce MS vyžadovala, aby soudce takovou zprávu podával svým voličům na jejich shromáždění 2x ročně. Kromě shrnutí vlastní činnosti soudce, měla být jejím obsahem i souhrnná informace o dosavadní činnosti soudu jako celku. Přitom měl vycházet i ze zprávy o celkové činnosti soudu, kterou taktéž 2x ročně vyhotovoval jeho předseda. Ta měla mj. obsahovat informaci o stavu socialistické zákonnosti v relaci na činnost MLS, počtu projednaných případů, ukládaných opatření a zkušenostech z dosavadní práce. Adresátem zprávy byl příslušný MNV, jež ji měl projednat na svém plenárním zasedání (srov. odd. II Instrukce MS).

²⁶⁰ Náhradu ušlé odměny za práci a náhradu nutných hotových výdajů, poskytovaly podniky, u nichž byli tito soudci v pracovním poměru, předvolaným svědkům před MLS na pracovišti podnik, u něhož byl soud ustaven, ostatním soudcům a svědkům předvolaným před MLS v obci MNV. Naproti tomu náklady, které v řízení vznikly účastníkovi řízení, nesl účastník sám bez nároků na jejich náhradu. Samotné řízení před MLS bylo z hlediska účastníka bezpoplatkové, tj. účastníci řízení žádné soudní poplatky či náklady řízení nehradili.

převážně mimo pracovní dobu, což mělo dále kromě jiného zajistit i účast co nejširší kolektivu pracujících. Jak Směrnice vlády, tak Instrukce MS soudcům ukládaly povinnost zvyšovat si odbornost účastí na seminářích pořádaných ONV ve spolupráci s okresními soudy, resp. seznamováním se s politickou a hospodářskou situací v místě. MNV bylo za tímto účelem uloženo zvát soudce na své plenární zasedání a do schůzí orgánů NV. Instrukce MS od soudců vyžadovala i osvětovou činnost mezi pracujícími, a to propagací jejich zkušeností v boji proti příčinám a podmínkám porušování socialistické zákonnosti, např. formou přednášek, besed či v tisku, rozhlase a televizi.

1.4.3. Pravomoc a věcná příslušnost místních lidových soudů

§§ 11 až 14 zákona byly uvozeny společným nadpisem „*Věci, které projednávají místní lidové soudy*“. Tím byla zmíněna jak jejich pravomoc, tak i věcná příslušnost. Zákon v § 11 svěřil lidovým soudům k projednávání 3 skupiny záležitostí, a to: 1. provinění, 2. méně závažné trestné činy, jestliže jim byly postoupeny prokurátorem nebo soudem a 3. některé věci občanskoprávní (jednoduché majetkové spory). Z důvodové zprávy k § 1 až 7 vyplývá, že autoři zákona chtěli pojmy pravomoc a věcná příslušnost diferenciovat. Pravomoc lidových soudů se v případě projednávání méně závažných trestných činů a jednoduchým majetkových sporů nelišila od pravomoci ostatních soudů, neboť projednávaly a rozhodovaly věci trestní a občanskoprávní. To ostatně odpovídalo konstrukci nesespecializované soudní soustavy, tak jak byla zakotvena v čl. 98 Ústavy. Pokud tedy zákon vymezoval okruh věcí, které MLS, coby soudy prvního stupně, mohly projednávat, nešlo v případě méně závažných trestných činů a jednoduchých majetkových sporů o určení jejich zvláštní pravomoci, ale toliko o určení věcné příslušnosti. Ta v případě postoupení trestného činu malé společenské nebezpečnosti byla výlučná, zatímco u majetkových sporů se jednalo o příslušnost danou na výběr, neboť ty mohly rozhodovat stejně tak MLS jako soudy okresní.²⁶¹

Méně závažné trestné činy měly primárně rozhodovat okresní soudy. Zákon v § 13 odst. 1 a 2 výslovně zmocnil prokurátora a okresní soudy k možnosti méně závažné trestné činy k vyřízení lidovým soudům postupovat, přičemž tyto soudy opravňoval k možnosti o projednání konkrétního činu požádat. Instrukce MS dovolovala trestný čin postoupit jen v případech zcela jasných po skutkové i právní stránce, přičemž předpokládala, že postup uskuteční zpravidla, již ve stadiu přípravného řízení trestního, tj. vyšetřování, prokurátor.²⁶² Okresní soud měl trestní věc postupovat v situaci, kdy prokurátor již k němu podal obžalobu a soudce dospěl k závěru o možnosti jejího projednání lidovým soudem. V obou případech, tj. jak v postoupení prokurátorem, tak okresním soudem, Instrukce MS a Metodický pokyn shodně vyžadovaly předchozí

²⁶¹ Podle § 3 zákona č. 142/1950 Sb., občanské soudního řádu, rozhodovaly v občanskoprávních věcech, pokud nebyly vyňaty z pravomoci řádných soudů, v první stolici okresní soudy. Aby tato jejich příslušnost byla vyloučena, bylo třeba výslovného ustanovení zákona o MLS, jež neměl.

²⁶² Odd. III Instrukce MS dovolovalo MLS postupovat jen případy zcela jasné jak po skutkové, tak právní stránce. MLS tak nesměly být postupovány skutkově složité případy, kde by bylo např. nutno provádět znalecké posudky nebo kde by právní posouzení věci vyžadovalo nepřiměřenou znalost právních norem.

konzultaci a souhlas předsedy MLS.²⁶³ V každém případě kritériem pro možnost takového postupu se mělo stát zvážení společenské nebezpečnosti činu a osoby pachatele v relaci k závěru o možnosti nápravy pachatele prostřednictvím výchovné síly kolektivu na pracovišti nebo v obci, a to jen za užití opatření, které mohly lidové soudy ukládat. Na možnost projednání méně závažných trestných činů musely reagovat i normy trestního práva. Nový trestní zákon a řád s účinností od 1. 1. 1962 výše zmíněná kritéria modifikovaly požadavkem, aby pachatel svého činu litoval a projevil účinnou snahu po nápravě.²⁶⁴ Trestní řád v případě prokurátora terminologicky rozlišoval situace, kdy lidovému soudu trestný čin „postupoval“ a kdy ho „odevzdával“. Rozhodnutí o postoupení věci bylo možno učinit až po skončení vyšetřování, zatímco odevzdat věc bylo možno ještě před jeho zahájením, za předpokladu jejího řádného objasnění.²⁶⁵ Rozhodnutí o postoupení věci mohl prokurátor učinit na základě prohlášení společenské organizace o přijetí záruky za nápravu obviněného. Stejně tak mohl učinit, i při absenci takové záruky, pokud by dospěl k názoru, že k nápravě pachatele postačí projednání věci před lidovým soudem.²⁶⁶ Při postoupení věci lidovému soudu, nebylo trestní stíhání zastavováno a dále se v něm pokračovalo. Okresní soud, popř. vyšší soud, mohly trestný čin k projednání a rozhodnutí postoupit jen ve fázi předběžného projednání obžaloby. Pokud by obžalobu přijaly a ve věci nařídily hlavní líčení, nebylo možno již věc jako trestný čin lidovému soudu postoupit, přičemž možnost právního překvalifikování skutku na provinění a jeho postoupení MLS tím dotčena nebyla.²⁶⁷

Zákon výslovně neuváděl, kteréže to trestné činy bylo lze za „trestné činy menší společenské nebezpečnosti“ pokládat. Trestní zákon navíc v odlišnosti od zákona o

²⁶³ Zároveň i soud příslušný k projednání provinění nebo trestného činu mohl konkrétní věc postoupit jinému MLS, dospěl-li k závěru, že soud, kterému věc postupoval, mohl čin a osobu provinilého občana posoudit lépe a účinněji na něj výchovně působit. V takovém případě byl však vyžadován souhlas postoupeného soudu (§12 odst. 3 zákona).

²⁶⁴ Srov. § 26 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, který umožnil projednání věci MLS „*Jestliže pachatel spáchal trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, pokud vzhledem k povaze spáchaného trestného činu, k osobě pachatele a k výchovné síle kolektivu, zejména byla-li přijata záruka nabídnutá společenskou organizací za nápravu pachatele, lze důvodně očekávat, že vyřízení věci místním lidovým soudem k nápravě pachatele postačí.*“

²⁶⁵ Srov. §§ 163 odst. 3, 4 a 174 odst. 2, 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

²⁶⁶ Postoupení bylo realizováno usnesením, jehož obsah upravoval Metodický pokyn. Ten vyžadoval uvedení zákonného označení a znaků trestného činu, stručné vyličení skutkového děje a přehled svědků a důkazů.

²⁶⁷ Srov. §§ 188 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. a), 222 odst. 2, 257 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

MLS zmiňoval kategorii trestných činů „*menší nebezpečnosti pro společnost*.“²⁶⁸ Dle komentáře k zákonu se jednalo o činy s takovým stupněm nebezpečnosti pro společnost, kde intenzita ohrožení, resp. poškození trestním zákonem chráněných společenských zájmů vzhledem ke konkrétní situaci, osobě pachatele a výchovného vlivu a síle kolektivu umožňovala dosáhnout výchovného účelu i mimosoudním vyřízením. Takový čin nebylo lze blíže vymezit nějakými znaky, podle nichž by bylo možno přesně označit, které trestné činy uvedené v trestním zákoně jsou trestnými činy menší nebezpečnosti pro společnost (např. trestné činy, u nichž zákon stanoví mírnější trestní sazby).²⁶⁹ Ad absurdum takové konstrukci si lze představit, že i např. trestný čin loupeže by za situace, kdy by ho spáchal doposud bezúhonný dělník, člen KSČ, z důvodů nedostatečných příjmů, které mu znemožňují dostát jeho vyživovací povinnosti vůči jeho dětem, mohl být projednáván MLS a skončit co do sankce např. napomenutím. Toto nebezpečí si ostatně uvědomovala již soudobá právní literatura a snažila se poskytnout určitý návod proto, jak jednotlivé delikty od sebe lépe oddělovat.²⁷⁰ V případě trestných činů v gesci lidových soudů byla navíc vytvořena jakási jejich druhořadá kategorie, a to zejména tím, že za ně nebylo možno ukládat tresty jako takové, ale toliko opatření v zákoně taxativně uvedená.²⁷¹ Tím vznikla situace, že jak za trestný čin projednávaný lidovým soudem, tak provinění, resp. kárné (disciplinární) provinění byly ukládány zcela identické sankce – opatření.²⁷² Otázkou tedy zůstává, jaký byl reálný efekt dělby deliktů na provinění a trestné činy projednávané v gesci MLS. Odpovědí je, že prakticky žádný. Jistě bylo by možno uvažovat, že v případě projednávání trestného činu bude ukládáno automaticky přísnější opatření, což ale nebylo nikde výslovně stanoveno a záleželo tak jen na úvaze soudců, jaké opatření uloží. Neexistenci reálného rozdílu mezi oběma delikty podporuje i skutečnost, že odsouzení pro trestný čin menší společenské nebezpečnosti nebylo, stejně jako provinění, zapisováno do rejstříků trestů.²⁷³ Pokud shora citovaný komentář k zákonu navíc o trestných činech projednávaných lidovými soudy uvažoval jako o kategorii deliktů, kde lze dosáhnout výchovného účelu i mimosoudním vyřízením, je

²⁶⁸ Srov. § 26 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona.

²⁶⁹ Srov. Zákon o místních lidových soudech, komentář. Praha: Orbis, 1964, str. 53-54.

²⁷⁰ TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOŠ. Místní lidové soudy. Praha: Československá akademie věd, 1965, strana 55–65.

²⁷¹ Srov. § 31 zákona o MLS.

²⁷² Srov. §§ 5 a 20 odst. 4 zák. č. 60/1961 Sb., Zákon o úkolech národních výborů při zajišťování socialistických pořádků, ve spojení s § 25 zákona č. 38/1961 Sb., Zákon o místních lidových soudech

²⁷³ Srov.: § 2 odst. 2), odst. 3) vyhlášky ministra spravedlnosti a generálního prokurátora o rejstříku trestů č. 151/1961 Sb.

nasnadě otázka, co rozuměl oním mimosoudním vyřízením, neboť soudobá právní úprava jinak, než soudně trestné činy projednat nedovolovala, až na případy, kdy trestní stíhání zastavoval sám prokurátor, ale toliko za situace, kdy objektivní okolnosti případu stíhání neumožňovaly.²⁷⁴ Na základě shora uvedených skutečností by tedy ono „mimosoudní“ vyřízení představovalo projednání kauzy lidovými soudy, které komentář de facto za soudní orgán nepovažoval, a to i přesto, že tento byl takto ústavně zakotven!

Jednoduché majetkové spory mezi občany, jejichž hodnota nepřevyšovala 1.000 Kčs mohly být podle § 22 zákona lidovým soudem projednány jen na návrh („*je-li o to účastníky požádán*“), přitom se jednalo o ustanovení věcné příslušnosti, nikoliv dispozičního práva. Provést výběr soudu příslušelo výlučně účastníkům řízení. Navrhovatel si tedy mohl zvolit, zda se se svojí kauzou obrátí buď na lidový nebo okresní soud. Na rozdíl od trestných činů okresní soud nemohl u něho vedenou věc lidovému soudu postoupit, když podáním návrhu účastník již volbu soudu provedl a založil tak definitivně jeho věcnou příslušnost. A contrario MLS mohl spor delegovat na okresní soud za situace, kdy při projednávání věci dospěl k závěru, že nejde o jednoduchý spor. Výjimku představovalo smírčí řízení, kde volba soudu nebyla provedena podáním návrhu, ale až souhlasným prohlášením obou účastníků. Proto v případě, kdy účastníci během řízení před okresním soudem prohlásili, že s provedením smírčího řízení před lidovým soudem souhlasí, bylo nutno věc tomuto soudu postoupit. V takovém případě se nemuselo jednat jen o spory fyzických osob, ale i o spory fyzické osoby se socialistickou organizací. Jediným limitujícím faktorem bylo omezení MLS směrem ke způsobu projednání věci toliko na pokus uzavřít smír a pokud k jeho uzavření skutečně došlo, tento autoritativně schválit. Za situace nezdaru smírného vyřízení věci, lidové soudy v projednání věci dále pokračovat nemohly a účastníky byly nuceny odkázat na okresní soud, neboť příslušnost lidového soudu byla založena toliko pro smírčí řízení.²⁷⁵

Jinak tomu ovšem bylo v případě projednávání provinění, kde zákon lidovým soudům přiřkl pravomoc, projednávat tuto deliktní kategorii zcela autonomně a výlučně. Okresní soudy v této oblasti mohly rozhodovat až v rámci přezkumu, NV pak jen pokud nebyl v daném místě ustaven příslušný MLS (viz dále). Projednávání provinění bylo

²⁷⁴ Srov. § 177 odst. 1, odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád

²⁷⁵ Blíže: ZOULÍK, F., MLS a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů) Právník 1961, ročník C, číslo 9, str. 752-753.

považováno za hlavní těžiště činnosti MLS, kde v boji proti drobné trestné činnosti, proti narušování pravidel socialistického soužití, proti porušování pracovní kázně, mohly nejlépe rozvinout své výchovné působení, pročež: „*Aby od tohoto svého hlavního poslání nebyly MLS sváděny, budou majetkové spory projednávat až v druhé řadě.*“²⁷⁶ Z věcné příslušnosti lidových soudů byly výslovně v § 23 zákona vyňaty spory z pracovního a rodinného práva. Důvodová zpráva to opodstatňovala jejich zvláštním charakterem. Spory z pracovního práva byly již projednávány podle ustanovení Zákona č. 37/1959 Sb. a Vyhlášky ÚRO č. 184/1959 Ú. 1. orgány odborových organizací, a proto nebylo považováno za vhodné přenášet je na MLS. Spory z práva rodinného zase bývaly obvykle složité a jejich hodnota téměř vždy převyšovala částku 1.000 Kčs, a tudíž v těchto věcech nebylo lze provádět ani smírná jednání.“²⁷⁷

Pro projednávání jednotlivých kauz u konkrétního lidového soudu zákon konstruoval kombinaci místní a osobní příslušnosti s preferencí projednávání věcí u soudů na pracovištích. Ty byly limitovány na projednávání provinění a trestných činů, jichž se dopustili toliko občané, kteří v závodě pracovali. Stejně tak majetkové spory mohly projednat jen pokud jejich účastníci (navrhovatel i odpůrce) taktéž v závodě pracovali. Lidové soudy v obcích byly oprávněny projednat jednak provinění a trestné činy, které spáchali občané bydlící v obvodu soudu, nebyl-li k jejich projednání příslušný soud na pracovišti, a jednak majetkové spory, bydlel-li odpůrce v jejich obvodu a nebyl-li k projednání majetkového sporu příslušný soud na pracovišti.

²⁷⁶ Tamtéž str. 756.

²⁷⁷ Místní lidové soudy v závodech, Práce, Praha 1962, str. 46 a 47.

1.4.4. Deliktní kategorie provinění

V případě provinění to byl to právě samotný zákon, který tuto deliktní kategorii zavedl. § 15 odst. 1 zákona obsahoval generální klauzuli tohoto deliktu, když ho definoval jako: „zaviněná jednání uvedená v §§ 16-21, kterými byl porušen socialistický právní řád v takové míře, že to ohrožovalo nebo poškozovalo zájmy společnosti nebo práva a oprávněné zájmy jednotlivce, jestliže vzhledem k okolnostem případu, k osobě provinilého občana a k následkům jeho jednání nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu.“ Generální klauzule tak stanovila hranici jednak mezi proviněním a jednáním, které nedosahovalo stupně jeho nebezpečnosti a jednak mezi proviněním a trestným činem. Jednání nedosahující stupně nebezpečnosti provinění, mohlo být kvalifikováno buď jako přestupek, patřící do gesce komise NV, nebo jako kárné (disciplinární) provinění, patřící do kompetence kárných orgánů, či jen jako „poklesek proti pravidlům socialistického soužití a socialistické morálky“, k jehož projednání byly příslušné společenské organizace.²⁷⁸ Projednání věci jako provinění považoval zákon za ultima ratio, v momentě, kdy vzhledem k závažnosti případu a nápravě provinilého občana nepostačovalo výchovné působení společenských organizací, NV nebo vedení podniků a závodů. Dle objektu porušení socialistického právního řádu zákon rozlišoval speciální skutkové podstaty: provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví (§16), provinění proti majetku v osobním vlastnictví (§18), provinění proti zájmům socialistického hospodářství (§17), provinění proti socialistickému soužití (§19), provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže (§20) a provinění proti pracovní kázi (§21). Jednotlivé skutkové podstaty provinění uvádíme v následujícím přehledu:

§ 16 Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví

(1) Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se dopustí, kdo takový majetek poškodí, zejména krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo tím, že jej neoprávněně a svévolně užívá anebo ničí, pokud škoda příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs.

Tato jednání nelze stíhat jako provinění, dopustí-li se provinilý občan činů proti majetku opětovně nebo je-li jeho čin z jiných důvodů zvlášť zavržitelný.

(2) Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se také dopustí, kdo z nedbalosti, svědčící o neodpovědném postoji k socialistickému vlastnictví, na takovém majetku způsobí škodu nepřevyšující částku 5000 Kčs.

²⁷⁸ Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 97.

§ 17 Provinění proti zájmům socialistického hospodářství

Provinění proti zájmům socialistického hospodářství se dopustí, kdo v menším rozsahu:

- a) neoprávněně provozuje soukromou výrobní nebo jinou výdělečnou činnost za tím účelem, aby získával trvalejší zdroj příjmů,*
- b) poškozujee spotřebitele zejména tím, že předražuje zboží nebo služby, anebo je šidí na jakosti, množství nebo váze zboží.*

§ 18 Provinění proti majetku v osobním vlastnictví

(1) Provinění proti majetku v osobním vlastnictví se dopustí, kdo takový majetek poškodí, zejména krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo tím, že jej neoprávněně a svévolně užívá anebo ničí, pokud škoda příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs.

Tato jednání nelze stíhat jako provinění, dopustí-li se provinilý občan činů proti majetku opětovně nebo je-li jeho čin z jiných důvodů zvlášť zavržitelný.

(2) Provinění proti majetku v osobním vlastnictví se také dopustí, kdo z nedbalosti, svědčící o bezohledném postoji k osobnímu vlastnictví, způsobí škodu na majetku spoluobčanů.

§ 19 Provinění proti socialistickému soužití

Provinění proti socialistickému soužití se dopustí:

- a) kdo nepřístojným chováním, zejména výhrůžkami, urážlivými výroky nebo skutky, pomlouváním, rvačkou, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním naruší soudružské soužití občanů nebo se dotkne jejich důstojnosti a cti,*
- b) kdo požije alkoholické nápoje, ačkoli ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit zdraví spoluobčanů nebo bezpečnost majetku, nebo kdo někomu za takových okolností alkoholické nápoje poskytne,*
- c) kdo se živí způsobem, který je v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi.*

§ 20 Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže

Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže se dopustí:

- a) kdo se náležitě nestará o hmotné zabezpečení svých rodinných příslušníků, o které je povinen podle zákona pečovat, anebo kdo zanedbává svou povinnost pečovat o řádný vývoj a výchovu nezletilých osob svěřených jeho péči,*
- b) kdo nezletilým osobám umožňuje požívat alkoholické nápoje a tím ohrožuje jejich tělesný nebo mravní vývoj.*

§ 21 Provinění proti pracovní kázní

Provinění proti pracovní kázni se dopustí:

a) kdo porušením předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci ohrozí někoho na zdraví nebo někomu způsobí ublížení na zdraví mající za následek kratší pracovní neschopnost,

b) kdo soustavně bez závažného důvodu vynechává pracovní směny anebo předstírá pracovní neschopnost,

c) kdo soustavně nebo závažně porušuje technologickou kázeň nebo jinak porušuje důležité povinnosti z pracovního poměru, pokud škoda takovým jednáním způsobená nepřevyšuje 5 000 Kčs.

Skutkové podstaty provinění se inspirovaly konstrukcí některých přestupků doposud stíhaných podle trestního zákona správního, kárných provinění podle Zákona č. 24/1957 Sb. a v neposlední řadě též některými skutkovými podstatami trestných činů. Kromě konstrukce skutkových podstat provinění, nad kterými panovala při přípravě zákona víceméně shoda, byla nakonec do zákona zakomponována i skutková podstata provinění proti pracovní kázni, ke které byla v legislativním procesu řada připomínek (viz výše). Mimořádně kriticky se k tomu vyjádřil J. Boguszak, vycházející z úvahy, aby za porušení pracovní kázně byla ukládána zásadně opatření výchovná, a nikoliv donucovací povahy (pokuty, nápravné opatření). V tomto ohledu vycházel z předpokladu, že pro otázky pracovní kázně je bližší a přiměřenější občanskoprávní způsob jejich projednání než ten administrativní a trestní: „*Vycházíme zde totiž ze zásady smluvní svobody a smluvní rovnosti stran v pracovněprávním poměru: tento poměr nevzniká administrativním aktem vyvěrajícím z nadřízenosti a podřízenosti, ale svobodnou smlouvou jakožto shodným projevem vůle stran. Výjimkou je vždy státně zaměstnanecký poměr, který nemá jen pracovně právní, ale i administrativně právní stránku, vyplývající z toho, že socialistická státní služba vyžaduje přísnější disciplinu.*“²⁷⁹ Takové tendence označil dokonce za protisocialistické, když uvedl: „*Administrativní a trestní metody řešení pracovněprávních porušení zákonnosti, a to popřípadě pomocí soudu nejsou zásadně nutné v socialismu a mohly by snad dokonce být chápány jako prvky mimoekonomického, politického donucení.*“²⁸⁰

Blíže k problematice jednotlivých skutkových podstat provinění viz kapitola 1.6.

Zákon zcela absentoval úpravu základních zásad odpovědnosti za spáchání provinění. I když ho definoval jako zaviněné jednání chybělo výslovné ustanovení o

²⁷⁹ BOGUSZAK, Jiří, Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 221.

²⁸⁰ Tamtéž str. 222.

jeho formách. Z toho vyplývalo, že provinění bylo možno spáchat jak úmyslně, tak nedbalostně. Absence úpravy stádií spáchání provinění (příprava, návod, pomoc) způsobila, že projednávány mohly být jen dokonané skutky. Z dikce § 15 odst. 3 zákona bylo možno odvodit, že promlčecí lhůta k projednání provinění činila 1 rok od jeho spáchání, přičemž zákon neznal její přerušeni.²⁸¹ Pro provinění nebo méně závažný trestný čin mohli být před MLS postaveni pouze občané, kteří v době, kdy se činu dopustili, dosáhli věku 15 let. Činy mladistvých (od 15 do 18 let), náležejících do pravomoci lidových soudů, mohly být projednány jen tehdy, pokud nápravu mladistvých nemohly uskutečnit společenské organizace, zejména ROH nebo ČSM. Výjimečně mohly být MLS postupovány i **méně závažné trestné činy mladistvých**. Provinění měla být projednávána na návrh NV, jiného státního orgánu, společenské organizace, vedení závodu, představenstva JZD, občanů, ale i z vlastní iniciativy soudu.

²⁸¹ MLS nemohly o proviněních rozhodnout, jestliže od spáchání činu uplynula doba 1 roku.

1.4.5. Sankce ukládané místními lidovými soudy

Sankce, coby právní důsledek spáchání provinění, resp. trestného činu postoupeného lidovému soudu k projednání, zákon nazýval „opatřeními“. V obecné rovině byly sankce chápány jako dialektická syntéza donucení a výchovy. Komentář k zákonu zdůraznil výraznou preferenci výchovného prvku, když uváděl: „*příčemž výchovné prvky tu jsou ve velké převaze a donucení tu vystupuje v podstatě jen podpůrně, je pro ně příznačné nikoli jejich působení státním donucením, nýbrž spíše jejich působení společenské.*“²⁸² A právě pro vyjádření velké převahy výchovných prvků nad prvky donucení v sankcích ukládaných lidovými soudy byla záměrně použita terminologie rozdílná od trestů.²⁸³ V § 31 větě 3. pod písm. a) až e) zákona byly od nejmírnějšího k nejpřísnějšímu uvedena opatření, které mohla být za spáchání provinění nebo méně závažného trestného činu uložena. Těmito byly: napomenutí, veřejná důtka, pokuta do 500 Kčs, nápravné opatření srážkou z platu až do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců a nařízení, aby provinilý občan byl na dobu nejvýše 6 měsíců, přeložen v rámci pracoviště na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek.

Napomenutí představovalo nejmírnější opatření, které se co do formy neodlišovalo od projednání věci v rámci společenské organizace. V podstatě šlo o formálnější formu domluvy, realizovanou prostřednictvím soudního rozhodnutí. Výkon tohoto opatření byl dokonán již samotným vyhlášením rozsudku v přítomnosti provinilce a pokud tomuto přítomen nebyl, tak doručením jeho písemného vyhotovení. Způsob výkonu byl hlavním odlišujícím znakem napomenutí od veřejné důtky, u níž bylo navíc vyžadováno veřejné prezentování rozhodnutí. Pokud soud vynesl rozhodnutí, jímž byla provinilci uložena veřejná důtka, tak v případě pracoviště měly být cestou závodního rozhlasu, novin či nástěnek informováni jeho spoluzaměstnanci, v případě rozhodnutí v obci pak jeho spoluobčané. Pokuta byla jediným opatřením, které vyžadovalo aktivní součinnost provinilce v podobě jejího dobrovolného zaplacení. Výše pokuty bylo lze odstupňovat až do maximální výše 500 Kčs. I když zákon pro případ uložení pokuty, náhrady škody či jiné povinnosti k majetkovému plnění jasně stanovil, aby vyhlášené rozhodnutí obsahovalo i lhůtu k jejímu plnění, event. povolení splátek, bylo možno se v odborné literatuře setkat i s názorem, že lhůtu k zaplacení pokuty

²⁸² Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 245.

²⁸³ Blíže TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, ČSAV, Praha 1965, str. 163.

stanoví až po právní moci rozhodnutí předseda senátu.²⁸⁴ Na rozdíl od trestu nápravného opatření, ukládaného podle norem trestního práva, bylo možno tento druh sankce podle zákona uložit výhradně ve formě srážky z platu až do výše 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců. Vedení podniku případně podle povahy věci jiný orgán byly povinny takové pravomocné rozhodnutí soudu provést. Peněžité částky získané při uložení nápravného opatření stejně jako z uložených pokut se stávaly příjmy státního rozpočtu. Nejprísnějším opatřením v pravomoci lidových soudů bylo nařídít, aby provinilý občan byl na dobu nejvýše 6 měsíců přeložen v rámci pracoviště na nižší funkci nebo jiný pracovní úsek. Toto opatření mohl uložit jen soud na pracovišti. Vzhledem k tomu, že vedení podniku bylo povinováno takové rozhodnutí provést, je logické, že příslušný senát musel ve výroku rozhodnutí jasně onu funkci či úsek určit. Zákon neobsahoval ustanovení řešící situace, kdy by např. na nižší funkci převedený pracovník setrval v dlouhodobé pracovní neschopnosti (ve smyslu možného přerušení uloženého opatření) nebo kdy by před započítáním jeho výkonu, či v jeho průběhu zaměstnavatele změnil. Lidové soudy byly oprávněny současně uložit propadnutí věci patřící provinilému občanu, pokud ji použil ke spáchání provinění nebo trestného činu, resp. ji takovým činem získal. Stejně tak mohly provinilci uložit povinnost k náhradě škody, kterou svým jednáním způsobil. Pokud by se jim však nepodařilo přesnou výši škody zjistit anebo by jim toto zjištění činilo potíže, měly poškozenému doporučit obrátit se s nárokem na náhradu škody na okresní soud.

Soud však nemusel žádné z opatření vůbec ukládat a mohl se, pokud to okolnosti případu dovolovaly, omezit pouze na projednání věci. V § 31 odst. 1 zákon demonstrativně stanovil okolnosti přípustnosti takového postupu, kterými byli projevení upřímné lítosti ze strany provinilce, omluva poškozenému nebo kolektivu a závazek k náhradě škody.

²⁸⁴ Srov. § 30 odst. 2 zákona o MLS a BYDŽOVSKÝ, L., LUKEŠ, Z., Přestupky a provinění, Praha 1962, str. 183.

1.4.6. Řízení před místními lidovými soudy

Úprava řízení vycházela z požadavku jeho oproštění od zbytečných formalit, při zachování určitých základních zásad. Jednání soudů měla být podle § 7 zákona zásadně ústní a veřejná.²⁸⁵ Takto byly bez bližšího obsahu koncipovány dvě základní zásady řízení před lidovými soudy, a to zásada ústnosti a veřejnosti, které byly v dalších ustanoveních konkretizovány. Uvození obou zásad slovem „zásadně“ dávalo tušit, že z těchto zásad budou existovat určité výjimky. Vyloučení veřejnosti bylo nepřípustné, šlo-li o zasedání určené k projednání a rozhodnutí věci, naproti tomu např. v případě úmrtí provinilce a z tohoto důvodu rozhodnutí o zastavení řízení, bylo možno rozhodnout bez přítomnosti veřejnosti. Stejně tak neveřejná byla hlasování senátu a porada tomu předcházející, jakož i úkony předsedy senátu směřující k přípravě zasedání, či spojené s výkonem rozhodnutí. Podle § 24 odst. 2 zákona mohly lidové soudy projednávat pouze věci řádně objasněné, což mělo být zajištěno kvalitně připravenými návrhy, řádně doloženými potřebnými doklady, s uvedením svědků, kteří mohli tvrzené skutečnosti osvědčit.²⁸⁶

Lidový soud jednal a rozhodoval v tříčlenném senátu. Složení senátu, dobu a místo projednání stanovoval předseda soudu nebo jeho zástupce. Zasedání se mělo konat zpravidla mimo pracovní dobu členů senátu a účastníků řízení. Doba, místo a předmět zasedání měli být oznámeni veřejně. Projednání konkrétní věci mělo být realizováno tak, aby senát rozhodl zpravidla do 30 dnů od podání návrhu. Před započítím projednávání věci byla senátu uložena povinnost zkoumat, zda je vůbec k projednávání dané věci příslušný. V případě shledání pravomoci jiného orgánu nebo možnosti vyřízení věci z důvodu malé závažnosti, orgány podniku, závodu nebo společenských organizací, měla být věc postoupena k vyřízení jim. Organizace jednání měla probíhat plně v gesci předsedy senátu pověřeného projednáním věci. Mezi jeho povinnosti patřilo seznámit se s obsahem návrhu, zařídit opatření listin a jiných potřebných dokladů a podle možnosti prověřit tvrzené skutečnosti i jiným způsobem.

²⁸⁵ Směrnice ÚRO ukládala ZV ROH zajistit účast pracujících na jednání MLS v případě projednávání věci týkající se pracovníka závodu, a to i v případě, že případ projednával MLS v obci. V takovém případě měl věc dopředu konzultovat s příslušným soudem. Pokud se jednalo o projednání věci občana před MLS v obci, měl účast pracujících zajišťovat občanský výbor ve spolupráci např. s domovní komisí. U mladistvých provinilých měla účast veřejnosti zajistit ZO ČSM.

²⁸⁶ Metodický pokyn ukládal prokurátorům, aby před postoupením případu provinění bedlivě přezkoumali otázku právní kvalifikace a zda shromážděné důkazy umožňují MLS věc bez průtahů projednat, aniž by musel např. důkazy doplňovat. Instrukce MV obdobné povinnosti stanovila orgánům VB. Ty byly dále povinny od občanů přijímat podněty o spáchaných proviněních a tyto řádně vyšetřovat. Postoupení věci MLS měla předcházet konzultace s jeho předsedou.

Stejně tak byl zodpovědný za realizaci předvolání účastníků řízení, zákonných zástupců nezletilých provinilců, svědků a jiných občanů, jejichž účast byla při projednávání věci nutná. Senát jako celek měl pak zajistit důstojnost jednání. Ve vztahu k osobě, jejíž případ měl být projednáván, zákon vznášel několik požadavků. Nezbytností bylo její seznámení s obsahem návrhu a informování o době a místě projednávání. Rovněž jí musela být dána možnost vyjádřit se k věci a podat návrhy. Občané, kteří byli před lidový soud předvoláni, byli povinni se k němu dostavit a podat potřebné vysvětlení. Podle § 28 odst. 1 zákona soud projednával všechny věci zásadně v přítomnosti účastníků. V nepřítomnosti účastníků mohl věc projednat pouze tehdy, odmítli-li se před soud dostavit, anebo jestliže se bez důvodné omluvy nedostavili. Majetkové spory nebylo možno bez přítomnosti navrhovatele nebo jeho zástupce projednat vůbec, a tak pro případ, kdy by se k projednání věci bez důvodné omluvy nedostavili, zákon ukládal soudu od projednání sporu upustit. Možnost zastupování účastníka byla však striktně omezena na případy, kdy se účastník nemohl k projednávání sporu z vážných důvodů osobně dostavit, resp. nebyl schopen se před soudem srozumitelně vyjadřovat.

Vlastní náležitosti jednání upravoval § 29 a násl. zákona. Na počátku jednání předseda senátu nebo jím určený člen senátu měl podat zprávu o případu a o výsledcích předběžného šetření. Bylo-li toho třeba, měl senát vyslechnout svědky nebo provést jiné důkazy. Občan, jehož věc se projednávala, disponoval právem se k provedeným důkazům vyjádřit, navrhnout provedení důkazů, kterými prokazoval svá tvrzení, a podat vysvětlení potřebné k řádnému objasnění věci. O průběhu jednání měl být sepsán protokol.²⁸⁷ Jednání mělo být vedeno tak, aby přítomný kolektiv disponoval možností podílet se na objasnění případu a přispět ke zhodnocení jak věci, tak i provinilého občana. Se souhlasem předsedy senátu mělo být přítomným občanům umožněno ujmout se slova a vyslovit jejich mínění. Rozsudky nebo rozhodnutí senátu, přijatá na základě prosté většiny hlasů jeho členů, měly být vyhlášovány jménem republiky spolu s uvedením výsledků jednání, stručným zdůvodněním a poučením o právu podat proti nim odvolání. Pokud senát uložil povinnost k majetkovému plnění (pokuta, náhrada škody), měl k jejímu plnění stanovit přiměřenou lhůtu, případně povolit splátky. Nebyli-li při vyhlásování rozhodnutí některý z účastníků přítomen, muselo mu být rozhodnutí

²⁸⁷ Instrukce MS vyžadovala, aby o každé projednávané věci byl založen spis, do něhož měly být položeny veškeré písemnosti k věci se vztahující a činěny záznamy o realizovaných procesních úkonech, včetně sepsaného protokolu o jednání.

sděleno písemně.²⁸⁸ Projednával-li senát trestný čin, který mu byl postoupen prokurátorem nebo okresním soudem, měl povinnost postupující orgán o výsledku projednání vyrozumět. Výsledkem projednání mohlo být kromě odsuzujícího i zprošťující rozhodnutí, pokud senát po projednání věci dospěl k závěru o nemožnosti prokázání, že se občan provinění nebo trestného činu dopustil. K zastavení řízení byl senát povinován v případech zjištění, že se občan provinění nebo trestného činu dopustil před dovršením 15. roku věku anebo, že od spáchání provinění uplynula doba 1 roku. Soudci po projednání věci mohli dospět též k závěru, že skutek naplňuje znaky trestného činu, o kterém přísluší rozhodovat okresnímu soudu. V takovém případě museli věc postoupit prokurátorovi, ale pouze pokud mu tato již předtím nebyla prokurátorem nebo soudem postoupena.

Vykonatelnost rozhodnutí lidových soudů byla upravena v §§ 36-38. Ta byla soudně vykonatelná, samotné exekuční řízení však neprováděl přímo lidový soud, ale ten okresní. To vycházelo z koncepce působit metodami práce lidových soudů především k dobrovolnému plnění povinností. Podle § 37 odst. 2 zákona nepodával oprávněný návrh na výkon rozhodnutí přímo u okresního soudu, ale prostřednictvím předsedy MLS. Tím se rozhodnutí lidového soudu stávalo exekučním titulem sui generis, neboť na rozdíl od exekučních titulů vypočtených v § 428 odst. 2 o.s.ř. nemohla být na jeho základě navržena exekuce přímo u exekučního soudu. A contrario okresní soud v případě doručení takového návrhu přímo jemu, zavazovala procesní podmínka postoupit ho MLS, za účelem pokusu o sjednání dobrovolného plnění.

²⁸⁸ Obsahové náležitosti opisu rozhodnutí upravovala Instrukce MS, kdy po úvodních slovech „Jménem republiky“ mělo následovat označení MLS, den a místo vyhlášení rozhodnutí a výroková část. Dalšími částmi byly odůvodnění výrokové části a poučení o možnosti podat proti rozhodnutí odvolání. Opis měl být opatřen otiskem soudní pečeti.

1.4.7. Opravné prostředky proti rozhodnutí místních lidových soudů

Jedním z projevů zařazení MLS do soustavy soudů byla možnost podat proti jejich rozhodnutí opravný prostředek, a to buď odvolání, nebo stížnost pro porušení zákona. Jejich nutnost vysvětlil J. Boguszak tak, že: „i když v rámci rozhodovací činnosti MLS rozhoduje kolektiv pracujících, který správnost rozhodnutí zaručuje tím, že se o věci vyjadřují pracovníci zpravidla dobře obeznámení s poměry v místě či na pracovišti a s různými okolnostmi případu z vlastní zkušenosti, hlavním předmětem a účelem takového rozhodování je spravedlivé rozhodnutí individuálního případu a mylný by byl v tomhle ohledu názor, že rozhodnutí MLS se má pokládat za nezrušitelné vzhledem k autoritě mínění kolektivu pracujících, což by vedlo k dogmatickému idealizování skutečnosti.“²⁸⁹ Byť na jedné straně konstatoval morální politickou vyspělost a moudrost lidových zástupců, připustil i to, že ona ideologická vyspělost není ve všech závodech a místech stejná tak, aby bylo možné se spolehnout na správné posouzení věci, jak z hlediska místních podmínek, potřeb a zájmů obce či závodu, ale také celospolečenských zásad. Zcela nepokrytě zdůraznil i negativní stránku rozhodování MLS v závodech, když uvedl: „Kromě toho nelze vyloučit ani snahy o zdolávání obtíží podniku či závodu na úkor práv a oprávněných zájmů jednotlivce (např. v pracovních věcech na pracovištích, kde lidový orgán jedná pod tlakem neoprávněných požadavků vedení závodu apod.).“²⁹⁰

Řízení o odvolání upravoval § 33 a násl. Ten odvolání koncipoval jako jediný řádný opravný prostředek proti rozhodnutí lidových soudů, čímž zároveň založil dvojinstančnost řízení. Odvolání se podávalo ústně nebo písemně u předsedy MLS nebo jeho zástupce, a to ve lhůtě 15 dnů od vyhlášení rozhodnutí, resp. ode dne, kdy osobě, která nebyla při jeho vyhlášení přítomna, bylo toto písemně sděleno. U trestných činů, proto, že mu byly postoupeny prokurátorem, činila lhůta k podání odvolání 15 dnů ode dne, kdy byl prokurátor soudem vyrozuměn o výsledku projednání postoupené věci. O odvolání, které mělo odkladný účinek, rozhodoval okresní soud. Přezkum rozhodnutí okresním soudem byl jedním z prostředků dozoru nad činností MLS (§ 4 věta druhá) a zároveň možností ke sjednocování jejich judikatury. Jednu ze základních idejí činnosti lidových soudů představovala zásada rychlosti, proto zákon připouštěl možnost podat odvolání jen proti některým jejich rozhodnutím. V řízení o provinění a trestných činech

²⁸⁹ BOGUSZAK, Jiří, Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 224.

²⁹⁰ Tamtéž

to byla rozhodnutí, jímž se občan uznával vinným, rozhodnutí zprošťující nebo rozhodnutí, jímž se řízení zastavovalo. V řízení o majetkových sporech to byla rozhodnutí, jimiž se odpůrce navrhovatele uznával povinným k majetkovému plnění nebo se návrh navrhovatele na uložení povinnosti k majetkové újmě zamítal, či ta jimiž se upouštělo od dalšího projednání věci a schválení, resp. neschválení smíru. Aktivně legitimováni k podání odvolání byli kromě občana, jehož se rozhodnutí přímo dotýkalo, jeho zákonný zástupce, prokurátor a orgány nebo organizace, které daly k projednání věci podnět. Zmeškala-li však některá z těchto osob uvedenou lhůtu proto, že na ni nebyla soudem upozorněna, nebo z jiných vážných důvodů (například pro nemoc, protože byla na služební cestě a podobně), mohl jí lidový soud zmeškání lhůty prominout. Ten mohl zmeškání odvolací lhůty prominout také tehdy, vyšli-li po uplynutí odvolací lhůty dodatečně najevo nové skutečnosti nebo důkazy, které by mohly být důvodem pro změnu rozhodnutí. Lidový soud předkládal odvolání i se spisem okresnímu soudu. Pokud prominul zmeškání odvolací lhůty, vyznačil tuto skutečnost ve spise.

Okresní soud rozhodoval o odvolání v tříčlenném senátu. Postupoval přitom, neměl-li zákon zvláštních ustanovení, podle zásad o vyřizování odvolání obsažených v soudních řádech. F. Zoulík v souvislosti s institutem odvolání upraveným v zákoně o MLS upozornil na jeho specifickou souvislost se samotnou povahou lidových soudů, coby orgánů společnosti. To určovalo charakter projednání řádného opravného prostředku, kdy: *„nemůže jít prostě o pokračování v řízení, ale jedině o přezkoumání rozhodnutí (kasační zásada), neboť řízení před místními lidovými soudy má jiný charakter než řízení před soudy ostatními (i přes jednotu procesních zásad) a kromě toho okresní soudy o některých věcech, které projednávají místní lidové soudy, samostatně ani rozhodovat nemohou (např. o provinění).“*²⁹¹ Okresní soud odvolání zamítnul, bylo-li podáno opožděně nebo osobou neoprávněnou, nebo zjistil-li po projednání věci, že není důvodné. Pokud dospěl k závěru o nepříslušnosti MLS k projednání věci, měl jeho rozhodnutí zrušit a podle povahy věci sám ve věci rozhodnout nebo ji postoupit jinému příslušnému orgánu. Zjistil-li okresní soud nezákonnost rozhodnutí nebo z jiných důvodů jeho nesprávnost, zrušil je a věc lidovému soudu k novému projednání a rozhodnutí vrátil. Při novém projednání věci byl MLS povinen řídit se pokyny obsaženými v rozhodnutí okresního soudu.

²⁹¹ ZOULÍK, F., MLS a řízení před nimi (se zaměřením na projednání majetkových sporů) Právník 1961, ročník C, číslo 9, str. 763.

Nepodstatná pochybení v rozhodnutí mohl okresní soud napravit sám, a to i tehdy, neuznal-li odvolání za důvodné.

Mimořádný opravný prostředek, stížnost pro porušení zákona, proti pravomocnému rozhodnutí lidového soudu, kterým byl porušen zákon, mohl podle § 39 odst. 1 zákona podat okresní prokurátor nebo předseda okresního soudu. O stížnosti pro porušení zákona podané proti rozhodnutí MLS šlo-li o provinění nebo trestný čin rozhodoval okresní soud ve veřejném zasedání, šlo-li o majetkový spor na jednání nebo mimo ně. Byl-li pravomocným rozsudkem okresního soudu, kterým rozhodl o odvolání proti rozhodnutí MLS, porušen zákon, mohl stížnost pro porušení zákona podat krajský prokurátor nebo předseda krajského soudu. V takovém případě o ni rozhodovalo presidium krajského soudu, šlo-li o provinění nebo trestný čin, v neveřejném zasedání, šlo-li o majetkový spor v rámci jednání nebo mimo něj.²⁹² Zákon však podrobnosti o složení orgánů o stížnosti rozhodujících nestanovoval, proto bylo třeba vycházet z ustanovení zákona o organizaci soudů. V případě okresního soudu bylo rozhodováno v tříčlenném senátě, složeném z jednoho soudce z povolání a ze dvou soudců vykonávajících svou funkci vedle svého zaměstnání. Krajský soud rozhodoval v presidiu tvořeném jeho předsedou, náměstkou a dalšími dvěma soudci z povolání téhož soudu.²⁹³ Prováděcí předpisy ještě více zdůraznily mimořádnost tohoto institutu, když všechny osoby oprávněné k podání stížnosti pro porušení zákona instruovaly, aby bedlivě uvažovaly otázku vhodnosti jejího podání v méně závažných případech, kde vadné rozhodnutí lidového soudu neporušilo závažnějším způsobem práva a oprávněné zájmy občanů a kde nebyl ve veřejnosti vzbuzen vadným rozhodnutím nepříznivý ohlas. V takových případech zpravidla stačilo konkrétní pochybení zkonzultovat s předsedou lidového soudu a vysvětlit mu jeho podstatu.²⁹⁴ O tom, že zákonodárce některé aspekty zákonných ustanovení nedomyslel, svědčí ustanovení § 39 odst. 2 zákona, z kterého se při ryze slovním výkladu dá odvodit, že stížnost pro porušení zákona lze podat jen v případě, kdy lidový soud rozhodoval ve formě rozsudku, přičemž

²⁹² Srov. § 247 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., tr. řádu a § 240 věta první Zákona č. 99/1963 Sb., o.s.ř.

²⁹³ Srov. §§ 15 odst. 3), 20 odst. 1), odst. 2) Zákona č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů.

²⁹⁴ Blíže: odd. IV Instrukce ministerstva spravedlnosti k provádění zákona o MLS z 31. 5. 1961, čj. 715/61-L, Věst. Min. spr. č. 7/1961 a odd. IV Metodického pokynu generálního prokurátora pro činnost prokurátorů při provádění zákona o MLS z 25. 5. 1961, čj. III/1 – Gn 11/61, poř. č. 1/1961 Sb. metod. pokynů.

vzhledem k toliko kasační pravomoci okresního soudu tento v rámci odvolání rozhodoval převážně usnesením.²⁹⁵

Závěrečné §§ zákona 45 a 46 se věnovaly vztahu zákona k ustanovení Zákona č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, o čemž bylo pojednáno v závěru kapitoly 1.3.1.

Poslední § 47 stanovil účinnost zákona od 1. 7. 1961.

²⁹⁵ Blíže: TOLAR, J., K problematice opravných prostředků proti rozhodnutím MLS, Právník 1964, ročník 103, číslo 7, str. 679-684.

1.5. Projednávání provinění národními výbory

Současně s nabytím účinnosti zákona o MLS, nabyl účinnosti i Zákon č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku. Oba zákony měly stejnou ideologickou podstatu, vycházející ze zásad vytčených v Usnesení ÚV KSČ z prosince 1960, o dalším upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. Vzájemná souvislost obou zákonů pramenila ze skutečnosti, že Zákon č. 60/1961 Sb. kromě pravomoci projednávat přestupky, svěřil NV též pravomoc k projednávání provinění, avšak pouze za předpokladu neustavení MLS v konkrétním místě.²⁹⁶ Z tohoto důvodu byly texty obou zákonů vzájemně přizpůsobeny, a to až do doslovného převzetí skutkových podstat provinění ze zákona o MLS do Zákona č. 60/1961 Sb.²⁹⁷ Stejně tak byla do velké míry sjednocena i ustanovení o druhu a výměře opatření, jež byla možno za spáchané přestupky a provinění ukládat, jakož i ta o náhradě škody.²⁹⁸ Rozdíl panoval jen v nemožnosti NV ukládat nápravná opatření nebo nařizovat, aby byl provinilec přeložen na nižší funkci nebo pracovní úsek. Soudobá literatura nutnost částečné duplicity obou zákonů odůvodňovala tím: „*aby funkcionáři NV v obcích, kde nebudou působit MLS a kde NV budou projednávat i provinění, nemuseli pracovat se dvěma zákony. Dále je to nutné proto, že při řízení o proviněních budou NV vždy používat ustanovení, jaká platí o projednávání přestupků. To znamená, že NV mohou ukládat za provinění jen ta opatření, jaká mohou ukládat za přestupky, a že o odvolacím řízení budou platit předpisy, jaké platí o odvoláních proti rozhodnutí o přestupcích.*“²⁹⁹

Národní výbory tak projednávaly provinění všude tam, kde nebyly lidové soudy zřízeny, a to s jedinou výjimkou. Z dikce § 1 odst. 2 zákona a důvodové zprávy k němu vyplývala exempce NV k projednávání provinění spáchaných družstevníky v JZD a zaměstnanci na pracovištích formou drobného rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Pokud by i tam nebyl lidový soud ustaven, uvedená jednání měla být projednána jako kárná disciplinární provinění podle Zákona č. 24/1957 Sb., za předpokladu tamějšího působení kárného orgánu. NV byla uložena nijak konkretizovaná povinnosti v takových případech působit, aby Zákon č. 24/1957 Sb. byl

²⁹⁶ Srov. § 33 odst. 1, zákona č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, ve znění účinném do 31. 12. 1967.

²⁹⁷ Srov. §§ 15-21 zák. o MLS a §§ 34-40 zákona č. 60/1961 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1967.

²⁹⁸ Srov. § 31 zák. o MLS a §§ 26 a 27 zák. č. 60/1961 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1967.

²⁹⁹ Místní lidové soudy v závodech, Práce, Praha 1962, str. 70.

plně uplatňován.³⁰⁰ Jak bylo uvedeno výše, při rozhodování o proviněních měly NV postupovat podle zásad platných pro projednávání přestupků. Jedinou specifikou rozhodování o proviněních, na rozdíl od projednávání přestupků, byla aplikace zásady ústnosti a veřejnosti jednání a nemožnosti rozhodnout v blokovém řízení.³⁰¹ Důvodová zpráva stanovila nutnost projednávání proviněních přiblížit nejvíce místu, kde byla spáchána. Z tohoto důvodu bylo jejich projednávání svěřeno MNV a jen výjimečně, kde pro to nebyly podmínky, ONV. Projednávali ONV podle § 41 odst. 2 zákona proviněních sám, mohl tak učinit i v místě bydliště nebo pracoviště provinilého občana. Funkčně příslušné k projednávání proviněních byly zásadně komise NV, přičemž povaha proviněních k tomu předurčovala Komise pro ochranu veřejného pořádku. Ustanovení § 41 odst. 3 zákona umožňovalo, aby u komisí okresních, městských a obvodních NV byly pro projednávání proviněních v odůvodněných případech zřizovány užší komise.

Zakotvením zásady projednávat proviněních podle ustanovení o přestupcích mělo za následek vznik rozdílů právních úprav v projednávání proviněních před MLS a před NV. Některé z nich byly již zmíněny, ale pro přehlednost si je dovoluujeme shrnout komplexně:

1. O odvolání proti rozhodnutí orgánu NV ve věci proviněních rozhodoval vyšší orgán NV téhož stupně, zatímco o odvolání proti rozhodnutí MLS rozhodoval okresní soud.³⁰² Proti rozhodnutí MLS byla nadto možnost podat stížnost pro porušení zákona.

2. MLS mohly na rozdíl od NV uložit nápravné opatření a v případě pracoviště i přeložení na nižší funkci, MLS však na rozdíl od NV nemohl vyslovit zabránění věci.

3. V řízení před MLS mohlo být proviněních mladistvého projednáno jen výjimečně, zatímco Zákon č. 60/1961 Sb. takové omezení neměl.

³⁰⁰ Srov. Vládní návrh zákona o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2019-20-11]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0041_01.htm.

³⁰¹ Srov. § 41 odst. 1 zákona č. 60/1961 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1967.

³⁰² Proti rozhodnutí orgánu NV bylo možno podat odvolání k vyššímu orgánu téhož NV, a to do 15 dnů. O odvolání proti rozhodnutí, které v první stolici vydala užší komise, rozhodovala komise NV, při níž byla užší komise zřízena. Odvolání mělo vždy odkladný účinek.

4. Rozsudky MLS se vyhlášovaly jménem republiky.³⁰³

K problematice rozlišování přestupků a provinění viz kapitola 1.6., ke zrušení pasáže zákona o projednávání provinění viz kapitola 1.9.

³⁰³ Blíže k problematice projednávání provinění národními výbory např. ČERVENÝ, Z. Projednávání provinění, in Socialistická zákonnost, číslo 3, 1966, str. 146-152.

1.6. Aplikace zákona o místních lidových soudech

Od 1. 7. 1961, kdy zákon nabyl účinnosti, do konce roku 1961 bylo na území ČSSR ustaveno celkem 667 těchto soudů. K 31. 3. 1963 jejich počet stoupl na 879, přičemž ty k tomuto datu uložily celkem 32.899 opatření.³⁰⁴ Druhá polovina roku 1961 se nesla spíše ve znamení jejich vytváření a organizování, skutečně rozhodovací činnost těchto soudů v masivnějším měřítku započala až v roce 1962.³⁰⁵ Soudci při aplikaci zákona naráželi na řadu zákonem neřešených otázek, které působily v praxi čím dále více problémů a odhalovaly tak nedostatky zákona jako celku. Nebyli to však jen soudci lidových soudů, komu aplikace zákona způsobovala potíže. Problémy s ní měli i soudci okresních soudů, což dokumentuje následující případ. V listopadu 1962 vydal MLS v Písku rozhodnutí, kterým uznal provinilce vinným proviněním proti socialistickému soužití podle § 19 písm. a) zákona. Toho se provinilý dopustil tím, že v hádce násadou od koštěte udeřil poškozenou a způsobil jí tím zranění, za což mu soud vyslovil napomenutí. Současně provinilému uložil i povinnost k uhrazení regresivní náhrady léčebných výloh poškozené poskytnutých Okresním ústavem národního zdraví (dále jen OUNZ). Naproti tomu poškozené doporučil obrátit se s jí uplatněným nárokem na náhradu škody na okresní soud. Proti uvedenému rozhodnutí podala poškozená k Okresnímu soudu v Písku odvolání. Okresní soud, toliko na podkladě poškozenou podaného odvolání, rozhodl ve věci v únoru 1963 rozsudkem. Tím změnil rozsudek lidového soudu, tak, že provinilému uložil peněžité trest ve výši 200 Kčs. Proti tomuto rozhodnutí okresního soudu podal stížnost pro porušení zákona ve prospěch provinilého krajský prokurátor v Českých Budějovicích. Ten porušení zákona ze strany odvolacího soudu spatřoval v excesu z možného rozsahu přezkumu, neboť okresní soud se k odvolání poškozené nezabýval jen otázkou nepřiznání nároku na náhradu škody, ale i podstatou věci, což mělo za následek vynesení meritorního rozhodnutí a uložení přísnějšího opatření.

Podanou stížností se zabývalo presidium Krajského soudu v Českých Budějovicích, které přezkoumalo jak správnost všech výroků napadaného rozhodnutí, tak i řízení, jež mu předcházelo. Poté dospělo k závěru o porušení zákona především postupem okresního soudu, ale zčásti i toho lidového. Presidium nejprve konstatovalo správnost zjištění skutkového stavu, právní kvalifikace a zákonnosti vysloveného trestu

³⁰⁴ Údaje převzaty z TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965 str. 25 a 31.

³⁰⁵ Zpráva ze zasedání pléna Nejvyššího soudu ČSSR, in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963.

v rozhodnutí lidového soudu. Naproti tomu rozhodnutí okresního soudu shledalo zcela nezákonným, neboť za situace podání odvolání toliko poškozenou, mohl tento opravný prostředek směřovat jen do výroku, který se poškozené přímo dotýkal, tj. do výroku o náhradě jí způsobené škody.³⁰⁶ To odvolací soud limitovalo k přezkumu pouze výroku o náhradě škody, který nota bene učiněn nebyl, neboť nalézací soud poškozené doporučil, aby se s tímto nárokem, z důvodu bližšího nevyčíslení škody a potíží, které by mu takové vyčíslování působilo, obrátila na okresní soud. Vzhledem k okolnostem, tak jediným zákonným postupem bylo odvolání poškozené pro jeho nedůvodnost zamítnout, namísto zcela nezákonného přezkumu uloženého opatření. Okresní soud však porušil zákon i v dalším z jeho ustanovení, když k odvolání poškozené rozsudek lidového soudu změnil a provinilému uložil peněžitý trest ve výši 200 Kčs. Důvodem nezákonnosti jeho postupu bylo výslovné zákonné ustanovení zmocňující odvolací soud k odvolání oprávněného účastníka opravovat jen nepodstatná pochybení, tj. taková, která neměla vliv na rozhodnutí ve věci samé a jejichž opravou by nedošlo ke změně rozhodnutí, čímž změna uloženého opatření rozhodně nebyla.³⁰⁷ Čistě z formálního hlediska je nutno upozornit i na to, že okresní soud provinilému uložil „peněžitý trest“, tedy sankci, kterou zákon ani uložit nedovoloval.³⁰⁸ Na základě všech uvedených skutečností presidium krajského soudu rozhodnutí okresního soudu pro jeho nezákonnost zrušilo a zároveň odvolání poškozené zamítlo. Za nezákonné však částečně shledalo i rozhodnutí MLS, týkající se uložení povinnosti provinilému k regresivní náhradě škody OÚNZ, když ten nárok na náhradu škody v řízení vůbec neuplatnil.³⁰⁹ Pikantérii celého případu představovalo flagrantní porušení zákona právě ze strany okresního soudu coby orgánu, který byl naopak zákonem povolán činnost MLS, mj. instruktážemi jeho soudců, na kterých měli být seznamováni se zásadami zákona, s jejich právy a povinnostmi a způsobem projednání věcí, usměrňovat. Okresní soud měl dále formou „patronátu“ zajišťovat instruktáž předsedy senátu lidového soudu, spočívající i ve vysvětlení právní stránky případu tak, aby rozhodnutí bylo v souladu s

³⁰⁶ Srov. § 33 odst. 2 písm. a) zákona o MLS.

³⁰⁷ Srov. § 34 zák. o MLS. Okresní soud mohl zákonnost uloženého opatření posuzovat jen na podkladě odvolání podaného provinilým nebo prokurátorem. Pokud by dospěl k závěru, že opatření neodpovídá zákonu, mohl, byť jen v tomto výroku rozsudek MLS zrušit a věc mu vrátit k novému projednání a rozhodnutí.

³⁰⁸ Srov. § 31 odst. 1 písm. c) zák. o MLS

³⁰⁹ Rozhodnutí presidia krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 6. 1963 sp. zn. To pres 1/63, in: Sběrka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964.

právními předpisy.³¹⁰ Na uvedeném případě bychom mohli uplatnit rčení „kozol zahradníkem“, když příslušný senát okresního soudu prokázal zásadní neznalost zákona, kterou měl sám soudcům lidových soudů vštěpovat.

V trestních kauzách, kde skutkové podstaty trestných činů a provinění vzájemně kolidovaly, otevřel zákon prostor pro možnost obhajoby obžalovaných směrem k překvalifikování trestných činů na provinění. Okresní soudy, pokud takovou obhajobu neuznaly, musely nově do odůvodnění odsuzujících rozsudků zahrnovat úvahy, proč konkrétní skutek obžalovaných neposoudily jako provinění, ale již jako trestný čin, což v praxi vedlo k nejednotnosti jejich postupu.³¹¹ Nová deliktní kategorie začala klást zvýšené nároky na zjišťování všech okolností souzeného skutku, což např. u majetkových trestných činů vedlo k požadavku skutečně exaktního zjišťování výše škody. Příkladem může být odsouzení vedoucí kostymérky Československé televize pro trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, kterého se dopustila tím, že v dubnu 1961 vyměnila pánský oblek v hodnotě 1.500 Kčs za starší oblek v hodnotě 700 Kčs, čímž měla Československé televizi vzniknout škoda 894 Kčs. Okresní soud jí za to uložil podmíněný trest odnětí svobody v trvání 8 měsíců s odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 2 let. Odvolací krajský soud při nezměněném popisu skutku a jeho právní kvalifikace obžalované pouze zmírnil uložený podmíněný trest na odnětí svobody v trvání 3 měsíců se zkušební dobou 1 roku. Obžalovaná od počátku namítala, že oblek neměl tak vysokou hodnotu, z jaké vycházel prvoinstanční soud. Věcí se nakonec na základě stížnosti pro porušení zákona zabýval Nejvyšší soud, který oba rozsudky zrušil s poukazem na nesprávné a rovněž nedostatečné zjištění výše škody a nařídil okresnímu soudu věc znovu projednat a rozhodnout. Okresní soud současně instruoval, aby zjistil skutečnou hodnotu zpronevěřeného obleku s ohledem na možnost posoudit žalované jednání jen jako provinění podle § 16 odst. 1 zákona o MLS.³¹²

Z hlediska vývoje právní kvalifikace se zajímavý případ odehrál 6. 5. 1962 krátce po půlnoci v Praze. Obžaloba vinila vojína základní služby ze surového napadení kolegy, kterému měl údery pěstí do hlavy způsobit vážná zranění mající za následek jeho úmrtí. Prvoinstanční vojenský obvodový soud ho uznal vinným trestným činem úmyslného ublížení na zdraví s následkem smrti, za což mu uložil nepodmíněný trest

³¹⁰ Instrukce ministra spravedlnosti z 31. 5. 1961, odd. VI, k provedení zákona o MLS, Věstník min. spr. č. 7/1961.

³¹¹ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 27. 3. 1963 sp. zn. 8 Tz 15/63 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964.

³¹² Blíže rozhodnutí Nejvyššího soudu z 22. 8. 1962 sp. zn. 8 Tz 49/62 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964.

odnětí svobody v trvání 3 let.³¹³ Odsuzující rozsudek byl napaden odvoláním obžalovaného, opírající se o závěry znaleckého posudku hodnotící jím vedené údery na hlavu poškozeného pouze jako pravděpodobnou příčinu smrti, kterou bylo bezprostředně prasknutí cévní výdutě. Posudek nevyloučil i jiné možné příčiny vedoucí k smrti poškozeného, s údery pěstmi do oblasti hlavy vedenými obžalovaným nesouvisejícími. Odvolací vyšší vojenský soud jednání obžalovaného překvalifikoval na nedbalostní ublížení na zdraví s následkem smrti a uložil mu nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 15 měsíců.³¹⁴ I on dospěl k závěru o utrpění smrtelných zranění poškozeným ze strany obžalovaného, avšak v okolnostech zavinění shledal nedbalost, nikoliv úmysl, když podle jeho mínění nebylo možno dokázat obžalovanému úmysl zranit poškozeného takovým způsobem. Nejvyšší soud po zhodnocení důkazní situace konstatoval pochybení obou soudů, když bez přesvědčivého odůvodnění vzaly za bezpečně prokázanou příčinnou souvislost, tam kde byla prokázána pouze pravděpodobnost.³¹⁵ V konečné instanci se tak právní kvalifikace jednání obžalovaného, tč. již po ukončení základní vojenské služby v záloze, překvalifikovala ze závažného trestného činu na toliko provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. a) zákona o MLS.³¹⁶ Přes uvedená zjištění však již tato kauza nemohla být z důvodu procesní ekonomie příslušnému lidovému soudu postoupena, když ten by beztak o věci z důvodu uplynutí lhůty 1 roku od spáchání provinění rozhodovat nemohl.³¹⁷ Nejvyššímu soudu tak zbyla jediná možnost, a to oba předchozí rozsudky zrušit a obžalovaného plně obžaloby zprostit.³¹⁸

Zdaleka největší problémy s aplikací zákona měly senáty lidových soudů, což vyplývalo ze samotné povahy této právní normy. Zákon totiž dle slov dr. J. Pastorka, předsedy trestního kolegia Nejvyššího soudu upravoval: „*pouze základní otázky*

³¹³ Srov. § 221 odst. 1, 4, zákona č. 140/1961 sb., trestní zákon ve znění účinném k 16. 7. 1963.

³¹⁴ Srov. § 224 odst. 1 zákona č. 140/1961 sb., trestní zákon ve znění účinném k 16. 7. 1963.

³¹⁵ Konkrétní pochybení spočívalo v závěru, že prasknutí cévní výdutě, které bylo bezprostřední příčinnou smrti poškozeného, způsobily údery, které na hlavu poškozeného vedl obžalovaný. Nejvyšší soud vyloučil příčinnou souvislost mezi jednáním obžalovaného a následkem smrti poškozeného v souladu se zásadou *in dubio pro reo*, když dospěl k závěru o nemožnosti bezpečného určení konkrétní varianty skutkové děje a s tím spojené volby pro obžalovaného nejpříznivější varianty. S přihlédnutím k pitevnímu protokolu a lékařským zprávám poškozeného, výpovědi obžalovaného a svědků, spolu s faktem, že obžalovaný o případných zdravotních indispozicích poškozeného nevěděl a ani vědět nemohl, stejně tak z charakteru zasazovaných ran a způsobu vedení útoku pak Nejvyšší soud svá zjištění uzavřel s tím, že obžalovaný nemohl vědět o možnosti poškozenému ublížit na zdraví. Tím vyloučil jakoukoliv formu zavinění včetně nevědomé nedbalosti a současně i odpovědnost obžalovaného za jakýkoliv trestný čin.

³¹⁶ Skutková zjištění byla uzavřena s tím, že obžalovaný dne 5. 5. 1962 okolo 00:00 hodin v Praze 6, Libocké ul., před domem č. 24 zbil poškozeného, čímž hrubým jednáním narušil soudružské soužití občanů.

³¹⁷ Srov. § 222 odst. 2 tr. řádu a § 15 odst. 3 zákona o MLS.

³¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 15. 5. 1963 sp. zn. Tzv. 8/63,

ustanovování, činnosti a řízení MLS“, neboť „*politickým požadavkem bylo, aby zákon o MLS nebyl zatížen přemírou ustanovení upravujících podrobně všechny otázky řízení před místními lidovými soudy, aby se pracující, pro které je zákon především určen, mohli rychle a bez velkých nesnází seznámit se zásadami zákona.*“³¹⁹ Takový charakter zákona spolu s faktem, že ho v první řadě aplikovali v právu nevzdělání lidé, vedl v relativně krátké době od jeho účinnosti k nutnosti jednotného výkladu některých sporných otázek. Jako neúčinnější způsob řešení byla zvolena forma instrukce, tj. interně normativně závazného aktu, který měl sporné záležitosti vyřešit. Úkol příslušnou směrnicí připravit připadl, coby nejvyššímu soudnímu orgánu dozírajícímu na soudní činnost všech ostatních soudů, Nejvyššímu soudu ČSSR, resp. jeho plénu.³²⁰ To získalo mnoho podnětů, jak od již fungujících lidových soudů, tak od těch okresních, majících nad nimi ze zákona dozor, a připravilo návrh příslušné směrnice. Návrh byl dále poslán do připomínkového řízení a finálně projednán na zasedání pléna Nejvyššího soudu v březnu 1963. Toho se kromě jeho členů zúčastnili i účastníci připomínkového řízení, tj. předsedové krajských soudů, náčelníci vojenských soudů, ministr spravedlnosti A. Neumann a první náměstek generálního prokurátora J. David. V rozpravě k návrhu vystoupilo 14 účastníků zasedání. Ti vydání směrnice zhodnotili jako pomoc jak lidovým, tak okresním soudům, přičemž uvedli své poznatky o praxi těchto soudů a při této příležitosti prezentovali své návrhy a připomínky. Mezi diskutujícími byl i Dr. Pastorek, který poznamenal, že: „*při řešení těchto otázek bylo nutno vycházet především ze smyslu a politického účelu zákona o MLS.*“ Po proběhlé diskusi a drobných korekturách doporučil ministr spravedlnosti plénu Nejvyššího soudu předložený návrh ke schválení, což se také stalo, když na samém závěru zasedání byla přijata Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech.³²¹ Ta se podrobně zabývala: I. řízením podle zákona, tj. a) vlastním jednáním, b) úlohou veřejnosti při projednávání věci, c) příslušností soudů, d) řízením o

³¹⁹ Blíže Zpráva ze zasedání pléna Nejvyššího soudu ČSSR, in: Sběrka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963.

³²⁰ Podle § 26 písm. a) zákona č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů, Nejvyšší soud zajišťoval jednotný výklad a jednotné užívání zákonů a jiných právních předpisů, zejména vydáváním směrnic pro jejich správný výklad. Podle § 30 odst. 2 písm. a) téhož zákona vydávat směrnice k zajištění jednotného výkladu a jednotného užívání zákonů a jiných právních předpisů pro jejich správný výklad příslušelo plénu Nejvyššího soudu. To se skládalo z předsedy Nejvyššího soudu, jeho náměstků a ostatních soudců z povolání Nejvyššího soudu.

³²¹ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech z 1. 3. 1963, in: Sběrka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963, č. 1.

odvolání proti jejich rozhodnutím, II. vlastním rozhodnutím a jeho výkonu a za III. rozlišením mezi přestupkem, proviněním a trestným činem.

Dosavadní praxe lidových soudů byla kritizována za projednávání jednak poměrně málo věcí z vlastních podnětů soudů, resp. společenských organizací a vedení závodu³²² a dále za ignoraci ustanovení § 24 odst. 2. zákona, tj. projednávat pouze věci řádně objasněné.³²³ Pro vlastní projednávání jednotlivých kauz byl zdůrazněn charakter soudního řízení, jež mělo probíhat důstojně avšak s nutností oproštění se od všech zbytečných formalit. S přihlédnutím k faktu, že zákon dával v ustanoveních §§ 7, 29 a 30 pouze základní vodítka, jak mají příslušné senáty postupovat a jejich předsedy nevázal na přesně stanovený postup soudního jednání, směrnice upřesnila nezbytnost dodržet při řízení vždy: a) zásadu ústnosti a veřejnosti, b) plné uplatnění práva obhajoby, c) požadavek zjištění skutečného stavu věci, který v sobě zahrnuje i objasnění pohnutek, které provinilého občana ke spáchání provinění nebo trestného činu vedly, a příčin, které umožnily nebo usnadnily spáchání provinění nebo trestného činu, d) vyhlášení rozhodnutí jménem republiky.³²⁴

V rámci dosavadní rozhodovací praxe se objevil i zákonem zcela neřešený problém v určení pravomoci lidových soudů ve vztahu k osobám, jejichž přítomnost byla při jednání klíčová, v situacích, kdy se tyto odmítly jednání zúčastnit. Zákon absentoval ustanovení, které by lidovým soudům dovolovalo ukládat pořádkové pokuty provinilým občanům anebo svědkům, kteří by se k jednání bez omluvy nedostavili. Stejně tak nedisponoval ustanovením, které by umožňovalo předvádění nedostavivších se provinilých občanů.³²⁵ Směrnice soudům v těchto situacích výslovně zakázala orgány VB o předvedení nedostavivšího se provinilého občana žádat. Zajištění účasti provinilého občana doporučovala realizovat prostřednictvím společenských organizací

³²² Drtivá většina případů byla soudům postupována od státních orgánů a předpokládaná iniciativa těch společenských byla nepatrná.

³²³ Zdůrazněna byla zejména nutnost objasnění skutečností týkajících se osoby provinilého občana, jako byl třídní charakter, osobní vlastnosti a poměry. Pokud potřebné podklady nedodaly společenské organizace či státní orgány, mohly se MLS se žádostí o sdělení některých potřebných skutečností obracet na orgány VB, které byly povinny jim vyhovět.

³²⁴ Uvedené zásady dále rozváděla, když předsedům senátů uložila povinnost ještě před projednáním věci seznámit občana, jehož případ měl být projednáván, s obsahem návrhu a výsledky jeho prověření v informativním výsledku vedeného formou pohovoru. Pouze pokud nebylo možno takové seznámení provést formou osobního pohovoru, mohlo se tak stát písemně, formou informace v obsílce, která kromě doby a místa jednání měla obsahovat i jasné a stručné vyličení skutkové podstaty případu. V takovém případě měl být občan zároveň poučen o možnosti se ke skutkovým zjištěním vyjádřit, a ještě před veřejným projednáním věci učinit u předsedy senátu případné návrhy.

³²⁵ Podle § 3 zákona o MLS se soudy mohly obracet na orgány VB pouze se žádostí o výslech svědků anebo o jiné prověření skutečností důležitých pro rozhodnutí, jestliže by jim jejich prověření jiným způsobem činilo značné obtíže.

jeho pracoviště formou osobního pohovoru. Pokud by i přesto panovala důvodná obava, že se provinilec nebo svědek nedostaví, bylo nutné řízení připravit tak, aby věc mohla být objasněna a vyřízena i bez přítomnosti těchto osob. Soudům bylo ve smyslu § 3 zákona doporučeno obrátit se na NV, orgány VB anebo okresní soud se žádostí o výsledky svědka, aby v řízení před nimi mohl být zápis o takové výpovědi přečten. V případě obavy o nedostavení se provinilého občana, bylo podle směrnice zvláště nutné zajistit organizování veřejnosti z prostředí, kde tento pracuje anebo žije a využít tak její aktivity ke zhodnocení jak věci, tak provinilce. A tak navzdory proklamaci stěžejní zákonné zásady projednávání všech věcí v přítomnosti účastníků, připustila možnost o věci jednat v jejich nepřítomnosti, čímž de facto došlo k zeslabení povahy lidových soudů, coby státních orgánů. Naproti tomu význam zásady veřejnosti jednání jako charakteristického rysu lidových soudů, měl být bezpodmínečně zachován.³²⁶ Podle směrnice aplikace této zásady mj. neumožňovala z účasti na projednávání věci vyloučit svědky před tím, než budou vyslechnuti. Veřejnost však měla být dobře ze strany soudů organizována, přičemž zohledněna měla být spíše její kvalita než kvantita. Účastníci jednání se měli především občané, kteří provinilce znali, mohli věc objasnit a zejména disponovali možnostmi na provinilce pozitivně působit. Soudům v obcích bylo doporučeno ve vhodných případech konat zasedání přímo na pracovišti provinilého občana.³²⁷ Směrnice poukázala i na skutečnost v praxi přílišného nerespektování ustanovení § 14 odst. 2 zákona o výjimečnosti projednávání provinění mladistvých, tj. osob, které v době činu nedovršily 18. rok věku a zdůraznila zásadu preference jejich nápravy prostřednictvím dobrovolných společenských organizací jako např. ROH, ČSM, brigád socialistické práce a kolektivů o tento titul soutěžících. Pokud by i přesto věc mladistvého provinilce lidový soud projednával, měl povinnost zajistit přítomnost rodičů nebo jiných zákonných zástupců mladistvého spolu se zástupcem orgánů pověřeného péčí o mládež.

Praxe přinesla i nejednotnost v řešení kompetenčních sporů mezi jednotlivými lidovými soudy, a proto jim směrnice předepsala povinnost si ještě před zahájením projednávání věci, zjistit, zda jsou k projednání takového případu vůbec věcně a místně

³²⁶ Přítomnost veřejnosti u jednání byla označena za rozhodující výchovný prostředek, spočívající především ve veřejném projednání věci a působení na provinilého občana silou veřejného mínění a morálního odsouzení.

³²⁷ Účast veřejnosti měla být zajištěna v úzké spolupráci se společenskými organizacemi, přitom mělo být dbáno o účast jejich zástupců, resp. zástupců vedení podniků a v případě mladistvého provinilce o zástupce z řad ČSM. Společenská organizace nebo pracovní kolektiv mohl u jednání převzít za provinilce záruku. Takové prohlášení, závazek, nebylo nutno přijímat formou usnesení, když mělo být pouze poznamenáno v zápise o jednání, aby k němu mohlo být při jednání přihlédnuto.

příslušnými. Stejnou povinnost uložila i státním orgánům, činícím soudům na projednání věci návrhy. Jen tak mělo být zabráněno zatížení soudů značnou agendou přezkumů bez věcného vyřízení. Samotný zákon k projednávání provinění a trestných činů stanovil preferenci lidového soudu na pracovišti a jen za předpokladu jeho neexistence nebo nepřislušnosti soudu podle místa, ve kterém provinilec bydlel.³²⁸ To přineslo aplikační problémy pro řešení situací rozdílnosti míst trvalého a přechodného pobytu provinilce za předpokladu ustanovení lidového soudu v obou místech. Řešením mělo být projednání věci tím soudem, který mohl lépe věc posoudit a účinněji na provinilce výchovně působit a zároveň disponoval i možností přizvat k projednání věci takovou veřejnost, jejíž složení by nejlépe zajišťovalo možnost se na objasnění případu podílet. Zmíněný postup měl být aplikován i v situacích, kdy se na deliktním jednání podílelo více osob, nejčastěji jako spolupachatelé. Ke společnému projednání věci, toliko u jednoho z jinak více místně příslušných soudů, mohlo dojít pouze pokud by to přispělo k lepšímu objasnění věci nebo výchovného působení na všechny provinilce.³²⁹ V situacích změny příslušnosti, zapříčiněné skončením pracovního poměru provinilce na závodě či přestěhování se do jiné obce, bylo soudům uloženo povinné postoupení věci. Pokud tedy původně příslušnému soudu taková věc napadla, byl nucen ji z důvodu nepřislušnosti postoupit soudu příslušnému podle nového pracoviště, resp. bydliště provinilce. Pro případ, že by na novém pracovišti nebo bydlišti provinilce nebyl lidový soud ustanoven, bylo požadováno věc postoupit místně příslušnému NV, avšak za předpokladu, že provinilec byl stíhán toliko pro provinění.³³⁰ Jestliže však byl lidovému soudu postoupen, ať už prokurátorem nebo okresním soudem, k projednání trestný čin a stíhaný občan pracoviště anebo bydliště změnil, bylo třeba věc těmto postupitelům vrátit. Variantou bylo přímé postoupení lidovému soudu příslušnému podle nového pracoviště nebo bydliště obviněného. Obdobně bylo třeba postupovat v případech, kdy se provinilec dopustil provinění před nastoupením vojenské služby, ale v době

³²⁸ Srov. § 12 odst. 2 písm. a) zákona o MLS.

³²⁹ Společné řízení mělo být zorganizováno postupem podle § 12 odst. 3 zákona, tj. postoupením věci z hlediska vhodnosti. Směrnice zdůraznila možnost takového postupu pouze v případě příslušnosti MLS ve vztahu ke všem provinilcům, když postupem podle citovaného ustanovení zákona šlo měnit pouze příslušnost místní, nikoliv věcnou. Ke společnému projednání, tak např. nešlo spojit věc více provinilců, pokud by pro některé provinilce byla dána příslušnost NV, proto, že na jejich pracovišti a v místě jejich bydliště nebyl dosud MLS ustanoven.

³³⁰ Při stanovení místní příslušnosti NV směrnice vycházela z extenzivního výkladu ustanovení § 41 Zákona č. 60/1961 Sb. upravující způsob projednání provinění NV zásadně v ústním a veřejném jednání a z toho dovodila určení místní příslušnosti NV podle kritéria místa bydliště provinilce na rozdíl od projednání přestupků, kde byla tato příslušnost založena místem spáchání přestupku.

projednání již pravomoci vojenských soudů podléhal.³³¹ Pro praxi velmi důležité usměrnění představovala zásada vázanosti senátů lidových soudů rozhodnutím prokurátora nebo okresního soudu o postoupení věci pouze v povinnosti věc projednat, nikoliv však v otázce právní kvalifikace. Lidový soud tak mohl po projednání a řádném objasnění věci uznat provinilého občana vinným pouze proviněním, pokud by došel k závěru, že projednávaný skutek není, vzhledem k nepatrnému stupni nebezpečnosti pro společnost, trestným činem.

Dalšími oblastmi, kterým se směrnice věnovala, byly odvolací řízení a rozhodnutí lidových soudů, resp. jejich výkon. U odvolání upřesnila, že osobou oprávněnou podat proti rozhodnutí odvolání je i poškozený, coby občan, jehož se rozhodnutí přímo dotýká, na druhou stranu vyloučila, aby v případě majetkového sporu podávali odvolání orgány nebo organizace, a to z důvodu nemožnosti podat k takovému sporu podnět. Zákon neobsahoval ustanovení o počítání lhůt, proto bylo nutno upřesnit, že lhůta 15 dnů pro podání odvolání začíná běžet dnem následujícím po dni, kdy bylo v jejich přítomnosti vyhlášeno. Zákon rovněž nestanovoval formu, jakou se rozhodnutí sděluje osobám nepřítomným při jeho vyhlášení. Směrnice vydala doporučení zaslat jim opis takového rozhodnutí do vlastních rukou a v takovém případě lhůtu k odvolání počítat ode dne následujícího po dni, kdy jim bylo písemně sděleno. Rozdílný postup zvolila u orgánů a organizací, které daly k projednání věci podnět a prokurátora, kterým se rozhodnutí neměla sdělovat písemně a odvolací lhůta jim počala běžet dnem následujícím po vyhlášení příslušného rozhodnutí. Výjimku představoval i postup při projednání trestného činu z podnětu prokurátora, v takovém případě činila lhůta k odvolání 15 dnů ode dne, kdy byl prokurátor lidovým soudem vyrozuměn o výsledku projednání postoupené věci. Vyrozumění se mělo realizovat zpravidla zasláním spisu prokurátorovi k nahlédnutí. Vzhledem k tomu, že zákon nestanovil žádné podrobnosti o projednávání odvolání okresními soudy bylo nutné i tuto oblast podrobněji reglementovat. Okresní soud měl při projednání odvolání postupovat v následující formě a způsobem:

1. v neveřejném zasedání pokud,

³³¹ Dle dikce § 44 zákona nebyly MLS věcně příslušné k projednávání provinění osob podléhajících vojenské pravomoci. V takovém případě provinění vyřizoval příslušný velitel v rámci své kázeňské pravomoci a naopak spáchala-li provinění osoba podléhající pravomoci vojenských soudů za trvání poměru, který tuto pravomoc založil a k projednání takového provinění mělo dojít po skončení tohoto poměru, byl k projednání věci příslušný MLS.

- a) odvolání zamítal v situacích, kdy bylo podáno opožděně nebo sobou neoprávněnou. Neoprávněnou osobou byla i osoba, která se odvolání po vyhlášení rozhodnutí lidového soudu výslovně vzdala.
- b) rušil rozhodnutí MLS a věc postupoval některému orgánu nebo organizaci uvedených v § 25 zákona, měl-li za to, že věc může být vyřízena pro malou závažnost některým z těchto orgánů nebo organizací.
- c) řízení zastavil shledal-li pro takový postup důvody.
- d) v majetkových věcech napadené rozhodnutí zrušil a ve věci sám rozhodl, pokud zjistil, že MLS nebyl k projednání věci místně příslušný, a že naopak příslušný je okresní soud.³³²

2. ve veřejném zasedání pokud,

- a) odvolání zamítal nebylo-li důvodné
- b) napadené rozhodnutí rušil a vracel MLS k novému projednání, za situace, kdy shledal jeho nezákonnost.

Podle § 34 odst. 4 zákona mohl okresní soud napravovat nepodstatná pochybení v rozhodnutí lidových soudů. Směrnice k tomu uvedla, že tak mohl učinit i když neuznal odvolání za důvodné, přičemž za nepodstatná pochybení považovala ta, která neměla vliv na zákonnost rozhodnutí a jejichž opravou by nedošlo ke změně rozhodnutí ve věci samé, jako např. chyby v osobních datech, nesprávné citace zákonných ustanovení, či neurčení lhůty k majetkovému plnění. O vázanosti právním názorem odvolacího soudu při zrušení rozhodnutí toho lidového sporu nebylo. Směrnice však úlohu okresního soudu v novém projednání věci výrazně posílila, když stanovila jeho přímou ingerenci vůči nalézacímu soudu. Ta měla spočívat v přímém projednání věci s příslušným senátem MLS a vysvětlení, jakých pochybení se v rozhodnutí dopustil, čímž měla být při novém projednání věci zajištěna správnost a zákonnost nového rozhodnutí.

Zatímco u některých kategorií problémů směrnice zastávala výrazně direktivní směr, u některých otázek její znění vyznělo spíše jako doporučení, které navíc nebylo v budoucnu akceptováno. Výstižným příkladem je aplikace zásady zákazu reformace in

³³² Mohlo se jednat o majetkový spor, jehož hodnota převyšovala 1.000 Kčs anebo o občanskoprávní spor nemajetkové povahy. V takových případech rozhodoval soud po zrušení napadeného rozhodnutí MLS jako soud prvního stupně a proti jeho rozhodnutí ve věci bylo možné podat odvolání ke krajskému soudu. Naproti tomu v řízení o trestném činu nepřicházel takový postup v úvahu, neboť po případném zjištění, že se jedná o trestný čin, který není MLS příslušný pojednávat, mohl okresní soud prvoinstanční řízení pouze zrušit a věc postoupit okresní prokuratuře, neboť trestní stíhání před soudy bylo možné pouze na základě obžaloby podané prokurátorem.

peus v případě zrušení rozhodnutí MLS, toliko na podkladě podaného odvolání ve prospěch provinilého občana. Směrnice k tomu zastávala názor, že: „uložení přísnějšího opatření bude na místě, jen pokud při novém projednání věci místním lidovým soudem dojde k podstatnější změně skutkových zjištění v neprospěch provinilého občana.“ Naproti tomu komentované znění zákona z roku 1964 v případě zákazu reformace in peius uvedlo: „není překážek, aby v novém řízení byl skutek provinilce-odvolatele posouzen v otázce viny přísněji, i když nedojde k podstatnější změně skutkových zjištění v jeho neprospěch.“³³³ Co se týče samotného obsahu rozhodnutí lidového soudu stanovila pro něj celkem 5 variant:

a) postoupení věci jinému orgánu, vyšla-li při zasedání najevo jeho věcná nepřislusnost.³³⁴

b) zastavení řízení, po zjištění, že od spáchání provinění uplynula doba 1 roku,³³⁵ že se občan dopustil provinění anebo trestného činu před dovršením 15. roku svého věku, anebo byl-li tu jiný důvod pro zastavení řízení jako např. smrt provinilce, či pro projednávání čin byl provinilec již potrestán NV nebo okresním soudem (zásada ne bis in idem), resp. pokud by byl stíhán anebo dokonce již odsouzen pro závažný trestný čin a řízení před MLS by nemohlo splnit výchovný účel (zásada neúčelnosti).³³⁶

c) vynesení zprošťujícího rozhodnutí, došel-li po projednání senát k závěru o nemožnosti prokázání spáchání provinění nebo trestného činu konkrétnímu občanovi.

d) uznání provinilého občana vinným a neuložení mu žádného opatření v situaci, kdy by měl senát za to, že samo projednání věci splnilo svůj výchovný účel.

e) uznání provinilého vinným a uložení mu některého z opatření uvedených v § 31 odst. 1 písm. a) – e) zákona.

Pro posledně uvedenou variantu výslovně zakázala kombinaci ukládaných opatření, když v případě prokázání vinny umožňovala provinilci uložit pouze jedno z opatření uvedených ve shora citovaném ustanovení. V rozhodovací praxi se objevily i

³³³ Srov.: Zákon o místních lidových soudech, komentář. Praha: Orbis, 1964, str. 299.

³³⁴ Směrnice pro takovéto případy vydala doporučení věc projednat s příslušným orgánem z hlediska vhodnosti konkrétního opatření, např. zda věc má být projednána jako přestupek komisí pro ochranu veřejného pořádku, anebo zda stačí projednání věci v občanském výboru.

³³⁵ Jeden rok od spáchání přečinu byla promlčecí lhůta, kterou nebylo možno nikterak přerušit, směrnice s uplynutím této lhůty spojovala automaticky nutnost zastavení řízení, i když MLS před jejím uplynutím učinil ve věci nějaké opatření, např. podle § 27 odst. 1, 2 zák. o MLS.

³³⁶ Směrnice připouštěla zastavit řízení a priori před projednáním věci za situace, byl-li mu učiněn návrh na projednání věci a již z tohoto návrhu bylo nepochybné, že by občan musel být po projednání věci zproštěn, ať už z důvodů skutkových (nelze prokázat, že uvedené jednání spáchal obviněný) či právních (uvedené jednání není provinění).

případy, kdy senát nechal provinilce vybrat, zda chce uložit opatření přeložení na nižší funkci anebo přeložení na jiný pracovní úsek. Taková praxe se dočkala jednoznačného odsouzení s odůvodněním, že jediný, kdo se mohl na takovém rozhodnutí kromě samotného senátu podílet, byly ZV ROH a vedení závodu, které měly k oběma variantám poskytnout vyjádření s odkazem na poměry konkrétního pracoviště.

Zdaleka největší pozornost v připomínkovém řízení vzbudila její III. část, týkající se problematiky rozlišování skutků formálně naplňujících znaky přestupku, provinění a trestného činu a odlišují se od sebe jen stupněm nebezpečnosti činu pro společnosti. Směrnice byla nucena reagovat na nesprávné hodnocení konkrétních případů, ze strany jak lidových, tak okresních soudů, mající za následek nesprávnou právní kvalifikaci skutku.³³⁷ To, že soudobá zákonná úprava nebyla v tomto ohledu příliš vhodná je možno demonstrovat na následujícím zcela hypotetickém případě.³³⁸ Čtyři kamarádi ze studií Jan (člen KSČ, pracovník N.P. Loděnice Mělník, s bydlištěm tamtéž), Karel (nestraník, pracovník JZD v Přezleticích, bytem tamtéž), Václav (nestraník, zaměstnanec N. P. Průmstav, aktuálně pracující na stavbě v N.P. Vitana Byšice, bytem Kostelec nad Labem) a Jaroslav (nestraník, administrativní zaměstnanec ČSAD Mělník, bytem Mšeno) se v únoru 1963 sešli v Mělníku, aby se po několika letech od ukončení studií opět společně setkali. Když se po opuštění restauračního zařízení, v již podnapilém stavu kolem 21:00 hod., rozhodli vyprovodit Jaroslava na autobus na nádraží ČSAD v Mělníku, zjistili, že tento mu již ujel. Na nádraží byl však zaparkován jiný autobus, a tak se všichni rozhodli, vzhledem ke svému stavu, že „pojedu“ tímto. Společně otevřeli nezajištěné vstupní dveře autobusu, kterými se dostali dovnitř, v interiéru pak poničili několik sedadel, a nakonec se společným zhoupnutím na zádržné tyči pro cestující pokusili vykopnout boční okno, čímž způsobili ČSAD Mělník škodu ve výši 500 Kčs. V dalším jednání jim zabránila přivolaná hlídka VB, která všechny kamarády zadržela, převezla na stanici, kde byli vyslechnuti, sepsán s nimi protokol a poté propuštěni. Je evidentní, že se všichni dopustili skutkově naprosto identického jednání a je v celku i logické, pokud budeme navíc uvažovat o jejich dosavadní trestní a občanské bezúhonnosti, že by měli být všichni stejně potrestáni, a to ve společném řízení. Nelehký úkol stál již před samotným příslušníkem

³³⁷ Konkrétní jednání byla posuzována jako přestupek, ačkoliv šlo o provinění, nebo jako provinění, ač již šlo o trestný čin a naopak.

³³⁸ Jedná se skutečně o fabulaci, žádný ani podobný případ se nikdy nestal, nebo není autorovi znám. Nicméně případ se snaží co nejvíce zachytit dobovou realitu a vychází z v té době účinné právní úpravy.

VB, který měl jednání oné čtveřice kamarádů právně kvalifikovat. V úvahu přicházely hned 3 typy deliktů, v případě Jaroslava dokonce 4.:

1. Trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 136 odst. 1 písm. a) trestního zákona 1960

„Kdo na majetku, který je v socialistickém vlastnictví, způsobí úmyslně škodu zejména tím, že věc z takového majetku zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou (...) bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem“.

2. Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1) zákona o MLS

„Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se dopustí, kdo takový majetek poškodí, zejména krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo tím, že jej neoprávněně a svévolně užívá anebo ničí, pokud škoda příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs“.

3. Přestupek proti socialistickému soužití podle § 19 zák. č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku

„Přestupku proti socialistickému soužití se dopustí, kdo drobným výtržnictvím, rušením nočního klidu, překročením uzavírací hodiny nebo drobným poškozováním majetku v socialistickém nebo osobním vlastnictví anebo jiným nepřístojným jednáním narušuje v menším rozsahu socialistické soužití“.

4. Kárný (disciplinární) delikt dle § 1 odst. 1, odst. 2 zák. č. 24/1957 Sb. o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví.

„Drobné rozkrádání a jiné úmyslné poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, pokud se ho dopustil na majetku spravovaném podnikem, úřadem, ústavem nebo jinou organizací socialistického sektoru jejich zaměstnanec, se stíhá jako kárné (disciplinární) provinění (dále jen "kárné provinění"), zejména týká-li se takový čin věcí, k nimž má zaměstnanec při výkonu své práce přístup. Jako kárné provinění nelze stíhat čin uvedený v odstavci 1, jestliže užití kárných (disciplinárních) opatření (§ 5 odst. 1) by zřejmě nepostačilo k výchově zaměstnance, zejména se zřetelem k způsobu provedení činu nebo k okolnosti, že se rozkrádání a poškozování majetku v

socialistickém vlastnictví již několikrát dopustil. Jako kárné provinění nelze stíhat čin, převyšuje-li škoda 500 Kčs.“

Podle v té době účinné právní úpravy mohlo dojít k tomuto řešení: Orgán VB nakonec postoupil celou věc jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1 zákona v případě Jana MLS v závodě N.P. Loděnice Mělník, v případě Karla komisi NV v Přezleticích, neboť zde nebyl lidový soud zřízen a ani v JZD ustanoven kárný orgán, v případě Václava MLS při N.P. Vitana Byšice a Jaroslava MLS při MNV v Mělníku, neboť i v jeho závodě nebyl lidový soud ustaven. Janův případ předal lidový soud v loděnicích k projednání ZV ROH, neboť podle jeho názoru vzhledem k závažnosti případu postačilo k jeho nápravě výchovné působení ROH.³³⁹ Po projednání a rozebrání celé kauzy a „promluvení do duše“ byl Jan vyzván k přijetí závazků o zdržení se jakékoliv deliktní činnosti do budoucna, zároveň mu byla stanovena zkušební doba 2 let, kdy bude kolektivem a zvláště vybranými pracovníky sledován a tito budou na něj pozitivně, za účelem jeho převýchovy, působit a v případě spáchání dalšího prohřešku mu půjde předchozí jednání k tíži. Takto byla celá věc uzavřena. Karlův delikt byl projednán komisí NV v Přezleticích, která se rozhodla věc postoupit jako přestupek k projednání MNV Mělník.³⁴⁰ Ten pak Karlův případ klasifikoval jako přestupek podle § 19 zák. č. 60/1961 Sb. a uložil mu veřejnou důtku.³⁴¹ V případě Václava MLS při N.P. Vitana Byšice věc projednat nemohl, protože Václav nebyl zaměstnancem tohoto podniku, ale podniku Průmstav, kde však lidový soud zřízen nebyl, a proto celou věc postoupil lidovému soudu podle místa jeho bydliště. Senát MLS Kostelec nad Labem došel k závěru, že skutek je třeba posoudit jako trestný čin a věc postoupil okresnímu prokurátorovi.³⁴² Okresní prokurátor ve věci podal obžalobu k Okresnímu soudu v Mělníku, neboť v jednání Václava shledal trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví s odůvodněním vyšší společenské nebezpečnosti jednání.³⁴³ Vyšší společenská nebezpečnost činu pro společnost byla odůvodněna tím, že autobusy ČSAD plní nezastupitelnou hospodářskou funkci, neboť pravidelně vozí zaměstnance do práce a žáky do škol, a tedy každé jejich úmyslné

³³⁹ Srov.: a contrario § 2 odst. 1 věta druhá zákona o MLS.

³⁴⁰ Srov. §§ 5 a 20 odst. 4 Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku ve spojení s § 25 zák. o MLS.

³⁴¹ Srov. § 26 odst. 1 písm. b) Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

³⁴² Srov. § 32 odst. 3 zákona o MLS.

³⁴³ Srov. § 136 odst. 1 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

poškození je nutno vnímat jako závažné ohrožení této jejich funkce, a to ještě navíc za situace, kdy podnik nemá dostatek zálohových vozidel, a tak následek jednání pachatele je natolik závažný, že zvyšuje společenskou nebezpečnost jeho jednání do úrovně trestného činu.³⁴⁴ Okresní soud celou věc projednal a shledal Václava vinným trestným činem poškozování majetku v socialistickém vlastnictví a uložil mu trest nápravného opatření v trvání 2 měsíců.³⁴⁵ V případě Jaroslava lidový soud v Mělníku celou věc postoupil kárnému orgánu ČSAD, který věc projednal jako kárné (disciplinární) provinění a uložil mu veřejnou důtku.³⁴⁶

Jestliže někteří autoři hovoří zejména o době na počátku 50. let jako o hypertrofii trestní represe³⁴⁷, my bychom situaci po vydání zákona o MLS označili jako deliktní hyperplazii. Tento stav dokumentuje právě uvedený případ, kdy jeden identický skutek mohl být posouzen buď jako trestný čin nebo provinění, resp. kárné disciplinární provinění či přestupek, a to s odlišnými sankčními důsledky. Jak bylo uvedeno výše, nápravu tohoto stavu měla přinést právě příslušná směrnice. V případě rozlišování mezi přestupkem a proviněním bylo nejprve nutno sjednotit rozdílná stanoviska Nejvyššího soudu a ministerstva vnitra k jejich diferenciaci. Zatímco Nejvyšší soud viděl dělicí kritérium výlučně v kategorii společenské nebezpečnosti činu pro společnost, někteří pracovníci ministerstva zastávali stanovisko, že je třeba přihlížet i k odlišnosti chráněných zájmů společnosti. K těmto připomínkám bylo při zpracování směrnice přihlédnuto, i když jim v plném rozsahu nebylo možno vyhovět.³⁴⁸ Pro rozlišení přestupku a provinění bylo nutno zohlednit skutečnost, že převážná většina přestupků spočívala v porušování předpisů administrativní a pořádkové povahy, tedy ve ztěžování plnění úkolů státní správy a neměla tak ve skutkových podstatách provinění obdobu.³⁴⁹ Teprve u přestupků, u nichž přicházela v úvahu korelace s některým z provinění, bylo

³⁴⁴ Odůvodnění vyšší společenské nebezpečnosti činu plně odpovídá soudní argumentaci, tak jak jsme ji mohli zaznamenat v některých dochovaných trestních spisech Okresního soudu v Mělníku zejména z 1. poloviny 60 let.

³⁴⁵ Srov. § 44 Zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

³⁴⁶ Srov. § 1 odst. 1 Zákona č. 24/1957, Zákon o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví a § 45 odst. 2 a § 31 odst. 1 písm. a) zákona o MLS.

³⁴⁷ Např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39

³⁴⁸ Zpráva ze zasedání pléna Nejvyššího soudu ČSSR, in: Sbírnka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963.

³⁴⁹ Obecná definice přestupku byla obsažena v § 6 Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, podle něhož přestupkem bylo zaviněné jednání, uvedené v § 7-19 téhož zákona a dále zaviněné porušení povinnosti stanovené v jiném právním předpise, pokud se tím ztěžuje plnění úkolů státní správy, ruší veřejný pořádek nebo socialistické soužití občanů, nešlo-li o provinění nebo trestný čin.

nutno zkoumat konkrétní stupeň jejich nebezpečnosti pro společnost.³⁵⁰ A tak směrnice při řešení otázky, zda v konkrétním případě určité jednání bylo již proviněním anebo pouze přestupkem, akcentovala především nutnost zkoumání, zda naplňovalo znaky některého provinění a pokud ano, zda šlo o již tak závažné porušení socialistického právního řádu nebo pravidel socialistického soužití, aby bylo třeba uplatnit důraznější formu společenského působení, kterou představovalo řízení před lidovými soudy. Demonstrativně uvedla, že např. ojedinělé drobné výtržnictví občana nebo drobné poškození majetku v socialistickém vlastnictví (menší poškození květinového záhonu v parku, poškození lavičky aj.), měly být projednány jako přestupky s možností uložení toliko pokuty v blokovém řízení.³⁵¹

V souvislosti s rozlišováním deliktů na přestupky a provinění byla dále řešena praxe projednávání dopravních nehod před lidovými soudy.³⁵² Na základě připomínek ministerstva vnitra a některých krajských soudů o neúčelnosti takového postupu, dospěli autoři směrnice k závěru, aby odpovědnost za porušení dopravních pravidel byla řešena především jako přestupek.³⁵³ Výjimku z tohoto pravidla měly představovat ty nehody, při nichž by došlo k poškození majetku v socialistickém nebo osobním vlastnictví za okolností svědčících o neodpovědném postoji k socialistickému nebo osobnímu vlastnictví. S takovým postojem však nebylo možno ztotožňovat porušení důležité povinnosti uložené podle zákona o silničním provozu. V opačném případě při shledání neodpovědného postoje, mohlo být jednání provinilce kvalifikováno již jako provinění proti majetku v socialistickém, resp. osobním vlastnictví, pokud by se zřetelem na výši škody nešlo již o trestný čin.³⁵⁴

Zdaleka největší pozornost byla věnována rozlišování mezi proviněními a trestnými činy. Směrnice za hlavní rozdíl mezi oběma deliktními kategoriemi stanovila

³⁵⁰ Srov. § 7 písm. b), § 10 písm. c), d), § 11 písm. a), d), § 13 písm. b), e), § 17 odst. 2 písm. c), § 18 písm. b) a § 19 Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

³⁵¹ Tuto část směrnice přejal doslova i komentář k zákonu, aniž by ji očitoval, což je zajímavé, protože u jiných přejetých pasáží tak učinil, srov. Zákon o místních lidových soudech, komentář. Praha: Orbis, 1964, str. 97-98 a str. 79, 133, 141, 183, 223, 291, 295, 301, 311, 321.

³⁵² Případy dopravních nehod zaviněných porušením pravidel silničního provozu, při nichž došlo k ublížení na zdraví, mající za následek pracovní neschopnost nepřesahující dobu 7 dnů byly MLS postupovány coby provinění proti pracovní kázní podle § 21 písm. a) zákona o MLS. Pokud by dopravní nehoda měla za následek pracovní neschopnost přesahující 7 dnů, byla již kvalifikována jako trestný čin ublížení na zdraví podle § 223 popř. § 224 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

³⁵³ Srov. § 10 písm. a) Zákona č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

³⁵⁴ Sov. § 16 odst. 2 a § 18 odst. 2 zákona o MLS. Směrnice připustila ještě jednu výjimku, kdy porušení pravidel silničního provozu mohlo být posouzeno jako provinění proti pracovní kázní, ale pouze za situace ohrožení určitého pracoviště, např. při provozu podnikové dopravy.

kritérium stupně nebezpečnosti činu pro společnost, jež byla u trestných činů vyšší. Vodítkem při jejím určování mělo být ustanovení § 3 odst. 4 trestního zákoníku, podle kterého byl stupeň nebezpečnosti činu pro společnost určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou. Pro případ identity znaků provinění s konkrétním trestným činem, bylo tedy při stanovení stupně nebezpečnosti činu třeba vycházet z osoby pachatele a jeho motivace k jednání. Jako provinění nemohla být stíhána např. jednání spáchaná z nepřátelství k socialistickému zřízení či surovým způsobem, stejně tak pokud by je spáchal recidivista či osoba se zavrženíhodnými charakterovými vlastnostmi. Podrobnější výklad k odlišujícím znakům byl zaměřen na jednotlivé skutkové podstaty provinění. U provinění poškozujících majetek, ať už v socialistickém nebo osobním vlastnictví, se rozlišujícím kritériem měla stát především výše způsobené škody.³⁵⁵ O provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví anebo o provinění proti majetku v osobním vlastnictví mělo jít jen tehdy, pokud způsobená škoda příliš nepřevyšovala částku 500 Kčs.³⁵⁶ Zákon však explicitně u obou provinění stanovil korektiv nemožnosti stíhat skutek jako provinění, dopustil-li by se provinilý občan činů proti majetku opětovně nebo byl-li jeho čin z jiných důvodů zvláště zavržitelný.³⁵⁷ Pojem „opětovně“ však nikterak nekvantifikoval, a tak zůstávalo pouze na úvaze soudu, s jakým určitým počtem spáchaných činů ho spojí. Ani směrnice tento problém nevyřešila, když pouze doporučila vzít dále do úvahy všechny okolnosti případu. K dalšímu neurčitému pojmu „zvláště zavržitelný čin“ pak poskytla pouze demonstrativní výčet jednání.³⁵⁸

Ke korelaci provinění proti majetku v socialistickém, resp. osobním vlastnictví a trestných činů neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví, resp. neoprávněného užívání cizí věci konstatovala, že ani neoprávněné užívání věci větší hodnoty z majetku v socialistickém vlastnictví anebo z majetku v osobním vlastnictví není trestným činem, pokud by stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl nepatrný.³⁵⁹ Stupeň nebezpečnosti činu měl být v takovém případě hodnocen podle

³⁵⁵ Srov. § 16 odst. 1 věta první a § 18 odst. 1 věta první zákona o MLS.

³⁵⁶ Soudní praxe později dovodila přesnější kritérium, když za částku příliš nepřevyšující 500 Kčs pokládala škodu do částky 750 Kčs. Srov. Zákon o místních lidových soudech, komentář. Praha: Orbis, 1964, str. 113.

³⁵⁷ Srov. § 16 odst. 1 věta druhá a § 18 odst. 1 věta druhá zákona o MLS.

³⁵⁸ Např. pokud by ho pachatel spáchal jako organizátor, pokusil se věc získanou takovým činem bezprostředně po činu zachovat násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí nebo projevil-li svým činem zvláštní bezohlednost vůči společnosti nebo spoluobčanům.

³⁵⁹ Srov. §§ 133 odst. 1 a 249 odst. 1 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

kritérií způsobu a doby neoprávněného užívání věci, či okolnostmi jejího navrácení.³⁶⁰ Polemiku vzbudil navrhovaný výklad ustanovení § 16 odst. 2 zákona, konkrétně zda při nedbalostním poškozování majetku v socialistickém vlastnictví mohlo jít již o trestný čin, aniž by škoda převýšila částku 5.000 Kčs. Plénum Nejvyššího soudu původně takové stanovisko zastávalo.³⁶¹ Po připomínkovém řízení zvítězil většinový názor, který plénem navrhované řešení označil za obcházení zákona, což v konečném důsledku vedlo k přijetí striktního stanoviska, aby v případě způsobení škody nepřevyšující částku 5.000 Kčs, nemohlo jít nikdy o trestný čin. Způsobení konkrétní škody samo o sobě znaky provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 2 zákona, resp. trestného činu poškozování majetku v socialistickém vlastnictví podle § 137 tr. zákona nenaplněovalo, pokud nebyly naplněny i další znaky v citovaných ustanovení uvedené. Těmi byly jednání svědčící o neodpovědném postoji k majetku v socialistickém vlastnictví v případě provinění, resp. porušení důležité povinnosti stanovené zákonem v případě trestného činu. Posouzení neodpovědného postoje k majetku v socialistickém vlastnictví mělo podle směrnice vycházet z celkového postoje pachatele k tomuto majetku zvláště při plnění jeho každodenních pracovních úkolů.

Výše uvedené závěry se do konkrétní rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu promítly takřka vzápětí. Ten se na podkladě stížnosti pro porušení zákona zabýval rozsudkem Okresního soudu Bratislava-vidiek, kterým byli dva obžalovaní uznáni vinnými trestnými činy ublížení na zdraví z nedbalosti a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví,³⁶² za což byl oběma uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 1 roku. Skutek, pro který byli odsouzeni, se odehrál v prosinci 1961, kdy oba odsouzení řídili nákladní vozidla v socialistickém vlastnictví. V momentě, kdy první z nich začal předjíždět jiné vozidlo, druhý jel proti němu, a ačkoliv měl dostatek prostoru bezpečně své vozidlo zpomalit a zabránit tak hrozící kolizi, toto neučinil, a začal brzdit opožděně, a tak prudce až dostal smyk, čímž došlo ke střetu s původně protijedoucím vozidlem, které se již mezitím stačilo zařadit do svého jízdního pruhu. Kolize měla vedle majetkových škod za následek i zranění jednoho ze spolujezdců, vyžadující si pracovní

³⁶⁰ Jako příklad situace, ve které by byl trestní postih nežádoucí, byl zmíněn případ řidiče z povolání, který užije mu svěřené osobní motorové vozidlo k osobní jízdě na malou vzdálenost.

³⁶¹ Podle něj se zřetelem zejména na osobu pachatele mohlo jít o trestný čin podle § 137 tr. zákona i při nižší škodě, jednalo-li se o takového recidivistu, na něhož by patrně projednání věci před lidovým soudem nemohlo již výchovně působit.

³⁶² Srov. § 224 odst. 1 a 2 a § 137 odst. 1 tr. Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

neschopností 7 týdnů. Právě posouzení výše majetkových škod se stalo hlavním důvodem pro podání stížnosti. Okresní soud do výroku svého rozhodnutí přejal výše škod uvedené v obžalobě konkrétně 801,05 Kčs na prvním vozidle a 4.500 Kčs na druhém. Výše škod však byly stanoveny v podstatě odhadem, když z ostatních důkazů se zdálo, že by měly být nižší. Nejvyšší soud použil argumentaci směrnice o nemožnosti stíhat jako trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví skutek, kde by výše škody byla nižší než 5.000 Kčs, neboť v takovém případě by v úvahu připadala právní kvalifikace skutku jako provinění podle § 16 odst. 2 zákona o MLS. Nad rámec směrnice ještě upřesnil, že pokud škodu způsobilo více pachatelů z nedbalosti, bylo možné přičítat jednotlivým pachatelům jen škodu, kterou každý z nich zavinil, přičemž všechny škody zaviněné a způsobené stejným skutkem bylo třeba sčítat, i když vznikly na různých věcech patřících do majetku v socialistickém vlastnictví. V daném případě to pro nalézací soud znamenalo nutnost určení přesných výší škod na obou vozidlech a pro potřeby právní kvalifikace jejich sečtení.³⁶³

Provinění proti zájmům socialistického hospodářství podle § 17 písm. a) zákona kolidovalo s trestnými činy spekulace podle § 117 tr. zákona, nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zákona a poškozování spotřebitelů podle § 121 tr. zákona. Základním rozlišujícím znakem, pokud mělo jít o provinění, bylo spáchání takového skutku „v menším rozsahu“. Tento znak měl být vykládán se zřetelem na všechny okolnosti konkrétního případu, které zvyšovaly stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.³⁶⁴ Významným hlediskem byla i výše zamýšleného nebo dosaženého zisku a cena předmětu spotřeby. Neoprávněné provozování soukromé výrobní nebo jiné výtěžné činnosti bylo trestným činem nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zákona, šlo-li o soustavnou činnost páchanou po živnostensku a mající charakter soukromého podnikání. Provinění proti zájmům socialistického hospodářství podle § 17 písm. b) zákona se od trestného činu poškozování spotřebitele podle § 121 tr. zákona mělo lišit znakem „opatření prospěchu většího rozsahu“. O ten se dle směrnice jednalo v případech, kdy pracovník státní, družstevní nebo jiné socialistické organizace opatřil poškozením spotřebitelů sobě nebo jinému částku výrazně převyšující 500 Kčs.

³⁶³ Blíže Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 27. 3. 1963 sp. zn. 8 Tz 15/63 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963.

³⁶⁴ Jestliže si např. pachatel opatroval anebo přechovával předměty potřeby v úmyslu je se ziskem prodat nebo směniti, bylo pro posouzení, zda šlo o předměty potřeby „ve větším rozsahu“ důležité zhodnotit stav zásobovací situace, zda šlo o předměty na trhu snadno dostupné, zda pachatel využil přechodné zásobovací poruchy ovlivněné situací vnitřní či mezinárodní.

Skutková podstata provinění proti socialistickému soužití zakotvená v § 19 písm. a) zákona zahrnovala celou řadu jednání narušujících soudružské soužití občanů a dotýkajících se jejich důstojnosti a cti. Za hlavní rozlišující znak tohoto provinění od korelujících trestných činů směrnice považovala společenskou nebezpečnost činu pro společnost, která mohla být dána následkem jednání či osobou delikventa. Např. pomluva jako pouhé ohrožení občana na vážnosti, kterou u jiných požíval, byla zpravidla proviněním, avšak závažnější případy pomluv, které pomluveného poškodily v zaměstnání, narušily jeho rodinné vztahy anebo mu způsobily jinou vážnou újmu, byly již trestným činem.³⁶⁵ „Intenzitu parazitismu“ stanovila jako hlavní rozlišovací kritérium mezi proviněním podle § 19 písm. c) zákona a trestným činem příživnictví podle § 203 tr. zákona. Zatímco provinění spočívalo toliko v opatrování si prostředků k obživě způsobem, který byl sám o sobě v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi, trestný čin nadto vyžadoval nekalost takového způsobu, jakým byly příkladně prostituce a hazardní hry, avšak pod podmínkou současného naplnění dalšího znaku, kterým bylo vyhýbáním se poctivé práci.

Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže podle § 20 písm. a) zákona mělo svůj protiklad v trestných činech zanedbání povinné výživy a ohrožování mravní výchovy mládeže.³⁶⁶ Směrnice jako rozlišující znak stanovila intenzitu zanedbání péče o hmotné zabezpečení rodinných příslušníků, zejména s ohledem na řádný vývoj a výchovu nezletilých. Jako příklad provinění uvedla nepravdělné či částečné plnění vyživovací povinnosti oproti jejímu úplnému neplnění, resp. plnění v nepatrné míře, které považovala již za trestný čin. Stejně tak znaky trestného činu mělo naplnit jednání pachatele, kterým se úmyslně vyživovací povinnosti vyhýbal anebo jestliže oprávněná osoba byla neplněním vyživovací povinnosti vydána v nebezpečí nouze.³⁶⁷ Další příklad představovalo soustavné neposílání dítěte do školy, kde bylo nutno přihlídnout k tomu, zda provinilec současně takovému dítěti umožňoval vést zahálčivý nebo nemravný život. Pokud by byla splněna i druhá podmínka, šlo by již o trestný čin.³⁶⁸ V případě ochrany nezletilých osob před požíváním alkoholických nápojů směrnice upozornila, že zákon jako provinění podle § 20 písm. b) nepostihuje každé poskytnutí alkoholického nápoje nezletilé osobě, nýbrž jen takové, které ohrožuje

³⁶⁵ Směrnice v tomto ohledu doslova citovala skutkovou podstatu trestného činu pomluvy zakotvené v § 206 Zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

³⁶⁶ Srov. §§ 213 a 217 Zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

³⁶⁷ Srov. § 213 Zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

³⁶⁸ Srov. § 217 Zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

její tělesný nebo mravní vývoj.³⁶⁹ Rozdíl mezi proviněním proti pracovní kázni podle § 21 písm. a) zákona a trestným činem ublížení na zdraví podle § 223 tr. zákona spatřovala v následku. O provinění se podle ní jednalo v situacích majících za následek kratší pracovní neschopnost nepřesahující 7 dnů. Posledně řešeným problémem byla diferenciacce mezi proviněním proti pracovní kázni podle § 21 písm. b), c) zákona a trestným činem porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 129, resp. § 130 tr. zákona, kde byl za rozlišující znak stanoven opět následek.³⁷⁰

Naproti tomu některé z praxe okresních soudů vzešlé problémy nebyly považovány za tak závažné, aby musely být reglementovány. Jednalo se např. o řešení kompetenčních sporů mezi MLS a NV, kde převážil názor, že se jedná o věc obou stran, kterou si mají vyřešit na společných poradách. Stejně tak záležitosti týkající se vyhledávání provinění v relaci k práci příslušníků VB, např. možnost osobních a domovních prohlídek, měly být řešeny na mezirezortních poradách. Za již vnitřními pokyny Ústředí advokátních poraden vyřešenou byla považována otázka účasti obhájců z povolání (advokátů) v řízení před lidovými a následně okresními soudy, pokud rozhodovaly o opravných prostředcích proti jejich rozhodnutí. Advokát nemohl v řízení před lidovým soudem vystupovat, stejně tak nebyl oprávněn podat v zastoupení provinilce odvolání. Mohl se však účastnit řízení o odvolání konaného u okresního soudu, stejně jako řízení o stížnosti pro porušení zákona. Soudobá literatura k tomu uváděla: „*Zásadně ovšem nebudou před místním lidovým soudem vystupovat advokáti jako obhájci. Je tomu tak proto, že řízení před místním lidovým soudem musí být naprosto neformální, a nebylo by proto ani vhodné, aby advokáti před místním lidovým soudem vystupovali. Dalším důvodem je skutečnost, že se před místním lidovým soudem budou projednávat jednoduché případy, u kterých půjde především o zvážení výchovného působení kolektivu. To mohou posoudit jenom ti, kteří s ním pracují v jednom závodě a stále se s ním stýkají.*“³⁷¹ Posledně odmítnutým se stal návrh na výklad základů deliktní odpovědnosti v případě provinění, zejména forem účastenství a

³⁶⁹ V tomto ohledu bylo třeba přihlížet zejména k věku nezletilé osoby a k druhu alkoholického nápoje i k okolnostem a prostředí, kde se tak stalo, stupni opojení atd. Pokud by však pachatel podával nezletilým osobám alkoholické nápoje soustavně a v takové míře, že by tím ohrožoval jejich zdraví, jednalo by se již o trestný čin podle § 218 Zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona.

³⁷⁰ Soustavné vynechávání pracovních směn bez závažného důvodu a soustavné nebo závažné porušování technologické kázně nebo jiné důležité povinnosti z pracovního poměru bylo možno posoudit jako provinění pouze, pokud takovým jednáním nedošlo ke způsobení poruchy v hospodářském provozu nebo v hospodářské činnosti státní, družstevní nebo jiné socialistické organizace nebo větší škody na majetku, který byl v socialistickém vlastnictví. V opačném případě by se jednalo o jeden ze shora zmíněných trestných činů.

³⁷¹ Místní lidové soudy v závodech, Práce, Praha 1962, str. 50.

vývojových stádií, když tyto otázky byly označeny za více teoretické než praktické. Směrnice v tomto ohledu pouze konstatovala účelnost projednání skutků obdobným formám účastenství na trestném činu lidovými soudy, šlo-li je podřadit pod dokonané skutkové podstaty provinění uvedené v § 16 až 21 zákona.

Bezmála po 3 letech od vydání směrnice, počátkem roku 1966, se otázkou úspěšnosti projektu MLS zabývala Právní komise při ÚV KSČ. Podkladem pro jednání jí byla zpráva s názvem „*MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací*“, jež obsahovala výsledky první etapy výzkumu Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti. Ten se zabýval účinností právních předpisů a dalších opatření, provedených k zabezpečení realizace usnesení ÚV KSČ z 8. 12. 1960. Jeho úkolem se stalo shromáždit a zhodnotit poznatky, potřebné k zodpovězení ústřední otázky – zda a jak se nové právní instituty, MLS nevyjímaje, osvědčily? Zpráva je cenná zejména podrobným statistickým zachycením činnosti dosud fungujících soudů, a i když se její údaje vztahují jen do prvního pololetí roku 1965, i tak poskytuje důležité souhrnné informace o působení těchto soudů na území bývalé ČSSR.³⁷² Pro ustavování lidových soudů byla vytyčena linie postupné výstavby jednak ve větších závodech, jednak v obcích městského charakteru s počtem zhruba alespoň 3.000 obyvatel. Ze zprávy je v období od roku 1962 do prvního pololetí 1965 (dále jen sledované období) patrný růst sítě lidových soudů:

<u>Počet postupně zřizovaných MLS</u>	1962	1963	1964	I/1965
<i>pracoviště</i>	442	525	538	55
<i>Bydliště</i>	407	451	461	459

Zřizování dalších soudů muselo logicky vyvolat i nárůst počtu jejich soudců:

<u>Počty soudců MLS</u>	<i>české kraje bydl. prac.</i>	<i>Slovensko bydl. prac.</i>	<i>ČSSR bydl. prac.</i>
1962	4814 4047	1501 1122	6135 5169
I/1965	5849 5205	1521 1333	7370 6350

³⁷² NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, bod 3, MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací.

Pokud jde o vlastní agendu soudů zpráva za sledované období v celorepublikovém měřítku konstatovala projednání případů týkajících se celkově 160.046 osob. Z toho lidové soudy v obcích vyřídily případy 108.018 osob, a ty na pracovišti 52.028. V počtu projednaných věcí v jednotlivých letech byl shledán patrný vzestupný trend od 25.922 v roce 1962 na 34.365 v roce 1964. Ten pokračoval i v prvním pololetí roku 1965, když jen za toto období bylo projednáno již 22.528 kauz. Uvedené statistiky ukazují na mnohem vyšší zatížení soudců v obcích oproti těm v závodech. Podle zprávy k 30. 6. 1965 působilo z celkového počtu soudců lidových soudů 52 % v obcích, přičemž ti vyřídili 67 % veškeré agendy těchto soudů. Většina podnětů k jednání měla přicházet od orgánů VB (64,5 %), podněty od prokuratury představovaly 10,4 % a od NV 4,1 %. Způsob vyřizování podnětů lidovými soudy ve sledovaném období znázorňuje následující přehled:

	<i>Opatření</i>	<i>Zproštěno</i>	<i>Postoupeno a zastaveno</i>
<i>MLS v bydlišti</i>	65 %	27 %	32.3 %
<i>MLS na pracovišti</i>	69.5 %	21 %	28.4 %
<i>MLS v ČSSR</i>	66.5 %	25 %	31 %

Zpráva dále nabídla srovnání údajů o postoupení a zastavení kauz u lidových soudů s těmi okresními za rok 1964. Zatímco ty lidové měly postoupit jinam 26 % věcí, resp. 4,2 % zastavit, ty okresní jich takto postoupily jen 1,8 % a 0,8 % zastavily.³⁷³ Z uvedeného porovnání jsou patrné značné rozdíly v rozsahu uvedených způsobů vyřizování (postupování a zastavování). Zpráva konstatovala, že: „*Asi z jedné třetiny váže, resp. paralyzuje vlastní rozhodovací činnost a výchovnou činnost MLS postupování věcí jinam, tedy činnost v podstatě administrativní povahy. MLS v jedné třetině své činnosti nerozhodovaly o proviněních, ale zkoumaly příslušnost a důvody postavení občana, jehož věc jim byla odevzdána, před MLS.*“ Doslova vniveč tak vyšel požadavek Směrnice podstatně snížit počet postupovaných věcí prvotním správným

³⁷³ Nejvíce si MLS postupovaly věci navzájem, celkem v 26,6 % všech postoupených věcí. NV věci postupovaly ve 20 % případů, orgánům ROH ve 14,1 %, prokuratuře ve 12,2 % a orgánům VB v 7,8 % všech postoupených věcí.

posouzením příslušnosti soudu. Zpráva prezentovala i stratifikaci jednotlivých druhů provinění projednaných lidovými soudy ve sledovaném období:

<i>§ 19 proti socialistickému soužití</i>	37,2 % ³⁷⁴
<i>§ 21 proti pracovní kázní</i>	20,6 %
<i>§ 16/1 rozkrádání</i>	19,1 %
<i>§ 18 krádež</i>	11,1 %
<i>§ 17 poškozování spotřebitelů</i>	3 %
<i>§ 16/2</i>	2,5 %
<i>§ 20 proti rodinným vztahům</i>	1,5 %

Naproti tomu méně závažné trestné činy tvořily jen 4.6 % celkové agendy soudů. Při vydání zákona byla uvažovaná vývojová tendence k postupně rostoucímu postupování méně závažných trestných činů k projednávání lidovým soudům. Pokud počet projednávaných trestních věcí před MLS v r. 1962 (tj. 1.106) budeme považovat za 100 %, pak v roce 1963 jejich počet vzrostl na 116.9 % a v roce 1964 dokonce na 150.4 %. Zmíněný požadavek se tak naplňovat dařilo. Ve sledovaném období pak všechny lidové soudy v souhrnu projednaly 4.848 trestných činů, z toho v českých krajích 88 % a na Slovensku 12 %. Za trestné činy byly nejčastěji ukládány pokuty (v 69 % rozhodnutí), napomenutí (v 8 %) a veřejné důtky (ve 4 %). Od uložení opatření u trestných činů bylo upuštěno v 1,5 % rozhodnutí. U provinění pak z celkové počtu uložených opatření (100 %) měla situace vypadat takto:

<i>Pokuta</i>	33,8 %
<i>Napomenutí</i>	31,2 %
<i>Veřejná důtka</i>	18,6 %
<i>Nápravné opatření</i>	10,5 %
<i>Upuštění od opatření</i>	5,4 %

³⁷⁴ 100 % tvoří všechna provinění.

Nariženo přeložení	0,5 %
--------------------	-------

Projednávání a rozhodování jednoduchých majetkových sporů představovalo ve srovnání s projednáváním provinění a méně závažných trestných činů nepatrný zlomek agendy lidových soudů. Zatímco MLS na pracovištích ve sledovaném období projednaly 209 (z toho 55 na Slovensku) majetkových sporů, ty v obcích 911 (z toho 100 na Slovensku). Ve 42 % sporů byl uzavřen smír, ve 43 % byl spor postoupen okresnímu soudu a v 15 % bylo vydáno rozhodnutí. Na podkladě těchto údajů zpráva konstatovala nežádoucí zdržení vyřešení sporů v případech jejich postoupení okresním soudům, když celková doba sporu byla rovna součtu dob, pro kterou trvalo jednání u každého z nich. Průzkum vedený u okresních soudů odhalil, že tyto shodně příčinu nepatrného rozsahu této agendy v činnosti MLS spatřovaly v nedostatečném obeznámením občanů s takovou variantou řešení sporů. Pro odstranění uvedených nedostatků doporučily, aby se při popularizaci nových právních institutů neopomíjelo informování občanů o možnosti řešení vhodných majetkových sporů před lidovými soudy a aby při školení jejich soudců byla věnována pozornost i občanskoprávním předpisům.

U opravných prostředků bylo ve sledovaném období zjištěno podání celkem 3.356 odvolání proti rozhodnutím lidových soudů o proviněních a méně závažných trestných činech. V 77 % případů bylo odvolání podáno do rozhodnutí lidových soudů v obcích, oproti 23 % na pracovištích.³⁷⁵ Okresní soudy zamítly 58% odvolání proti rozhodnutím lidových soudů na pracovištích, oproti 66 % v obcích. Ke zrušení a vrácení k novému projednání došlo ve 41 % případů u soudů na pracovištích a ve 31 % v obcích.³⁷⁶ Úspěšných stížností pro porušení zákona do rozhodnutí MLS bylo ve sledovaném období podáno celkem 80, z nichž 20 % připadlo na rozhodnutí soudů na pracovištích a 80 % v obcích. Poměrně nepatrný počet odvolání a stížností pro porušení zákona ve srovnání s celkovým počtem případů a osob, jimiž se lidové soudy zabývaly v relaci na procenta jejich úspěšnosti mohl podle zprávy svádět k závěrům o bezproblémovosti a zákonnosti rozhodnutí. V rámci průzkumu však byly zjištěny následující nedostatky:

³⁷⁵ Počet odvolání měl stoupající tendenci, pokud bychom jejich počet v roce 1962 označili za 100 %, v roce 1964 činil u MLS na pracovištích 250 % a u MLS v obcích 139 %.

³⁷⁶ Okresní soudy při zrušení rozhodnutí MLS postoupily věc jinému orgánu v 1 % odvolání proti rozhodnutím MLS na pracovištích a ve 3 % proti rozhodnutím MLS v obcích.

„a) některé osoby, ač uložené jim opatření nepovažovaly za správné, se neodvolaly pouze proto, poněvadž víc jim záleželo na tom, aby řízení bylo již skončeno než na tom, zda považují rozhodnutí za správné. Smířily se tedy i s rozhodnutím, o jehož správnosti nebyly přesvědčeny,

b) není soustavný soudní dozor. Prokurátoři podávají proti nezákonným rozhodnutím MLS odvolání jen pokud se o nich dovědí,

c) u některých okresních soudů jako odvolací instance jsou nedostatky, jako pozdní vyřizování odvolání apod.,

d) problematika promlčení v případech, kdy odvolací soud rozhodnutí MLS zrušil a věc vrátil k novému projednání.“

Na základě zjištěných skutečností dospěly pisatelé zprávy k závěru, že opravné řízení jako nástroj soudního dozoru nesehrává v činnosti lidových soudů takovou usměrňující úlohu, jakou má u ostatních článků soudní soustavy a jako takové je nevyužito pro sjednocování praxe MLS a komisí NV rozhodujících o proviněních. Předmětem hodnocení se stal i výkon rozhodnutí, který byl považován za vcelku plynulý, menší problémy působil výkon veřejné důtky. Zdaleka největší problém spočíval v placení pokut. Celostátně bylo k 1. 1. 1965 nevyloženo 2.524 pokut, uložených MLS, v celkové výši 568.024 Kčs. K 30. 9. 1965 se počet nevyložných pokut zvýšil na 3.628 v celkové výši 764.527 Kčs. Ještě horší situace měla panovat u NV, kde z pokut uložených za provinění a přestupky koncem pololetí 1965 zůstalo nevyložných celkem 29.261 v částce 4.863,611 Kčs. Za hlavní příčinu takového stavu byla označena chyba v jejich ukládání osobám, u nichž nebylo bezpečně zjištěno, zda pokuta bude vůbec vykonatelná, např. těm bez pracovního poměru, ženám v domácnosti, osobám se značnou fluktuací apod.

Výzkum se zaměřil i na agendu NV projednávajících provinění v případech neustavení MLS v dané lokalitě. U ONV a MNV bylo zjištěno, že provinění projednávají nejčastěji užší komise pro ochranu veřejného pořádku. Mnohde projednávaly provinění i zemědělské komise a užší komise sociálního zabezpečení a pracovních sil. ONV postupovaly v souladu s § 41 odst. 2 Zákona č. 60/1961 Sb., když si projednávání provinění vyhradily jen v těch obcích, v nichž nebyly podmínky pro projednávání provinění před MNV. ONV posuzovaly podmínky pro úspěšné projednávání provinění před MNV hlavně podle toho, zda byl v obci uvolněný tajemník nebo předseda MNV a též schopný předseda komise pro ochranu veřejného pořádku. Zpráva ke zjištěním konstatovala, že: *„tato zjednodušená praktická hlediska sice zcela*

neodpovídají intencím zákona, avšak i z této praxe je zřejmé, že ONV neřeší věc náhodně.“ Za období od roku 1961 do roku 1964 projednaly NV na území celé republiky 138.864 provinění. V jednotlivých letech byl vzestupný trend, a to z 17.434 provinění v roce 1961 na 45.524 provinění v roce 1964. Agenda provinění se ve srovnání s projednáváním přestupků jevila zcela zanedbatelnou, o čemž svědčí i následující přehled počtu přestupků projednaných NV od roku 1961 do roku 1964:

<i>r. 1961</i>	<i>154.410 přestupků</i>
<i>r. 1962</i>	<i>119.397</i>
<i>r. 1963</i>	<i>128.945</i>
<i>r. 1964</i>	<i>115.957</i>
<i>Orgány Veřejné bezpečnosti projednaly v blokovém řízení</i>	
<i>r. 1962</i>	<i>550.683 přestupků</i>
<i>r. 1963</i>	<i>587.089 přestupků a</i>
<i>r. 1964</i>	<i>697.557 přestupků.</i>

Z vlastní iniciativy měly orgány NV projednat asi 8-12 % provinění a přestupků, zatímco 88 až 92 % jich jim oznámily útvary VB. Ve způsobu projednání provinění panovaly mezi MLS a komisemi NV rozdíly, což je možno dokumentovat v údajích za 1. pololetí roku 1965:

<i>Způsob vyřízení</i>	<i>MLS</i>	<i>NV</i>
<i>postoupeno jinam</i>	<i>25.2 %</i>	<i>5.37 %</i>
<i>zastaveno</i>	<i>4.3 %</i>	<i>5.45 %</i>
<i>zproštěno</i>	<i>2.7 %</i>	<i>--</i>
<i>upuštěno od opatření</i>	<i>3.7 %</i>	<i>11.5 %</i>
<i>napomenutí</i>	<i>20.6 %</i>	<i>33.91 %</i>
<i>veřejná důtka</i>	<i>11.6 %</i>	<i>5.61 %</i>
<i>pokuta</i>	<i>25.2 %</i>	<i>38.14 %</i>
<i>nápravné opatření</i>	<i>6.3 %</i>	<i>--</i>
<i>nařízeno přeložení</i>	<i>0.4 %</i>	<i>--</i>

Na základě učiněného srovnání pisatelé zprávy učinili následující závěry:

- „a) rozdíly ve způsobu projednávání svědčí o tom, že projednávání před MLS a před komisemi NV není sjednocováno,*
- b) přes rozdílnost ve způsobu projednání u MLS i u NV je nejčastějším způsobem vyřízení uložení pokuty, tedy opatření především donucovacího charakteru,*
- c) jsou patrné i důsledky širší škály opatření, která mají MLS ve srovnání s komisemi národních výborů.“*

Velmi kriticky se zpráva vyjádřila k realizaci opravného řízení o proviněních a přestupcích, projednávaných NV. Zde ve většině případů shledala skutkový základ kauz zpravidla nepřezkoumatelný hlavně z důvodu absence potřebných zápisů o důležitých úkonech a jejich obsahu. K odvolání docházelo jen výjimečně a pokud ano, tak pravidlem se stalo mechanické potvrzování rozhodnutí odvolací stolicí, a to i v případech, kdy takové rozhodnutí zákonnost postrádalo. Doplnění řízení se neprovádělo a odvolací orgán se zpravidla ani nezabýval všemi námitkami odvolatele. Na rozdíl od MLS nemohly komise NV projednávat méně závažné trestné činy. O tom, zda pachatel trestného činu bude podroben režimu působení lidového soudu, nebo režimu státního orgánu – okresního soudu, rozhodovaly tak skutečnosti na jeho činu nezávislé, totiž existence či neexistence MLS v dané lokalitě. Zpráva upozornila na praktické problémy zejména v případech, v nichž bylo více pachatelů, z nichž někteří by – pro okolnosti na nich nezávislé – museli být žalováni před okresním soudem a jiní by mohli být postaveni před ten lidový. Důsledky tohoto dvojího režimu se projeví i v amnestii k 20. výročí osvobození, kdy pachatelé méně závažných trestných činů, stíhaní před MLS, amnestováni nebyli, zatímco pachatelé závažnějších činů, stíhaní před okresním soudem, ano. Nápravu tohoto stavu za soudobé právní úpravy mohlo podle autorů zprávy vyřešit pouze rozšíření sítě lidových soudů na celé území státu.

1.7. Novelizace zákona o místních lidových soudech

I přes to, že samotný text zákona zůstal od nabytí účinnosti do jeho zrušení zcela nezměněn, přeci jen k jeho novelizaci došlo. Jednalo se o tzv. nepřímou novelizaci, což je postup, kdy je konkrétní zákon měněn nikoliv výslovně, nýbrž věcně. Podnět k novelizaci zákona vyvolala „Zpráva o stavu a vývoji kriminality“ a na ní navazující usnesení předsednictva ÚV KSČ z 9. 6. 1964. Zpráva ve sledovaném období, tj. od roku 1959 do první poloviny roku 1964, konstatovala vzestup trestné činnosti narušující zejména veřejný pořádek, občanské soužití, jakož i některých druhů násilné činnosti. Na něm se měli podíleli zejména recidivisté, jejichž počet v posledních letech vzrostl. Ve svém závěru uvedla nutnost: „zamezení vzestupu některých činů obecně kriminální povahy, zejména trestných činů výtržnictví, příživnictví (včetně prostituce), útoku na veřejného činitele, vražd, ublížení na zdraví, loupeže, znásilnění, krádeží a neoprávněného užívání cizí věci, opilství a zanedbání povinné výživy.“³⁷⁷ V reakci na zprávu předsednictvo ÚV KSČ přijalo shora zmíněné usnesení. V něm uložilo mimo jiné posoudit rozsah činnosti a agendy MLS a komisí NV při zajišťování socialistického pořádku a na základě získaných zkušeností, v co nejkratší době, zajistit potřebná opatření, tak aby případy závažného a opakovaného protispolečenského jednání projednávaly zásadně okresní soudy.³⁷⁸ Úkolu potřebné změny připravit se za součinnosti s generální prokuraturou zhostila ministerstva spravedlnosti a vnitra. Ta provedla prověrku znění zákona o MLS, zákona o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku a trestního zákona s cílem zjistit, zda jejich tehdejší úprava dávala předpoklady k zintenzivnění boje s kriminalitou. Zvláště u zákona o MLS měla být zhodnocena praxe při jeho provádění. Kromě doposud již prezentovaných závěrů, byla aktuálně na počátku srpna 1964, uskutečněna porada zástupců zúčastněných resortů a v týdnu od 17. do 22. 8. téhož roku proveden průzkum činnosti lidových soudů v Severomoravském kraji, resp. průzkum postihu recidivistů před nimi ve 3 okresech Západočeského kraje.³⁷⁹ Ministerstvo spravedlnosti k vyžádání stanovisek a předložení návrhů na eventuální úpravu shora uvedených zákonů dále

³⁷⁷ NA, fond 1261, Ústřední výbor KSČ 1945-1989, Praha, inv. č. 71/9, Stav a vývoj kriminality.

³⁷⁸ Současně vytýčilo úkol posoudit, zdali skutkové podstaty, jednak u závažných případů protispolečenského jednání, jednak u případů vážného narušení společenských vztahů, zájmů ochrany a bezpečnosti republiky ze strany jak občanů, tak cizích státních příslušníků, umožňují jednoznačný, tvrdý postih pachatelů a v souvislosti s připravovanými legislativními opatřeními navrhnout novelizační nebo zcela nové úpravy, které by případné mezery v právním řádu odstranily.

³⁷⁹ Srov. např. Usnesení předsednictva KSČ z 30. 7. 1963 k činnosti MLS, resp. usnesení předsednictva KSČ ze dne 17. 12. 1963 k soudnictví.

oslovilo Nejvyšší soud, všechny krajské soudy, ministerstvo vnitra a generální prokuraturu. Výsledkem všech uvedených aktivit se stal „*Návrh na realizaci legislativních úkolů vyplývajících z usnesení předsednictva Ústředního výboru KSČ ze dne 9. června 1964 o stavu a vývoji kriminality*“, dohodnutý na poradách náměstku ministra vnitra, generálního prokurátora a ministra spravedlnosti, konaných ve dnech 4., 18., 24. a 25. 11. 1964. Obsáhlý dokument byl rozdělen do 2 částí.³⁸⁰ Návrh jakoukoliv přímou novelizaci zákona o MLS a priori odmítl jednoduše s konstatováním, že: „*novelizace zákona o místních lidových soudech není zamýšlena.*“³⁸¹ Změna zákona o MLS měla tedy být realizována nepřímo prostřednictvím novelizace trestního zákona. Konkrétně zařazením nového ustanovení do jeho V. hlavy umožňujícího trestní postih toho, kdo se opakovaně úmyslně dopustí provinění odnětím svobody až na 1 rok.³⁸² Návrh byl zdůvodněn tak, že: „*dosavadní zkušenosti ukazují, že osoby, které byly již dříve postiženy ať již před soudem nebo před MLS nebo před NV, a toto jednání na ně výchovně nezapůsobilo, nemají být znovu stavěny před MLS. Zkušenosti ukazují, že u takových osob opatření, která jim může MLS uložit, jsou neúčinné a tyto osoby dávají otevřeně najevo, že projednání věci před MLS ani nemůže být účinné. Velmi často se k jednání MLS soudu nedostavují a MLS nemá prostředky, jimiž by je k účasti na projednání věci přinutil. Dostaví-li se k jednání, často jeho průběh svým vystoupením zesměšňují, aniž by MLS měl účinné prostředky, kterými by tomu mohl zabránit. Jsou-li*

³⁸⁰ V 1. části návrhu byly uvedeny návrhy na novelizaci dotčených zákonů, jejichž přijetí bylo doporučeno, ve 2. části naopak ty, které doporučeny nebyly, včetně příslušného zdůvodnění.

³⁸¹ Stalo se tak i přesto, že některé náměty k novelizaci byly obecně posouzeny jako důvodné. Tak např. bylo poukazováno na skutečnost, že MLS nemají možnost vyslovit zabránění věci, ač NV za přestupky, tedy jednání společensky méně závažné, takové opatření vyslovit mohou, což zpráva označila jako „*mezeru v zákoně*“ a v tomto ohledu za „*důvodnou připomínku*“, nicméně: „*se tato meze v zákoně o místních lidových soudech nejeví jako vážná překážka účinného postihu osob stojících před místním lidovým soudem.*“ Jako nedůvodné byly naopak posouzeny návrhy na zvýšení horní hranice pokuty za závažné provinění až na 2.000 Kčs, resp. možnost soudů na návrh prokurátora nebo MLS nápravné opatření přeměnit na trest odnětí svobody. Tyto se nejevily důvodnými vzhledem k paralelně navrhovaným změnám trestního zákona, jež měly umožnit, aby opakovaná provinění mohla být postihována jako trestný čin před soudem, což by znamenalo, že: „*u osob dosud mravně nenarušených není třeba ukládat pokuty vyšší než 500 Kčs*“, resp. před MLS „*postihovat jen osoby, u nichž lze předpokládat, že na ně uložená opatření, která může vyslovit místní lidový soud, budou výchovně působit.*“ Stejně nedůvodným byl shledán návrh postihovat coby provinění prostituci, provozovanou osobou v jinak v řádném pracovním poměru nebo ženou v domácnosti. Za těchto okolností totiž nešlo takové jednání subsumovat pod skutkovou podstatu trestného činu příživnictví, když absentoval jeho zákonný znak ve formě vyhýbání se poctivé práci. Ze strany oslovených MLS byly vznášeny námitky o nesouladu s jejich posláním postihovat takové jednání jako provinění. Tento názor byl obecně přijat s instrukcí postihovat taková jednání jako přestupky podle § 19 Zákona č. 60/1961 Sb., tedy jako jiné nepřístojné chování narušující v menším rozsahu socialistické soužití.

³⁸² Pro úmyslné jednání, které by jinak bylo proviněním, ač již byl postižen soudem pro úmyslný trestný čin anebo MLS nebo NV pro provinění spáchané úmyslně a nelze důvodně očekávat, že by se napravil opatřením, které mu může uložit MLS nebo NV, a to trestem odnětí svobody na 1 rok nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.

*recidivisté stavění před MLS, znevažuje to MLS a vyvolává u narušených osob představu, že společnost a její orgány nejsou s to proti nim důsledně a ostře zakročit.*³⁸³ Problém účinného stíhání recidivistů před lidovými soudy nebyl novým tématem. Tento nastínila již zmiňovaná Směrnice pléna NS k výkladu zákona o MLS. Ta u osob již vícekrát soudně trestaných konstatovala neefektivitu projednání věci před lidovými soudy v souvislosti s nedostatečnými opatřeními, které mohly provinilcům za účelem jejich nápravy uložit.³⁸⁴ Nově navrhovaná formulace právní úpravy by umožnila postihnout před soudem pro trestný čin všechny ty recidivisty, kteří se dopustí úmyslného jednání, jež by jinak bylo proviněním, bez ohledu na to, zda by šlo o recidivu téhož či jiného druhu avšak s korektivem nemožnosti důvodného očekávání nápravy provinilce prostřednictvím opatření, které měly lidové soudy k dispozici. Zatímco uložení trestu odnětí svobody jako takového zákon o MLS vůbec neznal, nápravné opatření a peněžitý trest pro něj neznámé pojmy nebyly. MLS, resp. NV mohly uložit trest nápravného opatření srážkou z platu až do 15 % na dobu nejvýše 3 měsíců bez možnosti přeměny tohoto opatření na trest odnětí svobody. Naopak soud za soudobé právní úpravy mohl uložit trest nápravného opatření v trvání od 2 měsíců do 1 roku se srážkou od 10 do 25 % z odměny za práci s možností jeho přeměny na trest odnětí svobody.³⁸⁵ Pokutu jako obdobu peněžitého trestu mohl lidový soud uložit nejvýše do částky 500 Kčs, zatímco v řízení před okresním soudem mohl být uložen peněžitý trest ve výměře od 500 do 50.000 Kčs.

Přípravou uvažovaných legislativních změn byl pověřen legislativní odbor ministerstva spravedlnosti. Ten v oblasti postihu recidivistů shora zmíněný Návrh na realizaci legislativních úkolů přehodnotil tak, že novou úpravu měl realizovat zvláštní „Zákon, kterým se upravuje zvláštní způsob řízení o proviněních a přestupcích osob náchylných k výtržnictví, násilnostem a příživnickému způsobu života“, jenž měl být schválen současně s navrhovanými změnami trestního zákona a trestního řádu. Původně uvažovanou širokou koncepcí trestního postihu, umožňující před okresními soudy jako

³⁸³ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Návrh na realizaci legislativních úkolů vyplývajících z usnesení předsednictva Ústředního výboru KSČ ze dne 9. 6. 1964 o stavu a vývoji kriminality.

³⁸⁴ Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech z 1. 3. 1963 tr. zn. Prz 7/63. Směrnice zmínila problematiku trestání recidivistů, za situace, kdy byly v minulosti již vícekrát soudně trestány a nyní by měli být opět souzeni, byť pro trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost. Zde bylo směrnicí dáno doporučení, aby možnost projednání věci MLS a uložení opatření bylo zvažováno v závislosti na povaze trestných činů, který se provinilý občan v minulosti dopustil, době, která od jejich spáchání uplynula, ke způsobu života provinilého, jaký od spáchání posledního deliktu vedl a v neposlední řadě též k motivu jeho jednání.

³⁸⁵ Srov. § 31 odst. 1 písm. d) zákona o MLS a §§ 44 odst. 1 a 45 odst. 2 tr. zák.

trestné činy stíhat všechny případy provinění spáchané recidivisty bez ohledu na druh recidivy, legislativní odbor ministerstva revidoval toliko na stíhání provinění proti socialistickému soužití a proti pracovní kázni a nově též přestupku proti socialistickému soužití. Ty však neměly být stíhány jako trestné činy, nýbrž si uchovat původní právní kvalifikaci, tj. provinění, resp. přestupku. Podmínkou pro možnost jejich projednání před okresním soudem se měla stát skutečnost, aby se jich dopustila osoba, která byla postižena buď v posledním roce před jejich spácháním pro některé z uvedených provinění nebo přestupek nebo v posledních 3 letech pro některý z trestných činů obdobné povahy. Návrh omezil i trestní postih takového jednání, toliko na uložení jediného trestu, a to odnětí svobody až na 1 rok, namísto původně ještě uvažovaného nápravného opatření a peněžitého trestu. Dochované archivní materiály neumožňují zmapovat argumentační postoje jednotlivých členů legislativního odboru ministerstva ani způsoby a mechanismy, které stály za podstatnou změnou původně, prostřednictvím novely trestního zákona, uvažované změny zákona. Částečné zdůvodnění provedených změn lze abstrahovat z důvodové zprávy k návrhu budoucího zákona. Ta hodnotila činnost MLS a NV k zajišťování veřejného pořádku a socialistického soužití obecně jako účinnou s jednou výjimkou: „*málo účinný nebo vůbec neúčinný je však jejich postup proti osobám náchylným k výtržnictví, násilnostem a příživnickému způsobu života (..). Výchovná opatření nevedou k nápravě těchto osob.*“³⁸⁶ Podle našeho názoru je uvedený koncept výsledkem snahy hledání kompromisu mezi oficiálně proklamovanou ideologií a faktickým stavem. Na jedné straně, čistě z ideologického hlediska, nadále platila teze o přechodu do vyšší formy společenského uspořádání, formujícího nového člověka se socialistickou morálkou. Na druhé straně zde existovala objektivní skutečnost v podobě nárůstu kriminality. Ostatně i právnická literatura doposud zastávala striktní názor o mnohem účinnějším potrestání jedinců porušujících socialistické soužití či rozkrádajících společenský majetek ze strany společenských organizací než ze strany soudů, z čehož dovozovala závěr, že: „*přesun výkonu spravedlnosti ze soudů na společenské organizace není tedy umělým aktem, ale jevem zákonitým a přirozeným.*“³⁸⁷ Prvotní široký koncept návrhu by myšlenku účinného postihu ze strany společenských organizací zcela zdiskreditoval, když by v obecné

³⁸⁶ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, Usnesení vlády ČSSR č. 193, Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.

³⁸⁷ HATALA, V., POLÁŠEK, V., Súdny a prokurátura v novej socialistickej ústave ČSSR in Ústava socialistického Československa, súbor statí, SAV, Bratislava 1961, str. 208.

rovině připustil neúčinnost opatření ukládaných z jejich strany. Tím by zpochybnil nejen úlohu MLS v boji s drobnou kriminalitou, ale i celkové ideologické pojetí tohoto institutu. Vhodný kompromis představovalo extrahování jen určitého typu kriminality a pachatelů, s náležitým odůvodněním dosavadní neúčinnosti jejich postihu. O takovém závěru svědčí i skutečnost, že jednání, které měl nově postihovat okresní soud, patřila mezi ta, se kterou se široká veřejnost mohla v běžném životě nejčastěji setkat. Verifikaci tohoto názoru je možno nalézt i v projevu ministr spravedlnosti Dr. Neumanna učiněného v červnu 1965 na půdě Národního shromáždění (viz dále).

Legislativní odbor, jím vypracovanou, osnovu zvláštního zákona rozeslal k připomínkovému řízení 26. 2. 1965, přičemž lhůtu k podání připomínek stanovil do 20. 3. 1965.³⁸⁸ Dne 16. 4. 1965 předložil ministr spravedlnosti ke schůzi vlády návrhy osnov novel trestního zákona a trestního řádu a „*Zákona, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob náchylných k výtržnictví, násilnostem a příživnickému způsobu života.*“ Předkládací zprávu doplnila informace, o projednání osnov se všemi ministerstvy a ostatními ústředními orgány, s KNV a orgány justice, prokuratury a ministerstva vnitra, k jejichž připomínkám bylo přihlédnuto a osnovy podle nich upraveny.³⁸⁹ Jedinou připomínku k osnově nového zákona vznesl Právní odbor předsednictva vlády, a to k samotnému názvu zákona, konkrétně k formulaci „*osoby náchylné k ...*“. Dle názoru zmíněného odboru takový termín mířil k subjektivním vlastnostem pachatele a neodpovídal materiálnímu pojetí deliktu, jak ho zakotvovaly platné hmotně právní předpisy: „*tj. zásadě, že trestáme za asociální jednání, nikoliv za subjektivní vlastnosti*“. Z těchto důvodů vedoucí odboru doporučil nahrazení problematické formulace vhodnější formulací: „*osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.*“³⁹⁰ Této připomínce Vláda ČSSR na svém plenárním zasedání začátkem května 1965 vyhověla a návrh zákona bez dotazů a připomínek projednala a usnesením č. 193 jako „*Návrh zákona, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví*“ schválila. Současně pověřila ministra spravedlnosti v plénu NS jejím

³⁸⁸ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Přípis vedoucího legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti ČSSR vedoucímu právnímu odboru Kanceláře předsednictva vlády ze dne 26. 2. 1965.

³⁸⁹ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Předkládací zpráva návrhu osnov novel trestního zákona a trestního řádu a zákona, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob náchylných k výtržnictví, násilnostem a příživnickému způsobu života ze dne 16.4.1965.

³⁹⁰ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Informace k návrhu vládního usnesení ze dne 29. 4. 1965.

jménem tento odůvodnit.³⁹¹ Než však vládní návrh zákona plénum NS projednalo, zamířil 5 dní po jeho schválení vládou, k projednání do Ústavně právního výboru NS.³⁹² Výbor vydal 21. 5. 1965 zprávu, ve které se usnesl návrh doporučit s jedinou změnou spočívající v posunutí jeho účinností o 1 měsíc, tj. od 1. 8. 1965.³⁹³ To, že původně navrhované datum účinnosti zákona nebude možno realizovat, konstatovala již „*Informace pro soudruha Lenárta*“³⁹⁴ z února 1965, kde vedoucí právního odboru předsednictva vlády, v souvislosti s uvažovaným datem nabytí účinnosti komplexu zákonů od 1. 7. 1965, informoval předsedu vlády o nutnosti projednání těchto zákonů v plénu NS nejpozději ve druhé polovině května, s tím, že pokud by je NS: „*projednalo až počátkem června, nebylo by možno zajistit vytisknutí zákonů, jejich rozeslání a studium přede dnem, kdy mají vstoupit v účinnost*“.³⁹⁵

Ve skutečnosti vládní návrhy zákonů, kterým se mění a doplňuje trestní Zákon číslo 140/1961 Sb., kterým se mění a doplňuje Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví, NS projednalo až ve druhé polovině června na schůzi konané v dopoledních hodinách dne 17. 6. 1965. Úvodní slovo si na základě zmocnění vlády vzal ministr spravedlnosti Dr. Neumann. Ten nejprve nastínil sociálně-politické a ideologické potřeby přijetí nových norem směřujících k: „*zabezpečení jednoty materiálních, morálních a právních stimulů, tedy i o soustavné zdokonalování celého systému nástrojů včetně zdokonalování právního řádu.*“ Dále překvapivě uvedl, že přijetí nových zákonů: „*v žádném případě nevyplývá z toho, že by trestná činnost v naší republice rostla, a že by v práci Sboru národní bezpečnosti, prokuratury a soudů byly závažné nedostatky.*“ Podle něj pravý opak byl pravdou, což doložil na zajímavé statistice porovnání vývoje kriminality v předmnichovské republice a po roce 1945.³⁹⁶ Logická otázka, jež musela po jeho slovech zaznít, zněla: Proč

³⁹¹ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Usnesení vlády ČSSR ze dne 5. 5. 1965 č. 193., Záznam z plenární schůze vlády konané dne 5. 5. 1965.

³⁹² NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Záznam pro s. předsedu vlády ze dne 10. 10. 1965

³⁹³ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Zpráva výboru ústavně právního k vládnímu návrhu zákona (tisk 33) ze dne 21. 5. 1965.

³⁹⁴ Jozef Lenárt (1923–2004), v letech 1963–1968 předseda vlády ČSSR.

³⁹⁵ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Informace pro soudruha Lenárta z 1. 2. 1965.

³⁹⁶ „Už prosté srovnání současného stavu kriminality se stavem v předmnichovské republice i celkový vývoj kriminality u nás po roce 1945 v porovnání s vývojem v kapitalistických státech nemůže nechat nikoho na pochybách. Pro srovnání použijí koeficient odsouzených osob na 100 000 žijících obyvatel. Když vezmeme rok 1924 za 100 % (jde o rok s nejmenším počtem odsouzených osob v předmnichovské

vlastně jsou nové trestněprávní normy projednávány a jak tedy rozumět citované „Zpráve o stavu a vývoji kriminality“ a na ní navazujícímu „Usnesení předsednictva ÚV KSČ z 9. června 1964“? Tuto diskrepanci Dr. Neumann interpretoval tak, že: „*Nejsme-li plně spokojeni se stavem a vývojem kriminality a s prací Sboru národní bezpečnosti, prokuratury a soudů, pak to tedy není proto, že by tyto orgány nedosahovaly výrazných úspěchů v boji s kriminalitou, a že by současný stav a vývoj kriminality byl neutěšený. Soustředění pozornosti na tyto otázky a jejich řešení je podmíněno naopak našimi úspěchy při výstavbě socialismu a komunismu, které umožňují, abychom i na tomto úseku si stanovili o mnoho odvážnější úkoly, při tom však reálné, našim podmínkám odpovídající. Přitom má prvořadý význam skutečnost, že před nedávnem byl vytýčen – již jako konkrétní politický cíl – požadavek na podstatnější snížení a postupnou likvidaci kriminality. Rozbor stavu plnění tohoto úkolu, provedený předsednictvem ústředního výboru Komunistické strany Československa v průběhu let 1963 a 1964, ukázal, že i když dosavadní výsledky jsou dobré, neodpovídají plně vynaloženému úsilí ani našim možnostem a potřebám. Pokles kriminality není rovnoměrný u všech jejích forem a ani u jednotlivých kategorií pachatelů. To se týká zejména tzv. obecné kriminality – a to i drobnějších případů – a pachatelů recidivistů. Statistika signalizuje, že jde o trestné činy proti životu, zdraví a důstojnosti člověka, o trestné činy loupeže, krádeže a neoprávněného užívání cizí věci, o trestné činy výtržnictví, příživnictví, útoku na veřejného činitele, opilství a zanedbání povinné výživy. Podíl mladých lidí na kriminalitě se dokonce zvýšil.*“ Pokud jde o zákon, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví uvedl doslova argumenty, které zazněly v „*Návrhu na realizaci legislativních úkolů vyplývajících z usnesení předsednictva Ústředního výboru KSČ ze dne 9. června 1964 o stavu a vývoji kriminality*“. Na závěr svého vystoupení vyslovil hluboké přesvědčení o správnosti a účelnosti předložených návrhů zákonů pro další rozvoj socialistické společnosti a jménem vlády plénu NS přijetí všech vládou předkládaných osnov doporučil.³⁹⁷

Na jeho slova navázal zpravodaj ústavně právního výboru dr. Hrabal, který se vyjádřil k návrhu novely trestního zákona, následoval zpravodaj Kučera k návrhu novely trestního řádu a konečně zpravodaj Jägerman k návrhu zákona, kterým se

republice), kleslo toto procento v roce 1956 na 54 %, v roce 1959 na 39 %, v roce 1961 na 30 %, v roce 1963 na 28 %, tedy přibližně na jednu čtvrtinu. Tento pokles pokračoval i v roce 1964.“

³⁹⁷ Zápis z 6. schůze NS ČSSR konané dne 17. 6. 1965 [online]. [cit. 2019-20-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006023.htm>.

upravuje postih provinění a přestupků osob opětně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví. Posledně jmenovaný potřebu tohoto zákona odůvodnil lakonicky, a to reakcí na stížnosti občanů na: „mazlení se s lidmi bez kázně a s recidivisty“, kteří mají z projednání věcí před MLS „legraci“, přičemž rozhodování v takových případech označil za jednání u „zeleného stolu“,³⁹⁸ které „vyvolává u pracujících představu, jako by naše společnost nebyla s to proti těmto osobám důsledně zakročit a kritika občanů je oprávněná.“ Potřeba nové úpravy podle něj vycházela jednak ze statistických údajů a jednak zkušeností získaných z činnosti MLS, přičemž dále zopakoval argumenty, které již zazněly z úst ministra spravedlnosti. Na závěr svého vystoupení vyjádřil přesvědčení o tom, že se zákon stane účinným prostředkem boje proti kriminalitě, zejména proti recidivistům, narušujícím veřejný pořádek a socialistické soužití našich občanů.³⁹⁹ Do následující rozpravy se zapojili celkem 2 poslanci, z nichž poslanec Homola uplatnil připomínku k zákonu jako takovému, když navrhl přeformulování § 4. Podle něj formulace: „neshledá-li prokurátor důvod ke stíhání provinění nebo přestupku před okresním soudem, zašle věc místnímu lidovému soudu nebo národnímu výboru, stanoviskem prokurátora je místní lidový soud nebo národní výbor vázán“, neumožňovala jednoznačný výklad a mohla tak vést k chybnému výkladu, že MLS nebo NV nejsou vázány jen co do přidělené právní věci, ale i co do rozhodnutí. Homola k tomu uvedl: „Myslím, že se to dotýká trochu ústavy, protože stanovisko jedince na kterémkoliv místě, tedy ani prokurátora nemůže být závazné pro kterýkoliv stupeň našich soudů.“ Jako východisko navrhl gramatickou úpravu textu, konkrétně za středník a před slovo "stanoviskem" zařadit slovo "tímto", tak aby bylo jasné, že se daná formulace vztahuje jen na otázku věcné příslušnosti, nikoliv vázanosti právním názorem.⁴⁰⁰ K návrhu zákona se do diskuse nikdo další nepřipojil, a tak předseda NS dal o návrhu včetně 2 pozměňovacích návrhů (Ústavně právního výboru a poslance Homoly) hlasovat. V dobách, kdy v zákonodárném orgánu neexistovala opozice a s tím spojená pluralita názorů nepřekvapí, že poslanci vládní návrh těsně před polednem jednomyslně schválili.⁴⁰¹ Celkem 7 §§ čítající zákon byl rozeslán v částce č.

³⁹⁸ Sousloví, kterým se označuje zjednodušení si rozhodovacího procesu, tj. bez náležitého objasnění všech skutečností, kdy rozhodci sedí za stolem potaženým zeleným sukem, jímž byly potahovány úřednické stoly v době Rakouska-Uherska.

³⁹⁹ Zápis z 6. schůze NS ČSSR konané dne 17. 6. 1965 [online]. [cit. 2019-20-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006023.htm>.

⁴⁰⁰ Zápis z 6. schůze NS ČSSR konané dne 17. 6. 1965 [online]. [cit. 2019-20-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006023.htm>.

⁴⁰¹ Tamtéž.

30/1965 Sb. jako *Zákon č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.*

§ 1 zákona nově stanovil možnost, aby případy provinění proti socialistickému soužití uvedené v § 19 písm. a) a c) zák. o MLS, provinění proti pracovní kázni uvedeného v § 21 písm. b) téhož zákona a přestupku proti socialistickému soužití uvedeného v § 19 Zákona č. 60/1961 Sb., mohl za splnění 2 kumulativních podmínek, projednat okresní soud. První, obecná podmínka vyžadovala, aby se uvedených deliktů dopustila osoba, která byla v posledním roce před jejich spácháním pro některé z uvedených provinění nebo přestupek postižena anebo v posledních 3 letech pro některý z trestných činů obdobné povahy odsouzena nebo z výkonu trestu propuštěna. Druhá podmínka představovala korektiv té první, když současně vyžadovala, aby se jednalo o osobu, u níž celkové zhodnocení způsobu jejího dosavadního života ukazovalo, že od postihu před MLS nebo NV nelze její nápravu očekávat. Pakliže soud u konkrétní osoby dospěl k závěru současného naplnění obou podmínek, mohl za spáchané provinění nebo přestupek uložit výlučně trest odnětí svobody až na 1 rok, přičemž na jeho uložení a výkon se aplikovala ustanovení trestního zákona a zákona o výkonu trestu odnětí svobody (§2). V řízení platila zásada obžalovací, kdy namísto klasické obžaloby, prokurátor podával návrh, mající náležitosti obžaloby (§3). Návrhy na projednání provinění nebo přestupku okresním soudem se činili prokurátorovi. Ten, pokud neshledal důvod ke stíhání provinění nebo přestupku před okresním soudem, zaslal věc závazně MLS nebo NV. Na řízení podle nově přijatého zákona včetně toho vykonávacího mělo být užito obdobně ustanovení trestního řádu (§5).⁴⁰² Řízení před okresním soudem umožňovalo projednat provinění nebo přestupek povahy uvedené v § 1 též spolu s trestným činem téhož obviněného. Poslední sedmý § zákona stanovil, z důvodů shora uvedených, účinnost zákona od 1. 8. 1965.

Nově přijatý zákon, i když ne výslovně, ale věcně zákon o MLS zásadně změnil, když tyto soudy zbavil výlučnosti v projednávání deliktů kategorie provinění prostředky restorativní justice. I když to nikdo oficiálně nepřiznal, přijetí tohoto zákona konkludentně popřelo smysl a účel samotného zákona o MLS. Ten byl přijat za účelem převýchovy posledního zbytku apolitických pachatelů specifického typu trestné činnosti prostředky mimo trestní represe. Dle statistik vývoje kriminality se však přerod těchto osob v nový typ socialistického člověka, dobrovolně se vyvarujícího páchaní deliktů

⁴⁰² O projednání návrhu prokurátora před okresním soudem platila zejména i ustanovení hlavy dvanácté trestního řádu o předběžném projednání obžaloby.

jednání, nekonal, což logicky vedlo k faktu, že původní koncepce selhala. Troufáme si tvrdit, že přijetí tohoto zákona znamenalo onen pověstný první hřebík do rakve lidových soudů. Dalo by se očekávat, že aplikace pouhých sedmi §§ nového zákona nebude v praxi působit větší problémy, opak byl však pravdou.⁴⁰³ Efektivní aplikaci zákona stála v cestě nedokonalost evidence kauz projednaných MLS, resp. příslušnými komisemi NV. Stíhání provinilců před okresním soudem ve většině případů iniciovaly jednotlivé MLS, které jako jediné disponovaly informacemi o předchozích odsouzeních konkrétních osob. Pokud však např. pachatel provinění proti pracovní kázni během půl roku po postihu změnil bydliště i pracoviště a v novém zaměstnání se ve lhůtě 1 roku znovu stejného provinění dopustil, byl senát nově příslušného lidového soud odkázán pouze na informace obsažené ve zprávě o pověsti provinilce. Ta skutečnost o předchozím postihu ze strany MLS obsahovat mohla, ale nemusela. Žádný centrální registr provinilců neexistoval a ani evidence samotných soudů nebyla bezvadná. Tak např. Krajský soud v Ústí nad Labem musel zrušit rozsudek okresního soudu jen z důvodu nemožnosti zjištění, zda rozhodnutí MLS nabylo právní moci. Projednání věci podle Zákona č. 58/1965 Sb. před okresním soudem podmiňovalo, aby předchozí rozhodnutí ve smyslu § 1 tohoto zákona bylo v době spáchání nového činu pravomocné, tj. aby pachateli byla udělena právoplatná výstraha. A tak když v srpnu 1966 stanul pro provinění proti pracovní kázni podle § 21 písm. b) zák. o MLS a § 1 Zákona č. 58/1965 Sb. před senátem Okresního soudu v Litoměřicích obviněný A., zdála se být věc po skutkové i právní stránce jednoduchá. Obviněný totiž od 10. 3. do 15. 5. 1966 nikde nepracoval a nechal se živit jeho matkou a mladší sestrou, a to i přesto, že ho v únoru téhož roku pro takové provinění postihl lidový soud pokutou 100 Kčs. Z posudku na obviněného soud navíc zjistil jeho časté absence v předchozích zaměstnáních a celkově špatný poměr k poctivé práci. Na základě A. podaného odvolání shledal krajský soud v postupu nalézacího soudu závažné pochybení, když tento si nikterak neověřil, zda vůbec o odsouzení ze strany MLS věděl. Přílohový spis lidového soudu totiž neumožňoval spolehlivě zjistit, zda mu taková skutečnost byla známa.⁴⁰⁴ Když ani krajský soud nemohl tyto informace zjistit, rozhodl o zrušení rozsudku nalézacího

⁴⁰³ Srov. Rozhodnutí pléna a presidia Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 1967 sp. zn. Prz 19/67, bod II Uplatňování ustanovení všeobecné a zvláštní části tr. zákona a zák. č. 58/65 Sb.

⁴⁰⁴ Z přílohového spisu MLS bylo možné zjistit, že A byl řádným způsobem vyzooměn o projednávání jeho provinění na zasedání MLS konaného 7. 2. 1966, ale ne již, že byl o jeho výsledku řádně vyzooměn. Protokol o jednání obsahoval jeho jméno a ostatní osobní data, nicméně jeho vyjádření k věci chybělo, a nebylo lze tedy určit, zda se A skutečně jednání zúčastnil. Spis rovněž neobsahoval žádnou informaci o případném doručení rozhodnutí A. Navíc ani před návrhem na stíhání ani v hlavním líčení nebyl A dotázán, zda byl jednání u lidového soudu přítomen nebo zda mu bylo jeho rozhodnutí doručeno.

soudu a věc mu, za účelem objasnění rozhodných skutečností, vrátil k novému projednání.⁴⁰⁵ Právní moc rozhodnutí o předchozím postihu měla zásadní význam pro naplnění zákonného znaku § 1 písm. a) Zákona č. 58/1965 Sb. Poněkud neobratná formulace o „*postižení pro některé z uvedených provinění nebo přestupek*“ zapříčinila nejednotnost výkladu tohoto ustanovení, kdy v praxi docházelo k chybnému posuzování počátku rozhodné skutečnosti.⁴⁰⁶

Problémy v aplikaci zákona nastávaly rovněž v situacích, kdy okresní soudy v rámci projednávání konkrétních kauz měnily právní kvalifikaci skutku. Např. Obvodní soud pro Prahu 8 v rozsudku z května 1966 dospěl k závěru, že jednání původně v obžalobě obvodní prokuratury kvalifikované jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, je vzhledem ke zjištění nižší výše zpronevěřených finančních prostředků, proviněním proti majetku v socialistickém vlastnictví. Za použití § 1 Zákona č. 58/1965 Sb. pak obviněnému za toto provinění uložil trest odnětí svobody.⁴⁰⁷ Nejvyšší soud, na základě stížnosti pro porušení zákona, dospěl k závěru o jeho porušení ze strany obvodního soudu. Ten sice oprávněním ke změně právní kvalifikace skutku disponoval, nicméně v případě provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví již nebyl k jeho projednání věcně příslušný, když § 1 Zákona č. 58/1965 Sb. toto provinění neuváděl. Navíc z důkazů obvodním soudem opatřených vyplynula dosavadní bezúhonnost obviněného v oblasti majetkoprávních deliktů, což vylučovalo i samotnou „opětovnost“ jeho jednání. Jediným zákoně konformním způsobem postupu obvodního soudu při změně právní kvalifikace skutku na provinění, bylo jeho postoupení místně příslušnému MLS nebo NV. Stejně tak, když

⁴⁰⁵ Srov. Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 4 To 558/66.

⁴⁰⁶ Mylným se ukázal názor okresního prokurátora, potažmo okresního soudu, o datu vynesení, popř. vyhotovení rozhodnutí jako rozhodné skutečnosti pro naplnění uvedeného zákonného znaku. Prokurátor inicioval stíhání občana A před okresním soudem podle zákona č. 58/1965 Sb. pro provinění proti socialistickému soužití, kterého se znovu dopustil v lednu 1966, ač se stejného provinění dopustil i v předcházejícím roce. Okresní soud tuto argumentaci převzal se závěrem, že A byl v posledním roce před spácháním předmětného provinění postižený pro stejné provinění lidovým soudem. K čemu však prokurátor a ani soud nepřihlédli, byla skutečnost dosud nepravomocného předchozího rozhodnutí lidového soudu, neboť v době opětovného spáchání provinění tj. 29. 1. 1966, bylo stále v běhu odvolací řízení proti němu. Teprve 31. 1. 1966 tj. 2 dny po opětovném spáchání provinění, nabylo rozhodnutí lidového soudu právní moci, když okresní soud odvolání A proti němu zamítl. Tím, že okresní soud A odsoudil porušil jeden ze základních principů aplikace zákona, a to, že doba 1 roku od postihnutí osoby pro provinění, případně 3 let od odsouzení pro trestný čin do spáchání nového provinění nebo přestupku ve smyslu § 1 zák. č. 58/1965 Sb. se započítá teprve okamžikem právní moci rozhodnutí o provinění, přestupku anebo trestného činu. Krajskému soudu na základě podaného odvolání nezbylo nic jiného, než rozhodnutí okresního soudu v plném rozsahu pro jeho nezákonnost zrušit a věc postoupit lidovému soudu, jehož příslušnost k projednání nového provinění nebyla nikterak dotčena. Blíže: Rozhodnutí Krajského soudu v Bratislavě ze dne 20. 1. 1967, sp. zn. 4 To 5/67.

⁴⁰⁷ Srov. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 11. 5. 1966, sp. zn. 1 T 79/66.

okresní prokurátor podal Okresnímu soudu v Kutné Hoře návrh na stíhání obviněného pro přestupek podle § 19 Zákona č. 60/1961 Sb. se zřetelem k § 1 Zákona č. 58/1965 Sb., byl soud, při změně právní kvalifikace skutku, nucen tento postoupit k projednání příslušnému MLS.⁴⁰⁸ Takto vznikl zajímavý paradox, když okresní soud na jednu stranu čin proviněného překvalifikoval na společensky nebezpečnější čin, což však současně mělo za následek nemožnost postihnout pachatele tvrdší trestní sankcí!⁴⁰⁹ Na skutečnost naprostého ignorování podmínky uvedené v § 1 písm. b) zákona č. 58/1965 Sb. upozornil nejvyšší soud. Ten zdůraznil, že pro rozhodnutí soudu nestačí toliko zjištění recidivy pachatele, ale též zjištění, jakým způsobem stíhaná osoba dosud žila, jaký je její vztah k práci, resp. morální a ostatní vlastnosti. Takto zjištěné skutečnosti pak měly být okresními soudy zhodnoceny v kontextu výchovných možností orgánů, které by byly jinak věcně příslušné k rozhodnutí o provinění nebo přestupku a posoudit, zda by postih před takovými orgány mohl vést k nápravě stíhané osoby. Teprve pokud by okresní soud dospěl k závěru o nemožnosti očekávat od takového postihu účinnou nápravu stíhané osoby, byl by k projednání věci podle zákona příslušný.⁴¹⁰ I když zákon dovoloval uložit jen jedinou trestní sankci v podobě odnětí svobody až na 1 rok, přesto se v praxi vyskytly případy paralelního uložení ochranného opatření. Např. Okresní soud v Chebu uložil za provinění proti pracovní kázni vedle podmíněného trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců i protialkoholní ochranné léčení.⁴¹¹ V praxi soudů se vyskytly i případy vzetí provinilců stíhaných podle Zákona č. 58/1965 Sb. do vazby. To vyvolalo otázku, zda je vůbec takový postup v případě osoby stíhané, byť okresním soudem, jen pro provinění nebo přestupek vůbec možný. Dohady ukončil Nejvyšší soud, jenž tuto možnost připustil v relaci na § 5 zákona, avšak toliko na fázi řízení před

⁴⁰⁸ Okresní soud totiž, na rozdíl od prokurátora, spatřoval v jednání obviněného, jenž vylákal na jiném občanovi transistorový přijímač a poté ho prodal, ač byl v minulém roce postižen pro provinění proti pracovní kázni, skutkovou podstatu provinění proti majetku v osobním vlastnictví podle § 18 odst. 1. zákona o MLS neuvedenou v § 1 zákona č. 58/1965 Sb., čímž nebyla splněna podmínka pro jeho postih před okresním soudem. Jednání obviněného nebylo možno posoudit jako přestupek proti socialistickému soužití podle § 19 zákona č. 60/1961 Sb., poněvadž zkrácení poškozeného o věc v hodnotě 400 Kčs nebylo drobným poškozením majetku v osobním vlastnictví. Jednalo se o závažnější druh jednání proti majetku v osobním vlastnictví. Obviněný připravil podvodným jednáním poškozeného o tranzistorový přijímač v hodnotě 400 Kčs, tj. způsobil mu škodu blízkou se částce 500 Kčs, tvořící základní hranici mezi proviněním a trestným činem. V tomto případě o trestný čin nešlo, když škoda částku 500 Kčs nepřesáhla, rovněž nebyly naplněny podmínky uvedené v § 18 odst. 1 věta druhá zákona o MLS.

Srov.: Rozhodnutí okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 12. 1. 1967, sp. zn. 1 T 3/67.

⁴⁰⁹ Srov.: Rozhodnutí okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 12. 1. 1967, sp. zn. 1 T 3/67.

⁴¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 1967, sp. zn. 3 Tz 51/66.

⁴¹¹ Rozsudek Okresního soudu v Chebu ze dne 23. 12. 1966 sp. zn. 4 T 743/66, resp. rozsudek odvolacího Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 1. 1967 sp. zn. 4 To 21/67.

soudem. Takový výklad neumožňoval vzít provinilce do vazby dříve, než prokurátor podá příslušný návrh podle § 3 odst. 1 zákona.⁴¹²

Jak vypadalo rozhodnutí okresního soudu podle zákona v praxi je možno dokumentovat na následující reprodukci zachovalého rozsudku:

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v Mělníku, odd. I rozhodl dne 16. března 1967 po provedeném hlavním líčení v senátě složeném z předsedy J. F. a soudců přisedících J. L. a K. L. t a k t o :

M. H.

nar. 22. 3. 1938 v Doubravě okr. Karviná, bytem x y, zaměstnanec n. p. Spolana Neratovice

j e s t v i n e n ,

že od 20. 10. 1966, kdy byl projednáván před MLS Spolana Neratovice pro provinění proti pracovní kázni nadále pokračoval v neomluvené absenci, když v závodě nepracoval a do současné doby nepracuje tedy soustavně bez závažného důvodu vynechával pracovní směny, ač pro stejné jednání byl v posledním roce potrestán před místním lidovým soudem

č í m ž e s p á c h a l

provinění proti pracovní kázni podle § 21 písm. b/ zák. č. 38/61 Sb. v souvislosti ze zákonem č. 58/65 Sb. a

o d s u z u j e s e z a t o

dle §u 2 odst. 1 zák. č. 58/65 Sb. a přihlédnutím k §u 31/1 tr. z. k trestu odnětí svobody v trvání t ř í m ě s í c ů.

Trest je nepodmíněný. Dle § 39a odst. 1, 2 písm. a tr. z. se obžalovaný ve výk. trestu zařazuje do první náprav. výchovné skupiny.

O d ů v o d n ě n í .

Provinilý M. H. nastoupil v roce 1965 do n. p. Spolana v Neratovicích. Od března 1966 do září 1966 vynechával soustavně pracovní směny a za toto byl projednáván před MLS n. p. Spolana dne 20. 10.

⁴¹² Rozhodnutí pléna a presidia Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 1967, sp. zn. Prz 19/67.

1966, kde mu byla udělena veřejná důtka. Přes toto uložené opatření provinilý pokračoval dále v absenci, když do práce vůbec již nenastoupil.

Provinilý se hájil tím, že žádal n. p. Spolana o rozvázáni pracovního poměru ze zdravotních důvodů, když před nástupem do tohoto závodu byl operován na žaludek a přidělenou práci z tohoto důvodu nemohl vykonávat. Z tohoto důvodu přestal práci v n. p. Spolana vykonávat a nastoupil jako brigádník do Cíbelny závodu Dolní Beřkovice, kde pracoval od 10.5. do 26.8.1966. Po tomto pracuje doposud jako brigádník na vykládání vagonů na nákladovém nádraží.

Jeho obhajobu soud neuznal za správnou, když tato se jeví jako nedůvodná. Provinilý měl možnost řádným způsobem rozvázat pracovní poměr zejména, svědčila-li by v jeho prospěch okolnost špatného zdravotního stavu. Z vyjádření n. p. Spolany ze dne 10.2.1967 bylo zjištěno, že provinilý se od shora uvedené doby do závodu nedostavil a znovu o rozvázáni pracovního poměru nepožádal. Jeho zaměstnání, pokud toto uvádí, jest pouze skutečně pracovní příležitostí. Provinilý si byl vědom svého nezákonného jednání, když pro totéž byl již projednáván před uvedeným M.L.S. Jeho obhajobě soud nevěřil ani v tom, kdy poukázal na absence od března 1966, které údajně dělal z toho důvodu, že byl nemocen a lékař jej nechtěl uznat práce neschopným. O jeho nezájmu skončit řádným způsobem pracovní poměr v n. p. Spolana svědčí, zejména to, že od ledna 1967 se žádným způsobem o toto nesnažil a spokojil se pouze s příležitostnou prací.

Jeho jednání zakládá skutkovou podstatu provinění dle § 21 písm. b/ zák. č 38/61 Sb. s přihlídnutím v souvislosti s ustanovením zákona č. 58/65 Sb. Soud jej uznal plně vinným, když jmenovaný naplnil skutkovou podstatu uvedeného provinění po stránce subjektivní i objektivní. S ohledem na značnou společenskou nebezpečnost, která spočívá v soustavném vynechávání pracovních směn i ve způsobu jakým se snažil řešit rozvázáni pracovního poměru. Míra zavinění jest zcela na jeho osobě, když měl zde zákonné možnosti řádným způsobem pracovní poměr rozvázat, a to zejména počátkem roku 1967, kdy sám závod n.p. Spolana Neratovice neměl již na něm zájem a po dohodě by s ním pracovní poměr rozvázal. Provinilemu přitěžovalo, že byl již vícekrát soudně trestán pro různou trestnou činnost. Rovněž v místě svého bydliště nemá řádnou pověst. Z těchto důvodů soud rozhodl uložit mu trest v dolní hranici a to trest odnětí svobody, když jeho výkon ihned nařídil. U provinileho nenalezl žádných možností k jeho převýchově při výkonu trestu na svobodě, když nelze na něho žádným způsobem výchovně působit a to prostřednictvím různých orgánů, zejména společenských organizací či kolektivem pracovníků. K tomuto rozhodnutí přispěla i okolnost, že provinilý dosud není nikde v žádném řádném pracovním poměru a žije se skutečně příležitostnou prací, za jakou jest možno považovat vykládání vagonů a podobně. Jest proto nutné, aby na něho bylo působeno přímým výkonem uloženého trestu. Vyšší trestu pak soud odstupňoval s ohledem na osobu provinileho, na způsob provedení, motivaci a vyšší společenského nebezpečnosti jeho jednání.

Na provinilem bude, aby po výkonu trestu odnětí svobody, případně ještě před nástupem trestu dostavil se do n. p. Spolana Neratovice k řádnému ukončení pracovního poměru a po skončení trestu, aby

ihned nastoupil řádné zaměstnání, které by zejména vyhovovalo potřebám společnosti a jeho zdravotnímu stavu.

Poučení: Proti tomuto rozsudku jest možno podati odvolání do osmi dnů prostřednictvím zdejšího soudu ke krajskému soudu v Praze.

V Mělníku dne 16. března 1967

Předseda senátu:

J. F.⁴¹³

Reprodukováný rozsudek byl vybrán zcela záměrně, aby dokumentoval posun v kriminalizaci vztahů vzešlých z pracovněprávního poměru do forem mimoekonomického a čistě politického donucení, před kterým varoval J. Boguszak.⁴¹⁴ Trestněprávní důsledky porušení povinností ze vztahu založeného pracovní smlouvou, tedy shodného a svobodného projevu vůle zaměstnance a zaměstnavatele, byly do našeho právního řádu zavedeny novelou trestního zákona realizovanou Zákonem č. 53/1963 Sb., který podstatně modifikoval trestný čin příživnictví. Až do 17. 7. 1963, tj. do data účinnosti zmíněné novely, skutková podstata trestného činu příživnictví postihovala jednání, kterým se občan poctivé práci vyhýbal a prostředky obživy si zajišťoval nekalým způsobem mimo pracovní poměr.⁴¹⁵ Zmíněná novela trestního zákona skutkovou podstatu trestného činu příživnictví radikálně změnila, když nově tento trestný čin vymezila následovně:

(1) Kdo pokračuje v soustavném vynechávání pracovních směn bez závažného důvodu nebo v předstírání pracovní neschopnosti, ač byl již pro takový čin postižen místním lidovým soudem nebo národním výborem, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením.

⁴¹³ OS v Mělníku, Rozsudek ze dne 16.3.1967, sp. zn. 1 T 52/67, archivně nezpracováno.

⁴¹⁴ BOGUSZAK, Jiří, Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 221.

⁴¹⁵ Skutková podstata trestného činu příživnictví byla do našeho právního řádu zakotvená novelou trestního zákona z roku 1950 realizovanou zákonem č. 63/1956 Sb., ze dne 19. 12.1956. Jako trestný čin příživnictví bylo s účinností od 31.12.1956 postihováno jednání uvedené v § 188a tr. zákona, jenž zněl: „Kdo se živí nekalým způsobem a vyhýbá se poctivé práci, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až dvě léta.“ Nový trestní zákon z roku 1961 s účinností od 1. 1. 1962 nově v § 203 skutkovou podstatu trestného činu příživnictví převzal a zároveň doplnil o demonstrativní výčet způsobu vedení nekalého života. Nově byl za trestný čin příživnictví, s hrozbou trestní sankce odnětí svobody až na 2 léta, postihován, ten: „Kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a opatřuje si prostředky k obživě prostitucí, hazardní hrou nebo jiným nekalým způsobem.“

(2) *Kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a dává se někým vydržovat nebo si prostředky k obživě opatřuje jiným nekalým způsobem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*

Zatímco druhý odstavec představoval drobnou korekci dosavadního pojetí příživnictví⁴¹⁶, postihující pachatele záměrně se stranící řádného pracovního poměru, koncepčně zcela nový první odstavec koreloval s ustanovením o provinění proti pracovní kázní podle § 21. písm. b) zákona o MLS, resp. § 40 písm. b) Zákona č. 60/1961 Sb., když umožňoval soudně trestat i osoby v pracovněprávním poměru u nichž byly vyčerpány mírnější formy postihu.⁴¹⁷ Doposud poslední podoba skutkové podstaty trestného činu příživnictví však neměla dlouhou účinnost. Po 2 letech byla změněna novelizací trestního zákona uskutečněné Zákonem č. 56/1965 Sb., jenž nabyl účinnosti dne 1. 8. 1965.⁴¹⁸ Jednání doposud uvedená v § 203 odst. 1 tr. zákona byla z trestního zákona zcela vypuštěna, a to v souvislosti s přijetím Zákona č. 58/1965 Sb. Již při jeho přípravě byla zdůrazněna nutnost zrušení ustanovení § 203 odst. 1, když činy tímto ustanovením postižitelné měly být plně absorbovány zákonem, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.⁴¹⁹ Z hlediska práva došlo v této souvislosti k velice zajímavé konstrukci, neboť jednání původně kvalifikované automaticky jako trestný čin, bylo nyní

⁴¹⁶ Nová úprava reagovala na nejednotný výklad situací, kdy si někdo opatroval obživu mimo rámec řádného pracovního poměru tím, že ho finančně dlouhodobě podporoval někdo jiný, tj. nechal se někým vydržovat. Praxe dosud v tomto ohledu nejednotně hodnotila např. případy mladých zdravých osob, které po nepřiměřeně dlouhou dobu po skončení školní nebo odborné výuky, otálely se zapojením do řádného pracovního poměru a dávaly se živit svými rodiči, resp. osob, které se dávaly živit manželkou nebo družkou, či osob, žijících se otevřenou i skrytou žebrotou, spočívající např. v požadování peněžitých i věcných podpor od známých a příbuzných, v dojíždění zbytků v podnicích veřejného stravování, ve využívání štědrosti podnapilých osob apod.

⁴¹⁷ Oficiálním zdůvodnění nové úpravy byla nutnost reagovat na „příživnické živly“, proti nimž byl postih skrze společenské působení neúčinný, když: „Tyto osoby využívají všech výhod socialistické společnosti, podílejí se plně na fondech společenské spotřeby, přitom však dávají společnosti co nejméně a celý jejich způsob života ukazuje snahu poctivé práci se vyhnout. Dosavadní zákonná úprava neumožňovala plně postihnout zejména notorické absentéry. I tyto bylo možno postihovat pouze pro provinění proti pracovní kázní před místními lidovými soudy nebo národními výbory, jejichž opatření však u osob tohoto druhu zůstávala bez účinku. Tyto osoby se zpravidla k projednání jejich provinění ani nedostavovaly nebo jednání a uložená opatření zlehčovaly.“ Srov. Vládní návrh zákona, jímž se mění § 203 trestního zákona č. 140/1961 Sb. [online]. [cit. 2020-28-12]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0135_00.htm.

⁴¹⁸ Po novelizaci skutková podstata zněla: „Kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a dává se někým vydržovat nebo si prostředky k obživě opatřuje jiným nekalým způsobem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.“

⁴¹⁹ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Návrh na realizaci legislativních úkolů vyplývajících z usnesení předsednictva Ústředního výboru KSČ ze dne 9. června 1964 o stavu a vývoji kriminality.

transformováno do podoby provinění, stíhatelného před okresním soudem se zcela stejnými sankčními důsledky.⁴²⁰ Rozdíl tak tkvěl toliko v právní kvalifikaci skutku.⁴²¹

S odstupem takřka 3 let od účinnosti zákona se jeho praktický společenský dopad pokusil zhodnotit Dr. O. Baláš. V článku „*Společenská a právní problematika zákona č. 58/1965 Sb.*“ prezentoval zkušenosti s aplikací tohoto zákona v obvodu Městského soudu v Praze, zároveň vyjádřil předpoklad shody poznatků s jinými kraji. Podle něj se zákon v obvodu Městského soudu v Praze vžíval do praxe poměrně pomalu, neboť pražské soudy ho ve druhém pololetí 1965 aplikovaly na 32 osob včetně 1 mladistvého, přestože náčelníky MSVB a odboru vyšetřování SNB, městským prokurátorem a presidiem městského soudu byly v září 1965 vydány společné metodické směrnice k jeho aplikaci. V roce 1966 následoval vzestupný trend v podobě celkem 207 odsouzených osob, z toho 18 mladistvých a 137 osob z toho 18 mladistvých za první pololetí 1967.⁴²² V ukládání trestů, resp. trestu jediného – odnětí svobody až na 1 rok, bylo v roce 1966 konstatováno jeho nepodmíněné uložení v 31 % případů, oproti 32 % případů v prvním pololetí 1967. V rámci rozpětí zákonné trestní sazby, tresty při dolní hranici této sazby, tj. do 6 měsíců, soudy vyměřily přibližně v 50 % případů.⁴²³ Na základě uvedených skutečností učinil O. Baláš závěr o celkové možnosti: „*jednoznačně konstatovat, že pomocí zákona č. 58/1965 Sb. se postupně daří účinný boj proti osobám, které se opětovně dopouštějí výtržnictví, násilností a příživnictví, což se kladně projevuje zejména v takovém místě, jakým je hlavní město Praha.*“ Tento pozitivní jev navrhl využít i při stíhání dalších osob za přestupky nebo provinění, v situacích, kde se i ta nejpřísnější ukládaná opatření ze strany MLS nebo NV mýjela účinkem. V prvé řadě měl na mysli osoby, které byly již vícekrát pro různou trestnou činnost soudně trestány, z těchto odsouzení nejenže si nevzaly potřebné poučení, ale nově se dopustily

⁴²⁰ V případě jednání původně kvalifikovaného podle § 203 odst. 1 tr. zákona bylo navrhováno zvýšení trestní sazby odnětí svobody na 3 léta. V souvislosti s tímto návrhem byly uvedeny i statistické údaje, podle kterých bylo v roce 1963 pro trestný čin příživnictví odsouzeno 1202 osob (5 k nápravnému opatření, u 6 upuštěno od potrestání, 279 k podmíněnému trestu a 912 k trestu nepodmíněnému). Statistika MS však nezohledňovala dělbu podle jednotlivých odstavců. To se změnilo v roce 1964, kdy za 1. pololetí bylo podle § 203 odst. 1 tr. zákona odsouzeno celkem 314 osob. Návrh na zvýšení trestní sazby byl odmítnut s argumentem nedostatečného využívání horní hranice trestní sazby ze strany soudů a rovněž nesouladem s nebezpečností činu pro společnost.

⁴²¹ Srov. § 203 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění účinném do 1. 8. 1965 a § 1 zákona č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.

⁴²² Více jak polovina odsouzených (51,7 %) se dopustila provinění proti pracovní kázní, druhým nejvíce trestaným se stalo provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. c) s podílem 23 %, resp. podle § 19 písm. a) s podílem 19 %. Podíl odsouzených osob podle zákona k celkovému počtu odsouzených osob činil v roce 1966 3,8 % a v prvním pololetí 1967 4,7 %.

⁴²³ BALÁŠ, O., Společenská a právní problematika zákona č. 58/1965 Sb. in: Socialistická zákonnost, ročník XVI, číslo 1, Praha: 1968, str. 71.

libovolného přestupku nebo provinění. Jako příklad takové osoby uvedl pro trestné činy krádeže a podvodu vícekrát trestaného recidivistu, jenž se dopustí drobného výtržnictví podle § 19 písm. a) zákona o MLS, čímž nenaplní podmínky pro aplikaci § 1 písm. a) Zákona č. 58/1965 Sb. a případ je nucen, co do výsledku neúčelně, projednávat MLS. Dále upozornil na skutečnost, že praxe nabízí i jiné formy recidivy než ty v zákoně výslovně uvedené.⁴²⁴ Ve svých úvahách o rozšíření okruhu osob, na něž by se zákon vztahoval se v podstatě vrátil k jeho odmítnutému prvotnímu širokému konceptu (viz výše).

I když zákonodárci nový zákon přijímali současně s novelizacemi trestně právních norem, jejich koexistence příliš nepromysleli. To spolu s faktem odmítnutí přímé změny zákona o MLS přineslo další aplikační problémy. Zákon o MLS se tak např. dostal do přímého rozporu s trestním řádem. Podle novelizovaného ust. § 171 odst. 2 písm. a) tr. řádu⁴²⁵ mohl vyšetřovatel nebo vyhledávací orgán postoupit věc přímo lidovému soudu, jestliže výsledky vyšetřování nebo vyhledávání ukazovaly, že šlo o trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost, pachatel jeho spáchání litoval a projevoval účinnou snahu po nápravě a vzhledem k jeho osobě a výchovné síle kolektivu vyřízení věci MLS k jeho nápravě postačovalo. Naproti tomu dle § 13 odst. 1 zákona o MLS trestné činy mohly být lidovým soudem projednávány pouze tehdy, byly-li mu postoupeny prokurátorem nebo soudem.⁴²⁶ Je tedy evidentní, že souladu obou norem zákonodárce nikterak váhu nepřikládal. Neochota změn zákona o MLS

⁴²⁴ V Praze se to týkalo např. provinění podle § 17 písm. b) zák. o MLS v podobě šizení zákazníkům při dodávkách paliva, které v převážné většině projednával MLS Uhelných skladů. V porovnání s postihem takového jednání, které nabízel Zákon č. 24/1957 Sb., tj. pokuty až do výše 1.000 Kčs, či se sankcemi, které mohla uložit Státní obchodní inspekce v podobě podstatně vyšších pokut, se O. Balášovi jevil postih ze strany lidových soudů nedostatečně účinný. Uvedené jednání mohlo být sice posouzeno již jako trestný čin poškozování spotřebitele podle ustanovení § 121 tr. zákona, pokud by se pachatel podařilo prokázat, že tak činil ve větším rozsahu. Skutková podstata trestného činu poškozování spotřebitele se od provinění dle § 17 písm. b) zákona o MLS lišila jen větším rozsahem předražování a šizení spotřebitele. Potrestán mohl být každý, nejen prodavač, výrobce, ale též ten, kdo spotřebitelům zboží špatné kvality, menší váhy dodával, případně služby předražoval.

⁴²⁵ Nová úprava od vyšetřovatelů požadovala napříště dokončené vysokoškolské právnické vzdělání, přičemž jim svěřila pouze vyšetřování složitých nebo jinak závažných trestných činů. Vedle toho v zájmu zkvalitnění práce v oblasti vyšetřování jim novela poskytla plnou procesní samostatnost, aby tak byla přesně vymezena a zdůrazněna jejich osobní odpovědnost za výsledky práce a vyloučena možnost ovlivnit tyto výsledky něčím jiným než zjištěnými a opravdu prokázanými skutečnostmi. Objasnění trestných činů skutkově, důkazně a právně jednoduchých nebo z jiných důvodů méně závažných (porušování veřejného pořádku a socialistického soužití, například o výtržnictví, rvačky, ublížení na zdraví, příživnictví a některé majetkové trestné činy, které lze zjistit přímo při výkonu trestu v terénu) novela trestního řádu vyšetřovatelům odňala a svěřila je vyhledávacím orgánům nově zřízených obvodních oddělení SNB. Takové případy mohly tyto orgány samy objasnit a předat rovnou prokurátorovi, na rozdíl od dosavadního stavu, kdy bylo nutno tyto činy oznamovat a předávat k vyšetření vyšetřovatelům v sídle okresu.

⁴²⁶ Srov. § 13 odst. 1 a § 32 odst. 3 zák. o MLS.

vedla i k disproporcii osob stíhaných před okresním soudem podle Zákona č. 58/1965 Sb. Na rozdíl od trestního zákona ten o MLS totiž neobsahoval institut zahlazení odsouzení pro případ výkonu nápravného opatření. A tak zatímco na osobu odsouzenou pro trestný čin povahy obdobné provinění nebo přestupku k nápravnému opatření se již po jeho výkonu hledělo jako na neodsouzenou, u osob odsouzených ke stejnému opatření MLS nebo NV jeho výkon se zahlazením spojen nebyl. Uvedené mělo za následek nemožnost podle Zákona č. 58/1965 Sb. stíhat osoby jež vykonaly nápravné opatření uložené jim okresním soudem oproti nutnosti vyčkat lhůty 1 roku od jejich vykonání v případě, kdy je ukládaly MLS nebo NV.⁴²⁷ Další problémy vznikly i u procesních otázek, jako v případě místní příslušnosti u provinění projednávaných okresním soudem podle Zákona č. 58/1965 Sb. v případě rozdílnosti ustanovení zákona o MLS a trestního řádu, použitelnosti důkazů před okresním soudem opatřených před podáním návrhu prokurátora, kdy se na jejich provádění nevztahovaly podmínky uvedené v trestním řádu a formy rozhodnutí, pokud od spáchání provinění uplynul více jako 1 rok, tj. zda provinilce zprostit nebo řízení zastavit.⁴²⁸ A tak namísto toho, aby nový zákon problémy související s fungováním lidových soudů řešil, vytvořil další, jež stále více odhalovaly slabiny celého systému. Nový zákon se tak spíše, než součástí řešení stal součástí problému.

⁴²⁷ Srov. § 45 odst. 3 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon a § 1 Zákona č. 58/1965 Sb.

⁴²⁸ Blíže: BALÁŠ, O., Společenská a právní problematika zákona č. 58/1965 Sb. in: Socialistická zákonnost, ročník XVI, číslo 1, Praha: 1968, str. 73-76.

1.8 Soudobé hodnocení místních lidových soudů

Místní lidové soudy byly od počátku jejich existence předmětem mnoha publikací, článků a pojednání, které se co do svého obsahu tokem času měnily, tak jak se měnila doba samotná. Z počátku byly stavěny na piedestal vývoje zlidověného soudnictví coby význačný prvek vývoje socialistické společnosti na přechodu ke komunismu.⁴²⁹ V pozdější době, zhruba od roku 1965 se začaly na jejich činnost a vůbec koncepci objevovat kritické hlasy, volající po jejich reformě či dokonce zrušení. Pro celé období komunistické vlády v Československu je charakteristický mnohdy zásadní rozpor mezi oficiálně prezentovaným hodnocením reality a realitou samotnou. Je třeba si uvědomit, že režim sám svoji legitimitu stavěl na ideologii marxismu – leninismu a s tím spojeného proklamování jejích úspěchů v běžném životě. V tomto ohledu dbal důsledně na kontrolu veřejnosti oficiálně předkládaných informací a zejména těch, které by mohly důvěru v režim a ideologii ohrozit. O to se starala všudypřítomná cenzura, a nejen ta oficiální⁴³⁰, ale i ta soukromá, neboť občané, resp. většina z nich, se již v dostatečné míře naučila něco jiného si myslet a něco jiného veřejně prezentovat. Na tuto skutečnost velmi trefně poukázal v lednu 1969 tehdejší ministr školství ČSR V. Bezdíček, když uvedl: „*před lednem 1968 měl život našeho občana dvě stránky, z nichž jedna byla oficiální a diametrálně se odlišující od*

⁴²⁹ Hned první den účinnosti zákona o MLS, tj. 1. 7. 1961 přineslo Rudé právo na své první stránce obsáhlý článek s názvem „Další zlidovění naší justice“, kde MLS prezentovalo jako „účinný nástroj výchovy občanů k socialistické morálce a k přísnému dodržování zákonů.“ Článek svým textem jinak v podstatě kopíroval Zprávu ústavněprávního výboru NS ČSSR k návrhu zákona o MLS (tisk 36), dostupné on line <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>.

⁴³⁰ V období let 1948–1953 cenzurní agendu vykonávaly přímo komunistické instituce, nejprve Kulturní rada a Lektorská rada ÚV KSČ. Po jejich zániku v roce 1951 jejich agendu převzal Odbor vydavatelský a odbor umění vzniklý při oddělení ÚV škol, vědy a umění. V novinách a rozhlasu navíc působili tzv. dohlížecí redaktoři, kteří měli rovněž rozsáhlá cenzurní pravomoci. Za účelem kontroly a ovlivňování obsahu všech veřejně prezentovaných skutečností byly postupně zřizovány specializované instituce. Vládním usnesením č.17/1953 Sb. byla s účinností od 1. 8. 1953 ustanovena Hlavní správa tiskového dohledu, která byla sice v roce 1966 zrušena, nicméně zákonem č. 81/1966 Sb. byla zřízena Ústřední publikační správa, kdy cenzura dále pokračovala nově již však na zákonném podkladě. Předsednictvo ÚV KSČ v březnu 1968 rozhodlo o zrušení Ústřední publikační správy, což bylo legislativně zakotveno zákonem č. 84/1968 Sb. kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích a jenž přímo konstatoval nepřípustnost cenzury. Cenzurou v dikci tohoto zákona se pak rozuměly jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Bohužel tento stav nevydržel příliš dlouho, neboť v souvislosti s vojenskou okupací Československa rozhodla vláda již 30. 8. 1968 o zřízení nového cenzurního úřadu s názvem Úřad pro tisk a informace, který byl zákonně upraven v zákoně č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

*zkušenosti a ta druhá byla vytvářena z ryzích skutečností, jejichž hodnocení si musel každý občan nechávat pro sebe.*⁴³¹

Částečnou výhodou pro hodnocení soudobé právní literatury je skutečnost, že MLS spatřily světlo světa v době, kdy došlo k postupnému uvolnění napětí ve společnosti a kdy jistá míra, byť i nepopulárních a kritických názorů byla z různých důvodů v omezené míře tolerována. Na jednu stranu tak bylo možno zaznamenat určité volání režimu po kritice soudobých poměrů, na druhé straně tato kritika měla mít předem jasně daný obsah a rozsah. O tom svědčí např. Zápis z 8. schůze vedení ideologické komise ÚV KSČ z ledna 1964, ve kterém vedení ideologické komise konstatovalo, že: *„redakce Kulturného života, jmenovitě její vedoucí redaktor se dopustila uveřejněním článku „Mňacko mezi právníky“ porušení stranické disciplíny a závěrů prosincového pléna ÚV KSČ tím, že (...) b) svévolně bez jakékoliv konzultace nastolila diskuzi k závažným společenským problémům, k jejichž posouzení není kvalifikována a které lze v dané situaci řešit výlučně na stranické půdě.*⁴³² Oficiální politikou KSČ bylo i nadále za účelem legitimizace systému využívat úzkého propojení ideologie a právní vědy. V tomto duchu se vyjádřilo Usnesení politického byra ÚV KSČ z ledna 1962 o úkolech vědy o státu a právu.⁴³³ Proti takovému stavu, který mj. bránil vystoupení ze stínu kultu osobnosti, se počala za strany právních vědců zvedat kritika, jež se odrazila např. ve zprávě Ústavu státu a práva z února 1963 s názvem *„Překonávání důsledků kultu osobnosti a dogmatismu ve vědě o státu a právu“*, v níž její autoři provedli rozbor stavu právní vědy z pohledu kritiky kultu osobnosti a zároveň nastínili zamýšlený koncept budoucího vývoje právní vědy.⁴³⁴ Čím dále častěji zaznívala kritika předchozích dogmatických právních teorií a principů, a to i vzhledem k všeobecnému rozšiřování informací o politických procesech 50. let a s nimi spojené rehabilitace jejich obětí. Kritické přístupy nesměřovaly však pouze do minulosti, ale jejich objektem se stal i soudobý stav práva. Témata, která byla v minulosti pro případnou diskusi přísně tabuizována, jako např. systém a dělba moci, propojení státních a stranických orgánů, reálnost nezávislosti soudů a soudců aj. se čím dále častěji objevovala s kritickým nádechem v odborném tisku a získávala ohlas u čtenářů, čímž podněcovala veřejné mínění. Společným jmenovatelem těchto příspěvků byla i snaha o

⁴³¹ Autentický záznam projevu V. Bezdíčka z ledna 1969, vysílaného v pořadu Živá slova českého rozhlasu plus.

⁴³² NA, fond 10/5, sv. 2, a.j. 10, Zápis 8. schůze vedení ideologické komise ÚV KSČ ze dne 30. 1. 1964

⁴³³ NA, fond 1261/0/11, sign. 427, aj./bod427, Schůze PB ÚV KSČ ze dne 30. ledna 1962.

⁴³⁴ Překonání důsledků kultu osobnosti a dogmatismu ve vědě o státu a právu, Právník roč. 102, č. 8, 1963, s. 621–633.

objektivní zhodnocení reality, která v sobě zákonitě přinášela nutnost zásadních změn v oblasti práva.⁴³⁵

Nejinak tomu bylo i v případě institutu lidových soudů. Zlomovým se v tomto ohledu stal článek doc. JUDr. Z. Kratochvíla, náměstka ministra spravedlnosti, s názvem „*Účast veřejnosti při převýchově rušitelů socialistického pořádku*“, uveřejněný v roce 1965 v 10. čísle časopisu Socialistická zákonnost. Ten v souvislosti s jejich dosavadním fungováním předestřel mnoho praktických a legislativních problémů a co více vyzval k širší diskusi na toto téma. Článek vznikl na základě iniciativy redakce časopisu Socialistická zákonnost v souvislosti s připravujícím se XIII. sjezdem KSČ, který měl mj. hodnotit vývoj společnosti od sjezdu předcházejícího. Mezi témata sjezdu mělo patřit i hodnocení vývoje socialistického státu a práva. V této souvislosti se redakční rada časopisu rozhodla uspořádat předsjezdovou „Diskuzi k otázkám ochrany veřejného pořádku.“ Čtenáře vybídla, ke sdělování osobních zkušeností a názorů mj. právě k činnosti lidových soudů, zároveň však zdůraznila, že diskuse nemá mít oficiální charakter. Jako úvodní příspěvek byl uveřejněn právě výše zmíněný článek Z. Kratochvíla.⁴³⁶ Ten v jeho úvodu nejprve shrnul zákonem zamýšlenou funkci a poslání MLS, mj.: „*zapojit veřejnost do boje proti drobným porušením zákona, přispět, za využití morální síly kolektivu, k ochraně a upevňování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití na pracovištích i v bydlíšti*“ proto, aby si mohl stanovit pro něj klíčovou otázku – zda je vytyčené poslání skutečně plněno? Takovou otázku však podle něj nešlo zodpovědět na základě pouhé diskuse, nýbrž až po zjištění a zhodnocení širšího a zevrubnějšího průzkumu, vedoucího ke zjištění „*společenské skutečnosti*“. V tomto směru dopředu varoval před všemi nepodloženými paušálními tvrzeními o přecenění možnosti společenského působení a neosvědčení se nových institucí, které podle něho: „*mohou jen svádět na scesti*“, neboť východiskem pro všechny úvahy o lidových soudech by měla být toliko reálná situace, v níž působí a skutečná efektivita jejich činnosti. Pod pojmem „*společenská skutečnost*“ viděl působení soudů na zachovávání společenského pořádku, závisícího na 3 faktorech. Prvním byl čas, vztahující projevy zlepšení nebo zhoršení situace v oblasti zachovávání společenského pořádku na delší dobu. Druhým byla interakce, kdy působení MLS

⁴³⁵ Srov. např. časopisy: Právník, 1962, č. 5, s. 333-337, 344-348, Právník, 1963, č. 1, s. 1-4, Právník, 1963, č. 5 s. 337, 416-424, Právník 1963, č. 7, s. 521-525, Právník 1963, č. 8, s. 626-632, Právník 1964, č. 4, s. 303, Právník 1965, č. 3, s. 197-198, 204-278, Právník 1965 č. 5, s. 407-408, Právník 1966, č. 4, s. 301-309.

⁴³⁶ Socialistická zákonnost 1963, ročník XIII, číslo 10, str. 1.

nechápal izolovaně, nýbrž ve spojitosti s dalšími faktory jako byly např. rozdíly mezi soudy na pracovištích a v bydlecích, jakož i mezi komisemi NV rozhodujícími o proviněních, kádrové složení soudů, péče, která jim byla poskytována jednotlivými orgány, společenskými organizacemi i vedením závodu, či rozdílné subjektivní vlastnosti provinilých. Třetí faktor spatřoval v nedobudování sítě lidových soudů z hlediska územního principu, vedoucí k nemožnosti srovnání stavu v jednotlivých územních celcích a vyhodnocení, jak k upevňování společenského pořádku přispívá sama existence těchto soudů v určitém územním celku, nebo do jaké míry by zřízení soudu na určitém místě k upevnění společenského pořádku přispělo.

Z provedeného průzkumu, rozhovory se soudci lidových soudů, vedoucími hospodářskými pracovníky, odborářskými funkcionáři, předsedy okresních soudů, jakož i samotnými provinilci, vyplývaly pro Dr. Kratochvíla tyto závěry: *„Při reálném hodnocení situace je a může být postih před MLS za dobře vybrané účasti veřejnosti, která je přiměřená závažnosti provinění, účinný v tom směru, že přispívá k nápravě provinilce i k vytváření přesvědčení, že veřejnost prezentovaná MLS zakročí proti tomu, kdo společenský pořádek narušuje, avšak nikoli s cílem trestat, ale především pomoci provinilci najít správnou cestu k nápravě.“* Naproti tomu za od samého počátku největší nedostatek považoval neexistenci usměrňování činnosti lidových soudů ve formě soustavného a instruktivního vedení a účinné pomoci ze strany stranických a státních orgánů, resp. společenských organizací. V tomto ohledu byl toho názoru, že: *„není zapotřebí ani tolik právního usměrňování, jako politického vedení“*. Pod termínem *„politické vedení“* viděl schopnost soudců chápat na jaké provinilce mohou s úspěchem působit a jaké prostředky mají vůči nim volit. V tomto směru zpochybnil všeobecné mínění o zákonem stanovené kompetenci MLS, bez zřetele na osobu provinilce a předpokládaného společenského významu vlastního projednání, bezpodmínečně provinění projednávat. Podle něj totiž praxe jasně ukázala, že jen někteří lidé mohou být před lidové soudy postaveni, a že jen v některých a nikoli všech případech je možné a reálné na ně působit prostředky, které mají tyto soudy k dispozici.⁴³⁷ Řešení příčin

⁴³⁷ *„Jen nedostatek vedení a usměrňování mohl patrně vést k tomu, že se u některých MLS projednávají provinění jako na „běžícím pásu“, že se MLS podobá spíše okresnímu soudu než společenské organizaci, že před MLS jsou povolávání provinilci automaticky bez zřetele na to, zda se hodí projednávání před MLS či nikoli. Tím vznikají nedobré situace, kdy stojí před MLS člověk, k jehož převýchově by stačilo jen působení vedoucího nebo spolupracovníků, tedy jen mírnější stupeň postihu, jen lidově řečeno „vytáhání za vlasy“. Na druhé straně jsou „vtahováni“ k MLS provinilci, kteří se k jednání ani nechtějí dostavit a pro které je zřejmě působení MLS příliš „mírným“ prostředkem. MLS – bezmocný proti „přísunu“ provinilců, které si sám nemůže vybrat – dostává se do role státního orgánu, který musí vyřídít agendu na něj spadající a který každou půlhodinu zahajuje nové „řízení, nový „proces.“*

uvedeného stavu považoval pro další diskusi za zásadní, přičemž dvě východiska sám nabídl. První spočívalo toliko v usměrnění činnosti soudů v rámci existující zákonné úpravy, druhé by naopak vyžadovalo změnu samotného zákona. Sám přitom zastával variantu zlepšení praxe hledat v rámci existující zákonné úpravy: „zejména změnou vládnoucích názorů (...), spolu s diskusí: „o tom, zda a které názory, jež jsou překážkou společensky účinnější práce MLS, jsou opřeny o zákon, a které při správném výkladu zákona nelze ze zákona samého dovodit.“ Ve stejném duchu se vyjádřil i k otázce chybějících procesních ustanovení pro činnost lidových soudů. Za zcela postačující považoval důsledné vžívání právních zásad soudobého procesního práva do této činnosti.⁴³⁸ Jak bylo uvedeno výše zefektivnění vlastních výsledků činnosti lidových soudů viděl v nezbytnosti určité selekce v řadách provinilců.⁴³⁹ Ta byla podle jeho názoru nezbytná i v řadách veřejnosti, když v praxi nepříznivě působilo nediferencované „mechanické svolávání veřejnosti“, tj. účast široké veřejnosti, nemající ke konkrétnímu provinilci vztah, natož možnost na něj působit, kterou provinilci chápali jako: „nespravedlivý postih, pranýřování neúměrné spáchanému poklesu nebo dokonce veřejné hanobení.“ V tomto ohledu upozornil na povahu MLS coby „velké kolektivní síly“, kterou je „nutno náležitě ovládat, nenechat působit živelně a plněji usměrňovat tam, kde je to potřeba.“ Shora nastíněná opatření Dr. Kratochvíl považoval k zefektivnění činnosti lidových soudů za zcela postačující a v jejich kontextu odmítal názory, zejména ze strany soudců, o nutnosti zpřísnění sankcí s odůvodněním narušení jejich vlastní koncepce coby orgánů společenského a morálního působení.⁴⁴⁰ Dále

⁴³⁸ „Jestliže např. některé MLS vedeny snahou po zákonnosti svého postupu sdělují provinilcům před jednáním skutek, z něhož jsou obviněni, je třeba takové snahy podporovat a při vedení MLS právní zásady, které chrání práva a svobody občanů, soudcům MLS vhodným způsobem vstěpovat. Toto „postátňování“ MLS není v rozporu s tím, aby se MLS rozvíjely jako orgány společenského morálně politického působení, protože i toto působení, a hlavně postup při něm se musí vedle pravidel morálky a dobré psychologie řídit i základními principy našeho procesního práva.“

⁴³⁹ „Pozitivní výsledky přináší MLS, pokud projednávají provinění jinak řádně pracujících a žijících občanů, jestliže čin, kterého se provinilec dopustil, není jen pouhým přestoupením pořádkové normy, nýbrž je činem vyvraždicím z určitého (i když nikoli vážného) morálního poklesu nebo projevu určité charakterové vady jinak řádného člověka. Jakmile projednávají MLS pouhá porušení pořádkové normy, která nemají povahu morálního poklesku, jeví se postih před MLS nepřiměřený povaze činu. (...). Jakmile však provinění má povahu morálního poklesku, je možné, aby projednávání před MLS působilo na provinilce, je možné, aby na provinilce, který stojí před MLS, působili nejen soudci sami, ale také jeho nejbližší spolupracovníci, jeho vedoucí a vůbec lidé, před nimiž se provinilec za svůj čin stydí a kteří mohou na něho natolik morálně působit, aby svého poklesku litoval a neopakoval jej. Prostě tu musí být takový provinilec, na němž je co předělávat, u něhož se má něco změnit v jeho myšlení, jednání, nebo který má odstranit chybu svého charakteru.“

⁴⁴⁰ „Jakmile si MLS přisvojují pravomoc a působí prostředky, které jsou charakteristické pro státní donucovací orgány, ztrácí projednávání před MLS možnost prostředku morálně politického působení, a tedy prostředku převýchovy a nápravy jednotlivce tím, že se provinilec pod vlivem projednání svého poklesku sám rozhodl napravit.“

předestřel úvahu o nezbytnosti skutečného včlenění lidových soudů do soudní soustavy a v tomto duchu i naplnění ústavního očekávání. Zcela nedostatečným bylo podle jeho názoru dosavadní začlenění realizované toliko rozhodováním o odvoláních proti jejich rozhodnutí okresními soudy. Za plné začlenění považoval vedení všech lidových soudů z jednoho centra v rámci jediné soustavy státních orgánů, jež by zabránilo živelnosti projevující se nemožností je centrálně řídit a usměrňovat. To za současného stavu podle něj nebylo možné ani ze strany odborových orgánů na pracovišti, ani NV v obcích. Překážkou v takové snaze se mu jevila disparita projednávání provinění, které mohly projednávat jak MLS, tak NV. Řešením by podle něj mohlo být pouze sjednocení, dosažitelné dvěma způsoby. První by spočíval v odstranění rozdílů mezi přestupky a proviněními, tak že by „*přestoupení zákona*“ byla rozlišována pouze na trestné činy a přestupky. Přestupky by projednávaly primárně NV, přičemž kterýkoliv přestupek by mohl projednat MLS. Přestoupení zákona, která by nemohl nebo nechtěl projednat lidový soud, by v takovém případě vyřídil příslušný správní orgán. Zachováno by zůstalo projednání trestných činů menší společenské nebezpečnosti na návrh prokurátora. Zde si však uvědomoval, že takovéto řešení by kromě změny zákona vyžadovalo i: „*změnu vládnoucích názorů, nový ideologický přístup k chápání a pojetí pravomoci MLS jako společenských orgánů.*“ Druhou možnost viděl v rozšíření sítě lidových soudů, tak aby pokrývala celé území republiky, zároveň však varoval před nepochybnou nevýhodou takového řešení, které by zapříčinilo opuštění: „*správné zásady zřizovat MLS postupně, jak uzrávají pro podmínky na závodech a v bydlíštích*“, a proto se přiklonil k první variantě řešení, které označil za „*správnější*“.⁴⁴¹

Na shora citovaný úvodní příspěvek, otevírající „Diskuzi k ochraně veřejného pořádku“, reagovala řada pisatelů. S článkem „*K problematice místních lidových soudů*“ do ní vstoupil O. Osmančík. Ten označil institut lidových soudů za „*nanejvýš potřebný*“, nicméně jejich praxi považoval v některých směrech za problematickou. Na rozdíl od Kratochvíla zastával názor, že pětileté faktické působení těchto orgánů je dobou dostatečně dlouhou k zhodnocení jejich efektivity.⁴⁴² Nejzávažnější problém dosavadní praxe spatřoval v nahodilosti projednávání shodných činů rozdílnými orgány, když týž čin mohl být projednán jak MLS, tak komisí NV, kdy jediným kritériem byla

⁴⁴¹ KRATOCHVÍL, Z., Účast veřejnosti při převýchově rušitelů socialistického pořádku, Socialistická zákonost 1963, ročník XIII, číslo 10, str. 1–8.

⁴⁴² „*aby bylo prověřeno, do jaké míry plní své poslání, zda jejich činnost a stávající organizační a institucionální formy jsou v současných společenských podmínkách optimální z možných alternativ a zda zcela dostatečně zajišťují harmonické spojení nejširší demokratizace na straně jedné a prohlubování socialistické zákonosti na straně druhé.*“

náhoda, spočívající v ustavení či neustavení soudu v daném místě či pracovišti. Tato skutečnost podle něj vedla jednak k nerovnému postavení občanů před zákonem a jednak ke snižování váhy a významu lidových soudů, když prezentovaná praxe stírala rozdíly mezi lidovými soudy, coby nedílným článkem soudní soustavy, a orgány určenými typicky pro projednávání správních přestupků. Za správné a přiléhavě vystihující „rozdělení sfér chráněných společenských zájmů“, na rozdíl od Kratochvíla, označil trojstupňové dělení deliktů na trestné činy, provinění a přestupky. Logickým se mu jevílo, aby provinění byla projednávána zásadně soudy a přestupky komisemi NV. Z tohoto schématu považoval za nutné učinit výjimku analogickou k ustanovení trestního řádu, o možnosti postoupení trestného činu menší společenské nebezpečnosti, a to poskytnout MLS oprávnění jednak postoupit méně závažné provinění k projednání komisím NV a jednak a contrario ve výjimečných případech přebírat od komisí NV k projednání závažnější přestupky, resp. ty páchané tímž pachatelem opakovaně. Jako nutné viděl rozšíření sítě lidových soudů tak, aby pokryly celé území republiky, když svěřeni jejich agendy komisím NV bylo podle něj: „*provizorium, které nelze petrifikovat do nekonečna.*“ Přitom si neodpustil v té době poměrně vzácnou kritiku projektu jako celku, když uvedl: „*Není však možno čekat na to, až se tyto podmínky utvoří samy od sebe a je třeba se zamyslet nad tím, zda jsme nevyčerpali veškerou iniciativu a elán při zakládání místních lidových soudů již v r. 1961 a zda nárazovitost v práci, již jsme se v minulosti naučili při různých „akcích“, se neprojeví i tady.*“ Rozšíření, resp. dobudování sítě lidových soudů, představovalo pro O. Osmančíka nezbytnost pro vytvoření stejných podmínek pro všechny pachatele trestných činů, u nichž přicházelo v úvahu jejich postoupení k projednání MLS. V souvislosti s rozšířením sítě navrhl ustavování lidových soudů i ve větších obcích nad 2.000 obyvatel, zároveň připustil nemožnost takového postupu v některých malých obcích a závodech. Jako řešení navrhl pro jednotlivé menší obce a závody, spadající do určitého územního obvodu, ustanovit spádové soudy, např. v sídlech JZD, s možností, aby jednotlivé menší obce a závody spadající do tohoto obvodu, mohly být v rámci tohoto soudu zastoupeny přímo senáty složenými ze zástupců občanů z těchto obcí a závodů a projednávat tak provinění svých spoluobčanů a spoluzaměstnanců. Ve svých úvahách o dostavbě sítě zašel podstatněji dále, když navrhl, aby v rámci sjednocení rozhodovací praxe byl v rámci jednoho územního obvodu ustanoven toliko jediný soud: „*kteřý by byl složen jednak ze senátů pro jednotlivé závody, které by se sestávaly ze zaměstnanců těchto závodů a jež by projednávaly provinění zaměstnanců uvedených závodů přímo na*

*pracovišti a jednak ze senátů pro místo bydliště, jež by projednávaly ostatní provinění (...).*⁴⁴³

Naproti tomu Z. Červený upozornil na „*stinné stránky*“ takové koncepce, a to posílení postavení lidových soudů jako státních orgánů, čímž by se ve střediskových obcích od občanů „vzdálily“ a oslabil by se vliv kolektivu, v němž provinilý žije nebo pracuje. Alternativní řešení viděl v ponechání stavu, kde provinění budou projednávat jak MLS, tak NV, ovšem pouze za situace odstranění rozdílů v právní úpravě, a to jak v oblasti hmotného, tak procesního práva, např. umožněním toho, aby o odvolání proti rozhodnutí o provinění v obou případech rozhodoval stejný orgán (okresní soud), aby MLS neprojednávaly méně závažné trestné činy apod. Toto řešení však podle něj mělo nedostatek, spočívající v nemožnosti usměrňovat takovou činnost z jednoho místa. Nejsprávnější se mu jevila situace, kdy by celá oblast postihování drobné protispolečenské činnosti byla svěřena NV a příslušným správním orgánům. Lidové soudy by sice zůstaly zachovány, ale toliko coby: „*orgány společenské aktivity občanů, zejména na závodech, jako orgány důsledně společenské povahy, jako nejvyšší článek občanské aktivity při ochraně socialistického pořádku, který také působí na provinilce prostředky charakteristickými pro společenské organizace – morální silou kolektivů spoluobčanů a spolupracovníků.*“ Takovéto řešení by představovalo devaluaci MLS na úroveň srovnatelnou se soudružskými soudy a jejich ústup v hierarchii orgánu o stupeň níž pod NV. V kontextu tohoto návrhu dal Z. Červený podnět k diskusi, zda nezrušit rozlišování mezi přestupky a proviněními.⁴⁴⁴

Dalším z přispěvatelů do uvedené diskuse byl G. Přenosil, ten se ve svém příspěvku „*O předpokladech účinné práce místních lidových soudů*“ odvolal na monografii Místní lidové soudy, jež vyšla v roce 1965 a jejímž byl spoluautorem. V této publikaci její autoři mj. nastínili hned několik problémů souvisících s praktickým uplatňováním zákona o MLS.⁴⁴⁵ Kromě problémů, které byly již zmíněny jinými autory, jako např. nutnost dobudovat síť MLS, zachovat rozlišení přestupku a provinění se mj. věnoval i otázce, podle něj neoprávněné kritiky na nedostatečnou iniciativu v oblasti

⁴⁴³ OSMANČÍK, O., K problematice místních lidových soudů, in socialistická zákonnost, číslo 4, 1966, str. 193-196.

⁴⁴⁴ ČERVENÝ, Z., Projednávání provinění, in socialistická zákonnost, číslo 3, 1966, str. 146-152.

⁴⁴⁵ TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965, 243 s. Z předmluvy k této publikaci je evidentní, že tato byla dokončena již v říjnu 1963 a proto, ač vyšla v roce 1965, nezahrnovala úpravu zákona č. 58/1965 Sb.

aktivního vyhledávání deliktního jednání ze strany lidových soudů.⁴⁴⁶ Naopak kritice podrobil jejich samotnou zákonnou úpravu, která podle něj vedla k samoučelnosti a izolovanosti celého projektu: „*Místo abychom jim (myšleno MLS pozn. autora) dali zákon, podle něhož lze pracovat (a státním orgánům svěřili péči nad zákonností), z obavy před juridizací jsme vytvořili zákon, který k praktické použitelnosti potřebuje rozsáhlé vysvětlivky, instrukce a komentáře.*“ V této souvislosti vyslovil pochybnost o tom, že by hlavním deficitem v činnosti lidových soudů byl nedostatek usměrňování. Formu usměrňování činnosti, tak jak ji nastínil Dr. Kratochvíl, označil za „*nanejvýš škodlivou*“, neboť by lidové soudy transformovala do role „*dobrovolného byrokratického orgánu*“, postrádajícího bezprostřední znalost prostředí a kolektivu, který si nechává vnucovat projednání případů: „*o nichž ví, že jsou natolik nepopulární, že existující mentalitu kolektivu ani postupně nezmění (...).*“ Řešení viděl v možnosti ponechat lidovým soudům výběr případů.⁴⁴⁷ S názorem o vhodnosti možnosti výběru toliko účelných případů ze strany lidových soudů naproti tomu nesouhlasil Z. Červený, vycházející z premisy jejich podstaty. Coby soudní orgány se zákonem vymezenou pravomocí, byly podle něj tuto povinny uplatňovat, v opačném případě by některá proviněná nemohla být projednána vůbec.⁴⁴⁸

Pohled takříkající z druhé strany nabídl v rámci diskuse kolektiv soudců MLS Kladno. Ti považovali celý projekt jednoznačně za správný a společensky přínosný a odmítli paušalizovaná tvrzení o jeho neosvědčení se v praxi. V tomto ohledu zdůraznili kladné hodnocení jejich činnosti ze strany „*příslušných míst*“ a nabídli prezentaci svých úspěchů.⁴⁴⁹ Na druhou stranu zmínili i negativa jejich dosavadní činnosti, např.

⁴⁴⁶ „*MLS jen náhodou má možnost přijít na nějaké provinění, neboť ani nedrží hlídky, ani zatím nejsou občané zvyklí podávat mu oznámení (neznají ani sídlo MLS, MLS nemůže „úřadovat od rána do večera atd.).*“

⁴⁴⁷ PŘENOSIL, G., O předpokladech účinné práce místních lidových soudů, in socialistická zákonost, číslo 4, 1966, str. 200-204.

⁴⁴⁸ „*pokud by totiž MLS si samy určovaly, zda provinění projednají nebo ne (např. proto, že působení MLS by se vzhledem k osobě provinilce minulo svým účelem), pak ovšem určitá část provinění by zůstala bez povšimnutí, protože tam, kde je MLS vytvořen, není jiný státní orgán příslušný řešit provinění a ukládat za ně opatření. MLS tudíž nepůsobí při projednávání provinění ani vedle NV, ani namísto nich jako společenské orgány, ale jsou těmi státními orgány, které jsou příslušné provinění zásadně řešit.*“ Blíže: ČERVENÝ, Z., Projednávání provinění, in socialistická zákonost, číslo 3, 1966, str. 149-150.

⁴⁴⁹ MLS v Kladně podle nich „*projednal za 4 a půl roku svoji existence celkem 1.300 porušení právního řádu, sám mnoho poznatků o deliktním jednání předal orgánům VB, na jeho zasedání bylo přítomno z řad veřejnosti průměrně 60 občanů a po zasedání následovala živá diskuse.*“ Soud si vedl vlastní evidenci provinilců a jeho soudci byli účastníky různých besed s občany, školy nevyjímaje. Zvláště pozitivně byla sebe prezentována činnost soudu v oblasti řešení kriminality „*obyvatelstva cikánského původu*“, kde se spolu s komisí pro otázky obyvatelstva cikánského původu každoročně podílel na provádění rozboru provinění spáchaných těmito občany. Např. „*v roce 1963 a 1964 vyskytovalo se v teplárnách ve větší míře rozkrádání uhlí cikánskými rodinami.*“ Účinný postih pachatelů ze strany soudu měl za následek, že „*v roce 1965 byli postiženi již jen tři občané cikánského původu v řízení před MLS pro krádeže uhlí. Bylo*

nedostatečnou pomoc od státních orgánů.⁴⁵⁰ Jejich kritika směřovala i k nijak koordinované činnosti celkem 15 lidových soudů působících na území Kladna, jednak s poukazem na fakt, že za celou dobu jejich působení nedošlo k výměně zkušeností mezi jejich soudci a jednak v souborném neprojednávání zpráv o činnosti všech soudů na území města na plenárním zasedání NV, jak ukládala Směrnice NV. Soudci současně kritizovali i zákaz předvádění provinilců, když podle nich: „většina provinilců to pochopila tak, že se před MLS nemusí dostavovat a pak veřejnost na zasedání přítomná kladla soudcům otázky - Tak co jste vlastně za orgán, když k vám provinilci nemusejí chodit.“⁴⁵¹ V tomto směru se pustili i do polemiky se Směrnici pléna Nejvyššího soudu, zakazující předvádění provinilců, když sice uznali fakt, že zákon o MLS nemá v tomto ohledu potřebná procesní ustanovení, nicméně i tak neviděli žádné zdůvodnění k zakazu předvádění, odvolávající se přitom na § 3 zákona, fakt, že lidové soudy jsou článkem jednotné soudní soustavy a extenzivního výkladu § 90 tr. řádu.⁴⁵² Na pranýři autorů článku se ocitl i okresní soud a prokuratura za jejich postupy v případech podání opravných prostředků. Okresní soud a prokuratura podle nich nerespektovali Směrnici MS, resp. Metodický pokyn, když věci, ve kterých byly podány opravné prostředky, se senátem lidového soudu neprojednávali a blíže mu důvody svých rozhodnutí nevysvětlovali i přesto, že se toho soudci domáhali. V případě okresního soudu navíc neměl být vyslyšen požadavek na jejich účast v pozici veřejnosti při zasedání odvolacího senátu, kdy se soudci lidového soudu ani termín odvolacího řízení nedozvěděli. Souhlasně s Kratochvílem podpořili začlenění MLS do jednotné soudní soustavy, čímž: „by bylo zaručeno, že se někdo bude muset o ně soustavně starat“, neboť: „za stávajícího stavu je pomoc orgánů justice malá.“ Problematiku neúplně

zajímavé vidět, jak uznali oprávněnost rozhodnutí MLS a jak je ihned na místě přijali, obvykle žádali jen o povolení splátek.“

⁴⁵⁰ „Jak často jsme se třeba domáhali důkladnějšího a pravidelnějšího školení, vždyť během dvou volebních období dostali jsme ho toliko celkem 13 hodin a v tom čase je počítáno ještě složení slibu, vzájemné seznámení aj. Žádný orgán nenapadlo seznámit soudce MLS s novými právními kodexy, které vstoupily v platnost v r. 1964. Kdyby se o své vzdělání nestarali sami soudci, brzo by ustrnuli a nemohli by řádně plnit to, co jim zákon č. 38/1961 Sb. ukládá – to je výchovu občanů k uvědomělému dodržování právního řádu socialistické společnosti. Školení k tak významnému zákonu jako je zákon č. 58/1965 Sb. dostali naši soudci od orgánů k tomu příslušných až v únoru 1966, ačkoliv jak okresní soud, tak prokuratura považovali za samozřejmé, že citovaný zákon neušel pozornosti soudců MLS ihned od doby, kdy vstoupil v platnost, neboť vyžadovali, aby ho náš soud uváděl do praxe.“

⁴⁵¹ Tuto argumentaci doprovodili statistikou o tom, že do vyjití zákazu v širší známost provinilci až na 1 případ chodili, poté se v roce 1963 k řízení nedostavilo 15 občanů, v roce 1964 již 53 občanů a v roce 1965 dokonce 56 občanů, což vedlo k situaci, že v nepřítomnosti provinilců byla projednána téměř čtvrtina případů.

⁴⁵² § 3 zákona o MLS umožňoval obracet se na orgány bezpečnosti se žádostí o pomoc, § 90 zákona č. 109/1965 Sb., tr. řádu pro situace, kdy se obviněný, ač řádně předvolán, k výsledku bez dostatečné omluvy nedostaví, umožňoval jeho předvedení.

výstavby sítě lidových soudů a s tím spojeného vytváření nerovnosti občanů před zákonem navrhovali řešit provizorně, po způsobu vytváření střediskových obcí, přiřčením těch menších k větším. Stejně kladně ohodnotili myšlenku odstranění rozdílů mezi přestupkem a proviněním, když podle nich rozlišení mezi oběma kategoriemi deliktů působilo časté potíže a těžko se odůvodňovalo. Dále se vyslovili pro možnost výběru případů vhodných k projednání lidovým soudem jeho předsedou, tak aby před ně byli: „*voláni jen ti, k jejichž nápravě by stačila morální síla kolektivu zdůrazněná některým opatřením, jež zákon o MLS dovoluje uložit.*“ Polemicky s Kratochvílem však, v reakci na zástupce veřejnosti mnohdy žádajících vysvětlení právních otázek, či argumentujících podobnými případy řešenými jinými orgány, zastávali názor o potřebě nejen politického, ale i právního usměrnění činnosti lidových soudů. Tento názor podpořili argumentem, že čím větší právnícké vzdělání jejich soudci získají, tím více přispějí k rozšíření znalostí právního řádu a převýchově rušitelů socialistického pořádku.⁴⁵³

Prezentované, převážně kladné, hodnocení koncepce lidových soudů ze strany soudců MLS Kladno bylo v příkrém rozporu s výsledky I. etapy výzkumu Právníckého ústavu ministerstva spravedlnosti realizovaného v témže roce (viz dále). V rámci výzkumu provedené ankety se soudci toho samého soudu měli naopak vyslovit tak, že: „*Považujeme MLS (Kladno) za předčasný institut – za předběhnutí doby.*“⁴⁵⁴ Diskrepance mezi informací ve veřejně publikovaném článku na jedné straně a tajné zprávě na straně druhé si lze vysvětlit snahou vyhnout se veřejné prezentované kritice celého projektu právě ze strany jeho samotných protagonistů. Takovýto negativní názor na činnost lidových soudů nebyl v žádném případě mezi jejich soudci ojedinělý. Rovněž anketní výzkum u dalších soudců odhalil jejich skeptické názory na vlastní činnost. Převažujícími názory byla neefektivita vlastní činnosti, neúčinnost ukládaných opatření zvláště pokut, zvyšující se animozita vůči soudcům, kteří nabývali pocit nepřijemného zatěžování vedoucí až k nechuti výkonu funkce či jejího pouze formálního plnění. Soudci MLS Cheb k tomu např. uvedli: „*Soudce MLS jednoho po druhém přestává funkce bavit, snižuje to jejich aktivitu, přestávají pracovat.*“⁴⁵⁵

⁴⁵³ Do diskuze před XIII. sjezdem KSČ, kolektiv soudců MLS Kladno, Socialistická zákonnost, ročník XIV, číslo 4, 1966, str. 197-200.

⁴⁵⁴ NA, fond 10/1, 5, 20, bod 3, Zápis z 19. schůze právní komise při ÚV KSČ konané dne 4. 2. 1966, Poznatky individuálního výzkumu k nárokům na MLS, anketa D/Č č. 13.

⁴⁵⁵ Tamtéž.

Asi s nejradiálnějším názorem inkorporovaným do článku s názvem „*Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů*“, do diskuse vstoupili J. Černý a V. Němec. Ti se vyslovili pro úplné zrušení MLS a přenesení plné odpovědnosti za projednávání přestupků a provinění na komise místních a městských NV. Hlavní argument pro takový návrh spatřovali ve zřejmě lepších podmínkách NV k zevrubnějšímu řešení „*masového politického působení orgánů socialistického pořádku ve společnosti*“, než jaké měly lidové soudy. Ty podle nich vytvářely navíc nerovnosti mezi občany pramenící přímo ze zákona, když občan svým bydlištěm nebo pracovištěm spadající pod pravomoc lidového soudu měl řadu výhod, primárně tu, aby jeho méně závažný trestný čin neprojednával okresní soud, na což sekundárně navazovala absence záznamu v příslušném rejstříku a nehrazení nákladů řízení v případě odsouzení, což v konečném důsledku vedlo ke: „*zvýhodnění městských lidí a znevýhodnění venkovského občana*.“ Ve variantě zrovnoprávnění občanů zřízením lidových soudů alespoň ve všech obcích, viděli jejich nežádoucí transformaci do: „*univerzálních orgánů pro řešení nejen provinění, ale i přestupků (kromě drobných majetkoprávních záležitostí a méně závažných trestných činů)*“, jež by: „*svým charakterem byly hodně blízké bývalým trestním komisím*.“ To by mělo za následek popření správného záměru daného Zákonem č. 60/1961 Sb., aby každá komise NV projednávala v oblasti svého působení také přestupky a odstranění výhody, kterou tyto komise měly, tj. znalosti místních poměrů a lidí a s tím spojené možnosti bezprostředního místního působení na provinilce. Oba autoři si zároveň uvědomovali obtížnost jejich návrhu, vyplývající z ústavního zakotvení lidových soudů. I přesto se domnívali, že to lze, a to buď výslovně, tj. přímým zrušením příslušné pasáže Ústavy ČSSR a zákona o MLS nebo nepřímou jejich postupnou likvidací. Současně s podnětem na zrušení lidových soudů vystoupili zásadně proti zrušení skutkových podstat přestupků a provinění a tím i Zákona č. 60/1961 Sb., které by podle nich nepřispělo k upevnování právního vědomí.⁴⁵⁶ Na základě všech shora uvedených skutečností oba pánové navrhli ústavním zákonem zrušit statě Ústavy ČSSR a zákona o MLS, dát všeobecně NV pravomoc projednávat všechna provinění a Zákon č. 60/1961 Sb.

⁴⁵⁶ „*Trvalo dost dlouho, než se naučily národní výbory, především místní a městské, správně pracovat se zákonem č. 60/1961 Sb., dlouho pronikaly dřívější vlivy bývalého trestního práva správního, často se zaměňovaly komise pro ochranu veřejného pořádku s bývalými trestními komisemi atd. Nebylo by proto odpovědné provádět základní změny v hodnocení společenských poklesků na úseku socialistického pořádku a odbourávat již opět vžitě nové pojmy.*“

novelizovat tak, aby byly převzaty některé kladné prvky zákona o MLS.⁴⁵⁷ Současně se vyslovili za zesílení autority NV coby státních orgánů. Konkrétně navrhli možnost předvedení provinilce orgány SNB s následujícím odůvodněním: „*Teorie, že je třeba na předvolaného občana působit, aby se dostavil, zajistit jeho přítomnost přesvědčováním za pomoci nejbližších spolupracovníků nebo za pomoci společenských organizací je iluzorní. Když jsme se nebáli umožnit příslušníkům SNB použít proti výtržníkům potřebných prostředků (§22 zák. o SNB), pak bychom se neměli obávat opět uzákonit předvedení, které může jen podpořit autoritu orgánů národních výborů.*“⁴⁵⁸

Ze shora nastíněné veřejné diskuse byla, i přes značnou rozdílnost názorů jednotlivých přispěvatelů, patrná shoda na požadavku změn v systému fungování lidových soudů. Nemale problémy, které dosavadní systém přinášel, nemohly být nadále ignorovány. Situace si vyžádala, aby se otázkou úspěšnosti celého projektu musela na své 19. schůzi konané dne 4. 2. 1966 zabývat i Právní komise při ÚV KSČ. Podkladem pro jednání se jí stala v kapitole 1.6. již jednou zmíněná, bezmála padesáti stránková, zpráva s názvem „*MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací*“, obsahující výsledky I. etapy výzkumu Právního ústavu ministerstva spravedlnosti, zabývajícího se účinností právních předpisů a dalších opatření, provedených k zabezpečení realizace usnesení ÚV KSČ z 8. 12. 1960. Výzkumný úkol byl orientován k posouzení ústřední otázky – zda a jak se nové právní instituty, mj. rozhodování o proviněních před MLS a v komisích NV, osvědčily? Účinnost nových právních předpisů byla zkoumána za pomoci anketního šetření a interviewů, studování a rozebírání prověřkových a jiných hodnotících zpráv včetně podnětů pracovníků různých orgánů. V individuálních odpovědích dotázaných funkcionářů a pracovníků, kteří s novými právními instituty přicházeli denně do styku a je používali, se projevila značná názorová diverzita. Jedni hodnotili nové právní instituty pozitivně, jiní negativně. V anketním šetření byly zkoumány názory a stanoviska pracovníků a funkcionářů v různé funkční a pracovní skladbě (předsedové MLS, pracovníci NV, soudci z povolání, okresní prokurátoři, náčelníci OOV, advokáti), a to pravidelně v kvantitativně velkých, až několik set jednotlivců

⁴⁵⁷ Zavést alespoň vertikální odvolací řízení ve věcech proviněních, MNV vybavit pravomocí řešit drobné majetkové spory, zachovat, případně rozšířit možnost projednávat některé přestupky a proviněních orgány na pracovišti, rozlišit skutkovou podstatu přestupků a proviněních proti socialistickému soužití, především ve způsobu projednání (přestupek vyřizovat zpravidla v úzkém okruhu členů komise, proviněních projednávat za účasti veřejnosti).

⁴⁵⁸ ČERNÝ, J., NĚMEC, V., Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů, Socialistická zákonnost, ročník XIV, číslo 4, 1966, str. 204-207.

obsahujících vzorcích. Bylo též zkoumáno působení faktorů ovlivňujících společenskou praxi, jako byla účinnost prostředků, které mohly MLS a komise NV uplatňovat, resp. posouzení efektivity pomoci novým společenským orgánům ze strany státních orgánů.

Zpráva hned v úvodu své druhé části uvozené nadpisem „*Jak plní MLS své poslání*“ bez skrupulí, konstatací nárustu více i méně závažných porušování socialistické zákonnosti, které lidové soudy nejen že neomezily, ale nedokázaly ani čelit jejich růstu, předdeslala skepsi vůči jejich dosavadnímu fungování. Otázka, zda a v jaké míře MLS a NV splnily při postihu drobných protispolečenských jednání své poslání, byla položena celkem 1.027 zainteresovaných funkcionářům a pracovníkům, z nichž 620, tedy 60 %, bylo toho názoru, že MLS svou společenskou úlohu plní jen částečně.⁴⁵⁹ K doplnění, či jak zpráva uváděla „*i ověření*“ předchozích odpovědí byla funkcionářům NV položena další otázka - zda jsou v jejich okrese (městě, obci) problémem alkoholismus, majetkové delikty, výtržnictví a mravní narušenost mládeže, a zda jsou opatření MLS a NV v boji proti uvedeným negativním jevům účinná či slabá nebo nedostatečná? Na základě obdržených odpovědí sestavili pisatelé zprávy následující tabulku: „*Pořadí problémů boje v oblasti ochrany veřejného pořádku*“:

České kraje	Slovensko	Celostátně
Výtržnictví 61 %	Výtržnictví 83 %	výtržnictví 67 %
Alkoholismus 56 %	Alkoholismus 80 %	alkoholismus 62 %
narušenost mládeže 35 %	narušenost mládeže 52 %	narušenost mládeže 37 %
majetkové delikty 27 %	majetkové delikty 42 %	majetkové delikty 35 %

Jak vidno na celostátní úrovni se nejzávažnějším problémem při zabezpečování ochrany veřejného pořádku jevílo výtržnictví. Z tabulky jsou patrné rozdíly mezi

⁴⁵⁹ Konkrétně z 261 funkcionářů NV jich 141 (54 %) odpovědělo, že MLS plní své společenské poslání jenom částečně, z 387 předsedů okresních soudů, okresních prokurátorů, náčelníků OOVV a pracovníků advokátních poraden jich bylo stejného názoru 277 (71.5 %), stejně jako 202 (53 %) předsedů MLS z celkového počtu 379.

českými kraji a Slovenskem. Posuzováno čistě podle poměrů pozitivních a negativních odpovědí byla problematičtější pocíťována situace na Slovensku než v českých krajích. Na druhou část otázky, tj. zda jsou opatření MLS a NV účinná při potírání těchto negativních jevů, převážná většina funkcionářů NV odpověděla, že jsou slabá.⁴⁶⁰ Na obdobnou otázku odpovídali i předsedové okresních soudů, okresní prokurátoři, náčelníci obvodních oddělení veřejné bezpečnosti (dále jen OO VB) a pracovníci advokátních poraden. Těm byla položena otázka: „*Považujete činnost místních lidových soudů při postihování a) drobných majetkových deliktů, b) porušování hospodářské kázně, c) alkoholismu, d) mravní narušenosti mládeže a při e) porušování socialistického soužití za účinnou – slabou – neúčinnou?*“

Přehled jejich odpovědí je uveden v následující tabulce:

<i>Provinění</i>	<i>Postih účinný</i>	<i>Postih slabý</i>	<i>Postih nedostatečný</i>
<i>Drobné majetkové delikty</i> (vzorek 340 odp.)	46 %	46 %	8 %
<i>Porušování pracovní kázně</i> (vzorek 304 odp.)	15 %	59 %	26 %
<i>Alkoholismus</i> (vzorek 352 odp.)	15 %	63 %	22 %
<i>Mravní narušenost mládeže</i> (vzorek 341 odp.)	15 %	61 %	24 %
<i>Porušování socialistického soužití</i> (vzorek 365 odp.)	44 %	47 %	9 %

Další tabulka přináší srovnání odpovědí funkcionářů NV s odpověďmi předsedů okresních soudů, okresních prokurátorů, náčelníků OO VB a pracovníků advokátních poraden:

<i>Funkcionáři posuzují postih jako</i>	<i>účinný</i>	<i>Slabý</i>	<i>Nedostatečný</i>
<i>OS, OP, OOVB, AP</i>	27 %	55 %	18 %

⁴⁶⁰ Z 256 dotázaných funkcionářů 129, tj. 50 % odpovědělo, že opatření MLS a NV jsou slabá, 44 tj. 17 %, že jsou nedostatečná a 83, tj. 33 %, že jsou účinná.

NV	33 %	50 %	17 %
----	------	------	------

Poslední tabulka dokumentuje shodu názorů na dosavadní činnost lidových soudů od osob na jejich činnosti bezprostředně zainteresovaných. Odpovědi na otázky, položené ve vztahu k určitým negativním jevům, ukázaly, že jejich působení na postihování konkrétních protispolečenských jednání bylo obecně hodnoceno jako slabé. Při zjišťování, jak působí hlavní faktory, ovlivňující společenskou praxi při rozvíjení činnosti MLS, bylo především zkoumáno, zda prostředky, kterými tyto soudy disponují, jim umožňují jejich poslání plnit. Zpráva konstatovala, že před lidové soudy byly stavěny dvě početně silné kategorie provinilců. Prvou tvořili lidé, u nichž existovaly předpoklady k nápravě bez použití prostředků státního donucení.⁴⁶¹ U provinilců druhé kategorie byla shledána neúčinnost jejich nápravy působením lidových soudů s tím, že tito se velmi často: „*k jednání ani nedostavují a opatření MLS nerespektují, někdy dopouštějí se i urážek a jiných napadení soudců MLS. Autorita MLS projednáváním provinění těchto osob trpí.*“ Uvedené skutečnosti byly shrnuty v požadavek na účinnou selekci provinilců.⁴⁶²

Anketní šetření se zaměřilo i na otázku, zda prostředky, kterými lidové soudy disponují (škála opatření, způsob projednávání věcí atd.), postačují k dosažení výchovného účinku na provinilce? I když většina respondentů odpověděla kladně, počet záporných odpovědí byl i tak relativně vysoký. Zajímavostí bylo, že 30 % předsedů MLS na pracovišti se zcela odpovědi zdrželo. Výsledky ankety byly následovné: 51 % předsedů MLS v bydlišti bylo toho názoru, že prostředky k dosažení výchovného účinku na provinilce postačují, 45 % předsedů MLS v bydlišti považovalo tyto prostředky za nedostačující a 4 % předsedů se odpovědi zdrželo. 44 % předsedů MLS na pracovišti bylo toho názoru, že prostředky postačují, 26 % bylo toho názoru, že nepostačují a 30 % dotázaných se odpovědi zdrželo. Značná část dotázaných předsedů

⁴⁶¹ „Prvou z nich tvoří lidé, kteří se poprvé dopustili provinění nebo méně závažného trestného činu a nejsou to lidé mravně narušení, nýbrž lidé, u nichž jsou předpoklady k tomu, aby se bez uplatnění prostředků státního donucení napravili. Tito lidé svého nesprávného jednání litují a autoritu MLS plně respektují. Prostředky MLS tu postačují, jejich činnost je úspěšná. Druhou kategorií tvoří lidé morálně narušení, kteří většinou již byli pro různá protiprávní jednání, přestupky, provinění a za čas i trestné činy postiženi, ale bezvýsledně. Před MLS jsou stavěni hlavně proto, že státní orgán, který MLS jejich provinění odevzdává k projednání, nedostatečně hodnotí osobu provinilce. (V době před účinností zákona č. 58/1965 Sb. k tomu přistupovaly i potíže se zákonným zdůvodněním postihování těchto osob před okresním soudem).“

⁴⁶² „Právní i sociální adekvátnost postihování provinění a méně závažných trestných činů nezbytně vyžaduje omezit působení MLS na ty jedince, na které lze prostředky MLS působit, a zbavit MLS škodlivého břemene projednávat takové věci, kde je nezbytné uplatnění státního donucení.“

své názory rozvedla o požadavek obdržení účinnějších prostředků v podobě těch donucovacích, jimiž disponovaly státní orgány. Často se opakovaly požadavky, aby orgánům VB bylo uloženo předvádět k jednání před lidové soudy osoby, které se bezdůvodně nedostaví, aby tyto mohly ukládat např. krátkodobé tresty odnětí svobody apod. V těchto názorech a podnětech se projevila tendence k posilování státních rysů v činnosti lidových soudů. K tomu přistupovaly i názory o vzrůstu jejich autority, jako např. aby soudci lidových soudů měli taláry, či stanovení poplatkového paušálu za jednání apod. Odpovědi a postoje předsedů lidových soudů prezentovaly zásadní rozpor mezi oficiálně proklamovanými cíli a společenskou praxí, když to měly být naopak státní orgány, především okresní soudy, které si, na základě včlenění těch lidových do soudní soustavy, měly v metodách a formách práce osvojit typické rysy činnosti společenského orgánu. Průzkum tak odhalil tendence zcela opačné směřující naopak k „postátňování“ lidových soudů, coby společenských orgánů. Na podkladě těchto zjištění pisatelé zprávy zaujali rezolutní stanovisko „*postátňovacím tendencím*“ čelit, když za základní požadavek úspěšné činnosti a rozvoje MLS považovali zabezpečení jejich fungování jako společenských orgánů.⁴⁶³ Nebylo to však jen nepochopení podstaty a poslání lidových soudů, z kterého podle autorů zprávy postátňovací tendence pramenily, nýbrž i malá důraznost ochrany veřejného pořádku ze strany státních orgánů „*rozhodně bojovat se živly ohrožujícími bezpečnost občanů, socialistické vlastnictví a narušujícími normy socialistického soudnictví.*“ Celá problematika pak byla uzavřena následujícím výsledkem: „*S požadavky na zintenzivnění prostředků, které mají MLS, nelze tedy souhlasit. Účinnost jejich práce se zvýší tím, že se budou zabývat pouze případy těch osob, na něž jejich prostředky postačí. Rozhodnutí o tom by mělo být zcela v rukách MLS.*“

Na podkladě průzkumem získaných dat bylo dále konstatováno, že v praxi každý asi třetí případ lidových soudů je vyřizován administrativně, tj. bez projednávání, zejména postupováním jiným orgánům a organizacím, a navzájem. Postupování, vrácení a v důsledku toho také zdržování vyřízení věci vznikalo i v těch případech, kdy sám lidový soud po prostudování věci a zejména zhodnocení osoby provinilce dospěl k závěru, že jeho pravomoc (prostředky, které může ukládat), nepostačí k tomu, aby

⁴⁶³ „*MLS mají projednávat takové věci, které se zřetelem na opatření, která mohou ukládat, jsou schopny projednávat a nemůže jít o to, aby mohly projednávat i takové věci, na které prostředky jejich společenského působení nestačí. Tendencím, dožadujícím se zintenzivnění sankcí MLS nelze přisvědčit, poněvadž by to znamenalo změnu jejich podstaty jako společenského orgánu. Povážlivým zjevem v jejich činnosti je konec konců již velmi vysoký počet pokut, tedy opatření v podstatě represivního charakteru v porovnání s počtem opatření výchovných, např. napomenutí nebo s upuštěním od uložení opatření.*“

v konkrétním případě své poslání splnil. Taková praxe vedla k položení si dvou otázek: „*mají-li to být MLS, které s konečnou platností rozhodnou o tom, že určitou věc budou nebo nebudou projednávat, a dále – při kladném zodpovězení otázky – jakým způsobem docílit zlepšení praxe?*“ Autoři zprávy byli toho názoru na první otázku odpovědět kladně. Podle nich jedním z nejcitlivějších prvků posuzování stupně nebezpečnosti závadného činu pro společnost byla osoba jeho pachatele. Tu mohl lépe zhodnotit společenský orgán, který tuto osobu znal než ten státní, který si o ní tvořil úsudek toliko na podkladě spisového materiálu.⁴⁶⁴ Potíže praxe bylo v tomto ohledu možno překonat usměrněním státních orgánů, bez nutnosti legislativních změn v příslušnosti či prostředcích. Stačilo jen, aby pracovníci příslušných státních orgánů důsledně plnili to, co jim již bylo v příslušných směrnících uloženo, totiž při postupování věci lidovému soudu předem věc s jeho předsedou projednat, což o to více nabylo na důležitosti vzhledem k vydání Zákona č. 58/1965 Sb.

Za významný faktor účinně ovlivňující výchovné působení lidových soudů, byl považován princip veřejnosti. V této oblasti zpráva pracovala s poznatky výzkumu Generální prokuratury provedeného k dodržování Zákonů č. 38/1961 Sb. a č. 60/1961 Sb. Ten se mj. zabýval i otázkou, jak z výchovného hlediska na provinilce působí veřejnost, přítomná při jednání. Jeho závěry odhalily fenomén stydlivosti mnoha provinilců, kteří by z tohoto důvodu dali přednost stíhání před okresním soudem a s tím spojeného trestního odsouzení před jednáním u lidových soudů za účasti osob z pracoviště nebo z bydliště, tj. že i na jinak řádně pracující a žijící občany působil povšechně princip uplatňovaný veřejnosti spíše negativně a snižoval tak společenské působení MLS.⁴⁶⁵ I sama aktivní účast veřejnosti nenaplňovala očekávání, když při jednáních soudů v bydlišti se tato prakticky vůbec neprojevovala a při jednání těch na pracovištích jen zřídka.⁴⁶⁶ Za hlavního viníka takového stavu byl označen k osobě

⁴⁶⁴ „*Vždyť MLS znají lidi, znají i místní podmínky, vědí, na koho lze prostředky, které mají působit a na koho tyto prostředky nestačí.*“

⁴⁶⁵ „*Různě však reagovali na přítomnost občanů při jednání MLS provinilci, kteří stáli před MLS na pracovišti a provinilci, kteří stáli před MLS v bydlišti. Provinilci na pracovištích považovali přítomnost spolupracovníků z dílny, cechu, tedy nejbližších spolupracovníků za samozřejmou, většinou ji kladně oceňovali a mnohdy dokonce v ní viděli svou oporu. Citliví však byli tito provinilci na přítomnost neznámých lidí, třeba lidí z jiných závodů. Přítomnost takových osob je přiváděla do rozpaků a zbavovala je vnitřní jistoty. Jiný byl postoj provinilců před MLS v bydlišti. Tito provinilci klidně snášeli přítomnost cizích jim neznámých lidí, kteří byli z jiné ulice, nebo z jiné čtvrti. Jejich přítomnost na ně vůbec nepůsobila, nijak jim nevadila. Za to byli nesmírně citliví na přítomnost spoluobčanů, kteří je znali, na přítomnost lidí z domu, kde bydleli nebo z jejich ulice. Oporu v nich nevidí, naopak.*“

⁴⁶⁶ „*Skutečnost byla však taková, že vcelku nebyla veřejnost na jednání MLS, zejména pak na jednání národních výborů kvantitativně nijak velká. Dochází k tomu, že ani zástupci společenských organizací, jichž jsou provinilci členy, se jednání MLS neúčastní.*“

provinilce nediferencovaně uplatňovaný princip veřejnosti, vedoucí k účasti osob motivovaných ukojením vlastní zvědavosti nebo senzacechtivosti na jednání. Za budoucna žádoucí bylo doporučeno princip veřejnosti uplatňovat adekvátně a diferencovaně podle profilu provinilé osoby.⁴⁶⁷ U projednávání provinění před komisemi NV podle Zákona č. 60/1961 Sb., dospěl výzkum shodně s vyhodnocením Generální prokuratury k závěru o toliko formálním dodržování ustanovení, vyžadujícího provinění projednávat zásadně v ústním a veřejném jednání. V účasti nebylo sice občanům bráněno, avšak čas, místo a předmět jednání jim nebyl předem sdělován.

V souvislosti s otázkou, jak lidové soudy plní své poslání, se výzkum zabýval i účinností pomoci poskytované jim státními orgány a společenskými organizacemi, přičemž bylo zdůrazněno, že se nejedná o vztahy uspořádané na základě podřízenosti a nadřízenosti, ale o vztahy: „*v nichž se uplatňuje soudružská spolupráce a vzájemná pomoc.*“⁴⁶⁸ Při posouzení efektivity takové pomoci výzkumníci v souladu s názorem Generální prokuratury dospěli k závěru o její značné formálnosti spočívající v uspokojení se s rozdělením péče o jednotlivé lidové soudy ze strany určených funkcionářů (soudců, prokurátorů, někde i advokátů). To v konečném důsledku zapříčinilo její neúčinnost. Ta se projevovala hlavně roztříštěností oné pomoci, mající příčinu v nekordinovaném spoléhání jednoho orgánu na druhý. Někde dokonce taková pomoc chyběla úplně, což mělo za následek absenci vedení, vedoucí až k praktické nečinnosti lidového soudu. Průzkum odhalil, že sami pracovníci okresních soudů, prokuratur, náčelníků VB a pracovníků advokátních poraden považovali jejich spolupůsobení při usměrňování a sjednocování praxe MLS a komisí NV při rozhodování o provinění za slabé.⁴⁶⁹ Pomoc ze strany okresních soudů měla být realizována formou patronátu nad jednotlivými lidovými soudy. Jejich úkolem byla mj. péče o přípravu soudců MLS pro výkon funkce. V tomto ohledu byla negativně hodnocena nárazovost pořádání seminářů, kdy řada školení byla provedena jen při

⁴⁶⁷ „*Při usměrňování činnosti MLS je žádoucí brát zřetel na regulování výchovného vlivu veřejnosti na provinilého, a to v každém případě v závislosti na osobních vlastnostech, na stupni morálního narušení a možnostech jeho nápravy.*“

⁴⁶⁸ Předsedům lidových soudů byla v anketním šetření položena otázka, jak posuzují pomoc, kterou jim poskytuje okresní soud, okresní prokuratura, orgány VB, NV, vedení závodů a orgány ROH. Ti pomoc okresních soudů hodnotili převážně kladně stejně jako pomoc okresních prokuratur. Pomoc NV byla hodnocena kladně, pokud šlo o MLS v bydlíštích. Naproti tomu pomoc vedení závodů byla hodnocena celkem jako slabá, stejně jako pomoc orgánů ROH v bydlíštích, naopak na pracovištích byla účinnější. Pomoc orgánů VB byla hodnocena v podstatě jako postačující, až velmi účinná.

⁴⁶⁹ Na otázku, zda považují své spolupůsobení za účinné, nebo slabé, či zda vůbec nijak nepůsobí, odpověděli (ve vzorku obsahujícím 372 odpovědí) v 48 %, že považují své spolupůsobení za slabé a ve 36 % za účinné. Z dotázaných 16 % odpovědělo, že nespůsobí vůbec.

ustavení soudu a k dalším již nedocházelo. Průzkum mezi soudci lidových soudů odhalil jednoznačný apel na metodickou pomoc v konkrétních případech a pravidelnost školení. Některé individuální odpovědi respondentů spatřovali cestu ke zvýšení odborných a politických znalostí soudců MLS v prodloužení jejich funkčního období, konkrétně ze 2 na 4 roky. Nejrozšířenějším argumentem byla neefektivita získání teoretických a praktických zkušeností soudce poté co dochází k výměně soudců a ti noví si je musí osvojovat od počátku. Z úst předsedů soudů pak zazníval požadavek na zobecnění zkušeností z praktické činnosti lidových soudů a jejich účinnějšího usměrňování.⁴⁷⁰

Výzkum se zaměřil i na posouzení, do jaké míry byla praktická činnost lidových soudů ovlivňována jednak obtížností posuzování právní a skutkové stránky projednávaných kauz a jednak jejich množstvím, tj. pracovní zatížeností soudců. Na otázku: „zda MLS dostávají k projednání věci, které jim působí potíže buď po skutkové stránce nebo při právním hodnocení“, odpovědělo takřka ¾ respondentů z řad jejich předsedů, že nikoliv.⁴⁷¹ To je zajímavý poznatek, neboť tyto funkcionáři neměli právní erudici, a naopak v témže předmětu výzkumu každý druhý respondent s právnickým vzděláním spatřoval praktické potíže s rozlišováním přestupků, provinění a trestných činů.⁴⁷² Uvedené údaje jsou podle našeho názoru zcela zavádějící, když se pisatelé zprávy vyhnuli, jejich korelaci s dalšími fakty a výsledky výzkumu. Předně je třeba vycházet z normativního požadavku, aby lidové soudy projednávaly jen věci řádně objasněné, a to jak po stránce skutkové, tak právní. Jestliže dle výzkumu nejvíce podnětů na projednávání věcí u MLS přicházelo od orgánů VB, a naopak minimum z vlastní činnosti soudu, pak se dá usoudit, že problematika primárního skutkového a právního posouzení věcí neležela nebedrech samotných soudů. Vlastní dokazování před lidovými soudy pak v drtivé většině případů spočívalo toliko ve verifikace jiným orgánem opatřených důkazů a ztotožnění se s jeho právní kvalifikací. Naopak deficit právního vzdělání mohl v tomto ohledu vést k mechanickému přejímání právní kvalifikace skutku. Jestliže právně erudovaní lidé, kteří stáli na samém počátku

⁴⁷⁰ Anketní šetření odhalilo, že 92 % (ze vzorku s 218 odpověďmi) předsedů MLS v bydlišti není spokojeno s tehdejší stavem zobecňování zkušeností a přálo si, aby zkušenosti MLS a komisí NV byly více zobecňovány. Ze 130 dotázaných předsedů MLS na pracovišti si 91 % přálo více zobecňování. Stejně procento (91 %) dotázaných předsedů MLS se vyslovilo pro účinnější usměrňování praxe MLS.

⁴⁷¹ Ze vzorku obsahujícího 357 odpovědi předsedů MLS se jich 37 % vyjádřilo tak, že po skutkové stránce s projednávanými věcmi potíže mají, oproti 63 % kteří je nepocítovali. S právním zhodnocením kauz mělo potíže 25 % předsedů oproti 75 %, jimž právní otázky případů problémy nečinily.

⁴⁷² Ze vzorku 375 odpovědi osob s právnickým vzděláním (předsedů okresních soudů, prokurátorů, náčelníku OO VB a advokátů) na otázku, zda jim v praxi činí potíže stanovení rozdílu mezi přestupky, proviněními a trestnými činy po skutkové stránce odpovědělo 43 % dotázaných, že ano a 57 % že ne. Problémy po právní stránce připustilo 49 % dotázaných oproti 51 %.

uvedeného procesu pociťovali v rozlišování deliktů problém, bylo takové zjištění alarmující. Navíc dle poznatků ministerstva vnitra v místech, kde nebyl lidový soud ustanoven se rozdíl mezi přestupky a proviněními, a to ani ve formě samotného projednání zpravidla nečinily. NV měly každou věc projednat naprosto identicky, rozdíl panoval pouze v číselném označení § Zákona č. 60/1961 Sb. Ostatně i výzkumníci připustili nutnost problematiku rozlišení přestupků, provinění a trestných činů dále blíže zkoumat: *„poněvadž rozlišovacím kritériem je stupeň společenské nebezpečnosti, tedy kategorie náročná na správné právní zhodnocení.“*

V oblasti zatíženosti lidových soudů byla odhalena nespokojenost většiny soudců se samotnou podstatou těchto orgánů. Dobrovolná a nehonorovaná funkce jim v mnoha případech způsobovala problémy s jejich zaměstnavateli, kteří je nechtěli na zasedání soudů uvolňovat. Jak ukázal průzkum většina soudních jednání byla konána v pracovní době, i když požadavkem zákona bylo jejich konání mimo ni. Zde se nelze ubránit dojmu o neochotě většiny soudců k výkonu funkce mimo pracovní dobu. Pokud funkci vykonávaly v pracovní době měly ze zákona nárok na náhradu mzdy v opačném případě nikoliv. Zpráva navíc upozornila na souběh výkonu funkce soudce MLS s dalšími, jako byly např. přísedící u okresních soudů nebo členové komisí NV. To mělo v konečném důsledku za následek absenci konkrétního zaměstnance na pracovišti i 5 pracovních dnů v měsíci. Neochota ze strany zaměstnavatelů se měla projevit i v odmítnutí požadavku na zajištění placené administrativní síly pro potřeby soudů. Soudci, kromě zatížení přímo souvisejícího s rozhodovací činností, upozornili i na nutnost vykonávat vlastní administrativu soudu. Jako řešení situace bylo z jejich úst navrhováno ustanovení placeného pracovníka administrativy soudu, nebo, aby ji vykonával uvolněný funkcionář, případně aby předsedům nebo i soudcům byla poskytována finanční úhrada. Uvedeným otázkám doporučili autoři zprávy věnovat soustavnou pozornost, neboť v nich spatřovali příčiny ochabující aktivity některých lidových soudů. Administrativní zatížení členů lidových soudů se projevilo mj. i v povinnosti vypracovávat o své činnosti pravidelné zprávy. Při výzkumu byla funkcionářům státních orgánů položena otázka, jak tyto NV předávané zprávy posuzují. Ze vzorku 349 odpovědí předsedů okresních soudů, prokurátorů, náčelníků OO VB a advokátů bylo jen 38 % odpovědí považující tyto zprávy za účinné, naprostá většina dotazovaných 62 % je považovala toliko za formální. Od pravidelného informování o činnosti soudů si byla mj. slibována možnost přijetí opatření ke vzájemnému sjednocení jejich rozhodovací praxe. Již dříve provedené prověrky Generální prokuratury nezjistily,

že by k tomu na základě projednávaných zpráv docházelo. Naopak řada výzkumem zjištěných potíží ukázala na nedostatky ve sjednocování praxe, konkrétně ve způsobu projednávání provinění a ukládání sankcí.⁴⁷³ Vyskytly se i případy trvale nečinných soudů, jež nikdo neřešil. Zmíněné zprávy měly sjednocovat praxi zejména mezi MLS a NV.⁴⁷⁴ Pravidelné pololetní hodnocení součinnosti obou zmíněných orgánů měl na starost Ústřední úřad pro věci národních výborů, který byl však v roce 1963 zrušen, a tak se od té doby této problematice nikdo v celostátním měřítku nevěnoval.⁴⁷⁵ Ke sjednocení praxe jednotlivých soudů mělo dojít prostřednictvím rozhodování o opravných prostředcích. Tento způsob však nebylo možno použít pro sjednocení praxe MLS a NV při projednávání provinění, které podle výzkumníku vyžadovalo nové řešení, např. po vzoru sovětského Výboru předsedů soudružských soudů.

Výzkum nemohl vynechat oblast, která vzbudila v pohledech na budoucnost lidových soudů mimořádnou pozornost. Tou byla záležitost jejich další výstavby a jak bylo z veřejné odborné diskuse patrné, v této oblasti různé, často protichůdné názory a představy. Společným jmenovatelem všech názorů byla nespokojenost se soudobým stavem. Ten totiž umožňoval nerovnost občanů před zákonem v podobě na nich nezávislých okolnostech určení orgánu, jež bude jejich případné deliktní jednání s rozdílnými sankčními důsledky projednávat. Sporu nebylo ani tak v otázce řešení, jímž mělo být sjednocení praxe, tak, aby se na každého jednotlivého občana vztahovala stejná pravidla, jako v prostředcích, jak ho dosáhnout.⁴⁷⁶ Sami předsedové lidových soudů se v anketním šetření k dalšímu rozšiřování jejich sítě vyjádřili záporně, resp. značně zdrženlivě.⁴⁷⁷ Téměř 100 % jejich odpovědí bylo za projednávání závažnějších provinění okresním soudem. Takový to výsledek průzkumu mezi samotnými

⁴⁷³ Podle zkušeností Ministerstva vnitra ČSSR oddělení vnitřní správy NV se stále projevovala dvojkolejnost, při níž orgány (MLS a NV) řeší stejná porušování právních předpisů s různými důsledky. Tam, kde je ustaven MLS, dochází často ke kompetenčním sporům, zda to či ono protispoločenské jednání projedná MLS nebo orgán NV. Rozhodujícím je zpravidla hledisko VB, zda věc kvalifikuje jako provinění, či přestupek. Pouze v málo případech např. předsedové MLS a komise pro ochranu veřejného pořádku společně předem posuzovali došlé případy a zvažovali, zda jsou správně kvalifikovány.

⁴⁷⁴ „*Spolupráci mezi MLS a NV, směřující k sjednocování činnosti, se lépe daří, jde-li o MLS v bydlíštích. MLS na pracovišti pracují více méně po vlastní linii, bez těsnější součinnosti nejen s orgány NV, ale i mezi sebou navzájem.*“

⁴⁷⁵ Ústřední úřad pro věci národních výborů byl ústřední orgán státní správy, zřízený zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění č. 85/1961 Sb., zrušený počátkem roku 1963, jehož předmětem činnosti byla mj. agenda zajišťování socialistického pořádku NV.

⁴⁷⁶ V rámci výzkumu někteří respondenti uváděli varianty dobudování sítě MLS na celém území státu. Jiní cestu ke sjednocení praxe viděli v řízení MLS pouze na pracovištích, nikoliv v bydlíštích, kde by o provinění rozhodovaly komise NV. Nechyběly ani představy, aby o provinění rozhodoval coby samosoudce výlučně soudce z povolání.

⁴⁷⁷ 55 % odpovědí bylo proti rozšíření sítě MLS vůbec, 77 % pak proti ustanovování MLS na vesnicích, 63 % proti častějšímu projednávání věcí mladistvých před MLS.

představiteli lidových soudů odhalil jejich skepsi k dosavadní podobě tohoto institutu. Pisatelé se je před stranickým vedením pokusili relativizovat tvrzením o realizaci průzkumu v době, kdy byl čerstvě do praxe zaváděn Zákon č. 58/1965 Sb., přičemž skeptické názory na činnost MLS měly být vyvolány právě dosavadní neúčinností stíhání recidivistů. I přes: „určité zdokonalení, spočívající v přenesení pravomoci postihu provinění a přestupků“ recidivistů na okresní soudy, výzkumníci konstatovali existenci dost širokého okruhu morálně narušených jednotlivců, kteří pod dosah Zákona č. 58/1965 Sb. nespádají a: „na jejichž účinné postižení stěží postačí prostředky MLS a národních výborů.“

Z poznatků a názorů zjištěných v I. etapě výzkumu dospěli pracovníci Právníckého ústavu ministerstva spravedlnosti k závěru o nepochybnosti správnosti linie dalšího rozvoje socialistické demokracie při ochraně veřejného pořádku. Problematická se však podle nich ukázala společenská praxe uplatňovaná při provádění této linie do života, kdy: „V podstatě byl ve společenské praxi rozvoj socialistické demokracie při ochraně veřejného pořádku pochopen ve velmi zploštěné, vývoj předbíhající podobě. Rozvoj socialistické demokracie byl tu spatřován v tom, že stále více věcí, které dosud vyřizovaly placené státní orgány, budou vyřizovat neplacené, společenské orgány, bude si je řešit společnost sama bez náležitého zřetele k tomu, zda sama výchovná síla společnosti bez donucovacích prostředků státních orgánů bude schopna tyto věci řešit. Z hlediska veřejnosti byla prováděna leckdy efektivní (zejména při tzv. organizované veřejnosti), avšak málokdy efektivní a někdy dokonce pro výchovné působení nepříznivě se projevující činnost.“ Měla to být sama realita této vadné společenské praxe, jež si vynutila její korektiv ve formě vydání Zákona č. 58/1965 Sb., který měl situaci v případě dobré aplikace zčásti napravit. Nutnost jeho přijetí podle výzkumníků odhalilo podcenění nezbytnosti účinného působení státních orgánů v uplatnění společenského působení. Původní presumpce postupného odumírání státních orgánů byla dokonce označena za „falešnou“.⁴⁷⁸ První etapa výzkumu dosavadní činnosti lidových soudů byla shrnuta následovně:

⁴⁷⁸ „Státní orgány se již některými věcmi nezabývají, poněvadž tyto věci byly přesunuty na kolektivní společenskou a společenskou orgány, které se těmito věcmi zabývají, působí formálně a neúčinně. Tak se zjednodušený přístup k společenské praxi, poznamenaný vlivem falešných představ o „odumírání“ i vlivem přehlížení rozpornosti ve vývoji i vyspělé socialistické společnosti, mstí dvakrát: poprvé tím, že vznikají bílá místa v ochraně státních a společenských zájmů a podruhé – a to je paradox zploštění přístupu k rozvoji socialistické demokracie – tím, že místo zvyšování účasti pracujících na správě státu se dobrovolní funkcionáři stávají neaktivní a pozbývají zájem na společenské práci.“

„V. S h r n u t í (závěry a doporučení)

I. Místní lidové soudy (...) jsou způsobilými právními nástroji zvyšování účasti pracujících na upevňování socialistické zákonnosti a na činnost soudů.

Poznatky o výsledcích jejich práce, zjištěné výzkumem, neopravňují k závěrům o nesprávnosti nebo o předčasnosti právní úpravy. Umožňují poznání, že v nich je veliká společenská síla, která však nebyla náležitě zvládnuta, ponechána více méně živelnému působení, které někde nepůsobí vůbec, jinde pak překračuje možnosti společenského působení a odůvodňuje závěr o nedostatečném prosazování podstatných, tj. společenských rysů v působení těchto právních institutů.

2. Účinnost MLS je v značném rozsahu snižována v podstatě tím, že v jejich působení stále více nabývají převahy rysy působení a práce státních orgánů na úkor rysů společenského působení. Souběžně s účinně fungující soustavou společenských orgánů, uplatňujících výchovné prostředky vůči jinak řádně žijícím a pracujícím občanům, se musí posilovat bezvadně fungující systém státních orgánů, nadaných náležitými donucovacími prostředky vůči těm jednotlivcům, u nichž nelze dosáhnout nápravy jenom výchovným působením v kolektivech pracujících. Opomíjení tohoto požadavku at' v právní úpravě (viz nápravu v dodatečném vydání zákona č. 58/1965 Sb.), nebo v právní praxi (málo důrazné zákroky státních orgánů) zatlačuje působnost společenských orgánů mimo jejich vlastní sféru a vede je k působení v oblastech, v nichž výchovné prostředky, jimiž disponují, pozbývají účinnosti.

Účinnost MLS je silně bržděna též značnými rozdíly, které jsou v praxi

mezi MLS a komisemi NV, rozhodujícími o proviněních

mezi MLS na závodech a MLS v místech

mezi českými kraji a Slovenskem.

Péče o zdárný rozvoj místních lidových soudů je velmi rozdílná z hlediska jednotlivých státních orgánů i orgánů společenských organizací, což vede k tomu, že místní lidové soudy jsou ve své práci izolovány. (...).

3. Požadavek řízení a sjednocování praxe MLS a komisí NV není plněn, ač jednotné politické vedení je nezbytné zejména se zřetelem k dvojímu režimu projednávání provinění (MLS s principy soudního řízení a komise s principy správního řízení, - různost opatření, ukládaných za provinění, rozdíly v opravném řízení atd.), k čemuž přistupoval ještě režim kárných orgánů ve smyslu zákona č. 24/1956 Sb. na některých závodech.

Jednotné politické vedení MLS i komisí národních výborů v rozhodnutích o proviněních by mělo zabezpečit překonání současných nedostatků a další rozvoj těchto právních institutů ve smyslu cílů, sledovaných usnesením ÚV KSČ z 8. prosince 1960 a přispět k ozdravení a konzolidaci praxe při používání zákonů č. 38/1961 a 60/1961 Sb. hlavně v těchto směrech:

aby dvojitý režim projednávání provinění nevedl k nerovnosti občanů před zákonem, to znamená, aby zejména metody činnosti a aplikace hmotně právních ustanovení, shodně v obou citovaných zákonech definovaných byla sjednocována, aby princip veřejnosti byl správně chápán a uplatňován diferencovaně se zřetelem k osobě provinilcově,

aby MLS se zřetelem k osobě provinilcově rozhodovaly o tom, na které případy jejich prostředky stačí a o nichž budou rozhodovat státní orgány by pak měly uplatňovat státní donucení v těch případech, kde společenské působení samo nestačí. To znamená zejména důsledně aplikovat zákon č. 58/1965 Sb.,

aby bylo náležitě využíváno opravného řízení soudního a aby jeho poznatky byly vhodně zobecnovány jako vodítko i pro činnost komisí národních výborů.

4. K tomu cíli doporučujeme:

a) aby příslušné orgány (ministerstvo spravedlnosti, Generální prokuratura, ministerstvo vnitra, ÚRO) přežkovaly instrukce a směrnice, které vydaly k uvedení zákona o místních lidových soudech do života a aby i Nejvyšší soud zrevidoval směrnice pléna k výkladu zákona č. 38/1961 Sb.

b) aby k zabezpečení politického vedení a sjednocování praxe MLS a orgánů NV rozhodujících o proviněních byla učiněna opatření institucionálního ne pouze metodického charakteru.

- Celostátně doporučujeme zřízení komise, v jejímž čele by byl ministr spravedlnosti a jejímiž členy by byli i zástupci ministerstva vnitra – HSVB, ministerstva vnitra – vnitřní správa národních výborů, Generální prokuratury, Nejvyššího soudu, ÚRO a ÚV ČSM.

V krajích doporučujeme uvážit dvě alternativy:

V krajích

a) buď zřízení obdobné komise jako celostátní. V čele by byl předseda krajského soudu, jejími členy by byli představitelé příslušných krajských složek,

b) nebo rozšíření působnosti presidia krajského soudu, které by k projednávání věcí, týkajících se praxe a komisí NV přibíralo k jednání zástupce příslušných složek (KNV, KOR, KP, KSVH).

V okresech doporučujeme rovněž uvážit dvě alternativy:

a) buď zřízení výboru předsedů místních lidových soudů a komisí pro ochranu veřejného pořádku. V čele výboru by byl předseda okresního soudu, členy by byli zástupci ONV, OOV, OP, OOR,

b) nebo využití komise ONV pro ochranu veřejného pořádku, na jejíž bázi by fungovala subkomise, vedení předsedou okresního soudu.

5. Závěry směřují především k ozdravení (konzolidaci) společenské praxe nikoli ke změnám legislativním.

To však neznamená, že by otázky dalšího zdokonalování právního řádu byly zcela mimo zřetel. V současné etapě však výzkum nepřinesl takové poznatky, které by potřebovaly legislativních změn v oblasti justiční vyvolávací, neboť zjišťované nedostatky nemají příčinu ve vadnosti právní úpravy, nýbrž ve vadnosti praxe.

K zdokonalení právního řádu však by mělo dojít v oblasti správního řízení, kde zejména problematika opravného řízení značně nejvíce brzdí potřebné sjednocování.

(...)

Posílit v praktické činnosti na závodech a pracovištích vedoucí úlohu KSČ tím způsobem, že příslušné stranické orgány, které při řízení politické práce soustavně hodnotí a usměrňují i praxi společenských orgánů a organizací na pracovišti, budou posuzovat i způsob provádění a výsledek převýchovy a nápravy provinilců a pachatelů trestných činů.

7. *Výzkum ve sféře ochrany veřejného pořádku, jehož první etapa probíhala v druhé polovině roku 1965, by měl v roce 1966 pokračovat ve sféře justiční (místní lidové soudy, společenští žalobci a obhájci a záruky společenských organizací) k získání dalších poznatků a k vypracování celkové studie.*

Další poznatky bude žádoucí získat pokud jde o účinnost zákona č. 58/1965 Sb. na praxi místních lidových soudů a komisí národních výborů, i účinnost změn, které pro účast společenských organizací v trestním řízení přinesly poslední trestní novely, dále k získání poznatků o projednávání provinění mladistvých před místními lidovými soudy a poznatků o příčinách, které způsobují slabou účinnost práce MLS při stíhání některých druhů provinění.

Výzkum by měl rozpracovat teoreticky problematiku rozlišování přestupků, provinění a trestných činů a odpovědět na otázku, jakým způsobem po zkušenostech, které přinese konsolidační etapa, by v budoucnu mělo být jednotně upraveno projednávání těch případů porušování socialistické zákonnosti, které nepřesahuje intenzity trestného činu.“⁴⁷⁹

Kdo by čekal, že na základě jak odborné veřejné diskuse, tak hlavně výzkumu Právního ústavu ministerstva spravedlnosti, jehož výsledkem byla shora citovaná, v té době tajná, zpráva přijme Právní komise při ÚV KSČ nějaké zásadní řešení, by se velmi mýlil. Ta sice na jednu stranu vzala usnesením předložený materiál jako základ pro další zpracovávání otázek vývoje MLS na vědomí. Na druhou stranu tendence, směřující k podceňování vývojových možností lidových soudů a zčásti ke snahám o postupné omezení či jejich likvidaci označila za v rozporu nejenom s faktem ústavního postavení těchto soudů, ale i s výsledky analýzy dosavadních zkušeností, když tyto: „*nejsou podloženy reálným rozbořem stavu a vývojových potřeb a je třeba proti nim stavět snahu o pozitivní řešení, o hledání cest a reálných možností dalšího rozvoje MLS.*“ Problémy dosavadní praxe však nešlo zcela ignorovat a bylo třeba na ně určitým způsobem reagovat. Podle závěrů komise jeden ze základních negativních faktorů představovaly zkušenosti s projednáváním případů recidivistů, kde se nejvýrazněji projevovaly momenty nedostatečnosti či bezmocnosti lidových soudů. Tuto problematiku však měl vyřešit Zákon č. 58/65 Sb. Další podstatný negativní faktor podle komise spočíval v absenci soustavné péče o lidové soudy v okresech a krajích, čímž nedocházelo k účinnému řízení jejich činnosti a rozvoje ani ke koordinaci s činností komisí NV pro veřejný pořádek na potřebné kvalitativní úrovni. Zde právní komise doporučila souhlasit s předloženým návrhem v části, kde bylo navrhováno zřizovat stálé pracovní komise pro otázky lidových soudů, s tím, aby těžiště jejich práce spočívalo v okresech s vazbou na kraje, naopak ustavení celostátní komise podobného druhu považovala za neúčelné. Řadu praktických potíží, např. možnost předvedení

⁴⁷⁹ NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, bod 3, MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací.

provinilců, dělby práce mezi MLS a komisemi NV (podle určitých kategorií projednávaných přestupků a provinění), problémů při projednávání trestných činů menší společenské nebezpečnosti, jež byly lidovým soudům postupovány orgány bezpečnosti a prokuratury apod., bylo lze podle komise, při zaujetí jasně linie v těchto otázkách, úspěšně řešit na základě platné právní úpravy. Náprava měla být zjednána vydáním příslušných směrnic po linii ministerstev vnitra a spravedlnosti, prokuratury a soudů. U některých problémů jako např. nerovnosti občanů v místech, kde byl nebo nebyl lidový soud ustaven, otázce správního řízení apod. měly být tyto nadále rozpracovány v komplexní souvislosti s problematikou ochrany veřejného pořádku s doporučením opětovného projednání v právní komisi počátkem roku 1967.⁴⁸⁰

Jediná přímá opatření ve věci směřovala k zaúkolování stranických a státních funkcionářů. Vedoucímu oddělení státní administrativy ÚV KSČ M. Mamulovi bylo uloženo, aby po linii práce oddělení ÚV KSČ a prostřednictvím oddělení KV KSČ byly stranicky až do okresů sledovány a podpořeny otázky práce MLS zejména stranická péče o zřizování a práci komisí pro jejich činnost v okresech a krajích. Ministr spravedlnosti A. Neuman dostal za úkol vycházet ze závěrů jednání právní komise při dalším zpracovávání materiálů a při realizaci jednotlivých podnětů příslušnými opatřeními státních orgánů a dále v Rudém právu publikovat článek k problematice lidových soudů. Generální prokurátor J. Bartuška a ministr vnitra J. Kudrna měli vycházet ze závěrů jednání právní komise při opatřeních, potřebných pro realizaci jejich závěrů po linii ministerstva vnitra a prokuratury. Místopředseda NS byl pověřen na základě přijatých závěrů problematiku MLS projednat v Ústavně-právním výboru NS.⁴⁸¹

⁴⁸⁰ NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, Zápis z 19. schůze právní komise při ÚV KSČ konané dne 4. 2. 1966.

⁴⁸¹ NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, Usnesení právní komise při ÚV KSČ z 4. 2. 1966.

1.9. Zánik místních lidových soudů

Tématem lidových soudů se ještě v březnu 1966 zabývala Jednota československých právníků, která ve spolupráci s ideologickým a státně administrativním oddělením ÚV KSČ zorganizovala ve všech krajských městech společná zasedání s lektorskými skupinami státu a práva KV KSČ. Těchto krajských aktivů se mělo zúčastnit celkem asi 600 právníků – pracovníků NV, soudů, prokuratury, advokacie a jiných státních a společenských organizací. Ti ostře kritizovali nejednotnost právní úpravy projednávání provinění NV a MLS a v této souvislosti zdůraznili nutnost sjednocení postihu drobných protispolečenských činů. Současně měli vyzdvihnout význam MLS ve velkých závodech a doporučit svěřit postih drobných protispolečenských jednání NV. Naopak lidovým soudům mělo být umožněno zabývat se dalšími z hlediska okresních soudů méně významnými věcmi. Alternativně zazněl i návrh svěřit NV pravomoc k projednávání drobných trestných činů. V zájmu koordinace činnosti lidových soudů bylo navrženo svolávat okresní a krajské aktivity jejich předsedů. Nepřímo zazněla i kritika samotného zákona o MLS, a to když účastníci aktivů za jeden z hlavních nedostatků právního řádu považovali přílišné zjednodušení právních předpisů a jejich rámcovost, umožňující různý výklad.⁴⁸² O rok později Generální prokuratura v dokumentu nazvaném „*Vyhodnocení ustanovení trestního řádu o přípravném řízení*“ konstatovala nemožnost postupování věcí menší společenské nebezpečnosti k projednání MLS jen proto, že v místě a na pracovišti obviněného nebyl tento soud zřízen. To vedlo podle ní k právem kritizované disparitě mezi občany, k jejímuž odstranění nebylo třeba provádět legislativní úpravu a stačilo by jen organizační opatření spočívající v dobudování jejich sítě tak, aby pro každého občana byla založena místní příslušnost lidového soudu, přičemž by mohl být zřízen společný soud pro několik obcí.⁴⁸³

I když ve 2. polovině 60. let minulého století kritika instituce lidových soudů zesílila, nedošlo v jejich systému, až do jejich úplného zrušení, k žádné změně. Dosavadní neochota jakkoli do zákona o MLS zasahovat se projevila mj. v souvislosti s přijetím Zákona č. 58/1965 Sb. (viz výše). Vzhledem k neustávající kritice systému a fungování lidových soudů musela však nějaká reakce na tento stav dříve či později zákonitě přijít. Neschopnost či lépe řečeno neochota k nějaké smysluplné změně vedla

⁴⁸² NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sign. 10/1, karton 6, číslo 21, bod 4, Informace o aktivech Jednoty čsl. právníků.

⁴⁸³ NA, fond Úřad předsednictva vlády-běžná spisovna, sign. 366/365/7/2, karton 153, Vyhodnocení ustanovení trestního řádu o přípravném řízení.

až do zcela krajního řešení – jejich úplného zrušení. Důvod takového vývoje je podle našeho názoru nutno hledat v politické realitě doby. Jak bylo uvedeno v kapitole 1.1 této práce lidové soudy byly novou ideovou odpovědí na krizi ideologie, která započala v roce 1953 v souvislosti se smrtí Stalina. Toto období mělo mj. za následek revokaci některých tautologických postulátů v podobě ideologických šablon v závislosti na postupném odhalování zločinů zakladatelského období komunistického režimu. Čím dál tím více se rovněž otevírala možnost srovnání ideologických prohlášení s vlastní realitou, což zákonitě vedlo k destrukci nosných pilířů dosavadní ideologie. A tak se všeobecně tradovaný výklad marxismu-leninismu dostával do neustále se zvyšujícího rozporu se skutečností. Jako odpověď na tuto situaci nastoupila nová ideologická vize o vítězství socialismu a přechodu ke komunismu. Ztělesněním této vize se staly právě MLS, coby uvažovaný předvoj budoucí komunistické samosprávy. Nové ideologické vize byly však nemilosrdně v každodenním životě konfrontovány s konkrétní realitou. Autorem velkých vizí byl N. S. Chruščov, jehož koncepce dohnání a předechnání západních zemí a zlepšení životní úrovně se však v reálu neuskutečňovaly. Po odsunutí z pozice lídra SSSR jeho nástupce L. I. Brežněv od těchto proklamací, snad pro uvědomění si jejich nereálnosti, odstoupil. Československo v otázkách ideové politiky kopírovalo sovětskou linii. Podle K. Kaplana důsledky nedávné minulosti stále výrazněji vystupovaly ve všech oblastech života společnosti. Poruchy fungování existujícího systému vládnutí se stávaly zřejmějšími: *„Za velkými vizemi komunistické budoucnosti, vyhlášenými slavnostně na sjezdech, v usnesení ÚV KSC, se skrývala holá pravda – společnost přešlapovala na místě bez reálné perspektivy. Komunistické vedení se přes deset let vyrovnávalo s minulostí, kterou samo vytvářelo. Avšak postrádalo schopnost, a hlavně odvahu překročit hranice systému, jehož základy vznikly právě v té minulosti.“*⁴⁸⁴

V této situaci se pomalu začala aktivovat sama společnost, volající po nutnosti provedení změn. Kritické hlasy přicházely jak z umělecké sféry, tak ze závodů a rovněž i od funkcionářů KSC z nejrůznějších stupňů její hierarchie. Vedení KSC nebylo schopno situaci efektivně zvládnout, když střídalo trestní a administrativně právní metody represe s ústupky a vyjednáváním, přičemž zásadnější reformy z obavy z ohrožení své mocenské pozice odmítalo. Tlak zdola v kombinaci s vnitrostranickým pnutím vedl v lednu 1968 k pádu A. Novotného a krátkému období vize socialismu s

⁴⁸⁴ KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, Kořeny reformy 1956-1968, Společnost a moc, Společnost pro odbornou literaturu – Barrister and Principal, 2008, str. 607

lidskou tváří tradičně označovaného jako „Pražské Jaro“.⁴⁸⁵ Pro právo a právní vědu to mj. znamenalo možnost zpětného hodnocení postojů oficiálních představitelů justice a prokuratury, umožněné pádem předchozích konvencí udržovaných autokratickým režimem.⁴⁸⁶ Redakční rada Socialistická zákonnosti v této souvislosti odsoudila předchozí praxi snah o usměrňování časopisu: „*aby nekritizoval platné právo, aby nepublikoval „sporné“, „nehotové“, nebo „diskuzní“ věci, aby nebral v pochybnost směrnice Nejvyššího soudu atd.*“ a do budoucna proklamovala svobodu a názorovou pluralitu publikovaných příspěvků.⁴⁸⁷ Nad lidovými soudy se v tomto období začala stahovat ona pověstná mračna. Jejich dosavadní propagátoři z řad stranických špiček A. Novotný a J. Hendrych byli ze svých pozic odsunuti a ideologické postuláty, které stály u jejich zrodu pro jejich nereálnost opuštěny. Kritika MLS ze strany odborné veřejnosti nabývala na intenzitě a hlasy volající po reformě či jejich zrušení byly stále častější a hlasitější.⁴⁸⁸ Ještě do politických změn započatých na prosincovém plenárním zasedání ÚV KSČ a pokračujících v lednu 1968 zvolením A. Dubčeka prvním tajemníkem ÚV KSČ byly připouštěny možnosti jejich zachování. Po tomto období zaznívaly v převážné míře hlasy volající po jejich zrušení. Výbor Jednoty československých právníků označil lidové soudy coby nejnižší článek soudnictví jako očekávání nenaplnující „*experiment*“. V rezoluci z března 1968 doslova na jejich adresu uvedl: „*Ačkoliv nebyly splněny naděje, které v ně byly kladeny, a ačkoliv ze strany právníků a právnických institucí bylo mnohokrát upozorňováno na to, že v důsledku nerovnoměrného rozmístění těchto soudů dochází k nerovnoměrnému postavení občanů při uplatňování jejich odpovědnosti za provinění, náprava nebyla zjednána.*“ Příslušné orgány pak vyzval otázku lidových soudů přezkoumat. I když ve zmíněné rezoluci požadavek na jejich zrušení explicitně nezazněl, přeci jen se dal z obecně formulovaného požadavku, aby soudy měly charakter toliko státních orgánů, vyvodit.⁴⁸⁹ Naopak vědecká rada a CZV KSČ Právnické fakulty UK v téže době jejich zrušení požadovali jednoznačně, s tím, aby pravomoc projednávání majetkových sporů přešla

⁴⁸⁵ Toto období začalo v roce 1967 na prosincovém plenárním zasedání ústředního výboru strany, 5. ledna 1968 se prvním tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) stal Alexander Dubček.

⁴⁸⁶ Naléhavost výzvy, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 5, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 257.

⁴⁸⁷ Tamtéž str. 260.

⁴⁸⁸ Srov. např. SABOL, Š., Ťažkosti miestnych ľudových súdov na pracoviskách in Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 11, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 747-755, MIKULE, V., CÍSAŘOVÁ, D., K otázce rovnosti před zákonem, Právnik ročník 107, č. 5, str. 511-527.

⁴⁸⁹ Rezoluce výboru Jednoty československých právníků ze dne 13. 3. 1968, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 6, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 333 a 334.

na soudy a v případě provinění alternativně buď na soudy nebo orgány NV.⁴⁹⁰ Souhlasně s tím vyznělo i Memorandum Výzkumného ústavu kriminologického z dubna téhož roku. Nad rámec požadavků fakultních orgánů navrhli jeho zaměstnanci zřídit u okresních soudů funkce samosoudců, coby soudců z povolání, kteří by v oboru trestního soudnictví rozhodovali mj. o věcech převzatých od MLS. Ve sféře podmínek trestní odpovědnosti navrhli v zájmu zákonnosti: „provést určitou revizi materiálního pojetí trestného činu, provinění a přestupků...“⁴⁹¹

Počátkem dubna 1968 složila na Pražském hradě do rukou prezidenta L. Svobody slib nová vláda v čele s O. Černíkem, ve které se ministrem spravedlnosti stal B. Kučera. Tato vláda 24. 4. 1968 představila programové prohlášení, ve kterém se mj. zavázala vypracovat a NS předložit rozbor zákonů o MLS a o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku spolu s podáním návrhů na posílení jednotnosti systému v boji s protispolečenskou činností a zvýšení záruky dodržování zákonnosti na tomto úseku.⁴⁹² Ministr spravedlnosti se 5. 6. 1968 setkal s novináři, aby jim oznámil dokončení „*Akčního programu ministerstva spravedlnosti*“, který hodlal projednat na celostátním aktivu pracovníků justice.⁴⁹³ Program počítal s vyřešením otázky dalšího působení lidových soudů na podkladě podrobné analýzy v dokončované studii Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti o problematice drobné kriminality a MLS. Dopředu však byla avizována nutnost vypořádání se s podstatnými mezerami a nedostatky právních úprav realizovaných na podkladě usnesení ÚV KSČ z 8. 12. 1960. Autoři programu zastávali názor, že podstatné zúžení sféry státního trestního donucení a přenesení boje s drobnou kriminalitou ve značné míře do úseku společenského působení mělo za následek roztržičnost úpravy trestných činů, provinění a přestupků postrádajících pevné kritérium jejich diferenciaci.⁴⁹⁴ Budoucnost lidových soudů byla spojena i s přípravou federativního uspořádání ČSSR, resp. s ní uvažovaného přijetí ústavního zákona o soudech a prokuratuře. Mezi představiteli justice byla Socialistickou zákonností uspořádána k připravované zákonné úpravě diskuse s tématem podoby

⁴⁹⁰ Memorandum vědecké rady a celozávodního výboru KSČ právnické fakulty University Karlovy k aktuálním otázkám právní politiky ze dne 12. 3. 1968, in *Socialistická zákonnost*, ročník 16, číslo 5, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 274.

⁴⁹¹ Memorandum Výzkumného ústavu kriminologického k rozpracování akčního programu KSČ ze dne 17. 4. 1968, *Socialistická zákonnost*, ročník 16, číslo 8, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 467 a 468.

⁴⁹² Programové prohlášení vlády, dostupné on line: <https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1960-1990-cssr/oldrich-cernik-1/ppv-1968-cernik1.pdf>

⁴⁹³ <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1968/6/6/1.png>

⁴⁹⁴ Akční program resortu justice ze dne 3. 6. 1968, *Socialistická zákonnost*, ročník 16, číslo 9-10, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 524 a 536.

budoucí soudní soustavy. Nejen, že se nikdo z respondentů pro možnost zachování lidových soudů nevyslovil, ale i jejich dřívější zastánci se od nich odvrátili. Např. Z. Kratochvíl, který ještě před dvěma lety jejich existenci obhajoval (viz výše), se v anketě vyslovil k podobě soudní soustavy bez nich. Náměstek předsedy Nejvyššího soudu B. Repík byl k lidovým soudům o poznání kritičtější, když v anketě vyjádřil očekávání jejich zrušení z důvodu neosvědčení se v praxi. Podle něj se ukázalo: „že jsou to orgány, které nejsou schopny stát na vlastních nohách, tj. rozhodovat samostatně bez pomoci jiných orgánů.“⁴⁹⁵ I autoři odborných právních článků se tématu lidových soudů začali vyhýbat, a tak když v roce 1968 u příležitosti 20. výročí přijetí zákona o zlidovění soudnictví uspořádala redakce Socialistické zákonnosti sérii příspěvků na toto téma,⁴⁹⁶ překvapující bylo, že ač byly MLS od počátku prezentovány jako významný prvek procesu zlidovění soudnictví, nebyly v žádném příspěvku v rámci této série zmíněny.⁴⁹⁷

Na sklonku roku 1968 se již nikdo ve straně, vládě či odborné veřejnosti, kdo by vystoupil na obranu MLS, nenašel. Když v roce 1969 vyšlo první číslo časopisu Socialistická zákonnost, jeho úvodník byl nazván vzhledem k době svého vzniku více než výmluvně: „Co dál“. I když se obsah úvodníku tematicky vztahoval k budoucnosti soudnictví, dal by se jeho název přiléhavě použít i jako otázka budoucnosti celého Československa, neboť byl dokončen 4. 12. 1968, tedy krátce po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy, v době celospolečenského očekávání dalšího nejistého vývoje situace v zemi. Pokud jde o vlastní soudnictví úvodník doslova konstatoval: „Zdá se však jisté, že letošní rok 1969 bude rokem, kdy se opět na dlouhé období bude rozhodovat o budoucnosti právníků, práva i právnictví, a kdy se v neposlední řadě bude rozhodovat také o soudnictví v naší socialistické společnosti.“⁴⁹⁸ Důvodem takové premisy o budoucím vývoji soudnictví byl stále připravovaný ústavní zákon o soudech a prokuratuře, jehož konkrétní podoba nebyla v době vydání citovaného čísla Socialistické zákonnosti známa, a proto např. ze strany Komise pro ústavněprávní problematiku vědeckého kolegia ČSAV, či ministra spravedlnosti B. Kučery panovaly obavy, aby se na kvalitě připravovaného zákona nepodepsala snaha o co nejrychlejší schválení, která by se mohla projevit jeho schválením v procesu „sui

⁴⁹⁵ Naše anketa, Socialistická zákonnost, ročník 17, číslo 1, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1969, str. 79 a 81.

⁴⁹⁶ 20 let zlidověného soudnictví, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 2, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 68.

⁴⁹⁷ KALETA, F., Proces demokratizace soudnictví pokračuje, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 2, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 68–70.

⁴⁹⁸ Blíže: Socialistická zákonnost, ročník 17, číslo 1, 1969, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1969, str. 1.

generis kabinetního zákonodárství“, které by výrazně limitovalo možnost připomínek k takovému zákonu. Přestože existovala celá řada otázek o budoucím vývoji soudnictví jako např. vznik soudcovské funkce, její nezávislosti, koncepce soudní soustavy v závislosti na federalizaci státu, vzniku správního soudnictví aj., jedno bylo již dopředu jasné a to, že MLS mají být zrušeny a jejich pravomoc má být rozdělena mezi NV a soudy.⁴⁹⁹

Pověstný definitivní hřebíček do jejich rakve zarazila Politicko-právní komise byra ÚV KSČ, která na svém zasedání v květnu 1969 dala souhlas s návrhem na jejich zrušení s konstatováním, že: *„Zkušenosti z jejich dosavadní činnosti ukázaly, že v řízení před nimi dochází k nejednotnosti v rozhodování, k nerespektování zásad soudního řízení a sjednocení jejich judikatury je prakticky neuskutečnitelné. V poslední době se též zmenšila aktivita MLS a poklesl i zájem občanů o jejich činnost.“* Komise dále rozhodla o rozdělení jejich dosavadní pravomoci a působnosti mezi NV a okresní soudy, tak aby nedošlo k výraznějšímu vzestupu soudně trestných činů.⁵⁰⁰ Stranické rozhodnutí se muselo projevit i v zákonodárném procesu. Pokud jde o ústavní zakotvení lidových soudů v čl. 98 a 101 Ústavy, to bylo vypuštěno Ústavním zákonem ze dne 17. 12. 1969 č. 155/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje hlava osmá Ústavy. Tak zásadní změna soudní soustavy, jakou bezesporu vypuštění jejího dosavadního základního článku bylo, důvodová zpráva k posledně citovanému zákonu shrnula toliko do jediné věty a to: *„Nižší články soustavy obecných soudů zůstávají zachovány, s výjimkou místních lidových soudů, jejichž systém nebyl důsledně dobudován.“* Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců pak poněkud šířeji konstatoval, že: *„Zo sústavy súdov boli vypustené miestne ľudové súdy, ktoré nesplnili predpokladanú spoločenskú funkciu a ktoré neboli ani dôsledne dobudované.“*⁵⁰¹

Je pravdou, že od roku 1965 bylo zrušení lidových soudů navrhováno a byly též uváděny důvody pro takový krok⁵⁰², nicméně současně s tím byla též navrhována i jejich reforma, která by umožnila jejich zachování.⁵⁰³ Do všech doposud

⁴⁹⁹ Tamtéž str. 2–3.

⁵⁰⁰ NA, fond 10/7, ÚV KSČ, sv. 1, a.j. 2, Zápis ze 2. schůze Politicko-právní komise byra ÚV KSČ ze dne 27. 5. 1969.

⁵⁰¹ Vládní návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Zb. o organizaci soudů a o volbách soudců tisk 18.

⁵⁰² Srov. např. ČERNÝ, J., NĚMEC, V. Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů, In: Socialistická zákonnost, číslo 4. Praha: 1966, str. 206.

⁵⁰³ Např. PŘENOSIL, Gustav. O předpokladech účinné práce místních lidových soudů. Praha: NČSAV, 1965.

presentovaných úvah o budoucnosti lidových soudů vstoupil nástup normalizace v důsledku okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. Nově nastupující politická garnitura se ostře vymezila proti dosavadnímu vývoji.⁵⁰⁴ Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18.5.1970 mj. konstatovalo, že: „*Některé falešné teorie o samovolnosti zániku kriminality a přání nevidět tento rub společenského vývoje oslabily komplexní boj s kriminalitou. Státní mechanismus i orgány lidové moci nejsou dostatečně soustředěny na odstraňování negativních jevů společnosti a některé instituty (myšleno i MLS, pozn. autora) předbíhaly dosaženou úroveň morálního i politického uvědomění společnosti. Není jistě náhodné, že růst kriminality se projevuje od počátku 60. let, kdy začaly být prezentovány teorie o plném dosažení socialistické společnosti, o úplném překonání třídních antagonismů a nastolení všelidové společnosti. Tomu byla přizpůsobována i trestní teorie a praxe.*“⁵⁰⁵ Vývoj společnosti a státu s tendencemi demokratizace společnosti, nastolený výrazně od ledna 1968 a podporovaný většinou společnosti byl násilně přerušen vojenskou okupací. Nové poměry pak byly etablovány pod přímým dohledem okupačních sil v rozporu s míněním drtivé většiny obyvatelstva. Za této situace bylo stěží si představit, že by NV nebo ROH po personální stránce požívaly důvěru faktických vládců země. Proto také následovala doba prověrek, kdy, alespoň dle slov G. Husáka, „muselo odpadnout, co je kolísavé, co je oportunistické a ve straně zůstat co je pevné a charakterní.“ Značná část obyvatelstva se s novými poměry nehodlala smířit a s různou mírou intenzity to dávala najevo. I zde se skrývalo určité nebezpečí z existence lidových soudů vyplývající. Při menší míře intenzity odporu k novým poměrům např. verbálním nesouhlasem, nápísem na zdi aj. by takové jednání mohlo být posouzeno jako provinění či méně závažný trestný čin a projednáváno MLS, který by mohl, i vzhledem k sympatiím k takovému jednání, toto v podstatě nepostihnout. Uvedený důvod akcentovala důvodová zpráva k vládnímu návrhu Zákona o přečinech č. 150/1969 Sb., který pasivně abrogoval zákon o MLS. Ta mj. konstatovala událostmi poslední doby vyvolanou nutnost přijetí Zákonného opatření č. 99/1969 Sb., postihující též jednání narušující v menší míře veřejný pořádek, jež mělo k 31. 12. 1969 pozbyt platnosti. Jím zavedená úprava odpovědnosti za skutky proti veřejnému pořádku byla shledána jako vyhovující a jako taková do zákona přejata. V relaci na zrušení lidových soudů byla zmíněna nutnost úpravy postihu provinění,

⁵⁰⁴ Srov.: Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, Praha, SPN 1972, s. 64n

⁵⁰⁵ NA, fond 1261, ÚV KSČ, č.j. ÚV 02/01, svazek 127, Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18. 5. 1970.

kteřá byla dosud postihována těmito soudy, a tam, kde nebyly ustaveny, NV. Zkušenosti získané při postihu provinění měly ukázat dostatečnou neúčinnost opatření, která mohla být pachatelům lidovými soudy uložena, zejména v závažnějších případech nebo u provinění páchaných recidivisty. Proto mělo dojít k vydání Zákona č. 58/1965 Sb., který umožnil soudní postih pachatelů opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilnictví a příživnictví. Takovou možnost bylo třeba zachovat i v budoucnosti. Navrhovaný zákon měl zavést jednotný soudní postih jednak provinění, dosud stíhaných podle zákona o MLS, Zákona č. 60/1961 Sb., Zákona č. 58/1965 Sb., přestupků stíhaných do 31. 12. 1969 podle § 1 Zákonného opatření č. 99/1969 Sb. a jednak takových jednání proti zájmům socialistického hospodářství, která bylo nutno za dané hospodářské situace postihovat jako činy společensky nebezpečné, a tedy soudně postižitelné. Tím měla být vytvořena jednotná linie směřující k upevnění občanské kázně a disciplíny v práci i ve společnosti.⁵⁰⁶

Na základě shora uvedených skutečností je pak evidentní, že lidové soudy nemohly dobu nastupující normalizace přežít. Jejich koncepce coby smíšených institucí státu a občanů podílejících se na výkonu soudnictví formou vlastní samosprávy nota bene za situace, kdy vzhledem k náladě mezi občany nebylo zajištěno, aby v případě projevů nesouhlasu s oficiální politikou byly tyto náležitě takovým soudem potrestány. Tento poslední aspekt zmiňuje i shora citované usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18. 5. 1970: „*Namísto společenského odsouzení protiprávní činnosti docházelo v některých případech k jejímu schvalování nebo nadřezování v kolektivech na pracovišti nebo na veřejnosti a tím k izolaci orgánů bojujících proti kriminalitě.*“⁵⁰⁷ V prostředí centralizace a státní unifikace poměrů ve státě neměly lidové soudy, byť by i určitým způsobem reformované zkrátka místo. Marginální zdůvodnění jejich zániku je třeba dát i do souvislosti s ideologickým prvkem, který zastávaly. Jejich veřejná prezentace coby „významného kroku naznačujícího směr vývoje soudních orgánů od orgánů státu v orgány budoucí komunistické samosprávy“ v duchu tezí marxismu-leninismu vzbuzovala potencionální interpretační problém. Samotná „bratrská pomoc“ byla koncipována jako obrana socialismu a ideálů marxismu-leninismu, a tak je pochopitelné, že se nikomu příliš nechtělo obšírněji zdůvodňovat, proč je institut vyvěrající ze samotné podstaty Marx-leninské koncepce uspořádání státu a práva

⁵⁰⁶ NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 315, signatura 4. 12. 1969, Návrh osnovy zákona o přečinech.

⁵⁰⁷ NA, fond 1261, ÚV KSČ, č.j. ÚV 02/01, svazek 127, Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18. 5. 1970.

paradoxně v proklamovaném duchu obrany tohoto učení rušen. Oficiálně zrušeny byly lidové soudy k 1. 1. 1970 v souvislosti s nabytím účinnosti Zákona o přečinech č. 150/1969 Sb. Kauzy, které do této doby nestihly projednat měly být rozděleny mezi NV (přečiny) a okresní soudy (trestné činy a majetkové spory).⁵⁰⁸

Původně adorovaná instituce byla v právní literatuře nejprve bezprostředně po jejich zrušení dehonestována, následně zcela ignorována. Mimořádně kriticky se k lidovým soudům postavil V. Přichystal v článku nazvaném *„Komu dědictví po místních lidových soudech?“*⁵⁰⁹ Ten mj. uvedl: *„Pročítáme-li dnes, po časovém odstupu několika let, materiál, který byl podkladem nejen pro koncepci, ale namnoze přímo pro znění zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech, sotva se můžeme ubránit tísnivému podivu nad tím, jak hluše a frázovitě vyznívá ve světle dalšího společenského vývoje, jehož jsme byli svědky, a ve světle potřeb a požadavků navazujících na tento vývoj, tehdejší, vysoce kladné hodnocení společenské situace a optimistická prognóza dalšího vývoje“*. Ve svém článku následně shrnul koncepci MLS raženou jednak samotným zákonem a jednak usnesením ÚV KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, aby ji zhodnotil závěrem, tak že: *„Několik let činnosti místních lidových soudů však ukázalo, že pěkná slova nestačí k vytvoření tomu odpovídající skutečnosti a že ani opakovaně a důrazně pronášené prognózy nezaručují, že vývoj půjde žádoucím směrem“*. Dále konstatoval, že příčin, proč si tyto soudy nezískaly autoritu, postavení a důvěru, jak bylo od nich očekáváno je více, ale pro jejich rozbor je málo spolehlivých podkladů a sotva by se mohlo dojít k nesporným závěrům, navíc by byla jistě prospěšná i komparace s obdobnými institutami v jiných socialistických zemích. I když se blíže odmítl k příčinám jejich zrušení vyjádřit, přeci jen některé z nich uvedl. Jednalo se o úpadek aktivity občanů o činnost v MLS, neuspokojující výsledky, přecenění sil a možností tohoto článku soudní soustavy, organizačními nedostatky, nedokonalostí právní úpravy, celkovou situací společnosti a v neposlední řadě i změnou postoje ROH, tj. masové společenské organizace, která měla hrát v činnosti lidových soudů důležitou úlohu a jež se, dle jeho názoru, po loňském přehodnocení svého postavení a svých úkolů od jejich činnosti a péče o ně distancovala. Více však se ve zmiňovaném článku o důvodech zrušení MLS nedočteme,

⁵⁰⁸ Srov. § 15 Zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech, čl. IV Zákona č. 158/1969 Sb. kterým se doplňují a mění občanský soudní řád, notářský řád a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním a § 13 Zákona č. 149/1969 Sb. novela zákona o trestním řízení soudním.

⁵⁰⁹ Srov. PŘICHYSTAL, Vojtěch, Komu dědictví po místních lidových soudech in Socialistická zákonnost, 1969, str. 310–313. JUDr. Vojtěch Přichystal byl v květnu 1970 zvolen předsedou Nejvyššího soudu ČSSR.

a i naznačené důvody jsou velmi obecné a povrchní, nicméně v celkovém kontextu přiznávají porážku vize o přechodu ke komunistické samosprávě. Snad i proto se o bližších důvodech neúspěchu celého projektu v budoucnu již nemluvílo. Pokud na počátku své existence i v průběhu jejich činnosti byly lidové soudy řečeno s nadsázkou pod stálým mediálním tlakem, jejich konec, alespoň co do jeho důvodu, byl v porovnání s tím takřka v pozici informačního embarga. Velmi dobře to ilustruje publikace Organizace justice a prokuratury O. Plundra vydaná v nakladatelství Orbis. Zatímco její 2. vydání z roku 1962 uvádí důvody pro vznik MLS, jejich kompetence a vyzdvihuje jejich přínos pro vývoj celé společnosti⁵¹⁰, 3. vydání té samé publikace z roku 1971 lidové soudy zmiňuje již jen jako historickou vzpomínku bez jakéhokoliv vysvětlení, proč k jejich zrušení došlo⁵¹¹. V dané publikaci se pouze dočteme, že v krátké době po vydání ústavy byl mj. schválen zákon o MLS a dále, že: „*MLS, jejichž předchůdci byly soudružské soudy, vzniknuvší z iniciativy pracujících v některých průmyslových centrech, měly podle zák. č. 38/1961 Sb. dvojí charakter: (...) a) orgánu pracujících občanů a b) charakter státního orgánu.*“ Dále následoval výčet kompetencí MLS a tím byl veškerý v té době již historický výklad ukončen. Otázkou je, proč se autor důvodům zániku MLS zcela vyhnul, když u jiných soudů, např. porotních tyto důvody v publikaci výslovně uvedl. Nutno podotknout, že i ostatní právnická literatura z doby těsně po jejich zrušení se omezila spíše na následky tohoto kroku a řešení eventuálních problémů, které tím vzniknou, např. přenesení jejich agendy, než aby důvody jejich zániku obsírněji vysvětlovala.⁵¹²

⁵¹⁰ PLUNDR, O., Organizace justice a prokuratury. Praha: Orbis, 1964, str. 84–89.

⁵¹¹ Tamtéž str. 92.

⁵¹² Srov. např. PŘICHYSTAL, V., Komu dědictví po místních lidových soudech, In: Socialistická zákonnost, č. 5-6. Praha: 1969, str. 310-315.

2. Místní lidové soudy v praxi

Až doposud jsme na lidové soudy nahlíželi převážně po teoretické stránce. Nastínili jsme genezi jejich vzniku, normativní úpravu, soudobé hodnocení a v závěru též okolnosti zániku těchto soudních orgánů. Z některých článků soudobé odborné literatury pak bylo možno získat i dílčí informace o faktickém působení některých z nich. Pro získání komplexnější představy o fungování lidových soudů bude však nezbytné podívat se na činnost alespoň některých z nich podstatně detailněji. Soudy jsou obecně veřejností primárně vnímány na základě jejich rozhodovací činnosti. Ta představuje nejviditelnější a nejdůležitější atribut jejich entity. To, co bývá obvykle veřejnosti skryto, a o co již ona sama takový zájem nejeví, jsou vnitřní mechanismy soudu, tj. vlastní správa a chod. Vnitřní správa soudu zajišťuje jeho fungování po stránce personálního a materiálního zabezpečení, a tudíž nemůže být v rámci komplexního hodnocení faktické činnosti opomíjena. Pro každou hodnotící činnost je potřeba kromě předmětu zkoumání stanovit též metodu, jak postupovat. V úvahu přicházejí metody prosté, resp. kritické deskripce. Prvně zmíněná metoda by znamenala pouhou reprodukci dochovaného archivního materiálu, s možností jeho kvantifikace ve smyslu nikterak hodnotícího přejímání soudobých informací. Takto by např. bylo možno stanovit, kolik případů ten či onen soud projednal, jak je právně kvalifikoval a jak rozhodl. Kritická deskripce naproti tomu umožňuje dochovaný archivní materiál podrobit širšímu zkoumání a dát ho do souvislosti s dalšími poznatky. V případech konkrétních kauz tu nepůjde již jen o mechanické přejímání a statistickou analýzu projednaných případů, ale o právní rozbor kauz jako takových, zhodnocení způsobu, jak se s tím či oním případem jednotlivé senáty vyrovnaly. I přesto, že soudci MLS byli ve většině případů právními laiky a řízení před nimi mělo být oprostěno od přílišných formalit, musela jejich rozhodovací činnost splňovat hmotné a procesněprávní kritéria daná zákonem. Zde je z našeho pohledu to nejzajímavější, co může kritické hodnocení faktické činnosti lidových soudů přinést, totiž analyzovat, jak se naprostí právní laici s jejich novou úlohou soudců vyrovnali. I v oblasti vnitřní správy soudu, pokud bude dochovaný archivní materiál hodnocen kriticky, a ne pouze automaticky reprodukován, je možno mezi řádky vyčíst mnoho zajímavých informací. Na základě této úvahy jsme pro zhodnocení faktické činnosti lidových soudů vybrali metodu kritické deskripce aplikovanou v souladu se soudobě účinnou právní úpravou a jejím výkladem. V případě

konkrétních kauz jsme vzhledem k aktuální právní úpravě byli nuceni zachovat anonymitu ve vztahu k osobním údajům osob, tj. jak u provinilců, tak u soudců.⁵¹³

Bohužel analýza faktické činnosti všech na území někdejší ČSSR působících lidových soudů není v současnosti již možná. Překážkou není ani tak množství těchto soudů, nýbrž torzovitost dochovaného archivního materiálu, resp. v řadě případů jeho úplná absence.⁵¹⁴ Po zrušení lidových soudů měl být jejich veškerý spisový materiál předán k archivaci jednotlivým okresním soudům, původně místně příslušným pro projednání odvolání. Nutno podotknout, že takový materiál neměl z hlediska dalšího praktického využití žádnou relevanci. Odsouzení lidovým soudem pro méně závažné trestné činy a provinění se do rejstříků trestů nezapisovala a ani se k nim v případě dalšího deliktního jednání provinilce nikterak nepřihlíželo. Provinilci tak kupř. nemohl být uložen dodatkový (souhrnný) trest, popř. trest přísnější s přihlédnutím k předešlému odsouzení lidovým soudem. V případě majetkových sporů se jednalo o tak marginální spory, že spisový materiál k nim se vztahující nabyl zcela na bezpředmětnosti. Zcela bezpředmětnými se staly i správní spisy soudů. Pokud měl spisový materiál štěstí a dochoval se v archivech jednotlivých okresních soudů, čekalo ho skartační řízení.⁵¹⁵ V jeho rámci došlo již u tak torzovitého materiálu k jeho další selekci, v mnoha případech zcela nahodilé a nesystémové. Značná část spisů, jevící se na první pohled zcela bezprizorně, tak byla nenávratně zničena (skartována), další byly předány příslušným oblastním státním archivům. Například v hlavním městě Praze bylo jen k 31. 3. 1963 celkem 53 lidových soudů, z toho 39 na závodech a 14 v jednotlivých městských částech.⁵¹⁶ Z tohoto počtu se v Archivu hlavního města Prahy dochovaly pouze vybrané spisy MLS Praha 3, Praha 4, Praha 7 a podniků Tesla Strašnice, ČKD Polovodiče, Vozovna Pankrác, Plynárna Klementa Gottwalda v Praze 4, OSP Praha 4, Pramen Praha 4 a Praha 7 – Jatky.⁵¹⁷

Dochovaný archivní materiál je v zásadě dvojího charakteru. První představují správní spisy soudu. Pod tuto kategorii spadají zejména zprávy o jeho činnosti, zápisy o

⁵¹³ Srov. § 37, odst. 2) a 3) Zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění Zákona č.190/2009 Sb. ve spojení s extenzivní definicí citlivých osobních údajů obsaženou v Zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

⁵¹⁴ V první polovině roku 1965 bylo na území ČSSR celkem 1.016 MLS, z toho 557 v závodech a 459 v místech, údaj převzat z přílohy zprávy s názvem „MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenstevských organizací“.

⁵¹⁵ Srov. Skartační řád uveřejněný ve Sbírce instrukcí a sdělení ministerstva spravedlnosti č. 5/1964, str. 155-159.

⁵¹⁶ TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965, str. 25.

⁵¹⁷ Archiv hlavního města Prahy, Justiční správa a soudy, fond 113 Místní lidové soudy, archivně nezpracováno.

školení soudců, popř. korespondence soudu s ostatními orgány jako např. s NV nebo okresními soudy. Druhou kategorií představují listiny vztahující se přímo k jednotlivým kauzám. Jde především o rejstříky MLS a spisový materiál jednotlivých kauz obsahující vyšetřovací spisy, předvolání k jednání, zápisy z jednání a konečné rozhodnutí ve věci. Pro analýzu faktické činnosti lidových soudů jsme vybrali ty působící v okrese Mělník. Podobně jako v celé ČSSR i v okrese Mělník vznikly lidové soudy jak v závodech, tak v obcích. Archivní materiál k nim se vztahující je do jisté míry unikátní v tom, že doposud neprošel skartačním řízením, neboť byl po celou dobu, tj. od roku 1970 do prosince 2018, uložen takřka bez povšimnutí ve spisovně Okresního soudu v Mělníku. Bohužel, i když skartací jako takovou neprošel, přeci jen není kompletní. Na základě dochovaných listin s jistotou víme, že dne 19. 6. 1970 byl zaměstnanec Okresní prokuratury v Mělníku zmocněn předsedou tamního okresního soudu: „*k převzetí spisů MLS, včetně rejstříků a razítek.*“⁵¹⁸ Tento pokyn však nebyl splněn do důsledku, neboť např. spisy MLS při MNV Mělník nebyly okresnímu soudu předány vůbec a zůstaly dále ve spisovně NV, odkud byly v rámci skartačního řízení předány do Státního oblastního archivu v Mělníku.

Kromě samotných soudních spisů mají nepostradatelný význam, zvláště pokud jde o výstavbu sítě MLS a jejich hodnocení, dokumenty z archivu OV KSČ, ONV, KNV a jednotlivých MNV (viz dále). Jejich vzájemnou interakcí a komparací si je pak možno vytvořit ucelený obraz o působení lidových soudů v celém okrese Mělník. Ne všechny spisový materiál soudů se dochoval kompletní, a tak pro do značné míry detailní rozbor rozhodovací činnosti jsme vybrali pouze 2 soudy, u nichž to kvantita a kvalita archiválií umožňuje. V případě lidového soudu na pracovišti se jedná o MLS při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník, v případě toho v obci o MLS při MNV v Kostelci nad Labem. U ostatních soudů nebylo možno k detailnímu rozboru přistoupit, a proto je předkládaný rozsah jejich činnosti, z důvodů dále uvedených, notně omezený. Samostatná kapitola je věnována rozhodovací činnosti MLS při MNV Mělník, který se, co do počtu projednaných případů, stal v celém okrese tím nejvýkonnějším. Naproti tomu souhrnně je pojednáno o lidových soudech působících v katastru Kralup nad Vltavou a Neratovic. Konečně poslední část je věnována ostatním, co do rozsahu činnosti méně významným soudům, působícím v okrese Mělník v jednotlivých závodech.

⁵¹⁸ OS v Mělníku, zmocnění ze dne 19. 6. 1970, archivně nezpracováno.

2.1. Místní lidové soudy v okrese Mělník

V dubnu 1960 přijalo Národní shromáždění Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, jímž byla s účinností od 11. 4. 1960 provedena územní reorganizace krajů a okresů. Takto z dosavadního okresu Mělník, značné části okresu Kralupy nad Vltavou, menší části okresu Brandýs nad Labem a několika obcí okresu Roudnice a Doksy vznikl i nový okres Mělník, jenž byl začleněn do Středočeského kraje. V novém okresu s rozlohou 752 km² žilo v době vzniku 85.850 občanů.⁵¹⁹ K 31. 12. 1966 jejich počet vzrostl na 89.885, z toho na město Mělník připadalo 14.666, na Kralupy nad Vltavou 14.589 a na Neratovice 9.932 obyvatel. Orgány státní moci a správy v krajích, okresech a obcích představovaly NV, jejichž výkonným orgánem byla rada.⁵²⁰ O ustanovení MLS a o počtu jejich soudců v daném okrese měla dle zákona rozhodovat rada ONV, a to na návrh základní organizace ROH (šlo-li o MLS na pracovišti), resp. MNV (šlo-li o MLS v obci).⁵²¹ V realitě komunistického režimu a brzy již i ústavně zakotvené vedoucí úlohy KSČ však prvotní slovo příslušelo stranickým orgánům. Jak razil i dobový tisk vedoucí úloha KSČ mj. vyžadovala: „*aby stranické orgány, krajské a zejména okresní výbory strany denně řídily komunisty v národních výborech*“, přičemž nebylo možno: „*připustit, aby se např. okresní národní výbor, jak se stává, pojetím práce oddaloval od okresního výboru strany.*“⁵²² O zřízení lidových soudů v okrese Mělník, v souladu s uvedenou vedoucí úlohou KSČ, rozhodlo Byro okresního výboru KSČ Mělník (dále jen BOV). To na schůzi konané dne 15. 3. 1961, při projednávání „*Usnesení ÚV KSČ k dalšímu upevňování socialistické zákonnosti*“, uložilo projednat jejich ustanovení a zajistit kádrovou přípravu v obcích Mělník, Kralupy nad Vltavou, Neratovice, Kostelec nad Labem, Mšeno a v závodech Spolana Neratovice, Loděnice Mělník, Československém státním statku Mělník (ČSSS), Vitana Byšice, Armabeton-02 Kralupy, Polabských tukových závodech Nelahozeves (PTZ), Autobrzdý a ČSD Kralupy.⁵²³ Podklady pro dané rozhodnutí se sice nedochovaly, i přesto se dá usoudit, že pracovníci stranického aparátu při svých úvahách vycházeli z požadavku zřízení lidových soudů ve všech velkých městech a klíčových podnicích okresu.

⁵¹⁹ Kronika města Mělníka, rok 1960, str. 13.

⁵²⁰ Srov. §§ 1 a 25 Zákona č. 65/1960 Sb., o národních výborech.

⁵²¹ Srov. § 8 odst. 2 a 3 zákona o MLS

⁵²² Se stranickým postojem, Rudé právo, 7. 7. 1961, č. 187, str. 1.

⁵²³ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 43, karton 26, Informační bulletin o jednání BOV KSČ Mělník.

V případě podniků mohla svoji roli sehrát i dosavadní činnost soudružských soudů, neboť ty v okrese Mělník působily výlučně právě v závodech. Na počátku jejich výstavby stálo „*Stanovisko k diskuznímu příspěvku A. Novotného na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23. - 24. 9. 1959*“, přijaté na říjnovém zasedání OV KSČ, v němž byl se všemi náměty A. Novotného vysloven naprostý souhlas.⁵²⁴ Ve zmíněném projevu A. Novotný, mj. inicioval myšlenku zřizování lidových soudů. Ještě v listopadu téhož roku rozhodl OV KSČ v relaci na zmíněný diskusní příspěvek o zapojení aktivu jak soudců profesionálů, tak soudců z lidu do dalšího objasňování úlohy připravovaných lidových soudů v obcích a závodech s akcentem na objasňování morálního významu těchto orgánů a jejich poslání.⁵²⁵ Prvním ustanoveným byl v roce 1959 ten v n. p. Spolana Neratovice, následující rok byly ustanoveny soudružské soudy Loděnice Mělník, ČSSS Mělník, Továrna dětských vozidel (TDV) Mělník, Lokomotivní depo Kralupy a Vitana Byšice. Jejich aktivita však nebyla nikterak vysoká. „*Zpráva o upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví na okrese Mělník z roku 1961*“ uváděla, že za celý rok 1960 projednaly celkem jen 12 případů. Ve většině z nich se jednalo o trestní kauzy, kde se pachatelé dopustili jednání menší společenské nebezpečnosti a jen v několika málo případech měly být projednány věci, týkající se manželské nevěry, zanedbávání povinné péče o nezletilé děti, špatného jednání na pracovišti apod. I tak zpráva konstatovala pozitivní vliv těchto soudů především na samotné pachatele a ostatní pracující. Některé její pasáže však vzbuzují pochybnosti o tom, jak dalece byly soudružské soudy ve svém rozhodování autonomní, když její pisatelé doslova uvedli: „*Všechny věci rozhodované před soudružskými soudy byly připravovány za součinnosti pracovníka soudu a prokuratury, kteří se rovněž zúčastnili instruktáže členů soudružského soudu, i později samotného jednání a řídili besedy, které byly vždy uskutečněny.*“ Za nedostatek v práci soudružských soudů považovali projednávání především jim postoupených věcí bez toho, aniž by ony samy iniciativně negativní jevy odhalovaly. Řešením se mělo stát ustavení konkrétních pracovníků pro jednotlivé soudy, kteří by s nimi byli v pravidelném styku a zajišťovali by: „*jejich činnost dle pokynů soudu a prokuratury.*“ Jejich hlavní úkol měl spočívat v docílení aktivizace

⁵²⁴ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karta 26, Stanovisko OV KSČ k diskuznímu příspěvku s. A. Novotného na zasedání ÚV KSČ dne 23. – 24. 9. 1959.

⁵²⁵ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karta 26, Usnesení ze zasedání okresního výboru ÚV KSČ Mělník ze dne 27. 11. 1959.

soudružských soudů, zejména ve vyvíjení vlastní iniciativy.⁵²⁶ Z výše uvedeného je patrná čistě formální rozhodovací činnost členů soudružských soudů, když samotná rozhodnutí činili v režii pracovníků okresního soudu a prokuratury, jejichž ingerence v této oblasti měla nota bene dále narůstat. Jiné dokumenty k výstavbě soudružských soudů v okrese Mělník se nedochovaly, pouze z „*Informačního bulletinu pro členy OV KSČ*“ je možno získat informaci, že ke konci dubna 1961 jich bylo v okrese Mělník ustaveno celkem 6, a to výlučně v závodech (Spolana Neratovice, Loděnice Mělník, ČSSS Mělník, TDV Mělník, depo ČSD Kralupy a Vitana Byšice). Podle bulletinu se však u těchto soudů projevovala dosud malá vlastní aktivita, nejlépe z nich měl pracovat ten ve Spolaně Neratovice.⁵²⁷ Zmíněná informace o soudružských soudech byla však již reálně obsoletní, když tyto měly být v brzké době zrušeny a nahrazeny kvalitativně rozdílnými lidovými soudy.

Na shora uvedené březnové rozhodnutí BOV navázal i orgán státní správy, konkrétně rada ONV Mělník, která se poprvé realizací zákona o MLS zabývala na své schůzi konané 19. 5. 1961, tj. 21 dnů po nabytí jeho platnosti a 46 dnů do počátku jeho účinnosti, v rámci bodu č. 214 nazvaném: „*K plnění usnesení ÚV KSČ ze dne 8. 12. 1960 k otázkám dalšího upevňování soc. zákonnosti a zlidovění soudnictví*“. Přípravou realizace zákona v okrese Mělník rada pověřila Odbor vnitřních věcí ONV Mělník (dále jen OVV). Ten měl ve spolupráci s okresním soudem zajistit podmínky pro zakládání MLS, dále s příslušnými organizacemi závodů projednat jejich ustanovení a do 30. 6. 1961 po kádrové stránce připravit výběr vhodných osob na pozice soudců.⁵²⁸ V intencích uvedeného pověření OVV vypracoval „*Návrh organizačního zajištění usnesení ÚV KSČ ke zřízení a činnosti místních lidových soudů*“. Ten počítal s ustanovením MLS v okrese Mělník celkem ve 4 etapách, tak aby nevznikaly „*mechanicky*“, ale pouze tam, kde bude jejich činnost nutná a kde dojde k vytvoření potřebných předpokladů. Rozhodujícím úkolem se v tomto ohledu mělo stát: „*zajištění kádrových návrhů, dle kterých mají být uvolněni zkušební členové NV, dělníci a občané nad 21 let, kteří požívají obecné vážnosti a jsou příkladem v práci, ve veřejné činnosti i v osobním životě*“. Propagačním zajištěním akce měl být pověřen Odbor školství a kultury ONV. Návrh obsahoval i doporučení časového rozvržení celé akce, podle

⁵²⁶ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zpráva o upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví na okrese Mělník ze dne 8. 3. 1961.

⁵²⁷ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karton 26, Informační bulletin pro členy OV KSČ o jednání BOV KSČ Mělník, za období od 1 ledna 1961 do března 1961 ze dne 21. 4. 1961.

⁵²⁸ SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 11 ze schůze rady ONV v Mělníku ze dne 19. 5. 1961, archivně nezpracováno.

kterého kádrové návrhy na soudce v rámci první etapy měly být radě ONV předloženy nejpozději do 15. 7. 1961, přičemž veřejné schválení kandidátů se mělo uskutečnit na schůzích plánovaných na 15. 8. 1961. Zhodnocení zkušeností z první etapy výstavby sítě MLS, spolu s návrhem na zajištění té druhé, měl být radě ONV předložen do 15. 12. 1961. Uvažované etapy měly vypadat následovně:

I. etapa – druhé pololetí 1961:

Spolana Neratovice, Vitana Byšice, uzel ČSD Kralupy n. Vlt. a u MěNV v Mělníku a v Kralupech n. Vlt.

II. etapa – první pololetí 1962:

Loděnice Mělník, ČSSS Hořín, Mšeno, Neratovice, Veltrusy a Vysoká u MěNV a u MěNV v Neratovicích

III. etapa – druhé pololetí 1962:

PTZ Nelabozevs, Autobrzdy Kralupy n. Vlt., Stavební správa Armabeton v Kralupech a u MNV v Kostelci n. L.

IV. etapa – rok 1963

*TC Mělník, Kaučuk Kralupy n. Vlt. a zemědělské meliorace.*⁵²⁹

Rada zmíněný návrh projednala na schůzi konané v červnu 1961 a s jedinou změnou, spočívající v pověření propagací celého projektu vedoucího OVV, namísto původně navrhovaného Odboru školství a kultury, jako usnesení č. 291 schválila.⁵³⁰ I přesto však hlavní slovo při zřizování lidových soudů v okrese Mělník měly stranické orgány. OV KSČ ještě před schválením shora uvedeného návrhu vypracoval dokument s názvem „*Návrh politicko-organizačního zajištění pokynů ÚV KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů na okrese Mělník*“. Ten se stal evidentně předlohou pro návrh schválený ONV, což plyne přímo z bodu „3/“ (viz dále) a obsahu identických formulací a koncepce budování sítě lidových soudů ve 4 naprosto shodných etapách. V jediném, v čem se od ONV schváleného návrhu lišil, bylo pověření stranických orgánů k: „*zajištění správných kádrových návrhů, do kterých mají být zvoleni zkušení členové strany, dále bezpartijní dělníci a občané nad 21 let...*“. K zajištění první etapy bylo rozhodnuto o následujících opatřeních:

⁵²⁹ SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh organizačního zajištění usnesení ÚV KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů, archivně nezpracováno.

⁵³⁰ SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 14 ze schůze rady ONV ze dne 30. 6. 1961, bod III, archivně nezpracováno.

- 1/ Projednat v BOV KSČ dne 8.6.61, (...)
- 2/ Zajistit svolání aktivu organizací, které jsou navrženy v jednotlivých etapách a provést instruktaž na základě usnesení ÚV a BOV, do 30.6.61 (...)
- 3/ Postupně předkládat kádrové návrhy místních lidových soudců BOV KSČ, tyto kádr. návrhy předložit nejpozději do konce měsíce na základě postupu:
/Spolana, Vitany Byšice, Mělník, Kralupy a uzl. výbor ČSD Kralupy/
- 4/ Dle uvedeného postupu v bodě 3/ zajistit konání veř. schůzí ke schválení navrhovaných soudců z lidu tak, aby tyto veř. schůze byly uskutečněny do konce měs. září 1961, zodp. předsedové CZV, ZV a MV v uvedených závodech a místech.
- 5/ Lektorská skupina Státu a právo při radě OPaS vypracuje návrh plánu stranické propagandy, popularisace usnesení ÚV pro organizace strany, určené v I. etapě v ustavení lid. soudců. Plán vypracovat do 30.6.61 tak, aby obsáhl uvedené organizace s provedením cyklu přednášek do konce měs. srpna. (...)
- 6/ Návrh na zajištění II. etapy v ustavování MLS předložit BOV v měs. listopadu a zhodnotit zkušenosti v ustavování I. etapy. (...)
- 7/ Zvýšit účast pracujících prostřednictvím společenských organizací při zavedení instituce společenských obhájců a žalobců. Tyto instituce však využívat jen v mimořádných případech a v případech použití předložit vždy návrh předem BOV ke schválení. (...)
- 8/ Obdobně vypracovat a projednat návrh na ustavení MLS v radě MNV a přijmout příslušná opatření. (...)
- 9/ OOR vypracuje a projedná rovněž návrh na ustavení MLS, které budou ustaveny v I. etapě na závodech a přijme příslušná opatření, (...) ⁵³¹

BOV návrh na opatření v první etapě výstavby lidových soudů na okrese Mělník schválilo na schůzi konané počátkem června 1961.⁵³² Jako první předložil na konci téhož měsíce návrh na složení MLS v Kralupech nad Vltavou tamní MV KSČ. Návrh obsahoval celkem 17 jmen, 16 mužů a jedné ženy, z nichž pouze 3 nebyly členy KSČ. Nejmladšímu z navrhovaných soudců bylo 22 let, nejstaršímu, shodou okolností jediné ženě, 72 let. Celkový věkový průměr všech kandidátů činil 53 let. Jako předseda byl navrhnout 54letý vedoucí odboru památkové péče, člen MV KSČ a výboru SČSP s absolvovaným čtrnáctidenním politickým školením, původním povoláním obuvník, soudce z lidu, člen trestní komise MNV a rady Svazarmu.⁵³³ Zmíněný návrh včetně

⁵³¹ SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh organizačního zajištění usnesení ÚV KSČ ke zřizování a činnosti místních lidových soudů, archivně nezpracováno.

⁵³² SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze zasedání 39. schůze BOV KSČ Mělník ze dne 8. června 1961.

⁵³³ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Návrh na složení Místního lidového soudu v Kralupech.

osoby předsedy, s výhradou doplnění dalších kandidátů z řad mladých bezpartijních žen, BOV na své schůzi počátkem července schválilo.⁵³⁴ Stranický orgán tak reagoval na zřejmou genderovou a „partijní“ nevyváženost podaného návrhu. Na následující srpnové schůzi BOV částečně schválilo „*Návrh dodatku lid. soudu pro Kralupy*“. Ten počítal s 3 dalšími soudci z toho 2 ženami. Jedna z navrhovaných žen však nebyla z důvodu stáří doporučena, pročež byl vznesen požadavek její náhrady některým členem ČSM. Kromě kralupského soudu se BOV zabývalo ještě 2 dalšími, a to MLS při MNV v Mělníku a v podniku Vitana Byšice. U toho mělnického s předloženým návrhem včetně předsedy soudu, až na jednu výjimku, souhlasilo. Onou výjimkou byl kandidát v důchodovém věku, jež měl být nahrazen mladším členem ČSM. Naopak návrh na členy soudu ve Vitaně s požadavkem zapojení více dělníků a navrhnutí jiného předsedy s možností, aby dosavadní nominant mohl zůstat toliko v pozici řadového člena odmítl a ZO KSCŽ vrátilo. Důvody odmítnutí návrhu nebyly na zasedání zmíněny a ze žádného jiného dochovaného archivního materiálu explicitně nevyplývají. Přitom navrhovaný předseda měl přímo ukázkový kádrový profil, coby 41letý člen KSCŽ, vedoucí kádrové evidence a okresní večerní školy, člen MNV a soudce z lidu při Krajském odvolacím soudu v Praze. Příčina animozity ze strany BOV mohla pramenit ze skutečnosti, že v téže době, na základě anonymního udání na neoprávněně vyplácené prémie a přidělování podnikových bytů, probíhala v podniku stranická kontrola. Ta prokázala preferenci administrativních pracovníků na úkor dělnických profesí při výplatě prémie. Zvláště honorované měly být posty nejbližších spolupracovníků podnikového ředitele. Je pochopitelné, že vedoucí kádrové evidence, tj. z dnešního pohledu personalista, musel na tomto jednání participovat a eventuálně i získat pro sebe prospěch. Byť nebyl z ničeho formálně obviněn přeci jen v očích členů BOV mohla jeho osoba nedůvěru vzbudit. O tom, že v podniku nebylo vše podle představ stranických funkcionářů, svědčí i udělení stranického trestu 1. stupně – napomenutí – podnikovému řediteli.⁵³⁵

Nicméně ZO KSCŽ ve Vitaně, po projednání negativního stanoviska BOV, vedoucího kádrové evidence opětovně do funkce předsedy soudu navrhla. Spolu s ním za jeho členy navrhla dalších 6 osob včetně 3 žen, z nichž 4 byly členy KSCŽ, 3 bezpartijní, 4 dělníci, 1 technik a 2 administrativní pracovníci, celkově s průměrným věkem 40 let. Přepracovaný návrh sice důvody k opětovné nominaci BOV odmítnutého

⁵³⁴ SOA Mělník, OV KSCŽ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze zasedání 41. schůze byra OV KSCŽ Mělník, ze dne 6. 7. 1961.

⁵³⁵ SOA Mělník, OV KSCŽ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Návrh na udělení stranického trestu – napomenutí podnikovému řediteli n. p. Vitana Byšice ze dne 5. 10. 1962.

kandidáta do funkce předsedy lidového soudu neuváděl, nicméně z kádrových profilů ostatních navrhovaných členů se dá usuzovat, že tito nebyli odborně způsobilí takovou funkci vykonávat anebo o ni jednoduše nestáli. A tak ZO KSČ nezbylo nic jiného než znovu odmítnutého nominanta do funkce předsedy navrhnout.⁵³⁶ BOV takto pozměněný návrh na schůzi konané 17. 8. 1961 schválilo, avšak nedůvěra v nového předsedu panovala i nadále, když vybraní pracovníci OV KSČ dostali za úkol věnovat zvýšenou pozornost MLS ve Vitaně a zvláště pak jeho předsedovi. Na téže schůzi bylo dále schváleno i doplnění kandidátek lidových soudů v Mělníku a Kralupech, jakož i kompletní nominace členů toho ve Spolaně Neratovice s požadavkem jeho rozšíření o „*bezpartijní soudružky*“.⁵³⁷ Pracovníkům stranického aparátu bylo uloženo předložit návrhy na složení soudu v ČSD Kralupy, což se také na následujícím řádném zasedání BOV v srpnu téhož roku stalo.⁵³⁸ Stranické vedení zároveň vzneslo požadavek, aby po ustanovení nových lidových soudů byla na OV KSČ, za účelem projednání jejich povinností, svolána společná schůze všech předsedů lidových soudů a činovníku ZO KSČ.⁵³⁹ Tím měla být první etapa uvažované výstavby sítě lidových soudů v okrese Mělník završena.

Z výše uvedených skutečností je evidentní, že OV KSČ převzal, a to v rozporu se zákonem, iniciativu ve zřizování lidových soudů v okrese Mělník. Všechny návrhy na jejich zřízení, ať již v obcích či na závodech, putovaly do sídla OV KSČ, namísto zákonem požadovaného ONV. Byli to členové BOV, kteří rozhodovali o schválení příslušných návrhů a jak je patrné např. z případu předsedy lidového soudu ve Vitaně Byšice, přímo do výběru kandidátů zasahovali. Rada ONV, coby nejvyšší ustavující orgán MLS, pak na zákonné zmocnění v podstatě rezignovala. V této souvislosti však vyvstává klíčová otázka, jak vlastně a zda vůbec byl text zákona naplněn. Odpověď je taková, že naplněn byl zčásti a toliko formálně. Archivní materiál vztahující se k ONV Mělník v letech 1961-1970 není sice podrobně zpracován, ale pokud jde o schůze rady, je pro každý rok řazen chronologicky. Po studiu veškerého tohoto materiálu lze učinit

⁵³⁶ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Návrh na ustavení MLS ve Vitaně Byšice – předkládá ZO KSČ Vitana, ze dne 17. 8. 1961.

⁵³⁷ Návrh CZV KSČ Spolana na ustavení MLS počítal s 12 členy MLS – 9 muži a 3 ženami s průměrným věkem 38 let. Z toho 12 bylo členy KSČ a 2 bezpartijní. Z 12 členů mělo být 8 dělníků, 3 technici a 1 administrativní pracovnice. Jako předseda byl navržen Z. F.: „*nar. 1912, člen KSČ, elektromontér, člen štábu LM na závodě, MNV, soudce z lidu, člen DV ROH a BSP*“.

⁵³⁸ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze 45. zasedání Byra OV KSČ Mělník ze dne 17. 8. 1961, resp. Zápis ze 47. zasedání Byra OV KSČ Mělník ze dne 31. 8. 1961.

⁵³⁹ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis z 63. zasedání Byra OV KSČ konané dne 12. 4. 1962.

závěr, že rada ONV od června 1961, kdy schválila shora uvedený plán výstavby sítě MLS, o ustanovení konkrétních soudů v řádně konaných schůzích nerozhodovala, resp. tyto skutečnosti nejsou předmětem zápisů z jednání. Na základě dochovaného archivního materiálu lze učinit závěr, že v okrese Mělník rada ONV schválila vznik konkrétních lidových soudů souhrnně pro futuro, a proto její rozhodnutí o vzniku dalších již nebylo potřeba, když se vycházelo z předem uděleného souhlasu o výstavbě celé jejich sítě v okrese. Tuto hypotézu plně podporuje dochovaný „*Návrh na zrušení místních lidových soudů při ČSD Loko-depo Kralupy n/Vlt., státním statku Mělník se sídlem v Hoříně a při MěNV Kralupy n/Vlt.*“ z června 1969, kde se v úvodu výslovně konstatuje: „*Rada ONV na svém zasedání dne 30. června 1961 usnesením č. 291 podle ustanovení § 8 zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech schválila ustanovení místních lidových soudů při ČSD Loko-depo Kralupy n/Vlt, státním statku Mělník se sídlem v Hoříně a při MěNV v Kralupech n/Vlt.*“⁵⁴⁰ Vzhledem k tomu, že lidový soud při ČSSS v Hoříně měl vzniknout až ve druhé etapě, původně zamýšlené výstavby, dochovaný zápis dokazuje, že usnesení rady ONV Mělník č. 291 z 30. 6. 1961 je třeba považovat za konečné generální zmocnění ke vzniku v něm výslovně uvedených lidových soudů v okrese Mělník. I tak rada postupovala v rozporu se zákonem a příslušnými směrnici, neboť ty jí ukládaly rozhodnout u každého soudu i o jeho přesném názvu a zejména o počtu soudců. Rada ONV tak v celém procesu představovala jen jakousi nepřilíš povedenou zákonnou stafáž, když skutečným rozhodovacím orgánem bylo i nadále BOV.⁵⁴¹ To na schůzi konané v dubnu 1962 rozhodlo o ustavení dalších 6 soudů, a to v národních podnicích Loděnice Mělník, PTZ Nelahozeves a Autobrzdy Kralupy, dále u ČSSS Mělník a MNV Neratovice a Kostelec nad Labem.⁵⁴² Návrhy na ustavení těchto soudů putovaly, stejně jako u těch předchozích, do sídla OV KSČ, kde o nich rozhodovalo Byro. Tak v květnu 1962 byly bez připomínek schváleny návrhy na složení MLS v podniku Autobrzdy Kralupy a ČSSS Mělník, v červnu téhož roku pak návrhy na ustavení MLS v Neratovicích a Kostelci. Problematickým se ukázalo zřízení soudu v PTZ Nelahozeves, kde dle vyjádření funkcionářů ZO KSČ neměli na funkci soudců vhodné kádry. Návrh na

⁵⁴⁰ SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh na zrušení místních lidových soudů při ČSD Loko-depo Kralupy n/Vlt., státním statku Mělník se sídlem v Hoříně a při MěNV Kralupy n/Vlt. ze dne 6. 6. 1969, archivně nezpracováno.

⁵⁴¹ V roce 1962 byl původní výraz Byro nahrazen termínem Předsednictvo. V rámci kontinuity práce i nadále pracuje s termínem BOV.

⁵⁴² SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze 66 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

složení tohoto soudu byl BOV předložen a jím odsouhlasen až v říjnu 1962.⁵⁴³ I když okresní stranický orgán disponoval vlastním úřednickým aparátem za osobu, již měla náležet odpovědnost za další rozvoj lidových soudů, BOV určilo předsedu okresního soudu.⁵⁴⁴ V tomto případě se naplno projevilo v úvodu zmíněné nepřímé stranické řízení, kdy okresní stranický orgán napřímo úkoloval představitele soudní moci a člena KSČ v jedné osobě.⁵⁴⁵

Evidentní je, že původně uvažovaný plán etapizace výstavby sítě lidových soudů zůstal nenaplněn, když aniž by došlo ke zřízení všech soudů z druhé etapy, byly již ustaveny ty z té třetí. Nutnost změn si měla vynutit aktuálnější potřeba ustavení konkrétních soudů s ohledem na zajištění socialistické zákonnosti, resp. kádrových možností.⁵⁴⁶ Zvláště druhý z důvodů dává tušit, že ne všude byl o dobrovolnou, neplacenou, a do jisté míry i nepopulární, funkci soudce zájem. Ambiciózní plán počítal v okrese Mělník se vznikem celkem 19 lidových soudů do roku 1963. Z dochovaného rozpisu školení jejich soudců z druhé poloviny roku 1962, je možno učinit závěr, že k tomuto časovému bodu došlo v okrese Mělník k ustanovení celkem 11 těchto soudů, tj. oproti harmonogramu o 5 méně. Konkrétně se jednalo o tyto soudy:

1. v obcích, tj. u Městských (místních) národních výborů: Mělník, Kralupy nad Vltavou, Neratovice a Kostelec nad Labem.

2. na pracovištích: n. p. České loděnice Praha, závod Mělník, Československého státního statku Mělník, Vitana Byšice, ČSD Kralupy nad Vltavou, PTZ Nelahozeves a Spolana Neratovice.⁵⁴⁷

Ze sdělení zasláního předsedou Okresního soudu v Mělníku dne 26. 2. 1965 předsedům MLS, kde je informoval o termínu pracovních porad, vyplývá, že k tomuto datu působilo v okrese Mělník stále celkem 11 lidových soudů a že původní harmonogram výstavby jejich sítě nebyl nikdy naplněn. První komplexní zhodnocení

⁵⁴³ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze 78 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 25. 10. 1962.

⁵⁴⁴ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 24. 5. 1962, karton 80, Zápis ze 67 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 7. 6. 1962.

⁵⁴⁵ Předsedou okresního soudu v Mělníku v roce 1962 byl 33letý původně knihařský dělník, člen KSČ od roku 1953. V justici působil nejprve jako soudce z lidu, odkud byl vyslán do Právnícké školy pracujících, aby se od 1. 1. 1958 stal právním čekatelem a později předsedou senátu u Okresního soudu v Brandýse nad Labem. Od územní a justiční reorganizace v roce 1960 se stal předsedou Okresního soudu v Mělníku.

⁵⁴⁶ „Oproti původnímu plánu druhé etapy ustavení MLS, když ze zjištěných skutečností se jeví nutnější ustavení MLS na uvedených místech z důvodu zajištění socialistické zákonnosti i kádrových.“

⁵⁴⁷ OS Mělník, Rozpis školení soudců MLS ve II. polovině roku 1962, archivně nezpracováno.

dosavadní činnosti lidových soudů v okrese Mělník představovala „Zpráva o práci místních lidových soudů v okrese Mělník“ vypracovaná OV KSČ v dubnu 1962. Ta byla rozdělena do 4 částí: „1. Stav MLS na okrese, 2. Zkušenosti z práce MLS, 3. Pomoc OS, Prokuratury a VB, 4. Návrh na opatření“. Obecně byla činnost již na okrese fungujících soudů hodnocena kladně. K nejlépe fungujícím soudům měly patřit ty při MNV v Mělníku a Kralupech, z těch závodních pak ten ve Spolaně Neratovice. Naopak negativního hodnocení se dočkal lidový soud ve Vitaně Byšice. U něj zpráva konstatovala dosavadní nezahájení činnosti, s tím, že: „Ve Vitaně nebyl proveden správný výběr členů MLS, a tak se stalo, že po odchodu s. Š. z funkce předsedy trvalo dlouho, než byl ustaven nový předseda MLS a stalo se tak před několika dny.“ Připomeňme, že BOV mělo od počátku ke složení tohoto soudu, a zvláště k jeho předsedovi silné výhrady, což mohlo sehrát v jeho práci určitou úlohu. Kromě soudu ve Vitaně se na pomyslném pranýři ocitl i ten v ČSD Kralupy nad Vltavou. U obou zpráva kritizovala nezáměr ze strany ZV ROH na ustavení lidového soudu, majících za následek zpoždění projednání návrhů kandidátů v jednotlivých výborech ROH. V souvislosti s tím se nelze ubránit dojmu, že některé organizace ROH v závodech byly ze strany OV KSČ do ustavení soudu proti své vůli doslova tlačeny. Naproti tomu situace v obcích byla hodnocena kladně, když MV KSČ, uliční organizace a MNV měly projektu poskytnout plnou podporu. Menším nedostatkem se jevila malá účast občanů na besedách v předvolebním období, jež měla způsobit jejich nedostatečné seznámení se s významem lidových soudů. Zpráva obsahovala i statistické údaje za období k 31. 3. 1962, za které mělo celkem 5 soudů projednat v souhrnu 61 případů, konkrétně:

MLS	Mělník	25
MLS	Kralupy	19
MLS	Spolana	13
MLS	ČSD Kralupy	4
MLS	Vitana	-

Převážně byly řešeny,

Provinění	proti socialistickému soužití	33 případů
	proti pracovní kázi	13 případů
	proti majetku v soc. vlastnictví	8 případů
	proti osobnímu vlastnictví	2 případy
Trestné činy		3 případy

Za které byly ukládány:

<i>Napomenutí</i>	8
<i>Veřejná dílka</i>	4
<i>Pokuty do 500,-Kčs</i>	14
<i>Nápravná opatření</i>	2
<i>Upuštěno od potrestání</i>	4
<i>Postoupeno jiným orgánům</i>	29

Druhá část zprávy se zabývala zobecněním zkušeností již fungujících soudů. Stejně jako v předcházející části byly chváleny ty při MNV v Mělníku a Kralupech a v podniku Spolana Neratovice, kde jejich soudci měli projevit o práci zájem, projednání věci netrvalo více jak měsíc a proti vynesným rozhodnutí nebylo podáno žádné odvolání. U mělnického soudu navíc vyzdvihla počáteční praxi přítomnosti všech soudců u jednání v zájmu získávání zkušeností. Naproti tomu lehce kriticky poukázala na skutečnost, že 7 soudců tohoto soudu dosud vůbec nerozhodovalo, z toho 3 měli o funkci projevat menší zájem. To bylo zdůvodněno nedostatečnou znalostí po nich požadovaných úkolů. Velmi agilní, dalo by se říci, že až přehnaně, měl být naproti tomu předseda soudu, který předsedal všem jeho dosavadním jednáním, a teprve nyní mělo dojít k ustavení jednotlivých předsedů senátů. Naopak v Kralupech nad Vltavou měly být hned zpočátku ustanoveny celkem 3 senáty a jejich předsedové stabilně voleni. I zde však zpráva konstatovala pasivitu některých členů s poukazem na počáteční „*kádrové chyby*“, při výběru kandidátů, když u některých osob již dopředu chyběly předpoklady řádného výkonu funkce soudců. Konkrétně u dvou soudců se měla projevit nemožnost výkonu funkce pro enormní pracovní přetížení a u dvou pro špatný zdravotní stav (špatný sluch a záducha). Bez výhrad byla hodnocena činnost MLS ve Spolaně Neratovice, zvláště fakt, že tento soud tvořili z poloviny mladí lidé a že: „*všichni pracují s chutí a s velkým zájmem o věc.*“ Naopak na pranýři se opět ocitly lidové soudy při ČSD Kralupy a Vitana Byšice, kde podle pisatelů zprávy nebyl pochopen jejich význam. Problematickým se tak nejevila jen samotná institucionalizace soudu, nýbrž i jeho následný chod. V ČSD Kralupy se činnost soudu neměla rozvinout: „*jen proto, že nebylo z čeho zakoupit tiskopisy a razítka*“, v čemž nedokázal pomoci ani předseda uzlového výboru KSČ, a tak se věc vyřešila až 15. 3. 1962. Zpráva tuto pasáž uzavírala konstatováním pasivity ZV ROH, které se měly omezit jen na volbu soudců v domnění

splnění úkolu a o další činnost soudů se nezajímá. To označila za nepochopení koncepce lidového soudu, coby dobrovolně vzniklého orgánu, v případě závodů založeného na vlastní iniciativě právě odborové organizace. Pokud však byly některé ZV ROH do ustavení soudů nuceny, těžko se od nich dala aktivita v zajištění jejich další činnosti, nota bene za situace, kdy tuto měly plně z vlastních zdrojů financovat, očekávat.

Naopak aktivní, z hlediska zájmu občanů o projednávání věcí u lidových soudů, se jevila veřejnost. Např. v neratovické Spolaně se měla průměrná účast veřejnosti pohybovat mezi 40-50 osobami, v Mělníku a Kralupech mezi 30-40 osobami, přičemž po každém jednání měla následovat „*velmi čilá diskuze*“. To pisatelé zprávy s odkazem na „*dobrý vliv na výchovu občanů*“ kvitovali, avšak upozornili na rozdílnou praxi v zajištění veřejnosti u jednání. Zatímco mělnický soud měl dopředu okruh osob z řad veřejnosti programově organizovat, ten kralupský ji naopak formou vyhlášek a hlášení místního rozhlasu svěřil náhodě. Nesouhlasně s rozhodnutím lidového soudu měla veřejnost vystoupit při projednávání případu dvou mladistvých chlapců, jež měli na pracovišti poškodit nábytek a od lidového soudu v Kralupech si vysloužili veřejnou důtku. To měla veřejnost považovat za neadekvátně malý trest: „*když však bylo vysvětleno, že MLS má především výchovné poslání, nebylo rozhodnutí soudu veřejnosti označeno za správné.*“ Pisatel zprávy se zřejmě upsal, když chtěl ve skutečnosti napsat, že rozhodnutí bylo veřejností označeno za správné. Mělnický soud se měl celkem ve 3 případech setkat s podceňováním jeho jednání ze strany provinilců, což zapříčinilo nedostatečný výchovný účinek. Jednotlivé případy byly řešeny převážně z podnětu prokuratury, bezpečnosti a NV. Výjimkou představoval případ z Kralup, kde se měl konkrétní občan obrátit s „*obžalobou*“ přímo na předsedu soudu a věc řešena „*z vlastní iniciativy*“. Následující pasáž zprávy plně odhalila realitu doby, kdy si sice byli všichni občané formálně rovní, někteří však rovnější, pokud ovšem měli tu správnou stranickou legitimaci a funkci: „*Málo se vyskytují případy, u kterých bylo třeba, aby se jimi zabývaly stranické organizace, nebo kde by bylo třeba zvláštního politického posouzení. Pouze v Kralupech se vyskytl jeden takový případ (předseda JZD Minice), který byl MV KSČ projednán a MLS zaujal stanovisko MV KSČ.*“⁵⁴⁸ Z toho je evidentní, že stranická organizace měla na rozhodování soudu přímý vliv a soudci byli v případech vyžadující

⁵⁴⁸ Bývalý předseda JZD Minice byl viněn ze spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, kterého se měl dopustit v lednu 1962 při převodu inventáře JZD na ČSSS přenesením drobných předmětů v celkové hodnotě 130 Kčs do svého bydliště. Na pokyn stranického orgánu byla celá věc postoupena coby přestupek Komisi na ochranu veřejného pořádku.

si „zvláštního politického posouzení“ nuceni převzít rozhodnutí stranického orgánu nota bene, když většina z nich byla sama členy KSČ a tím podléhala stranické disciplíně. Řada případů nezákonného chování funkcionářů se ani před soud nedostala a byla vyřešena jen po stranické linii. Tak byla např. vyřešena výtržnost již se dopustil ekonomický náměstek ředitele OÚNZ Mělník, člen strany od roku 1945, původním povoláním zámečnick, jehož oba rodiče byli rovněž členové strany. Tomu v březnu 1962 personál jedné mělnické restauraci pro jeho nadměrnou opilost odmítl dál nalévat, načež dotyčný začal: *„napadat různými urážlivými výroky jak přítomné hosty, tak i personál. V této veřejné místnosti způsobil také škodu, když vyrazil skleněnou výplň u dveří. Z ohledu na skutečnosti, že nereagoval na domluvy, neustále napadal některé soudruhy a nechtěl opustit místnost, byla vyžádána veřejná bezpečnost k zákroku. Před příchodem příslušníků VB pronášel výroky, že přítomní v této restauraci jsou kolaboranti, že on sám je členem strany od r. 1945, že je funkcionářem atd.“* Situaci nezklidnil ani příchod příslušníka VB na místo, dotyčný neuposlechl jeho výzev a tohoto několikrát verbálně urazil, přičemž se neustále odvolával na svoji stranickou příslušnost. Takové jednání bylo možno plně subsumovat pod skutkovou podstatu provinění proti socialistickému soužití dle § 19 písm. a) zákona o MLS.⁵⁴⁹ Ač mělnický lidový soud již několik podobných skutků postupovaných mu tamním VB řešil, bylo celé jednání vyřešeno v tichosti disciplinární komisí OV KSČ, která navrhla udělení stranické důtky s výstrahou, což BOV schválilo.⁵⁵⁰ Důvod takového postupu spatřujeme ve zmiňovaném „zvláštním politickém posouzení“, kdy veřejné projednávání věci by se s ohledem na politickou příslušnost provinilce a způsob jakým ji prezentoval mohlo stát pro reputaci KSČ a jejích členů nežádoucí. Je tedy evidentní, že zatímco případy „řadových“ provinilců lidové soudy veřejně projednávaly a rozhodnutí otevřeně prezentovaly, případy určitých „privilegovaných“ osob byly řešeny naprosto neveřejně se zájmem jejich jednání před veřejností utajit. O posledně zmiňovaném svědčí i skutečnost, že celý dokument popisující chování stranického funkcionáře byl v záhlaví označen jako: *„Tajný! Vrátit!“*. Zmíněná praxe nebyla uplatňována jen u provinění či přestupků, ale i u trestných činů. Např. v prosinci 1962 bylo BOV na svém zasedání seznámeno s dopisem okresní prokuratury obsahující návrh na zahájení trestního stíhání

⁵⁴⁹ „Provinění proti socialistickému soužití se dopustí, kdo nepřístojným chováním, zejména výhrůžkami, urážlivými výroky nebo skutky, pomlouváním, rvačkou, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním naruší soudružské soužití občanů nebo se dotkne jejich důstojnosti a cti.“

⁵⁵⁰ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Návrh na udělení stranické důtky s výstrahou s. M. Š., zaměstnanci OÚNZ Mělník ze dne 18. 5. 1962.

předsedy JZD Tišice. BOV rozhodlo od trestního stíhání „s ohledem na politickou situaci v JZD“ upustit a případ projednat na okresním aktivu strany.⁵⁵¹

Třetí část zprávy se zabývala pomocí lidovým soudům poskytovanou jim ze strany okresního soudu, prokuratury a VB. V této části převládala pozitiva. Pomoc okresního soudu byla označena za dobrou, zvláště pokud šlo o porady předsedů MLS se soudci z povolání o jednotlivých případech a jejich účasti na jednání. Pro všechny lidové soudy měli být ustanoveni patroni, a i jejich činnost kladně hodnocena. Naopak nedostatkem se jevílo upuštění od specializovaných školení soudců lidových soudů, naposledy se konající v posledním čtvrtletí roku 1961, a nahrazení je společnými školeními se soudci z povolání. Prokuratura měla k činnosti lidových soudů přispívat pravidelným ověřováním způsobu vyřízení jí předaných případů. Orgány VB měly lidovým soudům předávat případy většinou řádně prověřené v dobré a srozumitelné formě, pročež nemělo docházet k případům jejich vrácení k došetření. Menší připomínka zazněla k nedostatečnému prošetření několika dopravních nehod v Kralupech, kde nakonec k vrácení věci k přešetření nedošlo, nicméně orgány VB byly na nutnost věnování větší péče při jejich vyšetřování upozorněny. Samotný závěr vyzněl pro dosavadní činnost lidových soudů naprosto pozitivně, když pisatelé zprávy souhrnně konstatovali, že: „Z dosavadní zkušenosti je zřejmé, že MLS jsou dobrým pomocníkem při upevňování naší socialistické zákonnosti, a především při výchově lidí, při výchově nového socialistického člověka.“⁵⁵²

Za účelem dalšího rozvoje projektu přijalo BOV usnesení, jímž předsedu Okresního soudu v Mělníku za prvé pověřilo provádět pravidelně ve dvou měsíčních intervalech schůzky s předsedy MLS k výměně zkušeností, za druhé realizovat další speciální proškolení soudců MLS a za třetí věnovat zvýšenou pozornost činnosti a práci MLS Vitana Byšice a ČSD lokomotivní Depo Kralupy. Okresní prokurátor dostal za úkol do pomoci lidovým soudům zapojit pracovníky prokuratury. Zástupci OOR měli do budoucna zajistit, aby ZV ROH projednávaly činnost MLS a spolupůsobily při zajišťování účasti pracujících na jejich jednání. Předseda ONV Mělník měl náčelníku VB uložit zajistit účast příslušníků Sboru národní bezpečnosti na jednání lidových soudů, zejména v případech, kde prováděli šetření. Konečně předsedové organizací KSČ v místech, kde byly lidové soudy ustanoveny, dostali za úkol pravidelně, nejméně

⁵⁵¹ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 28. 12. 1962.

⁵⁵² SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zpráva o práci místních lidových soudů v okrese Mělník ze dne 8. 4. 1962.

jednou za půl roku, provádět zhodnocení jejich práce.⁵⁵³ Zmíněné usnesení je jasným projevem vedoucí úlohy KSČ ve vztahu k justičním, státním i odborovým orgánům. Zároveň odhaluje tendenci stranického orgánu ve zvýšené míře přesouvat agendu fungování lidových soudů na předsedu okresního soudu. Kontrolou jeho plnění se zabývalo BOV na schůzi konané v srpnu 1962. Za tímto účelem vypracoval pověřený pracovník stranického aparátu dokument s názvem „*Kontrola usnesení BOV ke zprávě o práci MLS projednávané v BOV dne 12. 4. 1962.*“ V tom bod po bodu rozebral opatření učiněná k úspěšnému rozvoji sítě lidových soudů na okrese Mělník. K pravidelným schůzkám předsedy okresního soudu s předsedy těch lidových byl vypracován plán vzájemného setkávání.⁵⁵⁴ Někteří předsedové se nad rámec plánu měli dostavit i k jednáním okresního soudu a na školení jeho soudců. Obsahem schůzek se dle zprávy stala výměna zkušeností z práce MLS a prohloubení znalostí jejich předsedů směrem k řízení a jednání těchto soudů. U požadavku na další specializované proškolení soudců lidových soudců bylo zmíněno pouze jedno v květnu proběhlé školení. Soudci však měli být nadto proškolení formou instruktáže přímo při jednání a dále při školení soudců okresního soudu, kam se někteří dostavovali. Předseda okresního soudu vypracoval plán školení soudců lidových soudů, kdy to úvodní mělo být určeno výhradně pro nově zvolené soudce v rámci druhé etapy výstavby sítě MLS. Usnesení BOV rovněž požadovalo věnovat zvýšenou pozornost činnosti a práci MLS Vitana Byšice a ČSD lokomotivní Depo Kralupy. U byšického soudu byla konstatována nemožnost jeho faktického hodnocení z důvodu dosavadního neprojednání žádného případu, mající za následek i nedostatečné proškolení jeho soudců.⁵⁵⁵ Na druhou stranu předseda i soudci tohoto soudu se měli zúčastnit všech akcí pořádaných okresním soudem, což je částečně v rozporu s předchozím konstatováním o jejich nedostatečném proškolení. Nápravu mělo zjednat blíže nespecifikované působení na soudce tak, aby do budoucna sami případy pro řešení vyhledávali, resp. v závodě prováděli preventivní činnost. Naopak prvního kladného hodnocení se dočkal kralupský železniční soud, z jehož jednání mělo být: „*vidět, že si počíná dobře, je dobře veden, jeho rozhodnutí jsou správná po věcné i formální stránce.*“ Další body se týkaly spolupráce lidových soudů s okresní

⁵⁵³ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

⁵⁵⁴ První společná schůzka byla svolána na 25. 4. 1962 při příležitosti mezirezortní porady. Druhá proběhla dne 30. 7. 1962. Další schůzky měly proběhnout dle plánu 23. 8. 1962, 20. 9. 1962, 18. 10. 1962, 22. 11. 1962 a 20. 12. 1962.

⁵⁵⁵ Několik případů nebylo k projednání vhodných a po poradě s okresním soudem byly postoupeny k projednání orgánům na závodě.

prokuraturou, OOR, VB a ZO KSČ, kde mělo být usnesení bezesbýtku naplněno. Každému pracovníku prokuratury měly být přiděleny 2 lidové soudy, se kterými měl být v kontaktu, tak aby mohl na poradách podávat o jejich činnostech pravidelné zprávy. OOR za účelem splnění usnesení BOV naplánovala na srpen jednání s předsedy ZV ROH. Náčelník VB měl s okrskovými zmocněnci projednat účast na jednáních soudů, ve věcech, ve kterých prováděli šetření a jednotliví příslušníci se jich měli zúčastňovat. Rovněž stranické organizace se již měly činností lidových soudů zabývat a tuto i nadále do svých plánů zařadit.⁵⁵⁶

Komplexní hodnocení situace kolem výstavby sítě MLS za rok 1962 přinesla „Zpráva o práci místních lidových soudů za rok 1962 v okrese Mělník“, jejímiž autory byli předseda Okresního soudu v Mělníku, předsedkyně ZO KSČ téhož soudu a blíže neuvedení předsedové lidových soudů. Ta reflektovala plnění usnesení přijatých BOV v dubnu 1962, přičemž pozitivně hodnotila zlepšení řídicí práce ze strany okresního soudu na pravidelných poradách s předsedy MLS, kde měli být tito: „*přímo řízení ve své práci*.“ Zápisy či svědectví z těchto porad se až na výjimku nedochovaly⁵⁵⁷, a tak je možno se jen dohadovat jak dalece a zda vůbec předseda okresního soudu zasahoval i do jednotlivých kauz řešených senáty lidových soudů a ovlivňoval tak jejich zákonem garantovanou rozhodovací autonomii. Vzhledem k dikci § 5 zákona o MLS je každopádně použitá formulace o „*přímém řízení*“ v práci velmi nešťastná a zavádějící. Splněn měl být i požadavek doškolení soudců lidových soudů, zejména u těch nově ustavených.⁵⁵⁸ V souladu s výše zmíněnou kontrolou usnesení bylo poukázáno na podstatné zlepšení práce MLS Vitana Byšice a ČSD Kralupy. K ustavení dalších 6 lidových soudů v roce 1962 zpráva kvitovala úspěšnost počáteční fáze, spočívající v provedení kádrového výběru soudců, uspořádání besed s pracujícími v místech a na závodech, jakož i provedení voleb soudců na veřejných schůzích. K průtahům ze strany závodních složek mělo dojít při zřizování soudů v PTZ Nelahozeves a Autobrzdý Kralupy, což mělo do data sepsání zprávy, tj. do března 1963, za následek neprojednání žádného případu. Naopak kritika ohledně pravidelného projednávání činnosti MLS a spolupůsobení při zajišťování účasti pracujících na jejich jednání zazněla vůči OOR a

⁵⁵⁶ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Kontrola usnesení BOV ke zprávě o práci MLS projednávané v BOV dne 12. 4. 1962.

⁵⁵⁷ Srov.: OS v Mělníku, MLS ČLM, Školení soudců MLS 27. 9. 1963, archivně nezpracováno.

⁵⁵⁸ Doškolovací akce byla dle autorů zprávy prováděna po střediscích v Mělníku, Kralupech nad Vltavou a Neratovicích. „*U soudců zvolených v první etapě bylo zaměřováno na probírání praktických příkladů. Přitom bylo působeno na rozšíření činnosti MLS ve vlastní vyhledávací činnosti.*“

ZO KSČ⁵⁵⁹, když jediným, kdo podávání zpráv zajišťoval, měl být okresní soud a zjištěná účast veřejnosti na jednání, s výjimkou Kralup, Neratovic a Mělníka, ani zdaleka nenaplnovala očekávání.⁵⁶⁰ Dokument obsahoval i zhodnocení práce všech dosud fungujících soudů. Spokojenost panovala s „*velmi dobrou*“ prací těch při MNV v Kralupech, Neratovicích a Kostelci, jakož i na závodech Loděnice, Vitana a ČSD Kralupy, na které měli mít podíl hlavně jejich předsedové. Tyto soudy si měly získat vážnost jak u široké veřejnosti, tak u orgánů a společenských organizací. Naproti tomu s o něco horším hodnocením, jen jako „*dobře pracujícím*“, se setkala činnost MLS při MNV Mělník. Důvod proč práce tohoto dříve nejlépe hodnoceného soudu „*v poslední době trpěla*“, byl shledán v onemocnění jeho patrona. Takové tvrzení ukazuje na enormní závislost řádného fungování soudu na právně vzdělané osobě patrona. Mělnický soud vznikl mezi prvními v okrese, rozhodovací činnost zahájil již v roce 1961, a tak by se od jeho soudců dala za více jak rok rozhodovací činnosti očekávat plná samostatnost. O závislosti rozhodovací činnosti MLS na osobě patronů z řad soudců okresního soudu svědčí i informace o dobré práci jednoho z nich. Konkrétně patron kralupského soudu ho měl pravidelně navštěvovat, zúčastňovat se jeho jednání a podílet se i na jejich přípravě. Lidové soudy si nadto měly od toho okresního vyžádat i: „*nárazovou výpomoc při těžších případech.*“ Kromě toho měli být všichni jejich soudci, vyjma podniku Autobrzdly Kralupy, již řádně proškoleni. I když školení měla svůj účel splnit, přeci jen se ukázala nutnost speciálního proškolení předsedů senátů zejména za účelem osvojení si techniky řízení.⁵⁶¹ Pro MLS Spolana se jako problematická ukázala výměna jeho předsedy, neboť ten nově zvolený neměl, i přes svoji snahu, dostatek zkušeností. U ostatních MLS v n. p. Autobrzdly Kralupy, PTZ Nelahozeves a ČSSM nedošlo vlivem jejich pozdního ustanovení k vyvinutí takové činnosti jako u těch ostatních. Před ustanovením těchto soudů neměl být splněn ani požadavek pohovoru nominantů na funkci předsedů s výbory KSČ a ROH. Ten se sice uskutečnil až po jejich zvolení, ale i tak zlepšení situace u těchto soudů nepřinesla ani snaha okresního soudu poskytovat jim zvýšenou pomoc.

⁵⁵⁹ „*Práce stranických organizací v místech sídla MLS není všude uspokojivá. Nejlépe si počínají stranické organizace v n. p. Vitana Byšice, Loděnice Mělník a v Neratovicích. Zde se také zabývaly činností MLS. V ostatních místech mimo ČSD Kralupy se s prací MLS stranické organizace vůbec nezabývaly. Větší pozornost i pomoc jest věnována MLS ze strany místních orgánů. Tato jest velmi dobrá v Kralupech n. Vlt., Mělníku, Neratovicích i Kostelci n. L.*“

⁵⁶⁰ Největší účast celkem 200 osob byla konstatována v Neratovicích, v Kralupech 150 osob, kde měli mít u většiny počtu jednání účast 70 občanů.

⁵⁶¹ Aktivní v tomto ohledu měli být soudci z MLS Neratovice, Loděnice Mělník a Vitany Byšice, kteří se osobně ukázkovou formou zúčastnili projednávání případů před okresním soudem.

Zpráva obsahovala i statistický přehled o počtu projednaných případů a uložených opatření. Podle něj dosud na okrese Mělník působící lidové soudy za rok 1962 projednaly celkem 228 případů, z toho 61 na závodech a 167 v místech.⁵⁶² Převážně byly řešeny případy provinění proti socialistickému soužití, kterých se dopustilo 74 osob. Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví mělo spáchat 45 osob, proti pracovní kázní 24 osob, proti majetku v osobním vlastnictví 18 osob, proti rodinným vztahům 4 osoby a proti zájmům socialistického hospodářství 3 osoby. Kromě toho v daném roce lidové soudy projednaly i 3 trestné činy menší společenské nebezpečnosti. Celkem 12 osob obvinění zprostily a v 56 případech řízení zastavily nebo věc postoupily k rozhodnutí jinému orgánu. Naopak lidovým soudům bylo od orgánů VB postoupeno 158 případů, okresní prokuraturou 31 a od okresního soudu 6 případů. Jiné orgány jim postoupily 28 případů, celkem 5 jich bylo řešeno z vlastních podnětů MLS. Z výčtu zákonných opatření lidové soudy volily převážně ty výchovné, když v 61 případech uložily napomenutí a v 54 veřejnou důtku, oproti 54 uděleným pokutám do výše 500 Kčs a 7 případům skončeným uložením nápravného opatření. V celkem 4 případech neukládaly žádné opatření, když výchovný účel mělo splnit jejich samotné projednávání. Částečně zavádějící vyzněla informace o tom, že: „*uvedený počet projednaných případů jest v porovnání s jinými okresy značný.*“ To se nezakládalo na pravdě, alespoň podle celkového přehledu počtu projednaných případů v jednotlivých okresech Středočeského kraje (viz dále). Autoři zprávy zmínili i rozdílnou míru zapojení soudců do činnosti soudů. Nejvíce mělo ke střídání soudců docházet u lidových soudů při MNV Kralupy, Neratovice a Kostelec, na závodě pak v mělnických loděnicích. U zbylých soudů měla tuto funkci vykonávat stále stejná skupina soudců včetně předsedů. Za v tomto ohledu nejhorší označili soudy při MNV Mělník a v neratovické Spolaně. Stejně rozdílná měla být i aktivita samotných předsedů, když pouze 6 z nich se mělo pravidelně účastnit vzájemných porad. I přes zmíněné nedostatky zpráva dosavadní činnost lidových soudů hodnotila v souhrnu kladně, zejména v oblasti jejich působení na výchovu občanů. To se mělo projevit částečným poklesem případů provinění oproti dřívějšímu počtu věcí projednávaných trestními komisemi NV. Citovanou zprávu projednalo a vzalo na vědomí BOV na svém zasedání v březnu 1963. Současně předsedovi okresního soudu uložilo, aby do 15. 4. 1963 vypracoval plán školení pro každý lidový soud a tento

⁵⁶² Nejvíce případů projednal MLS při MNV Neratovice a to 52, v Mělníku 47, v Kralupech 42, na závodech pak ten při ČSD v Kralupech 22.

prostřednictvím jejich patronů realizoval. Speciální školení spolu s vypracováním plánu jejich dalšího zvyšování odborné úrovně mělo být poskytnuto předsedům soudů a jejich senátů. Dosavadní stranickou linii mělo zachovat jednak pověření ZO KSČ okresního soudu pravidelným sledováním řídicí činnosti tohoto soudu ve vztahu k těm lidovým a jednak hodnocení jejich činnosti skrze organizace KSČ. Do 14 dnů měl pak být vyhledán nový předseda soudu v PTZ Nelahozeves.⁵⁶³ Je pochopitelné, že předseda okresního soudu coby hlavní autor zprávy vyzdvihl zejména svoji roli v procesu fungování lidových soudů v okrese Mělník. Zdá se, že stranické a odborářské organizace neměly chuť, odhodlání a v konečném důsledku ani erudici poskytnout lidovým soudům pomoc při jejich rozhodovací činnosti. Tato role zůstala na předsedovi okresního soudu potažmo na jeho kolezích z řad profesionálních soudců, kteří se stali patrony MLS. Zvýšené odborné požadavky byly kladeny na předsedy lidových soudů a jejich senátů, kteří se měli účastnit zvláštních školení. Jak ukázal mělnický a neratovický případ lidové soudy se v počátku své existence staly extrémně závislými na osobách svých patronů a předsedů. I tak s jejich dosavadní činností v okrese Mělník panovala spokojenost.

Celkově pozitivní hodnocení počáteční výstavby sítě MLS v rámci celého Středočeského kraje obsahovalo usnesení rady KNV z 18. 12. 1962. To mj. konstatovalo vytvoření podmínek pro jejich ustavení a zajištění přechodu na nový způsob projednávání přestupků a provinění.⁵⁶⁴ OVV při KNV Středočeského kraje soustřeďoval zprávy o činnosti lidových soudů z jednotlivých okresů a podobně jako ten při ONV měl vypracovávat pololetní zprávy, hodnotící jejich působení v rámci celého kraje. Bohužel v archivu KNV Praha se dochovaly zprávy pouze pro léta 1961 a 1965. Podkladem té první, vypracované podle faktického stavu k 30. 6. 1962, se stal především výsledek prověrek předsedů okresních soudů Středočeského kraje a průzkumy provedené pracovníky krajského soudu v Praze u některých MLS. Obsáhlý dokument jeho autoři rozdělili do tří hlavních částí: „*I. Výstavba MLS, II. Činnost MLS a III. Pomoc poskytovaná MLS.*“ U výstavby sítě lidových soudů pozitivně hodnotili nárůst jejich počtu, kdy oproti druhému pololetí 1962 vznikly 2 nové a v řadě okresů

⁵⁶³ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 28. 3. 1963.

⁵⁶⁴ SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, Usnesení rady Středočeského krajského národního výboru č. 1056 ze dne 18. 12. 1962.

měly být konány přípravy k ustanovení dalších.⁵⁶⁵ Celkový počet lidových soudů ve Středočeském kraji stoupl na 105, z čehož na závody připadalo 59 a na obce 46. Přehled počtu soudů, jejich soudců a projednaných případů je uveden v následující tabulce:

Přehled činnosti MLS v I. pololetí 1962								
Okres	Počet MLS			Počet soudců		Projednaných případů		
	celkem	míst.	záv.	míst.	záv.	míst.	záv.	Celkem
Benešov	8	4	4	44	35	58	17	75
Beroun	7	5	2	64	20	95	26	121
Kladno	14	3	11	57	126	212	120	332
Kolín	11	3	8	35	51	92	48	140
Kutná Hora	5	3	2	42	22	70	4	74
Mělník	5	2	3	36	26	57	29	86
Mladá Boleslav	13	6	7	90	218	70	25	95
Nymburk	8	4	4	48	36	75	26	101
Praha – východ	11	4	7	51	68	50	44	94
Praha – západ	10	6	4	54	40	132	10	142
Příbram	8	4	4	61	43	119	41	160
Rakovník	5	2	3	24	20	34	16	50
Kraj	105	46	59	606	705	1064	406	1470

Co se týče vlastní činnosti soudů vyzněla zpráva o poznání kritičtěji. Jako hlavní nedostatek uvedla rozdílnost praxe v postupování případů k projednání lidovým soudům napříč okresy.⁵⁶⁶ V tomto ohledu ze nesprávné označila mechanické předávání kauz k vyřízení lidovým soudům bez předchozího uvážení postupujícího orgánu. Posouzení hlediska vhodnosti projednání případů tak v konečném důsledku zůstávalo na samotných soudech, kde zapříčinilo kumulaci případů, jež mohly a měly být z hlediska nepatrnosti společenské škodlivosti projednány např. společenskými organizacemi.⁵⁶⁷ Na druhé straně lidové soudy projednávaly i případy, např. rvačky s následkem těžké újmy na zdraví, které měly být podle prověrky posouzeny jako trestné činy a jako takové rozhodovány okresními soudy. Některé případy neměly lidové soudy

⁵⁶⁵ Přímo u okresu Mělník bylo uvedeno projednání ustavení dalších 5 soudů, z toho 3 na závodech a 2 v místech v závěru zkoumaného období.

⁵⁶⁶ Např. MLS při MNV v Kolíně došlo celkem 92 věci, z čehož bylo jiným orgánům postoupeno 45 věcí (ROH 10, komisím NV 12, VB 1, okresnímu prokurátorovi 4, jiným MLS 6, jinam 12), oproti tomu na celém okrese Nymburk z počtu 101 případů došlých MLS byly jiným orgánům postoupeny pouze 3 věci.

⁵⁶⁷ Jako příklad bylo uvedeno odcizení kelímku marmelády v ceně 6 Kčs v samoobsluze ze strany důchodkyně.

projednávat jednoduše proto, že je nebyly schopny zvládnout.⁵⁶⁸ K odstranění tohoto nežádoucího stavu mělo přispět doporučení, aby především orgány VB jednotlivé kauzy dopředu, tj. před vlastním postoupením k projednání lidovému soudu, s jejich předsedy, okresním prokurátorem a patronem soudu z řad soudců okresního soudu konzultovaly. Rozdílnou v rámci jednotlivých soudů se jevila účast veřejnosti při jednání, kterou zpráva označovala za: „*vážnou politickou událost*“. Např. při projednávání některých případů u MLS při MNV v Kladně měla činit i 400 osob oproti té nulové při jednání soudu v dole Rako v Lubné. Z okresu Mělník byl chválen MLS v n. p. Spolana Neratovice, kde: „*se podle zprávy předsedy okresního soudu v Mělníku přičítá dobrá účast kolektivů pracujících způsobu organizace, která spočívá ve vyhlášení jednání před MLS závodním rozhlasem a zvláštními vývěskami, a mimo to skutečností, že MLS na závodě zasedá pravidelně, a to vždy v pátek, což se mezi zaměstnanci závodu již vžilo.*“ Zvláště u soudů v obcích bylo zaznamenáno bezúčelové kumulování osob z řad veřejnosti bez vztahu k případu, jejichž motivem k takové účasti se měla stát pouze „*nemístná senzacechtivost*“. V tomto směru zaznělo doporučení o nevhodnosti zvaní občanů k jednání veřejným rozhlasem, znesnadňující správný výběr posluchačů z hlediska výchovného spolupůsobení na provinilce, a naopak umožňující ve větší míře účast „*rušivých elementů*“ na jednání.⁵⁶⁹ Obecně pak způsob projednávání případů, vedení řízení a důstojnost jednání byly ve vztahu k jak působení na provinilého občana, tak na veřejnost považovány za velmi účinné. Naopak kritiky se dočkala rychlost řízení, když k projednávání věcí mělo docházet i po značném odstupu od spáchaní provinění.⁵⁷⁰

Dále se pisatelé zprávy věnovali kvalitě rozhodování lidových soudů, již označili za „*dobrou*“. Jednotlivá rozhodnutí soudy vyhotovovaly převážně písemně, obvykle velmi stručně, nicméně i tak podstatu věci jasně vystihující. Na kvalitě rozhodování se měly podílet zejména orgány VB, které skutkový stav věci řádně před postoupením objasňovaly. Zvláště vyzdviženy byly ty soudy, které si v případech nejasností sami příslušná došetření, převážně výslechy svědků, prováděly. U posuzování místní příslušnosti konkrétního soudu k projednání věci neodhalily prověrky závažnější

⁵⁶⁸ Příkladem byla rvačka mezi 7 pachateli, „*světskými osobami*“, kde se předseda soudu „*bránil projednání věci též z obavy, že by s ohledem na osoby pachatelů řízení nezvládl.*“

⁵⁶⁹ To mělo mj. zapříčinit situaci, kdy senát soudu při MNV Mladá Boleslav ve dvou případech jen stěží jednání zvládl.

⁵⁷⁰ Zákonná lhůta 30 dnů k vyřízení věci měla být v některých případech překročena i trojnásobně, a to zejména u případů porušování pracovní kázně. I tak bylo v této oblasti celkově, oproti předchozímu období, konstatováno podstatné zlepšení u lidových soudů na závodech.

nedostatky, vyjma rozdílnosti postupu v případech rozvázání pracovního poměru provinilce před projednáním věci. Zde zpráva zdůraznila nutnost praxi do budoucna sjednotit, a to na vyslovení místní nepříslušnosti soudu k projednání věci na bývalém pracovišti provinilce. Dobrou úroveň rozhodování senátů a přesvědčivost jejich rozhodnutí demonstrovala na velmi malém procentu podaných opravných prostředků. Konkrétně ve zkoumaném období mělo být z celkového počtu 943 lidovými soudy meritorně rozhodnutých věcí, odvoláním napadeno jen 27 z nich.⁵⁷¹ Průzkum odhalil převažující praxi projednávání odvolání proti rozhodnutí MLS, kdy odvolacím senátům předsedali samotní předsedové soudů. Odstraněny měly být případy, kdy v minulosti v odvolacím řízení senátu předsedal sám patron lidového soudu, proti jehož rozhodnutí opravný prostředek směřoval. Zpráva obsahovala i statistické údaje o počtu projednaných provinění a jejich skladbě včetně druhu ukládaných opatření. Pozornosti její autorů neuniklo ani projednávání občanskoprávních věcí před lidovými soudy s konstatováním ojedinělosti takového postupu (okres Kladno 3 případy, Praha-východ 10, Praha-západ 4, Příbram 1).⁵⁷² Poslední část zprávy se týkala pomoci poskytované lidovým soudům ze strany ostatních orgánů. Na té se měli nejvíce podílet jejich patroni, převážně z řad soudců okresních soudů. Jejich činnost zpráva hodnotila veskrze pozitivně.⁵⁷³ Rovněž pomoc ze strany NV považovala za „*velmi dobrou*“ a nečinila k ní žádné připomínky, na rozdíl od pomoci ZV ROH poskytované soudům na pracovištích. Tu v řadě případů považovala za „*zcela formální*“, kdy některé soudy měly být ponechány i bez základního administrativního zázemí. Za nedostatečné považovala projednávání zpráv o činnosti MLS ze stran NV, kdy např. v okrese Mělník tak učinil pouze MNV v Mělníku. Průzkum odhalil i nejednotnost přístupu ve školení soudců lidových soudů napříč okresy. Tak např. zatímco v okrese Nymburk se soudci lidových soudů školili zvlášť v rámci seminářů, tak v okrese Mělník jejich školení probíhalo

⁵⁷¹ „Podle jednotlivých okresů vypadá situace takto: Beroun 2, Kladno 4, Kolín 3, Kutná Hora 1, Mělník 2, Mladá Boleslav 1, Nymburk 3, Praha-východ 5, Praha-západ 1, Příbram 5. Z toho bylo vyhověno odvolání ve 4 případech (Beroun 1, Nymburk 1, Příbram 2), ostatní odvolání byla okresními soudy jako odvolacími zamítnuta jako bezdůvodná.“

⁵⁷² Na „rekordní“ statistice okresu Praha-východ měl největší podíl MLS při MNV v Říčanech, který byl vyzdvížen s konstatováním, že: „Vhodné věci byly vybrány zejména u MLS při MěNV v Říčanech, tak v jedné věci byla řešena úhrada dlužného nájemného, v jiné náhrada za rozbití okenních tabulí, v další byla řešena náhrada za ztracenou knihu vypůjčenou v knihovně MNV. Tyto věci byly vyřešeny smírem. Jedna věc u tohoto soudu skončila zpětvzetím návrhu, protože dlužník po podání návrhu dluh uhradil. Jiné dvě věci se ukázaly při řízení obtížné a byly proto postoupeny okresnímu soudu.“

⁵⁷³ Vyslovené negativně byla uvedena situace v okrese Rakovník, konkrétně na dole Rako v Lubni, kde ustanovený patron, okresní prokurátor, u tohoto soudu doposud nebyl, v případě dolu ČSA ustavení patroni nebyli vůbec justiční pracovníci a v samotném Rakovníku, kde byl patronem pro MLS při MNV sám předseda okresního soudu, jenž byl přítomen pouze u jeho ustavení a dále se o činnost tohoto soudu nezajímal.

společně se soudci vykonávajících svou funkci mimo své zaměstnání.⁵⁷⁴ V jiných okresech (Kladno, Praha-západ, Kolín) měla školení podobu aktivu soudců MLS se soudci okresních soudů a funkcionářů NV. Závěr zprávy i přes shora uvedené nedostatky vyzníval kladně, kdy podle něj: „*MLS plní politické cíle, které sleduje zákon č. 38/1961 Sb. Došlo ke zlepšení v činnosti MLS (...), zlepšila se i kvalita rozhodování*“, naproti tomu nutnost zlepšení byla zdůrazněna hlavně u součinnosti mezi lidovými soudy a ostatními orgány.⁵⁷⁵

Souhrnná zpráva o budování sítě lidových soudů ve Středočeském kraji odhalila rozdílnost v přístupu odpovědných složek v jednotlivých okresech. Shora prezentované řádky jsou důkazem o problematickém uvádění lidových soudů do praxe dokonce i na úrovni jednoho kraje. Hlavní příčinu takového stavu je třeba hledat v postavení samotných soudů, coby smíšených státních a lidových orgánů, mající za následek absenci centrálního dozorujícího a řídicího orgánu. Vznik a činnost lidových soudů, tak v podstatě záleželi na ochotě a entuziasmu toho či onoho orgánu NV a ROH se na jejich výstavbě podílet. Vznik MLS pro tyto orgány znamenal kromě jiného i nutnost jejich činnost z vlastních zdrojů financovat. Naopak pro na projektu participující jednotlivce představoval bezplatné vynaložení jejich volného času. Okresní soudy, popř. prokuratura, byli v podstatě nuceni stát se pomyslnými právníckými školami soudců lidových soudů a de facto jejich rozhodovací činnost řídit. Z tohoto úhlu nazírání bylo lze z pozice zmíněných subjektů novou soudní instituci považovat spíše za přítěž, z čehož pramenily i shora pospané problémy a nesnáze doprovázející uvádění projektu do každodenní praxe. Na druhou stranu celý projekt se nalézal teprve v začátcích a ze všech dosavadních hodnocení vyznívalo přesvědčení o jeho smysluplnosti a možnosti dosud zjištěné problémy překonat.

Pokud jde o samotný okres Mělník, tu i v roce 1963 panovala vedoucí úloha strany při realizaci projektu lidových soudů. Na svém jednání počátkem května 1963 rozhodlo BOV o záměru ustavení lidového soudu v podniku Kaučuk Kralupy. CZV KSČ Kaučuku pak uložilo do 31. 5. 1963 připravit návrh na utvoření tamního lidového soudu.⁵⁷⁶ Ten si s příslušným návrhem pospíšil tak, že mohl být schválen již na další schůzi BOV, s požadavkem, aby lidový soud v podniku zahájil činnost do konce června

⁵⁷⁴ Takto byli označováni soudci přisedící, dříve soudci z lidu.

⁵⁷⁵ SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, i. č. 1328, Zpráva o činnosti místních lidových soudů Středočeského kraje za I. pololetí 1962 ze dne 16. 7. 1962.

⁵⁷⁶ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 8. 5. 1963.

téhož roku.⁵⁷⁷ Uvedený termín nebylo možno dodržet, když teprve v březnu následujícího roku CZV KSČ Kaučuku předložil BOV „*Návrh kandidátky MLS Kaučuk n. p. Kralupy n/Vl.*“⁵⁷⁸ Ten fakticky nejvyšší stranický orgán okresu schválil. Z toho je vidno, že ač hlavní roli při utváření lidových soudů v závodech měla hrát odborová organizace, byla to zase ta stranická, konkrétně CZV KSČ, která nominovala kandidáty soudcovské funkce. ZV ROH daný návrh nijak nepřipomínkoval a automaticky ho doporučil ke schválení na zaměstnanecké „konferenci“. V pozvánce na ní pak uvedl, že nový orgán bude zaměřen: „*proti těm, kteří doposud porušují sociální zákonitost v našem podniku*“.⁵⁷⁹ Pisatel pozvánky si zcela zjevně spletl „sociální zákonitost“ se „socialistickou zákonností“. Samotná konference se uskutečnila 28. 4. 1964, kde přítomní zaměstnanci stranicky vybrané kandidáti v podstatě formálně schválili. Vlastní činnost soud zahájil k 1. 5. 1964, tedy bezmála rok oproti původně uvažovanému termínu. Mezitím ještě v prosinci 1963 bylo na stranické půdě rozhodnuto o návrzích na soudce lidových soudů, u nichž již volební období končilo. Jednalo se o MLS na závodech ČSD Kralupy, Spolana Neratovice a při MNV v Mělníce a Kralupech. Bez připomínek prošel návrh ze Spolany, u ostatních jmenovaných soudů bylo uloženo předložené návrhy doplnit o 2-3 soudruhy do 25 let.⁵⁸⁰ Z toho je evidentní, že zvláště mladí lidé o funkci soudců příliš nestáli. Naproti tomu stranické orgány sledovaly jasný cíl v podobě věkově paritního zastoupení soudců. Na konci roku 1964 byl bez výhrad schválen návrh na složení MLS Loděnice Mělník pro druhé volební období (1964-1966).⁵⁸¹

V témže roce se BOV zabývalo i stavem vývoje kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů, jež by ji měly potírat. Vážným problémem se ukázal nárůst neomluvených absencí, kterému nedokázaly čelit, ani na závodech ustavené lidové soudy, viz následující tabulka:

Počet neomluvených absencí dle prověrky v 25 závodech okresu Mělník	1960	1961	1962	1963	1964
oznámeno osob	295	429	333	386	436

⁵⁷⁷ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 23. 5. 1963.

⁵⁷⁸ Celkem z 12 navrhovaných osob byly jen 2 bezpartijní, zbytek nominantů bylo členy KSČ. Jeden z navrhovaných soudců, podnikový právník, měl právní vzdělání. Celkový věkový průměr kandidátů byl 43 let.

⁵⁷⁹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, pozvánka na konferenci.

⁵⁸⁰ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 5. 12. 1963.

⁵⁸¹ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 3. 12. 1964.

Žalováno	175	269	230	278	285
Zastaveno	38	51	28	19	35
Přerušeno	27	50	51	63	73

Konstatován byl i nárůst počtu provinění, jež řešily MLS a NV, kdy největší zvýšení představovaly ty související s narušováním socialistického soužití. Zatímco orgány VB v roce 1963 oznámily těmto orgánům celkem 199 případů provinění, v roce 1964 jejich počet stoupl na 229. Uvedený stav si stranický orgán vykládal toliko ideologicky, když za hlavní důvod růstu kriminality označil: „zejména zaostávání vědomí našich spoluobčanů za bytím ve společnosti.“ Kritizován byl i liberalismus v ukládání trestů. Naopak počet osob stíhaných pro trestné činy proti majetku klesl, paradoxně však stoupla výše způsobených škod, kdy zjednodušeně řečeno se začalo krást sice méně, ale o to větší hodnoty:

	1960	1961	1962	1963	1964
Rozkrádání socialistického vlastnictví	92	127	105	90	86
Krádeže osobního vlastnictví	82	90	66	73	77

Alarmující se jevila trestná činnost mládeže, když mladí do 25 let věku se měli na celkové kriminalitě podílet 45 %. Mimo to mělo být 55 osob do 18 let oznámeno pro provinění. Nejvíce se mladiství dopouštěli majetkových trestných činů a výtržnictví. K řešení nepříznivého stavu měl být svolán celookresní aktiv pracovníků okresního soudu a prokuratury, VB, předsedů MLS, městských a celozávodních výborů KSČ spolu s řediteli hlavních podniků.⁵⁸² Ten se uskutečnil 29. 1. 1965 a na jeho základě byla v říjnu téhož roku vypracována nová „Zpráva o stavu a vývoji kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů činných v trestním řízení v okrese Mělník.“ Kladného hodnocení se dostalo přijetí Zákona č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví. Tím mělo dojít k odstranění nežádoucího stíhání recidivistů lidovými soudy. Pokud šlo o vývoj kriminality, byl i nadále sledován její vzestup. Z celkem 11 na okrese Mělník působících lidových soudů byla „velmi kladně“ hodnocena činnost 10 z nich. Pouze u toho při ČSSS Mělník byla s ohledem na velmi nízký nápad věcí k projednání shledána menší činnost. Tomuto soudu měla být ve druhém pololetí 1965 věnována zvýšená pozornost. Za první pololetí 1965 měly lidové soudy v okrese Mělník projednat celkem 186 případů provinění, z nichž 125 vyřídily meritorně a 51 postoupily jiným orgánům.

⁵⁸² SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 93, karta 84, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů činných v trestním řízení v okrese Mělník z 11. 12. 1964, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 17. 12. 1964.

Ve 4 případech řízení zastavily a v 6 obvinění zprostily. Rozhodovací činnost MLS, včetně ukládaných opatření, neměla s ohledem na rozhodné okolnosti případů vykazovat podstatných závad.⁵⁸³ Největší počet případů projednal soud při MNV Mělník, který byl hodnocen celkově jako nejlepší. Okresní soud měl těm lidovým poskytovat pravidelnou individuální pomoc jak ve formě patronátu, tak školení a přednášek zaměřených na zvýšení odborných znalostí soudců. O efektivitě takové pomoci měl svědčit fakt přesvědčivosti rozhodnutí lidových soudů, kdy odvolání proti nim bylo podáno toliko ve 4 případech a ve všech okresním soudem zamítnuto.⁵⁸⁴

Velkým překvapením je skutečnost, že za celý rok 1966 nebyla problematika lidových soudů v rámci OV KSČ vůbec řešena. Dokonce i každoročně projednávaná zpráva o stavu a vývoji kriminality se tentokrát omezila jen na činnost okresního soudu, prokuratury a VB.⁵⁸⁵ O to více zarážející je neprojednání návrhů na složení lidových soudů, u nichž tento rok vypršelo druhé funkční období. Z dochovaného archivního materiálu je možno učinit závěr, že od roku 1966 přešlo BOV a vůbec celý stranický aparát vůči lidovým soudům do pasivity, kdy kromě jediné hodnotící zprávy o jejich činnosti za rok 1967 (viz dále) se tomuto tématu nadále vůbec nevěnovali. Současně s tím vzrostla aktivita ONV Mělník a tento státní orgán v péči o lidové soudy ten stranický v podstatě nahradil. ONV až do roku 1966 přímo do vzniku lidových soudů nezasahoval, i když na samém počátku projektu v tomto směru vysokou agilitu proklamoval. ONV Mělník, resp. jeho OVV prezentoval výsledky první etapy ustavování MLS ve „Zprávě o stavu socialistické zákonnosti a činnosti okresního soudu v Mělníku za rok 1962“, přičemž původní požadavek předložení návrhu na zajištění druhé etapy ustavování MLS a zhodnocení zkušeností z té první radě do 15. 12. 1961 zůstal nenaplněn. Zpráva konstatovala v Okrese Mělník k 31. 10. 1962 činnost celkem 11 MLS, z toho 5 působících již po dobu 1 roku. Součástí byla i statistika projednávaných případů.⁵⁸⁶ Působení soudů bylo po všech stránkách hodnoceno kladně, na čemž měly mít podíl každý měsíc se konající porady předsedů lidových soudů a

⁵⁸³ V 7 případech MLS s ohledem na povahu provinění a osobu pachatele neukládaly opatření vůbec.

⁵⁸⁴ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 94, karton 85, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů činných v trestním řízení v okrese Mělník z 21. 10. 1965, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 29. 10. 1965.

⁵⁸⁵ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 94, karton 85, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a činnosti soudu, prokuratury a VB za II. pololetí 1965 a I. pololetí 1966 z 20. 10. 1966, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 27. 10. 1966.

⁵⁸⁶ *Od počátku roku 1962 měly MLS projednat „celkem 101 případu provinění u MLS v místě a 40 případů u MLS na závodech. Z tohoto počtu bylo podáno odvolání proti rozhodnutí MLS pouze ve 4 případech /prokurátor 1. provinily 3/, když ve všech případech okresní soud odvolání provinilých zamítl jako bezdůvodné.“*

odborné školení jejich soudců ze strany okresního soudu.⁵⁸⁷ Přes z počátku projevenou agilitu v plánování a sledování činnosti MLS ze strany ONV, potažmo OVV je nutno konstatovat, že tato velmi brzy vzala za své. OVV, které mělo průběžně tuto činnost hodnotit, žádné informativní zprávy od posledně shora citované zprávy radě nepředložilo a ve svých zprávách se soustředilo toliko na činnost Komise na ochranu veřejného pořádku a s tím související realizací Zákona č. 60/1961 Sb. Deficit informací o činnosti lidových soudů v okrese Mělník až na samém počátku roku 1965 částečně vyplnil předseda Okresního soudu v Mělníku, který radě ONV předložil „*Zprávu o stavu socialistické zákonnosti a činnosti okresního soudu za rok 1964*“. Z celkem 5 stránek textu jim byl věnován pouhý odstavec, který nejprve vyzdvihl pomoc, kterou se lidovým soudům dostává formou patronátu, školení soudců a instruktážemi předsedů na pravidelných poradách od soudu okresního. Poté konstatoval celkově dobrou činnost lidových soudů na okrese, které jednotlivé kauzy projednávaly řádně a včas. O jejich dobré práci měl svědčit i fakt, že z celkového počtu 168 projednaných věcí došlo pouze v 7 případech k odvolání k okresnímu soudu. Závěrem souhrnně konstatoval ustanovení celkem 11 lidových soudů v okrese Mělník, u nichž mělo působit 130 soudců.⁵⁸⁸ Samotná zpráva, ani její projednání v rámci rady ONV překvapivě neevokovalo otázku, proč nedošlo k naplnění původně schváleného harmonogramu, počítajícího v roce 1964 s působením celkem již 19 lidových soudů, a zda vůbec bude snaha tento záměr v budoucnu naplnit.

Na počátku roku 1966 předložil předseda Okresního soudu v Mělníku radě ONV k projednání dosud nejobsáhlejší zprávu týkající se činnosti MLS. V dokumentu s názvem „*Zpráva o činnosti okresního soudu, komise pro ochranu veřejného pořádku a místních lidových soudů*“ kromě jiného shrnul práci lidových soudů za rok 1965.⁵⁸⁹ Tu považoval za stále velmi dobrou. Počet 11 soudů se nezměnil, když po zrušení toho v n. p. Autobrzdý Kralupy nad Vltavou došlo k ustanovení zcela nového v n. p. Kaučuk Kralupy. Jak bylo uváděno výše, zrušený soud v n. p. Autobrzdý patřil spolu s těmi v PTZ Nelahozeves a ČSSM Mělník k těm problematickým a zlepšení situace nepřinášela ani avizovaná zvýšená pomoc ze strany okresního soudu. Z dochovaných archivních materiálů je možno konstatovat, že tento soud za celou dobu své formální

⁵⁸⁷ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

⁵⁸⁸ SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o stavu socialistické zákonnosti a činnosti okresního soudu za rok 1964 ze dne 15. 1. 1965, archivně nezpracováno.

⁵⁸⁹ SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 4 ze schůze rady ONV ze dne 25. 2. 1966, archivně nezpracováno.

existence nerozhodl, byť jen jediný případ.⁵⁹⁰ I tak jeho zrušení vzbuzuje otázku formy takového rozhodnutí, když ani stranické ani státní orgány o něm, na rozdíl od vzniku toho v Kaučuku, výslovně nerozhodly. Z toho se dá usoudit, že ke zrušení jmenovaného soudu došlo de facto po vypršení volebního období jeho soudců jednoduše nepodáním návrhu na kandidáty pro další období. Při zachování stejného počtu soudů však klesl počet jejich soudců oproti minulému roku o 6 na celkem 124, přičemž v obcích (Mělník, Kralupy, Neratovice a Kostelec) jich mělo působit 63 a v podnicích (Loděnice Mělník, Spolana Neratovice, Kaučuk Kralupy, PTZ Nelahozeves, ČSD Kralupy, Vitana Byšice a ČSSZ Mělník) pak 61. Za rok 1965 měly všechny na okrese působící lidové soudy projednat celkem 287 provinění, z čehož 187 mělo být vyřízeno meritorně a 76 postoupeno jiným orgánům. Hned na první pohled je v posledně uvedených údajích aritmetický nesoulad. Pisateli zprávy se vytratilo 24 provinění, které neměly být vyřízeny ani meritorně ani postoupeny jiným orgánům. Jinak však být vyřízeny nemohly.⁵⁹¹ O nevalné úrovni projednávání zprávy v radě ONV svědčí skutečnost, že na uvedenou zřejmou diskrepanci nikdo z jejích členů nepoukázal. V roce 1965 se měli provinilci, včetně 21 mladistvých, dopouštět nejvíce provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, proti socialistickému soužití a pracovní kázni, za což jim lidové soudy ve 48 případech uložily napomenutí, ve 41 případech veřejné důtky, v 74 případech pokuty, v 8 případech nápravná opatření a v 16 případech, s ohledem na povahu provinění a osobu pachatele, opatření vůbec neukládaly. Proti všem rozhodnutím lidových soudů mělo být v témže roce podáno 7 odvolání, kterážto okresní soud jako nedůvodná zamítl. Tím se měla projevit přesvědčivost rozhodnutí lidových soudů. Jako nejlepší z hlediska výkonosti byl s ohledem na pravidelnost zasedání, včasnost projednání všech případů, provádění preventivní práce a též úsilí o nové formy práce, např. ve spolupráci s PS-VB ve městě, s orgány VB, Komisí pro ochranu veřejného pořádku a společenskými organizacemi, hodnocen MLS při MNV Mělník. To vše mělo být především zásluhou jeho předsedy. Za velmi dobrou považoval předseda okresního soudu činnost MLS a zejména jejich předsedů u MNV Kralupy, ČSD Kralupy a Spolana Neratovice. U lidového soudu v Kostelci nad Labem vyzdvihl agilitu jeho předsedy. Otázkou je, v jakém směru ona aktivita spočívala, když jak bude dále

⁵⁹⁰ Na rozdíl od všech ostatních v okrese Mělník působících MLS se v archivu Okresního soudu v Mělníku k tomuto soudu nedochovala kopie jeho rejstříku, a i z předcházejících zpráv o činnosti MLS v okrese vyplývá, že tento soud byl zcela neaktivní.

⁵⁹¹ Jako možné vysvětlení se nabízí jednoduše překlep v počtu, ať už na straně celkové počtu řešených provinění nebo na straně jejich vyřízení. Možnou variantou je, že rozdílových 24 věcí představovalo projednání trestných činů, kdy ve finále byla tato kategorie podřazena souhrnně pod provinění.

uvedeno, tamní předseda se v podstatě na rozhodovací činnosti soudu nepodílel. Celkově po stránce rozhodovací činnosti nebyly u lidových soudů v okrese Mělník zjištěny žádné závady. Všechny měly pracovat samostatně, tj. bez pomoci okresního soudu nad rámec školení, za což měl patřit dík hlavně jejím předsedům. Závěr dokumentu pojal jeho pisatel formou samochvály, konstatací účelné pomoci okresního soudu těm lidovým, a pro zlepšení jejich činnosti navrhl uspořádání společného aktivu soudců MLS se zástupci prokuratury, okresního soudu, VB, ONV, OOR a OV KSČ.⁵⁹²

Pokud na počátku rozhodovací činnosti lidových soudů bylo možno vystopovat přímý vliv jejich patronů z řad soudců okresního soudu, posledně prezentovaná zpráva ukazuje posun v profesionalizaci jejich předsedů. Zdá se, že zvýšená míra jejich školení přispěla k samostatnosti rozhodovací činnosti jednotlivých senátů, bez nutnosti konzultace s patrony jejich soudu. Porovnání působení lidových soudů v okrese Mělník s těmi ostatními ve Středočeském kraji nabízí v říjnu 1965 předsedou Krajského soudu v Praze vypracovaná a prezidiem soudu projednaná „Zpráva o činnosti místních lidových soudů Středočeského kraje za I. pololetí 1965“. Údaje ve zprávě obsažené vycházejí ze statistických údajů a vlastní prověřkové činnosti, kdy pracovníci krajského soudu provedli průzkum přímo u vybraných MLS.⁵⁹³ Dalšími podklady se staly dílčí hodnotící zprávy předsedů okresních soudů, zpracované na základě zpráv od jednotlivých lidových soudů v rámci okresů. Podle souhrnné zprávy došlo ve Středočeském kraji k dalšímu navýšení počtu lidových soudů. K 30. 6. 1965 jich v něm mělo působit celkem 142, z toho 59 v obcích a 83 na pracovištích (42 v průmyslových závodech, 26 v dolech a hutích, 7 v železniční dopravě, 4 ve stavebnictví a 4 na ČSSS). Na jejich rozhodovací činnosti se mělo podílet 766 soudců v obcích a 811 na pracovištích. Vzestupná tendence celkem o 25,5 % byla shledána u jejich zatížení.⁵⁹⁴ Kromě zvýšení zatížení, byla zmíněna i jeho nerovnoměrnost. Podstatně větší zatíženosti měly čelit lidové soudy v obcích, kde ve zkoumaném období na 1 soud připadalo 17,2 meritorně rozhodnutých věcí, zatímco tento poměr na závodech představoval 9,7 případů.⁵⁹⁵ Předseda krajského soudu vnímal negativně zvýšení počtu

⁵⁹² SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o činnosti okresního soudu, komisí pro ochranu veřejného pořádku a místních lidových soudů, archivně nezpracováno.

⁵⁹³ Jednalo se o MLS při MNV Kolín, Mělník, Mnichovo Hradiště, Kladno, Poděbrady, Nymburk a Sadská a dále u MLS v Severočeských papírnách v Bělé pod Bezdězem, v Liaz n. p. Mnichovo Hradiště, n. p. Loděnice Mělník, ČSD – železniční stanice Nymburk.

⁵⁹⁴ Zatímco ve II. pololetí 1964 měly MLS v obcích vyřídit kauzy 1.280 osob, resp. 622 osob na závodech, v I. pololetí 1965 počet jimi vyřízených kauz narostl na 1.396 v obcích a 1.040 v závodech.

⁵⁹⁵ Nejvíce zatížení MLS v obcích bylo zjištěno na okrese Kladno 36,2 případů na 1 MLS, na okrese Rakovník 20 případů a Nymburk 19,8 případů. Naopak nejmenší zatíženost byla na okrese Benešov 8,3

MLS postupovaných věcí k vyřízení jiným orgánům a organizacím. I když podle průzkumu zároveň vzrůstal počet meritorních rozhodnutí (uznání viny, zastavení řízení, zproštění viny), ocitla se tato rozhodnutí v nepoměru se vrůstající agendou soudů právě ve vztahu k postupovaným případům.⁵⁹⁶ Důvodem měla být zejména nedostatečná komunikace orgánů VB s MLS, kdy tyto postupovaly případy nepřislušným soudům, až již od počátku řízení se příslušnost jiného soudu jevila jako naprosto zřejmá.⁵⁹⁷ U převážné většiny v obcích navštívených lidových soudů se jejich funkcionáři měli vyjádřit tak, že orgány VB s nimi dopředu jednotlivé případy nekonzultují a jednotlivá oznámení zasílají rovnou písemně.⁵⁹⁸ Spolupráce s orgány VB se pro lidové soudy jevila klíčovou, když tyto ve skladbě podnětů k projednání zcela dominovaly, naopak kauzy jim postupované od soudů a prokuratury oproti nim představovaly nepatrný podíl.⁵⁹⁹ Na druhé straně samotné vyšetřování z jejich strany bylo považováno za v dostatečné míře provedené, tak, že lidové soudy mohly bez dalšího věci rozhodovat. To mělo vyplývat jak ze zpráv předsedů okresních soudů, tak i z vlastních poznatků krajského soudu. Zpráva si však částečně odporovala, když v další větě uvedla: „*Při provádění průzkumu krajským soudem byly však zjišťovány některé případy svědčící o*

případů, Kutná Hora 9 případů a Praha-východ 11,4 případy. Na závodech byla zjištěna nejvyšší zatíženost MLS opět v okrese Kladno 18,6 případů na 1 MLS, dále Příbram 15,6 případů a Beroun 14,4 případů. Nejmenší zatížení vykazovaly MLS na závodech v okrese Rakovník 1 případ a v okresech Kolín a Praha-západ po 2,5 případech.

⁵⁹⁶ „*Tak v II. pololetí 1964 MLS v místech takto meritorně rozhodly v 942 případech, MLS na závodech v 545 případech, tj. celkem 1487 případů. Ve zkoumaném období se meritorní rozhodnutí MLS týkala celkem 1822 případů, z toho v místech 1015, na závodech 807 případů. (...) Nepříznivě se projevuje zejména skutečnost, že počet postupovaných věcí se zvýšil více než počet celkově vyřízených. Tak zatím co v II. pololetí 1964 počet postupovaných věcí představoval u MLS v místech 26,4 % a u MLS na závodech 17,6 %, zvýšil se počet postupovaných věcí ve zkoumaném období u MLS v místech na 27,3 % a na závodech na 22,4 %. Nejnepříznivější se v těchto směrech jeví situace u MLS v místech na okrese Kutná Hora /61,9 % postoupených věcí/, Kladno 43,6 % a na okrese Kolín /35,8 %/, u MLS na pracovištích potom největší procento postupovaných věcí vykazují okresy Praha-východ /58,9 %, Kolín /36,1 %/ a Mělník /27,6 %/. Při porovnání s obdobími předchozími vyplývá, že jde v podstatě stále o tytéž okresy.“*

⁵⁹⁷ Při průzkumu u MLS při MNV v Kladně bylo zjištěno, že na 100 napadlých věcech ve zkoumaném období připadlo 20 věcí, u kterých byla od počátku patrná příslušnost MLS na pracovištích. Předseda Okresního soudu v Kutné Hoře měl ve své zprávě k vysokému počtu postupovaných věcí uvést, že „*tento vysoce nepříznivý jev vytykal náčelníku obvodního oddělení VB při projednání činnosti MLS v radě MNV, náčelník na to reagoval v podstatě tak, že případy jsou předem konzultovány s okresním prokurátorem a s jeho souhlasem jsou potom předávány jednotlivým MLS.“*

⁵⁹⁸ Jediná výjimka byla shledána u lidového soudu při MNV v Poděbradech, kde orgány VB dopředu otázku příslušnosti s tammím soudem řešily, což se mělo odrazit na minimálním počtu soudem dále postupovaných věcí.

⁵⁹⁹ U MLS v obcích došlo k podnětům od orgánů VB v 80 % oproti 78 % v předchozím období. MLS na závodech došly podněty od VB v 54,6 %, v předchozím období v 53 %. U těchto soudů tvořily velkou skupinu 30 % podněty od závodů. Podněty od občanů představovaly u MLS v obcích 1,5 %, na závodech necelých 0,5 %. Věci postupované od soudů a prokurátorů představovaly 10 % u MLS v obcích a 7,5 % na závodech.

opaku.“⁶⁰⁰ Další výtka směřovala ke skutečnosti, že při pohovoru s pracovníky soudu při MNV v Nymburce bylo poukazováno na nechuť okresního prokurátora stíhat v případě recidivy některé pachatele pro trestný čin, ač to zákonné podmínky odůvodňovaly.⁶⁰¹

Z hlediska druhů provinění převažovalo to proti socialistickému soužití, které bylo ve sledovaném období lidovými soudy projednáno u 671 osob (443 v obcích, 228 v závodech). Následovala provinění proti pracovní kázi proti 383 osobám (118 v obcích, 265 v závodech) a proti majetku v socialistickém vlastnictví, týkající se 311 osob (160 v obcích, 151 na závodech). V porovnání s tím se agenda řešení trestných činů menší společenské nebezpečnosti jevila jako marginální, když ve stejném období jich měly lidové soudy projednat jen 34 (12 v obcích, 22 na závodech). U skladby ukládaných opatření byl oproti předchozímu období shledán vzestup počtu opatření represivního charakteru, tj. pokut a nápravných opatření.⁶⁰² Ve zkoumaném období došlo i k nárůstu počtu zprošťujících výroků a případů zastavení stíhání pro provinění.⁶⁰³ Realizace ukládaných opatření se napříč okresy lišit neměla. Veřejné důtky byly obvykle vyhlašovány na deskách MNV nebo odborové organizace na závodě, případně v závodním rozhlasu. Ojedinele mělo dojít k uveřejnění v místním rozhlasu a při veřejných schůzích ROH. Výkon napomenutí obvykle dovršilo samotné projednání před lidovým soudem. Podle zpráv předsedů okresních soudů nebyly s těmito druhy opatření, včetně těch nápravných a přeřazení na nižší funkci či úsek v praxi potíže. Méně příznivá se v některých okresech jevila realizace uložených pokut. Lidové soudy měly při ukládání pokut postupovat převážně předáním složenky k jejímu zaplacení rovnou při vynesení rozhodnutí. Pokud by k jejímu zaplacení nedošlo, měla být vymáhána okresním soudem. K 30. 6. 1965 byl nejhorší stav v okrese Kladno, kde výše

⁶⁰⁰ Jako příklad bylo uvedeno projednání kauzy MLS při MNV v Kolíně pod sp. zn. M 9/65. Obviněná byla směnová vedoucí drogerie, která prodala 2 kartáče po 20 Kčs namísto po 12 Kčs. Toto jednání bylo kvalifikováno jako § 17 písm. b zákona o MLS. Obviněná se od počátku hájila, že šlo o omyl, když za cenu vzala údaj na obale, který se týkal počtu kusů. Jak konstatovala zpráva: „*trestní oznámení VB v Nymburce dokonce vytyká předražení celého kartonu /20 ks/, ač pro to důkazy nebyly. MLS v Kolíně proto řízení správně zastavil.*“

⁶⁰¹ Tato skutečnost byla opět doložena příkladem: „*Ve věci M 27/65 byla okresním prokurátorem vrácena k projednání podle § 18 odst. 1 zák. o MLS věc proti N. L., že odcizila jinému občanu 3 slepice v hodnotě asi 150 Kčs. Šlo o pachatelku cikánského původu, dříve již soudně 5x stíhanou vesměs pro tr. činy krádeže podle § 247/1 tr. z. k trestům odnětí svobody v trvání 6 až 9 měsíců, z nichž jeden odpykala, další byly uloženy podmíněně. K jednání u MLS se provinila nedostavila, byla ji v nepřítomnosti uložena veřejná důtka. Je třeba tímto upozornit předsedu okresního soudu v Nymburce, aby uvážil, zda nebude na místě postup podle § 39/1 zák. o MLS.*“

⁶⁰² Tato opatření měla být uložena celkem 900 provinilcům, oproti 745, kterým byly uloženy ostatní druhy převážně výchovných opatření.

⁶⁰³ Zatímco ve II. pololetí roku 1964 došlo ke zproštění ve 3,4 % a k zastavení řízení v 3,3 %, v I. pololetí toho následujícího měl podíl zproštěných věcí představovat 3,8 % a těch zastavených 4,9 %.

49.959 Kčs tam nevyvozených pokut představovala více jak polovinu všech z celého kraje. Tristní situaci v tomto okrese, kde z 240 v prvním pololetí 1965 uložených pokut zůstávalo 167 nevyvozeno, dokládalo srovnání s v pořadí druhým okresem Mladá Boleslav. Tam výše nevyvozených pokut k uvedenému datu činila toliko 7.750 Kčs. Dále následovaly okresy Praha-východ s výší nevyvozených pokut 7.160 Kčs, Benešov 1.150 Kčs a další. Podle zprávy předsedy Okresního soudu v Kladně věnovali tomuto problému zvýšenou pozornost a lidové soudy prostřednictvím jejich patronů instruovaly neukládat pokuty osobám, u nichž jejich vymození nebylo lze předpokládat. Těmi měly být např. fluktuanti, osoby často měnící pobyt, či ženy v domácnosti.

Kritiky neunikly ty lidové soudy, u kterých nedošlo od minulého hodnocení k žádnému zlepšení v aktivitě.⁶⁰⁴ Naopak chvály se dočkal okres Mělník, kde ke zvýšené aktivitě lidových soudů měla přispět mezi nimi uspořádaná soutěž. S podnětem k jejímu uspořádání přišla Okresní komise pro ochranu veřejného pořádku při ONV Mělník. Jejím cílem měla být popularizace práce nejlepšího lidového soudu za účelem zvýšení aktivity těch ostatních v okrese působících. Propagační soutěže mezi jednotlivými předsedy MLS byl pověřen předseda Okresního soudu v Mělníku. Ten za tímto účelem svolal na konec května 1964 poradu předsedů lidových soudů, aby jim oznámil pravidla soutěže a způsob vyhodnocování nejlepších soudů. Sledování soutěžních hledisek měly mít na starosti soudci okresního soudu, kteří tak měli činit pravidelně po uplynutí čtvrtletí, tak, aby vyhodnocení nejlepších lidových soudů mohlo být uskutečněno v každém pololetí na poradě jejich předsedů. Předseda okresního soudu zároveň stanovil následující hodnotící kritéria soutěže:

1. *Počet případů projednaných MLS – z toho vlastní vyhledávací činnost.*
2. *Preventivní činnost – počet akcí, přednášková činnost, besedy o konkrétních případech, popularisace zákonů, spolupráce s orgány a organizacemi v místě (na závodě).*
3. *Včasnost vyřízení napadlých případů.*
4. *Veřejnost při projednávání věcí – způsob zajištění.*
5. *Účast soudců MLS na projednáváních případech a na školení.*
6. *Administrativní řízení – vybotovávání protokolů, rozsudků, doručování předvolání provinilých, předkládání rejstříků apod.*

⁶⁰⁴ Např. v celém okrese Praha-západ mělo být v předmětném období projednáno na závodech pouze 10 věcí, na okrese Rakovník na dolech Rako a Lubně a ČSD v Rynholci nebyl projednán, byť jediný případ. V případě soudu dolu Lubně měla mít na situaci podíl i skutečnost, že podle zprávy předsedy okresního soudu v Rakovníku bylo uvažováno o jeho zrušení.

7. *Účast předsedů MLS (jejich zástupců) na poradách, okresních aktivech apod.*⁶⁰⁵

Vzhledem k tomu, že se na květnovou poradu nedostavili předsedové soudů Loděnice Mělník a Kostelec nad Labem byla těmto zmíněná kritéria zaslána předsedou okresního soudu písemně s důrazným upozorněním na nutnost jejich účasti na pracovních poradách. Předsedové lidových soudů byli vyzváni, aby nejpozději do 10. 7. 1964 zaslali okresnímu soudu případné připomínky či návrhy k doplnění bodů soutěže. Samotná soutěž měla započít od čtvrtého čtvrtletí téhož roku.⁶⁰⁶ Zápisy z porad předsedů lidových soudů a tím i výsledky soutěže se nedochovaly. Jisté ale je, že soutěž jako taková probíhala, když na základě jejího hodnocení předložil předseda soudu při MNV zprávu o jeho činnosti za první čtvrtletí 1965.⁶⁰⁷ Podle ostatních dochovaných dokumentů se dá usuzovat na vítězství lidových soudů při MNV v Mělníku a Kralupech nad Vltavou.

Nikterak obsáhlou se v celokrajském měřítku jevila odvolací agenda proti rozhodnutím lidových soudů. Ta náležela okresním soudům, které ve sledovaném období projednaly celkem 39 odvolání (26 proti rozhodnutí soudů v obcích a 13 na závodech). Ve 13 případech rozhodnutí lidových soudů zrušily a věc jim vrátily k novému projednání a rozhodnutí. Ve 2 případech mělo po zrušení jejich rozhodnutí dojít k postoupení věci jinému orgánu, ve zbytku případů rozhodnutí potvrzena. Předseda krajského soudu v této souvislosti zdůraznil nutnost včasného projednání odvolání s ohledem na skutečnost nemožnosti přerušení promlčecí doby jednoho roku od spáchání provinění.⁶⁰⁸ Prezidium krajského soudu rozhodovalo i o jediné stížnosti pro porušení zákona, již podal samotný předseda tohoto soudu proti rozhodnutí Okresního soudu v Mladé Boleslavi. Okresní soud porušil zákon tím, že na podkladě podaného odvolání zrušil rozsudek lidového soudu v Automobilových závodech n. p., a ve věci sám rozhodl, kdy namísto původně uložené pokuty ve výši 100 Kčs, uložil

⁶⁰⁵ OS Mělník, správní spisy soudu, Kritéria a zajištění soutěže u Místních lidových soudů v okrese Mělník, archivně nezpracováno.

⁶⁰⁶ OS v Mělníku, MLS ČLM, Přípis předsedy OS v Mělníku předsedovi MLS ze dne 1. 6. 1964, archivně nezpracováno.

⁶⁰⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti místního lidového soudu v Mělníku za I. čtvrtletí 1965, archivně nezpracováno.

⁶⁰⁸ Jako příklad bylo uvedeno provinění spáchané 8. 9. 1964, projednávané MLS v Kladně. Proti jeho rozhodnutí bylo podáno odvolání, o kterém okresní soud rozhodl až 25. 8. 1965. Od promlčení tak dělilo provinění bezmála pár dnů.

provinilci napomenutí.⁶⁰⁹ Vzhledem ke zjištění o nedostatečném objasnění věci již ze strany lidového soudu, prezidium zrušilo i jeho rozhodnutí a uložilo mu ve věci znovu jednat a rozhodnout. Ve zkoumaném období měla být u všech lidových soudů ve Středočeském kraji realizována školení jejich soudců, nejčastěji ve čtvrtletním intervalu. V některých okresech, mezi něž patřil i ten mělnický, školení probíhala formou aktivů, tj. společně se soudci vykonávajícími funkci vedle svého zaměstnání. Aktuálně měla ve všech okresech probíhat příprava k proškolení soudců s ohledem na přijetí Zákona č. 58/1965 Sb. Premiantem se v tomto ohledu stal okres Mělník, kde v době sepsání zprávy byly známy již konkrétní termíny školení. Průzkum se dále zaměřil na pomoc věnovanou MLS ze strany ostatních orgánů, zvláště pak na aktivitu patronů z řad soudců okresních soudů, kde odhalil značné rozdíly v její kvalitě napříč okresy.⁶¹⁰ Naopak bezproblémovým se jevila interakce lidových soudů a občanů, kde zpráva konstatovala účast široké veřejnosti na jednáních s vysokou potencií výchovného účinku jako např. krádeží v samoobsluhách. Oproti stavu v roce 1962 se měl i postoj NV k pravidelnému projednávání zpráv o činnosti v jejich obvodech působících lidových soudů. Kvitováno bylo rovněž uveřejňování článků o jednání lidových soudů v okresních novinách a závodních časopisech.⁶¹¹

Z výše citované zprávy vyplývá, že v celokrajském měřítku byla činnost lidových soudů v okrese Mělník hodnocena pozitivně a v některých oblastech dávána i za vzor. Problematikou MLS se v okrese Mělník zabývala dále rada ONV. Ta v únoru 1967 projednala předsedou okresního soudu vypracovanou „Zprávu o činnosti okresního soudu, místních lidových soudů a komisí pro ochranu veřejného pořádku NV v roce 1966“. Ač lidové soudy v pořadí názvu dokumentu figurovaly na druhém místě, fakticky byla informace o jejich činnosti zařazena až na jeho samý konec. Zpráva svým obsahem v podstatě kopírovala tu z minulého roku. I nadále konstatovala v okrese Mělník působení 11 lidových soudů v poměru 4 v obcích ku 7 na závodech, přičemž nejlépe hodnoceným zůstal ten při MNV Mělník, který dle dvakrát ročně prováděných

⁶⁰⁹ Srov. Rozhodnutí presidia krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 6. 1963 sp. zn. To pres 1/63, in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964 uvedené v kapitole 1.6.

⁶¹⁰ Pomoc ze strany okresních soudů měla být i nadále uskutečňována formou patronátu, přičemž vyšší pozornost měla patřit těm nově ustanoveným. Jako účinnou označili pomoc ze strany okresního soudu soudci lidových soudů v okresech Nymburk, Mělník a Kolín. Naproti tomu soudci lidového soudu při MNV v Kladně a Mnichově Hradišti uvedli, že tuto zcela postrádají. Zlepšení situace očekávali u soudu při MNV v Poděbradech, kde byla z jejich strany iniciována změna patrona.

⁶¹¹ SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, i. č. 1328, Zpráva o činnosti místních lidových soudů Středočeského kraje za I. pololetí 1962 ze dne 16. 7. 1962.

prověrek měl vyvíjet „nejlepší činnost“. Pozitivního hodnocení se dále dočkaly soudy při MNV v Kralupech nad Vltavou, Neratovicích a Kostelci nad Labem a u ČSD Kralupy. Naopak ty ostatní byly podrobeny kritice za nedostatečnou „aktivitu v jejich činnosti, jenž je způsobena malým počtem nápadů projednávaných věcí.“ Výslovně byly jmenovány soudy při ČSSS Mělník, PTZ Nelahozeves a Vitana Byšice. Zvláště u soudu při ČSSS Mělník předseda okresního soudu shledal slabou činnost projevující se malým nápadem případů, kdy nepomohla ani pomoc patrona a z tohoto důvodu navrhl zvážit vhodnost jeho dalšího působení.⁶¹² Zpráva dále obsahovala statistické údaje o projednání celkem 190 případů provinění v roce 1966.⁶¹³ Mezi ukládanými opatřeními vévodila pokuta uložená v celkem 60 případech, napomenutí v 35 případech, veřejná důtka ve 21 případech. Ve 14 případech dospěli soudci k názoru o splnění výchovného účelu samotným projednáním věci, pročež žádné z opatření neuložili. Celý dokument završil předseda okresního soudu informací o 3 celkem na příští rok plánovaných školení soudců MLS se zaměřením na ty nově zvolené.⁶¹⁴

Rada ONV Mělník posledně citovanou zprávu projednala na své schůzi v únoru 1967 a předsedovi okresního soudu uložila znovu zhodnotit činnost soudu při ČSSS Mělník a zvážit nutnost jeho další existence.⁶¹⁵ Ten v červnu téhož roku radu informoval o provedení průzkumu u zmíněného soudu, z kterého zjistil evidentní nezájem ze strany státního statku o jeho další fungování. Předseda statku nejenže se nedostavil k okresnímu soudu na poradu, jejímž předmětem mělo být projednání činnosti soudu, ale současně po vypršení dvouletého volebního období soudců vůbec neavizoval ohlášení voleb těch nových. Samotná rozhodovací činnost soudu byla takřka minimální, když v roce 1965 projednal 2 a v roce 1966 3 případy, které mu navíc postoupil okresní prokurátor. Předseda okresního soudu v závěru jím podávané zprávy doporučil zrušení tohoto soudu a s tím spojenou nerealizaci voleb nových soudců. Rada se tímto doporučením na červnovém zasedání však meritorně nezabývala, když předloženou informaci vzala na vědomí toliko jako kontrolu splnění jejího únorového

⁶¹² „Přes pomoc, která byla poskytována MLS při stát. statku Mělník jest s ohledem na malý nápad případů jeho činnost slabá. Z tohoto důvodu bude dále uvažováno, zda jest vhodné tento MLS ponechat i dále v činnosti, či od jeho znovu zvolení ustoupiti.“

⁶¹³ 133 z nich bylo lidovými soudy vyřízeno meritorně, 42 postoupeno jiným orgánům, ve 3 případech řízení zastaveno a ve 12 došlo ke zproštění obvinění. Nejvíce se měli provinilci dopouštět provinění proti socialistickému soužití, a to ve 49 případech, proti socialistickému vlastnictví ve 36 případech, proti pracovní kázní ve 34 případech.

⁶¹⁴ SOA Mělník, ONV Mělník, Zprávu o činnosti okresního soudu, místních lidových soudů a komisí pro ochranu veřejného pořádku NV v roce 1966, archivně nezpracováno.

⁶¹⁵ SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 3 ze schůze rady ONV ze dne 10. 2. 1967, archivně nezpracováno.

usnesení.⁶¹⁶ Rok 1967 byl zároveň posledním, kdy se tématem lidových soudů zabývalo BOV. Konkrétně šlo o projednání dokumentu s názvem „Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku ONV v Mělníku a místních lidových soudů v roce 1967“ předloženého předsedou ONV v Mělníku. Statistické údaje v něm obsažené se vztahovaly k období od počátku roku do 30. 9. 1967, za něž měly lidové soudy v okrese Mělník projednat celkem 184 případů provinění. Ve 140 z nich bylo uloženo opatření, 3 osoby obvinění zproštěny a 41 kauz postoupeno k projednání jiným orgánům, či řízení v nich úplně zastaveno. Nejvíce provinění projednaly soudy v obcích, celkem 122, oproti 62 na závodech. Z celkového počtu projednávaných osob bylo 16 mladistvých. Nejvíce se provinilci měli dopouštět provinění proti socialistickému soužití (57 případů), následovalo provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví (33 případů), proti pracovní kázní (24 případů) a proti majetku v osobním vlastnictví (18 případů). Uložená opatření představovalo 54 napomenutí, 13 veřejných důtek, 67 pokut do 500 Kčs, 2 nápravná opatření. Zcela bez uložení opatření skončily 4 případy. Z hlediska výkonnosti a bezproblémovosti v aplikaci zákona nejlépe hodnocenými soudy zůstávaly ty při MNV v Mělníku, Kralupech, Kostelci a Neratovicích, ke kterým nebyly vzneseny žádné připomínky. Naopak kritizován byl přístup vedení některých závodů a ZV ROH k tam zřízeným lidovým soudům. Značné nedostatky se vyskytly u lidových soudů v ČSD Kralupy a ve Spolaně Neratovice. Dosavadní dobrá práce prvního jmenovaného se měla dařit jen díky velkému úsilí tamního předsedy, avšak i přes jeho snahu mu vedení ČSD nemělo poskytnout žádnou pomoc, a to ani v požadavku na zajištění místnosti pro jednání a přidělení zapisovatelky. Stejná situace měla panovat i v neratovické Spolaně. Nápravu mělo přinést odstranění zjištěných nedostatků za pomoci OV KSČ a OOR.⁶¹⁷ Citovanou zprávu projednalo BOV na svém zasedání konaném 16. 11. 1967, kde ZO KSČ uvedených podniků uložilo poskytování pomoci tamním soudům kontrolovat.⁶¹⁸

Rozdílnost hodnocení lidových soudů v obcích a na pracovištích pramenila z toho, že ty prvně uvedené mohly těžit z výhody materiálního zabezpečení ze strany MNV, ať už se jednalo o poskytování prostor či administrativních pracovníků. Naproti tomu soudy v závodech byly odkázány na vedení podniků, případně odborové a stranické organizace. Již z prvních hodnotících zpráv v roce 1962 vyplývala nechuť

⁶¹⁶ SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 13 ze schůze rady ONV ze dne 30. 6. 1967, archivně nezpracováno.

⁶¹⁷ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 95, karta 86, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku ONV v Mělníku a místních lidových soudů v roce 1967.

⁶¹⁸ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 95, karta 86, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 16. 11. 1967.

některých z nich aktivně činnost soudů na pracovištích podporovat, když se spokojily toliko z jejich formálním ustavením. Navíc lidové soudy ztrácely na konci roku 1967 na svém renomé. Odborný tisk přinášel kritiku celého projektu a otevřeně navrhoval i jejich zrušení. Po odchodu osob, které jejich vznik iniciovaly z mocenských pozic na ÚV KSČ ztrácely i politickou podporu. Okresní stranická organizace celostátně probíraná témata související s koncepcí MLS opomíjela. Všechny jí vypracované zprávy a přijatá usnesení se soustředily toliko na faktickou činnost soudů působících v rámci okresu, aniž by do kritických úvah zapracovaly celostátně probíraná témata. Tak např. ignorovaly otázku dobudování sítě soudů spojenou s nerovným postavením občanů. Dalo by se říci, že BOV udržovalo faktický status quo a čekalo, jak se k problematice MLS postaví strana celorepublikově, aniž by samo chtělo na okresní úrovni cokoli řešit. To podporuje i skutečnost, že po celý rok 1968 se lidové soudy ocitly mimo zájem příslušných ať už stranických či státních institucí. I každoročně podávaná zpráva o činnosti okresního soudu je v tomto roce zcela vynechala. Okresním soudem vypracovaná „Zpráva o činnosti okresního soudu a státního notářství za rok 1967“ na svých 5 stránkách textu vůbec lidové soudy nezmínila, a to ani v pasáži o spolupráci a pomoci okresního soudu jiným orgánům.⁶¹⁹ Až počátkem ledna 1969 adresoval předseda okresního soudu vedoucímu OVV návrh na zrušení lidových soudů při ČSSS Mělník, ČSD a MNV Kralupy. Stalo se tak v souvislosti s připravovanou schůzí Okresní komise pro ochranu veřejného pořádku. Předseda okresního soudu neměl zrovna jednoduchou úlohu, když jak orgány KSČ, tak ONV daly lidově řečeno od lidových soudů ruce pryč. Před tím ho však pověřily koordinací a pomocí v jejich činnosti. Ten tak musel čelit jejich postupnému rozkladu. Všechny 3 v návrhu zmíněné soudy de facto již neexistovaly, když u nich vypršelo volební období jejich soudců a noví zvoleni nebyli. Situace u ČSSS v Mělníku byla zmíněna výše a tuto nepomohlo vyřešit ani osobní jednání předsedy okresního soudu se zástupci ZV ROH státního statku. Ještě v průběhu funkčního období soudců ČSD Kralupy v roce 1967 měly být zjištěny nedostatky zapříčiněné nezájmem vedení podniku a ZV ROH o něj. Předseda soudu si měl opakovaně na tuto situaci stěžovat, a když nebyla zjednána náprava, sám zrušení soudu navrhnout. Jistým překvapením je návrh na zrušení v předcházejících obdobích pozitivně hodnoceného soudu při MNV v Kralupech. Do jeho činnosti zasáhlo vážné onemocnění jeho dosavadního předsedy, jež přestal funkci vykonávat. Od tohoto

⁶¹⁹ SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o činnosti okresního soudu a státního notářství za rok 1967, archivně nezpracováno.

okamžiku se měl u ostatních soudců zájem o výkon funkce velmi zmenšit. Problém se pokusil vyřešit předseda okresního soudu na poradě předsedů MLS a na osobní schůzce s pracovníkem MNV Kralupy. Situací se zabývala i rada MNV v Kralupech, která na svém zasedání v září 1968 doporučila tento soud zrušit. Patron soudu se měl ještě na jednání s funkcionáři MNV pokusit lidový soud v Kralupech zachovat, avšak žádné z jím navrhovaných řešení akceptováno nebylo. Zástupci MNV měli na jednání argumentovat dostatečnou schopností tamní Komise pro ochranu veřejného pořádku k řešení případů spadajících do kompetence lidového soudu. Soudcům, kteří v uplynulém období působili ve funkcích a projevíli by zájem pokračovat, mělo být nabídnuto členství v této komisi.⁶²⁰ Jak vidno do záležitostí souvisejících s MLS již aktivně nevstupovaly stranické orgány.

OVV si na základě podnětu předsedy okresního soudu vyžádalo stanoviska od jednotlivých na činnosti jmenovaných lidových soudů zainteresovaných orgánů. ZV ROH státního statku Mělník písemným sdělením ze dne 31. 1. 1969 požadavek na zrušení tamního soudu zopakoval. Stejně reagoval i ZV ROH kralupského ČSD v písemném sdělení ze dne 13. 2. 1969. Stanovisko rady MNV v Kralupech měl OVV k dispozici již z října předchozího roku. Podle něho dospěla rada MNV k závěru o ztrátě akceschopnosti tamního lidového soudu k provádění příslušné agendy. Po skončení volebního období soudců, kdy 11 věcí zůstalo nevyřízeno, jejich naprostá většina neprojevila, ať už z důvodů zaneprázdnění ve vlastním zaměstnání, nemoci, vyššího stáří a jiných osobních příčin, o pokračování ve funkci zájem. Realizaci voleb soudců pro další období považovala rada MNV za neopodstatněné, když ze zpráv v odborném tisku měl vyplývat požadavek na celkové zrušení MLS. Za těchto okolností požádala o zrušení tamního lidového soudu, s tím, aby projednání napadlých věcí převzala užší Komise pro ochranu veřejného pořádku.⁶²¹ Na květnové schůzi Okresní komise pro ochranu veřejného pořádku byl návrh na zrušení všech zmíněných soudů projednán a radě ONV doporučeno jeho schválení. Následující měsíc předložil vedoucí OVV radě ONV Mělník *„Návrh na zrušení místních lidových soudů při ČSD Loko-depo Kralupy n/Vlt., státním statku Mělník se sídlem v Hoříně a při MěNV Kralupy n/Vlt.“*, jež byl bez připomínek schválen. Všechny uvedené, fakticky již nepůsobící soudy, měly být

⁶²⁰ SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh na zrušení místních lidových soudů ze dne 5. 1. 1969, archivně nezpracováno.

⁶²¹ SOA Mělník, ONV Mělník, Zastavení činnosti Místního lidového soudu v Kralupech n. Vlt, archivně nezpracováno.

formálně zrušeny k 15. 6. 1969.⁶²² Ostatní soudy byly de iure zrušeny až k 1. 1. 1970 v souvislosti s nabytím účinnosti zákona o přečinech, nicméně fakticky svoji činnost ukončily podstatně dříve. Některé z nich (MLS při MNV Mělník a Kostelec nad Labem a při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník) navíc ke konci své činnosti rozhodovaly i přes to, že jejím soudcům vypršelo volebního období a noví zvoleni nebyli. Činily tak zcela v rozporu se zákonem, když ten s vypršením funkčního období soudce spojoval automaticky ztrátu funkce. Jestliže tedy funkční období všech soudců lidového soudu skončilo a noví zvoleni nebyli, nebyl nikdo kompetentní, kdo by mohl v rámci těchto soudů případy řešit a pokud tak činili soudci bez příslušného mandátu, jsou všechna jejich rozhodnutí nezákonná. V ostatních případech lidové soudy zanikly čistě uplynutím volebního období jejich soudců a nezájmem o iniciování dalších voleb. Tak tomu bylo např. u MLS Kaučuk Kralupy, kde v pořadí druhé volební období soudců skončilo v říjnu 1968. Jeho dosavadní předseda o této skutečnosti informoval CZV ROH s upozorněním, že lidový soud „*jako útvar přestal právně existovat*“, protože jeho činnost považuje za ukončenou. Neprojednané a nově příchozí kauzy se rozhodl prozatímně předávat CZV ROH, veškeré dosavadní spisy, rejstříky a razítka pak uložil do trezoru stavební údržby. Současně vedení odborů upozornil, že převážná část členů MLS včetně něj nechce už dále ve funkci pokračovat.⁶²³ Na podkladě tohoto sdělení CZV ROH již volby soudců pro další období neinicioval.⁶²⁴ Naprostý exces předvedl MLS při MNV Neratovice. Ač byly lidové soudy zrušeny zákonem k 1. 1. 1970 a provinění podle zákona o MLS spáchaná před tímto datem měly projednávat již jen NV, senát tohoto lidového soudu se k poslednímu zasedání, na němž projednal 5 případů provinění, sešel ve dvojčlenném složení ještě 11. 2. 1970! Předseda soudu a jeden z jeho kolegů soudců, vedení zřejmě snahou dořešit veškeré soudu v minulém roce postoupené kauzy, se odhodlali ke zcela bezprecedentnímu kroku, když z pozice zákonem zrušeného soudního orgánu činili autoritativní rozhodnutí.

Praktické následky zrušení lidových soudů byly projednávány i na pracovní poradě předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané 29. 12. 1969 u Krajského soudu v Praze. Předseda krajského soudu v souvislosti s jejich zrušením vyjádřil nutnost nalezení konkrétní formy, jak jejím soudcům za dosavadní práci poděkovat s možností

⁶²² SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis ze schůze rady ONV ze dne 6. 6. 1969, archivně nezpracováno.

⁶²³ Z 16 dosavadních soudců, z nichž 6 zastávalo funkci již druhým volebním obdobím, kategoricky odmítlo pokračovat 9 z nich včetně předsedy, naopak vůli pokračovat vyjádřily jen 4.

⁶²⁴ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy nad Vltavou, přípís ze dne 8. 10. 1968, archivně nezpracováno.

jejich převedení do seznamu kandidátů na soudce z lidu u okresních soudů. V této problematice mělo být spolupracováno s ONV. V rámci diskuze předseda Okresního soudu v Příbrami nedoporučil zaslání individuálního poděkování soudcům lidových soudů, neboť tyto přestaly v podstatě existovat již v roce 1968.⁶²⁵ Ten samý předseda v březnu následujícího roku informoval předsedu krajského soudu a své kolegy o neúspěchu aktivu uspořádaném s bývalými soudci MLS, kdy tohoto se měl zúčastnit jejich minimální počet.⁶²⁶ Potřeba dodatečné aktivizace bývalých soudců lidových soudů vyvstala v souvislosti s chystanými volbami soudců z lidu plánovanými na polovinu června 1970, kdy se ukázal naprostý nedostatek jejich kandidátů. Ten byl zapříčiněn jednak nutností mít příslušný kladný posudek od NV a dodatečné schválení od OV KSČ v závislosti na politických prověrkách realizovaných v souvislosti s nastupující normalizací a dále též na ochotě či spíše neochotě řady osob takovou funkci vykonávat.⁶²⁷ Např. v okrese Benešov ze 140 dosavadních soudců z lidu jich s kandidaturou souhlasilo pouze 40. Ani okresy Kladno, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Mladá Boleslav na tom nebyly o moc lépe.⁶²⁸ Konkrétně v okrese Mělník popsal situaci předseda okresního soudu. Podle něj tamní okresní soud potřeboval 120 soudců z lidu, přičemž 90 z těch dosavadních zůstávalo, 10 nových bylo získáno z řad soudců bývalých MLS, 5 ve spolupráci s ONV a zbytek hodlal doplnit rovněž bývalými soudci MLS.⁶²⁹ Jak vidno soudci bývalých lidových soudů se stali žádaným artiklem. Oproti úplným justičním nováčkům určité povědomí o právu a soudním procesu měli. Avšak největší důraz při výběru kandidátů nebyl kladen na jejich odbornost, ale na politickou spolehlivost. Poslední slovo při schválení jednotlivých kandidátů měl OV KSČ, a tak z původně 105 na jisto avizovaných a 15 slibovaných soudců z lidu v okrese Mělník, bylo pro výkon funkce schváleno pouze 80 z nich. Podobná a v řadě případů ještě horší situace panovala i v ostatních okresech, kdy např.

⁶²⁵ OS Mělník, Zápis z pracovní porady předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 29. 12. 1969 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

⁶²⁶ OS v Mělníku, Zápis o operativní poradě předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 16. 3. 1970 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

⁶²⁷ 4. 3. 1970 uložil předseda Krajského soudu v Praze všem předsedům okresních soudů ve Středočeském kraji stanovit počet a provést výběr soudců z lidu okresních soudů a jejich kandidaturu projednat s příslušnými orgány KSČ, NF, ROH a NV.

⁶²⁸ Podle sdělení jednotlivých předsedů okresních soudů v Kladně je potřeba 280 soudců z lidu, 160 zůstává z dosavadních, získáno 55 nových a zbytek bude získán z MLS. V Kutné Hoře je potřeba 100 soudců z lidu, 70 zůstává z dosavadních a další se získávají z MLS, zejména dobře jde nábor u bývalého MLS Čáslav. V Mladé Boleslavi je potřeba 140 soudců z lidu, z dosavadních zůstává 95, nově bylo získáno 25 a chybějících 20 bude získáno z MLS, provádějí se pohovory. V Nymburce je potřeba 175 soudců z lidu, 80 je z dosavadních a probíhá nábor na nové, zejména z MLS.

⁶²⁹ OS v Mělníku, Zápis o operativní poradě předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 20. 4. 1970 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

na Kladně z požadovaných 280 soudců bylo schváleno jen 120.⁶³⁰ Jen pro dokreslení reality nastupující normalizace je možno uvést některé teze předsedy krajského soudu o fungování justice, jako např. o tom, že absolutizování soudcovské nezávislosti brání uplatnění vedoucí úloze strany, kdy: „*čím větší vědu a problémy v tom budeme hledat (myšleno ve vedoucí úloze KSČ, pozn. autora), tím méně ji budeme uplatňovat.*“⁶³¹

Je s podivem, že dnes už si na MLS vzpomene jen málokdo. Dokonce při pátrání po jejich bývalých soudcích se jejich blízcí příbuzní podívovali nad tím, že jejich dnes již bohužel nežijící dědečkové a otcové tuto funkci v minulosti zastávali. Rovněž někteří z oslovených provinilců si na svá odsouzení lidovým soudem jen stěží upamatovali.

⁶³⁰ OS v Mělníku, Zápis o operativní poradě předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 16. 6. 1970 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

⁶³¹ OS v Mělníku, Zápis z pracovní rady předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 29. 12. 1969 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

2.1.1. Rozhodovací činnost MLS při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník

Archivní materiál MLS při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník (ČLM) je vůbec nejúplněji zachovalým ze všech těch, které se k lidovým soudům v okrese Mělník dochovaly. Na rozdíl od všech ostatních totiž kromě vlastních spisů jednotlivých případů, obsahuje i správní spisy soudu, a to za celou dobu jeho existence (1962-1970). Od jeho předání Okresnímu soudu v Mělníku v srpnu 1972 s ním nebylo, alespoň co do obsahu, nikterak manipulováno. Tato skutečnost vyplývá z nálezového stavu z prosince 2018, kdy pevný papírový obal všech tiskovin soudu byl opatřen 2 neporušenými pečetěmi závodu a samotný obsah včetně dvou razítek odpovídal připojenému předávacímu protokolu, na rozdíl např. od materiálů lidových soudů v Kostelci nad Labem a v Kaučuku Kralupy.⁶³² Na základě dochovaných archiválií je možno konstatovat, že prvotní impuls ke vzniku lidového soudu v ČLM vzešel v dubnu 1962 od BOV (viz výše). Až na podkladě stranického zmocnění rozhodl o ustanovení soudu závodní výbor ROH, a to na schůzi konané dne 17. 7. 1962, kde zároveň připravil i personální návrh jeho soudců. Tento návrh předložil k odsouhlasení zaměstnancům závodu a následně provedl schválení kandidátů.⁶³³ Závodním výborem ROH a zaměstnanci závodu vybraní adepti soudcovské funkce museli v další fázi projít dodatečným schválením na půdě BOV, které v případě ČLM žádné námítky proti nominovaným osobám nevznoslo. Nic tedy nebránilo tomu, aby takto vybraní soudci v celkovém počtu 8 (včetně předsedy a místopředsedy) složili dne 19. 10. 1962 do rukou předsedy MNV v Mělníku předepsaný slib. Příslušné dekrety opravňující je k činnosti soudce jim byly předány následujícího dne. Ještě před tím absolvoval zvolený předseda MLS školení u Okresního soudu v Mělníku, aby mohl následně proškolit ostatní soudce na závodě.⁶³⁴ Ze školení předsedů MLS se dochoval ručně psaný zápis, který uvádíme v doslovném přepisu:

⁶³² Tam podle předávacích protokolů z června 1970 měla být obsahem okresnímu soudu předávaných materiálů i 2 razítka soudu, která však nebyla nalezena, a to pravděpodobně i z důvodu, že celý materiál byl pouze svázan, nikoliv zapečetěn.

⁶³³ OS v Mělníku, MLS ČLM, Ustavení MLS při n. p. České loděnice Mělník dne 1. 7. 1962, archivně nezpracováno. Byť je v názvu listiny uvedeno datum 1. 7. 1962, jedná se o překlep, neboť veškeré další listiny uvádějí datum 17. 7. 1962.

⁶³⁴ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva pro CZV-KSČ o zřízení Místního lidového soudu při n.p. České loděnice Praha závod Mělník a jeho činnosti ze dne 18. 1. 1963, archivně nezpracováno.

Školení předs. lid. soudu dne 6.8.62

Zák. 38 60

Pololetní zprávy o činnosti lid. svazku (soudu)

Klady - nedostatky

Obj. rejstřík č.j. M-1/62 zn. spisu. SEV Brno, 1 Máje č. 1

Razítka, Znak kotvy od MNV (1 kulaté st. znak), Místní lidový soud při n.p. Č. Lohň.
[náčres obdelníku] hr

Vyřizovat do 1 měsíce

Vedení závodu odpovídá (volno, potřeby a t d.) závazky) norem)

Odvolení do 15 dnů po nabití mocí práva

Rejstřík 2 x 1 x odeslat okr. soudu

Obeslání provinilého na návratku (v závadě osobně doručit)

Doruč, čj.

Vyrozumění o konání přelíčení zaměst. (rozblas)

Zahájení (bez provinilce) pak ho seznámit zda je srozuměn

Pak kdo je z přítomných bude žalovat, hájit a pracoviště a t d.

Napomenutí provinilce – mluvit k pravdě

Co motiv provinilce k přestupku (znovužít)

Nábrada svědečného – (musí mluvit pravdu)

Výpis z rejstříku trestu (VB)

Provinilec má možnost navrhnout svědka ale až po povolení předsedy

Rozhodnutí: vzor

Vést protokol: kdo vede soud (přítomní, příznání, svědek, rozhodnuto) zajistit podpisy soudců
rozh.) v soudu

Sbírka zák. č. 38/61 částka 16 obj. pro všechny soudce

Knihu „Přestupky a provinění“, obj. 11 ks „Orbis“ 1962

Autorem těchto zápisků je s největší pravděpodobností sám předseda lidového soudu v ČLM. I když jsou jeho poznámky psány značně heslovitě a zkratkovitě, i tak je možno si na jejich základě udělat o školení předsedů lidových soudů autentický obraz. Hned datum zmíněného školení 6. 8. 1962 vyvolává otázku ve vztahu k samotnému předsedovi v tom smyslu, zda se školení zúčastnil jako předseda právoplatný, když do funkce byl sice zvolen již 17. 7. 1962, nicméně predepsaný slib do rukou předsedy

MNV složil až 19. 10. 1962.⁶³⁵ Obsahem školení se stal zákon o MLS, s vyzdvižením povinnosti podávat o činnosti soudu pololetní zprávy a v nich uvádět jak klady, tak i nedostatky v jeho praktické činnosti. Úkolem představitelů lidových soudů bylo objednat formulářový rejstřík vydávaný firmou SEVT⁶³⁶, nikoliv SEV, jak si předseda mylně poznamenal, resp. zajistit vyhotovení dvou úředních razítek soudu – kulatého se symbolem státního znaku a hranatého s nápisem „místní lidový soud při n. p. České loděnice“. Co se týče zmíněných razítek ty nechal na své náklady vyrobít závod a po jejich dodání je měl v držení místopředsedou soudu. Vzhledem k tomu, že se jejich originály uchovaly, je možno reprodukovat jejich otisky:

Místní lidový soud
při n. p. České loděnice Praha
závod Mělník

Nelogická se jeví poznámka „znak kotvy od MNV“. Nabízí se hypotéza chybné domněnky předsedy soudu o umístění znaku závodu (symbolu kotvy zaneseného do ozubeného kola) na razítka soudu s předpokladem jejich obdržení od MNV. Poznámka „vyřizovat do 1 měsíce“ se s největší pravděpodobností vztahuje k požadavku na rychlost vyřizování jednotlivých kauz zakotveného v § 26 odst. 2 zákona o MLS. Další poznámka směřovala k povinnostem vedení závodu, které mělo soudcům poskytnout patřičné volno, jednak na samotnou rozhodovací činnost a jednak na potřebná školení, resp. z vlastních zdrojů financovat chod a materiální potřeby soudu. „Odvolání do 15 dnů po nabití moci práva“ je zmateně zapsaná informace o možnosti podat proti rozhodnutí lidového soudu, ve lhůtě do 15 dnů ode dne jeho vyhlášení, odvolání. V opačném případě, pokud k podání odvolání nedošlo, nabývalo rozhodnutí soudu právní moci. Proč došlo k vlastnímu zmatenému zapsání zmíněné poznámky, již

⁶³⁵ Teprve okamžikem složení slibu mohl soudce MLS, tedy i předseda, vykonávat svoji funkci a od tohoto okamžiku se též počítalo jeho funkční období, srov. § 9 a § 10 zákona o MLS.

⁶³⁶ SEVT – Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, založené v roce 1954. Příslušný tiskopis nesl označení SEVT 19 153 0 Různé č. 153 – rejstřík lidového soudu. V roce 1964 došlo k jeho přečíslování na SEVT 17 167 0 – K. ř. č. (Kancelářský řád číslo) 167.

nezjistíme. Nabízí se však hypotéza, že čerstvě zvolený předseda MLS jeden ze stěžejních právních institutů, tj. nabytí právní moci určitého rozhodnutí, jednoduše vůbec neznal, a tudíž bez odpovídající znalosti slova školitele nepřesně reprodukoval. Další poznámka se vztahovala k nutnosti vedení rejstříků, kam se měly zapisovat povinné údaje o jednotlivých kauzách, a to ve dvou vyhotoveních, tak aby jedno z nich zůstalo u soudu lidového a druhé se zaslalo soudu okresnímu. Dále se školení týkalo obeslání provinilého občana doručenkou, obsahující potvrzení pro odesílatele, že adresát zásilku přijal (návrátka). V rámci závodu měl soud předvolání doručovat osobně, bez použití pošty. Na návratce, popř. potvrzení o převzetí, mělo být vyznačeno datum doručení a identifikace doručovaných písemností podle čísla jednacího konkrétní kauzy. O každém konaném přeličení měli být zaměstnanci podniku vyrozuměni, např. závodním rozhlasem.⁶³⁷ Další poznámky se již vztahovaly k vlastnímu jednání (zasedání) soudu. Zahájení jednání se mělo dít bez provinilce, který měl být až po něm seznámen s předmětem řízení a dotázán, zda je s takto sděleným obviněním obeznámen. Senát lidového soudu měl zjistit přítomnost osob u jednání, zvláště těch, kteří provinilce žalovaly (obviňovaly), resp. ho naopak hájily. Jednání se měly účastnit i provinilcovi kolegové z pracoviště (úzký pracovní kolektiv). Senát neměl zapomenout ani na poučovací povinnost provinilého, aby mluvil pravdu a současně zjišťovat jeho motiv ke spáchání deliktu.⁶³⁸ Poznámka uvedená v závorce „znovužit“ patrně souvisela s posláním soudu zjišťovat okolnosti a povahu jak deliktu, tak provinilce ve vztahu k jeho nápravě a zapojení se zpět do řádného života (znovu žít). Pokud jde o svědky, byl předseda soudu upozorněn jednak na nutnost hrazení náhrady svědeckého a jednak na poučovací povinnost ve vztahu k svědkovi, aby tento vypovídal pravdu. Součástí zjištění mravního profilu provinilce se měly stát i informace o jeho trestní minulosti obsažené v rejstříku trestů. Jeho výpis měl pro potřeby soudu opatřovat příslušný orgán VB. Provinilec mohl v rámci řízení navrhnout svědka, ten však směl svědčit pouze na základě povolení předsedy senátu. Zvláště zdůrazněna byla povinnost vedení protokolu o vlastním jednání s demonstrativním výčtem jeho podstatných náležitostí (informace o složení senátu a přítomných osobách, zadokumentování výpovědi provinilého vč. jeho přiznání a vlastní znění rozhodnutí). Členové senátu neměli zapomenout vyhotovený

⁶³⁷ Na rozdíl od jiných MLS se v případě MLS při ČLM nezachovalo žádné písemné vyrozumění o konání jeho zasedání. Z toho se dá usuzovat, že v závodě byla forma vyrozumívání rozhlasem výlučná.

⁶³⁸ Pokud se v poznámce předsedy objevilo slovo přestupek, je pravděpodobné, že ho školitel skutečně použil. Neměl tím však na mysli přestupek v užším slova smyslu, coby administrativně správní delikt, ale v širším slova smyslu, coby obecné označení pro delikt (protiprávní jednání).

protokol podepsat. Za účelem zvýšení jejich odborné zdatnosti mělo vedení podniku objednat příslušnou částku Sbírkou zákonů s publikovaným zákonem o MLS a dále celkem 11 kusů publikace s názvem „Přestupky a provinění“, vydané nakladatelstvím Orbis v roce 1962. Předseda v rámci školení obdržel i vzor odsuzujícího rozhodnutí včetně mustru pro vedení samotného soudního jednání, jejichž autory byli pracovníci okresního soudu. To bylo pro soudce nově se vytvářejících lidových soudů zvlášť důležité, neboť samotný zákon formální podobu jak rozhodnutí, tak podoby vedení jednání neobsahoval. Okresní soud tak poskytl začínajícím soudcům, v drtivé většině právním laikům, v těchto ohledech cenný návod.

Vzor odsuzujícího rozsudku MLS:

R o z s u d e k

J m é n e m r e p u b l i k y

*Místní lidový soud při n. p. Loděnice Mělník rozhodl dne 6.8.1962 v senátě složeném z předsedy
a soudců*

t a k t o:

Obžalovaný /provinilý/

J o s e f N o v á k

nar. dne 6.8.1900 v Nymburce, dělník, bytem Mělník, čp. 9001,

j e s t v i n n e n

že, dne odcizil z majetku občana J. P. 250,-Kčs, tím, že se vloupal do uzamčené skříňky ve společné šatně

č í m ž e s p á c h a l

provinění proti majetku v osobním vlastnictví dle § 18 odst. 1 zák. 38/61 Sb.

a u k l á d á s e m u z a t o

dle § 31 odst. 1 písm. /c zák. č. 38/61 Sb., p o k u t a ve výši 500,-Kčs, jež se odvede do státního rozpočtu.

O d ů v o d n ě n í .

Z výpovědi obžalovaného soud zjistil, že skutečně se dopustil shora uvedeného jednání, když v nestřeženém okamžiku mu odcizil z uzamčené skříňky shora uvedený obnos. Jeho jednání bylo potvrzeno i výpovědi

svědků Palečka a Novotného, kteří viděli jmenovaného při odchodu ze šaten, když peníze si zasouval do kapsy. Ihned po jeho odchodu byla ztráta peněz zjištěna, když v šatně tu dobu nikdo jiný nebyl.

Při stanovení opatření bylo přihlédnuto k jeho dosavadnímu řádnému životu, k jeho dobré pracovní morálce, dosavadní beztrestnosti. Toto jeho jednání jest vysoce společensky nebezpečné, neboť hrubým způsobem postihl majetek svého spolupracovníka, o kterém věděl, že jest živitelem početné rodiny a uvedené peníze chtěl použít pro svoji obživu. Naproti tomu jmenovaný peníze chtěl zneužít pro svoji potřebu.

Uvedený trest bude postačující pro výstrahu i další ponaučení u obžalovaného, když spolu s veřejným projednáváním splnil výchovný účel.

Poučení : Proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů od jeho vyhlášení / doručení / k okresnímu soudu v Mělníku.

V Mělníku dne ...

Předseda místního lidového soudu

Autoři vzoru se evidentně inspirovali podobou odsuzujícího rozsudku, vyhotovovaném v trestním řízení, jehož náležitosti, na rozdíl od zákona o MLS, přesně specifikoval trestní řád.⁶³⁹ Zatímco požadavek úvodních slov „Jménem republiky“ vycházel přímo ze zákona o MLS⁶⁴⁰, ostatní části (záhlaví, výrok, odůvodnění, poučení) zákon výslovně nezmiňoval. Částečně tento problém řešilo odd. VI Instrukce MS, které nad výše uvedenou formální podobu rozhodnutí vyžadovalo jeho opis označit příslušnou spisovou značkou a otiskem soudní pečeti. Cenným se pro začínající laické soudce musel jevit zejména návod na obsah odůvodnění rozhodnutí. Vzorové rozhodnutí mělo soudce vést ke stručnému a jasnému vyložení prokázaných skutečností a důkazů, o nichž se opírali, popř. úvah jakými se řídili. Výrok o uloženém opatření měl být odůvodněn z hlediska stupně nebezpečnosti trestného činu pro společnost a osobních poměrů provinilce. Částečnou vadu vzoru představovalo uvedené poučení, které mylně informovalo o možnosti opravný prostředek, odvolání, podat přímo Okresnímu soudu v Mělníku.⁶⁴¹ Pracovníci soudu kromě odsuzujícího rozsudku

⁶³⁹ Srov. § 120 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění účinném do 31. 7. 1965.

⁶⁴⁰ Srov. § 7 zákona o MLS.

⁶⁴¹ Dle díkce § 33 odst. 1 zák. o MLS se odvolání podávalo předsedovi lidového soudu nebo jeho zástupci. Pokud by bylo skutečně podáno okresnímu soudu, tento by byl povinen ho odeslat předsedovi MLS.

vypracovali novým soudcům i vzor toho zprošťujícího. I zde se jim inspirací stala podoba obdobného rozhodnutí v trestním řízení. Kromě vzoru rozhodnutí jim připravili i mistr pro vedení jednání. To bylo zvláště důležité, když nikdo z nových soudců neměl právnické vzdělání a sám zákon o MLS tuto problematiku detailně neupravoval.⁶⁴² Na druhou stranu vyžadoval, aby jednání probíhalo důstojně, což muselo být spojeno s určitou alespoň základní představou o jeho podobě, minimálně v otázkách, jak jednání zahájit, jakým způsobem provádět důkazy a jak rozhodnutí vyhlásit. Pracovníci soudu se při zpracování vzoru programu jednání opět inspirovali v trestním řízení, když v podstatě vyšli z podoby hlavního líčení detailně upraveného v trestním řádu.⁶⁴³

Vzor programu jednání senátu MLS:

Zahajují jednání MLS v n.p. Loděnice Mělník

Dnešního dne bude projednáváno provinění občana

pro provinění dle § ... zák. č. 38/61 Sb., jebož se dopustil tím, že

Má někdo z přítomných dotaz, připomínku.

Pane ... dle oznámení VB jste se dopustil sbora jmenovaného provinění. Jest třeba aby jste před MLS vypovídal dle pravdy, na což bude vzat zřetel při výměře trestu. – ke strojovému textu ručně připsána poznámka: „Obč. průkaz – konstatování“

Vypovězte dle pravdy skutkovou událost.

/Otázky doplňující ze strany předsedy a soudců/

Výslech svědka :

Pane byl jste předvolán jako svědek k MLS ve věci obžalovaného /provinilého/ X. Y. Vaší povinností jest vypovědět vše dle pravdy jinak by jste se dopustil trestného činu keřivé výpovědi. Vaše výpověď má posloužiti soudu ke zjištění pravdy.

/Otázky ze strany soudu/

Dále se budou konstatovati důkazy a to: / charakteristika, posudky, trestní rejstřík, případně výpovědi ostatních svědků/ -.

Obžalovaný /provinilý/ máte ještě něco k senátu, otázku, chcete doplnit svojí výpověď, navrhujete výpověď dalších svědků?

⁶⁴² Srov. §§ 29 a 30 zákona o MLS.

⁶⁴³ Srov. § 203 a násl. Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění účinném do 31. 7. 1965.

Má někdo z přítomných dotaz. Chce se někdo vyjádřit k činnosti obžalovaného.

/V případě společenského obháje dáti závěrečné slovo jemu/ -.

soud se odebere k poradě

Porada: Řešit otázku viny, otázku trestu dle osoby pachatele, zavinění, společenské nebezpečnosti jeho jednání

Po poradě se senát vrátí a vynese ve stoje enunuciát rozsudku tj. až po odůvodnění. Toto pak přečte předseda senátu již v sedě/ -.

Po přečtení a zdůvodnění poučení o právo odvolání.

Nakonec beseda s přítomnými.

Na samém konci vzoru ručně připsána poznámka: Podle podepsaných předvolánek konstatuji, že všichni

provinili a svědci byli řádně předvoláni –

Ručně připsaná poznámka svědčí o tendenci k většímu formalismu jednání soudu, než jeho tvůrci původně zamýšleli. **Pracovníci** okresního soudu neměli v tomto ohledu snadnou úlohu, když museli vypracovat vzor pro soudní jednání, jednak tak, aby příliš laické soudce nezatěžovalo a jednak tak, aby splnilo alespoň elementární formální požadavky na jeho vedení. Jak jsme již uvedli, nikdo z 8 zvolených soudců neměl právnické ani jiné vysokoškolské vzdělání, a tak 7 mužů a 1 žena se nových funkcí ujali doslova stylem hození neplavce do vody. Bohužel příslušné návrhy na jejich jmenování se nedochovaly, a tak kromě jmen nejsou o nich bližší informace k dispozici. Výjimku tvoří ti, kteří v mandátu pokračovali i v dalším volebním období a u nichž se příslušný návrh v archivu BOV dochoval (viz dále). Za první rok své existence soud v ČLM projednal celkem 5 případů, a to ve 2 zasedáních konaných v listopadu 1962. Historicky jeho první zasedání se uskutečnilo ve středu 21. 11. 1962 po 14. hodině v místnosti civilní obrany závodu.⁶⁴⁴ Jednalo se o případ 25letého P. P., stříhače kovů, jenž v srpnu odcizil 20,5 kg železa v hodnotě 28,70 Kč. Toho při pokusu ho ze závodu odnést přistihl okrskový zmocněnec VB.⁶⁴⁵ Plán, jak si opatřit materiál na stavbu rodinného

⁶⁴⁴ OS v Mělníku, MLS ČLM, Předvolání k zasedání MLS ze dne 19. 11. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁴⁵ Okrsková služba byla chápána jako základní článek organizace VB. Vykonaávali ji tzv. okrskáři, tj. příslušníci SNB působící na určitém vymezeném území (okrsku). Výhodou bylo, že měli mnohem detailnější znalost místních poměrů ve vztahu k na území okresu páchané kriminalitě a osobám pachatelů. Okrskáři měli rovněž vybudovanou i síť tzv. důvěrníků, kteří je informovali o páchání trestné činnosti na území okresu a jejich pachatelích. K činnosti okrskových zmocněnců blíže: Tajný rozkaz Ministra vnitra ze dne 28. 11. 1955 č. 193.

domu, spočívající v přenesení železa k plotu podniku na neobydlené straně přilehlé k řece v době pracovní směny, a po jejím skončení jeho přetažení přes plot, zřejmě nevyšel z důvodů zvýšené kontroly závodu. Jak jinak si vysvětlit skutečnost, že jakmile krátce před půlnocí začal P. P. železo přes plot tahat, v tom samém okamžiku nad ním stál příslušník VB. Ať už příslušníka SNB na pokus o odcizení železa někdo upozornil nebo se jednalo jen o jeho osobní agilitu, nebylo to určitě věcí náhody. Podnik ČLM dlouhodobě trápily krádeže materiálu, a proto se lze domnívat, že nad závodem panoval v tomto směru zostřený dohled, jenž se stal P. P. osudným.⁶⁴⁶ Případ si převzalo OO VB Mělník, které ho po provinilcově výslechu se závěrem o možnosti celou záležitost vyřešit projednáním na půdě odborové organizace postoupilo ZV ROH ČLM. Ta se však rozhodla případ, prostřednictvím Oddělení zvláštních úkolů (OZÚ), postoupit coby provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví na pracovišti ustavenému lidovému soudu. Značnou agilitu v celé věci prokázal referent OZÚ a místopředseda MLS v jedné osobě. Ten ještě před sepsáním „oznámení o provinění“ opětovně P. P. vyslechl, a nutno podotknout, že mnohem důkladněji než samotný příslušník VB. Vypracované oznámení následně předložil k podpisu závodnímu řediteli a věc osobně soudu postoupil. Dalo by se očekávat, že P. P. bude v předtuše jednání soudu zpytovat svědomí, opak byl však pravdou, když ještě v listopadu stačil odcizit spoluzaměstnanci náramkové hodinky. Případu krádeže se ujal opět referent OZÚ, jenž ve věci realizoval vlastní vyšetřování, vyslyšel svědky, z jejichž výpovědí, a hlavně z doznání samotného P. P., dospěl k rozhodnutí celou věc, coby provinění proti majetku v osobním vlastnictví, předat MLS. Samotné jednání soudu bylo naplánováno poměrně narychlo, když předvolánky k jednání byly vyhotoveny teprve 2 dny před jednáním. Pikantnost případu představovala osoba předsedy senátu soudu, jímž nebyl nikdo jiný než onen referent OZÚ, který případ vyšetřoval. Vzhledem k důkazní situaci nebylo nutno nikterak složitě vinu P. P. prokazovat. Ten během krátkého časového úseku spáchal celkem 2 provinění, nejprve proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1 zákona o MLS a poté i proti majetku v osobním vlastnictví podle § 18 odst. 1 téhož zákona. Rozhodovací činnost senátu se tak zaměřila hlavně na udělení sankce. Vzhledem k dobrému pracovnímu hodnocení, dosavadní deliktní bezúhonnosti a kladnému poměru P. P. k socialistickému zřízení přistoupil senát k udělení veřejné důtky. Ta měla být po dobu 7

⁶⁴⁶ Jak se při následné inventuře zjistilo, odcizené železo pocházelo ze zásilky HOZ Praha vzaté do příjmu v listopadu 1961 v celkové váze 205 kg a z tohoto množství celkové manko činilo 178 kg! Odečteme-li 20,5 kg., zadržovaných v projednávaném případě, tak 157,5 kg z celkem 205 kg stále scházelo.

dnů uveřejněna na nástěnných novinách v závodě a v závodním časopise. V rozporu se zákonem však senát provinilci uložil zároveň: „opatření soudružské záruky za účelem výchovy po dobu 1 roku, podložené závazkem úseku ROH.“⁶⁴⁷ K takovému postupu však nebyl oprávněn, neboť zákon v taxativním výčtu opatření, které mohly lidové soudy provinilcům ukládat, „soudružskou záruku se zkušební dobou“ neobsahoval.⁶⁴⁸ Toto kvazi opatření se do výroku rozhodnutí dostalo na základě soudu doručeného zápisu ze schůze užšího kroužku starších pracovníků střediska, ve kterém P. P. působil. Kromě samotného provinilce se zmíněné schůze zúčastnil i referent OZÚ. Nejbližší spolupracovníci P. P. se rozhodli za něj poskytnout záruku se zkušební lhůtou, ve které měl osvědčit svůj závazek vést řádný a bezúhonný život. Za této situace navrhli případ pokládat za vyřízený a soudu ho již nepředávat. Do věci se nejspíše vložil tajemník OZÚ, který takový postup odmítl. Jak jinak si vysvětlit skutečnost, že zmíněná schůze se uskutečnila 19. 11. 1962 v dopoledních hodinách, a ještě týž den vyhotoveny předvolání k zasedání MLS, kterému tento referent předsedal.

Po formální stránce se dá písemnému vyhotovení rozhodnutí soudu vytknout absence skutkové věty ve výroku jinak bezvadně strukturovaném rozsudku.⁶⁴⁹ Popis skutku, tzv. skutkovou větu rozhodnutí, obsahovalo až jeho odůvodnění. To je v celku zarážející, neboť obě oznámení o provinění, jež koncipoval referent OZÚ, skutkovou větu obsahovala a není tak jasné, proč ji senát, jemuž tento referent předsedal, ve svém rozhodnutí vynechal. V této souvislosti je třeba připomenout, že soudci měli navíc k dispozici, skutkovou větu obsahující, vzor rozhodnutí. Vadu rozhodnutí představovalo i poučení, které nepřesně avšak v souladu se vzorem rozhodnutí, informovalo o možnosti opravný prostředek, odvolání, podat přímo Okresnímu soudu v Mělníku (viz výše). Ihned po vynesení předchozího rozhodnutí se senát v nezměněném složení zabýval skutkově obdobnou kauzou 23letého zámečníka. Ten se pro změnu pokusil ze závodu odcizit 8 kg laku v ceně 172 Kčs, aby pomohl opravit byt švagrovi. Při tomto počínání ho přistihl člen ostrahy závodu. Oproti předchozímu případu byl tento řešen zcela plně v gesci OZÚ, kdy jeho tajemník provedl výslechy, jak všech svědků, tak provinilce, na kterého si současně vyžádal i posudek. Vzhledem k tomu, že se jednalo o člena KSČ, posudek vypracoval výbor ZO KSČ. Ten ho charakterizoval jako politicky neaktivního

⁶⁴⁷ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M2/62 ze dne 21. 11. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁴⁸ Srov. § 31 odst. 1 zákona o MLS.

⁶⁴⁹ Po nadpisu „Rozsudek jménem republiky“ následovalo záhlaví rozsudku, ve kterém byly uvedeny informace o složení senátu a datu konání jednání. Výroková část obsahovala veškeré relevantní informace k osobě provinilce, následovala právní věta v podobě kvalifikace skutku a druh uložené sankce. Po výrokové části následovalo odůvodnění rozhodnutí a na závěr též poučení o opravném prostředku.

člena strany, vynechávající pod různými výmluvami její schůze, po pracovní stránce pak jako nedůsledného pracovníka se sklony k lajdáctví.⁶⁵⁰ Případem se zabýval i ZV ROH, který ho doporučil předat k vyřízení kárné komisi závodu. Dále probíhala kauza v podstatě přes kopírák té předchozí, když poslední slovo měl tajemník OZÚ, který dne 19. 11. 1962 vypracoval příslušné oznámení o provinění, které následně předložil k podpisu závodnímu řediteli a věc soudu osobně postoupil. Ten skutkově nijak složitou věc právně kvalifikoval jako provinění proti socialistickému vlastnictví, za což jejím pachateli uložil: „*napomenutí s veřejným oznámením v závodním časopise.*“ Při uložení opatření senát částečně pochybil, když ho sice označil jako napomenutí, ale z dikce, jakým ho formuloval, se v podstatě jednalo o veřejnou důtku.⁶⁵¹ Po formální stránce lze rozsudku vytknout ty samé nedostatky jako v předchozím rozhodnutí.⁶⁵²

Další zasedání soudu se konalo přesně za týden ve středu 28. 11. 1962 od 14. hodin. Na programu byly celkem 3 kauzy, týkající se 4 provinilců. Všechny rozhodoval stejný senát, kde oproti minulému týdnu zasedli 2 noví soudci, včetně jediné ženy mezi nimi, nezměněn zůstal jen post jeho předsedy. Jako první byl na pořadu případ 2 dělníků 29 a 19letého, kdy ten starší z nich odcizil ze skříňky mistra 2 kusy technického filcu v hodnotě 52 Kčs a ten mladší mu je pomohl ukrýt. V momentě, kdy mistr krádež zjistil, obrátil se přímo na tajemníka OZÚ, který započal s jejím vyšetřováním. Vzhledem k tomu, že starší z provinilců se již obdobného jednání v minulosti dopustil, padlo na něj ihned podezření, které definitivně potvrdil nález odcizeného filcu ve skřínce jeho mladšího kolegy. Po sepsání protokolů o výpovědích provinilců a svědků a po obdržení příslušných posudků⁶⁵³, předal tajemník OZÚ celou kauzu k projednání lidovému soudu. Ten staršího provinilce uznal vinným ze spáchání provinění proti socialistickému vlastnictví a udělil mu veřejnou důtku s vyvěšením na nástěnných novinách v závodě po dobu 7 dnů. Naproti tomu mladšího provinilce ve výroku rozhodnutí provinění zprostil, aby v jeho odůvodnění uvedl, že se sice provinění proti socialistickému vlastnictví dopustil, ale k tomuto byl sveden starším kolegou, a proto je

⁶⁵⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, Posudek Výboru ZO KSC ze dne 22. 10. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁵¹ Opatření napomenutí se vykonávalo pouhým vyhlášením rozhodnutí, popř. doručením jeho písemného vyhotovení provinilci, který nebyl jednání přítomen. Jednalo se o formu osobního apelu na provinilce, jež neměla být prezentována veřejně. Pro případy, kdy soud uznal za vhodné, kauzu prezentovat i veřejně, zákon zavedl opatření veřejné důtky.

⁶⁵² OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M4/62 ze dne 21. 11. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁵³ Zatímco mladší z provinilců byl hodnocen jako „*dobrý pracovník*“, ten starší jako „*nezdravě sobecký se snahou vybírat si lepší práci*“, nerespektující mistra a svým chováním představující špatný příklad pro ostatní pracovníky.

třeba od dalšího stíhání upustit.⁶⁵⁴ Zde však senát vážně pochybil, když zproštění provinění přicházelo v úvahu jen v situacích nemožnosti provinilci vinu dokázat.⁶⁵⁵ V tomto případě se přímo nabízela možnost věc toliko projednat a provinilci žádné opatření neukládat.⁶⁵⁶ O tom, že stejný senát uměl institut zproštění provinění aplikovat správně svědčí případ 45letého úředníka závodu viněného z odcizení balonového pláště a aktovky v mělnické restauraci. Zatímco on zastával verzi, že zmíněné propriety odnesl z restaurace omylem, jejich skutečný vlastník byl přesvědčen, že tak učinil zcela záměrně s jasným úmyslem tyto odcizit. Poškozený ho ještě též večer v bydlišti vyhledal, kde mu zmíněný úředník všechny věci dobrovolně vydal. Případ je zajímavý i osobní iniciativou poškozeného, který 3 dny po incidentu učinil písemné oznámení o celém případě ZV ČLM, kde orgány závodu žádal o zjednání nápravy. Byť spis další informace neobsahuje, dá se usuzovat, že byl závodem kontaktován s doporučením podat trestní oznámení.⁶⁵⁷ Na základě výsledků všech zainteresovaných osob dospěl vyšetřovatel VB k závěru o úmyslném jednání úředníka, když toto kvalifikoval jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví a jako takové ho postoupil k projednání lidovému soudu příslušnému podle místa výkonu práce provinilce. Jeho senát na rozdíl od vyšetřovatele dospěl k závěru: „že z dosud známých skutečností nevyplývají dostatečné důkazy o tom, že obviněný měl skutečně v úmyslu se baloňáku a aktovky za účelem přivlastnění zmocnit.“ Z těchto důvodů senát ve věci vynesl zprošťující rozsudek. Z formální, stylistické a věcné stránky rozhodnutí se nelze ubránit dojmu o zásahu osoby s právním vzděláním a praxí do jeho vyhotovení. Rozsudek nejenže obsahoval všechny formální náležitosti věc. popisu skutku, ale i velmi precizně formulované a na lidový soud i nezvykle dlouhé odůvodnění, jež nejenže hodnotilo veškeré provedené důkazy, ale obsahovalo i odborné právní termíny.⁶⁵⁸ Jako pravděpodobná hypotéza se jeví konzultace rozhodnutí s patronem soudu zvláště, když tuto kauzu nebylo lze po skutkové stránce označit zrovna za jednoduchou.⁶⁵⁹

Předmětem další projednávané kauzy se stala krádež peněženky s hotovostí 30 Kčs na pracovišti, jíž se dopustila 42letá svačínářka. Ta využila nepozornosti kolegyně a

⁶⁵⁴ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M3/62 ze dne 28. 11. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁵⁵ Srov. § 32 odst. 1 zák. o MLS.

⁶⁵⁶ Srov. § 31 odst. 1 věta 1. a 2. zák. o MLS.

⁶⁵⁷ Tato verze je podporována tím, že v samotném oznámení ze dne 23. 7. 1962 se poškozený přímo zmiňuje, že ve věci původně podání trestného oznámení zvažoval, ale nakonec zvolil tuto formu, aby již následující den v odpoledních hodinách trestní oznámení na OO VB Mělník podal.

⁶⁵⁸ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M1/62 ze dne 28. 11. 1962, archivně nezpracováno.

⁶⁵⁹ Veškerými důkazy byly toliko 2 navzájem se vylučující výpovědi obviněného a poškozeného, přičemž skutkový děj žádnou z nich nevylučoval.

jí odloženou peněženku zcizila. Pachatelku pomohla až po měsíci odhalit v podstatě náhoda, když během její nepřítomnosti na pracovišti, byla odcizená peněženka nalezena mezi jejími věcmi. Případ si převzal tajemník OZÚ, kterému se ona svačínářka ke krádeži přiznala. Senát lidového soudu měl v této kauze jednoduchou úlohu, když její jednání posoudil jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví a provinilé uložil veřejnou důtku, jež měla být po dobu 7 dnů uveřejněna na nástěnných novinách a v závodním časopise. Zároveň ZV ROH doporučil změnu pracoviště jmenované v rámci závodu.⁶⁶⁰ Tímto případem se rozhodovací činnost MLS pro rok 1962 vyčerpala. V únoru následujícího roku podal předseda soudu zprávu o jeho činnosti za rok 1962. Kromě dobových frází o potřebnosti lidových soudů a informací o jeho personálním složení se ve zprávě zabýval praktickou činností soudu. V této části, shrnující statistiku projednaných případů, se však dopustil mnoha faktických nesrovnalostí, např. když uvedl, že v roce 1962 soud projednal: *„celkem 5 případů, z nichž dva byly MLS postoupeny OOVB Mělník a okresním soudem v Mělníku, další tři byly zpracovány závodem.“* Ve skutečnosti žádný z případů k projednání okresní soud nepostoupil. Stejně tak informace o uložení opatření byla zavádějící, když uváděla uložení 1 napomenutí a 3 veřejných důtek. Již pouhým logickým kalkulem bylo lze dospět k nesrovnalosti, kdy by v 5 případech soud ukládal jen 4 opatření. Tím jedním chybějícím údajem bylo zproštění provinění u 19letého spolupachatele krádeže filcu, jež pisatel zprávy nevzal vůbec v potaz. To, že lidový soud v prvním roce své existence ukládal jen 2 nejmírnější druhy opatření, zdůvodnil jeho předseda snahou o generální prevenci, jež měla být: *„zaměstnancům pro výstrahu i další ponaučení a splnit tak výchovný účel“*, aby vzápětí konstatoval, že: *„výchovný charakter uložených opatření se projevil jako účinný prostředek ve výchově zaměstnanců.“* Toto tvrzení opíral o porovnání množství případů drobného poškozování národního majetku v závodě, kdy po ustanovení MLS a projednání shora uvedených případů, shledal jejich znatelný úbytek. K samotnému jednání soudu vyzdvihl projednávání případů za účasti zaměstnanců, kdy po každém vynesení rozsudku měla následovat beseda. Z té měl ve všech případech vyplynout souhlas s vyneseným rozsudkem. Předseda soudu rovněž kvitoval pravidelnou rotaci soudců při zasedání. Tím se podle něj měli všichni u jednání prostrídat a osvojit si tak potřebné znalosti. Toto tvrzení se však nezakládalo na pravdě,

⁶⁶⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M5/62 ze dne 28. 11. 1962, archivně nezpracováno. Otázkou je proč sám senát v rámci opatření nenařídil její přeložení na jiný pracovní úsek, zvláště když to v posudku provinilé navrhoval i samotný ZV ROH. Místo toho zvolil formu doporučení nota bene naprosto nevhodně umístěnou do výroku rozhodnutí.

když z celkem 8 soudců v 5 projednávaných kauzách zasedlo v senátech pouze 5 z nich nota bene vždy za předsednictví tajemníka OZÚ. Kromě ve skrz pozitivních poznatků zmínil předseda i 2 negativní. I když v úvodu zprávy vyzdvihl „*těsnou spolupráci*“ MLS se závodními složkami, vzápětí si informací o tom, že ZV ROH dosud nereflektoval opakované žádosti soudu o přidělení schopné sekretářky, protirečil. Absence administrativní pracovnice soudu měla zapříčinit základní potíže při vyřizování písemností a zápisů z jednotlivých jednání. Směrem k Okresnímu soudu v Mělníku pak vyslal požadavek obnovení pravidelných školení soudců, tak aby se zvýšila jejich úroveň a mohla být ku prospěchu další činnosti soudu.⁶⁶¹

Okresní soud uvedený požadavek vyslyšel v září 1963, kdy přímo v závodě ČLM uskutečnil školení soudců tamního lidového soudu. Jak je patrné z dochovaného zápisu, z celkového počtu 8 soudců se na školení, vedeného patronem soudu, nedostavila celá polovina, a to včetně samotného předsedy. Dvouhodinové školení nebylo nikterak tematicky obsáhlé. V čase mezi 12. a 14. hodinou jeho drtivou většinu zabrala otázka regresivního nároku uplatňovaného OÚNZ v případě ublížení na zdraví. Soudci se s tímto problémem setkali poprvé v případě 23letého dělníka svářeče, který měl v červnu 1963 úderem do břicha způsobit těhotné zaměstnankyni závodu zranění vyžadující si lékařské ošetření a následnou 14denní pracovní neschopnost. O případ se z titulu regresivní náhrady, za náklady vynaložené na léčbu poškozené, zajímal OÚNZ. Ten se opakovaně soudu na stav věci dotazoval. Soudcům nebylo jasné, zda mají o tomto nároku taktéž rozhodovat. Patron, sám soudce okresního soudu, jim vysvětlil, že regres jako takový uznává Regresivní komise OÚNZ v Mělníku a lidovému soudu k rozhodnutí nepřisluší. Pokud jde o zmíněný případ, počínání zmíněného dělníka kvalifikovalo OO VB jako provinění proti socialistickému soužití a jako takové ho 18. 9. 1963 postoupilo MLS při ČLM, kde měl dotyčný pracovat. Ten však již 13 dní před tím pracovní poměr v závodě rozvázal, pročež bylo oznámení postoupeno dále MLS místně příslušnému podle jeho místa pobytu, tj. tomu při MNV Mělník. Bohužel kompletní spisový materiál tohoto soudu se nedochoval, a tak se o pokračování případu dozvídáme pouze z kopie jeho rejstříku. Tam uvedený záznam případu je však dosti matoucí, když podle něj měl shora uvedenou kauzu tomuto soudu postoupit až 23. 1. 1964 nota bene Okresní soud v Mělníku. Bez příslušného spisu se můžeme jen domnívat, jak na přímo postoupený spis lidovému soudu při MNV Mělník doputoval k

⁶⁶¹ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti Místního lidového soudu v r. 1962, archivně nezpracováno.

tomu okresnímu a zpět.⁶⁶² Jisté je jen, že celý případ pro bývalého zaměstnance ČLM skončil v únoru 1964 udělením napomenutí.⁶⁶³ Druhým na školení řešeným tématem se staly množící se případy neoprávněných pracovních absencí a nalezení metody, jak tyto právně kvalifikovat. Soudcům lidového soudu činilo potíže rozlišení mezi proviněním proti pracovní kázní, resp. trestným činem příživnictví. Patron soudu jim v tomto ohledu doporučil takové případy řešit prvotně formou předběžné konzultace s ROH. Teprve pokud by odborová organizace ve své preventivně výchovné činnosti nápravu nesjedнала, měly být takové případy posouzeny již jako provinění a projednány lidovým soudem. V úplně krajním případě, kdy by ani odsouzení lidovým soudem k nápravě provinilce nepřispělo a tento ve svých absencích pokračoval, mělo být takové jednání kvalifikováno jako trestný čin příživnictví a jako takové řešeno okresním soudem. Posledním bodem programu se stala problematika požívání alkoholických v pracovní době: „zejména používání více stupňového piva od Cinku.“ Patron v této otázce doporučil o pomoc požádat protialkoholickou komisi MNV a jejím prostřednictvím zjednat nápravu u vedení RaJ.⁶⁶⁴ Na samý konec vyzval k nutnosti vyšší účasti soudců na školení.⁶⁶⁵

V roce 1963 lidový soud ve 3 zasedáních, konaných v únoru, březnu a listopadu projednal celkem 6 případů, přičemž ve 3 z nich se jednalo o provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, v 1 případě o provinění proti majetku v osobním vlastnictví a ve zbylých 2 o provinění proti socialistickému soužití. V tomto roce se do rozhodovací činnosti zapojil další soudce, a tak zbývali již jen 2 z 8, kteří se doposud na rozhodovací praxi nepodíleli. I tak je možno vyzorovat rozdílný přístup senátů směrem k ukládání opatření za takřka identická jednání. Zatímco v únoru si 52letý lakýrník vysloužil za krádež 20 kg mazlavého mýdla v hodnotě 80 Kčs od soudu veřejnou důtku, v listopadu 28letému montéru byla za krádež instalatérského materiálu v hodnotě 250 Kčs udělena pokuta ve výši 150 Kčs. I přesto, že oba pracovníci spáchali identické provinění, měli

⁶⁶² Jedinou legální možností, jak k tomuto postupu mohlo dojít je, že MLS Mělník postoupený spis dále postoupil podle § 32 odst. 3 zákona o MLS okresnímu prokurátorovi se závěrem, že je jednání onoho svářeče trestným činem. Prokurátor se s tímto názorem ztotožnil a podal k okresnímu soudu obžalobu. Ten ji v rámci předběžného projednání projednal a podle § 188 odst. 1 písm. b) nebo c) tr. řádu rozhodl věc postoupit MLS Mělník s tím, že se jedná buď o trestný čin menší nebezpečnosti pro společnosti, resp. provinění. Právní kvalifikaci postupovaného skutku nelze z dochovaného materiálu zjistit, nicméně podle uloženého opatření se dá odhadovat, že se jednalo o provinění.

⁶⁶³ OS Mělník, kopie rejstříků MLS při MNV Mělník, sp. zn. 4/64.

⁶⁶⁴ U Cinků byl název restaurace nacházející se přímo naproti loděnicím. RaJ byla zkratka pro Restaurace a jídelny, národní podnik. Konkrétní podniky zřizovaly místně příslušné NV.

⁶⁶⁵ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zápis o školení členů MLS ze dne 18. 9. 1963 v závodě, archivně nezpracováno.

výborné pracovní hodnocení, činu litovali a senáty se až na jednoho soudce nezměnily, byly uděleny rozdílné sankce.⁶⁶⁶ Druhý případ je zajímavý i osobou provinilého montéra, jenž nebyl zaměstnancem ČLM, nýbrž Československých naftových motorů Praha, n. p., toho času s místem výkonu práce v loděnicích. Z dikce § 12 odst. 1 písm. a) zákona o MLS by k projednání provinění byl místně příslušný MLS provinilcova zaměstnavatele. To si uvědomil i tajemník OZÚ, jenž případ vyšetřoval a problém příslušnosti řešil telefonickým dotazem na předsedu MLS závodu naftových motorů. Ten mu sdělil: „*že není námitek proti uskutečnění provedení zasedání MLS v Mělníku. Jest třeba pouze, aby účast ostatních montérů příslušného závodu byli přítomni zasedání, aby případ byl ponaučením pro ostatní ve smyslu prevence.*“⁶⁶⁷ Stejný senát jako ve druhém uvedeném případě se v ten samý den ještě jednou krádeží instalátérského materiálu tentokrát v hodnotě 29,50 Kčs zabýval. Obviněným se stal 33letý zámečník, kterého při pokusu materiál ze závodu odnést přistihla závodní stráž. Vzhledem k jeho dosavadní bezúhonnosti a malé hodnotě škody se senát rozhodl dát na doporučení ZV ROH a vedení závodu a celou věc uzavřít pohovorem s provinilcem za účasti předsedů ZV ROH, CZV KSČ a MLS.⁶⁶⁸ Z výše uvedeného je patrné, že kritériem pro udělení druhu opatření se pro soudce stala výše škody a též povaha provinění, stejně tak věk provinilce. Jak jinak si vysvětlit, že tentýž senát při projednávání provinění proti majetku v osobním vlastnictví, uložil 17letému uční za odcizení celkem 340 Kčs ze skříněk spoluzaměstnanců veřejnou důtku. Nutno podotknout, že ani jeho kádrové hodnocení nepatřilo k zrovna nejlepším, když ho charakterizovalo jako osobu: „*páskovského jednání, vystupování a chování*“, která „*navštěvuje restaurace a taneční zábavy, kde se stýká s kamarády, kteří též nepoužívají dobrou pověst na veřejnosti.*“ K jeho nápravě měla přispět i ZO ČSM, kterou soud v odůvodnění vyzval k většímu dohledu a věnování se provinilému. Dobře míněná snaha po nápravě mladistvého učně však na úrodnou půdu bohužel nepadla. V červnu téhož roku soud od VB obdržel oznámení, že se v té době již 18letý učeň opětovně provinění proti osobnímu vlastnictví dopustil. Vzhledem k jeho recidivě v krátkém čase se lidový soud odmítl případem zabývat a předal ho k posouzení okresní prokuratuře. Ta pak v jeho jednání shledala trestný čin krádeže dle § 247 odst. 1 tr. zákona, za kterýž

⁶⁶⁶ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spisy M1/63 a M4/63, archivně nezpracováno.

⁶⁶⁷ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M4/63 Záznam o povolení okresního lidového soudu, archivně nezpracováno.

⁶⁶⁸ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M5/63, archivně nezpracováno.

byl Okresním soudem v Mělníku odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu v trvání 2 let.⁶⁶⁹

Ne všechny případy krádeží v podniku řešil jako provinění tamní lidový soud. Klíčovou roli v jejich selekci sehrával tajemník OZÚ. Ten se ujal i vyšetřování případu 2 dělníků (20 a 25letého), kteří se v říjnu 1963 pokusili ze závodu odcizit 2 plechovky fermeže v hodnotě 25 Kč, přičemž je přistihla závodní stráž. Oba dělníci se mu při výslechu doznali, načež se z pozice tajemníka OZÚ rozhodl jejich kauzu postoupit k vyřízení ZV ROH. Ten s oběma, za účasti 5 svých členů a jejich vedoucího, provedl pohovor, po kterém oběma udělil ústní důtky. Součástí zápisu o jednání je i slib obou dělníků, že se vícekrát takového jednání nedopustí a souhlas s udělením důtky.⁶⁷⁰ I když samotný výsledek jednání ZV ROH byl formálně ex post lidovému soudu oznámen, přeci jen postup tajemníka OZÚ, byť zároveň místopředsedy MLS, vzbuzuje dojem jeho přílišné autokracie. Pokud jde o zbylé 2 případy provinění proti socialistickému soužití, ten první se stal předmětem školení soudců (viz výše). Ten druhý se odehrál v říjnu 1963 v brzkých ranních hodinách, kdy se 36letý podnapilý zaměstnanec závodu: „vydával za kontrolujícího orgána a urážlivými výroky, o tom že má v zavazadlech šmelinu a zlodějinu“ nutil jiného náhodně potkaného zaměstnance závodu k otevření jeho zavazadel, přičemž ho částečně omezoval v pohybu. V daném případě uložil soud dosud nejpřísnější opatření – srážku z platu 10 % na dobu 3 měsíců, přičemž samotný rozsudek měl být po dobu 7 dnů vyvěšen na hlavní vrátnici závodu. Za období 3 měsíců tak provinilec přišel celkem o 571 Kčs. Soud při stanovení opatření přihlédl zejména k jeho minulosti, kdy tento byl již šestkrát, vždy pro činy spáchané pod vlivem alkoholu, soudně trestán. ZV ROH v této souvislosti vydal doporučení zabývat se možností jeho umístění v protialkoholické léčebně.⁶⁷¹ Posledně uvedená kauza ukončila činnost soudu pro rok 1963. Tu jeho předseda v únoru následujícího roku shrnul v každoroční zprávě. Nejprve začal obligatorní statistikou projednaných případů, kde však uvedl pouze meritorně vyřízené věci, přičemž o 4 postoupených kauzách neinformoval vůbec. Při stanovení druhu a výměry uložených opatření vyzdvihl snahu soudu působit na provinilce primárně výchovně. Podle něj počet provinění spáchaných v roce 1963 v závodě značně proti minulým létům poklesl, což spojoval s existencí soudu a

⁶⁶⁹ Spis Okresního soudu v Mělníku k případu se bohužel nedochoval, a tak je možno vycházet jen z dochovaného rejstříku, podle kterého bylo zjištěno, že kauza byla soudem zaevidována pod sp. zn. 2 T 5/63.

⁶⁷⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zápis ZV ROH ze dne 31. 10. 1963, archivně nezpracováno.

⁶⁷¹ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek M6/63 ze dne 22. 11. 1963, archivně nezpracováno.

veřejného projednávání odhalených případů. Na závěr nepřesně ke dni 19. 7. 1964 konstatoval ukončení dvouletého funkčního období nynějších soudců a z důvodu včasného uvedení do funkce i nutnosti bezodkladného zaměření se na výběr těch budoucích.⁶⁷² I v chronologicky následující zprávě o činnosti soudu uvedl jeho předseda nesprávný údaj o ukončení prvního volebního období soudců, a to ke dni 17. 7. 1964, když počátek jejich funkčního období odvozoval od rozhodnutí o ustanovení soudu (17. 7. 1962). To však bylo v rozporu se zákonem, když ten počátek dvouletého funkčního období soudců spojoval až s okamžikem složení jejich slibu.⁶⁷³ Vzhledem k tomu, že všichni dosavadní soudci předepsaný slib do rukou předsedy MNV složili 19. 10. 1962, tak jim volební období končilo až 19. 10. 1964. Ze zprávy o činnosti soudu se dozvídáme o volbě nových soudců realizované teprve 15. 2. 1965. V tomto ohledu apel dosavadního předsedy na realizaci opatření směřujících k jejich včasnému uvedení do funkce selhal, když soudcovské funkce nebyly bezmála 4 měsíce obsazeny.

V následujícím roce zasedal soud toliko dvakrát, a to krátce po sobě v červnu a červenci, pokaždé ve stejném složení senátu, v jehož čele stanul sám předseda soudu spolu s tajemníkem OZÚ.⁶⁷⁴ Červnové zasedání znamenalo pro soud premiéru v podobě projednávání 2 prokurátorem postoupených trestných činů. V prvním případě okresní prokuratura v Nymburce delegovala soudu k projednání případ 2 nezletilých učňů závodu, kteří v prosinci minulého roku v podnapilém stavu zdemolovali dveře u záchodků v železniční stanici v Lysé nad Labem a způsobili tak škodu ve výši 696 Kčs.⁶⁷⁵ Vzhledem k výši škody bylo jejich jednání kvalifikováno již jako trestný čin poškozování majetku v socialistickém vlastnictví ve spolupachatelství.⁶⁷⁶ S přihlédnutím k věku pachatelů, jejich dosavadní bezúhonnosti a hraniční výši škody se prokurátor rozhodl věc postoupit k projednání lidovému soudu podle místa jejich zaměstnání. Vše zmíněné zohlednil i senát lidového soud. Ten navíc přihlédl i ke

⁶⁷² OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti Místního lidového soudu v r. 1963, archivně nezpracováno.

⁶⁷³ Blíže. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních soudech, komentář, Orbis, Praha, 1964, str. 48.

⁶⁷⁴ Zpráva o činnosti soudu za rok 1964 k tomu uváděla: „Všechny případy byly projednány stejným senátem za účasti zaměstnanců závodu a zástupců CZV KSČ a ZV ROH. (...) Praxe zavedená u našeho MLS tj. střídání jednotlivých členů jak v senátě tak i v jeho řízení, nemohla být v tomto roce dodržována, poněvadž zřejmě pod vlivem blížícího se konce funkčního období, aktivita některých členů značně poklesla.“

⁶⁷⁵ 16 a 17ti letí učňové měli i dobré posudky na dosavadní chování. Mladší z nich byl hodnocen jako nekonfliktní, přátelský člen ROH a ČSM s dobrou pracovní morálkou. U staršího se hodnocení rozcházel. Posudek z pracoviště o něm mluvil jako o člověku s dobrou pracovní morálkou, klidně snášejivě a přímě povahy. Zatímco posudek z místa bydliště konstatoval, že „jeho jednání na veřejnosti jest značně drzé a jest dobrodružné povahy (...) Má sklon k dobrým výtržnostem (...) a oddává se pití lihových nápojů.“

⁶⁷⁶ Srov. §§ 9 odst. 2 a 136 odst. 1 Zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona účinného do 31. 7. 1965.

skutečnosti, že oba obvinění uhradili škodu, kterou svým jednáním způsobili, proč jim uložil společně a nerozdílně uhradit pokutu ve výši 200 Kčs.⁶⁷⁷ Zatímco mladší z učňů uhradil částku 100 Kčs prakticky vzápětí po vynesení rozsudku, ten starší teprve na výzvu okresního soudu pod hrozbou exekuce srážkami ze mzdy, v březnu příštího roku. Na jeho obranu je třeba uvést absenci stanovení lhůty k majetkovému plnění v rozhodnutí.⁶⁷⁸ Na jednání byli zváni i zástupci odboru péče o mládež ONV v Mělníku, kteří se však bez omluvy nedostavili. Rozhodnutí ve věci v této kauze bylo zároveň první, kde soudci do výrokové části zahrnuli i skutkovou větu. Druhý případ projednání trestného činu započal anonymním udáním adresovaným Ředitelství Českých loděnic v Praze informující o rozkrádání majetku v závodě. Obraz o úrovni pisatele anonymu si je možno učinit z jeho doslovného přepisu:

*České Loděnice Praha na. po.
Soudruhů Řediteli
Jelikož sme upozornily sou. Čechuru v Mělnických Loděnic
Telefonicky a podruhé
písemně jak pán X. Y. topič v podniku krade pozorujem
od ledna a to denně a ublí prkna branole trámy a
jedny kovové dveře které zazdil neboť bydlí proti
kotelně kde si u pana A. B. i vrata
o dveře přehazuje přes plot ostnatý dráty má obnute
až na plotě otom ví ještě jeden Zednik nevíme jak se
jmenuje ale ten to dotvrdi Baba která si nese par dřívěk
na zátop se jí na vrátnici odebere budem viditi jestli bude
teť nějaká náprava
pakli né půjdeto ještě dále
s pozdravem Jelínek Václav Mlažice.*

Dva listy papíru ve formátu A2 se shora citovaným obsahem, adresované podnikovému řediteli, odstartovaly prověřování podezření. Podnikové ředitelství postoupilo anonymní oznámení řediteli závodu, který vyšetřením případu pověřil tajemníka OZÚ. Ten instruoval členy závodní stráže sledováním podezřelého 70letého důchodce, který si v podniku přivydělával jako topič. Pravdivost udání byla potvrzena

⁶⁷⁷ OS v Mělníku, MLS ČLM, M1/64, rozsudek ze dne 22. 6. 1964, archivně nezpracováno.

⁶⁷⁸ Srov. § 30 odst. 2 věta 3. zákona o MLS.

6. 3. 1964 krátce po půlnoci, když člen závodní stráže přistihl dotyčného, jak v pytlích a kýblech přendával uhlí přes plot, kde si ho přebíral neznámý muž. Po výslechu podezřelého a jeho doznání k odcizení 5g uhlí, 30 kg koksu a různého řeziva v celkové hodnotě 1.094,94 Kčs z majetku závodu předal tajemník OZÚ celou věc následující měsíc orgánům VB. Vzhledem k tomu, že šlo o trestnou činnost malé společenské nebezpečnosti, týkající se dosud netrestané osoby, vyšetřovatel VB okresní prokuratury navrhl celý případ postoupit k projednání lidovému soudu. Okresní prokurátor se jeho návrhem ztotožnil a kauzu obviněného, coby trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví menší společenské nebezpečnosti, postoupil lidovému soudu. Na červnovém zasedání pak jeho senát, jehož členem byl i tajemník OZÚ, tedy osoba, jež stála na samém počátku celé kauzy a jako taková tuto výrazně ovlivnila, uložil obviněnému důchodci pokutu ve výši 500 Kčs a povinnost k náhradě škody ve shora uvedené výši. Vadou rozhodnutí, ostatně jako v předešlých případech, kdy soud rozhodoval o majetkových plněních (pokuta, náhrada škody) se stala absence přiměřené lhůty k plnění. I tak odsouzený peněžitý trest i náhradu škody obratem zaplatil.⁶⁷⁹ Naproti tomu „nováčkem“ před senátem MLS nebyl 37letý natěrač, jehož předchozí kauza ukončila rozhodovací činnost soudu v minulém roce. I v tomto případě sehrála hlavní roli nadměrná konzumace alkoholu. Ta zapříčinila jeho neomluvené pracovní absence v době od 13. 4. 1964 do 12. 5. 1964. Tajemník OZÚ o této skutečnosti učinil oznámení VB. Ta zjistila, že dotyčný od 12. 4., kdy po zaměstnání navštívil několik mělnických restaurací, odejel vlakem nejprve do Prahy, kde strávil několik dní a poté do Brna a Žiliny. Zadržen byl 11. 5. v Karlových Varech v souvislosti s podezřením na pokus o nelegální překročení státní hranice. Věc byla lidovému soudu postoupena jako provinění proti pracovní kázi. Iniciativu ve věci převzal tajemník OZÚ, který telefonicky kontaktoval okresního prokurátora s dotazem na příslušnost soudu, neboť popis postupovaného skutku kromě pracovní absence, uváděl též pokus o nelegální překročení státní hranice. Okresní prokurátor mu sdělil, že pro trestný čin opuštění republiky je prokuraturou vedeno samostatné řízení, tudíž projednání provinění proti pracovní kázi lidovým soudem nic nebrání. I s ohledem na předchozí odsouzení soud provinilci uložil pokutu ve výši 300 Kčs.⁶⁸⁰ V roce 1964 byl do rejstříku MLS zaevidován ještě případ provinění proti pracovní kázi, avšak nikoliv pro pracovní

⁶⁷⁹ OS v Mělníku, MLS ČLM, spis M3/64, archivně nezpracováno.

⁶⁸⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, spis M4/64, archivně nezpracováno.

absenci, ale pro ublížení na zdraví.⁶⁸¹ Toho se dopustil 22letý zámečník, jehož slovními výpady vyprovokoval jeho o 2 roky starší kolega k hození klacku, který ho poranil na hlavě a ruce. Poškozený se v důsledku poranění stal 7 dnů práce neschopným. Byť OO VB postoupilo celou kauzu napřímo lidovému soudu a ten ji zaevidoval pod svoji spisovou značkou M2/64, ve skutečnosti ji nikterak neprojednával. Případ si totiž bez jakéhokoliv zmocnění převzal ZV ROH, který s provinilcem uskutečnil pohovor a až následně MLS oznámil, že tento považuje za dostačující a z tohoto důvodu není třeba případ před soudem projednávat.⁶⁸²

Jak jsme již uvedli, rok 1964 uzavřel úvodní kapitolu dějin MLS při ČLM, když ukončil dvouleté funkční období jeho prvně zvolených soudců. Z původně 8 soudců ho dokončilo jen 7, když jeden z nich ještě před skončením volebního období ze závodu odešel. Vzhledem k blížícímu se konci volebního období se doplnění jejich počtu jevílo jako neúčinné. Na rozhodovací činnosti soudu se za celou dobu vůbec nepodílel jen jeden z jeho soudců. I tak aktivita některých z nich nebyla nikterak vysoká, když např. jediná žena soudkyně zasedala v senátě toliko v jediném případě. Naopak rekordmanem v účasti se stal tajemník OZÚ, který se vyjma jediného zasedání účastnil všech, a to většinou v pozici předsedy senátu. Zpráva o činnosti soudu za rok 1964 je do značné míry i celkovou bilancí jeho dosavadní činnosti. Končící předseda ji hodnotil velmi kladně, když podle něj ustavení MLS a zavedený způsob projednávání jednotlivých případů měly příznivý vliv na snížení počtu spáchaných provinění.⁶⁸³ Pozitivně hodnotil i spolupráci s CZV KSČ a ZV ROH a též fakt, že po vynesení rozsudků následovaly besedy s osobami na jednání přítomnými. Podle předsedy měla účast veřejnosti na besedách stále vzestupnou tendenci.⁶⁸⁴ Naopak nedostatek v dosavadní činnosti soudu spatřoval v nezdaru zapojení všech jeho členů do soustavné aktivní práce. Sám viděl v tomto ohledu řešení v pečlivějším výběru kandidátů soudců, jejich důsledně prováděných školeních a častější přítomnosti ustanovených patronů z řad zkušených soudců okresního soudu na poradách v závodě.⁶⁸⁵ Otázka personálního složení soudu pro další volební období se ukázala problematičtější, než by se mohlo zdát. Logickým

⁶⁸¹ Srov. § 21 písm. a) a b) zákona o MLS.

⁶⁸² OS v Mělníku, MLS ČLM, spis M2/64, archivně nezpracováno.

⁶⁸³ „Je možno konstatovat, že preventivní výchovné posláni MLS je plněno a přináší výsledky především právě ve snížení počtu přestupků a provinění.“

⁶⁸⁴ „obzvláště při posledním případě, kdy byla projednávána dlouhodobá absence zaměstnance závodu, měla debata přítomných o případu skutečně velmi dobrou úroveň a účinně doplňovala výchovné posláni jednání MLS.“

⁶⁸⁵ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti Místního lidového soudu v r. 1964, archivně nezpracováno.

by se jevílo pokračování dosavadních soudců ve funkcích, zvláště když z úst předsedy soudu zaznělo jejich kladné hodnocení. Případnou neaktivitu některých z nich šlo řešit částečnou obměnou. Na sklonku roku ZV ROH schválený návrh kandidátů soudců lidového soudu na nové volební období odhalil, že z celkem 8 původních, měli zájem ve funkci pokračovat pouze 2! Na post předsedy byl navrhován 42letý tajemník OZÚ, přičemž původní předseda již navržen ani na pozici člena nebyl. V roli soudkyně neměla pokračovat ani jediná žena z původního složení, nicméně ženský prvek měl zůstat zachován v podobě jiné nově navrhované soudkyně. Na rozdíl od minulého období návrh počítal pouze se 7 soudci. Věkový průměr kandidátů činil 37 let, přičemž nejstaršímu z nich bylo 59 a nejmladšímu 22 let. Všichni byli členy ROH z řad dělnických profesí, 4 z nich navíc členy KSČ. Kromě soudců byly nominovány i 2 úřednice jako písařky soudu. Ještě začátkem prosince 1964 prezentovaný návrh bez výhrad schválilo BOV.⁶⁸⁶ K samotné volbě však došlo až 15. 2. 1965. Ze 7 zvolených soudců však záhy zůstalo jen 6, když ještě v roce 1965 odešel nově zvolený místopředseda soudu do starobního důchodu, bez toho, aniž by byl za něj zvolen kdokoliv jiný.

Rok 1965 představoval pro nové soudce doslova výzvu, když v něm museli projednat nejvíce případů za celou historii soudu. I když některé z kauz soudu přicházely již v lednu, nemohly být až do okamžiku únorové volby nových soudců projednávány. V roce 1965 se uskutečnil i rekordní počet zasedání soudu celkem 6, když až na jedinou výjimku, každý z případů projednával samostatně. Jako pozitivní je třeba hodnotit počátek vyhotovování protokolů o jednání soudu, ke kterému v předcházejícím období nedocházelo. Senáty byly sestavovány, tak aby jim vždy předsedal někdo ze staronových soudců, nepochybně s cílem nové kolegy do práce zasvětit a předat jim dosavadní zkušenosti. Pro svoji premiéru si však soudci zrovna jednoduchý případ nevybrali. Okresní prokurátor jim 3. 3. 1965 postoupil případ 45leté dělnice, jež se měla fyzickým atakem vůči manželovi dopustit trestného činu ublížení na zdraví. Ve věci bylo nařízeno nezvykle rychle jednání, a to již na 19. 3., v němž senát za předsednictví tajemníka OZÚ a předsedy soudu v jedné osobě, spolu s jedinou soudkyní vynesl následující rozsudek:

ROZSUDEK

⁶⁸⁶ SOA Mělník, fond 502, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 3. 12. 1964.

Místní lidový soud při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník, rozhodl dne 19. března 1965 v senátě složeném s předsedy senátu J. D. a soudců V. Z. a M. J.

t a k t o

R. P.

narozená 2.7.1920 Violín, okr. Komárno, bytem Mělník-Mlazice, ul. XY, č. X, pomocná

dělnice n. p. České loděnice Praha, závod Mělník, vdaná,

j e s t v i n n a

trestním činem ublížením na zdraví dle § 221 odst. 1 a 3 trestního zákona

a u k l á d á s e j í z a t o

dle § 31 odst. 1., písmene b, zákona 38/61 Sb.,

v e ř e j n á d ů t k a,

kteřá bude vyvěšena po dobu 7 dnů na hlavní vrátnici závodu n. p. České loděnice Praha, závod Mělník.

O d ů v o d n ě n í.

Z výpovědi obžalované a svědků soud zjistil, že skutečně se dopustila shora jmenovaného trestného činu ublížení na zdraví ku škodě svého manžela J. P. dne 9.12.1964, tím že při vzájemné rozstržce hodila roztržičnou labví po manželovi tak ~~nešťastně~~⁶⁸⁷, že mu způsobila středně těžké zranění na levé ruce. Soud přiblížnil i k okolnosti jednání J. S., které do značné míry ovlivnilo rozrušení R. P. Při výměře trestu bylo přiblížnuto k tomu, že jmenovaná má velmi dobré pracovní výsledky na pracovišti za což byla kladně hodnocena a údajně tohoto trestného činu se dopustila poprvé. Soud má za to, že uvedená veřejná důtka jest postačující a sníží manželské neshody a splní tak výchovný účel.

Pokud J. P. uplatňuje nároky na odškodnění, odkazuje se se svými nároky na odškodnění jako soukromý účastník na pořad práva civilního.

Poučení: Proti tomuto rozsudku lze podatí odvolání do 15ti dnů po vyhlášení Okresnímu soudu v Mělníku, prostřednictvím MLS při národním podniku České loděnice, Praha, závod Mělník.

předseda senátu

⁶⁸⁷ Nejedná se o překlep, toto slovo bylo v rozsudku skutečně přeškrtnuto.

Vzhledem k okolnostem případu se nelze ubránit dojmu, že průběh zasedání soudci doslova šili horkou jehlou. Dle našeho názoru shora uvedené zdůvodnění nemohlo obstát, když se vůbec nevyrovnalo se všemi okolnostmi případu a zejména pak s obhajobou samotné obviněné.⁶⁸⁹ Na druhou stranu je třeba uvést, že senát se na formální stránku projednání případu připravil důkladně. Zřejmě ve spolupráci s patronem soudu byl vypracován „Jednací řád MLS“, ve formě podrobnějšího procesního návodu k vedení jednání. Ten obsahoval přímo nacionále obou manželů včetně právního zástupce obžalované. Uvedený mustr tak byl připraven přímo pro dané jednání a měl do budoucna sloužit jako návod k procesnímu vedení řízení. Oproti dosud používanému návodu obsahoval poučení o možnosti stíhání svědka pro křivou výpověď, s tím, aby výpovědi všech osob předseda senátu diktoval pro zápis do protokolu písaře. Vzhledem k právnímu zastoupení obžalované obsahoval i poučení advokáta o nemožnosti realizace obhajoby v rámci řízení před MLS.⁶⁹⁰ Stěží se dá ubránit, že při konzultaci procesní stránky věci s patronem soudu nebyly řešeny i skutkové okolnosti případu. Byť okolnosti případu znali pouze jeho samotní aktéři, kteří měli nejrůznější motivace k tomu, aby obraz reality přizpůsobili svému zájmu, přeci jen bychom od soudního rozhodnutí očekávali preciznější vyrovnání se všemi okolnostmi případu, zejména přesvědčivého vysvětlení, proč soudci považovali jednání obviněné za

⁶⁸⁸ OS v Mělníku, MLS ČLM, Rozsudek ze dne 19. 3. 1965, sp. zn. M2/65, archivně nezpracováno

⁶⁸⁹ Oba manželé měli delší dobu trvající manželskou krizi, která vyvrcholila tím, že začali žít v jednom domě každý samostatně (obviněná v přízemí, její manžel – poškozený v podkroví). Dne 9. 12. 1964 při vzájemné hádce o užívání společné kůlny došlo mezi nimi k vzájemné fyzické potyčce, kdy poškozený obviněnou několikrát udeřil do obličeje a ona ho několikrát koplá. Ve finále poškozený obviněnou násilně z kůlny vytlačil (potud se výpovědi obou manželů shodují). Poté měl, dle výpovědi obviněné, její manžel vzít do ruky koště a začít jí bít do hlavy a zad a ona na svoji obranu vzala do ruky láhev od vína, kterou když pozvedala, tak se rozbila a jí tak zbylo v ruce pouze hrdlo, které po manželovi hodila a ihned utekla k sousedce paní V. Verze manžela je taková, že po konfliktu v kůlně obviněná odcházela do svého bytu, on ji následoval a když se k ní přiblížil, ta vzala do ruky láhev od vína, která se jí v ruce rozbila a takto rozbitou láhví po něm hodila, přičemž mu způsobila poranění na ruce. Teprve poté vzal do ruky koště a obviněnou s ním začal mlátit, načež ta utekla k sousedce paní V. Klíčová v celém případě je podle našeho názoru výpověď sousedky paní V., která uvedla, že v momentě, kdy uslyšela poškozeného, jak obviněné sprostě nadává, podívala se z okna a viděla, jak obviněná drží v ruce láhev od vína a nad její hlavou se vznáší koště. Poté co obviněná vběhla ke svědkyni domů, vyšla tato na chodbu, kde poškozeného důrazně varovala před dalším napadáním obviněné, přičemž si nevšimla, že by tento byl, jakkoliv zraněn, natož aby mu tekla krev. Poškozený z chodby odešel do svého bytu a poté přes chodbu opustil dům. Teprve po jeho odchodu si obě všimly krvavých stop na chodbě, které musel zanechat poškozený.

⁶⁹⁰ „Předseda upozorňuje, že podle zákona 38/61 Sb o MLS obhájce obžalované nebyl k projednávání tohoto případu předvolán, pouze vyzooměn. Právní obhájce Dr. Kubálek vzal okolnosti zákona 38/61 Sb navědomí.“

úmyslný trestný čin.⁶⁹¹ Stejně tak z jakého důvodu nepřipustili její argument o jednání v sebeobraně, když na ní bylo útočeno koštětem a již před tím ji měl poškozený napadnout údery pěstí. Rozhodně bychom očekávali, že se soud vypořádá i s výpovědí svědkyně V.⁶⁹² Nic z toho se však nestalo, naopak po výslechu všech zúčastněných dal předseda senátu před vynesením rozsudku možnost vyjádřit se přítomným občanům k projednávané věci, kdy vystoupil spolupracovník poškozeného, který uvedl, že poškozeného zná velmi dobře a že je to: „dobrý pracovník a dobrý manžel“. Zajímavá je rovněž protokolace závěrečné řeči obžalované: „*Předseda udílí poslední závěrečné slovo R. P., která v závěru neprojevila lítost nad svým činem ani neprohlásila, že svého činu lituje*“. Předně je třeba poznamenat, že obviněná od počátku svoji vinu popírala a hájila se jednáním v sebeobraně, tudíž se od ní ani projevení lítosti nad takovým jednáním nedalo čekat a rovněž způsob takové protokolace dává již dopředu tušit, jak je senát před závěrečnou poradou rozpoložen. Zřejmé je, že toliko laický senát nedisponoval potřebnou právní erudicí, aby se se skutkově a právně složitými případy vyrovnal.⁶⁹³ Na místě je námitka, že takovéto kauzy ani dle zákona lidovým soudům nepřislušely, neboť dle § 24 odst. 2 zákona o MLS měly projednávat jen věci řádně objasněné a že obžalovaná měla možnost se proti takovému rozhodnutí odvolat k okresnímu soudu. To je jistě pravdou, ale jak vidno i takové případy lidové soudy projednávaly způsobem, který vzbuzuje mírně řečeno rozpaky. Pokud jde o možnost odvolání, tak obviněná se v zákonné lhůtě neodvolala, nicméně dne 24. 10. 1965 podala předsedovi Okresního soudu v Mělníku žádost o obnovu trestního řízení. V této, kromě své verze případu a pochybností o zjištěném skutkovém stavu, uvedla též důvody, proč odvolání nepodala: „*s rozsudkem MLS jsem nesouhlasila a chtěla jsem se odvolat. Toto odvolání mi nedoporučoval jak předseda MLS tak i JUDr. K., naopak zastrašovali mne vyšším trestem*.“ Pokud pomineme tvrzení o tom, že odsouzenou od podání odvolání odrazil sám předseda lidového soudu, tak její advokát to s ní myslel v podstatě dobře, neboť trest, který ji za spáchání trestného činu postihl chápal jako zanedbatelný. Na druhou stranu je nutno se vcítit i do pocitu člověka, který je skálopevně přesvědčen o

⁶⁹¹ § 221 ods. 1 tr. zákona obsahoval skutkovou podstatu úmyslného ublížení na zdraví.

⁶⁹² Ta jednak uvedla, že viděla zvednuté koště již v okamžiku, kdy obžalovaná držela v ruce láhev od vína, tedy poškozený s ním musel manipulovat ještě před jejím vhozením a jednak s jejím tvrzením, že bezprostředně po incidentu u poškozeného žádné viditelné zranění nezpůsobovala.

⁶⁹³ Kromě základů trestního práva hmotného, zejména institutu zavinění a nutné obrany, by bylo z procesního hlediska nutno znát i příslušnou judikaturu např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 15.5.1963 - Tzv 8/63, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 6/1963 pod č. R 46/1963 tr., podle kterého tam, kde nelze bezpečně určit, která z variant skutkového řešení odpovídá skutečnosti, volí soud tu, která je pro obviněného příznivější.

své nevinně a po 7 dní je na vrátnici podniku, kde pracuje, nucen si číst jaký, že je násilník a zároveň pracovat v kolektivu, který toto přesvědčení sdílí. Předsedovi okresního soudu trvala odpověď na žádost odsouzené necelé 2 měsíce, když ji přípisem ze dne 6. 12. 1965 sdělil, že celé řízení považuje za zákonně vedené a její zavinění prokazující, tudíž možnost podat mimořádný opravný prostředek, tj. v daném případě stížnost pro porušení zákona, neshledal. Na konci tohoto přípisu si neodpustil poznámku o tom, že: „*Je věci posouzení celého případu, ovšem toto Vaše jednání mělo být spíše posouzeno jako trestný čin větší společenské nebezpečnosti a tudíž projednáno okresním soudem*“ a dále nezapomněl odsouzené zdůraznit, že podle jeho názoru ji soud uložil: „*spíše mírnější opatření s ohledem na vážný následek jejího jednání.*“ Pokud však předseda okresního soudu dospěl k závěru o věcné nepříslušnosti MLS k projednání případu, již tím shledal závažné porušení zákona.⁶⁹⁴ I tak projednání věci předsedou okresního soudu znamenalo v rozhodovací činnosti MLS posun k lepšímu. Zmiňovaný rozsudek nebyl v pořádku jen po stránce materiální, ale i formální, neboť ve svém výroku zcela absentoval skutkovou větu. Po záhlaví rozsudku následoval výrok toliko s označením obviněné, právní věty, zakončený informací o trestu. Skutkovou větu obsahovalo až odůvodnění rozsudku, a to ještě značně zjednodušeným způsobem, který v podstatě vylučoval subsumpci kvalifikované podstaty trestného činu ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1, odst. 3 tr. zákona. Vzhledem k tomu, že se jednalo o první rozsudek MLS při ČLM, který se oficiálně dostal předsedovi okresního soudu do ruky, dovolíme si vyslovit hypotézu, že tento se zasadil o nápravu, když s jedinou dále zmíněnou výjimkou všechna další rozhodnutí lidového soudu již takové vady nevykazují.

Celkem dvakrát v tomto roce soudci řešili provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví. Na počátku prvního případu stála horlivost člena závodní stráže, který si koncem listopadu minulého roku povšiml 3 zaměstnanců závodu, kteří po průchodu vrátnicí nezamířili tak jako vždy doprava k autobusové zastávce, ale naopak doleva do části přilehlé k řece Labi. Toto jejich nezvyklé chování pracovníka ostrahy zaujalo natolik, že se ho rozhodl prověřit a za onou trojicí se vydat. Tu znovu upozoroval v momentě, kdy u plotu závodu nakládala na motocykl naftová kamínka. I když na jeho výzvu k setrvání na místě nikdo z nich nereagoval, pracovník ostrahy všechny zúčastněné poznal a vše ohlásil tajemníkovi OZÚ. Ten v tomto případě opustil

⁶⁹⁴ Srov. §§ 39 odst. 1 ve spojení s § 34 odst. 2 zákona o MLS.

předchozí praxi sám delikty v závodě vyšetřovat a věc předal k vyšetření orgánům VB. Ty došly k závěru, že všichni 3 pachatelé, zaměstnanci ČLM ve věku 26, 29 a 32 let, bydleli společně na podnikové ubytovně, kde špatně hrálo ústřední topení. Když nikdo z odpovědných osob situaci neřešil a ubytovna se v období, kdy teploty klesaly pod bod mrazu, stávala pomalu neobyvatelnou, rozhodli se zmínění dělníci, že si podle plánku, publikovaném v časopise Věda a technika, sestrojí naftová kamínka. To se jim nakonec povedlo, avšak na výrobu použili bez povolení materiál z podniku v hodnotě 130 Kčs. Senát při svém rozhodování přihlédl k motivaci provinilců a jejich kladnému pracovnímu hodnocení a přímluvě předsedy ZV ROH, který současně předložil jejich závazek způsobenou škodu v závodě odpracovat a celý případ uzavřel udělením důtky. Onu náhradu škody pak odsouzení odpracovali nátěrem plováků, přičemž zbytek peněz, přesahující výši škody, dostali vyplaceni ve mzdě. Při ukládání povinnosti k náhradě škody však senát pochybil, když tuto vůbec nezahrnul do výroku rozhodnutí a spokojil se s pouhým konstatováním o závazku provinilců k její dobrovolné úhradě v odůvodnění rozhodnutí. Pokud by tak provinilci odmítli náhradu škody poskytnout, neexistoval by žádný právní titul k jejímu vymáhání.⁶⁹⁵ Domácími kutily se ukázali i dva 21letí zámečníci, kteří pro změnu pro potřeby opravy motocyklu ze závodních větráků odcizili elektromotory v hodnotě 350 Kčs. Důkazně se nejednalo o složitý případ, oba provinilci se k činu doznali. Senát přihlédl k jejich příkladnému pracovnímu hodnocení a za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví jim uložil pokutu ve výši 200 Kčs a povinnost k náhradě škody ve výši 350 Kčs. Při ukládání obou peněžních plnění však pochybil, když ve výroku uvedl, aby pokutu ve výši 200 Kčs zaplatili oba provinilci společně a nerozdílně, a naopak informaci o solidárním plnění vynechal u povinnosti náhrady škody.⁶⁹⁶ Na rozdíl od předchozího rozhodnutí však stanovil lhůtu k jejímu plnění.⁶⁹⁷

Rovněž dvakrát soudci řešili provinění proti majetku v osobním vlastnictví. V prvním případě odcizil 16letý učeň z pracovní skříňky spolužáka pistoli, kterou mu před časem daroval, za což mu soud uložil veřejnou důtku. Ta byla nakonec vykonána přečtením rozsudku před jeho spolužáky. V daném případě se však o výchovném působení na provinilce dá pochybovat. Jednalo se o chlapce s problematickým

⁶⁹⁵ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/65, archivně nezpracováno.

⁶⁹⁶ V případě 2 provinilců, jež společně spáchali provinění, měly být sankce ukládány každému z nich samostatně. V daném případě tak měl senát každému uložit pokutu ve výši 100 Kčs, a naopak u náhrady škody, způsobené společným jednáním, oba zavázat k solidárnímu plnění.

⁶⁹⁷ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M3/65, archivně nezpracováno.

rodinným zázemím, o čemž svědčí i skutečnost, že ani jeden z jeho rodičů se k jednání soudu nedostavil, ač byli oba předvoláni. Zástupce školy se vyjádřil v tom smyslu, že chlapcovo počínání ve škole nabylo intenzity, kdy budou navrhopvat zrušení učňovského poměru. Sám mladistvý provinilec na závěr jednání pronesl, že mu je vše jedno.⁶⁹⁸ Naopak svého činu litoval 22letý zámečník, který v opilosti strhl z krku dívky řetízek s přívěškem a odmítal jí ho vydat zpět. V momentě, kdy se dívka začala dovolávat pomoci, z místa utekl, aby se vzápětí dostavil na služebnu VB s úmyslem řetízek vrátit. To se také stalo a poškozené byl navrácen nepoškozený přívěšek s přetrženým řetízkiem. Jednání provinilého kvalifikoval příslušník VB jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví a jako takové ho postoupil MLS při MNV Mělník. Ten vzhledem k ustavení lidového soudu na pracovišti provinilce postoupil provinění k projednání jemu.⁶⁹⁹ Vzhledem k dosavadní provinilcově bezúhonnosti a kladnému hodnocení jeho pracovního nasazení mu senát udělil napomenutí. Právně problematická se jevila poslední věta výrokové části rozhodnutí: *„Provinilý uhradí způsobenou škodu poškozené v případě, že by poškozená uplatňovala nárok náhrady. Poškozená je povinna uplatňovat nároky na odškodnění u Místního lidového soudu při n. p. České loděnice Mělník do 15 ti dnů. V případě, že by poškozená neuplatnila požadavek za náhradu do 15 ti dnů a nepředloží účet za provedenou opravu soud bude mít zato, že na náhradě netrvá.“* Tímto kvazi výrokem o náhradě škody vytvořil senát dokonalý právní paskvil a štěstím pro něj bylo, že poškozená příslušný nárok neuplatnila. Předně z logiky věci a též z jediného k zákonu vydaného komentáře jasně vyplývala nutnost nárok na náhradu škody uplatnit nejpozději na zasedání určeném k projednání věci.⁷⁰⁰ Soud však poškozenou, s odůvodněním možnosti skutkový stav prokázat toliko na základě protokolů k jednání, vůbec nepředvolal. Pokud by soudci chtěli postupovat podle zákona, mohli důsledně vyjít z protokolů sepsaných VB, kde poškozená nárok na náhradu škody neuplatnila anebo ji k jednání obeslat. V každém případě stanovení lhůty 15 dnů k uplatnění nároku se pohybovalo zcela mimo jakoukoliv právní relevanci. Členové senátu se s největší pravděpodobností mylně domnívali, že dokud rozhodnutí nenabude právní moci, bude možno ho případně změnit. Avšak jedinou legální variantou, jak rozhodnutí změnit, představovalo podání odvolání. To sice příslušelo i poškozenému, ale pouze v situaci, kdy nárok na náhradu škody řádně uplatnil.

⁶⁹⁸ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M4/65, archivně nezpracováno.

⁶⁹⁹ U MLS při MNV Mělník byl případ zaregistrován pod sp. zn. m 33/65 u MLS ČLM jako M5/65, z čehož je možno udělat si představu o vytíženosti obou soudů.

⁷⁰⁰ Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních soudech, komentář, Orbis, Praha, 1964, str. 254.

Z hlediska platné právní úpravy byl výrok o náhradě škody, tak jak ho senát naformuloval, zcela nicotný.⁷⁰¹

Zcela v režii závodu se odehrál případ 22letého strojního zámečnicka, který bez vážných důvodů vynechal pracovní směny v počtu 16 dnů a 5 hodin, čímž měl narušit hladký chod výroby a naplnit tak skutkovou podstatu provinění proti pracovní kázní. Poté co úsekový důvěrník ROH oznámil jeho neomluvené absence tajemníkovi OZÚ a předsedovi soudu v jedné osobě, ten zahájil ve věci prověřování. Kromě výsledku samotného provinilce, byli dotazováni i jeho vedoucí a spolupracovníci. Ukázalo se, že provinilec se formou vynechávání směn pokoušel vyvázat z pracovního poměru, což si však rozmyslel a vedení závodu požádal o povolení veškerou absenci napravit. Senát při rozhodnutí veškeré tyto okolnosti zohlednil a udělil mu nejmírnější opatření – napomenutí, avšak s podmínkou odpracování způsobené absence navíc s převedením na jiný pracovní úsek.⁷⁰² Takovou formu opatření však zákon uložit nedovoloval, k závazku provinilce odpracovat zameškané hodiny mohl přihlídnout při výměře sankce, avšak v žádném případě ho inkorporovat do výrokové části rozhodnutí nota bene ve spojení s převedením na jiný pracovní úsek. Na druhou stranu je třeba uvést, že dle zprávy vedoucího dílny odsouzený do konce listopadu 1965 zameškané hodiny odpracoval a příslušný odborový úsek ROH shledal jeho patřičnou nápravu a zařazení se do normálního pracovního života.⁷⁰³ Poslední zasedání soudu se v roce 1965 uskutečnilo na konci září, a to ve věci, ve které bylo za celou dobu jeho činnosti podáno jediné odvolání. V kauze vedené pod sp. zn. M7/65 byl 37letý výrobní kontrolor uznán vinným proviněním proti socialistickému soužití, kterého se měl dopustit tím, že dne 16. 4. 1965 při hádce se svojí bývalou manželkou tuto napadl pěstí a kopnutím, čímž jí způsobil zranění s pracovní neschopností 6 dnů. Za to mu soud uložil veřejnou důtku uveřejněnou na hlavní vrátnici závodu po dobu 7 dnů. Důkazní situaci komplikoval fakt, že k napadení mělo dojít bez přítomnosti třetích osob a oba aktéři ho líčili zcela odlišně, navíc i samotný provinilý byl prokazatelně poškozenou udeřen vařečkou. I když šlo o typově stejný případ jako v kauze vedené pod sp. zn. M 2/65 a ve věci rozhodoval zcela totožný senát, byla úroveň samotného rozhodnutí diametrálně odlišná.

⁷⁰¹ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M5/65, archivně nezpracováno.

⁷⁰² Výrok o uložení opatření zněl: „a ukládá se mu za to dle § 31 odst. 1, písmena a, zákona 38/61 Sb., napomenutí udělenému na dnešním zasedání Lidového soudu s tím, že provinilý nahradí způsobenou škodu tím, že hodiny vyplývající z absence na středisku 514 na lakýrnických pracích, kam bude dočasně převeden. Dozor na odpracování způsobené absence se určuje vedoucímu dílny s. Urbánkovi, který je povinen po ukončení napracování absence toto MLS písemně oznámit k založení do spisu.“

⁷⁰³ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M6/65, archivně nezpracováno.

Rozsudek vynesený dne 30. 9. 1965 měl po formální stránce všechny náležitosti rozhodnutí, tj. nechyběla mu skutková věta a rovněž v odůvodnění se pečlivě vypořádal se všemi argumenty obžaloby i obhajoby včetně hodnocení důkazů ve vztahu k výpovědi jak provinilého a poškozené, tak k několika svědků líčících vztah a vzájemné vztahy obou aktérů incidentu. Spíše, než odborná vyzrállost senátu podobu rozsudku ovlivnilo speciální školení soudců MLS uskutečněné 3 dny před projednáváním případu. Jeho předmětem se stala i „*porada před přeličením a složení senátu*“ a následná diskuse k uvedenému případu.⁷⁰⁴ S verdiktem lidového soudu nesouhlasil provinilý, který proti němu v zákonné lhůtě podal odvolání, když namítal zejména nevěrohodnost výpovědi poškozené a některých svědků. Okresní soud v Mělníku usnesením ze dne 25. 10. 1965 podané odvolání zamítl jako bezdůvodné a v odůvodnění tohoto rozhodnutí se o způsobu provedení a hodnocení důkazů ze strany MLS vyjádřil pochvalně.⁷⁰⁵

V roce 1966 zasedal lidový soud pouze dvakrát, a to v květnu a v červnu. V prvním zasedání řešil případ dvou mladých zaměstnanců závodu, 21 a 23letých zámečnicků, kteří v opilosti po vzájemném slovním konfliktu fyzicky napadli 24letého zaměstnance podniku Spolana Neratovice. Toho příslušník VB našel v bezvědomí v jedné z mělnických ulic a dopravil ho do nemocnice, kde byl několik dní hospitalizován. Případ zpočátku VB kvalifikovala jako trestný čin ublížení na zdraví, nicméně okresní prokurátor dospěl nakonec k závěru o nemožnosti prokázání příčinné souvislosti mezi nálezovým stavem poškozeného a počínáním obviněných, a proto kauzu postoupil MLS coby provinění.⁷⁰⁶ Oba provinilci měli příkladné pracovní hodnocení, byli členy ROH, mladší z nich i KSČ a k napadení poškozeného se plně doznali. Za provinění proti socialistickému soužití si vysloužili veřejnou důtkou, kteráž měla být uveřejněna po vyhlášení na hlavní vrátnici závodu po dobu 7 dnů.⁷⁰⁷ Se stejnou sankcí za v podstatě identické jednání odešel od lidového soudu v červnu téhož

⁷⁰⁴ OS v Mělníku, MLS ČLM, Školení soudců MLS 27. 9. 1963, archivně nezpracováno. Kromě toho byla předmětem školení, kterého se zúčastnilo 5 soudců, bilance dosud projednaných případů za rok 1965 se zaměřením na administrativní záležitosti (vedení rejstříku a sepisování protokolu), dále otázka náhrady nutných hotových výloh svědků (cestovné, ušlý výdělek) a postupování věcí v případech nepřislušnosti soudu.

⁷⁰⁵ OS v Mělníku, Usnesení Okresního soudu v Mělníku ze dne 25. 10. 1965, sp. zn. Mo 7/65, archivně nezpracováno.

⁷⁰⁶ „*Poškozený byl ve značně opilém stavu a po útoku odešel podle výpovědi dále z místa, kde došlo k vzájemnému napadení. Není možno přesně odlišit do jaké míry si stav vynucující hospitalizaci zaviniil sám jako následek opilosti a zda vůbec a z jaké části byl tento stav zaviněn obviněnými. Z těchto důvodů považují předání věci MLS k projednání jako provinění za správné.*“

⁷⁰⁷ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/66, archivně nezpracováno.

roku i 23letý strojní zámečnick, který se v tanvaldském okrese zúčastnil rvačky, při níž sám utrpěl zranění.⁷⁰⁸ Případ řešilo OO VB Tanvald, které ho kvalifikovalo jako provinění proti socialistickému soužití a jako takové postoupilo podle místa bydliště provinilce MLS při MNV Mělník. Ten ho vzhledem k ustavení lidového soudu na pracovišti provinilce postoupil MLS při ČLM, který ho s obdivuhodnou rychlostí projednal.⁷⁰⁹ Případ ukazuje na složitost postupu pramenící z absence centrálně vedeného seznamu všech na území ČSSR působících lidových soudů. Z obsahu oznámení VB Tanvald je evidentní, že postupující orgán znal zaměstnavatele provinilce, avšak o působení tamního lidového soudu tušení neměl. Na této kauze je i možnost srovnání velikosti nápadů obou lidových soudů, když ten u MNV tuto kauzu zaevidoval pod sp. zn. 39/66, kdežto ten v závodě jako 2/66. Ve zprávě o činnosti soudu za rok 1966 jsou kromě těchto 2 řešených případů v souvislosti s vlastní vyhledávací činností soudu uvedeny ještě 3 případy provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, které měly být pro malou společenskou nebezpečnost postoupeny k vyřízení ZV ROH.⁷¹⁰ Ke zmíněným případům se však žádné listiny nedochovaly a tyto nebyly ani nikterak zaevidovány. V této souvislosti je možné vyslovit hypotézu o vědomé fabulaci s cílem uměle navýšit počet a způsob projednávaných případů, tak, aby bylo možno konstatovat: „že preventivní poslání MLS je plněno a přináší výsledky, především právě ve snížení počtu přestupků a provinění.“⁷¹¹

Celospolečenská debata na téma úspěšnosti a efektivity působení lidových soudů rozpoutaná v roce 1966 se projevila i v působení toho při ČLM. Zpráva o jeho činnosti za tento rok konstatovala nejen sestupnou tendenci v účasti osob na jednání, odůvodňovanou obecně nedostatečnou schopností lidových soudů docílit nápravy provinilců, ale též značný pokles aktivity některých soudců vylučující jejich pravidelné střídání. Onen pokles znamenal, že 90 % případů projednaných v letech 1965-1966 rozhodoval senát ve složení z předsedy soudu a jediné soudkyně, přičemž 2 z jeho soudců nerozhodovali vůbec. Nápravu stavu měla přinést znovu zopakována teze z počátku volebního období nynějších soudců, o tom že situaci vyřeší nové složení MLS založené na pečlivějším výběru jeho členů spolu s důsledným prováděním jejich

⁷⁰⁸ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M2/66, archivně nezpracováno.

⁷⁰⁹ Oznámení o postoupení oznámení o spáchání provinění ze strany MLS při MNV Mělník bylo tomu závodnímu doručeno 24. 6. 1966, přičemž jednání o něm se uskutečnilo již za 3 dny, 27. 6. 1966.

⁷¹⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti MLS při n.p. České loděnice Praha ze dne 2. 12. 1966, archivně nezpracováno.

⁷¹¹ Tamtéž.

školení.⁷¹² Posledně konstatované nepřímo odkazovalo na zákonnou nutnost nové volby soudců, když volební období těch dosavadních mělo vypršet 15. 2. 1967. K této volbě však nikdy nedošlo, přičemž první zasedání soudu v roce 1967 se uskutečnilo 21. 2. 1967, tj. v době, kdy všem dosavadním soudcům mandát již vypršel. Od té doby jsou všechna rozhodnutí lidového soudu zcela nezákonná, neboť je činily osoby bez zákonné pravomoci! Absurditu celé situace dokresluje i to, že v posledním v roce 1967 řešeném případě byla za člena senátu výslovně uvedená zapisovatelka a v prvním a zároveň posledním případě řešeném v roce 1968 se v záhlaví rozsudku objevilo zcela nové jméno muže, který nebyl zvolen soudcem ani pro předchozí období.⁷¹³ Období let 1967-1968 se neslo zcela ve znamení dekadence soudu. Kromě již uvedených skutečností, přestal vyhotovovat i zprávy o své činnosti, a to i opakovaným výzvám předsedy okresního soudu k jejich sepsání navzdory. Poslední z nich je datována k 23. 1. 1967. Ta odvoláním se na zprávu z předcházejícího roku shrnula činnost soudu za druhé pololetí roku 1966, nadto se pouze zmínila o v říjnu proběhlém školení soudců a ochabující spolupráci s orgány strany a odborů.

V roce 1967 lidový soud ve 4 zasedáních projednal celkem 4 případy. V prvním z nich se v únoru zabýval sousedským sporem 51leté dělnice závodu s 37letou zaměstnankyní komunálních služeb. Vzájemná nevraživost měla podle vyšetřujícího orgánu dospět tak daleko, že zmíněná zaměstnankyně závodu nejprve svoji sokyni napadla verbálně a o týden později i fyzicky, kdy ji měla udeřit holemi. Orgán VB dané jednání kvalifikoval jako provinění proti socialistickému soužití a jako takové ho předal MLS při MNV Mělník. Ten ho obratem postoupil MLS při ČLM, avšak dříve, než se jím tento soud zabýval, byl projednán na půdě ZV ROH, který se rozhodl pro soudní řešení věci. Mezitím se obviněná obrátila se svojí verzí události na Komisi pro ochranu veřejného pořádku při MNV Mělník. Ta při projednání věci zjistila, že její meritum je již obsaženo v oznámení o provinění učiněné druhou aktérkou sporu, a proto příslušné podání postoupila k projednání MLS. Obviněná se od počátku ke slovním atakům doznala, fyzický útok však popřela. Senát se proto rozhodl pro doslova šalamounské řešení, když dotyčnou uznal vinnou spácháním provinění proti socialistickému soužití spočívající toliko ve vyslovení urážlivých výroků, zatímco u fyzického ataku shledal

⁷¹² OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti MLS při n.p. České loděnice Praha ze dne 14. 7. 1966, archivně nezpracováno.

⁷¹³ Záhlaví rozsudku ze dne 18. 7. 1967 sp. zn. M 4/67 znělo: „*Místní lidový soud při n. p. České loděnice, závod Mělník, rozhodl dne 18. července 1967 v senátě složeném z předsedy J. D. a soudců V. D. a zapisovatelky M. T.*“

nemožnost jeho dokázání. Tuto úvahu však nezahrnul do výroku rozhodnutí, nýbrž toliko do jeho odůvodnění.⁷¹⁴ Uvedená argumentace by pak měla v souladu se zásadou *in dubio pro reo* vést v této části k vynesení zprošťujícího rozhodnutí. Namísto toho senát připsal informoval Komisi pro ochranu veřejného pořádku při MNV Mělník o tom, že okolnosti fyzického napadení pro nedostatek důkazních prostředků plně nedořešil, a proto příslušný spis: „*odstupuje ho k tamějšímu založení pro případ opětovného uplatnění té, či oné strany.*“⁷¹⁵ Dalším v dubnu řešeným případem se stal okresní prokurátorem postoupený trestný čin poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení.⁷¹⁶ Toho se měl dopustit 35letý manipulát provádějící těžbu dřeva v blízkosti vedení vysokého napětí, přičemž při odříznutí jedné silnější borovice došlo k jejímu pádu na elektrické vedení, mající za následek přerušování dodávky elektrického proudu do celé řady obcí po dobu takřka 5 hodin a materiální škodu v celkové výši 986,75 Kčs. Jako první se případem zabýval ZV ROH, který na své schůzi: „*schválil, aby trestný čin byl projednán místním lidovým soudem závodu.*“⁷¹⁷ Taková praxe však byla zcela protizákonná (viz dále). Jak ukázalo vyšetřování, zmíněný zaměstnanec loděnic pracoval v lese coby brigádník již několik let. S příslušným lesníkem byli domluveni na těžbě dřeva a jeho rozdělení pro potřeby lesního závodu a jeho vlastní, přičemž vedení státních lesů popřelo, že by o vedlejším pracovním poměru zaměstnance loděnic vědělo. Odpovědný lesník navíc obviněného na možné riziko související s kácením stromů v blízkosti elektrického vedení nejen že neupozornil, ale ani ho do dané lokality nedoprovodil, aby mu místo těžby ukázal. Za těchto okolností spolu s dosavadní bezúhonností obviněného coby dlouholetého člena ROH a KSČ, bývalého pomocníka VB s příkladnou pracovní morálkou, rozhodl senát o uložení veřejné důtky, jež byla po dobu 7 dnů vyvěšena na hlavní vrátnici závodu.⁷¹⁸ Vzhledem k nevyjasněnému pracovněprávnímu vztahu obviněného k lesnímu závodu a možnému

⁷¹⁴ „(...) také upustil od přímého vyřešení případu vzájemného napadení ze dne 17. 12. 1966. K tomuto případu soud neshledal přesvědčujících důkazů té či oné strany a využil proto tohoto zasedání k tomu, že obě strany napomenul a požádal je o budoucí řádné socialistické soužití.“

⁷¹⁵ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/67, archivně nezpracováno.

⁷¹⁶ V usnesení okresního prokurátora o postoupení trestní věci coby trestného činu menší společenské nebezpečnosti k projednání MLS byla zohledněna míra zavinění nedosahující větší intenzity (běžná nepozornost), osoba obviněného, jeho plné doznání a lítost, kterou nad svým jednáním projevil.

⁷¹⁷ Citováno z ručně psané poznámky na usnesení Okresního prokurátora v Mělníku o postoupení věci ze dne 1.4.1967 sp. zn. Pv 107/67. Schůze ROH se konala 5. 4. 1967, přičemž senát MLS zasedal o 13 dní později. Poznámka byla doplněna razítkem ZV ROH s podpisem jeho předsedy.

⁷¹⁸ K originálu rozsudku byla ručně dopsána poznámka: „vyvěšeno od 19. 4. 67 - 27. 4. 67“. Jinak podrobný protokol o jednání neobsahoval informaci, že by se obviněný výslovně po vynesení rozhodnutí vzdal práva odvolání, a tak vyvěšení předmětné veřejné důtky následující den po vynesení rozhodnutí pokládáme za předčasné.

spoluzavinění jeho zaměstnance odkázal poškozený podnik Středočeské energetické závody s jejich nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.⁷¹⁹ Celkem 4 zaměstnanci závodu ve věku 54, 41, 35 a 21 let využili vyskladnění ocelových trubek v prostoru loděnic k jejich krádeži. Tyto trubky byly do závodu převezeny vlakovou vlečkou a měly být postupně odváženy k jejich majiteli do nedaleké Továrny dětských vozidel. Zajímavostí je skutečnost, že všichni 4 provinilci nebyli nikterak navzájem organizováni a jednali naprosto samostatně, přičemž o sobě ani nevěděli, avšak všichni měli společný úmysl, a to odcizené trubky použít na výrobu stolků pod televize. Případ převzalo OO VB, kdy v rámci vyšetřování se všichni provinilci k činu doznali a zároveň všechny odcizené trubky vrátili. Projednávání případu mělo opět nestandardní podobu. Na jeho počátku stálo oznámení OO VB o provinění adresované přímo MLS v závodě. Než ho však mohl standardní cestou začít projednávat, vyžádalo si ho od něj k posouzení OZÚ. Jeho tajemník a předseda soudu v jedné osobě následně vydal pokyn, aby věc posoudil a k ní se vyjádřil ZV ROH. Ten na své schůzi konané 9. 6. 1967 rozhodl o jejím projednání senátem MLS, což se o 4 dny později stalo. Senát za předsednictví tajemníka OZÚ uznal všechny provinilce vinnými ze spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, za což jim udělil napomenutí.⁷²⁰

Poslední zasedání soudu v roce 1967 se konalo 18. 7. ve věci provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, jehož se dopustil 18letý zámečnick. Ten se v místním hotelu přivedl do stavu podnapilosti a namísto toho, aby ho řádně opustil, nikým nezpozorován v zadním traktu budovy v prostoru skládky uhlí usnul. Druhý den ráno po probuzení zjistil, že je celý hotel uzavřen, a tak se rozhodl vyrazit skleněně výplně dveří, aby se dostal ven. Vzhledem k tomu, že na místě zanechal osobní věci, byla jeho identifikace jednoduchá. Při výsledku na VB se k činu doznal a zavázal se škodu ve výši 179 Kčs hotelu uhradit, což také učinil. OO VB předalo případ nejprve MLS při MNV Mělník, to ho však obratem postoupilo soudu příslušnému podle výkonu zaměstnání provinilce. Jako v předešlém případě o projednání věci před senátem MLS rozhodoval nejprve ZV ROH. Dosavadní provinilcova bezúhonnost, kladné pracovní hodnocení a zaplacení způsobené škody, měli za následek udělení veřejné důtky s uveřejněním na hlavní vrátnici závodu po dobu 7 dnů. V této věci nejenže nebyl vyhotoven protokol o jednání, ale i samotný rozsudek ze dne 18. 7. 1967 je slušně

⁷¹⁹ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M2/67, archivně nezpracováno.

⁷²⁰ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M3/67, archivně nezpracováno.

řečeno lajdácký. Vzhledem k tomu, že se jednalo o jednoduchou a dozanou kauzu nemá písemné vyhotovení problém s odůvodněním, nýbrž se záhlavím a výrokem samotným. V záhlaví se dočteme, že soud rozhodoval v senátě složeném s předsedy J.S. (uvedeno celé jméno) a soudců „Václava Dvo- a zapisovatelky M. T.“ (rovněž uvedeno celé jméno). Tedy z vyhotovení rozsudku při absenci protokolu o jednání není možné zjistit, kdo vlastně a zda při plném obsazení senátu o věci rozhodl. Rovněž právní kvalifikace skutku byla pofidérní, neboť podle právní věty rozhodnutí provinilý spáchal: „*provinění proti socialistickému vlastnictví podle zákona 38/61 Sb, odstavec 1., o místních lidových soudech*“. Pravdou je, že při znalosti zákona a z popisu skutku spočívajícího v rozbití skleněných tabulí hotelu lze snadno dovodit, že provinilec spáchal vlastně provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 1 zákona o MLS, ale na druhou stranu v takto vyhotoveném rozhodnutí nepůjde již o nepodstatná pochybení v rozhodnutí, tak jak je má na mysli § 34 odst. 4 zákona o MLS, nýbrž o zásadní porušení zákona, kdy vzhledem k absenci protokolu o jednání nelze ani určit, zda rozsudek byl takto i vyhlášen anebo chyba nastala až v souvislosti s jeho vyhotovením. I tak nelze argumentovat administrativní chybou, neboť výše popsané deformované rozhodnutí podepsal sám předseda soudu, který byl zároveň předsedou senátu, který ve věci rozhodoval. O účasti zapisovatelky soudu na rozhodovací činnosti bylo pojednáno výše.⁷²¹

Úplně posledním řešeným případem se stal 3. 1. 1968 projednávaný trestný čin 46letého skladníka elektromateriálů, který měl ze skladu závodu odcizovat materiál, který následně používal k opravám elektrospotřebičů soukromým osobám. Zmíněné opravy navíc prováděl přímo v závodě, a to i v pracovní době. Tímto jednáním měla podniku vzniknout škoda 282,90 Kčs na odcizeném materiálu a 597,77 Kčs na mzdě obviněného.⁷²² Sám obviněný se k trestné činnosti při výslechu na VB doznal a jeho vinu dokazovaly i svědecké výpovědi několika spoluzaměstnanců. Vzhledem k výši způsobené škody a dosavadní bezúhonnosti obviněného postoupilo OO VB celou kauzu coby trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví MLS na jeho pracovišti. Zmíněné usnesení došlo lidovému soudu 28. 12. 1967 a nebyl tak již prostor trestný čin projednat ještě téhož roku. Avšak ještě 30. 12. si lidový soud, i přesto, že byl

⁷²¹ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M4/67, archivně nezpracováno.

⁷²² Sám obviněný při své výpovědi na VB doznal, že některé opravy elektrospotřebičů k soukromým účelům prováděl v pracovní době a uvedl i počet hodin, kdy se tak mělo stát. Vyšetřující si nadto vyžádal i odborný posudek od mistra elektroúdržby závodu o časové náročnosti oprav realizovaných obviněným a na základě toho v relaci na jeho plat stanovil výši neoprávněně mu vyplacené mzdy.

pracovní posudek obviněného již součástí spisu, vyžádal od ZO, KSČ posudek nový. Ten obviněného vykreslil jako vždy svědomitého a poctivého pracovníka: „*a to jak do kvality práce, tak i do využívání pracovní doby.*“ Ve funkci vedoucího skladu pak měl pečlivě sledovat, zda materiál, který vydal, byl vždy spotřebován pro příslušnou opravu a pokud ne nekompromisně vyžadovat jeho navrácení. Podle pisatelů zprávy: „*Tímto důsledným sledováním spotřeby materiálu se však také stalo, že byl u některých zaměstnanců neoblíben, protože nechtěl ponechat zbytky materiálu – které dle jeho názoru by mohly sloužit ještě k dalším opravám – pro soukromé účely, avšak tato vlastnost je pro závod velmi cenná.*“⁷²³ K uvedené charakteristice se přímo nabízí příměr kozel zahradníkem. Zároveň zčásti odhaluje celý počátek kauzy, kdy z dochovaného spisového materiálu nelze určit, za jakých okolností se na jednání obviněného vlastně přišlo. Jisté je, že se tak nestalo na základě vlastní iniciativy závodu, nýbrž se dá usuzovat na udání adresované přímo orgánu VB. Toho se nejspíš dopustil některý ze zaměstnanců, kterému obviněný bránil v soukromém využití elektromateriálu, ač tak sám činil. Zajímavý je i průběh jednání před senátem lidového soudu, kdy řada pracovníků, původně obviněného usvědčujících, počala svoje výpovědi učiněné na VB měnit či relativizovat v jeho prospěch. Senát vyšel z výpovědi obviněného a svědků při jednání a výrazně snížil výši škody, což mj. odůvodnil tím, že: „*Po přezkoušení důkazného materiálu, který byl podrobně proveden senát pozměnil společenského zavinění pokud se týká mezd do takové míry, kterou opodstatňuje skutková podstata svědeckých výpovědí a odborných pracovníků. Změna se opírá o odvolání svědečné ve dvou případech kdy svědci svoji prvotní výpověď podepsanou orgány bezpečnosti zvrátili tím, že formulace výslechu byla vedena tak, že jim to připadalo jako křížový výslech.*“ Nově tak senát konstatoval škodu vzniklou jednáním obviněného ve výši 151,50 Kčs na odcizeném materiálu a 309,17 Kčs na mzdě, což umožňovalo skutek překvalifikovat na provinění. Senát tak ale neučinil a při jeho nezměněné právní kvalifikaci uznal obviněného vinným a uložil mu pokutu ve výši 100 Kčs, současně s povinností k náhradě škody ve výši 461 Kčs závodu.⁷²⁴ Jak pokutu, tak škodu odsouzený obratem uhradil. Úplně posledním úkonem soudu se stal přípis okresní prokuratury datovaný 2. 2. 1968, kde ji předseda soudu vyrozuměl o výsledku poslední zmíněného případu.

⁷²³ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/68, pracovní posudek ze dne 30. 12. 1967, archivně nezpracováno.

⁷²⁴ OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/68, archivně nezpracováno.

Na počátku roku 1968 se tak činnost MLS v ČLM nadobro fakticky završila, ač právně se tak mělo stát již v únoru minulého roku. Důvody nerealizace nové volby soudců, spojené s možností legálního pokračování činnosti soudu, sice nikdy v žádném archivně dochovaném dokumentu nezazněly, nicméně je lze poměrně snadno odvodit. Již zpráva o činnosti soudu z roku 1966 odhalila zvětšující se nezájem soudců o rozhodovací činnost. K volbě nových soudců s největší pravděpodobností nedošlo z důvodu úplného nezájmu o tuto funkci ze strany zaměstnanců podniku. Ostatně v letech 1967 a 1968 projednávané případy rozhodovaly senáty složené vždy z předsedy soudu a soudce, který jako jeden ze dvou pokračoval v činnosti i ve druhém volebním období. Těmto ve 3 případech sekundovala jediná a nutno podotknout, že v rozhodovací činnosti v minulých letech velmi agilní žena soudkyně, ve 2 případech se pak členy senátu stali soudci nikdy nezvolení lidé. Lidový soud v mělnických loděnicích je možno označit za instituci jednoho muže, a to tajemníka OZÚ, který měl na její chod dominantní vliv. Pod jeho přímým vlivem se v chodu soudu vytvořila ustálená praxe, jež v některých oblastech přílišnou oporu v zákoně neměla. Vlastní projednání provinění na pracovišti probíhalo v několika fázích. Prvotní se stalo oznámení o spáchání provinění. To přicházelo buď ze závodu samotného, nejčastěji od závodní stráže, výjimkou nebyla ani udání anonymní, z vně závodu pak od příslušného orgánu VB nebo od příslušného prokurátora, resp. okresního soudu. Tyto podněty⁷²⁵ však v některých případech fakticky nepřicházely přímo soudu, ale ZV-ROH.⁷²⁶ Tento na svém zasedání celou věc nejprve projednal a podle výsledku projednávání sám ve věci rozhodl⁷²⁷, nebo předal OZÚ závodu s instrukcí o postoupení MLS. Zvláště u provinilců kádrů, jak osobně nazýváme ty, kteří byli až doposud zcela bezúhonní s příkladnou pracovní morálkou a co hlavně byli členy KSČ s kladným vztahem k lidově demokratickému zřízení⁷²⁸, případ projednávala užší pracovní skupina. Ta po rozebrání

⁷²⁵ Zákon připouštěl i možnost, aby sám MLS na základě vlastních informací řízení zahájil.

⁷²⁶ I když faktickým adresátem oznámení, pro které měly orgány SNB vytvořeny vlastní vzor č. MV č. skl. 543, byl MLS, ten ho i formálně přebíral, viz např. Oznámení o provinění ze dne 13. 4. 1964 čj.: VB 100-63/30-64 ve spisu MLS evidovaného pod číslem M2/64.

⁷²⁷ Např. záznam z pohovoru provedeném dne 11. 6. 1964 mezi zástupci ZV ROH a osobou provinilce jednoznačně prokazuje tuto praxi neboť se v něm uvádí, že pohovor je svolán: „na základě oznámení OO VB v Mělníku o provinění našeho zaměstnance“, tedy ne na základě postoupení věci MLS k projednání a dále „vzhledem k tomu, že se jedná o dobrého zaměstnance, který neměl dosud žádný přestupek, máme za to, že tento pohovor je dostačující a není důležité projednat případ dne (převzato doslova poz. autora) zák. č. 38/61 Sb. u MLS“.

⁷²⁸ Součástí každého spisu bylo kádrové hodnocení delikventa, kde jako hlavní kritéria byla: členství v KSČ, popřípadě jiných organizací (SČSP, ROH), vztah k lidově demokratickému zřízení, pracovní výsledky, začlenění do kolektivu. Toto hodnocení se pak výrazně projevilo v odůvodnění jednotlivých rozhodnutí.

celé kauzy a „promluvení do jeho duše“, provinilého vyzvala k přijetí závazků o zdržení se do budoucna jakékoliv deliktů činnosti a zároveň mu stanovila zkušební dobu (nejčastěji 2 let), ve které bude kolektivem, a zvláště vybranými pracovníky sledován. Určení pracovníci na něj měli, za účelem jeho převýchovy, pozitivně působit, avšak v případě spáchání dalšího prohřešku mu mělo jít předchozí jednání k tíži. Medializace případu vůči ostatním pracujícím se uskutečnila na tzv. „desítiminutovce“.⁷²⁹ Za těchto okolností věc nebyla lidovému soudu postoupena. V podstatě se jednalo o obdobu institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Takovýto postup však neměl oporu v zákoně, protože všechna postoupení konkrétní věci z vnějšku měla směřovat přímo soudu, tak to byla i koncipována, tedy jako „postoupení věci k projednání MLS“. Žádný mezičlánek mezi postupujícím orgánem a lidovým soudem existovat neměl. Ostatně i Instrukce MV jasně orgány VB instruovala, aby v případě, kdy by mělo být provinění, pro jeho menší závažnost, projednáno jiným orgánem (např. ZV ROH pozn. autora), měly toto nejprve projednat s předsedou MLS.⁷³⁰ Jinými slovy měl to být lidový soud, kterému příslušelo primárně rozhodovat o projednání věci ZV ROH a nikoliv naopak. Později, přesněji od června 1964 se zavedl systém, kdy lidový soud oznámení od VB automaticky předkládal k: „projednání a posouzení způsobu vyřízení oznámení“ ZV ROH. Ten konkrétní případ projednal na své schůzi, a i když výsledek jednání zněl oficiálně jako „doporučení“, ve všech takových případech ho lidový soud pojal závazně.⁷³¹

V rámci závodu zjištěných deliktů to byl právě tajemník OZÚ, který připravoval spisový materiál k postoupení soudu. Za tímto účelem vyslýchal jak provinilé, tak případné svědky a shromažďoval další důkazy. V této souvislosti je třeba upozornit na od roku 1963 zavedenou zajímavou praxi, kdy v případě zjištění spáchání provinění v závodě zahajoval tajemník OZÚ usnesením podle § 164 tr. řádu vyšetřování a současně podle § 165 odst. 1 tr. řádu stíhal konkrétní osoby coby provinilé.⁷³² Samotný zákon o MLS postup před podáním návrhu na projednání provinění neupravoval, pouze v § 24 odst. 2 konstatoval, že návrhy na projednání věci mají být řádně doloženy potřebnými doklady, popřípadě uvedením svědkové, kteří mohou osvědčit skutečnosti v

⁷²⁹ Krátká setkání pracovního kolektivu k probrání neaktuálnějších a nejzásadnějších informací o dění v závodě.

⁷³⁰ Instrukce ministra vnitra o úkolech Veřejné bezpečnosti při provádění zákona o místních lidových soudech, rozkaz ministra vnitra z 1. 6. 1961 č. 10/1961.

⁷³¹ Srov. Předložení věci MLS ZV ROH ze dne 9. 6. 1964, výpis ze schůze ZV ROH ze dne 11. 6. 1964 a přípis MLS Okresní prokuratury v Mělníku ze dne 24. 6. 1964 ve spisu MLS M4/64.

⁷³² Srov. např. usnesení OZÚ ČLM ze dne 7. 11. 1963. V této praxi se tajemník OZÚ inspiroval tiskopisem MV č. skl. 523 - usnesením o zahájení vyšetřování

nich uvedené. Komentované znění zákona připustilo jeho mezery i tam, kde by byla výslovná úprava na místě a s tím spojenou potřebu použití jiných právních předpisů. Nicméně trestní řád bylo možno analogicky využít pouze v řízení o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutím lidového soudu, nikoli však ve vlastním řízení.⁷³³ Otázkou je, zdali činnost OZÚ je možno považovat za činnost MLS, i když ji fakticky předcházela, avšak nebyla zákonem vůbec upravena a lidový soud neměl vůči tomuto oddělení žádných oprávnění. I tak by bylo použití ustanovení trestního řádu nepřípustné, neboť dle tehdy účinného znění trestního řádu vyšetřování zahajoval vyšetřovací orgán usnesením, jehož opis do 48 hodin doručil prokurátorovi. Vyšetřovacím orgánem se pak taxativně rozuměli vyšetřovatelé prokuratury a ministerstva vnitra, resp. velitelé v ozbrojených silách.⁷³⁴ Nota bene pokud by tajemník OZÚ vycházel důsledně z účinného znění trestního řádu, musel by zároveň osobu obviněného poučit o možnosti proti takovému usnesení podat stížnost a ta by musela být zachována.⁷³⁵ Vynechána by nemohla být ani fáze skončení vyšetřování, kde by obviněnému musely býti předloženy k prostudování vyšetřovací spisy a zároveň by měl být poučen o svém právu navrhnout doplnění vyšetřování.⁷³⁶ Použití ustanovení o zahájení vyšetřování, resp. trestního stíhání orgánem OZÚ v případě projednání provinění je tedy nutno vnímat jako nepřípustný exces, který navíc výrazně krátil práva obviněného. Ne příliš šťastný byl i fakt, že tajemník OZÚ byl zároveň soudcem (později dokonce předsedou) lidového soudu, a dokonce v případech, které zpracovával, vystupoval později i jako předseda senátu. V jeho osobě je možno najít i zdůvodnění nestandardního postupu ve formě zahajování a realizace vyšetřování podle trestněprávních norem, resp. svévolnou delegaci kauz na odborové organizace, neboť několik bývalých zaměstnanců závodu nás upozornilo na skutečnost, že se jednalo o původně okrskáře VB, který si na nové pracoviště přinesl zažité pracovní postupy příslušníka SNB. Pokud šlo o postoupení trestného činu k projednání lidovému soudu přímo prokurátorem ve smyslu ustanovení § 174 odst. 2 tr. řádu byla praxe obdobná. Ač příslušná dikce trestního řádu i zákona o MLS zněla jasně a to, že konkrétní trestní věc je prokurátorem postupována přímo k projednání lidovému soudu, přesto ji nejdříve

⁷³³ Srov. Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis Praha 1964, str. 13-14

⁷³⁴ Srov. § 159 odst. 1, odst. 2 a § 164 zákona 141/1961 ve znění účinném do 31. 7. 1965.

⁷³⁵ Srov. § 171 odst. 1 Zákona č. 141/1961 ve znění účinném do 31. 7. 1965, podle kterého Proti každému usnesení vyšetřovacího orgánu může obviněný podat stížnost. Nevyhoví-li vyšetřovací orgán stížnosti sám, předloží ji neprodleně prokurátorovi.

⁷³⁶ Srov. § 169 odst. 1 Zákona č. 141/1961 ve znění účinném do 31. 7. 1965.

projednával ZV ROH. Ten ji až následně postoupil k soudnímu vyřízení.⁷³⁷ Tato praxe měla za následek neúměrné prodlužování projednávání trestních kauz.⁷³⁸ Například již 6. 4. 1964 Okresní prokuratura v Nymburce předala MLS k vyřízení skutkově jednoduchou trestní věc.⁷³⁹ Ten však rozhodl až 22. 6. 1964, neboť ji před tím předběžně projednával ZV ROH, který ji až poté zpětně delegoval lidovému soudu k projednání.⁷⁴⁰

O tom jak vypadalo samotné projednání jednotlivých kauz před MLS při ČLM nelze ze spisového materiálu do roku 1965 učinit žádný závěr, neboť spisy z let 1962-1964 neobsahují žádné protokoly o jednání.⁷⁴¹ Toliko na základě dochovaného spisového materiálu z let 1962-1964 by mohl být učiněn závěr, že rozhodovací činnost příslušné senáty uskutečňovaly jen na základě podkladů získaných mimo soud samotný, osoby obviněné a případné svědky nevyslyšely a rozhodnutí činily od stolu, bez nařízení vlastního jednání, a to zcela ve shodě se stanoviskem ZV ROH. Pokud by lidový soud jednání skutečně konal, jeví se jako nelogické, proč by protokol o něm nevyhotovil a do spisu nezaložil, když ostatně podle § 29 odst. 4 zákona o MLS bylo pořízení protokolu o každém jednání jeho povinností. Takovouto praxi by však bylo třeba označit za naprosto odporující samotné koncepci MLS, kdy právě veřejné projednání a po něm následující diskuse, měly představovat jeden z pilířů jejich činnosti. Nutno podotknout, že zpráva o činnosti soudu za rok 1962 neobsahuje žádné informace o veřejně konaných jednáních. Na konci roku 1962 pak předseda Okresního soudu v Mělníku vydává „*téze pro vypracování zprávy o činnosti MLS*“, kdy v bodě III. požaduje informaci o formě projednávání případů, účasti občanů a konání besed po vnesení rozsudku. Následná zpráva o činnosti soudu za rok 1963 již obsahuje informaci o tom, že: „*všechna projednávání uvedených případů (za rok 1963 pozn. autora) byla uskutečněna za účasti zaměstnanců závodů a rovněž tak po každém projednání a vnesení rozsudku bylo přikročeno k besedě o případu. Ve všech případech vyplynul z besedy souhlas vneseným rozsudkem.*“⁷⁴² Částečně matoucí je i

⁷³⁷ Srov. § 174 odst. 2 Zákona č. 141/1961 ve znění účinném do 31. 7. 1965 a § 13 odst. 1 zákona o MLS.

⁷³⁸ Viz Urgence Okresního prokurátora v Nymburce ze dne 2. 6. 1964, sp. zn. M 1/64.

⁷³⁹ Trestný čin poškození majetku v socialistickém vlastnictví, spočívající v poškození sociálního zařízení ŽST Lysá nad Labem se škodou 696,-Kčs. Oba provinilci byli chyceni krátce po činu, ke kterému se doznali a jejich vinu potvrdili i svědci.

⁷⁴⁰ Viz spisový materiál MLS ČLM sp. zn. m 1/64, zvláště přípis MLS ze dne 8. 6. 1964 Okresní prokuratuře v Nymburku.

⁷⁴¹ První ve spisech založený protokol o jednání MLS je 7. 4. 1965, v předchozích spisech žádné protokoly o jednání MLS založeny nejsou. Vzhledem k celistvosti spisového materiálu a jeho výbornému nálezovému stavu je vyloučeno, že by případné protokoly ze spisu kdokoliv odstranil.

⁷⁴² Zpráva o činnosti MLS při n. p. České loděnice Praha, závod Mělník ze dne 14.12.1963.

fakt, že od roku 1965 se již ve spisech protokoly o jednáních nacházejí. V těchto kromě složení senátu, osob obviněných a svědků, zachycen celý průběh jednání a dokazování, a to včetně takových podrobností jako je údaj o počtu přítomných osob u jednání z řad veřejnosti. Vysvětlení celé věci je možno nalézt ve zprávě o činnosti soudu ze dne 14. 7. 1966, zahrnující období od 15. 2. 1965 do 30. 6. 1966, kde je v jejím samém závěru konstatováno: „*kladem jest, že ZV-ROH doplnil členy MLS odbornou písařkou, která provádí zápisy při projednávání případů.*“ Z toho je patrné, že jednání jako taková konána byla, nicméně je neměl kdo protokolovat, a tak se zákon jednoduše nedodržoval a protokoly nevyhotovovaly. Ironicky lze poznamenat, že je jistě škoda, že proti ani jednomu rozhodnutí, kde senát neprováděl protokolaci, nikdo nepodal odvolání, neboť by bylo velmi zajímavé sledovat, na jakém podkladě by vlastně okresní soud o něm rozhodl. Na rozhodovací činnosti soudu se výrazně podílela i skutečnost, že jeho soudci byli v právu naprostými laiky. A tak zatímco skutkově jednoduché věci, typicky případy pachatelů krádeží přistižených přímo při činu, jim přílišné problémy nečinily, jinak tomu bylo u trestných činů ve skutkově složitějších věcech. Tam způsob, forma, obsah i odůvodnění rozhodnutí leckdy pokulhávali. V oblasti rozhodnutí soudu panovala i nejednotná terminologie. Zatímco vůbec první soudem řešený případ provinění končí dne 28. 11. 1962 zprošťujícím „*rozsudkem jménem republiky*“, ostatně jako všechny po něm následující rozhodnutí o provinění, tak prvé projednávání trestného činu dne 22. 6. 1964 završilo „*rozhodnutím jménem republiky*“.⁷⁴³ Stejná situace následuje i dne 22. 6. 1964, rovněž při vynesení rozhodnutí v trestní věci. Zajímavé je, že všechna zmiňovaná rozhodnutí učinily senáty, složené takřka ze stejných členů (pouze jeden člen senátu byl jiný). V daném případě se nejedná nejspíš o administrativní chybu, neboť v poučení tohoto rozhodnutí je výslovně uvedeno: „*proti tomuto rozsudku lze podat odvolání*“. Identický senát jako v případě vydání dvou posledních rozhodnutí v trestních věcech vynáší 10. 7. 1964 „*rozsudek*“ v případě provinění. Další rozhodnutí o trestném činu vynáší MLS dne 19. 3. 1965, a to již ve formě „*rozsudku*“, přičemž tuto formu zachoval až do svého zániku. Lidový soud v ČLM patřil v okrese Mělník k těm pozitivně hodnoceným. Na udržení jeho chodu měl

⁷⁴³ Zákon o MLS v § 7 stanovil, že lidové soudy rozhodují rozsudky nebo rozhodnutími, jež se vyhláší jménem republiky. Sám zákon je pak souhrnně označoval jako rozhodnutí. Komentář k zákonu pak věc vysvětluje tak, že zákon o MLS: „*nestanoví výslovně, že by v některých případech rozhodnutí MLS musilo (a v ostatních nesmělo) mít označení rozsudek. I ta rozhodnutí MLS, jimiž se meritorně rozhodne věc (např. provinilec je uznán vinným proviněním a uloží se mu určité opatření), mohou být (a v tom se projevuje zásada bezformálnosti řízení) označena jako „rozhodnutí“ a není třeba je označovat jako „rozsudek.“* Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis Praha 1964, str.40-41.

i přes svůj autokratický a leckdy protizákonný přístup podíl hlavně tajemník OZÚ. Ani ten však nebyl schopen zabránit postupné stagnaci tohoto orgánu pod vlivem celorepublikového trendu.

Celkový přehled rozhodovací činnosti soudu je uveden v následující tabulce:

Rok	Počet doslých návrhů	Vyřizeno	Jednáno	Zastaveno	Postoupeno		Návrhy postoupeny od										Osob		Sociální složení					Věkové složení						Provinění podle §5 zákona č. 38/61 Sb.						Majetkové spory		Trestné činy		Bez ulož. Opatření napomen			Uložená opatření				Zproštění
					v závadě	mimo závod	VB	prokur.	soud	IVV	ROH	vedení podniků jiných	MLS	vládní iniciativa	mužů	žen	dělníci	úředníci	učňové	technici	ostatní	15 - 17	18 - 24	25 - 34	35 - 44	nad 45	16	17	18	19	20	21	Majetkové spory	Trestné činy	Bez ulož. Opatření napomen	veřejná čítka	pokuta	náprav. Opatření přeložení									
																																							1	2	3	4	5	6	7	8	
1962	5	5	5			2						3					5	1	4	1				1			2	2	1	1	3														2		
1963	7	7	4		3	4	1					2					7		4	1		2	1			1	2	2	1	1	3									1			2	1	1		
1964	4	4	3		1	2	2										5		2		2			1		2	1																	3			
1965	7	7	7		1	4	1				1	1					9	1	10							1	4	3	1	1	2										2	4	1				
1966	2	2	2				1					1					3		2																								2				
1967	4	4	4			1	1					2					6	1	7								2		3	2	5												1		5	2	
1968	1	1	1			1											1																											1			
CELKEM	30	30	26		4	14	6			1	5	4				36	3	29	1	4	4	1	3	4	4	14	7	8	6	13	7	6	3	3	5	1	8	13	6	1	2	2					

2.1.2. Rozhodovací činnost MLS při MNV v Kostelci nad Labem

Kostelec nad Labem je město ležící od roku 1960 trvale v okrese Mělník. Podle informací z kroniky města měl Kostelec k 1. 1. 1963 celkem 2.540 obyvatel. Směrnice vlády však v č. 1 stanovila požadavek lidové soudy ustavovat jen v obcích městského charakteru s počtem alespoň 3.000 obyvatel.⁷⁴⁴ Vzhledem k tomu, že se příslušné rozhodnutí o ustavení tohoto soudu nedochovalo, je možno pouze odhadovat, že k jeho ustavení přispěla skutečnost počtu stálých zaměstnanců místního cukrovaru, kterých jen v roce 1955 bylo 300, nemluvě o těch sezónních.⁷⁴⁵ Dá se rovněž předpokládat, že počet stálých zaměstnanců v roce 1962 ještě stoupl, stejně tak jako počet stálých obyvatel, kterých měl Kostelec k 31. 12. 1964 již 3.500. Archivní materiál k tamnímu MLS se bohužel kompletní nedochoval. Až na jednu výjimku chybí zcela správní spisy soudu, přičemž z dochovaného potvrzení ze dne 19. 6. 1970 je jisté, že v tento den předala pracovnice kosteleckého MNV zmocněnému pracovníkovi Okresního soudu v Mělníku: „materiály a spisy místního lidového soudu v Kostelci n. L. vč. podlouhlého razítka a kulatého razítka MLS.“⁷⁴⁶ Slovní obrat „materiály a spisy“ dává tušit, že kromě spisového materiálu jednotlivých případů se jednalo i o správní dokumenty soudu.⁷⁴⁷ Lidový soud v Kostelci nad Labem byl činný od roku 1962 do roku 1968. Za tuto dobu se dochovaly všechny spisy vztahující se k jím projednávaným případům. Tyto byly přehledně žurnalizovány do celkem 2 šanonů, avšak bez jakékoliv vnější ochrany, jako např. přebalu s pečeti.⁷⁴⁸ Pokud jde o rejstříky MLS, ty se dochovaly celkem dva. První, plně popsáný, zachycuje záznamy o činnosti soudu z let 1962 až části roku 1967. Druhý kontinuálně na první navazující, obsahuje záznamy z let 1967 a 1968 (poslední zápis v něm je případ vedený pod sp. zn. M4/68 z května 1968). Jedinou shora zmiňovanou výjimkou, vztahující se ke správním spisům, je dochovaná zpráva o činnosti soudu za rok 1967, která byla zřejmě omylem založena do spisu jedné kauzy z tohoto roku. Na základě těchto skutečností je možno dovodit hypotézu, že

⁷⁴⁴ Srov. Směrnice o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, č. 1, č. 15/1961 Sb. směrnic pro NV.

⁷⁴⁵ Všechny demografické údaje jsou převzaty z Kroniky města Kostelec nad Labem. Bohužel ta je neuvádí ke každému roku zvlášť a např. údaj o počtu stálých zaměstnanců cukrovaru je uveden pouze pro rok 1955 (str. 106).

⁷⁴⁶ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, potvrzení ze dne 19. 6. 1970, archivně nezpracováno.

⁷⁴⁷ Tento předpoklad plyne ostatně z obsahu předávacího protokolu, podle kterého byla součástí předávaných materiálů i 2 razítka soudu (podlouhlé a kulaté), jež nebyla rovněž nalezena.

⁷⁴⁸ To, že v průběhu času byly šanony v rámci archivu okresního soudu přemisťovány, dokládá skutečnost, že každý z nich byl nalezen v jiné části budovy, navíc druhý z nich mezi spisovým materiálem s lidovými soudy nikterak souvisejícím.

celkově předaný archivní materiál lidového soudu v Kostelci nad Labem byl v rámci budovy Okresního soudu v Mělníku přemístován a vzhledem k absenci souborné ochrany, došlo k jeho rozdělení a částečné ztrátě, zejména pokud jde o správní spisy soudu. Situace není lepší ani v případě zápisů schůzí MNV Kostelec nad Labem, na kterých jeho poslanci činnost soudu hodnotili. Z nich zůstaly dochovány bohužel jen kusé zápisy z roku 1964 a 1967.

Díličí informace o činnosti soudu je však možno získat z místní kroniky. Blíže nedatovaný zápis z roku 1962 přináší pasáž nazvanou „*Nové místní lidové soudy*“. Kronikář k tomuto tématu uvádí: „*Podle usnesení ÚV KSČ pro účast pracujících na všech jednáních a stupních soudů pro morální výchovnou nápravu provinilých občanů a pro převýchovu provinilců nabyt účinnosti nový zákon o místních lidových soudech dnem 1. VII. 1961. A tak i naše město uvážlivě zvolilo pro tuto funkci soudců z lidu občany zkušené, příkladné, vzorné, slušné z vyspělých dělnických kádrů, kteří zajišťují jednat bez osobních zájmů. Jsou to: Mil. Pirunčík, Krupka a*“, (zde byl text kroniky nedopsán a vynechán jeden řádek zřejmě pro dopsání jmen soudců, ke kterému však již nedošlo - pozn. autora). Pisatel kroniky dále pokračoval: „*Všichni tito soudci složili slib do rukou předsedy M. V. Kaliny, přičemž byli obeznámeni s činností a také cílem: upevňovat zákonitost, zamezit narušování obč. právních věcí, vymítit porušování socialistické zákonitosti – dle obžaloby prokurátorovy. Kéž by tímto opatřením trestnost, zvláště pak mladistvých, rok od roku u nás se snižovala.*“⁷⁴⁹ Další zápis v kronice obsahující informace o MLS je z prosince roku 1963: „*V obč. roce 1963 bylo celkem na Mělnicku jedenáct místních lidových soudů. V roce 1962 bylo řešeno 228 případů, v r. 1963 pouze 99. Z toho poslední konal se u nás v lidovýchovně v polovině prosince za účasti žactva VI. až IX. tříd. Vyslýchán a souzen byl žák prům. školy z Litoměřic, který o hl. prázdninách byl zde pod Martinem u babičky a prakem a kamínkem zranil žačku 9. třídy Preslerovou, tak že na oko nevidí! Pachatel dostal 1 rok podmíněčně. Bylo to kruté poučení všem žákům a vodítkem pro jejich řádný režim dne, režim volného času se vši uvážeností a rozvahou co se může a co se nesmí dělat! Stále stýkáme se s vážnými problémy, k nimž je potřeba získat širokou veřejnost, i mládež a její trestné činnosti. Zde je potřeba soustředit úsilí rodičů, školy, pedag. komisi při MNV, komise soc. péče při ONV a samozřejmě bezpečnosti soudu a prokuratury tak, aby se trestná a často hloupá, zbytečná činnost mládeže nerozšiřovala, aby nenacházela*

⁷⁴⁹ Kronika města Kostelec nad Labem, rok 1962, str. 45-46.

živnou půdu této společnosti mládež a nebyla vážným problémem všech výchovných složek a dozoru. Jde o to, aby od útlého mládež důsledně a soustředěně plánoval se dětem volný čas a činnost také kontrolovala.“⁷⁵⁰ Z citovaného zápisu je evidentní, že kronikář se v problematice soudní soustavy příliš neorientoval, neboť rozhodovací činnost MLS zaměnil za tu, jež náležela okresního soudu.⁷⁵¹ Poslední zápis v kronice s titulkem „Volba soudců z lidu“ pochází z června 1964. Kronikář v něm informuje o volbě soudců lidového soudu pro druhé volební období.⁷⁵² Bohužel více se o činnosti MLS v Kostelci nad Labem z kroniky města nedočteme. Je evidentní, že sám kronikář, občanským povoláním učitel, se v problematice práva příliš neorientoval a pokud se o lidovém soudu zmiňoval, tak ve většině případů s poukazem na kriminalitu mládeže a nutnosti jejího potírání.

Z dochovaného spisového materiálu je možno alespoň částečně zhodnotit rozhodovací praxi tohoto soudu. První projednaný případ postoupil soudu v říjnu 1962 místní okrskář VB. Jednalo se o kauzu 38leté ženy v domácnosti, která v září téhož roku odcizila v prodejně samoobsluhy v Kostelci máslo v hodnotě 4,75 Kčs. Tím naplnila skutkovou podstatu provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví. Případem se soud zabýval dne 5. 11. 1962 na svém historicky prvním zasedání. Provinilá vinu odmítala a na svoji obhajobu uváděla, že máslo, které bylo nalezeno u ní v kapse, neodcizila v samoobsluze, nýbrž před tím řádně nakoupila v mlékárně. Z dochovaného protokolu o jednání je možno dovodit, že příslušný senát postupoval při projednání případu v souladu se zákonem. K objasnění případu předvolal kromě provinilé i svědky, kteří její vinu potvrdili. Na závěr jednání dostala prostor veřejnost, konkrétně švagr a švagrová provinilé, kteří se jako jediní k soudu dostavili. Ti se dotazovali, proč se obsluha samoobsluhy zaměřila právě na provinilou. Senát jim na to odpověděl, že se tak stalo pro její nápadité jednání, když v prodejně přebíhala z místa na místo. Vůbec první jednání soudu završilo, po cca hodině konání, vynesení rozhodnutí, jímž byla provinilá

⁷⁵⁰ Tamtéž str. 84.

⁷⁵¹ Případ žáka průmyslové školy z Litoměřic byl projednán Okresním soudem v Mělníku v rámci tzv. výjezdního zasedání, které ve vhodných případech umožňovalo provést hlavní líčení přímo v místě, kde byl trestný čin spáchán. V takovém případě se o konání hlavního líčení vyrozumívala společenská organizace, jež mohla zajistit účast pracujících a účinně přispět ke splnění účelu sledovaného veřejným konáním hlavního líčení. V tomto případě byla jako společenská organizace oslovena základní škola, která zajistila účast žáků na zasedání, čímž měla být do budoucna zajištěna generální prevence negativního chování žactva. Srov. § 199 odst. 2 Zákona č. 141/1961 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 1968.

⁷⁵² „V červnu zvoleni tito navržení soudci: V. Krupka, J. Holeček, Dr. Kraps Jan, Ing. Vl. Kouška, Mir. Koš, V. Kraj, V. Řepáček, Anděla Šliková, Alena Košanová, Ondrej Bacovský.“ Kronika města Kostelec nad Labem, rok 1964, str. 126.

uznána vinou shora uvedeným přečinem a uloženo jí napomenutí. I písemné vyhotovení rozhodnutí lze označit za bezvadné, když obsahovalo veškeré zákonné náležitosti, včetně přesvědčivosti zdůvodnění. Ač provinilá vinu popírala, proti rozhodnutí se nakonec neodvolala. První lidovým soudem projednávaný případ zvládl jeho senát zcela v duchu zamýšlené koncepce tohoto orgánu, a to jak ve formě postupu a rozhodování, tak co do rychlosti vyřízení celé věci. To lze dokumentovat mj. na písemném vyhotovení rozsudku:

R o z s u d e k

Jménem republiky

Místní lidový soud v Kostelci n. Labem rozhodl dne 5. listopadu 1962 v senátě složeném z předsedy K. V. a soudců K. V a C. J. takto:

Provinilá

J. F.

narozená dne 30.4.1924 v Kolíně, zaměstnána v domácnosti, bytem v Kostelci n. Labem čp. 32

je s t v i n n a,

že dne 29.9.1962 odcizila v prodejně samoobsluhy č. 06 n. p. v Kostelci n. Labem máslo v hodnotě Kčs 4.75,

č í m ž s p á c h a l a

provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, dle § 16 odst. 1, zák. č. 38/61 Sb.

a ukládá se jí za to

podle § 31, odst. 1, písm. a zák. č. 38/61 Sb.

n a p o m e n u t í.

O d ů v o d n ě n í :

Místní lidový soud v Kostelci n. Labem na základě výpovědi provinilé a svědků dospěl k závěru, že se občanka provinění skutečně dopustila, tj. že odcizila v prodejně samoobsluhy máslo v hodnotě Kčs 4.75. Bylo to potvrzeno výpovědí svědkyně W., která viděla, že provinilá máslo měla v prodejně v košíčku a při placení ho měla v kapse. Přes otázky položené jak vedoucím prodejny tak i inspektorkou W., zapřela, že máslo má a to několikrát a dodatečně v kanceláři bylo u ní v kapse skutečně nalezeno.

Při stanovení opatření bylo přiblíženo k její dosavadní beztrestnosti, a že se jedná o malý obnos odcizeného zboží.

Její jednání je společensky nebezpečné, neboť zneužila důvěry, kladené občanstvu při zřizování prodejen se samoobsluhou. Uvedený trest bude postačujícím pro výstrahu a další ponaučení. Zároveň spolu s veřejným projednáním splnilo výchovný účel.

Poučení: proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů od jeho doručení k místnímu lidovému soudu v Kostelci n. Labem, který odvolání předá Okresnímu soudu v Mělníku.

Předseda místního lidového soudu:

K. V. v. r.

V Kostelci n. Labem 5. 11. 1962⁷⁵³

U v pořadí druhého, v gesci jiného senátu, projednávaného případu v prosinci téhož roku se plně projevílo známé pořekadlo o tom, že když dva dělají totéž, nemusí to být vždy totéž. Jednalo se o případ 4 značně podnapilých mužů, kteří se na počátku srpna 1962 dostali v místním hostinci navzájem do nejprve slovní a poté i fyzické potyčky. Původcem potyčky se stal 28letý zemědělský dělník K. J., který: „v podnapilém stavu vyvolal na ulici rvačku před hostincem u Přemysla s místními občany, při které byl zraněn a odvezen do nemocnice v Brandýse n/L.“ Lidovému soudu tuto kauzu předalo OO VB Mělník již 20. 9. 1962, tedy před tou shora uvedenou první projednanou, nicméně samotné jednání ve věci soud konal až 4. 12. 1962. Ze spisového materiálu je zřejmé, že projednání věci nebránila žádná překážka a jednání tak bylo možno uskutečnit daleko dříve, neboť dokazování se oproti stavu v době postoupení nemuselo nikterak doplňovat. Na konci jednání vynesl senát rozsudek, který následně písemně vyhotovil. Písemné vyhotovení rozsudku je však po obsahové i formální stránce v rozporu s požadavky na jeho podobu. Zákon samotný konkrétní požadavky na písemné vyhotovení rozhodnutí přímo neuváděl, což bylo dáno požadavkem bezformálnosti a stručnosti právní úpravy.⁷⁵⁴ Nicméně tak činilo odd. VI instrukce MS, resp. text záhy po publikaci zákona vydané praktické příručky s názvem „Přestupky a provinění“, kterou si měly jednotlivé lidové soudy v potřebném množství opatřit.⁷⁵⁵ Podle této příručky písemné vyhotovení rozhodnutí muselo obsahovat: a) úvodní slova „jménem republiky“, jde-li o rozhodnutí, které má povahu rozsudku, b) označení soudu, c) den a místo vyhlášení rozhodnutí, d) jméno a příjmení provinilého občana, den a místo jeho narození, jeho zaměstnání a místo trvalého pobytu, e) výrok místního

⁷⁵³ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 1/62, archivně nezpracováno.

⁷⁵⁴ Srov. § 30 zákona o MLS.

⁷⁵⁵ Tato skutečnost vyplývá z dochovaného zápisu o školení předsedy MLS v závodě České loděnice.

lidového soudu s odůvodněním, f) poučení o odvolání.⁷⁵⁶ Z podoby shora reprodukováného rozsudku je možno usuzovat na obeznámení členů senátu rozhodujících v první projednané kauze s touto publikací, alespoň co do požadavku na formální a obsahovou podobu rozhodnutí. Z podoby v této kauze vyhotoveného písemného vyhotovení vyplývá pravý opak:

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Místní lidový soud při národním výboru v Kostelci nad Labem rozhodl dne 4. prosince 1962 v senátě složeném z předsedy H. J. a soudců Ř. V., P. F. takto:

Obžalovaný /provinilý/

J.K.

nar. dne 15. dubna 1934 v Jiřicích, okres Mělník, bytem Kostelec nad Labem 13, dělník JZD

K. Š.

narozen 26. ledna 1942 v Praze, bytem Kostelec nad Labem číslo 91, řeznický dělník

F. K.

narozen 17. listopadu 1943 v Kostelci nad Labem, bytem Kostelec nad Labem 152, zedník

J.S.

narozen 19. ledna 1945 v Kostelci nad Labem, bytem Kostelec nad Labem číslo 329, slevač

j s o u v i n n í

že dne 14. srpna 1962 použili většího množství alkoholu, čímž se přivedli do podnapilého stavu a způsobili rvačku.

č í m ž s p á c h a l i

Provinění proti socialistickému soužití občanů, dle § 19, odst. a) b) zákona číslo 38 z roku 1961

a u k l á d á s e j i m z a t o

dle § 31 odst. 1, písmeno c) zákona č. 38/61 Sb pokuta ve výši:

Š. K. 300.---Kčs

K. F. 150.---Kčs

S.J. 150.---Kčs

K.J. veřejnou důtku podle § 31 odst. 1, písm. B rozhlásem a vyvěšením na veřejných tabulích místního národního výboru.

O d ů v o d n ě n í

Soud rozhodl na základě výpovědí provinilých a svědků z důvodu:

Že všichni byli v podnapilém stavu a svoji činností spáchali provinění proti socialistickému soužití občanů podle § 19, odst. 1, písmeno a, b zákona 38/61. O výši trestu rozhodl místní lidový soud u K. J. tak, že jmenovaný, i když plnou mírou se zasloužil o vzniklou rvačku, je u něho polehčující okolnost, že on byl

⁷⁵⁶ Přestupky a provinění, Orbis, Praha 1962, str. 166.

jediný postižený této rvačky a utrpěl zranění a přišel o výdělek po dobu léčení, dále že jmenovaný má dobrou pracovní morálku.

U Š. K. rozhodl místní lidový soud tak, že i když jmenovaný má dobrou pracovní morálku, má špatnou pověst právě ve smyslu zákona o socialistickém soužití občanů, tím že vyhledává výstupy a potyčky mezi občany.

U S. J. Místní lidový soud rozhodl na základě, že jmenovaný má dobrou pověst v obci, dobré chování a pracovní morálku.

U K. F. Místní lidový soud rozhodl, že jmenovaný je voják, zatím neměl žádných podobných výstupů i přes to, že jeho pověst říká, že podléhá vlivu alkoholu.

Závěr.

Cílem tohoto líčení bylo ukázat na nebezpečnost jednání všech provinilých, kteří se dopustili rvačky pod vlivem alkoholu a dále přivést je na správnou cestu pracujícího člověka, který dodržuje socialistickou zákonitost.

Jejich společným jednáním bylo způsobeno zranění občana, který se musel podrobiti nemocničnímu léčení a toto si vyžádalo peněžité náklady v částce 546.--Kčs, které uplatňuje OÚNZ v Mělníku. Povinností provinilých, a to Š., K. a S. jest tuto částku zaplatiti rukou společnou a nerozdílnou. Podíl na každého z provinilých činí 182.--Kčs.

Skončeno jednání Místního lidového soudu v 17 hodin vynesení rozhodnutím.

Předseda senátu Míst. lid. soudu

H. J.⁷⁵⁷

Zatímco záhlaví a výroková část rozsudku jsou po formální stránce v pořádku, naproti tomu zcela absentuje poučení o odvolání. Tato skutečnost sama o sobě představovala podstatnou vadu rozhodnutí a důvod k prominutí zmeškání lhůty podle § 33 odst. 4 věty druhé zákona o MLS. Písemné vyhotovení zahrnovalo část nazvanou „závěr“, která kromě jiného obsahovala přímo výrok rozhodnutí o povinnosti náhrady škody. Tato část představovala jakési zdůvodnění odůvodnění. Pokud jde o uloženou povinnost k náhradě škody, ta měla být obsažena ve výrokové části rozhodnutí a v jeho odůvodnění toliko, co do důvodu a výše, zdůvodněna. Příručka nadto jasně lidové soudy instruovala, aby v situacích, kdy povinnost k náhradě škody uloží, musely ve svém rozhodnutí přesně označit povinného i oprávněného, určit přesnou výši povinnosti a stanovit také lhůtu k plnění. Navíc pro názornost uváděla vzorové znění výroku: „František Novák je povinen nahradit Karlu Pospíšilovi, dělníku, bytem... 100 Kčs, a to do 15 dnů.“⁷⁵⁸ V rámci obsahové stránky rozhodnutí je nutno akcentovat skutečnost, že rozhodoval plně laický, v právu nevzdělaný orgán, čemuž odpovídá i rozsah a přesvědčivost odůvodnění. Z hlediska práva je zcela nekonformní, aby jako polehčující

⁷⁵⁷ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 2/62, archivně nezpracováno.

⁷⁵⁸ Přestupky a provinění, Orbis, Praha 1962, str. 146.

okolnost, mající vliv na výši trestu u člověka, který vyvolá rvačku, byla skutečnost, že při ní sám utřil nejzávažnější poranění. Navíc tento člověk rozhodnutím soudu získal v řízení dvojjediné postavení obviněného a poškozeného zároveň. Soud ho totiž jednak uznal vinným ze spáchání provinění a jednak mu přiznal náhradu škody za toto jím spáchané provinění. Stejně tak povinnost k náhradě škody uložená ve formě solidárního závazku („rukou společnou a nerozdílnou“), nemohla být v rámci jednoho výroku transformována do toho dílčího („podíl na každého činí“). Poněkud zavádějící je poznámka u provinilého F. K., který je ve výrokové části rozhodnutí uveden jako zedník, v odůvodnění však jako voják. V případě, že by v době projednávání případu skutečně již nastoupil základní vojenskou službu, nespadal by vůbec do osobní působnosti lidového soudu, když oprávnění k rozhodnutí o jím spáchaném skutku příslušelo toliko příslušnému vojenskému veliteli v rámci kázeňské pravomoci.⁷⁵⁹

Další projednávaný případ se odehrál rovněž před místním hostincem u Přemysla, kde 18letý pokrývač poškodil cizí osobní automobil, s kterým se pokoušel odjet. Přimo při pokusu vůz nastartovat ho zadržel jeho majitel. Případ soudu předalo OO VB v listopadu 1962 a ten ho projednal v prosinci téhož roku. Za provinění proti majetku v osobním vlastnictví soudci mladíkovi uložili pokutu ve výši 300 Kčs. Majitel vozidla uplatňoval nárok na náhradu škody ve výši 849,50 Kčs, s kterým ho senát dle § 31 odst. 3 zákona o MLS následující formulací: „*MLS doporučuje postiženému p. J. S., aby se obrátil ve věci vymáhání způsobené škody v uvedené částce Kčs 849.50 na Občanskoprávní soud v Mělniku*“, odkázal na občanskoprávní řízení. Dle zákonné úpravy tak mohl učinit pouze za situace, kdy se mu nepodařilo zjistit přesnou výši škody nebo kdy mu zjištění přesné výše škody činilo potíže. Avšak v daném případě bylo pro samotnou právní kvalifikaci skutku zjištění výše škody a její přesvědčivé zdůvodnění zcela zásadní.⁷⁶⁰ Rozlišující znak mezi proviněním proti majetku v osobním vlastnictví a obdobným trestným činem tkvěl právě ve výši způsobené škody.⁷⁶¹ Bez jejího přesného určení nešlo, dle tehdy platné úpravy, deliktní majetkoprávní jednání

⁷⁵⁹ Srov. § 44 zákona o MLS ve spojení s § 20 odst. 2 branného zákona č. 92/1949 Sb. ve znění vyhl. č. 20/1958 Sb.

⁷⁶⁰ Podle § 18 odst. 1 zákona o MLS se provinění proti majetku v osobním vlastnictví dopustí, kdo takový majetek poškodí, zejména krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo tím, že jej neoprávněně a svévolně užívá anebo ničí, pokud škoda příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs. Později praxe dovodila, že za škodu, která příliš nepřevyšuje částku 500 Kčs, se považuje „škoda asi do částky 750 Kčs.“ Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních soudech, komentář, Orbis, Praha, 1964, str. 113.

⁷⁶¹ V úvahu přicházel trestný čin krádeže nebo neoprávněného užívání cizí věci. Srov. § 247 odst. 1 a § 249 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákoník ve znění účinném do 26. 12. 1962.

pod skutkovou podstatu provinění subsumovat.⁷⁶² I v pořadí poslední soudu v roce 1962 delegovaný případ se týkal majetkového deliktu, konkrétně manželského páru z Prahy, který na poli JZD odcizil 10 kg cibule, čímž způsobil škodu v celkové výši 40 Kčs. Soudci však správně kauzu meritorně neřešili z důvodu své místní nepříslušnosti a předali ji lidovému soudu příslušnému podle místa bydliště provinilých.⁷⁶³ Uvedené srovnání v rozdílných senátech vyhotovených rozhodnutí, ukazuje nejednotnost kvality a připravenosti soudců laiků projevující se právě v úrovni vydaného rozhodnutí. Kvalitu rozhodnutí bezesporu ovlivnila i náročnost jednotlivých kauz. Na druhou stranu je třeba vyzdvihnout snahu o zapojení všech zvolených soudců lidového soudu do rozhodovacího procesu, kdy tito rozhodovali meritorně ve 3 zcela rozdílně složených senátech.⁷⁶⁴

V roce 1963 řešil lidový soud celkem 5, co do dokazování skutkového stavu a právní kvalifikace, triviálních případů. I proto jejich projednání nečinilo soudcům žádné problémy. I nadále zůstal zachován trend rotace jednotlivých soudců, a tak v žádném v tomto roce projednávaném případě nerozhodoval senát ve stejném složení. Oproti praxi jiných lidových soudů je zářející neúčast jeho předsedy na rozhodovací činnosti. Ten kromě jediné kauzy rozhodované v minulém roce vůbec ve složení senátů nefiguroval. Přitom to měl být právě on, coby primárně ve znalosti zákona proškolená osoba, jež měl dále školit ostatní soudce. Z tohoto důvodu bylo v praxi jiných soudů (např. MNV Mělník, Kralupy) zcela běžné, aby jejich předseda ve zvýšené míře jednotlivým senátům předsedal. Za pozitivum je nutno označit sjednocení formální podoby vyhotovení rozhodnutí (rozsudků) napříč senáty, jež se, co do hlavních obsahových náležitostí stala do budoucna bezvadná. Již se tak neopakovala situace, aby ve vyhotovení rozhodnutí chybělo poučení o odvolání, či aby naopak obsahovalo nadbytečné části. Soudcům však činilo potíže naplnit požadavek rychlosti řízení. Zákon

⁷⁶² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/62, archivně nezpracováno.

⁷⁶³ Příklad soudu předalo OO VB Praha 8 jako: „přestupek proti socialistickému soužití podle zákona č. 60/61 Sb. odst. 1.“ Zde však orgán VB chyboval, neboť pokud čin posoudil jako přestupek proti socialistickému soužití podle nota bene bez odstavcového § 19 Zákona č. 60/1961 Sb., namísto jím nesprávně uvedené právní kvalifikace, měl tento skutek postoupit k projednání příslušnému NV, nikoliv však MLS, který nebyl k projednání přestupku věcně ani místně příslušný. Lidový soud v obci mohl totiž projednávat jen případy provinění a trestných činů, které spáchali občané bydlící v jejich obvodu. Nutno podotknout, že lidový soud přejal právní kvalifikaci skutku a opět ho jako přestupek nesprávně postoupil MLS Praha 8 s odůvodněním nedostatečného výchovného účinku oproti soudu v bydlišti provinilce. V rámci souhrnné tabulky byl tento skutek podřazen pod skutkovou podstatu provinění dle § 16 odst. 1, která nejlépe vystihuje popis skutku.

⁷⁶⁴ K poslednímu případu, tj. postoupení kauzy MLS Praha 8 se příslušný protokol o jednání nezachoval, a tak nelze s určitostí říci, kdo ze soudců se na příslušném rozhodnutí podílel.

o MLS požadoval, aby soud věc rozhodl zpravidla do 30 dnů od podání návrhu.⁷⁶⁵ V roce 1963 činila průměrně délka vyřizování postoupených věcí 3 měsíce, přičemž u nejdéle vyřizované kauzy dosáhla dokonce 6 měsíců. První v tomto roce projednávaná kauza se týkala 29letého dělníka, který vynechával pracovní směny v N. P. Spolana Neratovice. Ač byl v tomto závodě lidový soud též zřízen, musel, z důvodu skončení pracovního poměru ono dělníka, rozhodovat ten podle místa bydliště provinilce. I když se provinilec hájil obavou o svou bezpečnost v chemickém závodě, ostatní důkazy prokazovaly, že po dobu absencí vykonával brigádnické práce v kosteleckém cukrovaru. Za provinění proti pracovní kázi mu soud uložil napomenutí. Také v tomto roce došlo v Kostelci k fyzickým potyčkám mezi občany. Na rozdíl od minulého roku se však mezi sebou nepotýkali muži, nýbrž ženy. Jedna z žen 40letá M. V. se dokonce stala historicky první projednávanou recidivistkou před lidovým soudem v Kostelci, když v tomto roce byla pro stejné provinění projednávána hned dvakrát. Poprvé pro provinění proti zájmům socialistického hospodářství spáchané v souběhu s proviněním proti zájmům socialistického soužití. Těch se jmenovaná dopustila tím, že: „*neoprávněně prodávala umělé květiny doma vyrobené a při prodeji napadla členku PSVB.*“⁷⁶⁶ Za toto jednání ji soud, s přihlédnutím k faktu, že se jednalo o matku 7 dětí, jejíž manžel byl dočasně práce neschopen, uložil veřejnou důtku. Drobného pochybení se dopustil senát v právní větě výroku rozsudku.⁷⁶⁷ Podstatnější vadu však představovala plná absence slovního pojmenování provinění proti socialistickému soužití, kdy právní větu tvořilo pouze označení příslušného paragrafu: „*a § 38 odst. a*“. V souvislosti s tím lze vyslovit hypotézu, že soudci přejali doslovnou a nesprávně formulovanou právní kvalifikaci skutku, tak jak ji sestavilo Městské oddělení VB Brandýs nad Labem, které případ soudu postoupilo bez toho, aniž by sami nad tím, jakkoliv uvažovali. Netrvalo ani 4 měsíce a zmíněná M. V. se pro provinění proti socialistickému soužití před senátem lidového soudu ocitla znovu. Tentokrát proto, že v září téhož roku: „*napadla na ulici*

⁷⁶⁵ Srov. § 26 odst. 1 zákona o MLS.

⁷⁶⁶ PSVB, zkratka pro Pomocnou stráž Veřejné bezpečnosti. Jednalo se o dobrovolnou a neplacenou pomoc příslušníkům VB. Pomocník nosil na rukávu civilního oděvu v době své služby pásku s označením PS VB. Podle zákona se členy Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti mohli stát dobrovolně se hlásící českoslovenští státní občané starší 21 let, kteří jsou oddáni socialistickému společenskému a státnímu zřízení a požívají všeobecné vážnosti a důvěry. Srov. Zákon č. 286/1948 Sb. o národní bezpečnosti ve spojení s vyhláškou č. 31/1952 Sb. o zevním označení členů Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti.

⁷⁶⁷ Právní věta zněla: „*čímž spáchala provinění proti zájmům socialistického hospodářství podle zák. 60/1961 Sb. § 36 odst. a a § 38 odst. a.*“ Senát naprosto nelogicky použil skutkovou podstatu provinění uvedenou v Zákoně č. 60/1961 Sb., určenou k aplikaci projednávání provinění před orgány NV. Je však pravdou, že konstrukce skutkových podstat provinění v tomto zákoně byly co do svého znění naprosto totožné s těmi obsaženými v zákoně o MLS, tudíž z praktického hlediska chybná subsumpce skutku pod uvedenou skutkovou podstatu neměla pro validitu rozhodnutí praktický význam.

občanku H. Z., které dala 3 facky.“ Motivem takového jednání měly být verbální urážky dětí provinilé ze strany napadené. Senát vyslechl mj. 2 svědky, kteří u provinilé potvrdili sklony k fyzické agresi. S ohledem na recidivu jednání ji soudci tentokrát uložili již citelnější sankci – pokutu ve výši 200 Kčs. Provinění proti socialistickému soužití se dopustila i 64letá důchodkyně, která z důvodu sporu o znečištěný záchod fyzicky napadla další 2 ženy. Rovněž jí soud uložil pokutu, avšak v menší výši 50 Kčs.⁷⁶⁸ Zřejmě špatné vztahy mezi členy místního rybářského spolku přispěly k tomu, že jeden z nich v srpnu 1963 poškodil drátěnou síť chránící násadu malých ryb, které se poté rozpluly do Labe, čímž místní rybářské organizaci způsobil škodu ve výši 500 Kčs. To, že se jednalo o důsledek vnitřního pnutí v organizaci, prokázalo projednávání věci před soudem, kterého se zúčastnili její členové, vystupující střídavě ve prospěch a neprospěch 39letého provinilého. Jeho čin soud kvalifikoval jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, za což mu uložil pokutu ve výši 300 Kčs. Ten výrok o vině a trestu přijal, přičemž se zároveň dobrovolně zavázal k úhradě jím způsobené škody.⁷⁶⁹

V následujícím roce soud v 7 zasedáních projednal stejný počet kauz. V první z nich figurovala 64letá žena v domácnosti, která v místní samoobsluze odcizila kávu v hodnotě 21 Kčs, čímž naplnila skutkovou podstatu provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, za což jí soud uložil pokutu ve výši 200 Kčs. Příklad je zajímavý druhem a výší jí udělené sankce ve srovnání s úplně první kauzou, kterou soud rozhodoval v roce 1962 a jenž se rovněž týkala krádeže v místní samoobsluze (viz výše). Tento a nynější případ rozhodoval stejný předseda a jeden člen senátu, tj. v okamžiku rozhodování museli mít o předchozím případě vědomost a přesto, za v podstatě identických podmínek (obě ženy byly netrestány a okolím kladně hodnoceny), ukládali mnohem citelnější sankci. Obsahem protokolu o jednání v této kauze se, poprvé a bohužel i naposled, stala informace o počtu 42 osob z řad veřejnosti, které se jednání zúčastnily. Po vynesení rozsudku s nimi měla být uskutečněna beseda. Za těchto okolností se nelze ubránit pocitu, že případ měl být jakýmsi důrazným varováním veřejnosti před podobným chováním a sankce za něj uložená měla exemplární charakter. Součástí spisu je i veřejné ohlášení o konání zasedání soudu, které bylo vyvěšeno na úřední desce MNV (viz níže). Pokud jednání začalo skutečně

⁷⁶⁸ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 3/63, archivně nezpracováno.

⁷⁶⁹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 4/63, archivně nezpracováno.

v 18 hodin, jak uvádělo ohlášení a skončilo podle protokolu v 19:10, trvalo i se zmiňovanou besedou krátce přes hodinu.⁷⁷⁰

Veřejné zasedání místního lidového soudu v Kostelci nad Labem

se K O N Á

dne 24. června 1964 v 18 hod.

v zasedací síni místního národního výboru v Kostelci nad Labem 1 posch.

*Složení senátu : předseda Ing. K. V.
 členové K. V.
 Ř. V.*

Předmět jednání : provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví dle § 16 odst. 1 zák. č. 38/61 Sb.

H. R., nar. 5.3.1900, bytem Kostelec nad Labem čp. 253

*Předseda místního lidového soudu
K. V.*

Celkem třikrát se předmětem jednání stalo provinění proti pracovní kázni, kdy provinilci buď pracovní neschopnost předstírali, nebo jednoduše do práce vůbec nedocházeli. Za to jim soud, v závislosti na dosavadním vedení života a ochotě pracovní morálku zlepšit, uložil sankce od napomenutí přes veřejnou důtku až po nápravné opatření 5 % srážky z platu po dobu 3 měsíců.⁷⁷¹ V kauze 19letého dělníka, který vynechal celkem 10 pracovních směn, však senát chyboval, když v odůvodnění rozsudku doslova uvedl: „*Provinilý byl upozorněn, že po prověření jeho výpovědi o zaměstnání v červenci a srpnu, budou-li tyto nepravdivé, bude obnoveno řízení.*“⁷⁷² Takové upozornění však nemělo co do svého obsahu zákonný podklad. Jedinými opravnými prostředky proti rozhodnutí lidových soudů byly odvolání a stížnost pro porušení zákona. Soud sám o sobě žádným institutem, jak z vlastní iniciativy jednou vyhlášené rozhodnutí změnit, nedisponoval. Navíc pokud měl senát podezření na nepravdivost tvrzení provinilce, mohl a měl si potřebné informace vyžádat před

⁷⁷⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 1/64, archivně nezpracováno

⁷⁷¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spisy M 2/64, M5/64, M7/64, archivně nezpracováno.

⁷⁷² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, rozsudek M 2/64, archivně nezpracováno.

samotným rozhodnutím. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že v tomto případě teprve podruhé za dobu existence soudu zasedl coby řadový člen senátu jeho předseda. Stejně tak třikrát v témže roce soud projednával provinění proti majetku, přičemž ve 2 případech šlo o majetek v socialistickém vlastnictví. O prvním z případů, krádeže v místní samoobsluze, jsme se zmínili výše. Ve druhém provinilec: *„přišel do pohostinství a poručil si různé alkoholické nápoje a svačinu, částku 64 Kčs 15 hal. nezaplatil a odešel“*, za což mu soud uložil veřejnou důtku, která měla být po 3 dny po sobě vyhlášena místním rozhlasem. Zároveň ho zavázal do 15 dnů od vynesení rozsudku nezaplacenou útratu uhradit. Provinění na majetku v osobním vlastnictví spáchala 20letá matka 2 dětí, která při taneční zábavě odcizila dámské šaty. Ta se i přes dvakrát učiněné předvolání, k jednání nedostavila, a tak ji soud v její nepřítomnosti uložil pokutu 100 Kčs a rovněž povinnost škodu ve výši 300 Kč, s povolením tuto splatit ve 3 terminovaných splátkách, nahradit.⁷⁷³ Pikantérii na celém případě představovala osoba poškozené, kterou byla dříve odsouzená provinilá 64letá žena v domácnosti, jež v místní samoobsluze odcizila kávu v hodnotě 21 Kčs (viz výše). Bohužel i v tomto roce se musel soud zabývat případem fyzického násilí spáchaného navíc na dítěti. Bezdůvodně uhodit přes tvář 21měsíčního syna své manželky a způsobit mu tím oděrky v obličeji a podlitinu pod levým okem měl 22letý dělník. Při samotném jednání navíc jeho manželka uvedla, že i ona se z jeho strany stala terčem fyzického násilí, a pokud nedojde k nápravě, obrátí se na soud se žádostí o rozvod. Manželské neshody potvrdila teta manželky, která provinilce charakterizovala jako osobu s prudkou povahou a neschopností sebeovládání. Předseda komise pro ochranu mládeže při MNV naopak manželům domlouval, aby vzájemné neshody urovnali a žili spolu v řádném manželství a dítěti věnovali náležitou péči. Soudci nakonec provinilému uložili nejmírnější opatření – napomenutí, neboť: *„MLS předpokládá, že veřejné projednání spolu s uloženým trestem bude působit dostatečně výchovně a že je také dostatečnou výstrahou před případným dalším porušováním zákonných ustanovení.“* Protokol o jednání dále obsahoval informaci o uspořádání besedy po vynesení rozhodnutí, bohužel však neuvedl, kolik osob z řad veřejnosti se jí zúčastnilo. Jistě dobrý úmysl senátu, přispět k nápravě provinilého a urovnat manželskou krizi, vyšel vniveč, neboť tentýž provinilý byl v následujícím roce obviněn z provinění proti

⁷⁷³ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 4/64, archivně nezpracováno.

majetku v osobním vlastnictví, přičemž soud případ postoupil MNV Dobrovítov, kam se provinilec z Kostelce odstěhoval.

V roce 1964 uplynulo dosavadním soudcům dvouleté volební období, a tak se v červnu konaly volby. Po nich se dosavadní počet 9 soudců zvýšil na 10, včetně 6 staronových. Jediná žena z řad soudců sice ve funkci dále nepokračovala, nicméně ji nahradily 2 nové. Staronový zůstal i předseda MLS.⁷⁷⁴ Ač se volby měly uskutečnit již v červnu, předepsaný slib skládali nově zvolení soudci až na plenárním zasedání MNV v Kostelci konaném dne 17. 12. 1964. Z 10 zvolených soudců se k jednání dostavilo pouze 6.⁷⁷⁵ I nadále platila neúspěšnost soudu ve vyřizování jednotlivých kauz v zákonně požadované rychlosti. Průměrná doba vyřízení jedné kauzy se v tomto roce zvýšil na 3,2 měsíce. Na druhou stranu je nutno poznamenat, že rozhodnutí soudu nevykazovala co do formy a obsahu zásadních vad. Hned první případ projednávaný v roce 1965 však předchozí tvrzení zčásti koriguje. Nutno předeslat, že při obecnosti a nejednoznačnosti právní úpravy v něm senát lidového soudu prokázal značnou dávku invence. Na jeho počátku stálo oznámení VB o spáchání provinění proti socialistickému soužití, kterého se měl dopustit 22letý dělník, tím, že v pracovní době ukázal jinému zaměstnanci: „*láhev s nápisem Prostějovská rezná a byl v ní čpavek, kterého se napil*“, čímž tomuto kolegovi způsobil pracovní neschopnost trvající 7 dní. Přesně 10 dní od oznámení se ve věci konalo zasedání soudu, ve kterém se provinilý až na malé detaily k činu doznal. Kromě poškozeného byli slyšeni i další 2 svědci, z nichž jeden čpavek, s úmyslem použít ho k čištění skvrn, do sklenice nalil. Když po skončení dokazování předseda senátu za účelem jeho porady jednání přerušil, zdála se věc jasná, alespoň co do otázky viny provinilého. Otazník se vznášel pouze nad druhem sankce. V momentě, kdy senát započal vynášet rozhodnutí, muselo to být pro mnohé velké překvapení. Kromě původně stíhaného, byli totiž pro provinění proti socialistickému soužití odsouzeni jednak sám poškozený a jednak svědek, který čpavek do lahve nalil. Viz následující reprodukce rozsudku:

R O Z S U D E K

J m é n e m R e p u b l i k y

⁷⁷⁴ Údaj získán porovnáním jmen členů MLS uvedených na jednotlivých protokolech o jednání se zápisem v kronice města z června 1964.

⁷⁷⁵ SOA Mělník, MNV Kostelec n. L., Usnesení plenárního zasedání MNV v Kostelci n. L. konaného dne 17. 12. 1964 č. 5, platnost volby soudců místního lidového soudu, s konstatováním, že: „*zvolených 10 přítomných 6 soudců složilo předepsaný slib.*“

MLS v Kostelci nad Labem rozhodl dne 22. ledna 1965 v senátu složeném z předsedy : s. Ing. V. K. a soudců K. V. staršího a K. A. takto:

Provinění se dopustili stejným dílem

F. D.

narozený 22.3.1942 ve Valašských Příkazech okres Vsetín bytem trvale ve Valašských Příkazech č. 28, přechodně v ubytovnách v cukrovaru v Kostelci n/Labem

J. M.

nar. 4.5.1947 v Lidečku, okres Vsetín, bytem trvale v Lidečku č. 4, přechodně v ubytovnách v cukrovaru v Kostelci n/Labem

A. D.

nar. 18.6.1928 ve Francově Lhotě okres Vsetín, bytem trvale ve Francově Lhotě č. 55, přechodně v ubytovnách v cukrovaru v Kostelci n./Lab.,

J s o u v i n n i

že dne 17.11.1964 společně včetně samotného postiženého způsobili jednomu z nich tj. J. M. úraz, trvající 7 dní

č í m ž s p á c h a l i

provinění proti socialistickému soužití dle § 19 odst. a zák. 38/61 Sb. a

u k l á d á s e j i m z a t o

v e ř e j n á d ů t k a

dle § 31 odst. b, zák. 38/61 Sb.

Dále MLS v Kostelci n/Labem v případě regresivního řízení uplatňovanému OÚNZ Mělníku, ukládá úhradu nákladů vyplývajících z léčení, společně všem provinilým stejným dílem ve smyslu § 340 občanského zákona.

Veřejná důtka bude po uplynutí odvolací lhůty po dobu 3 dnů vyblašována rozhlasem MV v Kostelci n/Lab a vyvěšena po dobu nejméně jednoho týdne na vývěsce v cukrovaru v Kostelci n/Lab. A vyblášena rovněž rozhlasem v cukrovaru.

O d ů v o d n ě n í :

Senát MLS v Kostelci n/Lab. Dospěl na základě zjištění při soudním jednání k závěru citovaným v rozsudku u jednotlivých osob z těchto skutečností:

F. D. J. D. skutečně na přítomnost labve na stole na svačiny upozornil a vybídl ho k napití, i když jak sám uvádí jen posunkem.

J. M. sám i za předpokladu v labvi jest skutečně likér nejednal zákonně, neboť pití alkoholických nápojů na pracovištích i mimo pravidelnou směnu je nepřijatelné.

A. D. svou nedbalostí rovněž umožnil uskutečnění úrazu, neboť labev se čpavkem na stole zapomněl, přičemž tato láhev byla nesprávně jako poživatina označena.

Při vynášení rozsudku místní lidový soud přiblížil k dosavadní beztrestnosti a v celku dobré pracovní morálce jmenovaných.

MLS předpokládá, že veřejné projednání spolu s uloženým trestem působí náležitě výchovně a je výstrahou před porušováním zákonných ustanovení.

P o u č e n í :

Proti rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů od vynesení rozsudku k místnímu lidovému soudu v Kostelci n/Labem, který odvolání doručí Okresnímu soudu v Mělníku k dalšímu řízení.

V Kostelci n/Labem dne 22. ledna 1965

Předseda senátu MLS

Ing. K. V.⁷⁷⁶

Takový postup senátu, složeného ze dvou staronových a jednoho zcela nového člena, byl od počátku protizákonný. Jednalo se o zcela excesivní výklad § 24 odst. 1 zákona o MLS, podle kterého mohly lidové soudy projednávat provinění i z vlastního podnětu. Podle komentáře k zákonu vydaného v roce 1964 mohl sice lidový soud zahájit řízení o provinění z vlastního podnětu (např. na základě vlastních poznatků o konkrétním provinění určitého provinilce). V takovém případě měl o osobě provinilce, jeho závadné činnosti, jakož i okolnostech a osobách, které spáchání provinění prokazovaly, učinit písemný záznam, jenž se stane jednak podnětem k dalšímu řízení a jednak podkladem pro zápis věci do rejstříku MLS, potažmo součástí příslušného spisu o věci.⁷⁷⁷ V rámci již vedeného řízení proti konkrétní osobě však nešlo okruh obviněných provinilců rozšiřovat, nýbrž při podezření ze spáchání provinění osob v řízení figurujících na pozici svědků, bylo nutno o tom prvotně sepsat písemný záznam a poté vést o jejich provinění separátní řízení. Při postupu, který senát zvolil, došlo k paradoxní situaci, kdy poškozený v rámci jednoho řízení figuroval současně jako provinilý, kterému bylo uloženo, aby sám sobě nahradil škodu! Navíc vzhledem k popisu skutku by se jako vhodnější kvalifikace skutku jevílo provinění proti socialistickému soužití dle § 19 odst. b.) zákona o MLS. Senát pochyboval i v zapsání případu do rejstříku, když jako osobu provinilého zaevidoval pouze původně stíhaného provinilého. Případ odhalil i nezáměr ZV ROH kosteleckého cukrovaru na projednávání provinění svých zaměstnanců, jakkoliv participovat. Tato skutečnost plyne z přípisu adresovanému ZV ROH kosteleckého cukrovaru, kterým předseda soudu doprovodil

⁷⁷⁶ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, rozsudek M 1/65, archivně nezpracováno.

⁷⁷⁷ TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 179-180.

zaslání příslušného rozsudku se žádostí, aby ho v závodě 3 dny za sebou vyhlásili závodním rozhlas a vyvěsili na místě tomu určeném, tak, aby všichni jeho zaměstnanci měli možnost si ho přečíst. Kromě žádosti samé vyslovil v přípisu politování nad neúčastí zástupců cukrovaru na jednání s odkazem na vážnost spáchaného skutku a současně vedení závodu vyzval ke zjednání nápravy do budoucna.⁷⁷⁸ Druhý v roce 1965 projednaný případ se stal historicky prvním, kde došlo ke zproštění provinění. Před senátem lidového soudu v něm opětovně stanula 20letá matka 2 dětí, kterou soud v minulém roce odsoudil pro provinění proti majetku v osobním vlastnictví, když při taneční zábavě odcizila dámské šaty.⁷⁷⁹ V podstatě identickému obvinění čelila i nyní. Jediný rozdíl tkvěl v předmětu útoku, kdy namísto dámských šatů se mělo jednat o dámské boty. V nepřízeň obviněné vyznívala „*Charakteristika oznamované osoby*“ zpracovaná OO VB v Kostelci nad Labem. Podle ní totiž: „*Jmenovaná se přistěhovala se svou rodinou do Kostelce nad Labem, kde její manžel je zaměstnán v JZD jako traktorista. Se svým manželem má 2 děti o které by se měla lépe starat. Děti nechává často doma o samotě a pobíhá po hostincích, kde se ráda baví s muži. Její rodinné poměry jsou často rozhárané a v několika případech jí již manžel natloukl. Její pověst v obci není zvláště dobrá, neboť má sklon k drobným krádežím, za což již byla v roce 1964 jednou před MLS v Kostelci n./L. Veřejných ani politických akcí se nezúčastňuje není nikde zapojena. Její poměr k dnešnímu lidovědemokratickému zřízení je lhostejný.*“⁷⁸⁰ Vzhledem k nemožnosti jí vinu hodnověrně dokázat, soud nakonec v případě vynesl tento rozsudek:

R o z s u d e k
J m é n e m r e p u b l i k y

Místní lidový soud v Kostelci n. Labem rozhodl dne 3. listopadu 1965 v senátu složeném z předsedy dr. J. K., V. K. a A. Š. takto:

Provinilá

A. K.

⁷⁷⁸ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, přípis ze dne 10. 2. 1965 ve věci M 1/65, archivně nezpracováno: „Z Vašeho závodu při líčení z vašimi zaměstnanci 22. ledna 1965 nebyl přítomen žádný z Vašich zástupců, neboť se jednalo o vážnou věc spáchanou zaměstnanci přímo ve Vašem závodě na pracovišti. Máme za to, že takový to případ, který se udál ve Vašem závodě je odstrašující pro všechny Vaše zaměstnance ať už se jedná o pití alkoholických nápojů /nebo čpavku/. Doufáme, že napříště při jednání případu u MLS z některým Vaším zaměstnancem budete aktivnější a přijdete v hojném počtu na zasedání MLS. Tyto zasedání jsou vždy veřejné, přístupny, všemu občanstvu.“

⁷⁷⁹ Srov. OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 4/64, archivně nezpracováno.

⁷⁸⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 2/65, Oznámení, archivně nezpracováno.

narozená 14.1.1944 v Meleku, okres Vravel, v domácnosti, bytem Tišice, okres Mělník

je st zproštěna provinění

jelikož se nepodařilo prokázat, že se dopustila provinění proti majetku v osobním vlastnictví podle § 18/1 zák. č. 38/61Sb, tím, že v noci ze dne 6.2.1965 na 7.2. při taneční zábavě v sokolovně v Kostelci n. Labem odcizila z koupelny kde měla odložený svůj vlastní kabát jedny boty zvané „kozáčky“ v ceně asi 100,-Kč ke škodě M. K.

Soud vynesl rozhodnutí podle § 32 zák. 38/61 Sb. odst. 1.

O d ů v o d n ě n í

Místní lidový soud v Kostelci n. Labem došel k tomuto rozhodnutí, z nedostatku důkaznosti protože postižená ani svědkové nemohou prokázat provinění A. K. Z předložených materiálů VB nemohlo být toto zčinění prokázáno.

Poučení: *Proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů od vynesení MLS v Kostelci n. Labem, který by odvolání doručil okresnímu soud v Mělníku k dalšímu řízení.*

Předseda senátu

Dr. J. K.⁷⁸¹

Kromě uvedených případů jich soud v roce 1965 projednal dalších 13. Shodně po 4 řešil provinění proti majetku v osobním vlastnictví, majetku v socialistickém vlastnictví a provinění proti pracovní kázní. Ve zbylém případě se jednalo o provinění proti socialistickému soužití, kdy 25letý pomocný dělník při přetahování se o telefon v restauraci udeřil sluchátkem do prsou ženu, která musela vyhledat lékařské ošetření. Za toto jednání si vysloužil pokutu ve výši 300 Kčs.⁷⁸² Ze zajímavých případů je možno uvést případ 36letého montéra, který z důvodu osobních sporů usmrtil sousedovi slepici.⁷⁸³ Za toto jednání kvalifikované jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví si vysloužil napomenutí. Příslušný senát v tomto případě přihlížel jednak k jeho dosavadní bezúhonnosti a jednak ke skutečnosti, že v rámci projednání případu krátkou cestu poškozenému uhradil škodu ve výši 50 Kčs. O napjatosti vztahů mezi provinilým a poškozeným svědčí i skutečnost, že poškozený obdrženou náhradu škody ihned věnoval MNV na vhodný a potřebný účel. Pro atypické provinění proti pracovní

⁷⁸¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, rozsudek M 2/65, archivně nezpracováno.

⁷⁸² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 15/65, archivně nezpracováno.

⁷⁸³ „4. 4. 1965 asi o 18.30 hod., když přišel na svojí zahrádku na dvorek, viděl, tam hrabati slepice spolubydlicího X. Y. Slepice se snažil vyhnat a když jednu z nich vyhnat nemohl, udeřil jí kamenem v rozčilení tak, že tato zůstala na místě ležeti mrtvá.“ - OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 3/65, Oznámení, archivně nezpracováno.

kázni podle § 21 písm. c) zákona o MLS byl stíhán 59letý vedoucí pekárny v Brandýse nad Labem. Stalo se tak nikoliv proto, že by se snad bez řádného důvodu do práce nedostavoval, nýbrž pro nesplnění, resp. nedůrazné vyžadování oprav bezpečnostního charakteru, jímž měl porušit povinnost vyplývající z jeho poměru pracovního. Konkrétně neměl řádně zajistit hnací ústroje prosévacího stroje, což vedlo k vážnému zranění pracovníka pekárny.⁷⁸⁴ Uvedené jednání vyšetřovatel OO VB v Brandýse nad Labem prvotně kvalifikoval jako trestný čin porušování povinnosti v provozu socialistické organizace podle § 129 tr. zákona.⁷⁸⁵ S jeho právní kvalifikací se však neztotožnil okresní prokurátor, když s ohledem na osobu obviněného, který: „až dosud vedl řádný život pracujícího člověka“ a též s přihlédnutím k tomu, že: „porušení povinností obviněným nebylo pouze jednou z příčin úrazu poškozeného V. B. Hlavní příčinu nutno spatřovat v trestním jednání O. Š., který uvedl stroj do pohybu, aniž by se přesvědčil, zda stroj v chodu někoho neohrozí. Konečně další příčinou úrazu bylo též samotné jednání poškozeného“, právní hodnocení případu uzavřel následovně: „Jest tedy stupeň nebezpečnosti jednání obviněného pro společnost nepatrný a ve smyslu § 3 odst. 2 tr. z. tedy nejde o trestný čin. Jednání obviněného však naplňuje skutkovou podstatu provinění dle § 21 odst. c zák. č. 38/61 Sb., poněvadž bylo prokázáno, že obviněný porušil předpisy o bezpečnosti při práci, tedy důležitou povinnost vyplývající z pracovního poměru.“⁷⁸⁶ Takto překvalifikovaný skutek pak jako provinění proti pracovní kázni postoupil MLS v Brandýse nad Labem. Okresní prokurátor však při postoupení věci tomuto soudu chyboval, když vzhledem k neustavení lidového soudu na pracovišti obviněného, byl ze zákona povinen věc postoupit soudu působícímu v obvodu bydliště provinilce, tj. v daném případě tomu v Kostelci nad Labem.⁷⁸⁷ Místní nepřislušnost si však uvědomil tajemník brandýského soudu, který následující den po postoupení věci telefonicky kontaktoval náměstka okresního prokurátora, s kterým domluvil její postoupení místně příslušnému soudu v Kostelci nad Labem. 10. 5. 1965,

⁷⁸⁴ Usnesení vyšetřovatele OO VB v Brandýse nad Labem ze dne 17. 2. 1965 čj. VB 20/65 ho vinilo z toho, že: „jako vedoucí provozovny a pekárny 05 v Brandýse n. L. nezajistil, aby na hnacím ústrojí prosévacího stroje bylo namontováno bezpečnostní opatření tj. kryt, který by měl zabránit úrazu, ač dobře věděl o tom, že jak na tomto stroji tak i na jiných toto zařízení chybí. Tím se také stalo, že dne 14. 1. 1965 v dopoledních hodinách byl zraněn pekař V. B., který ukazoval údržbáři směr otáček stroje. Následkem nezakrytého hnacího ústrojí mu byla vtažena ruka mezi klínový řemen a řemenici a utrpěl těžké zranění zanechávajících trvalých následků.“

⁷⁸⁵ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, Oznámení M 6/65, archivně nezpracováno.

⁷⁸⁶ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Usnesení okresního prokurátora pro Prahu-východ ze dne 9. 4. 1965, sp. zn. PV 102/65, archivně nezpracováno.

⁷⁸⁷ Srov. § 12 odst. 2 písm. a) zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech.

tj. 4 dny po postoupení věci okresní prokuraturou vydal MLS v Brandýse nad Labem následující rozhodnutí:

Místnímu lidovému soudu

Dne 7. května 1965

při MNV

Kostelec nad Labem

Podle § 25 zák. č. 38/61 Sb. o místních lidových soudech postupuji případ provinění F. Š., vedoucího provozovny pekárny, bytem Kostelec n. L. čp. 239, Neratovská ul. pro § 21 c) cit. zák., ježto podle § 12 odst. 2 písm. a) zák. č. 38/61 Sb. je příslušný tamní MLS k jeho projednání.

Usnesení okres. prokuratury Praha-východ z 9.4.1965 č.j. Pw 102/65 a podsvazek OO VB Brandýs n. L.-St. Boleslav připojuji

Předseda místního lid. soudu

K. N.⁷⁸⁸

Kostelecký soud ho zaevidoval pod sp. zn. M 6/65 a na pořad jednání se dostal začátkem listopadu.⁷⁸⁹ Obviněný se ve své výpovědi hájil mj. tím, že na všechny nedostatky v bezpečnosti upozorňoval a tato upozornění jsou součástmi pravidelně sepisovaných inspekčních záznamů. Dále zdůraznil, že i přes projednávaný případ ještě v současné době na některých strojích bezpečnostní kryty chybí. Příslušný senát při projednání případu přihlédl k 12letému vzornému výkonu funkce provinilého a jeho dosavadní bezúhonnosti včetně příznivého hodnocení jak ze zaměstnání, tak z místa bydliště a od uložení opatření upustil.⁷⁹⁰ Současně je třeba zdůraznit agilitu senátu ve vztahu k nápravě zjištěných nedostatků v bezpečnosti provozu pekárny.⁷⁹¹ Senát v tomto ohledu prvně využil oprávnění uvedené v § 2 odst. 2 zákona o MLS, tj. dát

⁷⁸⁸ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Záznam o projednání věci, archivně nezpracováno.

⁷⁸⁹ U MLS v Brandýse nad Labem byl tento případ zaevidován jako M 12/65, zatímco v Kostelci pod č. M 6/65, což umožňuje částečné srovnání nápadů obou soudů. Jiné takové srovnání umožňuje případ postoupený MLS v N. P. Spolana Neratovice č. M 39/65, který byl v Kostelci zaevidován pod č. M 9/65.

⁷⁹⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Rozsudek ze dne 5. 11. 1965, archivně nezpracováno. Výrok soudu zněl: „*MLS upouští od uložení trestu podle § 31 odst. 1 zák. 38/61 Sb.*“ Zde však senát chyboval ve zvolené terminologii, neboť z aplikované dikce § 31 zákona explicitně vyplývalo oprávnění lidových soudů sankčně ukládat „opatření“ nikoliv tresty, a tedy pokud soud od uložení sankce upouštěl, měl upouštět od uložení opatření nikoliv trestu.

⁷⁹¹ Týden po vynesení rozsudku ve věci zaslal předseda soudu podnikovému ředitelství N. P. Mlýny pekárny a cukrárny Středočeského KNV Praha přípis následujícího znění: „*Dne 5. 11. 1965 byl projednáván případ provinění F. Š. před místním lidovým soudem. MLS v Kostelci n/Lab. při šetření celého případu F. Š. zjistil, že tento Váš pracovník předložit řadu protokolů, které se týkaly závad na jednotlivých strojích o bezpečnosti práce. MLS dochází k tomu názoru, že je nutno, aby z Vaší strany byla věnována větší pozornost těmto protokolům a závady na které je tam poukazováno byly náležitě a včas odstraňovány z důvodu bezpečnosti. Tím zabráníte případným dalším úrazům, které můžou tím vzniknout a tudíž nebude se stávat to, že Vaší dlouholetí zaměstnanci jako se týká F. Š. vedoucího pekáren závod 024 a 025 v Brandýse n/Lab. bytem v Kostelci n/Lab. čp. 239 nebudou přestupovati před místní lidové soudy ani před okresní soudy.*“

podnět k odstranění nedostatků, které zjistil v činnosti orgánů a organizací a které porušení socialistického právního řádu umožnily nebo usnadnily. Z dochovaného vyšetřovacího spisu OO VB Brandýs nad Labem-St. Boleslav je možno si udělat představu, podle jakých kritérií byla v tehdejší době osoba provinilce hodnocena. Náčelník OO VB přípisem z února 1965 žádal MNV v Kostelci nad Labem, resp. k tomu příslušnou komisi veřejného pořádku o vypracování charakteristiky obviněného, a to s následující instrukcí k jejímu vypracování: „*V charakteristice se zaměřte na jeho třídní původ, sociální a majetkové poměry, pověst v místě bydliště, politickou příslušnost a zapojení se ve veřejném životě a jaké zastává funkce, poměr ke zřízení a vše co je o jmenovaném závadného známo.*“⁷⁹² Při projednávání případu pak v jeho prospěch nesporně vyzněly následující věty z jeho charakteristiky: „*Je všeobecně pokládán za osobu s naprosto kladným postojem k našemu socialistickému zřízení a se vřelým vztahem k spojeneckému svazku národů socialistického tábora. Nikdy jsme neslyšeli, že by se projevil jako odpůrce našeho zřízení, ale víme že v mnoha případech když to bylo třeba uměl vysvětlit otázky nesprávného zaměření osob jiných.*“⁷⁹³

Jiného, řekněme klasického, provinění proti pracovní kázní podle § 21 písm. b) zákona o MLS se dopustila i 41letá soustružnice. Celý její příběh se začal odehrávat na pracovišti v Automobilových závodech v Letňanech (AZ Letňany), kde tamější závodní lidový soud obdržel z příslušného střediska informaci o 14 dní trvající bezdůvodné pracovní absenci zaměstnankyně E. H., která až doposud měla k práci dobrý poměr. Ostatně její dosavadní pracovní hodnocení bylo více než příkladné: „*Soudružka E. H. pracovala na stř. jako revolverářka*⁷⁹⁴. *Její pracovní morálka byla velmi dobrá. Pracovala přes čas, když bylo na ni žádáno. Na stroji byla velmi zručná, v kolektivu oblíbená. Byla členkou ROH bez funkce.*“⁷⁹⁵ Následné šetření odhalilo její odchod do Benešova nad Ploučnicí za mužem, se kterým se seznámila téhož roku na Spartakiádě. Lidový soud v AZ Letňany zaslal žádost o provedení jejího výslechu OO VB v Benešově nad Ploučnicí. Ten se uskutečnil s měsíčním zpožděním, když E. H. na předvolání nereagovala a musela být k němu předvedena. Z výslechu vyplynula nespokojenost jmenované se mzdovými podmínkami v závodě, přičemž za hlavní

⁷⁹² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Žádost o vypracování charakteristiky ze dne 17. 2. 1965, archivně nezpracováno.

⁷⁹³ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Přípis rady MNV v Kostelci nad Labem ze dne 24. 2. 1965, archivně nezpracováno.

⁷⁹⁴ Soustružník revolverář je označení pro soustružníka pracujícím na revolverovém soustruhu.

⁷⁹⁵ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 12/65, Spisy MLS AZ Letňany, archivně nezpracováno.

důvod absence v zaměstnání označila roztržku s matkou, pro kterou se byla nucena odstěhovat za přítelem do Benešova a nemohla tak do práce dojíždět. Dále uvedla, že s přítelem plánují společnou budoucnost v Ústí nad Labem, kde má již zajištěnu práci v chemických závodech. Zároveň uznala svůj odchod ze zaměstnání bez jakéhokoliv oznámení za chybný a slíbila v nejbližší době pracovní poměr v závodě řádně ukončit.⁷⁹⁶ Ani měsíc od pronesení slibu o řádném ukončení pracovního poměru nebyl tento z její strany naplněn. Lidový soud na pracovišti proto jmenované zaslal přípis, ve kterém nejprve konstatoval nesplnění slibu a závěrem ji vyzval, aby se do 3 dnů do podniku, za účelem jednání o rozvázání pracovního poměru, dostavila s upozorněním: „*Kdybyste této výzvy neuposlechla, bude Vaše absence projednána před podepsaným místním lidovým soudem, v opačném případě bude zaslán spis soudu jinak příslušnému.*“⁷⁹⁷ Od doby zaslání výzvy do skončení pracovního poměru uběhly více jak 3 měsíce, tj. doba dostatečně dlouhá na to, aby lidový soud v AZ Letňany mohl ve věci začít jednat, jak ostatně E. H. upozornil. Ten namísto toho vyčkal bez jakékoliv další vlastní aktivity celé 3 měsíce, na to až jmenovaná pracovní poměr řádně ukončí a teprve potom, tj. za situace kdy již nemohl věc projednat, se ji rozhodl postoupit k vyřízení MNV v Benešově nad Ploučnicí. V této souvislosti se jako zdůvodnění takového postupu nabízí jednoduchý kalkul soudu v podobě snahy o odbřemenění se věci. Ten mohla vyvolat i vyšší míra jeho zatížení, na kterou se dá usuzovat ze skutečnosti zaevidování předmětné kauzy v červenci 1965 již pod sp. zn. 49/65. MNV Benešov nad Ploučnicí však celý spis obratem postoupil MNV Kostelec nad Labem s odůvodněním, že dotyčná se v obci nezdržuje a pouze občas navštěvuje svého přítele, a proto je k projednání místně příslušný lidový soud, popřípadě komise pro zachování veřejného pořádku v místě jejího trvalého bydliště, tj. v Kostelci nad Labem. Tam také u tamního lidového soudu celý případ skončil, když příslušný senát v nepřítomnosti provinilé shledal tuto vinnou ze spáchání provinění proti pracovní kázi a uložil ji za to pokutu ve výši 50 Kčs. Tu provinilá uhradila po více jak roce formou exekuce z platu u nového zaměstnavatele. V jinak formálně a obsahově bezvadném rozhodnutí se senát dopustil lapsusu v právní větě výroku rozhodnutí konstatováním, že provinilá spáchala: „*provinění podle § 21 odst. b zák. 60/61 Sb.*“⁷⁹⁸, namísto správně znějícího „provinění

⁷⁹⁶ Tamtéž.

⁷⁹⁷ Tamtéž.

⁷⁹⁸ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 12/65, Rozsudek, archivně nezpracováno.

podle § 21 odst. b zák. 38/61 Sb.“⁷⁹⁹ Takové pochybení se však nejevilo nikterak zásadním ve srovnání s tím, kterého se soudci dopustili při projednávání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví. Z odcizení 40 Kg pšenice v hodnotě 57.20 Kčs z místního JZD a jejího předání paní J. za účelem zpeněžení byl viněn 60letý důchodce. Ta tak skutečně učinila a za částku 200 Kčs ji prodala poškozené paní V. Z utržené částky si provinilý důchodce ponechal 150 Kčs a zbytek, tj. 50 Kč zůstalo paní J. I když soudem stíhán a odsouzen byl pouze provinilý 60letý důchodce, senát ve svém rozhodnutí zavázal k zaplacení škody jak jeho, tak paní J.⁸⁰⁰ Soudci se však v tomto případě dopustili zjevně nezákonného postupu, když z dikce § 31 odst. 3 zákona o MLS jasně vyplývala možnost povinnost náhrady škody uložit toliko provinilému, nikoliv svědkyni.⁸⁰¹ Hned dvakrát v tomto roce, pokaždé za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, stanula před senátem lidového soudu 22letá dělnice. V prvním případě pro odcizení zdravotnických obleků, ve druhém pro odcizení zboží v místní samoobsluze. Za to si v prvním případě vysloužila napomenutí, ve druhém pokutu 200 Kčs. Pozornosti senátu její recidiva neunikla a ten ji také zahrnul do odůvodnění rozsudku, když nejprve logicky konstatoval: „*Při vynášení rozsudku soud zvažoval na jedné straně tu přitěžující okolnost, že již pro podobné provinění byla již před zdejším MLS souzena a že si nevzala žádné ponaučení*“, aby vzápětí zčásti rozporuplně a hlavně s tristním pravopisem konstatoval: „*Na druhé straně jako pllehčující oklonost jsou zvažil do savadni beztretnost a listost, kterou projevil před MLS.*“⁸⁰² Je však možné, že onou beztretností soudci zamýšleli trestněprávní postih v užším slova smyslu, za který předchozí odsouzení lidovým soudem nepovažovali. Tristní pravopisnou podobu citované věty nejspíše zapříčinila nezkušenost pisatele v práci s psacím strojem. Zarážející je však absence pravopisných a stylistických deformací v ostatních částech odůvodnění a rozhodnutí jako takového. Jako možnou hypotézu nabízíme rozdíl v osobě pisatelů, kdy např. zkušená písarka byla na moment od psaní odvolána a do jejího návratu se vyhotovování rozhodnutí chopil některý ze soudců.

⁷⁹⁹ Již v předchozí praxi soudu se bylo možno setkat s kompletní aplikací zákona č. 60/1961 Sb., tj. citací skutkových podstat provinění uvedených v §§ 35-40 tohoto zákona. V tomto případě však došlo nejprve ke správné citaci § 21 písm. b zák. 38/1961 Sb., ke které byl chybně přiřazen zákon č. 60/1961.

⁸⁰⁰ Výrok o náhradě škody zněl: „Dále je povinen (provinilý pozn. autora) podle § 31 odst. 3 zák 38/61 Sb vrátit částku 150,-Kčs postižené občance V. Svědkyně občanka J. je povinna postižené občance V. vrátit částku 50,-Kčs (padesát) a to v obou případech do 30 dnů od vyhlášení rozsudku.“

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 10/65, archivně nezpracováno.

⁸⁰¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 10/65, archivně nezpracováno.

⁸⁰² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spisy M 8/65 a M11/65, archivně nezpracováno.

Průměrná délka projednání případů v roce 1965 činila 3,6 měsíců, u nejdéle projednávaného případu dokonce 9. Celkem 15 případů se podařilo projednat v 9 zasedáních, přičemž ve 4 případech soud postoupil, resp. ve 2 případech vrátil zpět, případ k projednání jinému lidovému soudu, a to z důvodu aktuálního pobytu či výkonu práce provinilého. Z 10 soudců rozhodovalo pouze 6, přičemž 2 z nich toliko u 2 jednání. Staronový předseda soudu se stejně jako v minulosti rozhodovací činnosti nezúčastnil vůbec. Nejagilnějšími soudci se stali jediní 2 vysokoškolsky vzdělaní (Ing. a MUDr.). Ti pokaždé zastávali funkci předsedy senátu (Ing. v 5 případech, MUDr. ve 4). Jednalo se o staronové soudce, kdy zejména pan inženýr oplýval aktivitou již v minulých letech, když v doposud ve všech 15 jednání soudu 6 z nich předsedal a u 2 přiseděl. Nejaktivnější přisedící se zúčastnil 7 zasedání, pozadu však nezůstaly ani 2 jeho kolegyně, které dohromady přisedly u 7 jednání. V následujícím roce počet projednaných případů rapidně klesl, na celkových 5. Současně klesla i průměrná doba délky vyřízení jedné kauzy, a to na 2,8 měsíců, přičemž nejrychlejší vyřízení věci trvalo od jejího podání do vynesení rozhodnutí 32 dnů, nejpomalejší 6 měsíců. Ve všech projednaných případech soud ukládal nejmírnější opatření, tj. napomenutí. Senáty zasedaly v tomto roce celkem čtyřikrát, v jednom případě se jednání v pozici přisedícího zúčastnil i sám předseda soudu. Podobně jako v minulém roce předsedal senátům nejvíce zmiňovaný inženýr, když ze 4 jednání působil v roli předsedy ve 3 z nich. Naopak neaktivní v tomto roce byl doktor medicíny, který se žádného jednání nezúčastnil. I když byl avizován coby předseda senátu v ohlášce na jednání ze dne 21. 6. 1966, samotného jednání konaného o 9 dní později se nezúčastnil. Podle záhlaví rozsudku, vneseném na tomto jednání měli v senátu zasedat hned 4 soudci.⁸⁰³ Otázkou je, zda se jednalo o písařskou chybu nebo se jednání v rozporu se zákonem skutečně zúčastnili 4 soudci.

Hned dvakrát před senátem soudu stanul 25letý řidič R. K. Poprvé pro provinění proti socialistickému soužití za to, že: „*při rvačce způsobil jinému lehké ublížení na zdraví*“, za což si vysloužil napomenutí. Byť měl R. K. trvalé bydliště na Praze 3, šetření odhalilo, že se zdržuje převážně u svých rodičů v Kostelci. Předseda MLS v Praze 3 se tak v souladu s § 12 odst. 3 zákona o MLS obrátil na MNV Kostelec s dotazem, zda by byl ochoten provinění projednat v Komisi na ochranu veřejného pořádku, případně před lidovým soudem, pokud je v místě zřízení. Odpovědí se mu stal

⁸⁰³ Záhlaví rozsudku ze dne 30. 6. 1966 sp. zn. M3/66 znělo: „*Místní lidový soud v Kostelci na Labem rozhodl dne 30. června 1966 v senátě složeném z předsedy K. V. a soudců V. Ř. a V. K. a A. K. takto:*“

přípis MLS v Kostelci o svolení k postoupení případu k projednání.⁸⁰⁴ Z případu jak tohoto, tak jiných postoupení provinění, je evidentní neexistence oficiálního seznamu dosud na území ČSSR zřízených lidových soudů. To vedlo ke zbytečnému prodlužování vyřizování jednotlivých případů, když postupující orgán nejprve nutilo činit dotaz na příslušný NV či závod, zda je v místě či závodě MLS vůbec ustanoven. Zmíněné rozhodnutí ve věci padlo 30. 6. 1966, paradoxně v době, kdy byl provinilý již 2 měsíce obviněn ze spáchání trestného činu příživnictví podle § 203 tr. zákona.⁸⁰⁵ Ten sice připustil, že od rozvázání pracovního poměru do jiného řádného zaměstnání nenastoupil, nicméně prostředky na svoji obživu si vydělával řádně brigádami, nejprve na nákladovém nádraží a poté u rakouské společnosti Lunaparky Vídeň, která provozovala v rámci Matějské pouti bobovou dráhu a takto získané finanční prostředky mu k obživě postačily, aniž by mu musel kdokoliv na obživu přispívat.⁸⁰⁶ MO VB postoupilo celý případ obvodní prokuratuře s návrhem na podání obžaloby na R. K. pro trestný čin příživnictví.⁸⁰⁷ Absence řádného pracovního poměru podle soudobé právní úpravy představovala k naplnění skutkové podstaty trestného činu příživnictví podmínkou nutnou nikoliv však postačující. Toho se dopustil ten, kdo se soustavně vyhýbal poctivé práci a dával se někým vydržovat nebo si prostředky k obživě opatřoval jiným nekalým způsobem. V takovém případě byl pachatel ohrožen trestní sazbou odnětí svobody až na 3 léta.⁸⁰⁸ Jak vidno konstrukce příslušné skutkové podstaty vyžadovala kumulativní naplnění všech uvedených znaků. To byl také důvod, proč obvodní prokuratura vrátila případ vyhledávacímu orgánu, tj. MO VB, k doplnění.⁸⁰⁹ Vyhledávací orgán podle obvodního prokurátora v rozporu se zákonem ignoroval okolnosti svědčící ve prospěch obviněného, když nikterak nevyjasnil rozsah a charakter obviněným konaných prací a zda mu takto získané finanční prostředky k obživě

⁸⁰⁴ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 3/66, archivně nezpracováno.

⁸⁰⁵ Celý příběh se začal odehrávat v dubnu 1966, kdy byl R. K. náhodně předveden na jedno z pražských oddělení VB, kde byla v jeho občanském průkazu zjištěna absence vyznačení řádného zaměstnání, a to od 17. 9. 1965, kdy byl coby řidič propuštěn z důvodu jízdy v opilosti ze závodu ČSAD. Orgán VB skutková zjištění uzavřel tak, že R. K. od okamžiku propuštění nikde nepracoval (doslova uvedl „nedělal“) a obživu si opatřoval nárazovou prací, brigádami, tj. „opatřoval si prostředky k obživě nesprávným způsobem. Blíže OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 5/66, Zahájení trestního stíhání, archivně nezpracováno.

⁸⁰⁶ Jak sám uvedl: „*Nebyl jsem si vědom toho, že jsem se dopouštěl tímto jednáním příživnictví, i když jsem si uvědomoval, že řádné zaměstnání nemám a ani je nemám potvrzené v občanském průkazu (...), až dnes jsem toto pochopil, kdy mě bylo sděleno obvinění.*“

⁸⁰⁷ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 5/66, Usnesení MO VB Praha 7 Stromovka ze dne 14. 4. 1966, archivně nezpracováno.

⁸⁰⁸ Srov. § 203 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinnem od 31. 7. 1965 do 29. 10. 1990 a kapitulu 1.7. Novelizace zákona o MLS.

⁸⁰⁹ Srov. § 174 odst. 2 písm. d) Zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

postačily, či zda žil příživnickým způsobem na úkor spoluobčanů.⁸¹⁰ Dodatečným šetřením bylo zjištěno, že obviněný nevyvíjel pracovní činnost celkem 56 dnů, jinak se živil brigádami v rozsahu odpovídající řádné pracovní době. V dalším výslechu R. K. zopakoval, že mu takto získané prostředky na obživu stačily a že mu rodiče, u kterých bydlel, v době po skončení řádného pracovního poměru nic nehradili. Naopak to byl on, kdo rodičům přispíval na nájem. Po zvážení všech došetřených skutečností dospěl obvodní prokurátor k závěru o nemožnosti kvalifikovat dané jednání jako trestný čin: „*vzhledem k tomu, že doba, pro kterou nepracoval a nechával se živit rodiči není dostatečně dlouhá, není proto v jeho jednání možno spatřovat trestný čin příživnictví avšak jedná se o provinění podle § 19/c zák. 38/61 Sb.*“⁸¹¹ Závěr prokurátoru o jednání obviněného spočívajícím v nechání se ze strany rodičů živit, byl však v rozporu se spisovým materiálem, z kterého tato skutečnost nikterak nevyplývala. V takto koncipovaném rozhodnutí, proti němuž nota bene nebyla přípustná stížnost, je podle našeho názoru vidět čirý alibismus. Prokurátor by totiž bez této okolnosti musel trestní stíhání bez dalšího zastavit. Jen zmínka o nutnosti být v podstatě rodiči vydržován mu totiž umožnila případ překvalifikovat jako provinění podle 19 písm. c) zákona o MLS a delegovat ho na místně příslušný kostelecký lidový soud.⁸¹² Na jeho jednání se dostavil i R. K., který uvedl, že z předchozího zaměstnání u ČSAD si naspořil 2.500 Kčs, dále se živil brigádami, které mu zajistily dostatečný příjem a od rodičů žádné finanční prostředky nejen, že nedostal, ale ani nevyžadoval. Senát na základě předložených důkazů uznal R. K. vinným proviněním proti socialistickému soužití podle § 19 písm. c), které spáchal tím, že: „*v době od 17.9.1965 do 12.2.1966 neměl stále zaměstnání a živil se pouze příležitostnými brigádami*“, za což mu stejně jako v předešlém případě udělil napomenutí. Skutková věta rozhodnutí absentovala zmínku o vydržování ze strany rodičů, s níž operoval prokurátor. To je však vzhledem ke stavu dokazování logické. Pokud však tato okolnost z popisu skutku vypadla, R. K. nemohl naplnit ani skutkovou podstatu výše uvedeného provinění a v souladu se zákonem měl být obvinění v plném rozsahu zproštěn.

⁸¹⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 5/66, Usnesení Obvodní prokuratury pro Prahu 7 ze dne 28. 4. 1966, archivně nezpracováno.

⁸¹¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 5/66, Usnesení Obvodní prokuratury pro Prahu 7 ze dne 12. 6. 1966, archivně nezpracováno.

⁸¹² Podle tohoto § se provinění proti socialistickému soužití dopustil ten, kdo se živil způsobem, který byl v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi. Hrubý rozpor s občanskými povinnostmi spočíval např. v provozování hazardních her, prostituce, žebroty a též v nechání se vydržovat rodiči, i přes zletilost a práceschopnost. Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 137-138.

Uvedený případ je ukázkou zásahu komunistického režimu do svobody občana, co do výběru způsobu obživy. Ve finále se tak jediným „proviněním“ stala absence trvalého pracovního poměru a jeho nahrazení brigádnickými pracemi. Zde je třeba upozornit ještě na jeden paradox, a to vyšší výdělkové možnosti R. K. v rámci brigádnické činnosti než ve stálém pracovním poměru, když jako řidič ČSAD měl průměrný měsíční příjem 1.539 Kčs, zatímco u pouťových atrakcí, si jako brigádník měsíčně vydělával 2.000 Kčs. V souvislosti s druhou uloženou sankcí se nabízí otázka, proč senát při jejím ukládání nepřihlédl k předchozímu odsouzení provinilce, tak jako např. u 40leté recidivistky, jejíž případy projednával v roce 1963, resp. kauzy 22leté dělnice z roku 1965. Zatímco v jejich případech měla předchozí odsouzení za následek zostření sankce, v tomto případě nikoliv. Dokonce i odůvodnění druhého rozsudku postrádalo jakoukoliv zmínku o předchozím odsouzení. To, že by senát o předchozím rozhodnutí nevěděl, se dá s jistotou vyloučit, neboť při nízkém počtu případů v tomto roce projednaných ve spojení s faktem, že v obou případech byl přítomen vždy jeden stejný člen senátu, se dá stěží představit, že by taková skutečnost pozornosti členů senátu unikla. Na případě je ještě jedna zvláštnost, a to zápis jména provinilce v rejstříku MLS. Ze stylu a úpravy písma je evidentní, že zápis psala jedna a tatáž osoba, která v prvním případě zapsala křestní jméno provinilce jako „Richard“, ve druhém však jako „Rjehard“. Jisté je, že dnes již těžko důvody postupu senátu v tomto případě odhalíme, nicméně jako jedna z variant se jeví snaha, ať už z jakéhokoliv důvodu, provinilci pomoci. Oba případy se totiž odehrály již za účinnosti Zákona č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví. Ten umožňoval druhý případ projednat již, pod hrozbou nepodmíněného trestu odnětí svobody až na jeden rok, před okresním soudem.⁸¹³ Postup senátu nasvědčuje tomu, že se snažil provinilce od této varianty ochránit. Tomu by odpovídalo i zkomolení zápisu jména provinilce v rejstříku, neboť jejich kopie se zasílaly okresnímu soudu, jehož předseda disponoval pravomocí podat ve věci stížnost pro porušení zákona. Ta by v tomto případě mohla znamenat zrušení již pravomocného rozhodnutí a nové projednání věci podle Zákona č. 58/1965 Sb.⁸¹⁴ Záměrné zkomolení jména provinilce mohlo být učiněno i za účelem snížení rizika odhalení jeho recidivy toliko kontrolou kopií rejstříku okresním soudem. Je

⁸¹³ Srov.: §§ 1 a 2 Zákona č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.

⁸¹⁴ Srov.: §§ 39 a 40 zákona o MLS.

pravdou, že tato verze případu je značně konspirativní, nicméně na základě zachovaných listin logicky možná.⁸¹⁵

Rovněž s napomenutím odešel od lidového soudu 17letý dělník coby pachatel provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Skutek, prvotně kvalifikovaný jako trestný čin krádeže, soudu delegovala Okresní prokuratura Praha-západ. Ta dotyčného vinila z účasti na odcizení 3 slepic v ceně 150 Kčs, které měl pomoci odcizit svému švagrovi.⁸¹⁶ Provinilec se bez řádné omluvy k jednání soudu nedostavil, a tak senát vycházel z jeho výpovědi realizované prokuraturou. V ní se hájil tím, že o úmyslu švagra odcizit slepice nevěděl, ten ho bez dalšího pouze instruoval, aby zůstal stát na určeném místě a při zpozorování další osoby vystřelil ze vzduchové pistole. Senát lidového soudu ho nakonec vinným ze spáchání provinění proti majetku v osobním vlastnictví uznal, když se podle něj provinilý dopustil: „*nepřímo spoluúčasti krádeže drůbeže v hodnotě 150 Kčs a po dokonání krádeže, přestože se o ní dozvěděl, tuto orgánům VB neohlásil.*“⁸¹⁷ Hlavní viník, švagr provinilce, byl souzen okresním soudem. Jednání provinilce bychom z dnešního pohledu mohli označit za pomoc při spáchání provinění. Problémem tkvěl v zákonné absenci ustanovení o účastenství na provinění, tj. organizování, návodu a pomoci. Vzhledem k této absenci by takové formy jednání mohly být kvalifikovány jako provinění, pouze pokud by naplnily znaky dokonaného skutku. Komentář k zákonu však pomoc k drobnému rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví umožňoval pod provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podřadit: „*poněvadž i jednáním pomocníka je takový majetek úmyslně poškozen.*“⁸¹⁸ Pokud komentář připouštěl zmíněnou možnost u socialistického vlastnictví, neexistoval důvod ji neaplikovat i u toho osobního. Mnohem právně problematičtější se jeví zahrnutí „neoznámení“ činu jako znaku provinění. Tím došlo ke zcela chybnému (excesivnímu) podřazení daného jednání pod skutkovou podstatu provinění, neboť provinilec zákonem stanovenou oznamovací povinností neměl.⁸¹⁹ I

⁸¹⁵ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 3/66 a M 5/66, archivně nezpracováno.

⁸¹⁶ Zatímco švagr slepice odcizoval, měl hlídat okolní prostor a v případě výskytu dalších osob dát švagrovi znamení v podobě výstřelu ze vzduchové pušky.

⁸¹⁷ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 1/66, rozsudek z 29. 6. 1966, archivně nezpracováno.

⁸¹⁸ TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 65-66.

⁸¹⁹ Zákon o MLS takovou povinnost vůbec nestanovoval, trestní zákon pak tuto povinnost upravoval v konstrukci skutkové podstaty trestného činu „neoznámení trestného činu“ v § 168, ale toliko u taxativně vyjmenovaných trestných činů, resp. v § 167 upravoval skutkovou podstatu „nepřekážení trestnému činu.“ Podle čl. 30 Ústavy ČSSR pak nikdo nemohl být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů.

když v písemném vyhotovení rozsudku právní věta jasně konstatovala, že provinilý spáchal: „*provinění proti majetku v osobním vlastnictví podle § 18 odst. 1 zák. 38/61 Sb.*“, do rejstříku byla z neznámých důvodů zapsána právní kvalifikace: „*provinění podle parag. 37/1 zák 60/61 sb.*“⁸²⁰ Bohužel zamýšlený účel nápravy pachatele se u tohoto provinilce zcela svým účelem minul. V roce 1969 byl totiž tento již 20letý dělník odsouzen pro rozsáhlou trestnou činnost s celkem 38 útoky, spáchanými od září 1968 do února 1969, k nepodmíněnému úhrnnému trestu v trvání 2 a půl roku.⁸²¹ Nadto z archivu dochovaného rozsudku se v jeho odůvodnění dozvídáme, že obžalovaný: „*byl již třikrát soudně trestán pro majetkovou tr. činnost, když z výkonu trestu byl propuštěn dne 23. 8. 1968. Přesto, že měl možnost pracovat do zaměstnání přestal docházet, když neměl dobrý poměr k práci.*“⁸²² U dnes 73letého starobního důchodce se tak prvotní odsouzení lidovým soudem v žádném případě impulsem k vedení řádného života nestalo, neboť tento byl doposud 13krát soudně trestán, mj. jiné i pro násilnou trestnou činnost a do současné doby ve výkonu trestu odnětí svobody strávil 33 a půl roku. Naposledy byl odsouzen pro přečin ublížení na zdraví dne 22. 3. 2021!⁸²³

I z dalších v tomto roce projednávaných případů se dá v práci lidového soudu vystopovat nepříliš dobrá znalost zákona o MLS, resp. jeho aplikace. Nespokojenost s pracovním zařazením vedla 21letou dělnici k vynechávání celkem 32 pracovních směn v n. p. Spolana Neratovice. Jelikož ta pracovní poměr v tomto podniku již ukončila, provinění proti pracovní kázi projednával kostelecký lidový soud příslušný podle místa jejího bydliště. Ten ji s přihlédnutím k dosavadní bezúhonnosti za bezdůvodné pracovní absence „*v období od prosince 1964 v délce 7 dnů, v lednu 1965 24 dnů a od 9. 9. 1965 do 1. 10. 1965*“ uložil napomenutí.⁸²⁴ Ze zpráv N. P. Spolana, které měl soud k dispozici, však vyplynulo, že provinilá byla v tomto podniku zaměstnaná od 21. 8. 1964 do 31. 1. 1965 a pro neomluvené zameškání 7 dnů v prosinci 1964 a 24 dnů v lednu 1965 ze závodu propuštěna. Po propuštění si v září 1965 požádala o znovupřijetí do závodu, čemuž bylo dne 8. 9. 1965 vyhověno. Provinilá však po svém znovupřijetí do práce nenastoupila. Senát ve věci rozhodoval na zasedání konaném dne

⁸²⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 1/66, archivně nezpracováno.

⁸²¹ Obžalovaný byl odsouzen pro trestné činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a jeho pokusu, neoprávněného užívání věci z majetku v soc. vlastnictví a jeho pokusu, tr. činu krádeže a jeho pokusu, neoprávněného užívání cizí věci.

⁸²² OS v Mělníku, trestní spis I T 31/69, archivně nezpracováno.

⁸²³ Skutečnosti známé z úřední činnosti autora.

⁸²⁴ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 2/66, Rozsudek z 29. 6. 1966, archivně nezpracováno.

29. 6. 1966. Z hlediska zákonné úpravy se tak měl zabývat otázkou promlčení části provinění.⁸²⁵ Za předpokladu postupu senátu striktně podle litery zákona, nemohl do skutkové věty zahrnout absence provinilé za období od prosince 1964 do ledna 1965. O něco právně problematictější se jeví případ 26letého zámečnicka, který se v Praze v nočních hodinách dopustil výtržnosti a při vzájemném napadání způsobil lehké ublížení na zdraví jinému občanovi. I jemu kostelecký soud uložil napomenutí. Otázkou je, zda vůbec byl k projednání této kauzy místně příslušný. Z protokolu o jednání ve věci vyplývá, že provinilý měl trvalé bydliště v Praze a v Kostelci, kde zároveň bydleli jeho rodiče, pracoval v místním cukrovaru. Vzhledem k neustavení lidového soudu v kosteleckém cukrovaru, měl provinění dle dikce § 12 odst. 2 písm. a) zákona o MLS projednávat soud, v jehož obvodu provinilec bydlel.⁸²⁶ V rámci jednání ve věci provinilec ze iniciátora potyčky označil zraněného občana. Na to mu senát položil dotaz, zda trvá na tom, aby provinění bylo rozšířeno i na osobu, které způsobil zranění! Provinilý sice uvedl, že na tom netrvá, nicméně zajímavá situace by nastala, kdyby uvedl opak. Jednalo by se o analogickou situaci s prvním případem řešeným v roce 1965 nota bene s výjimkou jednoho člena ve stejných senátech. Je tedy evidentní, že zákonně nepřípustnou praxi rozšiřování obvinění v rámci projednávané kauzy soudcům lidového soudu nikdo nevytkl a ti byli i nadále k takovému postupu připraveni.

Jestliže se předchozí rok nesl ve znamení úbytku množství projednaných případů, ten následující tomu bylo právě naopak. V roce 1967 soud projednal co do počtu rekordních 20 případů. Až doposud všechny kauzy řešil v souladu s § 26 odst. 4 zákona o MLS v odpoledních hodinách a v počtu maximálně 2 v jednom dni. To se změnilo 6. 2. 1967, kdy lidový soud začal jednat již v 8:00 ráno a s polední přestávkou pokračoval až do 17:00 hodin. To mu umožnilo projednat celkem 8 kauz. Ty navzájem spojovaly osoby provinilců, brigádnických zaměstnanců ze Slovenska, a až na jednu výjimku měly i stejný předmět delikttní činnosti. Onou výjimkou je hned první, toho dne projednaný případ. Na něm je možno poukázat na faktickou úroveň zapisování údajů do

⁸²⁵ Dikce § 15 odst. 1 zákona o MLS vyžadovala, aby o věci bylo rozhodnuto do doby jednoho roku od spáchání provinění. Vzhledem k absenci úpravy přerušeni či stavění promlčení, běh promlčecí lhůty nepřerušovala žádná skutečnost, jako např. zahájení řízení a lidový soud mohl ve věci rozhodnout, pouze pokud od spáchání provinění neuplynula výše zmíněná zákonná lhůta.

⁸²⁶ Komentář k zákonu k tomu uváděl, že se jím rozumí místo, v němž se občan zdržuje natolik, že je v něm dobře znám, přičemž nebylo podmínkou přihlášení k trvalému pobytu. Založení místní příslušnosti soudu toliko na podkladě bydliště rodičů provinilého bylo v rozporu se zákonnou úpravou. Motivem k rozhodnutí kosteleckého soudu případ projednat, se mohl stát častý výskyt provinilého v obci, nicméně ten odůvodnění rozhodnutí absentuje. Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 74.

rejstříku MLS. Ostatně již v několika dříve zmíněných případech byl konstatován rozpor mezi údaji tam zapsanými a těmi vyplývajícími ze samotného rozhodnutí. Z rozsudku vedeného pod sp. zn. M1/67 je možno získat informaci o tom, že 46letý zaměstnanec kosteleckého cukrovaru v červenci minulého roku ve svém rodném městě na Slovensku v mírně podnapilém stavu slovně napadal ředitele místní školy, kterého obviňoval z válečné kolaborace s nacisty. V rámci provedeného dokazování nebylo soudem prokázáno, že by tak činil i proti funkcionáři NV, jak prvotně uváděla zpráva VB. Naproti tomu zápis v rejstříku v rozporu s vyneseným rozsudkem u popisu skutku uvádí: „*V podnapilém stavu urážel funkcionáře MNV*“ a nad to v kolonce povolání občana je uvedeno „*soukromý rolník*“. I to je údaj převzatý z oznámení VB.⁸²⁷ Naproti tomu rozsudek jasně u nacionálií provinilého uváděl: „*zaměstnán jako dělník*“. Je tedy evidentní, že pisatel zápisu v rejstříku vycházel primárně z údajů obsažených v oznámení VB, čímž zjištěné skutečnosti hrubě zkreslil. Z dnešního pohledu se nejednalo o nikterak zásadní pochybení, ale v tehdejší době mělo pro nazírání na člověka zásadní význam rozlišit situaci, kdy dělník z kolaborace osočoval ředitele školy, či zda tak činil soukromý rolník vůči funkcionáři MNV. Při projednání věci soud přihlédl ke statusu provinilého coby protifašistického bojovníka, bývalého člena KSČ a předsedy MNV, kterého dle jeho vlastních slov vyloučili ze strany neoprávněně, a udělil mu napomenutí. Jen na okraj lze poznamenat, že zpráva VB jako důvod vyloučení dotyčného z KSČ uváděla jeho sklony k alkoholismu a násilného chování jak na veřejnosti, tak v rodině.

Následujících 7 případů (M2/67 – M8/67) se týkalo provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, spočívajících v krádežích cukru v kosteleckém cukrovaru. Celkem 7 provinilců, od nejmladšího 17letého po nejstaršího 69letého, bylo souzeno odděleně. Jednalo se o tzv. kampaňové pracovníky, najímané formou brigádnické práce v období řepné kampaně. Všichni pocházeli ze stejného regionu Slovenska, kdy nejstarší z nich působil zároveň jako náborář skupiny. Ten se také hájil tím, že jako náboráři mu byla slíbena odměna 9 Kčs za každého získaného pracovníka, tu však neobdržel, a proto se ji rozhodl krádežemi cukru kompenzovat. Z dochovaného materiálu je možno usuzovat, že provinilci jednali nezávisle na sobě a nebyli v krádežích nikterak společně organizovaní. Spíše se dá odhadovat, že jeden z nich našel způsob, jak cukr odcizovat a s takto nabytým „know how“ se svěřil svým

⁸²⁷ To ho charakterizovalo jako: „*soukromohospodářického rolníka, který vlastní 10 ha hosp. půdy, na této už asi jeden rok nepracuje pro neshody v rodině a se synem pracuje u Pozemních staveb n.p. ve Zvoleně.*“

kamarádům. Ono know how spočívalo v praxi kontrol pracovníků cukrovaru jen na konci směny, nikoliv v době, kdy chodili na svačiny. V tom čase tak bylo možno cukr ukrytý pod ošacením, bez nebezpečí odhalení, vynášet na blízkou ubytovnu. Žádný z provinilců odcizený cukr nezpeněžoval, nýbrž ho posílali poštou svým rodinám na Slovensko. Tato skutečnost se jim ve finále stala osudnou. Když jeden z nich zasílal balík s cukrem poštou, upoutal tento pozornost vlakvedoucího nákladních vlaků a člena PS VB v jedné osobě.⁸²⁸ Při jeho bližším zkoumání tento horlivý pracovník zjistil, že v něm chraští cukr, a proto na tuto skutečnost upozornil OO VB v Brandýse nad Labem, které začalo celou věc šetřit. Senát lidového soudu nakonec soudil jen 5 provinilců, neboť 2 z nich se v okamžiku projednávání věci již vrátili na Slovensko, proto byly jejich případy postoupeny tam příslušným MLS. Všichni v Kostelci souzení provinilci se ke skutkům doznali a jich litovali. Rekordmanem v množství odcizeného cukru se stal nejstarší z provinilců 69letý pomocný dělník, který odcizil celkem 17 Kg cukru, čímž způsobil škodu ve výši 136 Kčs, proto mu soud uložil také nejvyšší pokutu ve výši 250 Kčs. Ostatním, kteří odcizili od 3 do 10 Kg cukru uložil pokutu 200 Kčs. O týden později zasedal soud znovu, kdy v rozdílných senátech vynesl 2 rozsudky. Zatímco první z případů vyřešil zcela bez potíží, když 16leté učnici za provinění proti majetku v osobním vlastnictví, spočívající v odcizení 100 Kčs kamarádce, udělil napomenutí, druhý případ, již tak, z hlediska platné právní úpravy, dobře nedopadl. Předmětem jednání se stala dopravní nehoda 22letého opraváře jeřábu, kterého při řízení motocyklu ve večerních hodinách oslnilo protijedoucí vozidlo natolik, že přehlédl skupinu po pravé straně vozovky, do kasáren se vracejících vojáků, a i přes snahu se těmto vyhnout, 2 z nich zranil. Jeden z vojáků se následkem střetu ocitl 15 dnů v pracovní neschopnosti. Senát v této kauze vynesl rozsudek následujícího znění:

R o z s u d e k
j m é n e m r e p u b l i k y

Místní lidový soud v Kostelci n/Lab. rozhodl dne 13.2.1967 ve složení z předsedy Dr. J. K. a členů senátu V. K. st. a Ing. V. K. takto:

proviniły: K. K.

nar. X. Y. 1944 v H. L. okres Most, bytem Kostelec n/Lab. čp. 72

⁸²⁸ Nápadné bylo označení obsahu balíku jako „jablka“, přičemž z váhy balíku a jeho rozměrů bylo vyloučeno, aby se takový počet jablek do takového prostoru vůbec vešel.

je s t v i n e n

že dne 21.11.1966 na silnici směrem od Brandýsa n/Lab. do Kostelce n.L.b jako řidič motocyklu SPZ ME 18-78 způsobil havarii při které byli zraněni 2 chodci vojíni základní vojenské služby. Podle § 13 odst 1, zák. 38/61 Sb. byl tento trestný čin předán OOVB v Neratovicích místnímu lidovému soudu v Kostelci n/Lab.

u k l á d á se m u z a t o

n a p o m e n u t í

podle § 31 odst. 1 písm a zák.38/61 Sb.

o d ů v o d n ě n í :

soud při proběhlém jednání zjistil, že došlo k porušení vyhlášky č. 141 60/Sb. z obou stran tj. jak provinilým K. K. tak i chodci, kteří šli po nesprávné straně vozovky. Polehčující okolností je i to, že se řidič motocyklu snažil zabránit nehodě. Soud se domnívá, že veřejné projednání bude dostatečnou výstrahou k tomu, aby se příště podobnému činu vyvaroval.

Poučení: proti tomuto rozsudku lze podat odvolání do 15 dnů od jeho vynesení k Místnímu lidovému soudu v Kostelci n/Lab., který jej postoupí k Okresnímu soudu v Mělníku.

V Kostelci n/Lab. dne 13.2.1967

Předseda senátu
Dr. J. K.

Předseda MLS:
V. K.⁸²⁹

Na první pohled je patrná absence právní kvalifikace projednávaného skutku. Jen ze skutkové věty se lze dozvědět, že se jednalo o blíže nespecifikovaný trestný čin. Veřejné ohlášení o jednání ve věci pak jako předmět jednání uvádělo: „*provinění proti § 223 písm. 1 – porušení silniční kázně.*“ A aby se to nepletlo tak zápis v rejstříku uváděl v kolonce předmět řízení: „*provinění proti socialist. soužití dle zák 38/61 Sb. parag 19 odst. b. ublížení na zdraví havárie motocyklu.*“ Ze spisové materiálu je možno zjistit, že OO VB Neratovice zahájilo proti řidiči motocyklu trestní stíhání pro trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 odst. 2 tr. zákona, u kterého nakonec shledalo menší nebezpečnost pro společnost.⁸³⁰ Jako takový ho postoupilo lidovému soudu v Kostelci nad Labem, příslušnému podle místa bydliště obviněného. Případ je zajímavý hned ze 2 hledisek. Prvním je složení senátu, ve kterém se poprvé a naposled setkali oba jeho vysokoškolsky vzdělaní členové, druhým pak osoba odsouzeného motocyklisty-člena

⁸²⁹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 9/67, archivně nezpracováno

⁸³⁰ Srov. § 223 odst. 2 Zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, ve znění účinném do 31. 7. 1965.

KSC a obchodní komise MNV v Kostelci nad Labem, jehož tchánem byl poslanec tamního MNV a aktivní člen KSC.⁸³¹ Aniž bychom chtěli, jakkoliv spekulovat o ovlivnění celé kauzy i tyto skutečnosti mohly v celkovém charakteru vyřízení věci sehrát roli. Nota bene, když uvážíme, že ačkoliv vyhledávací orgán skutek subsumoval pod kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu ublížení na zdraví s vyšší trestní sazbou, veřejné ohláška operovala se základní skutkovou podstatou.⁸³² Na částečnou obranu senátu je nutno uvést, že to bylo poprvé, co se s postoupeným trestným činem setkali. Shora citované rozdílné zapsání právní kvalifikace skutku je možno prezentovat i tak, že si členové senátu své pochybení uvědomili a snažili se ho mírně řečeno zaretušovat. Jak jinak si lze vysvětlit, že jasně postoupený trestný čin je na oznámení o jeho projednání uváděn jako provinění v relaci na skutkovou podstatu trestného činu zakotvenou v trestním zákoně, v rozsudku jeho výslovná právní kvalifikace zcela chybí a v rejstříku je zapsán jako provinění proti socialistickému soužití, nota bene za situace, kdy z popisu skutku je evidentní, že takto vymezený skutek nemohl být pod tuto skutkovou podstatu za žádných okolností podřazen. Pokud by přeci jen chtěl senát shora popsaný skutek pod některou ze skutkových podstat provinění podřadit, musel by volit tu uvedenou v § 19 odst. a) zákona o MLS.⁸³³ Tak ostatně ve stejném roce postupoval Okresní soud v Mělníku, kterému napadla obžaloba pro trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223 odst. 1 tr. zákona. Jejím předmětem se stalo zavinění dopravní nehody psem obžalované 48leté invalidní důchodkyně. Ten se jí při venčení vytrhl a vběhnutím do vozovky způsobil pád kolem projíždějícího motocyklisty. Okresní soud s ohledem na menší společenskou závažnost činu rozhodl o jeho překvalifikování na

⁸³¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 9/67, zpráva MNV o pověsti, archivně nezpracováno

⁸³² § 223 odst. 1 Zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, ve znění účinném do 31. 7. 1965 zakotvoval základní skutkovou podstatu trestného činu ublížení z nedbalosti ve znění „Kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti.“ Naproti tomu kvalifikovaná skutková podstata tohoto trestného činu (odst. 2) zněla: „Odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.“ Vzhledem k tomu, že obviněný, coby řidič motocyklu, ublížení na zdraví způsobil v přímé souvislosti s porušením pravidel silničního provozu, tj. porušil důležitou povinnost vyplývající mu podle zákona, nebylo možno právní kvalifikaci změnit na pouhou základní skutkovou podstatu. Oním porušením pravidel silničního provozu bylo jednání obviněného v rozporu s tehdy účinnou vyhláškou ministerstva vnitra č. 141/1960 Sb., kterou se vydávají pravidla silničního provozu, konkrétně s jejím ustanovením v § 29 odst. 4 příkazujícím oslněnému řidiči vozidla v takovém případě vozidlo zastavit.

⁸³³ Za tam uvedeným pojmem „narušení soudružského soužití občanů“, bylo totiž možno kromě příkladně uvedených jednání považovat i ta obdobná trestnému činu ublížení na zdraví. Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 132.

uvedené provinění proti socialistickému soužití.⁸³⁴ Takto překvalifikovaný čin postoupil k projednání kosteleckému lidovému soudu, jenž provinilé uložil napomenutí. Právní věta rozsudku snad trochu nadbytečně uváděla, že provinilá spáchala: „*provinění proti socialistickému soužití podle § 19, písmeno a, zákona 38/61 Sb., původně kvalifikované jako trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 223/1 Trestního zákona.*“⁸³⁵

Co do předmětů řízení se soudci dále zabývali pro ně již v podstatě běžnou agendou. Stejně jako v roce 1964 před nimi pro provinění proti pracovní kázi stanul 55letý dělník.⁸³⁶ Zatímco v roce 1964 odešel od soudu s napomenutím, nyní již s pokutou 100 Kčs.⁸³⁷ Zmíněný provinilec měl štěstí v tom, že se uvedených provinění dopustil v rozmezí 3 let, neboť podle Zákona č. 58/1965 Sb. by mu v případě neuplynutí rozmezí jednoho roku od jejich spáchání, hrozil i trest nepodmíněného odnětí svobody.⁸³⁸ S napomenutím za stejné provinění odešel 21letý prvotrestaný pomocný dělník, který ze 4 měsíců do práce vůbec nedocházel 22 pracovních dnů.⁸³⁹ Skupina 5 mladíku ve věku 16 - 17 let stanula před soudem pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, spočívající v odcizení 15 panelů ze stavby JZD, které použili k postavení chaty bez povolení MNV. Důvody pro takové jednání pak jeden z nich shrnul tak, že: „*bylo rozhodně vhodnější scházeti se v uvedené chatě, než vysedávat někde v hostinci a taktéž při našich schůzkách jsme se chovali slušně a mimo sport jsme nepořádali v chatě nějaké nevhodné jednání nebo chování.*“ OO VB vypracovalo ve věci charakteristiku oznamovaných osob, hodnotící je jako mladistvé žijící jinak spořádaným životem v bezproblémových rodinách. K jednomu z nich pak příslušník VB doslova uvedl: „*pochází z rodiny státního zaměstnance, jeho otec pracuje jako JUDr.*“. Příslušný senát i na základě dobrých charakteristik chlapců, konstatoval jejich mladickou nerozvážnost a vzhledem k navrácení veškerého odcizeného materiálu bez poškození, udělil všem napomenutí. Jediným a nutno říci, že toliko administrativním pochybením se stal způsob zápisu případu do rejstříku, jenž nerespektoval návod k jeho vyplnění. Ten vyžadoval zapisovat každého jednotlivého

⁸³⁴ Srov. § 222 odst. 2 Zákona č. 141/1961 Sb. ze dne 29. 11. 1961, o trestním řízení soudním ve znění účinném do 31. 12. 1968.

⁸³⁵ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 19/67, archivně nezpracováno

⁸³⁶ Případ byl MLS postoupen MLS v Brandýských strojárnách a slévárnách n. p., který ho pro skončení pracovního poměru provinilce nemohl projednat. Zatímco u MLS v Kostelci se jednalo v pořadí o 11 řešený případ, v případě MLS BSS to byl případ v tomto roce první, neboť jím postoupený spis nesl sp. zn. M1/67.

⁸³⁷ Srov. OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spisy M 7/64 a M 11/67, archivně nezpracováno.

⁸³⁸ Srov. § 1 písm. a) Zákona č. 58/1965 Sb. ze dne 17. června 1965, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.

⁸³⁹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 15/67, archivně nezpracováno

provinilec na samostatný list.⁸⁴⁰ V inkriminovaném zápisu však v kolonce „jméno provinilého občana“ figurovalo: „*U. V. a spol.*“ s konstatováním, že: „*všichni provinilý se dopustili...*“. Pokud již chtěl soud v rozporu s návodem zapsat všechny provinilce na jeden list, bylo by zajisté vhodnější, alespoň vypsát jejich jména. To ostatně učinil v případě dvou 17letých mladíků. Ti se rozhodli své neshody s v Kostelci nocujícím důstojníkem ČSLA řešit házením kamenů do oken hotelu, kde byl ubytován, přičemž jedno z nich rozbili. Za provinění proti socialistickému soužití jim soud udělil pokutu 100 Kčs.⁸⁴¹ Provinění proti socialistickému soužití řešil MLS v tomto roce, kromě již uvedených případů, ještě dvakrát. S napomenutím a povinností uhradit veškeré výdaje spojené s léčením odešel 40letý obuvník, který po vzájemné hádce udeřil svoji ženu tak silně, že ji tím způsobil pracovní neschopnost v délce 9 pracovních dnů.⁸⁴² Stejně opatření bylo uloženo 34letému traktoristovi, který v podnapilém stavu způsobil před místním hostincem u Přemysla rvačku.⁸⁴³

Ve 3 dalších případech se soud zabýval proviněním proti majetku v socialistickém vlastnictví. Toho se ve formě podílnictví dopustil i 59letý důchodce, když od příslušníků vojenské útvaru nakoupil jimi odcizený cement, za což mu soud uložil pokutu ve výši 50 Kčs. Za krádež písku z pískovny MNV v Kostelci n. L. bylo 52letému povozníkovi uloženo napomenutí spolu s povinností způsobenou škodu ve výši 84 Kčs nahradit. V tomto roce se nekradl jen písek, ale i cibule, konkrétně 45 Kg v hodnotě 157,50 Kčs z pole JZD. Za to byl 36letý opravář zemědělských strojů potrestán pokutou 200 Kčs. Jak vyplývá ze zprávy VB dotyčný doplatil na akci jejich příslušníků zaměřenou právě na množící se krádeže cibule, kdy pole byla ve zvýšené míře hlídána. Tento případ je zajímavý hned ze 2 důvodů. Prvním je skutečnost, že to bylo poprvé, co předseda MLS zaslal poškozenému, v tomto případě JZD, sdělení o projednání případu, kde vylíčil všechny podstatné okolnosti případu a sankci, kterou provinilci udělil s odůvodněním: „*Místní lidový soud v Kostelci n/Lab. Vám tuto zprávu podává z důvodu těch, abyste byli řádně informováni o krádeži, která Vám byla způsobena a že každý provinilý, který se dostane před orgány veřejné bezpečnosti a MLS nejsou opomíjeny.*“ Byť závěrečná formulace sdělení nedává po gramatické stránce přílišný smysl, jeho účel je jasný, a to informovat poškozeného o náležitě pečlivosti při řešení případů provinilců jak ze strany VB, tak MLS. Předseda soudu tím

⁸⁴⁰ Srov. Návod k vedení rejstříku MLS bod K rubrice 5

⁸⁴¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 13/67, archivně nezpracováno

⁸⁴² OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 17/67, archivně nezpracováno

⁸⁴³ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 18/67, archivně nezpracováno

nejspíše cítil potřebu reagovat na zvýšenou kritiku jejich práce. Druhým a zajímavějším důvodem je skutečnost, že v tomto případě došlo poprvé a též naposled v historii lidového soudu v Kostelci nad Labem k podání odvolání. Provinilý občan se cítil rozhodnutím soudu poškozen, když ho považoval za dvojí potrestání. Kromě udělení pokuty ve výši 200 Kčs, považoval za trest i zveřejnění jeho provinění formou oznámení o konání zasedání. Při odvolacím řízení mu senát okresního soudu vysvětlil, že oznámení o konání řízení proti konkrétní osobě není žádným zveřejněním provinění, ale pouze informací pro veřejnost, s cílem zajistit její účast na jednání. Na základě tohoto sdělení vzal provinilý své odvolání zpět. Předseda senátu odvolacího soudu vzal jeho sdělení formou usnesení na vědomí, čímž byla celá věc pravomocně skončena.⁸⁴⁴

I při tak velkém počtu projednaných případů průměrná délka vyřízení jedné kauzy trvala 4 měsíce. Nejrychleji trvalo vyřízení případu měsíc, nejdéle bezmála půl roku. Všechny kauzy soud projednal v 7 zasedání, přičemž jeho senátům předsedali výlučně oba již zmiňovaní vysokoškolsky vzdělaní soudci (MUDr. čtyřikrát, Ing. třikrát). Jako již tradičně v žádném ze materiálů uvedli, v tomto roce se dochovala jediná zpráva o činnosti soudu. Při absenci jiného archivního materiálu je tato zpráva mimořádně důležitá pro určení personálního složení soudu, neboť s ohledem na dvouleté volební období jeho členů se měly v roce 1966 opět konat volby. Naposledy soudci skládali slib na plenárním zasedání MNV dne 17. 12. 1964 a tak ti noví měli být zvoleni tak, aby příslušný slib složili právě do 17. 12. 1966. V porovnání jmen členů lidového soudu uvedených ve zprávě datované senátů nezasedl předseda soudu. V roli přisedících se vystřídalo pouze 5 členů soudu, přičemž od druhého pololetí roku 1967 se zasedání již nezúčastňovali 3 z nich. Příčinou bylo nastoupení mateřské dovolené u jedné soudkyně, stáří a špatná slyšitelnost u dříve velmi aktivního přisedícího a přeložení na jinou vojenskou posádku u rovněž velmi agilního člena soudu, který v letech 1962-1964 senátům ve 4 případech předsedal. Jak jsme již v popisu stavu archivního k 9. 11. 1967 se jmény těch působících od roku 1964 však žádný rozdíl není. Zpráva ani jiný dokument neobsahuje zmínku o konání voleb pro 3. volební období soudu. O volbách se nezmiňuje ani kronika obce, a navíc v plenární schůzi MNV v Kostelci konané 20. 10. 1966, v níž byla činnost tamního lidového soudu hodnocena, nezazněla jediná zmínka o přípravách na nové volby soudců.⁸⁴⁵ Na základě těchto

⁸⁴⁴ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spisy M 14/67, M 16/67 a M 20/67, archivně nezpracováno.

⁸⁴⁵ SOA Mělník, MNV Kostelec n. L., Zápis z plenárního zasedání MNV v Kostelci n. L. konaného dne 20. 10. 1966.

skutečností je evidentní neuskutečnění voleb v zákonně požadovaném termínu a s tím spojený závěr o nulitě všech rozhodnutí lidového vynesných od 17. 12. 1966, neboť byla činěna osobami bez příslušné pravomoci. Kromě úbytku zájmu podílet se na rozhodování lidového soudu, byla zmíněna i malá účast veřejnosti na jednání. Bohužel zápisy o jednání, až na výše uvedenou výjimku, neobsahovaly počet osob z řad veřejnosti navštěvujících jednotlivá jednání. Z konstatovaného však vyplývá, že účast veřejnosti nenaplněovala všeobecné očekávání. Jinak se zpráva nesla v ryze pozitivním duchu: „*MLS konstatuje, že veškeré případy projednané před MLS byly řádně vyřízeny dle platných směrnic pro MLS. Ani v jednom případě nedošlo k odvolání provinilých proti rozhodnutí místního lidového soudu. Bylo by nutné rozšířit složení místního lidového soudu o další členy, aby byla zaručena dobrá práce MLS jako tomu bylo doposud. Veškeré případy se vyřizují ihned po ukončení přelíčení a práce spojené s agendou MLS vykonávají ochotně pracovnice MěNV s. Nováková a s. Hamplová. Místní lidový soud projednal v letošním roce nejvíce případů od své působnosti.*“⁸⁴⁶ Na základě pod strojovým textem ručně psané poznámky: „*rada 12. 12. 1967*“, lze usoudit, že právě v tento den se jí zabývala rada MNV. Její pisatelé se však dopustili jedné faktické chyby. Znamé české pořekadlo říká, nechval dne před večerí. A přesně to autoři zprávy, konstatováním o nepodání ani jednoho odvolání, udělali. Uvedená informace se totiž nezakládala na pravdě, neboť jak uvedeno výše, v tomto roce bylo historicky první odvolání podáno. Důvod vzniku rozporu mezi konstatováním ve zprávě a skutečností samotnou je jednoduchý. Zpráva byla sepsána již 9. 11. 1967, tj. v posledním dni v roce, kdy lidový soud zasedal a vzhledem k tomu, že žádná jiná jednání již neplánoval, rozhodl se zároveň sepsat zprávu o své činnosti za celý rok. Při své úvaze však opomněl běh lhůt k podání odvolání u některých vynesných rozhodnutí. A tak se u shora zmíněného zloděje cibule stalo, že tento si vyslechl odsuzující verdikt dne 2. 11. 1967, přičemž mu tímto započala běžet patnáctidenní lhůta k odvolání. Nejspíš předseda lidového soudu mezitím napsal zprávu o činnosti a teprve poté bylo zmíněné odvolání podáno. V souvislosti s podaným odvoláním se nabízí otázka, proč sám předseda okresního soudu, o podaném odvolání rozhodující, nijak nezareagoval na uplynutí volebního období soudců lidového soudu. Bohužel tehdejší předseda okresního soudu již nežije a z jiných dochovaných materiálů nelze nijak takovou skutečnost odůvodnit.

I přes vše uvedené pokračoval lidový soud v rozhodování i v roce 1968. První jeho zasedání se uskutečnilo na konci března. V plánu bylo projednání provinění proti

⁸⁴⁶ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, Zpráva o činnosti za rok 1967 vložena do spisu M 19/67, archivně nezpracováno.

pracovní kázní podle § 21 písm. c) zákona o MLS. Zatímco na klasická provinění, spočívající v pracovních absencích, byli soudci již zvyklí, jiné porušování důležité povinnosti z pracovního poměru řešili teprve podruhé, navíc v poněkud netypickém případě. Čerstvě 18letý horník byl viněn z navázání zakázaného styku s několika osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, se kterými pracoval na společném pracovišti dolu Gottwald II ve Vinařicích (okres Kladno). Těm i přes náležité poučení ze strany vedení závodu po vzájemné dohodě zprostředkoval nákup cigaret, potravin a lihovin v hodnotě 15 Kčs a dále odeslání dopisů rodinným příslušníkům, které tak nemohly pracovníci Sboru nápravné výchovy obligatorně zcenzurovat. Jejich obsah se však nejevil nikterak závadným, neboť z výpovědi jak vězňů, tak adresátů dopisů vyplynulo, že odsouzení pouze žádali zaslání balíků s potravinami a finančními prostředky. Vyšetřujícím orgánem v celé věci byl útvar Sboru nápravné výchovy Vinařice. Ten na základě shromážděných důkazů, postoupil celou věc k projednání lidovému soudu do místa bydliště, jež provinilci udělil napomenutí. Osoby ve výkonu TOS byly potrestány kázeňsky.⁸⁴⁷ Historicky poslední zasedání soudu se uskutečnilo 17. 5. 1968. Dva senáty toho dne vynesly poslední 3 rozhodnutí. Za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví si vyslechla napomenut 30letá žena v domácnosti.⁸⁴⁸ Posledním recidivistou stanuvším před lidovým soudem se stal 17letý dělník, který neoprávněně, tj. bez souhlasu majitele, užíval soukromou chatu. Tím spáchal provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Mladistvý provinilec byl soudu dobře znám z minulého roku.⁸⁴⁹ Stejně jako za předchozí provinění i v tomto případě mu soudci uložili pokutu ve výši 100 Kčs, když přihlédli k polehčujícím okolnostem. Za ty považovali nízký věk provinilce a zlepšení pracovní morálky u nového zaměstnavatele.⁸⁵⁰ Zcela posledním vynesným rozhodnutím MLS při MNV Kostelec se stal rozsudek nad 23letým dělníkem, který u svého zaměstnavatele bezdůvodně vynechal několik pracovních směn. Za provinění proti pracovní kázní mu bylo uloženo napomenutí.⁸⁵¹ Rozhodovací činnost tohoto lidového soudu se nadobro zastavila 17. 5. 1968 v 17.15 hodin. Celkem 4 meritorně vyřízené kauzy, shodně po dvou, rozhodovali v souladu s předchozí praxí

⁸⁴⁷ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 1/68, archivně nezpracováno.

⁸⁴⁸ Konkrétně za to, že od pracovnic n. p. Drupol převzala jimi zcizené součástky na zřízení domácí vodárny v hodnotě 166 Kčs.

⁸⁴⁹ Jednalo se o jednoho ze dvou mladíků, kteří se rozhodli své neshody s v Kostelci nocujícím důstojníkem ČSLA řešit házením kamenů do oken hotelu, kde byl ubytován.

⁸⁵⁰ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 3/68, archivně nezpracováno.

⁸⁵¹ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 4/68, rozsudek ze dne 17. 5. 1968, archivně nezpracováno.

v pozici předsedů senátů Ing. a MUDr. Těm přiseděli doposud nejaktivnější členové senátů.

Jestliže jsme lidový soud v mělnických loděnicích označili za instituci „jednoho muže“, v souladu s popsanou praxí je ten kostelecký možno označit za orgán „dvou mužů“. Jediní 2 vysokoškolsky vzdělaní členové se fakticky stali jeho klíčovými osobnostmi, na rozdíl od zcela se na rozhodování soudu distancujícího předsedy. Zdá se však, že předseda plnil spíše manažerskou funkci a zastupoval soud navenek. Co zapříčinilo konec rozhodovací činnosti soudu v květnu 1968, není jasné. Ještě týž měsíc mu Okresní soud v Mělníku postoupil k projednání další 2 případy (provinění proti socialistickému soužití a trestného činu krádeže). Těm již soud nepřidělil ani standartní spisovou značku⁸⁵² a aniž by je zapsal do příslušného rejstříku, obratem je okresnímu soudu vrátil. Jako důvod takového postupu označil závažnost jednání, pro niž se považoval k jejich projednání za nevhodný.⁸⁵³ Písemná odpověď ze strany okresního soudu se nezachovala, nicméně tyto kauzy lidový soud již neprojednával. Od té doby se stal zcela neaktivním. O to více zarážející je fakt, že sám předseda Okresního soudu v Mělníku mu usnesením na počátku ledna 1969 postoupil k projednání další věc. Kdo jiný, než předseda okresního soudu by měl být informován o nečinnosti lidového soudu. Tato skutečnost dokládá faktický nezájem, původně na projektu MLS zainteresovaných osob, o další osud tohoto orgánu. Původně pro trestný čin ublížení na zdraví byl stíhán 22letý údržbář, který při nenadálém návratu z nemocnice domů odhalil nevěru své manželky. Na konfrontaci s milencem ženy svolal své příbuzné, přičemž při vzájemné fyzické potyčce utrpěl milenec zranění vyžadující si 15denní pracovní neschopnost. S právní kvalifikací skutku učiněnou OO VB nesouhlasil okresní prokurátor, když z obsahu spisu nevyplývala příčinná souvislost mezi zraněním poškozeného a jednáním obviněného, neboť potyčky se zúčastnilo dalších 5 osob. Nejzávažnější poranění si měl způsobit sám poškozený, který ve snaze z místa odjet na motocyklu při jeho roztláčování upadl. Za těchto okolností vydal prokurátor pokyn k postoupení věci, coby provinění proti socialistickému soužití, lidovému soudu v Kostelci. OO VB Neratovice pokyn prokurátora splnilo, když v listopadu 1968 spis MLS postoupilo. V rámci dozorové činnosti usnesení o postoupení věci zrušil krajský prokurátor s názorem o

⁸⁵² Oba shodně zaevidoval jako „*MLS/68/N*“, tj. pod sp. zn., kterou nikdy v minulosti nepoužil. Co mělo znamenat písmeno „N“ není jasné. U okresních soudu se tímto písmenem označovaly tzv. nejasné návrhy, tj. takové, kdy z nich nebylo možno počkat čeho vlastně se týkají.

⁸⁵³ OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, přípisy Okresnímu soudu v Mělníku ze dne 10. 6. 1968, archivně nezpracováno.

2.1.3 Rozhodovací činnost MLS při MNV Mělník

Ustavit lidový soud při MNV Mělník bylo OV KSČ rozhodnuto již v první etapě výstavby jejich sítě. Z hlediska celkové koncepce a propagace projektu se jevílo nezbytné, aby právě sídelní a počtem obyvatel největší město okresu mělo jako jedno z prvních fungující lidový soud. Jen tak mohlo být docíleno úspěšného budování dalších, jimž by šlo právě okresní město příkladem. O rozhodnutí tento lidový soud vybudovat, stejně jako o procesu výběru a schvalování kandidátů jeho soudců bylo již pojednáno. Následnou organizací voleb předem nominovaných a stranickým orgánem schválených soudců byl pověřen OVV MNV na schůzi rady konané 17. 8. 1961. Ty se měly konat ve spolupráci s MV KSČ na veřejných schůzích plánovaných v časovém rozmezí od 22. 8. do 30. 8. téhož roku.⁸⁵⁷ Poslanci, občanské výbory a výbor žen dostali za úkol zajistit v co největší míře účast veřejnosti. OVV měl jednak zabezpečit rozeslání pozvánek jednotlivým poslancům a jednak delegovat zaměstnance NV k provádění zápisů. Schůze byly organizovány společně s uličními organizacemi KSČ a zřejmě s vidinou vysoké účasti, kromě samotných voleb soudců lidových soudů, spojeny s projednáváním návrhu programu KSSS a rozpočtu NV na příští rok. Celkem se jich mělo účastnit 613 občanů, což bylo označeno za naprosto nedostatečné.⁸⁵⁸ Plénum MNV vyzvalo do budoucna všechny, kteří měli účast občanů na volebních schůzích zajistit v tomto ohledu k větší aktivitě.⁸⁵⁹ Volební účast se v poměru k počtu obyvatel stala doslova propadákem.⁸⁶⁰ Možná i proto se v místním tisku neobjevila o konání voleb soudců lidových soudů žádná zpráva. Tak jako v Kostelci nad Labem se konání voleb do nově se konstituujících lidových soudů stalo předmětem zájmu kronikáře města. Ten mělnický je označil za „*důležitou akci*“, při níž občané na podkladě návrhů ze závodů a pouličních organizací zvolili 21 soudců.⁸⁶¹ Ti byli za účelem složení slibu

⁸⁵⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze rady MNV na Mělníce konané dne 17. 8. 1961.

⁸⁵⁸ Přímo v Mělníku se schůze v hotelu Zlatý Beránek účastnilo 50 občanů, v Záložně 105, U Zelené lípy, kde byla schůze rozdělena na 2 dny, poprvé 48, podruhé 34 občanů, U nádraží na Blatech 70 občanů, U Kubánků na Podolí 40, Na křižovatce 67, Na Vehlovicích 31, na Pšovce 180, na Chloumku 48, v Rousovicích na Mejtě 40, v Rousovicích u cukrovaru se schůze vůbec nekonala, neboť účast nikdo nezajistil.

⁸⁵⁹ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze pléna MNV v Mělníku ze dne 6. 9. 1961.

⁸⁶⁰ Nové okresní město Mělník mělo podle sčítání obyvatel provedeného v roce 1961 celkem 13.200 obyvatel, z toho žen bylo o 500 více než mužů, přechodně pak na Mělníku bydlelo asi 1.300 osob (včetně žakovských internátů apod.). V roce 1964 žilo ve městě již 14.462 obyvatel, z toho 7.015 mužů a 7.447 žen, v roce 1967 jejich počet vzrostl na 14.612.

⁸⁶¹ Podobně jako kostelecký se i mělnický kronikář dopustil jedné faktické nepřesnosti, a to, když projednávání trestných činů přiřkl do výlučné pravomoci okresního soudu, aniž by se zmínil o tom, že ty méně závažné bude moc projednávat i MLS. Blíže: Kronika města Mělníka, rok 1961, str. 98-91.

přizváni na schůzi pléna MNV Mělník konané dne 6. 9. 1961. Až na 3 z nich se dostavili všichni, aby na výzvu předsedy MNV předstoupili před předsednický stůl a příslušný slib do jeho rukou složili a následně i písemně stvrdili.⁸⁶² Dva nedostavivší se soudcové složili slib na následující schůzi pléna v říjnu téhož roku. Jedna ze zvolených soudkyň slib nesložila vůbec.⁸⁶³ Než lidový soud přistoupil v listopadu téhož roku k projednání prvního případu, počet jeho soudců se snížil o další 3, když se 1 odstěhoval a 2 pro nemožnost funkci vykonávat rezignovali. U zbylých 18 panovala navíc obava, že ne všichni budou ve funkci aktivní, neboť někteří z nich se měli již od počátku omlouvat z účasti na školení.⁸⁶⁴ Tyto obavy potvrdila v předchozí kapitole citovaná hodnotící zpráva OV KSČ z dubna 1962, konstatující dosavadní neúčast 7 soudců na jednání a u 3 z nich nedostatečný zájem o funkci. Naopak za nežádoucí označila přehnanou horlivost předsedy soudu, který měl předsedat všem dosud konaným jednáním.⁸⁶⁵ Samotná rada MNV se činností soudu v prvních 2 letech zabývala jen okrajově. Poprvé se tak stalo v listopadu 1961, kdy pouze vzala na vědomí informaci o projednání prvního případu.⁸⁶⁶ Činností lidového soudu se znovu zabývala až v květnu následujícího roku, kdy ji považovala za bezvadnou, a proto se rozhodla předsedovi soudu za jeho dobrou práci poděkovat.⁸⁶⁷ Dle údajů z kroniky města měl do konce června 1962 soud zasedat průměrně jednou za 14 dní a projednat 40 provinění, nejvíce z nich z úseku socialistického soužití. Velmi účinným se mělo ukázat projednávání provinění v místě bydliště provinilého občana nebo přímo na pracovišti. Ne dosti účinná byla hodnocena činnost soudu v oblasti prevence.⁸⁶⁸

Historicky první zasedání soudu se uskutečnilo 24. 11. 1961. Bohužel kompletní spisový materiál mělnického lidového soudu se nedochoval. Z let 1961-1966 se zachovaly pouze kopie rejstříků zasílaných okresnímu soudu. Navíc do dubna 1962 neměl soud k dispozici tiskopisy rejstříků pro MLS vydávané SEVT. Otázkou je, zda se MNV v Mělníku s objednávkou tiskopisů rejstříků neopozdil, když např. lidový soud v Kralupech těmito disponoval již v roce 1961. Veškerou evidenci tak soud v počátcích vedl na vlastních strojově psaných tiskopisech ve formátu A4. Ty sice obsahovaly

⁸⁶² SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze MNV v Mělníku ze dne 6. 9. 1961.

⁸⁶³ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze rady MNV v Mělníku ze dne 23. 11. 1961.

⁸⁶⁴ Tamtéž str. 113

⁸⁶⁵ SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zpráva o práci místních lidových soudů v okrese Mělník ze dne 8. 4. 1962.

⁸⁶⁶ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze MNV v Mělníku ze dne 18. 10. 1961.

⁸⁶⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze MNV v Mělníku ze dne 24. 5. 1961.

⁸⁶⁸ Kronika města Mělníka, rok 1962, str. 145.

potřebné informace s jednou podstatnou výjimkou, kterou byl popis skutku.⁸⁶⁹ U prvního projednaného případu však máme výhodu jeho částečného zachycení v kronice města. Kronikář případ napadení funkcionáře JZD Vehlovice⁸⁷⁰ jedním z jeho členů, 47letým skladníkem, označil pro předsedu soudu doslova za „*křest ohněm*“.⁸⁷¹ Míra napadení funkcionáře musela být obzvláště vysoká, soudě alespoň podle uložené pokuty 300 Kčs. Že vztahy mezi družstevníky v tamním JZD nebyly zrovna soudružské, dokládá i následující rok řešená kauza jiného člena, který měl hrubě urážet a pomlouvat jeho předsedu. Snad i proto, že se jednalo toliko o verbální projevy, soud mu za stejný druh provinění jako v předešlém případě udělil jen veřejnou důtku, jež měla být přečtena na nejbližší členské schůzi.⁸⁷² I když k ustavení lidového soudu došlo až na sklonku roku 1961, stačil do jeho konce projednat 16 případů, z kterých přesně polovinu vyřídil meritorně a polovinu postoupil jiným lidovým soudům. I při absenci popisu skutků je možno se s vysokou pravděpodobností u postupovaných kauz domnívat, že co do jejich předmětu šlo o nepřístojné chování na každoročně se v září konaném mělnickém vinobraní. Tuto hypotézu podporuje jednak právní kvalifikace skutků, coby provinění proti socialistickému soužití, věk provinilců mezi 18-24 lety a v neposlední řadě též místa v blízkosti Mělníka, kam byla jejich provinění postupována (Litoměřice, Praha). Nutno podotknout, že slavnost vinobraní se stala každoročně zdrojem nárustu agendy soudu. Nejčastěji řešeným jednáním se staly vzájemné potyčky občanů pod vlivem alkoholu. Na rozdíl od „běžných“ hospodských rvaček či vzájemného napadání občanů soudci od počátku za tyto incidenty udělovali citelné pokuty. Důvod odhaluje až dochovaný spisový materiál z roku 1967. Konkrétně kauza, ve které soud uložil 20letému mladíkovi za rvačku na vinobraní pokutu 200 Kčs s následujícím odůvodněním: „*Tvrďšího opatření použil senát MLS především proto, že u příležitosti Mělnického vinobraní tyto incidenty mají velkou společenskou nebezpečnost a tyto ojedinělé případy vzájemných napadení mají za následek velké kolektivní nepokoje.*“⁸⁷³ U zbylých 8 meritorně vyřízených věcí je v porovnání s jinými soudy zajímavé udělení

⁸⁶⁹ Tiskopis byl nazván „Rejstřík M“ a byl strukturován do 11 položek oddělených strojovou přerušovanou čarou. Kromě evidenčního čísla kauzy obsahoval podrobnou identifikaci provinilce (jméno, povolání, věk), předmět řízení co do právní kvalifikace, kdo kauzu soudu předal a jaké bylo ve věci přijato opatření, či jak byla jinak vyřízena. Poslední 11 kolonka nazvaná „Poznámka“ sloužila k zápisu o výkonu konkrétního opatření, např. zaplacení pokuty.

⁸⁷⁰ Vehlovice od roku 1960 součást města Mělníka.

⁸⁷¹ „Koncem listopadu zasedal již také místní lidový soud a projednával první provinění. Shodou okolností byl to případ z našeho JZD z Vehlovic, kde došlo k napadení funkcionáře jedním členem. Pochopitelně, že zájem veřejnosti o jednání byl živý a pro předsedu soudu s. Bláhu to byl „křest ohněm“.

⁸⁷² OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 20/62, archivně nezpracováno.

⁸⁷³ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 48/67, archivně nezpracováno.

pokut u poloviny z nich. Zatímco většina ostatních soudů preferovala z počátku mírnější opatření (napomenutí, veřejné důtky), ten mělnický ve zvýšené míře uděloval právě pokuty.

V roce 1962 pracoval lidový soud pouze v jednom fungujícím senátě, přičemž v 19 zasedáních projednal celkem 52 kauz.⁸⁷⁴ Kromě běžných případů krádeží majetku, ať už v osobním či socialistickém vlastnictví, slovních i fyzických ataků, dopravních nehod, vykonávání práce pod vlivem alkoholu, vynechávání pracovních směn aj., se rok 1962 nesl ve znamení kontrol podniků služeb. Jako první byl odhalen vedoucí kožešnické provozovny, který provedl různé opravy kožichů a část vyinkasovaných peněz si ponechal. Tím spáchal provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, za což mu soud uložil napomenutí.⁸⁷⁵ Celkem ve 3 případech se podařilo vedoucí prodejen n. p. Pramen masna a cukrárna usvědčit z dávání úplatků kontrolním pracovníkům za to, že v jejich prospěch prováděli inventarizační úpravy. Zatímco 67letému vedoucímu masny a 42leté vedoucí cukrárny byla tato praxe prokázána jen za dobu od roku 1961, pročež jim soud za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví uložil napomenutí, tak u jejich 49letého kolegy, který takto činil již od roku 1959, přistoupili soudci k citelnější sankci – pokutě ve výši 300 Kčs. Naproti tomu 2 vedoucí prodejny zeleniny byly takového obvinění zproštěny.⁸⁷⁶ Vedoucí jiné prodejny ovoce a zelenina měla pro změnu nesprávným vykazováním čerpání stravného a drobných mank poškodit n. p. Pramen o 400 Kčs, za což jí soud uložil napomenutí. Ze stejného jednání byly podezřelé i 2 vedoucí cukrárny, ty však soud obvinění zprostil.⁸⁷⁷ Ve druhém roce svého působení soudci upustili trend zvýšené míry ukládání pokut, když z celkového počtu 40 opatření, jich uložili jen 10 oproti 24 napomenutím a 6 veřejným důtkám.

I v následujícím roce senáty v převážné míře ukládaly napomenutí, k pokutám přistupovaly nejvíce v případech provinění proti majetku, ať už v socialistickém či osobním vlastnictví. Z atypických případů provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví je možno uvést kauzu předsedy JZD Mělník, který z nedbalosti svědčící o neodpovědném postoji k socialistickému vlastnictví zapříčinil znehodnocení většího množství obilovin po žních, za což mu soud uložil pokutu ve výši 300 Kčs.⁸⁷⁸ Pokud jde o spáchané provinění, převažovala ta proti socialistickému soužití, zejména rvačky a

⁸⁷⁴ SOA Mělník, MNV Mělník, Rozbor masové politické a organizační práce MNV Mělník.

⁸⁷⁵ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 11/62, archivně nezpracováno.

⁸⁷⁶ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 34/62, 35/62, 40/62, 42/62, 43/62 archivně nezpracováno.

⁸⁷⁷ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 36/62, 37/62, 38/62, archivně nezpracováno.

⁸⁷⁸ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 44/63, archivně nezpracováno.

výtržnosti v opilství. Prvně se soudci setkali i s proviněním proti zájmům socialistického hospodářství, kterého se měl dopustit 70letý důchodce tím, že neoprávněně prodával své obrazy, za což mu uložili napomenutí. Některé zápisy v kopiích rejstříků bez příslušného spisového materiálu vzbuzují určité kontroverze. Např. v předmětu řízení u věci vedené pod sp. zn. 7/63 je uvedeno: „*Z. M. společně s bratrem J. M. napadli O. W. v restauraci Jednoty v Obříství.*“ V relaci na předmět řízení je zcela nelogické, že nejpřísněji byl lidovým soudem potrestán právě napadený O. W., a to pokutou ve výši 100 Kčs, mladší z bratrů napomenut a starší obvinění zproštěn. Z běžné agendy se vymykal případ 36letého zámečnicka, který: „*Dne 12. 6. 63 v odpoledních hodinách v družině Mělník udeřil do obličeje cizí děcko a vyrazil mu zub*“, za což mu bylo uloženo napomenutí.⁸⁷⁹ Celkem pětkrát se lidový soud zabýval případy, které lze v dnešní terminologii označit za stalking, kdy zejména bývalí manželé vyhledávali proti vůli žen jejich přítomnost a ať už verbálně či menší mírou fyzicky je napadali. Lidový soud taková jednání kvalifikoval jako provinění proti socialistickému soužití, za které ukládal napomenutí. Jinak se agenda soudu od minulého roku nijak zásadně nelišila. Z 11 postupovaných případů se kromě jediného jednalo co do důvodu o místní nepříslušnost. Jen jedenkrát soud věc postoupil z důvodu menší závažnosti jednání, a to, když 38letý zedník měl při slavnosti vinobraní v podnapilém stavu ztropit výtržnost s deštníkem ze stánku. Lidový soud dospěl k závěru, že takové jednání nenaplnuje znaky provinění a postoupil ho coby přestupek k projednání Komisi pro ochranu veřejného pořádku při MNV Mělník (dále jen Komise).⁸⁸⁰ Ta byla šestičlenná, složená ze 4 poslanců MNV a 2 volených členů. Pro srovnání s činností lidového soudu je možno porovnat údaje o její činnosti za období od začátku roku 1962 do října téhož roku. Na 23 jejích schůzích mělo být projednáno 78 případů podle Zákona č. 60/1961 Sb. Podobně jako lidový soud i ona v převážné míře ukládala napomenutí (26) a veřejné důtky (4) oproti 10 pokutám. Samotné projednání mělo splnit účel ve 23 případech, občanským výborům k projednání postoupila 8 případů, lidovému soudu jen jediný, zbylé případy neměly být doposud meritorně rozhodnuty.⁸⁸¹

Činností lidového soudu se, prezentací krátké zprávy o jeho činnosti za první pololetí téhož roku, zabývala rada MNV na schůzi konané v červenci 1963. Kromě statistického přehledu počtu projednaných případů a způsobu jejich vyřízení obsahovala

⁸⁷⁹ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 20/63, archivně nezpracováno.

⁸⁸⁰ OS Mělník, rejstřík MLS, sp. zn. 34/63, archivně nezpracováno.

⁸⁸¹ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva komise pro ochranu veřejného pořádku za rok 1962.

informaci o uspokojivé účasti veřejnosti na jednání, zejména z řad spoluzaměstnanců provinilců. Kromě toho signalizovala i potřebu realizace voleb soudců z důvodů uplynutí volebního období těch dosavadních. Na listopad plánovaných voleb mělo být z dosavadního složení soudu opětovně nominováno jen 8 soudců. Archivní materiály neposkytují odpověď na otázku, proč tak radikální změna složení, resp. co ji způsobilo, zda to byla nespokojenost s dosavadní činností některých soudců, či naopak jejich osobní motivace ve funkci nepokračovat. Vzhledem k dosavadnímu hodnocení soudu se dá spíše usuzovat na druhou variantu. Volby se konaly až v březnu 1964 avšak v rozporu se zákonem byli noví soudci v celkovém počtu 21 zvoleni na plenárním zasedání MNV v Mělníku namísto veřejného hlasování na shromážděních občanů. Na témže zasedání všichni nově zvolení soudci složili slib do rukou předsedy MNV. Kromě samotných soudců byli výslovně zvoleni i 3 předsedové senátů a nový předseda soudu. Ten původní měl nadále působit v roli předsedy senátu. Mělnický lidový soud tak měl na rozdíl od ad hoc sestavovaných senátů pevně určené posty jejich předsedů. Zajímavostí je návrh nového předsedy soudu na „převedení“ toho původního z funkce předsedy senátu a jeho nahrazení jiným soudcem, který rada MNV na prosincové schůzi schválila. Oficiálně prezentovaným důvodem měla být vlastní žádost dosavadního předsedy o uvolnění z funkce z velmi vážných rodinných důvodů, ale hypoteticky se nabízí i příměr o dvou kohoutech na jednom smetišti.⁸⁸² Ostatně nový předseda v jím sepsané zprávě nikterak předchozí vedení soudu nešetřil. Kriticky se např. vyjádřil k rychlosti vyřizování jednotlivých případů, kdy na začátku nového volebního období nemělo být i přes urgence okresního soudu a prokuratury ve stanovené lhůtě 30 dnů projednáno 12 případů. Naopak „nový orgán MLS“, jak sám složení pro další období zvoleného soudu nazýval, se měl pod jeho vedením zasloužit o nápravu. Do 30. 6. 1964, tj. za 3 měsíce jeho činnosti z celkového počtu 27 přidělených případů neměl být ani jeden z nich projednán po lhůtě. Naopak některé kauzy se mělo podařit vyřídit již během 10 dnů od postoupení spisů. Nový předseda se měl zasadit i o prosazení nových metod práce soudu, jako např. bezprostředního vypracování protokolu v průběhu jednání, či upozorňování závodů a organizací na odstraňování nedostatků.⁸⁸³ Přítomnost co možná největšího počtu občanů na jednání soudu mělo do budoucna, kromě vyhlášení informace o jeho konání městským rozhlasem, zajistit i zaslání žádosti o

⁸⁸² SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze rady MNV v Mělníku ze dne 17. 12. 1964.

⁸⁸³ Těmi byly např. nedostatečná evidence materiálů v závodě, usnadňující jeho krádeže, či liknavý dozor na internátu, umožňující jeho osazenstvu páčání závadové činnosti.

zajištění jejich účasti občanskému výboru v obvodě, kde provinilec bydlel, resp. vedení podniku, kde pracoval. Stranou nezůstala ani oblast zvyšování odborné úrovně soudců. K zajištění jejich správného rozhodování při projednávání provinění se po dohodě s předsedou okresního soudu uskutečnilo s účastí 70 % z nich celodenní školení. Práci soudcům měla usnadnit i možnost seznámení se v dostatečném předstihu několika dní se spisovým materiálem. Případy „*kteří si vyžádaly větší pozornosti*“ měly být předjednány přímo s předsedou okresního soudu.⁸⁸⁴ Z citovaných pasáží je vidět snaha nového předsedy přinést do práce soudu jisté inovace a prokázat zlepšení jeho práce pod novým vedením. Přímo na schůzi rady byly z jeho úst vzneseny náměty na lepší zajišťování úpravy a výzdoby zasedací místnosti lidového soudu.

Rok 1964 přinesl nárůst počtu projednávaných případů. Podle předsedy soudu to nezapříčinila zvýšená trestnost, ale automatické předávání všech případů MLS, ač se v řadě případů jednalo toliko o přešůpek. To se projevílo i na počtu postupovaných věcí, jehož podíl činil takřka 1/3 všech soudu napadlých kauz, přičemž z poloviny šlo o případy postupované jako přešůpek příslušným komisím NV. Hned prvne koncem ledna projednávaný případ byl zajímavý tím, že 53letý truhlář se měl dopustit hned dvou provinění současně. Nejprve odcizením řeziva v hodnotě 232 Kčs naplnil skutkovou podstatu provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, aby s ním vzápětí provedl práce formou melouchu, za které vyinkasoval 400 Kčs, čímž naplnil skutkovou podstatu provinění proti zájmům socialistického hospodářství. Zákon připouštěl projednat více provinění téhož provinilce v jednom řízení, vyžadoval však uložení toliko jediného opatření. To se také stalo, když soud zmíněnému truhláři uložil pokutu ve výši 200 Kčs.⁸⁸⁵ Živit způsobem, který je v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi se měl 24letý mládenec, který od vychození základní školy nenastoupil do zaměstnání, nechal se živit rodiči a prodejem osobních věcí. Orgán VB toto jednání kvalifikoval jako provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. c) zákona o MLS a jako takové ho předal k projednání lidovému soudu. Ten se nejprve pokusil na provinilce působit domluvou, aby si našel řádné zaměstnání a poskytl mu proto dvouměsíční zkušební lhůtu. Provinilec nejenže si řádnou práci nenalezl, ale ještě se dopustil krádeže fotoaparátu. Lidový soud se zřejmě po přímé konzultaci s

⁸⁸⁴ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti MLS v Mělníku za dobu od 1. 1. - 30. 9. 1964.

⁸⁸⁵ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 1/64, archivně nezpracováno.

jeho patronem rozhodl celý případ postoupit k projednání okresnímu soudu.⁸⁸⁶ Podobnými jednáními, kdy mladí lidé řádně nepracovali a nechali se živit rodiči nebo dokonce v jednom případě manželkou se soud zabýval opakovaně. Ve většině případů se pokusil na provinilce působit výchovně a uděloval veřejné důtky.⁸⁸⁷ Kromě klasických případů provinění proti socialistickému soužití se objevily i ty poněkud atypické. Jako když 57letý řidič během fotbalového utkání kopl rozhodčího a způsobil mu zranění, za což mu lidový soud uložil napomenutí.⁸⁸⁸ Pod skutkovou podstatu tohoto provinění bylo podraženo i jednání 15letého chlapce, který při prudké jízdě na kole ze svahu srazil ženu a způsobil jí těžké zranění, za což si vysloužil veřejnou důtku.⁸⁸⁹ Zvláště pachatelé provinění proti socialistickému soužití s pozitivním vztahem k alkoholu byli projednávání lidovým soudem opakovaně. Ne vždy panovala shoda na intenzitě a s ní spojené právní kvalifikaci jednání. Jako např. když 35letý úředník urážlivými slovy napadl při prohlídce bytu pracovníka komunálních služeb. Komise dospěla k závěru, že se jedná již o provinění proti socialistickému soužití a jako takové ho postoupila lidovému soudu. Ten však měl za to, že jde jen o přestupek a případ Komisi vrátil.⁸⁹⁰ Jiným příkladem je počínání 16leté dělnice, která měla fyzicky napadnout jinou ženu. Okresní prokuratura takový čin vyhodnotila jako provinění proti socialistickému soužití, pročež ho k projednání předala lidovému soudu. Ten s takovou právní kvalifikací skutku nesouhlasil, když podle jeho názoru se jednalo již o trestný čin, a proto kauzu dále postoupil okresnímu soudu. Okresní soud se s jeho názorem ztotožnil a uvedenou dělnici odsoudil pro trestný čin výtržnictví k podmíněnému trestu odnětí svobody. Ta si proti jeho rozhodnutí podala odvolání, přičemž odvolací krajský soud dospěl k názoru o nutnosti posouzení jejího jednání coby přestupku a věc delegoval na Komisi.⁸⁹¹

V jednom případě soud konstatoval promlčení provinění s nutností řízení zastavit. To, když mu v únoru postoupilo OO VB případ učitele ZUŠ, který si v září 1962 vypůjčil v zaměstnání psací stroj, jenž nevrátil a měsíc jej používal jako vlastní. Vzhledem k tomu, že od doby spáchání provinění proti majetku v socialistickém

⁸⁸⁶ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 6/64, archivně nezpracováno. Skutečnost konzultace vyplývá z poznámky: „předáno Okresnímu soudu s. dr. Cimlerovi.“ JUDr. Cimler byl okresním soudcem a patronem MLS při MNV Mělník.

⁸⁸⁷ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 22/64, 23/64, 49/64, archivně nezpracováno.

⁸⁸⁸ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 10/64, archivně nezpracováno.

⁸⁸⁹ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 43/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁰ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 14/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹¹ OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 20/64, rozsudek Okresního soudu v Mělníku sp. zn. 2 T 62/64, rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 3 To 214/64, archivně nezpracováno.

vlastnictví uplynul více jak rok, řízení podle § 32 odst. 2 zákona o MLS zastavil.⁸⁹² Soud zastavoval řízení i v případech neúčelnosti. Shodou okolností se tak stalo i v kauze ve které poprvé za svoji existenci ukládal nápravné opatření srážkou z platu, a to dokonce v maximální výši 15 % po dobu 3 měsíců. Jednalo se o případ 2 náctiletých dělníků, kteří se na taneční zábavě přivedli do podnapilého stavu, vyvolali rvačku a fyzicky napadli i zasahujícího příslušníka VB a vedoucího restaurace. Zatímco mladšímu z nich soud uložil uvedené nápravné opatření, řízení proti tomu staršímu, z důvodu jeho pobytu v zajišťovací vazbě pro spáchání trestného činu, zastavil.⁸⁹³ Na lidový soud se začali obracet napřímo i samotní občané. Např. v dubnu tak učinila občanka města již měla hrubě urážet 33letá zaměstnankyně Restaurací a jídelen (RAJ). Intenzita oněch urážlivých výroků musela být opravdu vysoká, soudě alespoň podle uložení pokuty v maximální výši 500 Kčs.⁸⁹⁴ Poprvé se na lidový soud obrátil navrhovatel s majetkovým sporem, kdy mu 29letý zaměstnanec neratovické Spolany odmítl přes vzájemnou dohodu zaplatit starší bytové zařízení a svršky. Vzhledem k ustavení lidového soudu ve Spolaně byla věc postoupena jemu. V kopiích rejstříků MLS Spolana Neratovice pro roky 1964 ani 1965 však tento spor nefiguruje, a tak nelze určit, jak dopadl. Na okraj je třeba dodat, že dotyčný zaměstnanec měl v té době úplně jiné starosti, když byl viněn z obsluhy elektrického vozíku v závodě pod vlivem alkoholu a tamní lidový soud odmítl věc projednat jako provinění a postoupil ji k posouzení okresnímu prokurátorovi.⁸⁹⁵ Ani další 2 majetkové spory nebyly lidovým soudem meritorně vyřešeny. Případ nezaplaceného nájemného delegoval na bytovou komisi MNV, resp. řízení ve věci odmítnutí zaplacení převzatých šatů z důvodu neznámého pobytu žalované zastavil.⁸⁹⁶ Samotný konec roku přinesl projednávání případu s dosud největším počtem provinilců. Celkem 9 zaměstnanců mělnického cukrovaru bylo viněno z odcizení 653 Kg pšenice. Za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví jim soud podle intenzity jejich účasti ukládal od napomenutí, přes veřejnou důtku až po pokutu ve výši 200 Kčs.⁸⁹⁷ Případ je zajímavý i tím, že lidový soud zasedal přímo v cukrovaru, tak aby se jeho jednání mohlo zúčastnit co nejvíce jeho zaměstnanců, pro které se mělo stát preventivní výstrahou. Nejvíce ukládaným

⁸⁹² OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 10/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹³ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 38/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁴ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 17/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁵ OS Mělník, rejstřík Spolana Neratovice, sp. zn. 39/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁶ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 56/64, 57/64, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁷ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 64/64, archivně nezpracováno.

opatřením se oproti minulému roku stala pokuta. Poprvé došlo k podání odvolání proti veřejné důtce, uložené za urážlivé výroky, které okresní soud zamítl.

Alarmujícím se stal počet provinění spáchaných mladými lidmi pod vlivem alkoholu. V zájmu boje proti tomuto fenoménu byla uskutečněna schůzka protialkoholního sboru, komisí veřejného pořádku, zástupců organizací pohostinství, komisí pro mládež a MLS. Vedoucí závodů pohostinství byli instruováni k důkladnému proškolení personálu, tak aby nedocházelo k podávání alkoholických nápojů nezletilým. I přesto se i v následujícím roce jako závažný problém ukázala opět nadměrná konzumace alkoholu a s tím spojené případy výtržnictví, poškozování majetku a rvaček. Zřejmě i pod vlivem zmíněné schůzky změnil lidový soud postoj k ukládání opatření v takových případech. Spíše než o odsouzení, jevil snahu po nápravě, a tak řízení zastavoval a podával návrh protialkoholní poradně na léčení provinilců, resp. v případě mladistvých kauzy toliko za přítomnosti rodičů projednal, výjimečně ukládal napomenutí.⁸⁹⁸ To si vyslechla i 17letá nezaměstnaná dívka, jež denně navštěvovala restaurace a nechávala si od mužů platit alkoholické nápoje, aniž by vůbec jevila snahu zapojit se do pracovního procesu. Tímto jednáním měla naplnit skutkovou podstatu provinění proti socialistickému podle § 19 písm. a) a c) zákona o MLS. Otázkou je, zda bylo možno takové chování označit za nepřístojné a za obživu v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi.⁸⁹⁹ Provinění proti socialistickému soužití se měla dopustit i skupina 6 náctiletých chlapců, kteří ve dnech 15. a 16. 1. 1965 provedli v prostoru Mělníka výbuch třaskavé nálože. Soudě podle uložených opatření největší podíl na činu měli učeň a dělník chemického závodu Spolana Neratovice. Bez spisového materiálu se dá pouze předpokládat, že ti vzhledem ke svým zkušenostem z prostředí chemického závodu stáli za samotnou výrobou nálože. Zatímco 17letému učni soud uložil pokutu ve výši 200 Kčs, jemu stejně starému kamarádovi nápravné opatření 15 % srážky z platu po dobu 3 měsíců. Dvěma dalším provinilcům uložil pokuty ve výši 200 a 100 Kčs, nejmladším 16letým učňům pak napomenutí.⁹⁰⁰ Přímou na lidový soud se obrátil předseda Obchodní komise MNV, který obvinil 37letou obchodní inspektorku z toho, že o něm v prosinci minulého roku pronášela nepravdivé zprávy. Za provinění proti socialistickému soužití ji soud uložil napomenutí. Jak provinilá, tak oznamovatel se proti rozhodnutí odvolali. Bez spisového materiálu se dá

⁸⁹⁸ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 1/65, 2/65, 17/65, 25/65, archivně nezpracováno.

⁸⁹⁹ Srov. § 19 písm. a) a c) zákona o MLS.

⁹⁰⁰ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 19/65, archivně nezpracováno.

usoudit, že provinilá se cítila nevinou, zatímco předseda obchodní komise požadoval její přísnější potrestání. Okresní soud rozhodoval o každém odvolání samostatně, přičemž obě zamítl.⁹⁰¹ Se stejným výsledkem skončilo i druhé v tomto roce podané odvolání majitelky bytu, jehož rám měl poškodit 34letý technický úředník, kterého lidový soud pro nedostatek důkazů obvinění zprostil.⁹⁰² Lidovému soudu byly coby provinění postupovány ze strany orgánů VB i případy, které veřejnoprávní delikt ní charakter vůbec neměly. Jako např. když OO VB Mělník kvalifikovalo jednání 59letého muže bez pracovního poměru, který si měl od několika občanů vypůjčit celkem 130 Kčs a dosud je nevrátit, jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Lidový soud s takovou kvalifikací nesouhlasil a celou kauzu postoupil tomu okresnímu a ten následně okresní prokuratuře. Ta jí uzavřela s tím, že dané jednání nenaplňuje znaky provinění. Naplnění znaku provinění proti majetku v osobním vlastnictvím totiž vyžadovalo prokázání podvodnosti jednání, jako např. když 52letá uklízečka pod příslibem obstarání zrní vylákala od důvěřivého občana 350 Kčs, ač nikdy úmysl požadovanou obilovinu dodat neměla.⁹⁰³

V souvislosti s účinností Zákona č. 58/1965 Sb. začal lidový soud případy některých jemu velmi dobře známých recidivistů předávat k projednání okresnímu soudu. Rekordmankou se v tomto ohledu stala 17letá dívka, která byla lidovým soudem projednávána od roku 1964 již po páté. Ta jednak nejevila snahu zapojit se řádně do pracovního procesu a jednak se dopouštěla krádeží a podvodných jednání s cílem opatřit si finanční prostředky.⁹⁰⁴ Problematickými se měly jevit i osoby, které nepožívaly žádné vážnosti mezi občany a spolupracovníky. Předseda soudu je označil doslova za: „*zjevy, u kterých by bylo vhodné činiti daleko preventivnější opatření.*“⁹⁰⁵ Na druhé straně stoupalo množství projednaných případů bez uložení opatření, jejichž počet dosáhl takřka 1/3 všech meritorně rozhodnutých kauz. V hodnotící zprávě k tomu předseda soudu uvedl, že se tak stalo vesměs v případech, kdy provinilý stanul před soudem poprvé, veřejně se omluvil a postižený mu odpustil.⁹⁰⁶ Kromě zastavení řízení pro návrh na léčbu v protialkoholní léčebně či neznalosti pobytu provinilce, přistoupil soud k tomuto řešení i v případě 33letého dělníka, který měl při hádce slovně urážet svoji družku. Poté co mu OO VB Mělník skutek coby provinění proti socialistickému soužití

⁹⁰¹ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 10/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰² OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 30/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰³ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 36/65, 37/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰⁴ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 38/65, 60/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti MLS v Mělníku za dobu od 1.1 do 30. 9. 1965.

⁹⁰⁶ Tamtéž.

postoupilo, poškozená prohlásila, že na projednání případu netrvá, své oznámení bere zpět a požaduje, aby řízení bylo zastaveno. Senát tomuto návrhu vyhověl a řízení zastavil, aniž by však proto existoval zákonný podklad.⁹⁰⁷ V jednom případě soud provinění proti pracovní kázní neprojednal vůbec, neboť 19letý pachatel byl t.č. již ve výkonu základní vojenské služby.⁹⁰⁸ Dvakrát z podnětu okresní prokuratury soud projednával trestné činy ublížení na zdraví. Poprvé, když 39letá dělnice udeřila svoji dceru tak silně, až ji způsobila zlomeninu předloktí. Soudci se jí rozhodli neudělit žádné opatření, když za postačující považovali samotné projednání věci. Ve druhém případě 19letého stavebního technika pak ukládali veřejnou důtku.⁹⁰⁹ Pro zanedbatelnou hodnotu hrachu, odcizeného z automobilu zemědělského zásobování, delegovali případ jeho zaměstnanců k projednání tamnímu ZV ROH.⁹¹⁰ Pokud se předmět kauz týkal nesváru mezi nájemníky téhož domu, postupovaly senáty tato jednání téměř vždy Komisi (viz dále). O systematickosti práce soudu svědčí konání společných řízení ve věcech týchž provinilců. Příkladem může být postup při obdržení 2 oznámení na 18letého zaměstnance JZD Mělník, který měl jednak v podnapilém stavu vyvolat rvačku a jednak odcizit věci z majetku zaměstnavatele. Lidový soud se rozhodl obě věci spojit do společného projednání a provinilci uložit pokutu ve výši 300 Kčs.⁹¹¹

Při projednávání zprávy o činnosti lidového soudu za první čtvrtletí 1965 nebyly k jeho činnosti vzneseny žádné připomínky či náměty. Neobsazena zůstávala funkce předsedy jednoho ze senátů. Když rada na svém minulém zasedání na návrh předsedy soudu rozhodla o výměně na tomto postu, udělala takříkajíc účet bez hostinského, neboť se schváleným náhradníkem tuto otázku nikdo doposud neprojednal. Navíc z jeho strany mělo být předběžně avizováno odmítavé stanovisko. Uvolněnou funkci tak vykonával sám předseda soudu, jenž činnost všech 3 senátů označil za: „dostačující.“ Rovněž aktivitu ostatních soudců hodnotil kladně. K jejich dobré práci mělo přispět společné školení se soudci okresního soudu, jakož i speciální školení všech předsedů MLS. Ve 3 z projednávaných případů se soudci měli objevit jako přímí svědci, resp. jako iniciátoři celého případu. Ve 4 případech mělo dojít k zadržení provinilců na jejich zákrok. Tato část zprávy měla vyzdvihnout vlastní preventivní činnost soudců lidového soudu, z nichž řada byla současně členy občanských výborů, vedení závodů či ZV

⁹⁰⁷ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 43/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰⁸ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 51/65, archivně nezpracováno.

⁹⁰⁹ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 50/65, 54/65, archivně nezpracováno.

⁹¹⁰ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 46/65, archivně nezpracováno.

⁹¹¹ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 52/65, 55/65, archivně nezpracováno.

ROH. Sám předseda soudu byl členem řídicího orgánu PS VB a řadu opatření tak projednával přímo při jeho jednání. Dosavadní způsob avizování zasedání soudu doplnilo zasílání informací o plánovaném projednávání případů, za účelem jejich vyvěšení, přímo na závody. Ke zlepšení práce soudu měla přispět i společná schůze s Komisí, jejíž členové se měli účastnit jeho zasedání.⁹¹² Hlavním tématem setkání se stalo kritérium rozlišení mezi proviněními a trestnými činy. V této souvislosti se nabízí srovnání činnosti obou orgánů, kdy Komise za rok 1965 projednala celkem 52 případů. Ve 33 z nich splnilo účel samotné projednání, v 8 případech ukládala pokuty v souhrnné výši 1.650 Kčs, šestkrát provinilce napomenula, třikrát obvinění zprostita a 2 věci postoupila k projednání občanskému výboru. Z velké většiny se jednalo o přestupky proti občanskému soužití, spočívající v nesouladu mezi nájemníky, dále o přestupky proti alkoholismu.⁹¹³ Lidový soud měl v průběhu roku 1965 vyřídit veškeré nedodělky z předešlé činnosti a ke zpoždění v projednávání kauz již nemělo prakticky docházet. Zlepšena měla být spolupráce s okresním soudem, jakož i úroveň soudcovského sboru, projevující se zamítnutím obou podaných odvolání do rozhodnutí MLS. Rovněž namátkové prověrky ze strany okresního a krajského soudu neodhalily zásadnějších pochybení. Dodržována měla být praxe pravidelného střídání předsedů senátů a obměňování přisedících. Komplikaci nepředstavovala ani výměna pracovnice pověřené vedením agendy soudu, když ta dosavadní se odstěhovala a nová se velmi rychle zapracovala.⁹¹⁴

Na konci roku 1965 přijal MNV Mělník „celoobecní závazek“ pro příští rok. Ten za jeden z hlavních úkolů na úseku masově organizátorské práce považoval přípravu a provedení voleb soudců lidového soudu. Za tím účelem měla být podrobně zhodnocena jak práce celého soudu, tak jednotlivých soudců a podle toho vypracována kandidátka pro další období.⁹¹⁵ Na březnové schůzi rady doporučil předseda MLS svolat aktiv jeho soudců a provést s nimi pohovory mj. se zaměřením na jejich vytížení, neboť někteří z nich zároveň zasedali jako přisedící u okresního soudu. Při této příležitosti zdůraznil, že se nikdy nestalo, aby se někdo ze soudců na zasedání soudu nedostavil. Rada tento návrh schválila, přičemž předsedu a tajemníka MNV pověřila provést spolu s předsedou okresního soudu do konce března 1966 pohovory s členy MLS.⁹¹⁶ Volby soudců oproti

⁹¹² SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti MLS v Mělníku za I. čtvrtletí 1965.

⁹¹³ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti Komise na ochranu veřejného pořádku.

⁹¹⁴ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti MLS v Mělníku za dobu od 1.1 do 30. 9. 1965.

⁹¹⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, Celoobecní závazek MNV Mělník na rok 1966.

⁹¹⁶ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze MNV Mělník ze dne 17. 3. 1966.

minulému období proběhly opět na veřejných schůzích občanů. Vedení MNV se tak rozhodlo nejspíš proto, že je mohlo spojit s volbou občanských výborů. Podle „Zprávy o plnění celoobecního závazku za I. čtvrtletí 1966“ se schůzí, na kterých bylo zvoleno 19 soudců a 255 členů celkem 13 občanských výborů mělo zúčastnit celkem 647 občanů. S údaji z citovaného dokumentu je v rozporu „Zpráva o plnění celoobecního závazku za I. pololetí 1966“, jež počet zvolených soudců snižuje na 17, za to počet schůzí se zúčastnivších občanů naopak zvyšuje na 1.006.⁹¹⁷ Zvolení soudci měli předepsaný slib složit na plenárním zasedání MNV konaném 21. 4. 1965.⁹¹⁸

V roce 1966 se zvýšil počet lidovým soudem postupovaných případů z důvodu věcné nepříslušnosti ať již proto, že soudci dospěli k závěru o nemožnosti účelného působení na pachatele s ohledem na jejich postoj k projednávání věci či závažnosti případu anebo naopak shledali možnost jejich účinné nápravy mírnějšími prostředky. Příkladem může být chování 17letého mladíka bez pracovního poměru, stíhaného pro provinění proti socialistickému soužití, jenž se opakovaně k jednání nedostavil, a proto soud řízení zastavil a případ postoupil okresnímu soudu, jež dotyčného odsoudil k podmíněnému trestu odnětí svobody.⁹¹⁹ Okresnímu soudu bylo postoupeno i napadení představeného 20letým zaměstnancem ČSD, jakož i obdobný čin 19letého zaměstnance Spolku pro chemickou a hutní výrobu Mělník.⁹²⁰ Naopak v případě snahy k projednání okresnímu soudu delegovat provinění proti majetku v osobním vlastnictví, jehož se měl dopustit 42letý dělník odcizením peněz spolubydlícímu, soudci lidového soudu narazili. Okresní soud jim kauzu vrátil s pokynem ho projednat, což učinili a provinilci uložili pokutu v maximální výši 500 Kčs.⁹²¹ Práci soudu komplikovala i v některých případech nekvalitní práce orgánu VB. Stále častěji mu tak vracel případy zpět k doplnění vyšetřování, zejména o výsledky svědků. V krajním případě neposkytoval spisový materiál dostatečný podklad pro odsouzení. Pro nedostatek důkazů soud zastavil řízení proti 35letému opraváři, který měl v podnapilém stavu obtěžovat ženu. Ač lidový soud vrátil spis orgánu VB se žádostí o zjištění eventuálních svědků incidentu, nebyli tito nalezeni.⁹²² Řadu případů soud překvalifikoval na přestupky a delegoval na Komisi,

⁹¹⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o plnění celoobecního závazku za I. pololetí 1966.

⁹¹⁸ Tamtéž.

⁹¹⁹ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 6/66, archivně nezpracováno.

⁹²⁰ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 53/66, 62/66, archivně nezpracováno.

⁹²¹ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 17/66, archivně nezpracováno.

⁹²² OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 10/66, archivně nezpracováno. Rejstřík obsahuje informaci o zastavení řízení, při absenci příslušného spisového materiálu není možné určit, zda bylo řízení skutečně zastaveno anebo, zda byl obviněný podezření zproštěn. V každém případě z hlediska tehdy platné právní úpravy měl být zproštěn.

typicky rodinné spory jako např. hádku s tchýní či vzájemnou rvačku otce a syna.⁹²³ Z atypických kauz je možno uvést odsouzení 3 prodavaček pro spáchání provinění proti zájmům socialistického hospodářství, kterého se dopustily předražováním zboží, za což soud každé z nich uložil pokutu ve výši 200 Kčs.

Rok 1967 je prvním, za který se dochoval celistvý spisový materiál. To umožňuje udělat si detailnější obrázek o fungování soudu alespoň v závěru jeho působení. V celkem 8 zasedáních soudu, konaných ve velké zasedací místnosti MNV vždy v pondělí v časovém rozmezí od 13 do 17 hodin, bylo projednáno 37 případů. V průměru při každém z nich soud řešil 5 kauz. Velmi agilně se projevil předseda soudu, který v 6 zasedáních senáty vedl. Sám pak spravoval agendu nemeritorních rozhodnutí, týkajících se místní nepříslušnosti soudu. Částečně od ostatních soudů odlišná byla formální podoba vyhotovení soudních rozhodnutí. Mělnický soud je nikterak nenazýval („rozsudek“, „rozhodnutí“), když je pouze obecně předestřel slovy: „jménem republiky“, přičemž samotný výrok uvodil souslovím: „takto právem“. Inspirací se mu stala zřejmě podoba rozhodnutí Komise na ochranu veřejného pořádku při MNV Mělník.⁹²⁴ Byť se nejednalo o žádný podstatný rozdíl a požadavek na zákonné obsahové vlastnosti rozhodnutí zůstal zachován, přeci jen to vzbuzuje otázku na koordinaci činnosti lidových soudů v rámci jednoho okresu. Po více jak 5 letech jejich paralelního působení a absolvování společných školení, by se dalo očekávat i sjednocení formální podoby rozhodnutí. Jako ukázkou rozhodnutí mělnického soudu jsme zvolili zprošťující rozhodnutí ve věci, s kterou si jeho senát příliš rady nevěděl. Nedostatečně orgány VB zjištěná důkazní situace, tvrzení proti tvrzení, nejednotnost a rozporuplnost svědeckých výpovědí vedli nakonec senát ke zproštění obvinění:

MLS
24/67

J m é n e m r e p u b l i k y !

Místní lidový soud v Mělníku v senátu složeném z předsedy J. M. a přísedících M. P. a F. P. uznal dne 11. září 1967 po provedeném ústním řízení takto

p r á v e m :

⁹²³ OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 30/66, 33/66, 43/66, 46/66, archivně nezpracováno.

⁹²⁴ Srov. např. Rozhodnutí komise ze dne 16. 1. 1967 č.j. 3537/66 vnitř. -NOVF-61/66.

B. J., nar. 30.5.1965 ve Važci, okr. Liptovský Mikuláš, ženatý, řidič ČSAD Mělník, bytem Mělník-sídlště střed 2579, zprošťuje se obvinění, že dne 12.5.1967 v Mělníku v restauraci „Modrá Hvězda“ způsobil výtržnost a před restaurací rvačku, čímž se měl dopustit provinění podle § 19 zákona číslo 38/61 Sb.

O d ů v o d n ě n í : V oznámení OO VB je uváděno, že J. B. se vzájemně polévali s K. P. pivem v restauraci „Modrá Hvězda“ v Mělníku a venku, že vyvolali rvačku, při čemž byli zadrženi orgány VB. Pro naprostou chaotičnost a na základě svědeckých výpovědí vynáší senát Místního lidového soudu v Mělníku podle § 32 zákona čís. 38/61 Sb. rozsudek zprošťující. Pokud se týká výtržnosti z jeho strany, usuzuje senát Místního lidového soudu v Mělníku, že byla úměrná incidentu K. P., včetně obrany B.

Na základě zjištěných okolností nechal senát Místního lidového soudu v Mělníku za prokázané, že k jednání došlo, jak uvedeno, a provinilého zprostil obvinění.

Proti tomuto rozhodnutí možno podati odvolání do 15 dnů ode dne doručení k Okresnímu soudu v Mělníku prostřednictvím Místního lidového soudu v Mělníku.

V Mělníku dne 11. září 1967

Předseda senátu MLS :

M. J.⁹²⁵

Formální postup senátu v dané věci je naprosto v pořádku, když z odůvodnění rozhodnutí vyplývá aplikace § 32 zákona o MLS, taxativně uvádějícího důvody pro zastavení řízení. Tou však nebyla neúčelnost, kterou zákon neznal. Až Směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona o MLS taxativní výčet zákonných důvodů pro zastavení řízení rozšířila i o „jiný důvod“. Za ten považovala i situaci, kdy byl provinilý občan současně stíhán anebo dokonce již odsouzen pro závažný trestný čin a řízení před lidovým soudem proto nemohlo svůj výchovný účel splnit. Tak např. v momentě, kdy se senát po předvolání 29letého dělníka viněného z pracovních absencí ze zprávy poštovního doručovatele dozvěděl, že by se tento měl nacházet ve výkonu trestu odnětí svobody, řízení s argumentací jeho neúčelnosti, zastavil.⁹²⁶ Klasický důvod pro zastavení řízení představovala i absence subjektivní stránky trestného činu, tak jako u pracovníka Středočeských plynáren, závod Mělník obviněného z ublížení na zdraví. Brigádně pracující 61letý důchodce měl nerozsvícením petrolejové lampy u zábran výkopu zapříčinit zranění 2 občanů, kteří na neosvětlené zábrany najeli. Obviněný se hájil tím, že od nadřízeného dostal pouze příkaz k obstarání petroleje nikoliv k jeho

⁹²⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 24/67.

⁹²⁶ „S ohledem na tuto skutečnost zastavuje MLS řízení vzhledem k tomu, že došlo k projednání u vyššího orgánu soudnictví...“. SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 31/67.

rozsvícení. Okresní prokurátor s ohledem na jeho dosavadní bezúhonnost věc, coby trestný čin menší společenské nebezpečnosti, delegoval k projednání lidovému soudu. U toho obviněný dále zdůraznil, že rozsvícení lamp nikdy neprováděl a tato činnost nebyla ani obsahem pracovní smlouvy, nadto jako brigádník opouštěl pracoviště kolem 14 hodiny, a z tohoto důvodu noční osvětlení ani rozsvěcet nemohl. Senát po projednání věci obviněného plně obvinění zprostil, s tím, že plnou odpovědnost za ublížení na zdraví nese, z důvodu nedostatečného zajištění bezpečnosti a ochrany pracoviště, podnik.⁹²⁷ Zastavit řízení byli soudci povinni i v případě uplynutí roční lhůty od spáchání provinění. K promlčení provinění mohly v krajním případě přispět i nevyjasněné otázky místní příslušnosti. To se stalo např. v případě slovního a posléze i fyzického ataku snachy vůči tchýni uskutečněného v srpnu 1966. Ten byl VB coby provinění proti socialistickému soužití předán mělnickému lidovému soudu, jež ho v září téhož roku, z důvodu aktuálního bydliště obviněné snachy, postoupil Komisi na ochranu veřejného pořádku při MNV Vysoká. Tam spis ležel bez vyřízení až do června příštího roku, kdy se obviněná opět přestěhovala na Mělník a MNV ho delegovalo k vyřízení MLS. Ten však mohl již konstatovat toliko uplynutí jednoho roku od spáchání provinění a s tím spojeného promlčení případu.⁹²⁸ Činnost Komise při MNV Vysoká byla v roce 1969 podrobena prověrce ze strany ONV, který shledal její celkovou nečinnost. Z tohoto důvodu jí odňal i případ 23letého závozníka, který měl v obci napadnout tchána a delegoval ho na mělnický lidový soud, kterému nezbylo opět nic jiného než konstatovat promlčení provinění.⁹²⁹

Samotné nedostavení se provinilce k jednání lidového soudu nepředstavovalo pro projednání věci překážku, a to i když se jednalo o recidivistu. Tím byl i 19letý zaměstnanec n. p. Potraviný, jenž se v minulosti opakovaně k jednání soudu nedostavoval. Totéž učinil i v únoru 1967 při projednávání provinění proti socialistickému soužití, kterého se dopustil střelbou ze vzduchové pistole po žácích základní školy, které v několika případech i zasáhl. I z důvodu opakovaného nedostavení se k jednáním, mu senát uložil nejprísnější možný trest, a to pokutu ve výši 500 Kčs a současně vyslovil propadnutí věci – vzduchové pistole. V písemném vyhotovení rozhodnutí však chyboval, když jeho výroková část uložení propadnutí věci

⁹²⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 40/67.

⁹²⁸ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 22/67, archivně nezpracováno.

⁹²⁹ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 6/69, archivně nezpracováno.

zcela absentovala a informace o něm obsahovalo toliko odůvodnění.⁹³⁰ Naopak v případech osob, které soudci osobně znali jako vážené občany, jim tuto skutečnost přičetli k dobru. Osobní znalost pomohla i 34letému vedoucímu sklenářství viněnému z odcizení sklářského písku. Senát v čele s předsedou soudu dospěl k závěru o splnění účelu samotným projednáním, neboť: „*Jmenovaný je osobně znám i senátu, a to z toho hlediska, že se jedná o občana, který požívá v místě bydliště se svou rodinou všeobecné úcty a vážnosti.*“⁹³¹ Stejně tak v případě 17letého mladíka, který v jedné z mělnických samoobsluh odcizil 3 láhve vína v hodnotě 150 Kčs vzal soud do úvahy mj. skutečnost: „*že jeho rodiče požívají všeobecné úcty*“, pročež samotné projednání splnilo svůj účel a není nutno ukládat žádné opatření.⁹³² Velkou roli pro uložení sankce hrál i postoj zástupců občanských výborů k osobě provinilce. Na jednání byli zváni zástupci výboru z lokality, kde provinilý občan bydlel a kteří tak měli o jeho osobě a poměrech detailní informace. Jejich osobní svědectví u jednání působila mnohem autentičtěji než zprávy o pověsti sepsané VB. Příkladem může být jednání ve věci 22leté ženy v domácnosti původně stíhané pro trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti. Toho se měla dopustit ignorováním zdravotního stavu svého syna, kterého i přesto, že měl několik dní vysoké teploty, nechala doma, nevyhledala lékařskou pomoc, naopak podala mu neúměrné množství léků až musel být pro zánět plic ve vážném stavu hospitalizován. Okresní prokurátor, z důvodu nemožnosti prokázání příčinné souvislosti mezi jejím jednáním a stavem dítěte, které bylo již od narození celkově fyzicky slabé, věc kvalifikoval jako provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže podle § 20 písm. a) zákona o MLS a jako takovou ji postoupil k projednání lidovému soudu. Ve prospěch provinilé vystoupila předsedkyně občanského výboru. Ta zdůraznila její vzornou péči o starší dítě, u mladšího připustila menší problémy, avšak ty podle ní zapříčinil přílišný vliv jejího manžela a jeho rodičů. Když k tomu ještě provinilá připojila upřímnou lítost, senát dospěl k závěru o splnění účelu samotným projednáním.⁹³³

U některých případů soudci na osobní přítomnosti provinilce u jednání naopak trvali. Navíc trend neodstavení se provinilců k jednání narůstal. Počáteční pokusy soudu takové kauzy vracet VB však úspěšné nebyly, tak jako např. u občana viněného ze spáchání provinění proti socialistickému soužití, který se ani na třetí předvolání,

⁹³⁰ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 1/67.

⁹³¹ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 44/67.

⁹³² SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 50/68.

⁹³³ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 23/67.

adresované mu jak do místa bydliště, tak zaměstnání, před lidový soud nedostavil. Zasílaná předvolání se soudu vracela jako nedoručitelná, což se jeho předseda pokusil vyřešit vrácením celého spisu zpět na OO VB Mělník. Jeho náčelník se proti tomu ohradil, s tím, že takový postup není možný, neboť VB není oprávněna případ řešit, s následujícím poučením: „*V případě, že se vám na předvolání nedostaví, požádejte zdejší OO VB o jeho předvedení na stanovený den a hodinu, což jsme povinni provést.*“ Lidový soud skutečně o předvedení VB požádal, to sice realizováno nebylo, ale i tak zaznamenalo úspěch, když na jeho podkladě získal poznatek o provinilcově pobytu v Mladé Boleslavi, kam tamnímu lidovému soudu při MNV případ nakonec postoupil.⁹³⁴ I v dalších dochovaných spisech soudu je možno nalézt žádosti o předvedení osob provinilců k jednání a informace VB o jejich neúspěšnosti. Vyložené úspěšný pokus o předvedení zdokumentován není, ale i tak je třeba konstatovat, že mělnický lidový soud a OO VB postupovali v rozporu se Směrnicí pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona o MLS, jež takové počínání výslovně zakazovala. Naproti tomu úspěšnou se stala praxe postupování případů nedostavivších se provinilých okresnímu soudu s poukazem na nemožnost jejich účelného postihu.⁹³⁵ Někdy osobní nepřítomnost provinilců u jednání zapříčinila i faktické neprojednání věci. Příkladem může být kauza, kdy se na lidový soud obrátilo přímo vedení Okresní správy spojů. To obvinilo své 2 zaměstnankyně ze spáchání provinění proti pracovní kázi, spočívajících ve svévolných opuštěních pracoviště, kdy: „*vznikly závady v kvalitě práce a rovněž pracovní morálka druhých pracovníků je ohrožena, prosíme o přísné vyvození důsledků z tohoto případu.*“ Obě obviněné se k jednání, stejně jako zástupce ZV ROH, nedostavily. Toho se zúčastnil pouze ředitel Okresní správy spojů a vedoucí osobního oddělení, jež se soudci domluvili následující postup: „*Vzhledem k závažnosti a často se opakujícím případům bylo dohodnuto, že zástupci Okr. Správy spojů sdělí příští termín celozávodní schůze, kde budou oba jmenované případy projednány před kolektivem.*“ K tomu však nikdy nedošlo, kauza tak nebyla nikdy meritorně rozhodnuta a de facto promlčena.⁹³⁶

U jiných kauz volili soudci lidového soudu velmi nestandardní řešení, jež de facto znamenala uzavření kauz v zákonem neupravené podobě. Spory mezi majiteli a

⁹³⁴ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 46/67.

⁹³⁵ Jedním z takových byl ten zaevidovaný pod sp. zn. 9/67, kde soud konstatoval: „*Obviněná se nedostavila, zásadně způsob života nezměnila, nedostatečně přispívá k výživě svých dětí a opatření, které může lidový soud uložit by se naprosto minulo účinkem, potřeba tvrdší postih okresním soudem.*“

⁹³⁶ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 26/67.

nájemníci jednoho z mělnických domů dospěly až do fáze fyzických ataků, které v minulosti řešila jako přestupky Komise. Vzájemná nevraživost však pokračovala i nadále, a tak OO VB Mělník vyhodnotilo další fyzickou potyčku, při níž byl lehce zraněn majitel domu, už jako provinění proti socialistickému soužití a jako takové ho postoupilo lidovému soudu. Ústní jednání ve věci se neslo v duchu vzájemných osočování z vyprovokování konfliktů a odhalilo nemožnost nalezení konstruktivního řešení. Příslušný senát po zvážení všech okolností dospěl k závěru o nemožnosti uzavření případu uložením některého z nápravných opatření, když to by zjevně ukončení pokračování v dalších incidentech nepřineslo. Podle soudců mohlo napjatou situaci vyřešit jen přednostní přidělení jiného bytu nájemkyni. A tak se jediným výstupem jednání stal přípis Bytové komisi při MNV Mělník s doporučením co nejrychleji nájemníci přidělit byt, neboť v opačném případě hrozila obava z přiosvětlení sporů.⁹³⁷ V další netradičně řešené kauze se přímo na lidový soud obrátila 45letá zaměstnankyně mělnického ČSAD s obviněním bývalého přítele, 40letého malíře, z toho, že ji měl slovně a fyzicky napadat. Soud její podání zaregistroval jako provinění proti socialistickému soužití. V rámci jednání ve věci byl přečten protokol o výpovědi obviněného, který takové jednání kategoricky popřel. Ve prospěch navrhovatelky vystoupila svědkyně, která sprosté nadávky obviněného slyšela. Zřejmě i proto, že se jednalo o ryze osobní iniciativu, senát k věci přistoupil spíše jako ke sporu stran a věc rozhodl konstatováním: „Senát po zvážení všech okolností zatím případ neuzavřel po dohodě obou stran, takže možno považovat, že skončilo smírem.“ Takové řešení však nemělo oporu v zákoně, neboť smír mohl být uzavřen jen v majetkových sporech.⁹³⁸

V tomto roce bylo podáno i první úspěšné odvolání nepravomocně odsouzené osoby, 23leté zaměstnankyně TDV Mělník. Tu lidový soud v její nepřítomnosti uznal vinou proviněním proti majetku v osobním vlastnictví, spočívajícím v odcizení transistorového rádia, za což jí uložil pokutu ve výši 300 Kčs. Odsouzená podala proti rozhodnutí odvolání, v němž namítala, že k odcizení rádia došlo omylem, když toto považovala za vlastní. Odvolací okresní soud její argumentaci přisvědčil, resp. ji shledal věrohodnou, pročež rozhodnutí lidového soudu zrušil a uložil mu provést důkazy svědčící ve prospěch verze odsouzené, které současně vytkl neúčast u prvního jednání,

⁹³⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 4/67.

⁹³⁸ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 35/67.

kde měla možnost svoje argumenty uplatnit.⁹³⁹ Lidový soud si situaci nikterak nekomplikoval, dotyčnou ani na další jednání nepředvolal, žádné další důkazy neprováděl, pouze konstatoval: „*Senát MLS v Mělníku po projednání souhlasí s rozhodnutím Okresního soudu s tím, že bere na vědomí zrušení rozhodnutí, a tím i zrušení zaplacení pokuty Kčs 300,-.*“ V písemném vyhotovení rozhodnutí, jímž obviněnou zprostiti obvinění, se soudci plně odvolali na důkazy provedené v odvolacím řízení.⁹⁴⁰ Nutno podotknout, že okresní soud nevyřkl kategoricky závěr o nevině obviněné, pouze poukázal na přesvědčivou sílu její argumentace. Nalézací soud pak instruoval, aby vzal její verzi události v potaz a s touto nově pracoval. To však lidový soud neučinil, a tak aniž by bylo vůbec prokázáno, že obviněná stejné rádio vlastnila a s tímto do restaurace přišla, ji obvinění zprostil.⁹⁴¹ V této souvislosti si je třeba uvědomit, že to bylo poprvé, kdy měl někdo při podání již tak málo frekventovaných odvolání úspěch a soudci tak čelili pro ně zcela nové skutečnosti.

Vzhledem k uplynutí volebního období soudců k 21. 4. 1967 měly být v tomto roce konány jejich nové volby. K tomu však nedošlo, respektive informace o jejich konání neobsahuje žádný dochovaný archivní materiál. Navíc v protokolech o jednáních se oproti v posledních volbách zvolených soudců neobjevila žádná nová jména. Podle plánu plenárních zasedání MNV měla být činnost lidového soudu hodnocena v červnu 1967, avšak zápis z tohoto jednání tuto skutečnost neobsahuje. Téma MLS se stalo předmětem jednání MNV až v říjnu následujícího roku u příležitosti projednávání zprávy o jeho činnosti. Ta konstatovala stagnaci tohoto orgánu, mající příčinu jednak v setrvání většiny jeho soudců ve funkcích již třetím volebním obdobím a také nejistotou, zda budou MLS dále celostátně působit. Pro eventuální příští volby soudců bylo doporučeno vybrat občany, u nichž se dal a priori předpokládat dobrý vztah k takové funkci. Otázku dalšího působení lidového soudu měli na společné schůzce projednat předseda MNV, okresní velitel VB a předseda okresního soudu.⁹⁴² Z toho je patrný nezáměr stranických orgánů na dalším osudu lidových soudů. Zároveň je tato

⁹³⁹ Odsouzená se hájila tím, že do restauračního zařízení, kde k odcizení došlo, přišla s úplně stejným rádiem, které střídavě půjčovala kamarádům. V momentě, kdy se rozhodla zařízení opustit vzala z protějšího stolu rádio, jež považovala za vlastní a až druhý den podle výrobního čísla zjistila, že není její. Pro podporu svého tvrzení navrhla výslech svědků. Odvolací soud uznal její výpověď jako logickou a lidový soud instruoval, aby okolnosti svědčící v její prospěch v novém řízení prověřil a v případě, že by mu to činilo potíže věc vrátil k došetření orgánům VB. Zejména mělo být zjištěno, zda odsouzená vlastnila ono rádio a zda s ním do restauračního zařízení skutečně přišla.

⁹⁴⁰ „*Přezkoušením celého případu v odvolacím řízení u Okresního soudu v Mělníku bylo prokázáno, že se v podstatě jednalo o omyl, a nikoliv úmyslné zcizení. Bylo proto rozhodnuto, jak zhora uvedeno.*“

⁹⁴¹ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 5/67, archivně nezpracováno.

⁹⁴² SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůzky MNV Mělník ze dne 31. 10. 1968.

zpráva jasným důkazem o uplynutí volebního období všech dosavadních soudců, bez uskutečnění voleb těch nových v zákonném termínu. Nelze tedy nic jiného než konstatovat, že všechna rozhodnutí mělnického lidového soudu vynášena od 21. 4. 1967 jsou protizákonná, neboť byla činěna nekompetentními osobami. Ve všech 7 v roce 1968 konaných jednáních se role předsedy senátů ujal sám předseda soudu. Tím se soud dostal zpět ke kritizovanému stavu z počátku jeho činnosti. Otázkou dalšího působení a existence lidového soudu se zabývala rada MNV na zasedání konaném v prosinci 1968. Ta sama žádné řešení nepřijala, s tím, že vyčká na zákon, který tuto problematiku bude řešit celostátně.⁹⁴³

Rok 1968 přinesl snížení aktivity soudu, když ten projednal jen polovinu všech mu došlých podnětů. Vynesená rozhodnutí navíc přestala být samostatně písemně vyhotovována a jejich výroky a krátká odůvodnění zůstaly zachyceny pouze v protokolech o jednání. Odsouzeným pak byly zasilány závěry opisu sepsaných protokolů. Pokud soud rozhodl i o náhradě škody poškozeným, jako doklad k vymáhání uznané výše škody, zasilal ve formě dopisu závěr protokolu.⁹⁴⁴ Zcela bez vyřízení zůstalo 13 případů provinění, u nichž po uplynutí roku od jejich spáchání došlo k promlčení ex lege. Změnil se i přístup k ukládání opatření, když 64 % meritorně rozhodnutých kauz skončilo konstatováním splnění účelu samotným projednáváním. V tomto ohledu ze zajímavých případů, z hlediska právního vývoje, je možno uvést kauzu 35leté výběřčí ČSAD Mělník, jež si neoprávněně присvojila z peněz vybraných od cestujících částku nejméně 600 Kčs, kterou použila pro výživu rodiny. Navíc v době, kdy byla hospitalizována, neodevzdala vedení podniku jí přidělenou výběřčí brašnu, čímž mu měla způsobit další škodu tentokrát ve výši 960 Kčs. Jelikož v době oznámení případu na OO VB Mělník již odcizenou částku uhradila a brašnu odevzdala, svého činu litovala, nebyla dosud trestána a vedla jinak řádný život pracujícího člověka, považoval orgán VB její jednání za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví menší nebezpečnosti pro společnost a shledal tak předpoklady pro jeho projednání před mělnickým lidovým soudem. Tomu také celou věc v prosinci 1967 postoupil. MLS věc projednal na svém zasedání v lednu 1968 a: „*při zvažování písemných materiálů a při konzultaci se zástupci n.p. ČSAD Mělník došel senát k názoru, že by bylo vhodné k projednání trestní věc proti H. S. Okresnímu soudu v Mělníku, aby mohlo býti použito vzhledem k závažnosti a k několikerému opakování případu tvrdšího opatření.*“ Věc tak

⁹⁴³ SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze MNV Mělník ze dne 19. 12. 1968.

⁹⁴⁴ Srov. např. SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 6/68, archivně nezpracováno.

znovu putovala okresní prokuratuře, která ji v únoru 1968 lidovému soudu k projednání vrátila. Okresní prokurátor v odůvodnění připustil, že jmenovaná se již předtím dopouštěla drobnějších poklesků a v jednom případě byla i disciplinárně postižena. Na druhou stranu současně přihlédl k její dosavadní trestní bezúhonnosti, výši škody příliš nepřevyšující částku 500 Kčs, pročež: *„lze její jednání považovat za trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost a mít za to, že v daném případě k nápravě provinilé bude postačovat projednání věci před MLS.“* Soudci lidového soudu, vázání rozhodnutím prokurátora, trestný čin projednali na dubnovém zasedání, kde doslova přejali jeho argumenty včetně názoru o splnění účelu samotným projednáním.⁹⁴⁵ Případ, na jehož začátku stálo přesvědčení soudců o nemožnosti jejich účinného působení na pachatele, tak ve finále skončil bez uložení opatření, tedy tím nejmírnějším způsobem, jaký zákon o MLS v případě uznání viny znal. V předposledním roce působení soudu lze z jeho spisů vystopovat neochotu k projednávání případů recidivistů či občanů, u nichž a priori shledal nemožnost jejich nápravy prostředky, které měl k dispozici. V takových případech příslušné podněty posílal zpět oznamovateli, nejčastěji VB s apelem na: *„použití vyšších forem trestu“*. Příkladem může být orgánem VB postoupené provinění proti majetku v osobním vlastnictví a proti socialistickému soužití, jehož se měli dopustit 22letá žena a 23letý mladík. Senát v čele s předsedou soudu rozhodl o tom, že tito provinilci nebudou ani před soud zváni: *„a to vzhledem k tomu, že jde v obou případech o osoby MLS velmi dobře známé“* a v *„žádném případě nelze hovořit, že by jednání splnilo svůj účel vzhledem k tomu, že oba jmenovaní již před MLS projednávání byli.“*⁹⁴⁶ V obdobném případě, týkajícím se provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, soudci vyjádřili své stanovisko obecně konstatováním, že: *„V případě provinění na území Velkého Mělníka dochází k určitým jevům určitými skupinami nebo typickými osobami, které se objevují buď v přímé nebo nepřímé souvislosti skoro v každém případě. Projednávání těchto případů vyvolává při jednání MLS jen jakýsi dojem určitého práva, ale nenachází v žádném případě žádného výsledku. Orgány MLS odmítají také, jedná-li se o určitého recidivistu, jeho činnost projednávat jako provinění vzhledem k tomu, že to hluboce znevažuje poslání MLS. Působí velkým kontrastem, projedná-li MLS provinění občana, kterého se dopustil jedenkrát za život anebo*

⁹⁴⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 54/67, archivně nezpracováno.

⁹⁴⁶ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 31/68, 32/68, archivně nezpracováno.

*projednáva-li pravidelnou činnost provinění u osob, které se nejen provinění ale i trestních činů dopouštějí notoricky.*⁹⁴⁷

Upuštěna byla i předchozí praxe přímého postupování případů přestupků či provinění „malého rozsahu“ příslušným orgánům (NV, ROH). Namísto toho takové případy začaly být vráceny zpět orgánům VB.⁹⁴⁸ Soudci v čele s předsedou soudu navíc projevíli zjevnou nechuť k řešení případů postupovaných mu ze strany VB, u nichž shledali nekvalitně odvedenou práci projevující se v nedostatečně zjištěném skutkovém stavu věci. V takových případech kauzy vraceli VB k došetření anebo se v krajních případech obraceli na okresní prokuraturu.⁹⁴⁹ To se stalo i v kauze, ve které OO VB Mělník odevzdalo lidovému soudu k projednání trestný čin ublížení na zdraví, jehož se měla napadnutím 48letého muže, dopustit skupina 4 mladíků. Ze strany VB se jednalo o tak nekvalitně odvedenou práci, že již v samotném usnesení o odevzdání věci lidovému soudu konstatovala nezdar zjištění, kdo z uvedené čtveřice poškozeného vlastně zranil. Stejně tak chyběla lékařská zpráva o celkové délce pracovní neschopnosti napadeného. Z těchto důvodů se předseda soudu rozhodl k „zapůjčení spisu“ okresní prokuratuře. Ta postup VB označila za nezákonný a uvedené usnesení s odůvodněním jeho „předčasnosti“ zrušila. Vyhledávací orgán pak instruovala k náležitému objasnění skutkového děje a jeho následku.⁹⁵⁰ Komplikovanou se často stávala i právní kvalifikace skutku, tak jako v případě 15letého pomocného dělníka, který v září odcizil v Praze zaparkovaný moped v hodnotě 600 Kčs. Obvodní prokuratura pro Prahu 7 proti němu podala obžalobu pro trestný čin krádeže. Ještě před tím právní zástupce obviněného navrhol jeho čin posoudit jako provinění a jako takové ho projednat před lidovým soudem. To však obvodní prokurátor s odkazem na výši způsobené škody odmítl. Věcí se tak zabýval Obvodní soud pro Prahu 7. Ten v lednu 1968 rozhodl o postoupení případu Okresnímu soudu v Mělníku, v jehož obvodu obviněný bydlel a pracoval.⁹⁵¹ Senát mělnického soudu obžalobu přijal a na 5. 3. 1968 nařídil ve věci hlavní líčení. Na tomto byl slyšen poškozený majitel motocyklu, který jeho cenu v době krádeže odhadl na 500 Kčs. Na to obhájce obviněného navrhl překvalifikování skutku na provinění proti majetku v osobním vlastnictví a postoupení lidovému soudu, což

⁹⁴⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 40/68, archivně nezpracováno.

⁹⁴⁸ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 18/68, 20/68, 32/68, archivně nezpracováno.

⁹⁴⁹ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 29/68, 30/68, 31/68, 32/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵⁰ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 1/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵¹ Srov. § 295 Zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

senát akceptoval. Soudci lidového soudu pak na zasedání v dubnu téhož roku dospěli k závěru o splnění účelu již samotným projednáním.⁹⁵²

Společně s aktivitou soudu začala klesat i jeho autorita před občany. To dokazuje i nárůst počtu, o cca 22 % oproti minulým rokům, na jeho jednání se nedostavujících provinilců a co více zasedání soudu začali ignorovat i zástupci ROH a vedení podniků.⁹⁵³ Dokonce i v případě, kdy jednání iniciovala sama občanka, vinící jejího bývalého druha ze spáchání provinění proti socialistickému soužití, se ona sama k jednání nedostavila, protože senát řízení zastavil.⁹⁵⁴ Tento trend je třeba dát do souvislosti se stále více se rozšiřující kritikou celého konceptu lidových soudů a voláním po jejich zrušení. Právně problematickým se jevílo rozhodnutí čistě jen o propadnutí věci v případě 29leté maďarské státní příslušnice, která v obci Všetaty nelegálně nabízela k prodeji textil (pánské košile a dámský kabát). Příslušníci VB ve Všetatech ji toto zboží zabavili, avšak vlastní protiprávní jednání neřešili a zmíněná cizí státní příslušnice území ČSSR opustila. Zabavený textil byl předán na OO VB Mělník, které podalo mělnickému lidovému soudu návrh na propadnutí věci podle § 31 odst. 2 zákona o MLS, který ho akceptoval.⁹⁵⁵ Takový postup však z díky samotného citovaného ustanovení nebyl možný. Lidový soud mohl uložit propadnutí věci jen v případech protiprávních jednání (provinění, trestných činů), o kterých sám meritorně rozhodl, tak jako např. v kauze 28leté československé státní občanky neoprávněně prodávající po domácku zhotovené šály. Té za provinění proti zájmům socialistického hospodářství podle § 17 písm. a) a b) zákona o MLS kromě pokuty 100 Kčs uložil i propadnutí prodávaných šál.⁹⁵⁶

V roce 1969 bylo všem jasné, že lidové soudy budou zrušeny. To se projevilo i na činnosti soudu, jež se dá nazvat doslova úpadkem. Na rozhodovací činnosti se podíleli již jen 4 z jeho soudců. Zásluha na pokračování v činnosti i v době, kdy ostatní soudy byly již zcela neaktivní, se dá přiřknout jeho předsedovi. Ze všech shora

⁹⁵² SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 11/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵³ Srov. např. SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 21/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵⁴ Oznamovatelka se v červenci 1968 dostavila na OVV při MNV Mělník, kde učinila oznámení na jejího bývalého druha, 29letého zaměstnance Zemědělského nákupního a zásobovacího podniku, který ji měl sprostě nadávat a uhodit do obličeje, kdy výslovně uvedla, že žádá MLS v Mělníku o projednání případu. OVV automaticky její oznámení zaevidoval pod sp. zn. soudu jako 23/68 coby podezření ze spáchání provinění proti socialistickému soužití. Jednání soudu se konalo v říjnu téhož roku. Na předvolání se dostavil pouze obviněný, který soudu přednesl svoji verzi případu. Sama oznamovatelka se k jednání nedostavila protože: „vzhledem k tomu, že podání učinila bez orgánů VB“ senát MLS posoudil její podání za „bezpředmětné.“ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 23/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 49/68, archivně nezpracováno.

⁹⁵⁶ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 9/68, archivně nezpracováno.

uvedených dokumentů můžeme konstatovat, že to byl člověk, který svojí funkcí doslova žil. Na rozdíl od jiných předsedů, vystupujících naprosto neaktivně a formálně, důsledně práci soudu řídil a přicházel i s vlastními podněty ke zlepšení jeho práce. Zřejmě silou vlastní autority se mu podařilo chod soudu udržet až do 30. 9. 1969, kdy se uskutečnilo jeho poslední zasedání. Bohužel nikdo z tehdejších soudců již nežije, a tak nemůže poskytnout přímé svědectví, proč soud v práci nepokračoval až do jeho zákonného zrušení, zvláště když mu byly další případy postupovány. Jako hypotéza se jeví vypršení dosavadního elánu předsedovi soudu v momentě, kdy si jednak musel být vědom trvajících expirací svého zákonného mandátu a skutečnosti, že lidové soudy budou bez tak zrušeny. Tuto verzi podporuje i rozhodnutí rady MNV, která si na konci srpna 1969 jako úkol stanovila do konce téhož roku: „*zhodnotit činnost MLS a projednat s příslušnými orgány možnosti jeho zrušení při MěstNV*“.⁹⁵⁷ To se mohlo pro jeho dosavadního předsedu stát impulsem dále funkci nevykonávat a projednat jen případy, ve kterých bylo již nařízeno jednání. Ze 45 soudu došlých kauz jich v 7 zasedáních meritorně rozhodl jen 15. V drtivé většině 11 z nich konstatováním o splnění účelu samotným projednáním. Naproti tomu 19 kauz zůstalo zcela bez vyřízení, když počínaje červencem všechny napadlé případy byly toliko zaevidovány, avšak zůstaly zcela bez povšimnutí. Ve spisech kauz, jimiž se soudci zabývali, můžeme navíc vystopovat určitou nechuť k jejich řešení. Velmi často je sám předseda soudu vracel orgánům VB s odůvodněním jejich celkové neobjasněnosti, nevyslechnutí svědků atd. Oproti minulému roku tak činil i v situacích, kdy se vina provinilce jevila zcela zřejmá a spis byl proto zpracován schválenou zjednodušenou formou, aby se tak vyhledávání neprodlužovalo. Proti takovému postupu se náčelník OO VB důrazně ohradil a spisy soudu vracel. Jako příklad lze uvést projednávání provinění proti majetku v osobním vlastnictví, jehož se odcizením zeleniny v hodnotě 100 Kčs z pole vlastněného soukromou osobou, dopustil 36letý dělník. On sám svoji vinu popíral a hájil se tím, že na poli byl z důvodu vykonání tělesné potřeby. Proti němu, kromě výpovědí vlastníka pole a jeho bratra, jež dotyčného při jeho jednání pozorovali a s odcizenou zeleninou ve vaku zadrželi, stála i jeho trestní minulost.⁹⁵⁸ Ani jedna z takto ze strany VB vrácených kauz již nebyla soudem projednána.⁹⁵⁹

⁹⁵⁷ SOA Mělník, MNV Mělník, Návrh harmonogramu úkolů k zabezpečení realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ.

⁹⁵⁸ Dotyčný byl v minulosti pro majetkové trestné činy již třikrát trestán.

⁹⁵⁹ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 14/69, 17/69, 19/69, 25/69

Bez věcného vyřízení zůstalo i provinění proti socialistickému soužití, jehož se dopustil 21letý dělník tím, že v jedné z mělnických restaurací hodil po kuchaři sklenici od piva. Provinilý se sice k jednání nedostavil, nicméně: „*podle předběžného seznamování senátu s proviněním bylo konstatováno, že i v případě přítomnosti zhora provinilého odmítá MLS případ projednávat vzhledem k tomu, že se jedná o typického recidivistu, který před MLS vystupuje formou sešměšňování, žádný finanční trest nemůže působit výchovně, protože jmenovaný neustále dává na jevo, že má finančních prostředků dostatek. Jeho vystupování je dosud v paměti senátu MLS a je kvalifikováno jako arogantní a naprosto nevhodné.*“ S ohledem na nesplnění účelu dosavadního projednání před lidovým soudem senát s doporučením: „*aby bylo použito vyššího výchovného trestu*“, vrátil celý případ OO VB. Jeho náčelník se obrátil přímo na okresní soud, jemuž celou kauzu předal k posouzení. Z přípisu adresovanému okresnímu soudu vyplývá jeho nespokojenost s postupem lidového soudu, u něhož kauza ležela takřka 4 měsíce bez povšimnutí. Sám pak žádné pochybení neshledal, když při podání návrhu na projednání věci u lidového soudu orgán VB nemožnost stíhání provinilce podle Zákona č. 58/1965 Sb. do úvahy vzal, a kromě toho přihlédl i k osobě provinilce coby syna tajemníka MNV v Malém Újezdě. Podle jeho přesvědčení by kauzu MLS projednat měl, a to i za situace, že se provinilec k jeho jednání nedostaví. Do celé věci se vložil okresní prokurátor, který orgán VB instruoval k objasnění skutečností osoby provinilého ve vztahu k aplikaci Zákona č. 58/1965 Sb. Náčelník OO VB si v přípisu adresovanému prokuratuře neodpustil „*pozastavit se*“ nad postupem lidového soudu, neboť provinilý jím byl naposledy řešen v roce 1966 a aplikace Zákona č. 58/1965 tak v jeho případě nepřipadala v úvahu. Na základě těchto zjištění pak okresní prokurátor kauzu znovu přidělil k projednání lidovému soudu. Stalo se tak až v prosinci, tj. v době plné nefunkčnosti soudu, a proto věc nebyla nikdy meritorně rozhodnuta a provinění de facto promlčeno.⁹⁶⁰

Nezměněna zůstala praxe „alternativního“ řešení případů domácího násilí. V kauzách vzájemných napadení mezi manželi soud i nadále žádné nápravné opatření neukládal, když jediné konstruktivní řešení spatřoval v rozvodu.⁹⁶¹ V gesci soudu se objevila i kauza přímo související s vojenskou okupací Československa vojsky Varšavské smlouvy. Dne 25. 8. 1968 v době kolem 9 hodiny měl Ústecký rozhlas

⁹⁶⁰ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 19/69.

⁹⁶¹ „Poněvadž vztah obou manželů nasvědčuje tomu, že jediným řešením je rozvod, neuložil řádné nápravné opatření.“ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 11/69.

označit 43letého dělníka za zrádce, který s okupačními vojsky aktivně spolupracuje, tím, že je doprovází a ukazuje jim různá místa. Po tomto vyslání měl onen dělník čelit výhrůzkám, občany měl být nazýván fašistou a jeho kolegové v práci mu měli na šatní skříňku namalovat hákový kříž. Rovněž jeho rodinní příslušníci měli být vystaveni různým útokům. Zmíněný podal v prosinci 1968 oznámení pro trestný čin pomluvy na 30letého, na Mělníku bydlícího redaktora, jenž uvedenou informaci vysílal. Orgány VB provedly ve věci rozsáhle prověřování spočívající hlavně v šetření, zda tato informace měla takové následky, jak poškozený tvrdil. Poznatky jím získané neprokázaly, že by ona informace měla vůči dotčenému konkrétní důsledky. Okresní prokurátor proto neshledal naplnění skutkové podstaty trestného činu pomluvy, když nevznikl následek skutkovou podstatou předpokládaný a případ posoudil toliko jako provinění proti socialistickému soužití. Jednání ve věci se u lidového soudu konalo v září 1969, obviněný redaktor se hájil tím, že nebyl původcem informace a tuto jen komentoval. V atmosféře nastupující normalizace senát volil v popisu skutku neutrální slovník, když provinění redaktora uvedl tak, že: *„poskytl určité informace při ověřování názorů některých lidí v souvislosti se vstupem vojsk Varšavské smlouvy“*. Zcela mimo zájem všech vyšetřujících orgánů, lidový soud nevyjímaje, se ocitla otázka, zda se v relaci rozhlasu uvedené údaje zakládaly na pravdě. Celé projednání mělo i nejasný závěr, když protokol o jednání končí konstatováním: *„Vzhledem k tomu, že v případě P. P. nelze s naprostou jistotou prokázati, že byl tvůrcem toho napadení /tvůrcem relace/, nýbrž pouze komentoval jemu dané informace.“* Z toho by se dalo logicky usoudit, že byl obvinění viny zproštěn, nicméně v rejstříku soudu je u této kauzy v kolonce „výsledek rozhodnutí MLS“ uvedeno: *„Projednání splnilo účel“*, což by naopak znamenalo, že senát obviněného shledal daným proviněním vinným, ale neuložil mu žádné opatření.⁹⁶² V posledním roce svého působení projednal lidový soud i majetkový spor. Oznamovatel, 72letý důchodce se původně obrátil na Komisi na ochranu veřejného pořádku při MNV Mělník se žádostí o zjednání nápravy, kdy svému bratrovi půjčil 1.500 Kčs a on mu je odmítal vrátit. Komise případ delegovala na MLS, který na březnovém jednání uzavřel mezi bratry smír, jehož obsahem bylo uznání dluhu a jeho splácení po splátkách.⁹⁶³

O tom, že lidové soudy v okrese Mělník byly v roce 1969 v podstatě ponechány svému osudu, svědčí i skutečnost, že ještě v listopadu sám okresní soud postoupil

⁹⁶² SOA Mělník, MNV Mělník, spis MLS, sp. zn. 21/68 a rejstřík soudem vedených kauz.

⁹⁶³ SOA Mělník, MNV Mělník, spis MLS, sp. zn. 46/68.

mělnickému lidovému soudu k projednání případ provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Je tedy evidentní, že orgán, který měl na činnost lidového soudu dozírat, neměl vůbec o jeho od září téhož roku trvající neakceschopnosti poněti. Úplně posledním soudu postoupeným případem se stalo provinění proti majetku v osobním vlastnictví, jehož se měl dopustit 18letý svářeč. K jeho zaevidování do rejstříku pod sp. zn. 1/70 došlo 22. 1. 1970 tedy bezmála měsíc po zákonném zrušení lidových soudů. Na tom jsou zarážející hned 2 věci. Za první, to, že příslušný pracovník OO VB neměl evidentně tušení o zrušení lidových soudů a za druhé to, že kauza zaevidována do rejstříku již neexistujícího orgánu nebyla nikterak řešena. Namísto toho, aby příslušný administrativní pracovník informoval postupující orgán o ukončení činnosti lidového soudu a spis mu vrátil, ho zaevidoval a nechal být. Osud všech soudem nevyřešených kauz shrnul v lednu 1972 vedoucí OVV MNV na Mělníku, když Finančnímu odboru ONV odpovídal na dotaz ohledně kauzy postoupené lidovému soudu v prosinci 1969. Finanční odbor zajímalo zejména to, jak bylo naloženo se zabaveným nezákonně prodávaným zbožím. Vedoucí OVV ho informoval, že z důvodu zastavení činnosti MLS k 1. 1. 1970 měl případ projednat jeho odbor. Jeho tehdejší vedoucí však měl začátkem ledna 1970 onemocnět a po půl roce na následky nemoci zemřít, a tak: „*nebyl nikdo, kdo by případy projednával.*“ V říjnu téhož roku bylo obsazeno místo vedoucího odboru a začalo se postupně s vyřizováním jak přestupků, tak zbylých provinění, avšak v té době byl již inkriminovaný případ promlčen, ostatně stejně jako všechny ostatní.⁹⁶⁴

Uvedené informace však nejsou zcela pravdivé. Když se totiž v červenci 1970 na OVV z vlastní iniciativy dostavila matka dívky, již 19letý dělník cukrovaru odcizil prstýnek, a dozvěděla se, že kauza provinění proti majetku v osobním vlastnictví, postoupená lidovému soudu v září 1969, nebyla nikterak řešena, vyjádřila vůli žalovat náhradu škody u okresního soudu. Na to konto pracovnice OVV a dlouholetá zapisovatelka lidového soudu v jedné osobě celý spis „*v zastoupení vedoucího odboru*“ postoupila mělnickému okresnímu soudu.⁹⁶⁵ Z toho je patrné, že určité možnosti vyřešení kauz existovaly, avšak nebyl nikdo, kdo by se jimi chtěl zabývat a čistě z hlediska nezájmu a pohodlnosti tak došlo k jejich promlčení a činnost kdysi, co do výkonosti největšího lidového soudu v okrese Mělník, upadla do zapomnění.

⁹⁶⁴ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 40/69, přípis ze dne 6. 1. 1972, archivně nezpracováno.

⁹⁶⁵ SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 35/69, přípis ze dne 15. 7. 1970, archivně nezpracováno.

2.1.4. Rozhodovací činnost MLS v Kralupech nad Vltavou

Kralupy nad Vltavou, po okresním městě Mělníku co do počtu obyvatel druhé největší město v okrese, nemohlo v seznamu lidových soudů chybět. Dokonce se stalo městem, na jehož katastrálním území působilo v okrese Mělník nejvíce lidových soudů. Vedle toho při MNV, v něm působily ještě lidové soudy při Československých státních drahách (ČSD) a n. p. Kaučuk. Původní plán navíc počítal ještě s 2 dalšími (podniky Autobrzdy a Armabeton). Prvním ustaveným soudem se stal ten při MNV, o jehož vzniku a zániku bylo detailně pojednáno v předchozí kapitole. Nutno připomenout, že šlo od počátku o velmi pozitivně hodnocený soud, vázaný snad až příliš na osobu jeho předsedy, což se naplno projevilo v momentě jeho vážného onemocnění a s tím spojené nemožnosti dalšího výkonu funkce. Od tohoto okamžiku dosavadní soudci fakticky na výkon svých funkcí rezignovali a současně nebylo možno nelézt jiné vhodné adepty pro uskutečnění nové volby. Ač byl formálně zrušen rozhodnutím rady ONV k 15. 6. 1969, z dochovaného archivního materiálu je možno učinit závěr, že poslední meritorní rozhodnutí vynesl senát tohoto soudu již 27. 11. 1967, a že po tomto datu zůstalo zcela nevyřízeno 11 věcí. Ještě, než se tak stalo, však stačil projednat úctyhodné množství případů. Ani k tomuto soudu se celistvý archivní materiál nedochoval. Snad ironií osudu se dochovaly kompletní spisy kauz z let 1961-1965 a k dalším létům pouze kopie rejstříků zasílaných okresnímu soudu. Ona ironie spočívá v porovnání s materiálem vztahujícím se k lidovému soudu při MNV Mělník, kde byl poměr dochovaných listin zcela opačný, tj. kopie rejstříků k letům 1961-1966 a kompletní spisy až z let 1967-1969. Na rozdíl od mělnického soudu, kde mohlo být detailněji zmapováno jeho působení na samém konci činnosti, můžeme a contrario u toho kralupského podrobněji zmapovat jeho počátky.

Rozhodovací činnost soudu započala již v roce 1961, tj. v době, kdy v Kralupech probíhala naplno výstavba chemického závodu – národního podniku Kaučuk. Stavba byla zahájena koncem léta 1958 a dostala status „stavby mládeže“. Jednalo se o formu dohody mládežníků (občanů ve věku 15-26 let) sdružených v Československém svazu mládeže (ČSM) se stavebními firmami o převzetí patronátu a závazku zabezpečení dostatečného počtu brigádnických sil. Pro účely výstavby chemického závodu v Kralupech byl ustaven „Celostavební výbor ČSM stavby Kaučuk“. Do Kralup se proto začaly sjíždět stovky mládežníků a dělníků z celé republiky. Ne každý však pracoval s odpovídajícím zápalem, a tak až na jednu výjimku řešil lidový soud v prvním roce

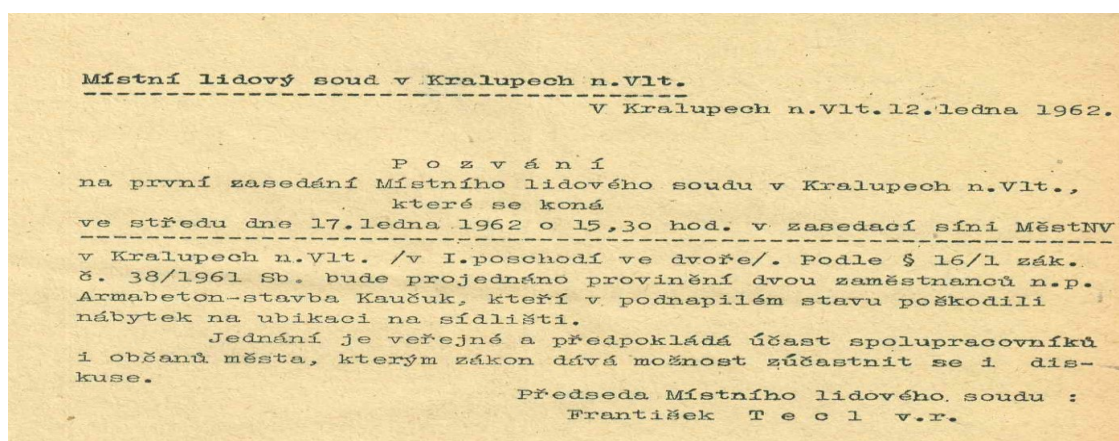
zahájení činnosti výlučně případy týkající se osob na stavbě zúčastněných. Celkem 3 osoby z toho 2 ve věku 18 let a jedna ve věku 55 let byly viněny ze soustavného vynechávání pracovních směn. Vzhledem k ukončení jejich pracovního poměru ještě před projednáním věci, soud jejich případy, coby provinění proti pracovní kázni, postoupil podle místa bydliště příslušným NV.⁹⁶⁶ Pracovní směny nebyly vynechávány jen na stavbách, ale i na železnici. O tom svědčí případ 25letého dělníka ČSD, který měl na svém předchozím pracovišti v Ústí nad Labem opakovaně v práci absentovat. Výslech na VB odhalil, že se tak stalo hlavně z důvodu bránění mu v přeložení k výkonu práce do místa bydliště, tj. do lokomotivního depa v Kralupech, což se nakonec stalo. Příklad v rejstříku soudu figuruje pod sp. zn. M3/61 s poznámkou: „*Dle § 2 zák. č. 38/61 Sb. předáno 12/XII. k projednání ROH Loko-depo ČSD Kralupy na jejich vlast. žádost.*“⁹⁶⁷ V daném případě se naplno projevoval úskalí čerpání informací toliko ze soudy vedených rejstříků. Při absenci celého spisového materiálu kauzy je možno dojít k závěru o projednání věci lidovým soudem se shora uvedeným výsledkem. Ve skutečnosti se lidový soud případem jako takovým nikdy nezabýval. Z příslušného spisového materiálu je možno zjistit, že oznámení o inkriminovaném provinění převzal v listopadu 1961 OVV při MNV v Kralupech. Ten si sice „*pro účely řízení před MLS*“ od Generální prokuratury vyžádal výpis z trestního listku provinilce a současně se obrátil i na ZV ROH Lokomotivního depa v Kralupech s přípisem, ve kterém ho informoval o úmyslu vést proti provinilci řízení před MLS a požadavkem sdělení jeho charakteristiky, avšak kauzu jako takovou lidovému soudu nikdy nepostoupil. Naopak na základě stanoviska ZV ROH nedoporučujícího, vzhledem k nynějšímu vzornému chování provinilce, případ před soudem projednat, rozhodla dne 12. 12. 1961 přímo vedoucí OVV MNV podle § 3 a 4 Zákona č. 60/1961 Sb. o jeho postoupení k projednání právě ZV ROH.⁹⁶⁸ Zřejmě až při uvědomění si překročení své pravomoci ve spolupráci s předsedou lidového soudu případ ex post zaevidovali pod soudem vedenou kauzu.

⁹⁶⁶ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M1/61, M2/61 a M4/61, archivně nezpracováno.

⁹⁶⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, kopie rejstříku sp. zn. M3/61, archivně nezpracováno.

⁹⁶⁸ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí vedoucí OVV ze dne 12. 12. 1961, archivně nezpracováno.

Skutečně první a veřejné zasedání soudu se uskutečnilo až v lednu následujícího roku.⁹⁶⁹ Jeho předmětem se stalo provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, jehož se měli dopustit 2 osmnáctiletí mladíci pracující na stavbě Kaučuku. Ti v prosinci minulého roku na ubytovně n. p. Armabeton v Kralupech poškodili v podnapilém stavu nábytek a způsobili na něm škodu ve výši 658 Kčs. Samotnému jednání předcházela velmi precizní příprava ze strany předsedy senátu. Tím byl sám předseda soudu, který osobně navštívil místo činu, kde si prohlédl zničený nábytek, a kromě toho měl osobně jednat i s oběma provinilci a jejich mistry. Oba provinilce nechal zároveň podepsat čestné prohlášení o tom, že se ve stanovený den k jednání lidového soudu dostaví. Tuto řekněme nadstandartní iniciativu je třeba dát do souvislosti s intenzivně vyvíjenou propagací celého jednání. Vůbec první veřejné zasedání nového soudního orgánu jeho předseda chápal jako možnost demonstrace plné akceschopnosti. Z tohoto důvodu na něj osobně pozval zástupce Armabetonu (ředitel, ZO KSČ a ROH), všechny soudce MLS, členy užších komisí na ochranu veřejného pořádku, soudce z lidu, zástupce ONV, MNV (předseda a tajemník), MO VB, okresního soudu a MV KSČ. K propagaci jednání mělo sloužit pozvání zástupců místního tisku a rozhlasu. Všem zmíněným osobám a organizacím byla zaslána tato pozvánka:

Kromě toho byla celá akce propagována i v místním rozhlasu. Je tedy jasné, že před takto svolanou širokou veřejností muselo zasedání soudu zanechat ten nejlepší dojem, i proto si jeho předseda pojistil účast obou provinilců oním prohlášením. A skutečně příprava případu efekt přinesla, když podle protokolu o jednání se tohoto mělo účastnit cca 100 občanů. Místem jednání soudu se stala zasedací síň MNV v Kralupech nad Vltavou. K písemnému zachycení průběhu jednání soud použil typizovaný vzor

⁹⁶⁹ Příslušné oznámení o provinění sepsané MO VB v Kralupech však bylo tamnímu lidovému soudu doručeno 29. 12. 1961, a tak došlo k zaevidování předmětné kauzy ještě pod sp. zn. M5/61.

„protokolu o ústním jednání“ určený pro jednání okresních soudů v civilních kauzách. Zachycení průběhu jednání zajistil speciálně pro potřeby soudu z OVV tamního MNV vyčleněný zapisovatel. Lidový soud tím tak od počátku své činnosti disponoval administrativním pracovníkem. Zajímavostí je samotná protokolace, kdy v začátku týkajícího se identifikace případu (číslo jednací, složení senátu, identifikace provinilých aj.) je psána strojově avšak vlastní průběh jednání ručně, přičemž je jisté, že protokol jako takový nebyl předpřipraven před jednáním. To plyne z faktu, že posledně strojově psaným údajem je počet osob z řad veřejnosti, tedy údaj, který bylo možno získat až při samotném jednání. Jako hypotéza se nabízí buď neschopnost zapisovatele v práci s psacím strojem či požadavek jednání nerušit pronikavým zvukem psacího stroje. Samotné jednání zahájil předseda soudu přednesením obsahu případu, poté vyzval oba provinilce, aby se k němu vyjádřili. Ti se shodně ke spáchání provinění přiznali, přičemž zdůraznili ztrátu kontroly nad svým jednáním v důsledku opilosti, vyjádřili nad ním lítost a odvolali se na mladickou nerozvážnost. Předseda senátu pak otevřel diskusi, na které vystoupili správkyň ubytovny, zástupce ČSM a přítomní občané. Ti za hlavního pachatele označili jednoho z chlapců, majícího na toho druhého nežádoucí vliv. Dotazy z řad veřejnosti se týkaly hlavně osobnostních charakteristik chlapců a původu jejich rodičů, způsobu práce s mládeží na stavbě a okolností, které dovolily provinění spáchat, zazněl rovněž návrh, aby o chování chlapců byli vyrozuměni jejich rodiče. Po diskusi předseda, za účelem porady senátu, jednání na 20 minut přerušil. Po této přestávce veřejně vyhlásil rozhodnutí senátu, a to uznat oba chlapce vinnými ze spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví. Při rozhodnutí o druhu opatření vzal senát do úvahy skutečnost, že jeden z provinilců půlku škody bezzbytku uhradil a druhý se k uhrazení té zbylé formou srážky ze mzdy zavázal, přičemž ke dni konání jednání uhradil již splátku ve výši 100 Kčs. Soudci rovněž akceptovali názor o rozdílnosti charakteru provinilců, resp. horšího chování jednoho z nich, projevujícím se špatným vlivem na toho druhého. To se promítlo i v povaze uložené sankce. Zatímco dominantnějšímu provinilci soud uložil veřejnou důtku, jež měla být uveřejněna na jeho pracovišti prostřednictvím organizací ČSM a ROH, u toho submisivnějšího dospěl k názoru o splnění výchovného účelu samotným projednáním a od uložení opatření upustil. Po poučení o možnosti podat proti rozhodnutí opravný prostředek se shodně oba provinilci tohoto práva vzdali. Soudci vyhověli i názoru veřejnosti o vhodnosti avizování rodičů provinilců, jimž zaslali přípis, ve kterém je informovali o výsledku jednání a vyzvali je, aby svým vlivem na své syny působili a jejich chování do

budoucná bedlivě sledovali. Pokud jde o výkon uložené veřejné důtky, předseda soudu vyzval Celostavební výbor ČSM stavby Kaučuk k projednání vhodné formy uveřejnění rozhodnutí soudu. Ten se nakonec rozhodl rozsudek uveřejnit formou článku v závodním časopisu:

Z hlediska způsobu přípravy a vedení jednání, přesvědčivosti rozhodnutí a jeho formálního vyhotovení je třeba konstatovat, že kralupský lidový soud ve své nové úloze napoprvé obstál. Forma rozhodnutí „rozsudku“ v podstatě kopírovala podobu toho trestního se všemi jeho náležitostmi (záhlaví, výroková část, odůvodnění a poučení).⁹⁷⁰ Další zasedání soudu, s plánem projednat celkem 4 případy provinění, se mělo uskutečnit 7. 2. 1962. Role předsedy senátu se opět ujal sám předseda soudu. O tom, že předchozí případ měl do značné míry propagační charakter, svědčí i zúžení okruhu na jednání osobně zvaných osob. Osobní pozvánku obdrželi toliko všichni soudci MLS, zástupci občanských výborů a v případě zaměstnaneckého poměru provinilce též zaměstnavatel (ředitel, orgány ZV ROH a KSČ). Ostatní občané byli na jednání pozváni místním rozhlasem. Pokud jde o zástupce občanských výborů, jejich selekce probíhala podle místa bydliště provinilce, tak aby v řízení mohli blíže jeho osobu komentovat. Samotná jednání se svým průběhem od toho prvního nelišila. Nezměněna zůstala i osoba zapisovatele, jenž průběh jednání i nadále zaznamenával psacím písmem na typizovaný formulář. Jedinou vadou protokolů se jeví častá absence údaje o počtu osob z řad veřejnosti. Jako první začalo být ve 13 hodin projednáváno provinění proti

⁹⁷⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M 6/61, archivně nezpracováno.

socialistickému soužití 66letého důchodce, který při hádce napadl a zranil svoji družku. Obviněný od počátku vinu popíral a hájil se tím, že zranění družky popsaná v lékařské zprávě jí nezpůsobil on, nýbrž naopak to měla být ona, která ho křivě obvinila. Jednání rozhodně nemělo klidný průběh, obviněný neustále křikem zasahoval do obsahově se mu nezamlouvajících výpovědí. Došlo i na urážky, jako např. předsedy občanského výboru, na kterého pokřikoval „ty darebáku“ a jehož ženu označil za „starou klepnu“. Zřejmě s ohledem na věk obviněného a v zájmu zklidnění situace předseda senátu jednání, za účelem předvolání poškozené a vyžádání si zpráv o jejích charakterových vlastnostech, odročil. Původní představa o možnosti případ uzavřít bez nutnosti jejího výslechu tak vzala za své. Po obdržení charakteristik poškozené a jejího předvolání se soud případem znovu zabýval v březnu téhož roku, avšak již v jiném složení senátu. Staronovým zůstal pouze jeho předseda, naopak oba přisedící se změnili. Odročené jednání se neslo v ještě emotivnější atmosféře než to minulé. Oba aktéři se neustále slovně napadali, a to i vulgárně („svině“, „darebáku“) a vzájemně se obviňovali ze lži. Kupodivu senát příliš do jejich rozmíšek nezasahoval anebo alespoň takové zásahy nejsou součástí protokolace. Po vzájemné konfrontaci obou aktérů předseda senátu jednání za účelem porady na 15 minut přerušil. Soudci při rozhodování neměli zrovna lehkou úlohu, když žalovaný skutek se měl uskutečnit takříkajíc mezi čtyřma očima a oba jeho aktéři nabídli zcela rozdílné verze jeho průběhu. Ani vyžádané posudky na osobu poškozené mnoho neobjasnily.⁹⁷¹ Po zvážení všech okolností případu zejména s ohledem na lékařskou zprávu, popisující zranění poškozené, spolu s absencí jediného důkazu svědčícího o možnosti jejich způsobení někým jiným než obviněným, byl tento uznán vinným ze spáchání provinění proti socialistickému soužití. Při ukládání opatření senát zohlednil předchozí vzájemné roztržky a hádky a aktuální neexistenci společné domácnosti a s tím spojené absence obavy z opakování podobných událostí. Za těchto okolností zaujal názor o možnosti nápravy obviněného formou mírné pokuty ve výši 50 Kčs. Po vynesení rozhodnutí obviněný opatření přijal a prohlásil, že udělenou pokutu zaplatí. Po ani ne týdnu si však otázku viny rozmyslel a k lidovému soudu podal obsáhlé písemné odvolání. Předseda soudu si dotyčného pozval na osobní jednání, kde mu vysvětlil nemožnost takového postupu za situace, kdy se odvolání výslovně vzdal a

⁹⁷¹ Zatímco v předchozím bydlíšti byla hodnocena jako: „osoba toužící po rychlém zbohatnutí, která vychvalovala dřívější zřízení“, tak v novém jako: „mírnější povahy, zdá se býti pravdomluvná (...). Poměr k socialistickému státnímu zřízení se u jmenované projevuje kladně“.

nota bene uloženou pokutu již uhradil.⁹⁷² To vzal provinilý důchodce na vědomí a tím celý případ skončil.⁹⁷³

O poznání klidnější, a co do rozhodnutí jednodušší, se stal 7. 2. další v pořadí projednávaný případ. Vzájemné neshody se snachou řešil 73letý studnař jejím napadením, za což mu soud uložil pokutu ve výši 150 Kčs. I když i on vinu popíral, ve světle dalších důkazů o ní nebylo pochyb.⁹⁷⁴ Typově odlišného provinění proti socialistickému soužití se dopustil 19letý zaměstnanec ČSD. Ten se přivedl do podnapilého stavu, v němž hodlal nastoupit službu jako průvodčí nákladního vlaku. Kromě předvolání samotného provinilce měla jeho účast zajistit i žádost o součinnost zasláná ZV ROH ČSD. Ještě před tím předseda soudu telefonicky předjednal účast jeho zástupce na jednání. Ten avizoval zlepšení chování provinilce a jeho zodpovědnější chování co se alkoholu týče. I proto mu senát nakonec uložil toliko napomenutí.⁹⁷⁵ Z jednání předsedy soudu je patrná enormní snaha o zajištění účasti provinilců na jednání. Kromě standartních způsobů v podobě předvolání a žádostí o součinnost zaměstnavatelů, volil i ty značně nestandardní, tak jako např. v případě 32letého řidiče OSP, který měl porušením dopravních předpisů zavinit srážku vozidel v socialistickém vlastnictví. Toho si 16 dní před termínem jednání pozval na osobní pohovor. Co bylo jeho přesným obsahem, není známo, avšak na jeho konci musel obviněný podepsat závazek o tom, že se osobně k jednání soudu dostaví. To také 7. 2. učinil, přičemž jeho případ se stal posledním toho dne projednávaným. Senát obměněný o jednoho přisedícího mu za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, s přihlédnutím k dosavadnímu kladnému pracovnímu hodnocení, uložil pokutu ve výši 200 Kčs.⁹⁷⁶ Podle údajů z protokolů projednávání každého jednotlivého případu trvalo toho dne maximálně hodinu včetně 15 až 20minutových přestávek na poradu senátů.

Jednacím dnem soudu se po celý rok 1962 stala středa od 13 do 16 hodin. Další zasedání soudu se uskutečnilo přesně za měsíc. V roli předsedy senátu se tentokrát objevil přisedící z těch předchozích, jemuž sekundovali 2 noví soudci. Z toho se dá vypozaovat snaha o postupné předávání zkušeností a zapojení všech soudců do rozhodovacího procesu. Dosavadní praxe v organizování a zajišťování účasti u jednání se nezměnila. Senát si naplánoval projednání celkem 4 případů v hodinových

⁹⁷² Srov. § 35 věta druhá zákona o MLS.

⁹⁷³ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M3/62, archivně nezpracováno.

⁹⁷⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M4/62, archivně nezpracováno.

⁹⁷⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M5/62, archivně nezpracováno.

⁹⁷⁶ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M2/62, archivně nezpracováno.

intervalech počínaje 13 hodinou. Úvod obstarali provinění proti socialistickému soužití ve formě fyzického napadení manželek ze stran jejich manželů. Ten první při snaze odhalit manželčinu nevěru ji spolu s domnělým sokem napadl ve vlaku. I když jak manželka, tak napadený muž vzájemný milostný poměr při výslechu na VB tvrdošijně popírali, v době projednávání kauzy před lidovým soudem již spolu vedli společnou domácnost. Provinilý 39letý soustružník svého jednání litoval a omlouval ho vysokou mírou rozrušení. V jeho prospěch vyzněl i posudek ze zaměstnání, který ho charakterizoval jako bezúhonného aktivního člena KSČ a ROH. Senát za daných okolností pokládal samo projednání věci za dostatečně výchovné a od uložení opatření upustil.⁹⁷⁷ Naproti tomu 34letému řidiči ČSAD za fyzické napadení manželky uložil pokutu ve výši 150 Kčs. V jeho neprospěch vyznělo opakované napadání manželky navíc z malicherných důvodů, když manželce vytýkal nedostatečnou starost o domácnost a nadměrné utrácení. Podle názoru senátu by tak samotné projednání věci nápravu provinilce nezajistilo.⁹⁷⁸ Další 2 kauzy se co do předmětu týkaly dopravních nehod. Okresní prokuratura postoupila lidovému soudu, jako méně závažný trestný čin ublížení na zdraví, skutek, jehož se dopustil 32letý lakýrník tím, že při odbočování vlevo nedal přednost protijedoucímu motocyklistovi, kterého srazil. Sražený motocyklista utrpěl zranění vyžadující si šestitýdenní pracovní neschopnost. Viník nehody se od počátku ke svému zavinění doznával a i proto, že dosud vedl bezúhonný život, mu soud uložil pokutu ve výši 250 Kčs.⁹⁷⁹ Ve druhém případě bylo 23letému řidiči nákladního automobilu kladeno za vinu zapříčinění dopravní nehody natlačením předjíždějícího osobního automobilu na telegrafní sloup. OO VB v Kralupech takové jednání kvalifikovalo jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví, neboť nehoda se obešla bez zranění a hmotná škoda byla způsobena toliko na majetku soukromé osoby. Po projednání případu dospěl senát k závěru o nemožnosti subsumovat daný skutek pod skutkovou podstatu provinění podle § 18 odst. 2 zákona o MLS, neboť ta vyžadovala, aby pachatel způsobil škodu na majetku spoluobčanů z nedbalosti, která svědčí o jeho bezohledném postoji k osobnímu vlastnictví. Takovou nedbalost senát nepovažoval za běžnou nýbrž kvalifikovanou, jejíž naplnění nemohl prokázat. Podle soudců nešlo vyvrátit obhajobu řidiče nákladního vozidla o nevědomosti o tom, že byl předjížděn. Za těchto okolností senát věc uzavřel konstatováním nemožnosti v daném

⁹⁷⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M6/62, archivně nezpracováno.

⁹⁷⁸ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M10/62, archivně nezpracováno.

⁹⁷⁹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M8/62, archivně nezpracováno.

skutku spatřovat provinění, nýbrž přestupek v silniční dopravě, jež není oprávněn rozhodovat, a proto celou věc postoupil oddělení dopravního inspektorátu VB Mělník.⁹⁸⁰

Aniž bychom chtěli soudce lidového soudu jakkoliv podceňovat, tak úroveň a způsob právní argumentace jak v tomto, tak v ostatních případech svědčí o ingerenci právně vzdělané osoby do formulace rozhodnutí. Stěží si lze představit, že by naprostí právní laikové po krátkém úvodním školení byli schopni formulovat otázky zavinění ve formě kvalifikované nedbalosti. Rovněž formální struktura rozhodnutí až nápadně připomínala rozhodnutí okresního soudu v trestních věcech a opírala se o důslednou citaci vícero právních norem, nejen zákona o MLS. Úroveň argumentace skutkových a právních otázek v odůvodnění rozhodnutí nás vede k závěru o vysokém vlivu patrona soudu na jeho rozhodovací činnosti, což ostatně potvrdila i v předchozí kapitole citovaná „Zpráva o práci místních lidových soudů za rok 1962 v okrese Mělník“. Z 34 v roce 1962 meritorně rozhodnutých kauz se právně problematickými jeví jen 3 z nich. První se týkala 39letého dělníka stavby Kaučuku viněného z toho, že si jako host jedné pražské kavárny zastrčil do náprsní kapsy jídelní příbor zabalený do papírového ubrousku, čímž vzbudil podezření, že se ho chystá odcizit.⁹⁸¹ Lidový soud mu za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví uložil napomenutí. Odůvodnění rozhodnutí však postrádalo logiku, když konstatovalo: „*Svým jednáním zapříčinil A. M. podezření z pokusu o odcizení jídelního příboru. Vzhledem k tomu, že pokus o odcizení jídelního příboru nelze prokázati, uložil soud výchovné opatření napomenutí (...)*“.⁹⁸² Čistě z právního hlediska nemožnost podezření dokázat musí zákonitě vést ke zproštění obvinění. Ale i v případě prokázání pokusu příbor odcizit by nemohl být obviněný odsouzen, neboť zákon o MLS zcela absentoval ustanovení o pokusu provinění. Taková forma jednání mohla být kvalifikována jako provinění jen v případě naplnění znaků jeho plného dokonání. Mnohem zásadnější porušení zákona představoval na konci roku projednávaný případ 34letého zámečníka, který měl v Praze při hádce o taxík napadnout 26letého úředníka a způsobit mu lehčí zranění. Orgán VB takové jednání kvalifikoval jako provinění proti socialistickému soužití a podle místa bydliště provinilce ho k projednání předal právě kralupskému lidovému soudu. Ten si k jednání předvolal jak

⁹⁸⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M9/62, archivně nezpracováno.

⁹⁸¹ Obviněný si zastrčil jídelní lístek do náprsní kapsy takovým způsobem, že byl lehce viditelný a s tímto se nepokusil prostory kavárny odcizit, nýbrž se vydal do kuchyně, kde reklamoval více jak hodinu objednanou večeří. Tam přítomná manželka vedoucího ho ihned našla z úmyslu příbor odcizit, aniž by přihlíděla k jeho vysvětlení upoutat pozornost personálu.

⁹⁸² OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M43/62, archivně nezpracováno.

obviněného zámečníka, tak poškozeného úředníka, na jehož předvolání výslovně uvedl, že má ve věci poskytnout toliko svědectví. Během jejich ústní konfrontace dospěl senát k závěru o oboustranném napadení a vině jak obviněného, tak poškozeného, přičemž oba uznal vinnými ze spáchání provinění proti socialistickému soužití a udělil jim napomenutí. Takový postup senátu byl od počátku protizákonný pro důvody podrobně popsané v takřka identickém postupu senátu lidového soudu v Kostelci nad Labem v roce 1965.⁹⁸³ Absurditu rozhodnutí dovršilo jeho písemné vyhotovení, kde ve výroku figuroval zmíněný úředník jako provinilec, avšak v odůvodnění jako poškozený. Nestandardním se stalo i zaevidování celé kauzy, když původnímu podnětu od VB byla přiřazena spisová značka M 47/62 a jako provinilec označen zmíněný zámečník. Až v den jednání, resp. po vynesení shora uvedeného rozhodnutí bylo pod spisovou značkou M 50/62 s poznámkou: „z *vlastního podnětu MLS*.“ zaevidováno provinění zmíněného úředníka.⁹⁸⁴ Na rozdíl od kosteleckého případu se tak kralupský soud pokusil dodatečným zápisem do rejstříku svůj postup alespoň formálně legalizovat.

V drtivé většině stanuli v roce 1962 před senáty lidového soudu muži, a to v poměru 47 ku 4 ženám. Zatímco 2 z nich byly odsouzeny pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví a jedna pro provinění proti pracovní kázni, ta poslední iniciovala jediný v tom roce projednávaný majetkový spor. Přímo se žádostí o náhradu škody se na lidový soud obrátila 47letá důchodkyně. Ta na otci nezletilého 14letého chlapce požadovala částku 170 Kčs, za to že se jeho syn měl spolu s kamarády pokusit vloupat do její chaty a při tom rozbili okna a poškodili vnitřní vybavení. Rodiče chlapců včetně toho žalovaného na své náklady zajistili zasklení oken a úklid chaty. Otec jednoho z chlapců nadto poškozené zaplatil náhradu škody ve výši 170 Kčs, což však žalovaný odmítl. Poškozená požadovala náhradu za v interiéru chaty rozbité věci. Dle vyjádření událost vyšetřujícího příslušníka VB se jednalo o lehké poškození, nepřesahující částku 100 Kčs. Poškozená v podání nikterak poničené věci nespecifikovala, pročež ji soud vyzval, aby tak učinila. Ta následně zaslala seznam v interiéru chaty se vyskytujícími věci s tím, že podrobnosti o škodách uvede až při ústním jednání. Protokol o ústním jednání v dané věci je jasným důkazem přímého zásahu do rozhodovací autonomie senátu ze strany patrona soudu. Nutno podotknout, že senát lidového soudu jevil od počátku snahu přimět obě strany ke smíru, ty však zaujaly zdánlivě nesmiřitelný postoj. Dle dochovaného protokolu mělo projednávání věci dosti

⁹⁸³ Srov. případ vedený u MLS v Kostelci nad Labem pod sp. zn. M1/65.

⁹⁸⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M50/62, archivně nezpracováno.

netradiční průběh, když dotazy oběma aktérům pokládal předseda soudu, jenž ale nebyl členem senátu. Když už to vypadalo, že jednání směřuje k patu, vložil se do něj patron soudu, který začal oběma stranám sporu klást dotazy na výši způsobených škod a poskytnutých reparací. Zhruba od poloviny jednání ho tak v rozporu se zákonem řídil patron a nečlen soudu. Nutno podotknout, že zkušený soudce okresního soudu s bydlištěm v Kralupech dokázal obě strany přivést ke kompromisu a ty tak mohly smír následujícího znění uzavřít: „*Na úplné vyrovnání škody, vzniklé na chatě manželů H. zaplatí K. K. manželům L. aj. H. částku 150 Kčs. L. H. jménem svým i v plné moci svého manžela prohlašuje, že tím jsou vůči K. K. zcela vyrovnány všechny nároky manželů H. za poškození chaty způsobené K. K. mladším.*“⁹⁸⁵ Do konce roku 1962 zasedal lidový soud ještě desetkrát, přičemž poslední zasedání se konalo 12. prosince. I nadále soud sledoval trend zapojení co nejvíce soudců do rozhodovacího procesu, pročež docházelo k pravidelným obměnám senátů. Z 51 soudu postoupených kauz jich meritorně vyřídil jen 34. Ve většině ze 17 věcně neprojednaných případů byla důvodem místní nepřislušnost soudu způsobená migrací provinilců, kteří v době doručení návrhů v Kralupech již nebydleli. Převážně šlo o dělníky pracující na stavbě Kaučuku. Dalším důvodem se stala věcná nepřislušnost. Ve 3 případech lidový soud skutky překvalifikoval na přestupky a postoupil k projednání Komisi, 2 případy uzavřel s tím, že k nápravě provinilého občana postačí výchovné působení ZV ROH. Důvody delegace skutků na Komisi představovala buď menší společenská závažnost daného jednání, tak jako v případě mladistvého, který měl slovně napadnout jiného občana anebo nenaplnění skutkové podstaty provinění v kauze 35letého dělníka. Ten se v době pracovní neschopnosti i přes opakované výzvy nedostavil k lékařské prohlídce a neřídil se radami lékaře. MO VB v Kralupech toto počínání kvalifikovalo jako provinění proti pracovní kázní podle § 21 písm. b) zákona o MLS. Vzhledem k zákonné formulaci citovaného provinění nemohlo být takové jednání pod danou ani jinou skutkovou podstatu provinění subsumováno, na rozdíl od zcela příléhavého přestupku proti léčebné péči.⁹⁸⁶ Ve věcech postupovaných ZV ROH se jednalo o krádež prken v hodnotě 51 Kčs na stavbě Kaučuku a poškození pneumatik nákladního vozu se škodou 14 Kčs. Mnohem zajímavější, než případy samotné je proces, jakým k jejich postoupení došlo. Všechna příslušná rozhodnutí činil sám předseda soudu, nejprve formou usnesení a později toliko přípisem. Podle zákona o MLS rozhodnutí o postoupení věci mohl, dokud nebyla

⁹⁸⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M48/62, archivně nezpracováno.

⁹⁸⁶ Srov. § 21 písm. b) zákona o MLS a § 12 odst. 1, písm. a) Zákona č. 60/1961 Sb.

přidělena k rozhodnutí příslušnému senátu, činit sám předseda soudu.⁹⁸⁷ To vede k závěru o jeho velké agilitě, když každý případ předem posuzoval a tím práci jednotlivým senátům ulehčoval.

Zavedení nové delikt ní kategorie, provinění, do právního řádu zpočátku působilo problémy orgánům VB, které řadu jednání v souladu s předchozí praxí automaticky posuzovaly jako trestné činy a jako takové předávaly okresní prokuratuře. Ta však v těchto skutcích spatřovala provinění, a proto je usnesením postupovala k projednání lidovému soudu. Naopak 3 skutky původně orgány VB kvalifikované jako provinění proti majetku v socialistickém, resp. osobním vlastnictví se lidový soud rozhodl z důvodu jejich překvalifikování na trestné činy postoupit okresní prokuratuře.⁹⁸⁸ Důvodem takového postupu se stala trestní minulost obviněných, kteří se v minulosti opakovaně dopouštěli majetkových trestných činů.⁹⁸⁹ I kdyby se okresní prokuratura s takovým názorem ohledně právní kvalifikace skutku ztotožnila, mohl být v konečném důsledku stejně lidovým soudem projednán. Stačilo jen, aby ho prokuratura, nebo okresní soud kvalifikovali jako méně závažný trestný čin a jako takový ho k projednání MLS postoupili. To se stalo v případě několikrát pro majetkové trestné činy soudně trestaného 53letého důchodce, jenž z majetku soukromé osoby odcizil slepici v hodnotě 70 Kčs. Nebýt jeho trestní minulosti, jednalo by se o provinění proti majetku v osobním vlastnictví, avšak za zmíněných okolností byl případ kvalifikován jako trestný čin krádeže patřící do gesce okresního soudu. Jeho senát ho však s ohledem na hodnotu odcizené věci posoudil jako trestný čin menší společenské nebezpečnosti, u něhož lze předpokládat účinnou nápravu pachatele formou výchovného vyřízení věci lidovým soudem. V rámci předběžného projednání obžaloby ho proto postoupil lidovému soudu v Kralupech, který uznal dotyčného důchodce vinným trestným činem krádeže a uložil mu pokutu ve výši 200 Kčs.⁹⁹⁰ Na stavbě Kaučuku pracovali i zahraniční dělníci. Jeden z nich 38letý Španěl byl viněn ze spáchání provinění proti socialistickému soužití v podobě napadení bulharského státního příslušníka v Praze. Senát měl k dispozici protokolární výpovědi napadeného a svědků, v kterýchžto shledal jasné rozpory a vyšetřování ze strany orgánů VB označil za nedostatečné. Obviněný se hájil tím, že

⁹⁸⁷ Srov. § 25 per analogiam zákona o MLS.

⁹⁸⁸ V případě útoku proti majetku v socialistickém vlastnictví se jednalo o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, pokud útok mířil proti osobnímu vlastnictví pak o trestný čin krádeže. Srov. §§ 132 odst. 1 a 247 odst. 1 Zákona č. 140/1961 Sb. ve znění účinném do 26. 12. 1962.

⁹⁸⁹ §§ 16 odst. 1 a 18 odst. 1 zákona o MLS nedovolovaly jako provinění proti majetku v socialistickém, resp. osobním vlastnictví stíhat jednání, pokud by se pachatel činů proti majetku dopustil opětovně.

⁹⁹⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M31/62, archivně nezpracováno.

zakopl na schodech a při pádu se pokusil onoho Bulhara zachytit. Ten si ale jeho počínání vyložil jako útok a byl to naopak on, kdo fyzický konflikt vyvolal. Senát se s ohledem na menší společenskou nebezpečnost jednání rozhodl případ k došetření orgánům VB nevracet, a s konstatováním nemožnosti vinu dokázat, dotyčného obvinění zprostil.⁹⁹¹

Vedle klasických případů majetkových deliktů, motivovaných osobním prospěchem jejich pachatelů, se lidový soud zabýval i atypickým jednáním 57letého vedoucího skladu n. p. Technomat. Ten měl prepisováním dokladů při vyúčtování peněžitých záloh na drobná vydání získávat menší peněžité částky, které však nevyužíval pro svoji potřebu, ale k nezdaněnému odměňování řidičů, kteří pro podnik vykonávali různé práce.⁹⁹² Motivací vedoucího skladu, opakovaně podnikem vyhlášeného za nejlepšího pracovníka, bylo dodržet plán výkonu skladu v expedici sortimentu, a to i v době, kdy prodělával generální opravu. Ten navíc ještě před tím, než přišel na způsob neoprávněné dispozice s peněžitou zálohou na drobná vydání, odměny řidičům vyplácel ze svých vlastních finančních prostředků. I proto okresní prokuratura v daném jednání spatřovala méně závažný trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Při projednání kauzy vystoupili zástupci podniku, kteří prezentovali legální možnosti, jak si mohl obviněný počínat, ten však jimi nabízené varianty zpochybňoval. Na jeho podporu vystoupili i zaměstnanci podniku a předseda ZV ROH. Senát obviněnému, s argumentem nemožnosti výchovné poslání splnit jinak, uložil nápravné opatření srážkou ve výši 10 % ze mzdy na dobu 3 měsíců.⁹⁹³ Oproti tomu značnou dávku invence prokázal 52letý řidič auta požární ochrany železnic. Ten ze zásob požárního útvaru odcizil 10 litrů benzínu v hodnotě 50 Kčs. To by nebylo až takovým prohřeškem, kdyby zároveň z odstavených cisternových vagonů neodčerpával zbytky usazeného znečištěného benzínu, které pak měnil za ten neznečištěný, odcizený ze skladu požárního útvaru. Zatímco tedy do svého soukromého vozidla naléval bezproblémový odcizený benzín, u požárních vozidel vyvolal nebezpečí jejich poškození v důsledku natankování nekvalitního paliva. Osudným se mu stalo svévolné vzdálení z místa požární zbrojnice v době vyhlášení poplachu. V momentě, kdy ho kolegové začali hledat, našli ho i s kanystry s odcizeným benzínem v ruce. V jeho neprospěch vyzněl i kádrový posudek, který ho charakterizoval jako ziskuchtivce lstivé

⁹⁹¹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M39/62, archivně nezpracováno.

⁹⁹² Celkem 955,44 Kčs takto získaných měl dotyčný od roku 1959 vyplatit řidičům, aby i přesto, že již nemuseli materiál ze skladu odvést, tak za malou odměnu učinili.

⁹⁹³ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M7/62, archivně nezpracováno.

povahy, přičemž: „jeho politický profil je patrný z toho, že od roku 1947 byl organizován v KSČ a již roku 1950 byl ze strany vyloučen pro neplacení příspěvků.“ Průběh samotného jednání se nesl doslova v inkvizičním duchu. Po přednesení podstaty provinění a krátkém vyjádření provinilce ve smyslu přiznání, se na něj snesla kritika jak od členů senátu, tak od jeho již bývalých spolupracovníků, kteří ho začali osočovat i z dalších protispolečenských aktivit. Na rozdíl od předchozích jednání, nesoucích se ve snaze alespoň zčásti provinilcům promluvit do duše, byl přístup senátu výlučně kritický. Jeho členové ho neustále obviňovali z narušení důvěry občanů, a když se ho přeci jen jeden z bývalých spoluzaměstnanců tvrzením o jeho velkém pracovním elánu projevujícím se i prací přesčas zastal, reagovala na to jedna ze soudkyň tvrzením, že tím jen zastíral své stinné stránky. Z vystupování soudců tak rozhodně nebyla cítit nestrannost, což se projevilo i ve výši nejvýše možné uložené sankce, a to nápravného opatření 15 % srážky z platu na dobu 3 měsíců. Provinilec na místě rozhodnutí přijal. Protokol o jednání byl doplněn o nezvyklou pasáž s názvem: „Ke způsobu vedení řízení MLS“, kteréž to členové senátu shrnuli následovně: „Po řízení občané diskutovali, velmi příznivě hodnotili jednání soudu, zvláště výchovné připomínky jak senátu i občanů, které je třeba u občanů ještě více využít a oživit.“ Do pravého horního rohu protokolu byla pak zřejmě ex post, soudě podle jiné barvy pera a umístění, doplněna poznámka o účasti 70 občanů na jednání.⁹⁹⁴ Vzhledem k tomu, že se jednalo o premiéru prvně v roli předsedy senátu vystupujícího soudce, je třeba zmíněnou poznámku chápat spíše jako snahu o sebechválu než jakkoliv do budoucna využitelný poznatek. Lidový soud v tomto roce projednával i ne tak frekventované provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže. Toho se dopustil 25letý zaměstnanec Kaučuku, který od prosince 1961 neplatil řádně výživné na své 2 nezletilé děti z rozvedeného manželství, když finanční prostředky na ně určené tzv. propíjel. Senát měl k dispozici obsáhlý spisový materiál a po výsleších provinilého, jeho bývalé manželky a několika svědků dospěl k závěru, že vše zapříčinilo nadměrné požívání alkoholických nápojů provinilým, coby reakce na rozvod manželství. To bylo v době projednávání případu již rozvedeno, pracovní morálka provinilého dobrá, placení dlužného výživného zajištěno prostřednictvím exekuce na plat, a proto dle závěru senátu odpadly okolnosti, za kterých se provinění dopustil a k jeho účinné nápravě postačí veřejná důtka, jež měla být zveřejněna prostřednictvím dílenského výboru ROH.⁹⁹⁵ Zmíněné rozhodnutí ve věci

⁹⁹⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M27/62, archivně nezpracováno.

⁹⁹⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M25/62, archivně nezpracováno.

padlo v červenci, avšak ještě před tím v červnu téhož roku se tentýž provinilec dopustil provinění proti socialistickému soužití, když v podnapilém stavu úderem do obličeje napadl průvodčího vlaku. Pokud by se jednalo o trestní řízení, tak by v takových situacích byl ukládán souhrnný trest. Zákon o MLS však tento institut neznal, a tak věc posuzoval jako recidivu.⁹⁹⁶ Ve prospěch provinilého hovořil pozitivní pracovní posudek, a proto s přihlédnutím k předchozímu odsouzení dospěl soud k závěru, že za nové provinění je sice třeba ukládat důraznější výchovné opatření, pokutu, avšak v nikterak vysoké výši 50 Kčs.⁹⁹⁷

Z dochovaných protokolů o jednání je možno učinit závěr, že skoro všichni před lidový soud postavení provinilci plně se soudem spolupracovali a vůči senátům se chovali uctivě. To však nebyl případ 19letého lučebníka n. p. Barvy a laky v Kralupech nad Vltavou. Ten měl soustavně vynechávat pracovní směny, a kromě toho arogantním chováním vůči svým nadřízeným narušovat pracovní morálku na pracovišti. Předseda soudu i v tomto případě osobně navštívil provinilcovo pracoviště a zřejmě při jednání se zástupci ROH se zrodila myšlenka zasedání soudu uskutečnit v tamní závodní škole práce za účasti jejich učňů.⁹⁹⁸ Kromě učňů se měli jednání soudu účastnit i spoluzaměstnanci provinilce, pro něž mělo jeho jednání představovat odstrašující příklad. Nakonec se jich na projednání věci sešlo 65 a mohli sledovat marnou snahu členů senátu přivést jejich kolegu k nápravě. Sám předseda soudu ho několikrát upozorňoval na snahu soudu mu pomoci a vyzýval ho k příslibu nápravy, což provinilec se slovy: „*to nemá cenu*“ a argumentací brzkého nástupu základní vojenské služby odmítl. Po dvacetiminutové poradě mu soud uložil nejprísnejší možné nápravné opatření, a to 15 % srážku z platu na dobu 1 měsíce, když vzal do úvahy jeho brzký nástup vojenské služby. Po skončení jednání, kdy provinilec rozsudek přijal, předseda soudu nabádal přítomnou mládež, aby si z jednání vzala ponaučení.⁹⁹⁹ Stejným proviněním se soudci zabývali i na popud Okresního soudu v Kladně. Ten jim dne 20. 2. 1962 postoupil kauzu v Kralupech bydlícího 58letého dělníka, který u svého zaměstnavatele Spojených oceláren Kladno od června 1960 do 14. 2. 1961 bezdůvodně vynechával pracovní směny. Jeho jednání prokuratura původně kvalifikovala jako trestný čin poškozování provozu podle trestního zákona z roku 1950. Po nabytí

⁹⁹⁶ Srov. § 35 odst. 2 Zákona č. 140/1961 Sb. ve znění účinném do 26. 12. 1962.

⁹⁹⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M30/62, archivně nezpracováno.

⁹⁹⁸ Závodní školy práce byly instituce poskytující plnohodnotný stupeň odborného vzdělání v procesu hospodářské restrukturalizace a jako takové byly v kompetenci jednotlivých oborových ministerstev.

⁹⁹⁹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M29/62, archivně nezpracováno.

účinnosti nového trestního zákona v lednu 1962 dospěl kladenský okresní soud k závěru o nemožnosti vést dále trestní řízení, nýbrž celý případ postoupit jako provinění Komisi.¹⁰⁰⁰ Zde se opět ukázala neexistence oficiálního seznamu dosud působících lidových soudů. Pokud ať už okresní soud, prokuratura nebo orgán VB neměli vlastní povědomost o jeho existenci, automaticky případy provinění postupovali příslušné komisi NV. Ta pak musela případ dále delegovat na lidový soud. Zákon o MLS však nedovoloval projednat případ provinění, pokud by od jeho spáchání uplynula lhůta jednoho roku. Tato promlčecí doba počínala běžet od spáchání činu a nepřerušovala se ani nestavila žádným úkonem lidového soudu ani orgánů činných v trestním řízení.¹⁰⁰¹ Pokud obviněný provinění páchal naposledy 14. 2. 1961, tak v okamžiku jeho postoupení bylo již promlčeno a lidovému soudu nezbylo nic jiného než řízení zastavit.¹⁰⁰²

V roce 1963 řešil kralupský lidový soud rekordní počet celkem 64 případů. Na únorovém prvním zasedání soudu se soudci zabývali 3 z nich. Překvapením je u nich absence protokolů o jednání. Ty se znovu objevují až v kauzách projednávaných o měsíc později, v nichž figuruje jméno nové zapisovatelky, avšak již v dubnu jsou průběhy jednání zachycovány opět tím původním. Z toho se dá usuzovat na jeho neočekávanou absenci a zároveň neschopnost lidového soudu k nalezení adekvátní náhrady. Úplně prvně projednávaný případ se však soudcům příliš po právní stránce nepovedl. Senát Okresního soudu v Mělníku, jemuž předsedal sám patron kralupského lidového soudu, jim delegoval provinění proti socialistickému soužití, jehož se měl dopustit mladistvý 17letý zemědělský dělník. Ten byl původně obviněn ze spáchání trestných činů rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a omezování svobody, konkrétně za to, že již v červenci 1961 odcizil ze skladu n. p. Mototechna náhradní díly v hodnotě 400 Kčs, v srpnu, následujícího roku nejprve napadnul podnapilého muže, kterému bránil v pohybu, a přitom mu odcizil kapesní nůž, a nakonec se vloupal do školy, kde způsobil škodu na majetku ve výši 200 Kčs. Odůvodnění usnesení okresního soudu o postoupení věci bylo v podstatě návodem senátu lidového soudu, jak ve věci postupovat. V případě krádeže v Mototechně dospěl okresní soud, s ohledem na výši škody a dosavadní bezúhonnost mladistvého, k názoru, že se jedná toliko o provinění

¹⁰⁰⁰ Argumentem bylo, že na rozdíl od trestního Zákona č. 86/1950 Sb., který v § 135 odst. 1 obsahoval skutkovou podstatu trestného činu poškozování provozu, nově přijatý trestní zákon tuto absentoval. To však nebyla pravda, neboť Zákon č. 140/1961 Sb. v §§ 129 a 130 obsahoval v podstatě stejnou, ale jinak nazvanou skutkovou podstatu trestného činu porušování povinností v provozu socialistické organizace.

¹⁰⁰¹ Srov. § 32 odst. 2 zákona o MLS a absenci jakéhokoliv ustanovení o přerušení či stavění lhůt.

¹⁰⁰² OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M13/62, archivně nezpracováno.

proti majetku v socialistickém vlastnictví, avšak: „*od tohoto provinění uplynula doba delší než jednoho roku, tudíž nezbude, než aby místní lidový soud pro toto provinění zastavil ve smyslu § 32/ zák. č. 38/61 Sb.*“ I v případě napadení se podle názoru senátu okresního soudu nejednalo o trestný čin omezování svobody, nýbrž o provinění proti socialistickému soužití, jehož projednání lidovému soudu nic nebránilo.¹⁰⁰³ Naopak u vloupání do školy soudce lidového soudu výslovně upozornil na zastavení trestního stíhání ve věci rozhodnutím okresního prokurátora a s tím spojené nemožnosti ho nadále pro daný skutek stíhat.¹⁰⁰⁴ Ti však dobře míněnou snahu patrona soudu zcela ignorovali, když nezletilého uznali vinným jak proviněním proti socialistickému soužití (napadení opilého muže), tak proviněním proti majetku v socialistickém vlastnictví (vloupání do školy) a uložili mu pokutu ve výši 200 Kčs. Naopak o zastavení řízení z důvodu promlčení v případě krádeže v Mototechně vůbec nerozhodli.¹⁰⁰⁵ Tím z hlediska pozitivního práva vznikl naprostý nonsens. Z dochovaných spisů je možno i nadále dokladovat vysokou míru zapojení patrona soudu a soudce okresního soudu v jedné osobě do jeho záležitostí. Zvláště u jednání původně kvalifikovaných jako trestné činy, u nichž okresní prokurátor dospěl k názoru, že se jedná toliko o provinění, jejich delegaci na MLS předcházela domluva prokurátora a jeho patrona. Že se tak stalo bez vědomí předsedy lidového soudu, který se o věci dozvěděl až v okamžiku doručení oficiální informace, svědčí texty prokurátorových přípisů: „*Postoupení věci bylo předběžně projednáno se soudruhem Dr. C., který vám při přípravě jednání bude nápomocen*“,¹⁰⁰⁶ či: „*Postoupení věci bylo předběžně projednáno s Vaším patronem soudruhem Dr. C.*“¹⁰⁰⁷ Okresní prokurátor neměl žádnou zákonnou povinnost delegaci projednání provinění lidovým soudem jakkoliv s jeho patronem konzultovat a přesto tak činil. Jednalo se tak s největší pravděpodobností o zaběhnutou praxi a způsob určité

¹⁰⁰³ Okresní soud argumentoval nemožností přesného zjištění skutkového děje, když poškozený v mezičase zemřel a soud tak měl k dispozici pouze jeho původní výpověď výrazně ovlivněnou skutečností, že v době činu byl silně podnapilý, čímž se tato výpověď jeví „podstatně zkreslena a zeslabena.“ I tak bylo jednání obviněného vůči poškozenému „nemístné a neslušné“ a proto ho překvalifikoval na provinění proti socialistickému soužití.

¹⁰⁰⁴ Usnesením okresního prokurátora v Mělníku ze dne 13. 11. 1962 sp. zn. Pv 292/62 bylo rozhodnuto o zastavení trestního řízení proti obviněnému mladistvému pro trestné činy krádeže a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví. Krádež měla spočívat v tom, že při napadnutí podnapilého muže mu měl zároveň odcizit částku 19 Kčs a kapesní nůž, poškozování majetku se pak týkalo vloupání do školy. Podle názoru prokurátora bylo provedeným vyšetřováním zjištěno, že se obviněný uvedených skutků dopustil, avšak pokud jde o trestný čin krádeže, nebyly naplněny znaky tohoto trestného činu, když došlo k odcizení toliko částky 19 Kčs a kapesního nože. Rovněž v případě poškozování majetku v socialistickém vlastnictví nebylo možno podle názoru prokurátora spatřovat, vzhledem k výši škody 200 Kčs, naplnění znaků trestného činu.

¹⁰⁰⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M13/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁰⁶ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M9/63, archivně nezpracováno.

¹⁰⁰⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M6/63, M8/63, archivně nezpracováno.

selekce pro lidový soud vhodných případů. Podobná kooperace probíhala i mezi patronem a vyšetřujícím orgánem VB, který se ho dotazoval na právní kvalifikaci skutku, popř. konkrétní místní příslušnost lidového soudu.¹⁰⁰⁸ V neposlední řadě právní kvalifikaci skutku a otázku příslušnosti lidového soudu k jeho vyřízení s patronem soudu konzultoval i jeho předseda.¹⁰⁰⁹ Patron si za účelem: „*prostudování pro nové opakované řízení před MLS*“ osobně přebíral i případy odvolání.¹⁰¹⁰

Že ani pomoc zkušeného okresního soudce nemusela automaticky znamenat bezvadnost rozhodnutí, ukazuje lidovým soudem řešený sousedský spor 2 zaměstnanců ČSD. Nejprve ten starší, 67letý průvodčí, měl hrubými výroky a provokativním odplivnutím si urážet ženu toho mladšího. To si její manžel nenechal líbit a následující den ho měl za to napadnout a udeřit gumovou hadicí přes levou ruku tak silně, až mu nalomil poslední článek malíčku. Lidový soud případ projednal na začátku dubna a oba zúčastněné uznal vinnými proviněním proti socialistickému soužití a uložil jim pokutu. Zatímco ten starší rozhodnutí přijal a udělenou pokutu 150 Kčs uhradil, mladší si proti uložení pokuty ve výši 300 Kčs podal odvolání, jež písemně blíže nezduvodnil. To udělal až u odvolacího řízení před Okresním soudem v Mělníku, kde jednoznačně popřel, že by měl u sebe nějakou gumovou hadici, kterou by jako zbraň použil. Odvolací soud po rekapitulaci provedených důkazů dospěl k závěru o nemožnosti spolehlivě jeho vinu dokázat, a proto rozsudek lidového soudu zrušil a věc mu s instrukcemi jaké důkazy je nutno provést, vrátil k novému projednání. Senát okresního soudu vedl sám jeho předseda a nutno podotknout, že i on zastával chybný názor o možnosti odvolacího soudu měnit rozhodnutí toho lidového.¹⁰¹¹ Z poznámky ve spise je patrné, že po zrušení rozhodnutí si celý spis zapůjčil za účelem: „*prostudování pro nové opakované řízení před MLS*“ patron soudu. Z toho je evidentní jeho snaha coby profesionálního právníka senátu lidového soudu pomoci a soudce k bezvadnému rozhodnutí nasměrovat. Senát lidového případ znovu v září téhož roku projednal a dle

¹⁰⁰⁸ Ve vyšetřovacích spisech VB je možno najít poznámky typu: „*Dle porady s Dr. C. jedná se o provinění § 19*“, či „*Dle s. C předat MLS – ČSD*“.

¹⁰⁰⁹ Např. v přípise, kterým MLS v Kralupech postupoval případ zaměstnance ČSD k projednání MLS při ČSD, výslovně konstatoval: „*Vzhledem k tomu, že se jedná /podle konzultace se s. Dr. C. (patron soudu – pozn. autora)/ o provinění podle § 16/1 zák. č. 38/61 Sb. a provinilý je strojívedcem tamního loko-depa, postupujeme Vám příslušný spis k dalšímu opatření (...)*“ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M52/63, archivně nezpracováno.

¹⁰¹⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M16/63, archivně nezpracováno.

¹⁰¹¹ V odůvodnění rozhodnutí o zrušení rozsudku MLS v Kralupech je možno se dočíst: „*Jelikož nebyl zde dán dostatečný podklad pro rozhodnutí soud rozhodl jak shora uvedeno, když doplňování řízení je pro jednání před okresním soudem jako soudem odvolacím neúměrné a případným rozhodnutím by nahrazoval odvolací soud místní lidový soud a zbavoval by provinilého zákonné možnosti podání odvolání*“.

instrukcí odvolacího soudu dokazování doplnil, načež rozhodl o vině a trestu obviněného úplně stejně jako v předchozím rozhodnutí. To se samozřejmě obviněnému nelíbilo, a tak si i proti tomuto rozhodnutí podal odvolání. Odvolací senát okresního soudu v čele s jeho předsedou opět rozhodnutí lidového soudu zrušil s odůvodněním nedostatečného prokázání útoku gumovou hadicí a způsobení zranění.¹⁰¹² Na rozdíl od předchozího rozhodnutí již správně konstatoval nemožnost odvolacího soudu rozhodnutí lidového soudu jakkoliv měnit.¹⁰¹³ Zároveň poskytl lidovému soudu návod, jak věc z jeho pohledu správně rozhodnout, a to za stávající důkazní situace vynechat z popisu skutku napadení gumovou hadicí a s tím spojeného zranění poškozeného a omezit se jen na prokázané hrubé nadávky, jež samy o sobě k naplnění skutkové podstaty provinění proti socialistickému soužití postačovaly. Další jednání lidového soudu se ve věci konalo 18. 12. 1963, avšak v kompletně novém složení senátu, vedeném samotným předsedou soudu. Možná i z obavy před reálným promlčením celého případu byl předvolán toliko obviněný, přičemž soudci na jakékoliv doplnění dokazování rezignovali a jak uvedl předseda senátu, soustředili se: „*pouze na otázku provinění z hádky.*“¹⁰¹⁴ Argumentem mu bylo rozhodnutí okresního soudu, které obviněnému přečetl, jedna z přísedících ho nadto nabádala uzнат vyhocené vztahy s poškozeným. Po krátké poradě vynesl senát rozsudek, kterým dotyčného uznal vinným z toho, že: „*hrubě nadával občanu J. N., proto, že týž předchozího dne se měl urážlivě chovat vůči jeho manželce*“, čímž naplnil skutkovou podstatu provinění proti socialistickému soužití, za což mu uložil pokutu ve výši 200 Kčs. Takové rozhodnutí, pod podmínkou možnosti pokutu splatit ve splátkách, obviněný přijal a tím celé martyrium pro lidový soud skončilo.¹⁰¹⁵

Nejčastěji projednávaným druhem provinění se stalo to proti socialistickému soužití. Kromě klasických hospodských rvaček, slovních a fyzických útoků mezi znesvářenými občany, se jednalo i o případy rodinných neshod. Lidový soud se snažil takové kauzy řešit převážně mírnými prostředky, jako bylo napomenutí a jen

¹⁰¹² „Z celého jednání nebyla tato okolnost prokázána, když MLS přihlížel pouze k výpovědi poškozeného a k dalším důkazům, které jest možno hodnotit jenom jako podpůrné a to k výpovědi svědka S. a lékařským potvrzením o zranění N. Z těchto důkazů však nelze bezpečně dovést a prokázat, že V. byl osobou, která způsobila zranění N.“

¹⁰¹³ „Jelikož zákon o MLS č. 38/61 nedovoluje, aby odvolací soud sám meritorně ve věci rozhodl, a bylo zjištěno, že rozhodnutí jest ze shora uvedených důvodů nesprávné, zrušil okresní soud rozsudek MLS a vrátil věc k novému projednání.“

¹⁰¹⁴ Avšak v odůvodnění rozhodnutí uvedl informaci o tom, že „Nové důkazy o vině A. V. ani při novém projednání věci zjištěny nebyly.“ Nutno podotknout, že ani zjištěny být nemohly, když soud žádné nové důkazy neprováděl.

¹⁰¹⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M16/63, archivně nezpracováno.

v případech hospodských rváčů pokutami do 200 Kčs. Shodou okolností jediný v tom roce projednávaný případ, kdy došlo ke zproštění obvinění, se týkal právě provinění proti socialistickému soužití. Podle oznámení 38leté ženy, učiněného na OO VB ve Vsetíně, ji měl obviněný 29letý směnový inženýr v době jeho dovolené 24. 8. 1962 napadnout borovou větví na cestě lesem a 10 až 15 ranami ji na těle způsobit různá krvavá zranění. Napadená měla volat o pomoc svého syna, který nedaleko pásl krávy a ten měl obviněného zahnat. Okresní prokuratura ve Vsetíně věc původně coby provinění proti socialistickému soužití postoupila MLS v Praze 16, v jehož obvodu dříve obviněný bydlel, avšak ten se mezitím přestěhoval do Kralup, takže oznámení bylo v červenci 1963 předáno tamnímu lidovému soudu. Ten musel postupovat s maximálním urychlením, neboť hrozilo promlčení celé věci, a tak již 9 dní po přijetí oznámení uskutečnil ve věci jednání. Na něm obviněný inženýr kategoricky napadení poškozené popřel a její obvinění označil za vykonstruované s cílem ho v práci dehonestovat. Soudci na to reagovali odročením jednání za účelem došetření a výslechů dalších svědků.¹⁰¹⁶ Další jednání soudu se uskutečnilo 21. 8. 1963, tedy pouhé 3 dny před promlčením provinění. Zřejmě z iniciativy obviněného se uskutečnilo přímo u jeho zaměstnavatele v areálu n. p. Kaučuk. To je s největší pravděpodobností třeba dát do souvislosti s jeho snahou očistit veřejně své jméno, když předchozího jednání se účastnily osoby z řad veřejnosti a celá kauza mohla být na pracovišti nepřesně interpretována. O určitém zájmu na hladkém ukončení případu svědčí i skutečnost, že odročené jednání projednával zcela obměněný senát pod vedením samotného předsedy soudu. Jediným předvolaným se stal obviněný, který před zástupci ZV ROH a ČSM uvedl další případy, na nichž prezentoval nevěrohodnost a špatné charakterové vlastnosti poškozené. Poté předseda senátu přečetl nově učiněné svědecké výpovědi, a po krátké poradě vyhlásil zprošťující rozhodnutí. V písemném vyhotovení rozhodnutí senát ještě za nevěrohodnou označil výpověď 17letého syna poškozené: „*ktěry jest jistě ovlivněn svou matkou a rozpory mezi oběma rodinami*“ a rovněž zpochybnil rozsah jejích zranění, které neodpovídaly útoku silnou borovou větví.¹⁰¹⁷

¹⁰¹⁶ Následné šetření odhalilo, že rodiny obviněného a poškozené žijí dlouho v permanentních rozporech, jež nepomohla odstranit ani intervence státních orgánů. Podle protokolů sepsaných nově VB ve Vsetíně s 2 svědky, tito měli dojem, když jim poškozená krátce po údajném napadení věc současně před svým manželem líčila, že někde na cestě upadla, neboť se o obviněném před nimi vůbec nezmiňovala. Zpráva o pověsti poškozené z místa bydliště vyznívala v její neprospěch, když ji označila za osobu s hysterickou povahou, která věci ráda zveličuje. Naproti tomu obviněný požíval dobré pověsti, coby dobrý, soudružský, bezúhonný a klidný pracovník.

¹⁰¹⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M32/63, archivně nezpracováno.

Co do počtu druhými nejvíce zastoupenými proviněními se staly ty proti majetku, ať už v socialistickém či osobním vlastnictví. Stavba chemického závodu přinášela nejrůznější pokušení v podobě nahromaděného stavebního a jiného materiálu či majetku osob na stavbě se podílejících.¹⁰¹⁸ Tak např. 18letý montér odcizil svým spoluzaměstnancům na stavbě Kaučuku na společné ubytovně částku 100 Kčs. Toto jednání, původně kvalifikované jako trestný čin krádeže, bylo na základě domluvy mezi okresním prokurátorem a patronem soudu, postoupeno jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví lidovému soudu. Projednání případu komplikoval sám provinilec, který se dvakrát k jednání nedostavil. Předseda senátu a lidového soudu v jedné osobě však trval na jeho osobní přítomnosti, pročež se rozhodl pro zcela nestandartní krok. Ze své pozice inicioval jeho obeslání k MNV v Kralupech nad Vltavou na jednání ve věci: „*přestupku pro neúčast při řízení před míst. lid. soudem*“ s upozorněním, že pokud se opět nedostaví bude předveden orgány SNB. To však bylo v rozporu se zákonem, který neumožňoval nedostavení se na jednání MLS považovat za přestupek či si účast vynutit uložením pořádkové pokuty nebo dokonce předvedením.¹⁰¹⁹ Nicméně sic nezákonný způsob se v konečném důsledku ukázal efektivním a provinilec se na třetí pokus k jednání soudu přeci jen dostavil. Jeho zasedání se konalo netradičně v pondělí v 9:30 hodin dopoledne a bylo ten den jediné. Důvodem pro extra zasedání se stala skutečnost, že provinilec měl do 14 dnů z Kralup odejet, a proto se senát rozhodl k co nejrychlejšímu projednání jeho kauzy. Samotné ústní jednání nebylo nikterak komplikované. Provinilec se plně k jednání doznal, způsobenou škodu uhradil, za předchozí nedostavení se k soudu omluvil a na otázku předsedy senátu: „*Co nám slíbíte do budoucna?*“, odpověděl, že vedení řádného života. Proto mu soudci uložili nejmírnější opatření – napomenutí.¹⁰²⁰

Nejméně v agendě soudu zastoupeným proviněním se stalo to proti pracovní kázní. Kromě tradičních neomluvených pracovních absencí, řešil lidový soud i porušení důležitých povinností z pracovního poměru podle § 21 písm. c) zákona o MLS. Toho se měl dopustit 41letý vedoucí prodejny Jednoty prodejem zboží na úvěr, zakázaného vnitropodnikovou směrnicí, a dále likvidací některých druhů zkaženého zboží bez předepsaného komisionálního řízení. Obviněný se hájil potřebou prodávat na úvěr

¹⁰¹⁸ Na stavbě se kradlo snad všechno od polních vojenských telefonů, kolejnic, jízdních kol, čistého lihu, peněz, kašmírové šály až po potraviny.

¹⁰¹⁹ Navíc provinilcovo předvolání bylo učiněno na konci března 1963, tj. bezmála měsíc po publikaci Směrnice pléna nejvyššího soudu k výkladu zákona o MLS, která takovou praxi jasně zakazovala.

¹⁰²⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M6/63, archivně nezpracováno.

z důvodu nutnosti plnění maloobchodního plánu. Zápis o jednání ve věci obsahuje i údaj o počtu 14 občanů z řad veřejnosti a 3 členů občanského výboru na něm přítomných. Obviněný škodu ve výši 1.500 Kčs n. p. Jednota uhradil a na jeho obranu vystoupil i zástupce ZV ROH Kaučuku, kde v té době pracoval. Senát dosud bezúhonnému provinilci uložil pokutu ve výši 300 Kčs.¹⁰²¹ Provinění proti pracovní kázní bylo možno spáchat i v jednočinném souběhu s tím proti majetku v socialistickém vlastnictví. Stačilo, aby zaměstnanec, jenž bezdůvodně nedocházel do práce, využíval zlevněné dělnické jízdenky ČSD k soukromým cestám.¹⁰²² V roce 1963 se před lidovým soudem ocitly jen 2 ženy.¹⁰²³ První 34letá v domácnosti měla řešit školní neshody své dcery a syna 40leté, taktéž v domácnosti zaměstnané ženy tím, že ji po slovní rozepři udeřila do obličeje. Za provinění proti socialistickému soužití jí soud uložil pokutu 50 Kčs.¹⁰²⁴ Druhá 72letá důchodkyně byla viněna z trestného činu podplácení, když pracovníci MNV, v úmyslu působit na ni, aby znemožnila vyklizení bytu obývaného rodinou její dcery, zaslala látku na dámské šaty.¹⁰²⁵ Obviněná před senátem svého činu litovala a i proto, že: *„Jde o osobu 72 roků starou, která podléhá dosud dřívějším životním návykům a která v tomto případě jednala hlavně v zájmu své dcery, již chtěla prospět, ovšem nevhodným a protizákonným způsobem. Nedocenila změny v nastalé v politickém zřízení státu a přednosti socialistického zřízení, které kladou nejvyšší důraz na čistotu veřejného života“*, jí soudci uložili toliko napomenutí spolu s propadnutím zaslání látky.¹⁰²⁶

Kusé informace ze spisů odhalují pokles osob z řad veřejnosti přítomných na jednáních soudu. V průměru se jejich počet pohyboval od 5 do 8.¹⁰²⁷ Naplánování jednání na středu od 13 hodin nebylo šťastné vůči pracujícím, vyšší účast měla jen jednání s dopředu organizovaným obecnstvem. Nejvyšší zaznamenanou účast 40 spoluzaměstnanců a učňů OSP mělo projednávání provinění proti pracovní kázní 17letého zaměstnance v sále hotelu Slavie. Organizovaná účast cílila na generální

¹⁰²¹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M21/63, archivně nezpracováno.

¹⁰²² OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M20/63, archivně nezpracováno.

¹⁰²³ Ve skutečnosti byly soudu postoupeny případy tří žen, avšak v jednom z nich (dopravní nehoda), byl rovnou postoupen k rozhodnutí dopravnímu inspektorátu VB.

¹⁰²⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M24/63, archivně nezpracováno.

¹⁰²⁵ Z obsahu spisu je možné se dozvědět, že celý dům původně vlastnil zeť obviněné, který v něm provozoval obchod. Po únoru 1948 byl znárodněn a stal se majetkem n. p. Kovomat. Na základě rozhodnutí bytové komise mělo dojít k vyklizení i jím obývaného bytu.

¹⁰²⁶ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M28/63, archivně nezpracováno.

¹⁰²⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M23/63, M24/63, M28/63, archivně nezpracováno.

prevenci před takovým jednáním.¹⁰²⁸ Takřka třetinu případů vyřešil neveřejně předseda soudu. Zejména pak ty týkající se nepříslušnosti soudu, ať už místní či věcné, kde pro menší závažnost jednání shledal postačujícím výchovné působení odborového orgánu. Např. když 40letý popelář v podnapilosti nezaplátil v nádražní restauraci útratu 46 Kčs, předal tuto kauzu k projednání ZV ROH Komunálních služeb města Kralup s tím, aby mu hlavně vysvětlil nesprávnost takového jednání a získal závazný příslib uhrazení dlužné částky.¹⁰²⁹ U dvou 17letých učňů usvědčených z krádeže chemikálií v objektu ČSD v Kralupech považoval za nejvhodnější výchovné působení projednání případu před zástupci škol, jejich spolužáky a ČSM, což se v obou školách stalo.¹⁰³⁰ V jednom případě řízení zastavil pro neúčelnost, když proti obviněnému z provinění proti socialistickému soužití bylo současně vedeno trestní řízení za loupež.¹⁰³¹ V následujících letech (1964-1967) se počet ročně projednávaných případů ustálil na průměru kolem 40. Jednacím dnem zůstala středa. Účast osob z řad veřejnosti na jednáních se pohybovala v průměru mezi 5 až 10 občany, vyšší, v průměru kolem 14 osob, byla zejména u případů domácího násilí. To lze přičítat často kritizované přílišné senzacechtivosti osob z okolí provinilců. Na druhé straně je patrný pokles nahodile se k soudu dostavující veřejnosti. Na rozdíl od předchozího období se nedařila ani snaha předsedy soudu větší účast veřejnosti předem programově zajistit. O to se pokusil i při projednávání ne tak frekventovaného provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. b) zákona o MLS. Toho se dopustil 51letý výčepní jedné z kralupských restaurací podáním většího množství alkoholických nápojů osobám, o nichž věděl, že budou vykonávat své zaměstnání, při kterém by mohly ohrozit zdraví spoluobčanů.¹⁰³² Z důvodu generální prevence před takovým jednáním se předseda soudu obrátil na ředitelství RAJ a kralupské občanské výbory se žádostmi: „o zajištění širší účasti občanů“ a zaměstnanců. Výsledek takové snahy byl žalostný, když se k samotnému jednání, kde provinilému výčepnímu soudci uložili pokutu 300 Kčs, dostavilo jen 5 občanů.¹⁰³³ Zvláště u případů učňů se projevovala tendence k zajištění co největší účasti jejich vrstevníků u jednání. Tak tomu bylo i v kauze 16letého učně n. p. Barvy a laky v Kralupech, který smíšením jodu a čpavku vyrobil třaskavou a hořlavou kapalinu, jež

¹⁰²⁸ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M49/63, archivně nezpracováno.

¹⁰²⁹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M27/63, archivně nezpracováno.

¹⁰³⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M47/63, M48/63, archivně nezpracováno.

¹⁰³¹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M45/63, archivně nezpracováno.

¹⁰³² Konkrétně se jednalo o řidiče a závozníka nákladního auta Uhelných skladů, kteří mu před tím přivezli uhlí. Navíc řidič nákladního vozidla s tímto po požití alkoholických nápojů od hostince odejel a zavinil dopravní nehodu.

¹⁰³³ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M10/64, archivně nezpracováno.

při výbuchu zranila jiného chlapce. Okresní prokurátor původně jednání onoho učně kvalifikoval jako trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti, avšak vzhledem k jeho dosavadní bezúhonnosti, nízkému věku a především proto, že úraz nezanechal na zraněném chlapci žádné následky, rozhodl věc coby trestný čin menší společenské nebezpečnosti postoupit k přímému vyřízení lidovému soudu. V přípisu adresovaném soudu zdůraznil nutnost věc vyřídit urychleně před prázdninovým obdobím, aby se řízení mohli účastnit učitelé, vychovatelé a učňové. V této souvislosti doporučil soudu vejít do styku s vedením učňovského střediska a ve spolupráci s ním zajistit co nejširší účast uvedených osob. Úkolu se zhostil sám předseda soudu, který s vedením učiliště kromě zajištění veřejnosti domluvil i uskutečnění zasedání soudu přímo v jeho prostorách. Závěrem jednání, jehož se nakonec zúčastnilo 20 učňů a 4 učitelé, se stalo udělení veřejné důtky provinilemu vyslovené před přítomným kolektivem.¹⁰³⁴

U lidového soudu začala působit nová zapisovatelka, která průběh jednání nově zachycovala strojově. Neúměrné množství ze strany VB postupovaných kauz, u nichž nebyla dána místní příslušnost soudu (provinilec neměl v Kralupech bydliště nebo pracoval v závodě, kde byl MLS ustaven) vedlo předsedu soudu k sepsání žádosti adresované vedoucímu místního oddělení v Kralupech. V té nejprve upozornil na zbytečné zavádění takových kauz do soudního rejstříku a poté ho vyzval k dodržování ustanovení o místní příslušnosti podle zákona o MLS.¹⁰³⁵ Naopak bezproblémová se jevila kooperace s ostatními lidovými soudy při vzájemném delegování jednotlivých kauz. To souviselo i s nízkým počtem takových případů.¹⁰³⁶ Příkladem fungující spolupráce mezi MLS může být postup v případě 16leté zaměstnankyně n. p. Vitana bydlící v Kralupech nad Vltavou, viněné z provinění proti socialistickému soužití. Toho se měla dopustit vedením „*chuligánského způsobu života*“ projevujícího se mj. častým pohlavním stykem s muži, majícím za následek i pobyt na venerickém oddělení a nechání se po dobu více jak jednoho měsíce živit rodiči, když pracovní poměr nastoupila až po intervenci Školské komise MNV v Kralupech. Podnět k projednání jejího chování podalo u kralupského soudu MO VB Praha 2. Předseda soudu v souladu s § 12 odst. 1 písm. a) zákona o MLS zaslal přípis lidovému soudu v n. p. Vitana Byšice s upozorněním na jeho přednostní příslušnost k projednání případu, avšak s dovětkem o

¹⁰³⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M23/65, archivně nezpracováno.

¹⁰³⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M5/64, archivně nezpracováno.

¹⁰³⁶ Nejvíce případů bylo kralupskému soudu od jiných MLS delegováno v roce 1965 a to v počtu 5, stejný byl nejvyšší počet kralupským soudem jiným MLS delegovaných případů v roce 1967. Viz souhrnná tabulka agendy soudu.

ochotě na základě případného pověření věc projednat. Vitanský soud takovou možnost, s odkazem na teprve 10 dní trvající brigádnický pracovní poměr provinilé a s tím spojené nemožnosti na ni účelně působit, přivítal. Snad i proto, že se jednalo o nezletilou dívku, skládal se senát hned ze 2 žen za předsednictví jedné z nich. K jednání se však dostavil pouze otec dívky s oznámením o nemožnosti jejího nalezení z důvodu neznámého pobytu zapříčiněného strachem ze soudního procesu. Senát se i tak rozhodl věc projednat a s přihlédnutím k její osobnosti, coby mladistvé, morálně velmi narušené dívce, pocházející z rozvrácené rodiny, jí s vizí jejího polepšení udělil napomenutí. Tato snaha však vyšla vniveč, když ani ne měsíc po vynesení rozhodnutí provinilá přestala zcela do práce docházet a ocitla se ve vazbě z důvodu páchaní krádeží.¹⁰³⁷

Značný vliv na fungování soudu měl i nadále jeho patron, s nímž byly některé složitější případy konzultovány.¹⁰³⁸ Kromě do značné míry neformálních konzultací se na něj předseda soudu obracel i se zcela formálními žádostmi. V září 1964 lidový soud projednával případ provinění proti socialistickému soužití 3 osob, jež pod vlivem alkoholu vyrazily okno ve dveřích jednoho z kralupských hostinců a fyzicky napadly jeho vedoucího, za což si vyslechly napomenutí. Ve skutečnosti se tohoto jednání dopustil ještě 18letý mladík, který byl však v okamžiku soudního projednávání již odveden k výkonu základní vojenské služby. Z tohoto důvodu, a nutno zdůraznit, že plně v souladu se stanovisky odborné právnické literatury, postoupil senát lidového soudu daný skutek k projednání veliteli vojenské posádky, u níž mladík sloužil.¹⁰³⁹ Příslušný velitel se jím však odmítl zabývat a spisový materiál předal vojenské obvodové prokuratuře. Ta případ přezkoumala a věc pro podezření z trestného činu ublížení na zdraví delegovala zpětně na Okresní prokuraturu na Mělníku. Ta v prosinci téhož roku rozhodla, aby věc coby provinění proti socialistickému soužití projednal kralupský lidový soud. Jeho předseda se dopisem adresovaným patronu soudu proti takovému řešení důrazně ohradil a zároveň ho požádal, aby: „*věc znovu předložil okresnímu prokurátorovi ke zvážení tak, aby případ mohl být účelně uzavřen.*“¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M33/64, archivně nezpracováno.

¹⁰³⁸ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M23/64, M30/64, 34/64, archivně nezpracováno.

¹⁰³⁹ Srov. např. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, 1964, str. 69-70, resp. Socialistická zákonnost č. 8/1962 str. 497, druhý odstavec. Obě publikace zastávaly názor, aby případy provinění, spáchaných před započítím poměru zakládajícího pravomoc vojenských soudů, byly postupovány vojenskému veliteli s tím, aby převýchovu provinilce projednal se společenskou organizací vojenského útvaru, zejména pak s orgánem ČSM.

¹⁰⁴⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M25/64, přípis ze dne 6. 1. 1965, archivně nezpracováno.

Uvedenou žádost patron vyslyšel a u okresní prokuratury úspěšně intervenoval, neboť příslušný prokurátor ani ne do týdne vydal usnesení bez možnosti podání stížnosti, ve kterém celou věc postoupil k vyřešení veliteli vojenského útvaru.¹⁰⁴¹ Uvedená kauza kromě neznalosti odborné právnické literatury vztahující se k zákonu o MLS na straně vojenského velitele a prokuratury částečně odhaluje i úzké propojení lidového soudu a patrona, jehož prostřednictvím bylo možno realizovat i z hlediska práva značně nestandardní avšak efektivní kroky v zájmu vyřešení jednotlivých kauz. Jak patrně řízení v případech provinění mohl výrazně ovlivnit okresní prokurátor. Podle zákona o prokuratuře mu náležel výkon dozoru nad důsledným prováděním a zachováváním zákonů a jiných právních předpisů mj. ze strany NV tak, aby nikdo nebyl nezákonně ve svých právech omezován. Za tímto účelem mu příslušela pravomoc v jednotlivých případech přezkoumávat zákonnost postupu a rozhodnutí NV. Pokud by dospěl k závěru, že konkrétní rozhodnutí zákonům nebo jiným právním předpisům odporuje, měl povinnost podat u orgánu, který akt vydal, resp. jemu nadřízeného nebo na něj dohlížejícího, protest. Dotčený orgán měl oprávnění autoremedury ve smyslu zrušení dotčeného rozhodnutí, a pokud sám protestu takto nevyhověl, povinnost předložit jej orgánu nadřízenému nebo dohlížejícímu, aby o protestu rozhodl.¹⁰⁴² Tak bylo postupováno ve věci v níž Užší komise pro místní hospodářství MNV v Kralupech za účasti zástupců n. p. Kaučuk projednala přestupek 41letého zaměstnance podniku, který se dopustil krádeže potravin v místní samoobsluze, konkrétně ¼ Kg máku a 1/8 Kg másla v celkové hodnotě 10 Kčs. Samotné projednání mělo velmi rychlý průběh, když čin byl spáchán 1. 2. 1964, přičemž komise rozhodla již za 12 dnů poté. Provinilého teplárenského mistra uznala vinným ze spáchání přestupku proti socialistickému soužití podle § 19 Zákona č. 60/1961 Sb., za což mu uložila výchovné opatření „zveřejnění“, jež mělo být vyvěšeno po dobu 2 týdnů na úřední desce podniku.¹⁰⁴³ Proti tomuto rozhodnutí podal okresní prokurátor protest, kde namítal nutností takové jednání kvalifikovat jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví s příslušností MLS pro jeho projednání.¹⁰⁴⁴ Na základě podaného protestu se případem zabývala Komise pro místní hospodářství MNV v Kralupech coby nadřízený orgán. Ta shledala

¹⁰⁴¹ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M25/64, Usnesení ze dne 19. 1. 1965, archivně nezpracováno.

¹⁰⁴² Srov. §§ 9 odst. 1 písm. a), 2 písm. c), Zákona č. 65/1956 Sb., o prokuratuře.

¹⁰⁴³ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí užší komise při komisi MH MNV ze dne 13.2.1964 č.j. 8/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁴⁴ Kromě toho zdůraznil, že uložení „zveřejnění“ je v rozporu s § 26 Zákona č. 60/1961 Sb., kde jsou taxativně uvedena opatření, která je možno za přestupek ukládat. Zveřejnění jako opatření v tomto ustanovení není, a proto je nelze uložit.

protest prokurátora důvodným, rozhodnutí užší komise zrušila a případ delegovala k dalšímu řízení na MLS.¹⁰⁴⁵ Ten se jím zabýval v dubnu téhož roku na zasedání konaném přímo v zasedací síni ZV ROH n. p. Kaučuk. Na stejném jednání soud řešil i 53letého zaměstnance Kaučuku, jenž pro změnu v samoobsluze odcizil čokoládu v ceně 150 Kčs. I tento případ měla původně projednávat užší komise, která si zmíněného pachatele pozvala k projednání přestupku na 9. 3. 1964. Ten se však nedostavil a rovněž doručka předvolání se komisi nevrátila. V den, kdy Komise pro místní hospodářství MNV v Kralupech rozhodla v kauze 41letého teplárenského mistra, postoupila ta užší automaticky i případ 53letého strojníka coby provinění k projednání MLS. Tyto případy narušily ustálenou praxi projednávání drobných krádeží v samoobsluhách, kdy se přímo jejich vedoucí obraceli na užší komisi. V době zavedení samoobslužného prodeje se zvýšil počet krádeží zejména v prodejnách potravin.¹⁰⁴⁶ Zřejmě jejich strmý nárůst vedl k rozhodnutí projednávat je lidovými soudy za účasti veřejnosti. Pro zdůraznění výchovného efektu se pak lidový soud rozhodl oba případy projednat přímo na pracovišti provinilců. Těm za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví uložil pokuty 300, resp. 150 Kčs diferenciované podle jejich platových podmínek.¹⁰⁴⁷ Počet krádeží v samoobslužných prodejnách dále narůstal, a tak se napříč senáty ustálila praxe udělovat jejich pachatelům vždy citelnou pokutu, a to bez ohledu na případnou dosavadní bezúhonnost. Ta byla ve výši 200 Kčs udělena i dosud bezúhonné 78leté důchodkyni, která v prodejně odcizila 2 balíčky čokolády v ceně 22 Kčs. V odůvodnění rozhodnutí pak bylo argumentováno: „*vysokou společenskou nebezpečností činu, zvláště proto, že se jedná o často se vyskytující případy krádeží.*“¹⁰⁴⁸

Nejvíce zastoupenou agendou soudu se staly případy provinění. Vedle již klasických jednání jako byly nejrůznější druhy krádeží a narušování soudružského soužití občanů nepřístojným chováním se vyskytly i ty poněkud atypické.¹⁰⁴⁹ Tím bylo i

¹⁰⁴⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí komise MH MNV ze dne 14. 3. 1964 č.j. MH 558/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁴⁶ Pro zjednodušení řízení disponovaly prodejny typizovaným formulářem „*Evidence drobných krádeží v prodejnách jednotkách s novými formami prodeje*“. Kromě nacionálií „*přistižené osoby*“ do nich zapisovaly hodnotu odcizeného zboží, datum, místo a čas činu a popis případu.

¹⁰⁴⁷ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M8/64 a M9/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁴⁸ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M11/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁴⁹ Z klasických případů rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví se částečně vymykala kauza 50leté poštovní doručovatelky, která zpronevěřila 620 Kčs jakoby vyplacených na důchodu zemřelému adresátovi, za což jí byla uložena veřejná důtka (M38/66). Recidivistkou se v případě provinění proti socialistickému soužití stala 45letá zdravotní sestra, která hrubými nadávkami napadla svoji příbuznou. Nejprve se tak stalo v lednu 1966, za což jí soud uložil pokutu 300 Kčs, ta však nepomohla, neboť v dubnu se její útoky opakovaly, pročež bylo přistoupeno k udělení nejprísnější sankce – pokuty 500 Kčs (M4/67, M 28/67).

podřazení jednání 71leté důchodkyně, která neopatrně z půdy domu vyhodila kus ledu, který na ulici zasáhl chodkyni pod skutkovou podstatu provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. a) zákona o MLS.¹⁰⁵⁰ Z formulace příkladného výčtu jednání, které tato skutková podstata měla postihnout, je patrné použití velmi extenzivního výkladu tohoto ustanovení.¹⁰⁵¹ Soud subsumpci daného jednání pod citovanou skutkovou podstatu odůvodnil tak, že: „*led nesmí být vyhazován na veřejnou ulici a posuzováno z tohoto hlediska, bylo její jednání rozhodně nepřístojné*“, stejně jako argumentem o narušení soudružského soužití zraněním chodkyně. Provinilé nakonec uložil veřejnou důtku, poškozené, jež utrpěla otřes mozku pak doporučil, aby se svým nárokem na náhradu škody obrátila na okresní soud.¹⁰⁵² Lidový soud projednával i ne tak běžná provinění proti zájmům socialistického hospodářství. Z poškozování spotřebitele šizením na jakosti a množství byl viněn 52letý vedoucí kralupské nádražní restaurace. Osudným se mu stala revize prováděná Kontrolním odborem ONV Mělník. Pracovníci kontroly mj. převážili 10 jím osobně připravených porcí horké kávy obsahující namísto 7 gramů pouze 5,5 gramů rozemletého prášku. Jednání ve věci bylo naplánováno na 9. 8. 1965, přičemž 2 dny před jeho konáním obdržel lidový soud ze strany provinilého: „*odvolání k nesprávnému postupu projednávání*“. Ten předně namítal místní nepřislušnost soudu k projednání případu z důvodu jeho bydliště v Praze 10, dále skutečnost, že mu nebylo umožněno se s obsahem návrhu seznámit a neměl tak možnost se k věci vyjádřit. Na závěr vyjádřil svůj osobní nesouhlas s použitou formou zvaní veřejnosti na zasedání soudu, tj. několikrát opakovanou relací místního rozhlasu. U samotného jednání provinilý svoje argumenty zopakoval, přičemž obvinění jako takové s poukazem na nemožnost přesnou váhu kávy stanovit, odmítl.¹⁰⁵³ Ve zcela stejném duchu se na jeho podporu vyjádřil i zástupce ZV ROH podniku RAJ, který provinilého označil za dobrého zaměstnance. Soudci se během jednání vyrovnali s námitkou místní nepřislušnosti s argumentem o přechodném pobytu provinilce na nádražní ubikaci v Kralupech a za tímto účelem mu ocitovali i příslušnou pasáž

¹⁰⁵⁰ Dům byl původně v majetku provinilé, poté co byl v roce 1950 znárodněn, ho nikdo neopravoval. V důsledku toho začalo do něj střechou zatékat na půdu a voda se dále vsakovala stropem do bytů. Provinilá na místa, kde docházelo na půdě k průsakům, umístila různé nádoby na zadržení vody. V jedné z těchto nádob voda v důsledku mrazu zmrzla. Led nashromážděný v nádobě se provinilá rozhodla vyhodit na ulici, aniž se přesvědčila, že na ní nikdo nejde.

¹⁰⁵¹ Srov. § 19 písm. a) zákona o MLS včetně komentáře k němu v TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 131-134.

¹⁰⁵² OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M13/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁵³ Hlavním argumentem bylo, že samotná porcovačka pracuje i podle vlhkosti a suchu kávy, kdy suchá káva v odměrci byla lehčí, pročež je ochoten připustit maximálně absenci 1 dkg každé porci. Kontrolní orgán s ním celou věc vůbec neprobral a on tak neměl možnost se k ní vyjádřit.

z komentáře k zákonu o MLS. Jedna z členek senátu pak na 20 na jednání přítomných zaměstnanců RAJ apelovala, aby jakost i míru kávy dodržovali. Bez toho, aniž by se soudci s věcnými argumenty provinilého vyrovnali, ho uznali vinným proviněním proti zájmům socialistického hospodářství podle § 17 písm. b) zákona o MLS a udělili mu nápravné opatření 10 % srážky z jednoho měsíčního platu. Uložení přísnějšího opatření odůvodnili účelem: „*výchovného působení jak na provinilého tak také na ostatní odpovědný kolektiv pohostinství.*“ Z toho je vidět snaha udělat z případu jakýsi exemplární proces ve vztahu k ostatním zaměstnancům RAJ. Provinilý vedoucí se hned po vynesení rozhodnutí na místě do protokolu odvolal, avšak přesně za 14 dní se dostavil na OVV MNV kde ho vzal zpět.¹⁰⁵⁴ Jiný druh provinění proti zájmům socialistického hospodářství, ve formě neoprávněného provozování výdělečné činnosti, se dopustila 21letá žena bez pracovního poměru. Ta bez oprávnění prováděla soukromou činnost obchůzkami po domech za účelem opravy nůžek a deštníků. Lidový soud ji za to vyslovil napomenutí.¹⁰⁵⁵ Co do sankce hůř dopadli 59letý řidič a 64letý důchodce, kteří bez příslušného povolení prováděli opravy studní. Lidový soud jim i proto, že si zmíněnou činností vydělali 650 Kčs, udělil podle míry jejich účasti pokuty 70 a 100 Kčs.¹⁰⁵⁶ Mezi méně zastoupenou agendu soudu patřila i provinění proti rodinným vztahům. Nejčastěji projednávanými se v tomto směru staly případy neplacení výživného. Zákon o MLS, na rozdíl od trestního zákona, neměl výslovné ustanovení o účinné lítosti v případě dodatečného splnění vyživovací povinnosti u provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže podle § 20 písm. a) zákona o MLS.¹⁰⁵⁷ Komentář k zákonu z povahy věci dovodil, že jednání občana, který se sice náležitě nestaral o hmotné zabezpečení svých rodinných příslušníků, avšak dodatečně svou povinnost splnil, nedosáhlo takové závažnosti, aby ho bylo nutno před lidový soud postavit.¹⁰⁵⁸ Pokud by tedy provinilý dodatečně vyživovací povinnost splnil, došlo by ke ztrátě společenské škodlivosti jednání a řízení by mělo být z tohoto důvodu zastaveno. Aplikace institutu účinné lítosti však soudcům činila určité problémy, když namísto toho argumentovali nemožností spáchání provinění dokázat.¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M27/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁵⁵ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, kopie rejstříků M9/66, archivně nezpracováno.

¹⁰⁵⁶ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, kopie rejstříků M18/66 a M19/66, archivně nezpracováno.

¹⁰⁵⁷ Srov. § 215 zákona č. 140/1941 Sb., ve znění účinném do 31. 7. 1965.

¹⁰⁵⁸ TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 67.

¹⁰⁵⁹ Příkladem může být odůvodnění v kauze vedené pod sp. zn. M7/64, kde provinilý ještě před jednáním soudu dlužné výživné na své děti bezzbytku uhradil a soudci ho tak viny ze spáchání provinění s následujícím odůvodněním zprostili: „*V důsledku toho vznikly při nejmenší pochybnosti o tom, že*

Zcela zanedbatelnou se v tomto období stala odvolací agenda soudu. Do konce jeho fungování se odvolací soud zabýval toliko jediným odvoláním. To si podal 36letý člen závodní stráže, odsouzený za provinění proti socialistickému soužití, konkrétně za fyzické napadení manželky. Ač mu soudci lidového soudu udělili nejmírnější opatření – napomenutí, on sám se cítil zcela nevinný a naopak z napadení obvinil svoji manželku. Okresní soud jeho verzi v souladu s výpovědí manželky a sousedky nepřisvědčil a podané odvolání zamítl.¹⁰⁶⁰ Podobná situace panovala v agendě řešení majetkových sporů. Kromě jediného projednaného v roce 1962, žádný jiný, alespoň z podnětu občanů, do konce své činnosti soud neřešil. Výjimku představoval majetkový smír nahrazující výrok o náhradě škody v kauze 37leté pracovnice kralupských sběrných surovin. Ta nechala jejím kolegovi z Prahy odvést 400 kusů použitých cihel ze zbourané stavby v hodnotě 216 Kčs, aniž by k tomu měla souhlas jejich majitele TJ Slavoj Mikovice.¹⁰⁶¹ Lidový soud pak mezi nimi schválil smír, kde se držitel cihel zavázal jejich vlastníkovu zaplatit částku 216 Kčs a v konečném důsledku tak vyřešil i otázku náhrady škody.¹⁰⁶² Takové řešení zcela jistě potěšilo samotnou provinilou, které bylo i z důvodu vyřešené náhrady škody, za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví uděleno toliko napomenutí.¹⁰⁶³

Z hlediska věcné agendy se marginálním stalo i projednávání méně závažných trestných činů s průměrem 4 ročně. Za zajímavých kauz je možno uvést projednání trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti, jehož se dopustila 18letá studentka. Ta nerozvážně vběhla do jízdny dráhy motocyklistovi, který si pádem přivodil zranění s pracovní neschopností v trvání 3 týdnů. Vzhledem k nízkému věku a dosavadnímu bezproblémovému životu čerstvě nastoupivší studentky Filozofické fakulty UK jí soud udělil napomenutí.¹⁰⁶⁴ Co do sankce o poznání hůř dopadli dva 50letí zaměstnanci Kaučuku. Ti slovně napadli příslušníka VB provádějícího kontrolu v kralupském

náležitě se nestaral vlastním zaviněním o hmotné zabezpečení rodinných příslušníků. Soud proto došel k závěru, že mu nelze bezpečně prokázat, že provinění, pro které byl postaven před místní lidový soud, se skutečně dopustil, a proto vynesl rozhodnutí zprošťující.“

¹⁰⁶⁰ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, kopie rejstříků M37/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁶¹ V době projednávání případů byla více jak polovina z těchto cihel již zabudována do stavby rodinného domu pracovníka sběrných surovin, který si je odvezl. Ten se hájil jedním v dobré víře, konkrétně tím, že ho provinilá ujistila o poskytnutém souhlasu majitele cihel s jejich odvozem. Člen výboru TJ zpočátku trval na vrácení cihel, jejich současný držitel navrhl jejich zaplacení, s čímž jejich vlastník následně vyslovil souhlas.

¹⁰⁶² V samotném textu bylo výslovně uvedeno: „Tímto smírem, kterým je vyřešen občanskoprávní vztah mezi oběma stranami, je způsobená škoda plně nahrazena a TJ Slavoj Mikovice prohlašuje svým zástupcem, že žádný nárok na náhradu další škody si nečiní.“

¹⁰⁶³ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M6/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁶⁴ OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spis M27/64, archivně nezpracováno.

Kralupy nad Vltavou představovaly pro železniční dopravu významný dopravní uzel a zdejší lokomotivní depo se stalo v regionu důležitým zaměstnavatelem. Zřejmě i proto bylo rozhodnuto o zřízení tamního lidového soudu již v první etapě jejich výstavby. V předchozí kapitole popsané problémy zapříčinily to, že rozhodovací činnost zahájil tento soud až v březnu 1962. Bohužel spisový materiál soudu se až na kopie rejstříků nedochoval. Nelze tedy popsat, jak konkrétně jeho chod a jednání probíhaly. Převážnou část agendy představovaly neomluvené pracovní absence, konflikty s nadřízenými, porušení bezpečnostních předpisů a krádeže přepravovaných zásilek. Bohužel velmi častý zjev (78 % všech projednaných provinění proti socialistickému soužití) představovalo nastoupení do služby pod vlivem alkoholu, což např. u strojvedoucích vedlo i k odřeknutí konkrétních spojů. Právě strojvedoucí byli za opilství na pracovišti postihováni nejpřísněji, avšak paradoxně mimo rámec rozhodnutí lidového soudu. Ustálenou praxí se stalo jejich časově neomezené sesazení na nižší pracovní pozici podle disciplinárního řádu ČSD. To se stalo i 38letému kandidátovi strojvedoucího, který se chystal nastoupit službu pod vlivem alkoholu a jehož stíhání bylo zastaveno v podstatě pro neúčelnost, když ještě před projednáváním věci ho náčelník stanice přeložil na nižší pracovní pozici přetápěče¹⁰⁷⁰ parních lokomotiv.¹⁰⁷¹ Takové opatření bylo reálně tím nejpřísnějším, které mohlo provinilce na pracovišti potkat. Lidový soud mohl provinilce na nižší funkci nebo jiný pracovní úsek přeložit jen na dobu 6 měsíců, po jejichž uplynutí se dotčený automaticky vracel na své původní působiště, navíc tomu muselo předcházet projednání s vedením závodu a ZV ROH. Poprvé a naposledy soud uložil opatření nařízení přeložení na nižší funkci na dobu jednoho měsíce v březnu 1965 v kauze 39letého strojvedoucího. Ten před nástupem služby vypil 2 desetistupňová piva, pročež nemohl být připuštěn do služby.¹⁰⁷² Přeložení podle disciplinárního řádu postihlo i vlakového průvodčí, který byl z důvodu opakované opilosti v pracovní době převeden do skladu.¹⁰⁷³ Zajímavé je, jak značně oproti průmyslovým závodům se opilství na železnici rozšířilo. Že leckdy nepomohla ani odborná pomoc, dokazuje jednání opilého 22letého zaměstnance ČSD, který po propuštění z protialkoholické léčebny ztropil v nádražní restauraci výtržnost, za což mu

¹⁰⁷⁰ Pracovník zodpovědný za nezbytné roztápění kotlů parních lokomotiv ve výtopnách několik hodin dopředu před jejich provozem.

¹⁰⁷¹ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M6/66, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷² OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M3/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷³ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M6/66, archivně nezpracováno.

soud vyměřil pokutu 100 Kčs.¹⁰⁷⁴ Jeho o 3 roky starší kolega pro změnu bezdůvodně napadl jiného občana, který ho odstraňoval z kolejí, kde v podnapilém stavu ležel. Toto jednání kvalifikoval orgán VB jako trestný čin ublížení na zdraví, avšak okresní prokuratura ho překvalifikovala na provinění proti socialistickému soužití, za které mu lidový soud uložil opatření srážky ze mzdy ve výši 10 % na 2 měsíce.¹⁰⁷⁵

Naproti tomu v některých případech, kvalifikovaných VB jako provinění, soudci shledali míru ohrožení osob a majetku tak vysokou, že to byli naopak oni, kteří vybrané kauzy pro podezření ze spáchání trestného činu postupovali okresní prokuratuře. Vysokou míru ohrožení shledali zvláště v situacích, kdy opilý strojvedoucí práci skutečně vykonávali, resp. kde výše škody převýšila zákonem tolerovanou mez.¹⁰⁷⁶ Tou se rozuměla částka 5.000 Kčs, a tak jednání 55letého zaměstnanec ČSD, jež roztopil kotel parní lokomotivy, aniž se přesvědčil, zda jsou řádně otevřeny kohouty, mající za následek vyvaření vody a poškození žárnic¹⁰⁷⁷ se škodou 8.000 Kčs dosáhlo podle jejich názoru již intenzity trestného činu.¹⁰⁷⁸ V souvislosti s přijetím Zákona č. 58/1965 Sb. byly rovněž některé případy pracovních absencí zasílány k projednání okresnímu soudu, když soudci toho lidového shledali vlastní nemožnost efektivního působení na provinilce prostředky, které měli k dispozici. Naproti tomu v případě 51letého strojvedoucí viněného ze spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, tím že během jízdy shazoval uhlí z lokomotivy, které si poté odvážel domů a takto ho měl odcizit 60 Kg, dospěli k závěru o možnosti případ postoupit k projednání toliko ZV ROH.¹⁰⁷⁹ Lidový soud projednával i méně závažné trestné činy delegované mu prokuraturou či okresním soudem. Vlakvedoucí a 2 průvodčí nákladního vlaku vinila prokuratura z méně závažného trestného činu poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení, jehož se měli dopustit zapříčiněním vyšínutí 4 nákladních vozů se škodou 2.000 Kčs. Lidový soud jim za to uložil pokuty - 100 Kčs vlakvedoucímu a 50 Kčs průvodčím.¹⁰⁸⁰ S napomenutím od soudu odešla 17letá učnice ČSD stíhána pro trestný čin křivého obvinění. Toho se dopustila, když neoprávněně řídila motocykl, s nímž havarovala, ale za řidiče přitom označila jinou osobu.¹⁰⁸¹ Pro

¹⁰⁷⁴ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M10/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷⁵ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M16/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷⁶ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M13/62, M16/63, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷⁷ Trubky o větším průměru, v nichž jsou umístěny přehřívákové články, kterými prochází vyrobená pára před upotřebením v parním stroji.

¹⁰⁷⁸ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M2/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁷⁹ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M23/63, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁰ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M11/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸¹ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M12/65, archivně nezpracováno.

trestný čin ublížení na zdraví se před senátem lidového soudu v září 1965 ocitl i sám předseda ZV ROH Lokomotivního depa. Za způsobení dopravní nehody, při níž došlo ke zranění jeho manželky, mu soud uložil veřejnou důtku.¹⁰⁸² To 42letý strojmáster stíhaný pro trestný čin útoku na veřejného činitele za to, že měl udeřit náčelníka železniční stanice, byl z důvodu neodstavení se hlavních svědků k jednání a s tím spojeného nedostatku důkazů viny zproštěn.¹⁰⁸³

Z běžných kauz se vymykala krádež balíčku hrozinek v samoobsluze, již se dopustil 59letý okrskový lékař ČSD. Jeho stíhání pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví však musel soud zastavit, když psychiatrické vyšetření shledalo jeho neodpovědnost za jednání (nepříčetnost).¹⁰⁸⁴ Stejně kvalifikováno bylo počínání 2 zaměstnanců ČSD, předsedy a člena výboru Vědeckotechnické společnosti při ROH. Ti za režijní slevu na jízdném umožnili přepravu nezaměstnancům drah do NDR a Polska, za což jim soud uložil pokuty.¹⁰⁸⁵ Hned 2 provinění současně se měla dopustit 19letá staniční dělnice. Ta jednak bez vážného důvodu zameškala několik pracovních směn a poté na neznámém muži pod záminkou umožnění pohlavního styku vylákala částku 200 Kčs. Lidový soud ji za provinění proti pracovní kázní a proti majetku v osobním vlastnictví uložil pokutu 100 Kčs. Naopak bez uložení opatření se obešlo projednání provinění proti rodinným vztahům, jehož se měl nedbáním o řádnou školní docházku syna dopustit 37letý průvodčí nákladních vlaků.¹⁰⁸⁶ Nejméně přísné opatření – napomenutí soud udělil za spáchání provinění proti socialistickému soužití 43letému signalistovi. Toho se měl dopustit pravidelným posíláním urážlivých dopisů osobě, kterou okresní soud potrestal za silniční nehodu, při níž přišel o život jeho otec.¹⁰⁸⁷ Za celou dobu existence soudu bylo proti jeho rozhodnutí podáno jen jediné odvolání. S rozhodnutím lidového soudu nesouhlasil 22letý výměňář, jenž přestal docházet do zaměstnání a bez rozvázání pracovního poměru u ČSD pracoval jako brigádník v JZD. Toto počínání senát lidového soudu kvalifikoval jako provinění proti pracovní kázní, za něž mu udělil pokutu 200 Kčs. Okresní soud shledal jeho rozhodnutí bezvadným a podané odvolání jako bezdůvodné zamítl.¹⁰⁸⁸ Naposled soudci rozhodovali 8. 9. 1967 a od té doby, až do svého oficiálního zrušení k 15. 6. 1969,

¹⁰⁸² OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M5/66, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸³ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M6/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁴ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M4/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁵ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M22/62, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁶ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M7/65, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁷ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M5/67, archivně nezpracováno.

¹⁰⁸⁸ OS Mělník, MLS při ČSD Kralupy, rejstříky, M18/62, archivně nezpracováno.

zůstal tento soud zcela neaktivní. Přehled kompletní rozhodovací činnosti soudu je uveden v následující tabulce:

Rok	Počet soudních návrhů	Vyřídáno	Jednáno	Zastaveno	Postoupeno				Návrhy postoupeny od							Osob		Sociální složení					Věkové složení					Provinění podle § 38/61 Sb.					Majetkové spory	Trestné činy	Bez ulož. opatření	Uložená opatření				Zproštění		
					jiny	MLS	VB	prokur. soud	RV	ROH	veřejní pracovních jiných	MLS	Vládní	iniciativa	mužů	žen	dělníci	úředníci	učičové	technici	ostatní	15 - 17	18 - 24	25 - 34	35 - 44	nad 45	16	17	18	19	20	21				napomenení	veřejná díla	pokuta	nápravn. opatření		přeložení	
1962	22	22	18	1	4	2	2	14	7				1			23	2	14			1	10	6	7	6	6	3	2	5	12		5		2	7	8	2	1				
1963	23	23	19	2	4	4		15	4	1		1	2		28	2	14			2	2	10	2	2	11	5	10	14	2	9	4	1	2	8	5	7	2					
1964	14	14	12		2	2		12		1		1			13	1	7			1		6	1	6	2	3	2	6	2	4	2		1	4	1	2	3	1				
1965	14	14	10		4	4		12	1	1					14	2	8			3		5	3	8	1	4	2	3	7	1	2	1	2	5	2	2	1					
1966	10	10	10	1				7	1			1	1		9		7	1				2		2	4	2	2	1	2	3	3	1	2	1	2	3	1					
1967	9	9	8		1	1		6	2			1			9		5			1		3		5	1	2	1	2		1	5		1	1	3		1	3				
CELKEM	92	92	77	4	15	13	2	66	15	1	2	1	3	4	0	96	7	55	1	6	4	36	6	29	26	22	21	28	0	12	33	1	23	0	9	8	23	17	23	8	1	5

Jako poslední vznikl v katastrálním území Kralup nad Vltavou na konci května 1964 lidový soud při n. p. Kaučuk. To, co do počtu projednávaných kauz, představovalo velkou úlevu pro MLS při MNV, když do té doby protiprávní jednání zaměstnanců Kaučuku či osob pracujících na stavbě podniku činilo 39 % jeho agendy. Jak bylo zmíněno, ustavení soudu mělo oproti původním představám BOV zpoždění bezmála o rok. I když oficiálně měl soud zahájit činnost k 1. 5. 1964, ve skutečnosti se stal akceschopný až po 28. 5., kdy 12 jeho zvolených soudců složilo do rukou předsedy MNV v Kralupech nad Vltavou zákonem předepsaný slib. Ještě den před tím se v zasedací síni tamního MNV konalo, pod vedením patrona lidového soudu při MNV, jejich povinné školení. Nově zvoleným soudcům bylo zároveň doporučeno zúčastnit se: „za účelem získání praktických zkušeností při projednávání provinění“ téhož dne zasedání MLS při MNV.¹⁰⁸⁹ Zápis ze školení se sice nedochoval, nicméně součástí archivního materiálu je i ručně psaný mustr jednání, jež s největší pravděpodobností pochází právě z úvodního školení. Z toho se dá usuzovat na jeho hlavní náplň zaměřenou na techniku vedení řízení. Všichni soudci MLS se sešli ještě jednou na schůzi konané 14. 8. 1964, kde se rozdělil do 4 pevně stanovených senátů. Průtahy s ustavením soudu způsobily promlčení historicky mu prvně delegovaného případu. Železniční oddělení VB kvalifikovalo jednání 33letého dělníka Kaučuku, který 18. 5. 1963 způsobil ve značně opilém stavu výtržnost na benešovském nádraží, jako provinění proti socialistickému soužití a jako takové ho postoupilo MLS při MNV v Benešově, kde měl provinit trvalé bydliště. Ten kauzu začátkem listopadu 1963 postoupil dosud neexistujícímu lidovému soudu v Kaučuku, když v odůvodnění

¹⁰⁸⁹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Pozvánka členům MLS na školení, archivně nezpracováno.

rozhodnutí jeho předseda argumentoval blíže nespecifikovaným zjištěním deklarujícím jeho zřízení.¹⁰⁹⁰ To je však ostře v kontrastu s přípisem MLS v Benešově z 10. 6. 1964, ve kterém ten samý předseda jasně uvedl, že v listopadu minulého roku o neexistenci lidového soudu v Kaučuku věděl.¹⁰⁹¹ Postup předsedy benešovského soudu se tak jeví značně nelogický, když namísto toho, aby ve věci v zákonné roční lhůtě rozhodl, neustále se vedení Kaučuku dotazoval na zřízení tamního lidového soudu. Kladné odpovědi z Kaučuku se mu dostalo až v červnu, kdy celý případ s vědomím toho, že nemůže být z důvodu promlčení již projednán, tamnímu soudu „odstoupil“.¹⁰⁹²

K veřejnému projednání skutečně prvního případu přistoupil soud až 29. 9. 1964. Provinění proti majetku v osobním vlastnictví měl odcizováním peněz svým spolužákům z učiliště spáchat 16letý učeň. V čele senátu, po vzoru ostatních jeho kolegů z jiných MLS, stanul sám předseda soudu, v civilním zaměstnání 41letý asistent vedoucího stavební údržby. Příklad jako takový nepředstavoval po skutkové stránce složitost, když provinilec všechny krádeže doznal a svého jednání litoval. Překvapením je podoba udělené sankce, a to pokuty 100 Kčs s povolením měsíčních splátek ve výši 20 Kčs. Zatímco u jiných soudů jsme mohli vysledovat trend mírnějších výchovných opatření ukládaných nezletilým pachatelům, v tomto případě volili soudci hned napoprvé citelnou peněžitou sankci. Ostatně jiný senát v témže roce rozhodl v kauze jen o rok staršího učně, který v obchodu odcizil láhev vína tak, že mu za provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví udělil toliko veřejnou důtku.¹⁰⁹³ V písemném vyhotovení rozhodnutí uložení pokuty odůvodnil nutností uložení opatření: „*kteřé bude dostatečným poučením, aby se podobných činů vystríhal.*“ I tak se nelze ubránit dojmu, že udělení citelné sankce mělo od počátku sloužit jako generální prevence a jistě naplnění očekávání osazenstva učiliště. To podporuje účast 25 učňů na jednání, stejně jako výpověď jeho vedoucího o tom, že činnost provinilého byla v rámci učiliště:

¹⁰⁹⁰ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Rozhodnutí MLS v Benešově ze dne 9. 11. 1963 sp. zn. M19/1963 v jehož odůvodnění bylo přímo uvedeno: „*U národního podniku Kaučuk jest podle zjištění ustaven Místní lidový soud.*“

¹⁰⁹¹ „*V této věci byly již učiněny dotazy u podniku Kaučuk, zda jest zřízen Místní lidový soud při podniku, a to v měsíci září a listopadu minulého roku a pak znovu v měsíci lednu 1964. Na telefonický dotaz v měsíci lednu 1964 bylo nám sděleno, že MLS při podniku dosud zřízen není, ačkoliv jeho zřízení bylo plánováno ihned po volbách závodních výborů ROH koncem minulého roku.*“

¹⁰⁹² OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Přípis MLS v Benešově ze dne 10. 6. 1964: „*Po novém zjištění v měsíci červnu t.r., že MLS při podniku Kaučuk jest již zřízen, postupujeme Vám tento případ k projednání, i když opožděně. Snad by na jmenovaného mohl výchovně působit Závodní výbor podniku.*“

¹⁰⁹³ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M9/64, archivně nezpracováno.

„odsuzována a to zpočátku velmi ostře“.¹⁰⁹⁴ Provinilý rozhodnutí soudu přijal, a tak po hodině jednání mohlo být první zasedání soudu v 15 hodin ukončeno. Ve stejný den zasedl od 15 hodin lidový soud ještě jednou, a to ve zcela jiném složení senátu. Z toho je patrný trend hned od počátku do rozhodovací činnosti zapojit všechny senáty. Soudci měli tentokrát projednat provinění proti pracovní kázní. Toho se vynecháváním pracovních směn bez vážného důvodu po dobu 4 měsíců dopustil 47letý pracovník kyslíkárny. I v tomto případě měli soudci, pokud šlo o skutkový stav, jednoduchou úlohu. Podobně jako v předchozím případě volili udělení exemplárního trestu, dokonce toho nejprísněji možného. Jak v písemném vyhotovení rozhodnutí uvedli, nápravné opatření 15 % srážkami ze mzdy na 3 měsíců, uložili zejména s ohledem na další neoprávněné absence na pracovišti provinilce, protože bylo nutno: „uložiti opatření, které by výchovně zapůsobilo nejen na provinilce samého, ale i na ostatní pracovníky, kteří nemají dobrou pracovní morálku.“¹⁰⁹⁵

Trend ukládání exemplárních trestů za nedovolené absence pokračoval i nadále. Dvěma zaměstnancům podniku soud za provinění proti pracovní kázní uložil pokuty 300 a 500 Kčs a jak soudci při udělení nejvyšší možné pokuty uvedli: „Jde o to, aby uložené opatření mělo výchovný účinek také na zaměstnance n. p. Kaučuk, kteří mají sklony k páchání neomluvené absence“.¹⁰⁹⁶ Oproti předchozímu případu však tentokrát vzešla iniciativa k projednání těchto provinění přímo od vedení závodu. Veškeré podklady k podání „Návrhu na zahájení řízení“ připravoval zástupci ředitele podnikový právník. Stejně tak učinil i v případě podezření na krádež materiálu ze skladu 50letým klempířem. Před tím v rámci podniku probíhalo interní šetření, ve kterém byli vyslýcháni jeho spolupracovníci. Protokoly o jejich výpovědích se staly součástí návrhu na zahájení řízení. Senát vedený samotným předsedou soudu však shledal nemožnost odcizení materiálu obviněnému dokázat, protože ho obvinění zprostil.¹⁰⁹⁷ Naproti tomu v pokusu o vynesení odcizeného pilníku ze závodu předseda soudu nespátroval provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví a případ osobně delegoval k projednání dílenskému výboru.¹⁰⁹⁸ Během prvního roku působení soudu se v jeho rozhodovací činnosti postupně vystřídal všichni soudci. Soudě podle zápisů o jednání měla tato dobrá úroveň a soudci postupovali přesně podle návodu ze školení.

¹⁰⁹⁴ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M3/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁹⁵ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M4/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁹⁶ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spisy M5/64, M6/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁹⁷ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M8/64, archivně nezpracováno.

¹⁰⁹⁸ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M7/64, archivně nezpracováno.

Po vzoru MLS při MNV v Kralupech byl vlastní průběh jednání zapisován na typizovaný formulář „Protokolu o jednání“ určeném pro jednání okresního soudu v občanskoprávních řízeních. Písemná vyhotovení rozhodnutí se po formální a obsahové stránce jevila bezvadná. Z toho by se dalo usuzovat na dobře zavedenou a účelnou práci soudu, jež bude i nadále pokračovat. Opak byl však pravdou, když hned v následujícím roce došlo v podstatě k zastavení jeho rozhodovací činnosti.

Ze 13 soudu předaných kauz se jeho soudcům podařilo v roce 1965 meritorně vyřídit pouhé 2. Stalo se tak nejspíše z důvodu jejich postoupení ze strany vedení podniku, které na jejich vyřízení trvalo. Tu větší, jak z hlediska počtu provinilých, tak osob z řad veřejnosti přítomných na jednání, projednal soud v dubnu 1965. Celkem 5 zaměstnanců zámečnické dílny podniku bylo viněno z nepovedeného žertu, který mohl v prostředí chemického závodu skončit fatálními následky. Dva z nich (22 a 19letý) měli do pracovního obleku svého kolegy vložit zapálenou hořící vlnu, ti ostatní, ač o „žertu“ věděli, nijak do jeho průběhu nezasáhli. Tím se měli dopustit provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, proti socialistickému soužití a proti pracovní kázi. Řešení kauzy probíhalo zcela interně vedením podniku, které jako v předchozích případech provedlo veškeré šetření a tamnímu soudu podalo příslušný návrh. Zástupce podnikového ředitele navíc předsedu soudu požádal, aby „z výchovných důvodů“ uskutečnil řízení, za přítomnosti co největšího počtu zaměstnanců, v nejkratším možném termínu. Předseda soudu jeho žádosti ze dne 23. 3. 1965 vyhověl, když jednání ve věci nařídil na 6. 4. téhož roku. Částečným překvapením je skutečnost, že ač sám předseda jednání jako takové připravoval, nakonec v senátu vůbec nezasedl. V jednání za přítomnosti 44 zaměstnanců podniku, zástupců ROH a vedení závodu se oba hlavní aktéři hájili pokusem o žert a nedomyšlením možných následků takového jednání. Soudci pro jejich počínání, zvláště po vystoupení zástupce požárního útvaru závodu, který upozornil na možné následky přítomnosti otevřeného ohně v prostorách chemičky, mnoho pochopení neměli, a proto i k tomuto případu přistoupili exemplárně. Oběma původcům žertu udělili nejvyšší možnou pokutu 500 Kčs, ostatním pak nápravné opatření srážky z platu ve výši 10 % na dobu jednoho měsíce.¹⁰⁹⁹ Všichni provinilý na místě trest přijali, jeden z nich se v květnu téhož roku obrátil na lidový soud se žádostí o prominutí pokuty 500 Kčs s odkazem na proběhlou prezidentskou amnestii.¹¹⁰⁰

¹⁰⁹⁹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M2/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁰ Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii zveřejněné ve Sbírce zákonů č. 23 ze dne 10. 5. 1965 pod č. 43.

Předseda lidového soudu žádost telefonicky konzultoval se svým kolegou z okresního soudu. Ten mu vysvětlil, že ona amnestie se na nápravná opatření nevztahuje, což bylo následně ústně sděleno žadateli. Druhou kauza z podnětu podniku řešili soudci v červnu téhož roku. Za provinění proti pracovní kázni, spáchané vynecháváním pracovních směn, uložili 23letému soustružníkovi veřejnou důtku. Oproti předchozí praxi volili mírnější opatření, když uvedený pracovník byl hodnocen svými kolegy doposud kladně a projednávané pracovní absence měly zapříčinit jeho problémy v osobním životě. I tak soudci v písemném odůvodnění uvedli záměr působit rozhodnutím i na ostatní zaměstnance podniku majících sklony k neomluveným absencím. Výchovný účinek jednání poněkud hatila účast jen 4 zaměstnanců podniku na jednání.¹¹⁰¹

Ani v jednom z projednaných případů do rozhodovací činnosti nezasáhl předseda soudu a zřejmě i díky jeho pasivitě bylo nakonec 8 v tomto roce soudu došlých podnětů k projednání provinění promlčeno. Tak ostatně skončila hned první v tomto roce zaevidovaná kauza. Coby provinění proti majetku v osobním vlastnictví postoupilo OO VB dne 5. 1. 1965 odcizení nákupní tašky, jehož se dne 22. 12. 1964 dopustil 28letý zámečnický pracující v Kaučuku. Z neznámých důvodů kauzu nikdo neprojednal až do 10. 2. 1967, kdy bylo ve věci nařízeno neveřejné zasedání. Na něm senát za předsednictví nově zvoleného soudce s právnickým vzděláním, řízení z důvodu promlčení zastavil. Z dochovaných listin je evidentní, že předseda senátu obdržel příslušný spis od staronového předsedy k projednání až 10. 12. 1966, tj. bezmála 2 roky od jeho zaevidování.¹¹⁰² Naprosto shodně skončilo dalších 7 v roce 1965 zaevidovaných případů provinění.¹¹⁰³ Spisy těchto kauz ležely u předsedy soudu bez povšimnutí bezmála 2 roky, aniž by jejich vyřízení kdokoliv urgoval. Je s podivem, že se tak nestalo ani v případě jediné v tom roce obviněné ženy, jejíž stíhání pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví iniciovalo samo právní oddělení podniku.¹¹⁰⁴ Jeho vedoucí se v lednu 1966 předsedy soudu na stav řízení ve věci: „s *ohledem na předpokládaný dotaz okresní prokuratury*“ a na jeho případné projednávání v co nejkratší době bezúspěšně dotazoval.¹¹⁰⁵ Ostatní 3 meritorně nerozhodnuté kauzy byly z důvodu

¹¹⁰¹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M2/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰² OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M1/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰³ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M6/65, M8/65, M9/65, M10/65, M11/65, M12/65, M13/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁴ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M11/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁵ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Interní sdělení ze dne 19. 1. 1966, archivně nezpracováno.

skončení pracovního poměru provinilců vráceny zpět VB.¹¹⁰⁶ Naprostá neaktivita soudu pokračovala i v roce 1966, kdy neprojednal ani jednu ze 13 postoupených kauz. To se stalo až v roce následujícím. Mezitím se lidový soud a jeho předseda ocitli doslova ve smršti nejrůznějších urgencí a dotazů na stav řízení. Opakované urgencye vznesl OÚNZ v jednom z případů došlých soudu v roce 1966, kde se předseda soudu omluvil za některé nedostatky ve vzájemné komunikaci zapříčiněné jeho nemocí s pobytem 5 týdnů mimo závod.¹¹⁰⁷ Urgence a opakované dotazy na stav řízení u jednotlivých kauz přicházely i od okresní prokuratury. Stejně tak předseda okresního soudu začátkem ledna 1967 urgoval podání zprávy o činnosti soudu za minulý rok. Zřejmě tlak ze strany především prokuratury probal předsedu soudu z letargie, když ji na konci ledna 1967 informoval, že všechny urgované případy budou vyřešeny nejpozději do konce února.¹¹⁰⁸ Neutěšený stav soudu odhalila až dochovaná zpráva o činnosti za rok 1966. V ní předseda lidového soudu informoval svého kolegu z okresního soudu o „*prakticky nulové*“ činnosti soudu zapříčiněné uplynutím volebního období soudcům a odmítnutím většiny z nich v práci pokračovat. Situaci mělo vyřešit jednání s CZV KSČ a ROH, za jejichž pomoci byl vybrán, zvolen a ustaven nový MLS. Noví soudci složili příslušný slib do rukou předsedy MNV v prosinci 1966. Jejich počet vzrostl na 16, rozdělených do 5 senátů. Staronovým zůstal předseda soudu a 6 soudců. Zbylých 9 se stalo ve svých funkcích nováčky.¹¹⁰⁹ Celkem nevyřešeno zůstávalo 17 případů, ty předseda soudu přidělil jednotlivým senátům, s požadavkem jejich vyřízení do konce února.¹¹¹⁰ Z dochovaného archivního materiálu je zřejmé, že sám předseda soudu nebyl členem žádného senátu a jeho role zůstala pouze organizační a reprezentační. Uvedené vysvětlení sice zčásti ozřejmuje nečinnost soudu v roce 1966, avšak nikterak neodhaluje zastavení aktivity soudu již rok po slibném zahájení činnosti, kdy nic žádným problémům nenasvědčovalo.

Rok 1967 se nesl ve znamení vyřizování nedodělků z minulých let pod taktovkou nových soudců. Ke zlepšení práce soudu přispěla i skutečnost, že hned 4 z nich měli vysokoškolské vzdělání, z toho 2 právnické. Každý senát dostal svého vlastního zapisovatele, který současně vedl i jeho příslušnou agendu. Počínaje rokem

¹¹⁰⁶ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M4/65, M5/65, M7/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁷ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M8/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁸ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Přípis okresní prokuratuře ze dne 28. 1. 1967, archivně nezpracováno.

¹¹⁰⁹ Z celkového počtu 16 soudců bylo 9 členy KSČ, nejstaršímu ze soudců bylo 57 let, nejmladšímu pak 29, zvoleny byly pouze 2 ženy.

¹¹¹⁰ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Zpráva o činnosti za I. a II. pololetí 1966, archivně nezpracováno.

1967 jsou tak jednotlivé spisy řazeny nikoliv souhrnně chronologicky podle pořadí nápadu, nýbrž odděleně podle senátů, do kterých byly zařazeny. Zatímco u případů došlých soudu v roce 1965 soudci nemohli nic jiného než konstatovat promlčení, u těch z roku 1966 k tomu nedošlo. I když u prvního v tomto roce došlého případu zbýval při jeho projednání k promlčení necelý měsíc.¹¹¹¹ Celkově se dá konstatovat ústup od dříve až drakonických exemplárních trestů. Nově soudci udělovali napomenutí a pokuty do maximální výše 200 Kčs nebo se dokonce od uložení opatření upouštěli. Nejprísnejší opatření, srážku z platu ve výši 10 % po dobu 3 měsíců, uložili 23letému pracovníkovi stavební údržby. Ten měl opakovaně v prostorách závodu a mimo něj před spoluzaměstnanci a obyvateli města: „*obnažovat svůj pohlavní úd*“. Tím spáchal provinění proti socialistickému soužití, neboť: „*narušil socialistické soužití mezi spoluzaměstnanci a občany v Kralupech nad Vltavou.*“¹¹¹² Ve 2 případech soud podezřelý ze spáchání provinění tohoto obvinění zprostil. První se týkal soužití bývalých manželů v jednom domě, vyvolávajícího neustále spory, které měly vyvrcholit vzájemným fyzickým napadením. Alespoň tak celou věc uzavřel vyšetřující orgán VB a vzhledem k tomu, že oba bývalí manželé byli zaměstnanci Kaučuku, případ coby provinění proti socialistickému soužití předal tamnímu MLS. Při projednávání případu senát provedl rozsáhlé dokazování včetně výpovědí sousedů, z něhož vyplynulo, že prvotně napadeným byl muž a pokud útočící žena utrpěla poranění, tak pouze v důsledku jeho obrany. Z tohoto důvodu muže obvinění zprostil a ženě udělil pokutu ve výši 200 Kčs.¹¹¹³ Ve druhém případě byl 31letý směnový inženýr viněn z řádného nepřevzetí a nezajištění do objektu závodu přivezeného materiálu, jež si zaměstnanci poschovávali a rozebírali. Část materiálu byla v podniku nalezena, i tak škoda za chybějící nerez trubky činila 1.050 Kčs. Obviněný zaměstnanec se u soudu hájil tím, že pouze řidiči nákladního vozidla a jeho závozníkovi umožnil složit v podniku materiál, když adresát zásilky nebyl toho dne na pracovišti přítomen. Podepsal pouze denní záznam jízdy a nikoliv dodací list, tudíž zásilku jako takovou nikdy nepřevzal. Celé jeho jednání se neslo ve snaze pomoci osádce vozu s vyložením materiálu. Na podporu jeho tvrzení vystoupili i někteří jeho kolegové. Senát po zvážení všech okolností případu neshledal v jednání obviněného žádnou z forem zavinění a obvinění z provinění proti pracovní kázní podle § 21 písm. c) zákona o MLS ho zprostil. Za hlavního viníka

¹¹¹¹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M1/66, archivně nezpracováno.

¹¹¹² OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M4/67, archivně nezpracováno.

¹¹¹³ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M5/66, archivně nezpracováno.

celé události označil odesílatele zásilky, který nevyrozuměl jejího příjemce o přesné době, kdy bude dovozena.¹¹¹⁴

Že ani právnické vzdělání předsedy senátu nemuselo být zárukou bezvadnosti rozhodnutí, svědčí okresní prokuraturou postoupený trestný čin ublížení na zdraví. Toho se měl při jízdě na motocyklu, nedáním přednosti jinému motocyklistovi, který utrpěl zranění s měsíční pracovní neschopností, dopustit 26letý elektromontér závodu. Okresní prokurátor přihlédl k dosavadní bezúhonnosti viníka nehody a případ coby méně závažný trestný čin postoupil k projednání lidovému soudu. Role předsedy senátu se zhostila 40letá vystudovaná doktorka práv, zaměstnankyně právního oddělení Kaučuku. Senát pod jejím vedením skutek překvalifikoval na provinění proti pracovní kázi podle § 21 písm. a) zákona o MLS, za což onomu elektromontérovi vyslovil napomenutí.¹¹¹⁵ Stejně si počínala i při projednání obdobné dopravní nehody v následujícím roce, kde vzhledem k osobě viníka nehody a jeho příkladné pracovní morálce od uložení opatření dokonce upustila.¹¹¹⁶ Soudcům lidových soudů sice oprávnění překvalifikovat skutky postupované jim coby trestné činy na provinění náleželo, avšak v těchto případech chybovali. Popsané skutky nemohli jako provinění proti pracovní kázi kvalifikovat, když podle tohoto ustanovení bylo možno stíhat jen ublížení na zdraví, k nimž došlo porušením předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Ublížení na zdraví spoluobčanům mimo pracoviště mohlo naplňovat znaky provinění proti socialistickému soužití anebo přestupku, pokud již nešlo o trestný čin.¹¹¹⁷ Z toho je evidentní, že senát v čele s právnickou vzdělanou osobou při právní kvalifikaci skutku chyboval. Nutno podotknout, že její právnickou vzdělaný 53letý kolega v podniku pracující jako směnový mistr takřka v obdobném případě dopravní nehody nechyboval, když setrval na právní kvalifikaci skutku coby trestného činu ublížení na zdraví a viníka nehody taktéž udělil napomenutí.¹¹¹⁸

Na soud se žádostí o projednání kárného opatření obrátil i pracovník podnikového výzkumu, jemuž byla za nevhodné chování k nadřízenému udělena vedením podniku veřejná důtka. Vedení postupovalo v souladu se zákoníkem práce, kdy jednání dotyčného inženýra posoudila jako porušení pracovní kázně.¹¹¹⁹ I když soud

¹¹¹⁴ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M7/67, archivně nezpracováno.

¹¹¹⁵ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M2/66, archivně nezpracováno.

¹¹¹⁶ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M1/68, archivně nezpracováno.

¹¹¹⁷ Srov. TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 145.

¹¹¹⁸ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M7/66, archivně nezpracováno.

¹¹¹⁹ Srov. § 77 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce a § 7 vládního nařízení č. 66/1965 Sb.

jeho podnět zaevidoval pod sp. zn. M6/67, nikterak se jím nezabýval, když dotyčnému ani nesdělil, že k přezkumu daného rozhodnutí není oprávněn. Poslední jednání soudu se uskutečnilo 11. 3. 1968 ve shora uvedené věci 23letého pracovníka stavební údržby, jenž na veřejnosti odhaloval svůj pohlavní úd. I když volební období soudců mělo skončit až v prosinci a do té doby OO VB lidovému soudu postoupilo další 3 oznámení o spáchání provinění, nebyly tyto už ani zaevidovány. Předseda soudu v říjnu 1968 informoval tamní VB o skončení funkčního období soudu a zatímního neustavení nového.¹¹²⁰ To však nebyla pravda, když Zpráva o činnosti soudu za rok 1966 uváděla, že všichni soudci složili slib v prosinci téhož roku, a tudíž jim volební období mělo skončit až na konci roku 1968. O zastavení činnosti soudu neměl ponětí ani MNV v Kralupech nad Vltavou, který na počátku dubna 1969 postoupil MLS oznámení o provinění zaměstnankyně Kaučuku. Bývalý předseda je obratem informoval o ukončení činnosti z důvodu uplynutí volebního období soudců a obecnému nezájmu na pokračování v jeho činnosti.¹¹²¹ Kompletní souhrn rozhodovací činnosti soudu je uveden v následující tabulce:

Rok	Počet dalších návrhů	Vyřizeno	Jednáno	Postoupeno		Návrhy postoupeny od										Osob	Sociální složení					Věkové složení					Provinění podle §6 zákona č. 38/61 Sb.					Majetkové spory	Trestné činy	Bez ulož. Opětření napomen	Uložená opatření				Zproštění		
				jiny orgán	jiny MLS	VB	prokur.	soud	IV	ROH	veřejní podniků	Jinych	MLS	vianeni	iniciativa		mužů	žen	dělníci	úředníci	učňové	technici	ostatní	15 - 17	18 - 24	25 - 34	35 - 44	nad 45	16	17	18				19	20	21	veřejná služba		pokuta	náprav. Opětření
1964	9	9	6	1	2	3						4	2		9		7		2				2	2	1	2	2	3						2	3	1	1				
1965	13	13	9	8	3	6		1			3	2		17	1	16						1		8	6	3	1	8		1	12		7			1	2	2	1		
1966	9	9	8		1	4	2				1	2		11	1	7	2		2	1	1	1	1	6	4		5		2	3		1		1	2	3		1			
1967	7	6	6			4						2		5	1	3			2	1			2	2					2	2		2			2	1		1	1	1	
1968	1	1			1	1								1		1								1										1							
CELKEM	39	38	29	9	5	18	2	0	1	0	8	8	0	43	3	34	2	2	4	3	3	3	13	16	9	5	16	0	6	20	0	13	0	1	4	4	3	11	4	0	4

¹¹²⁰ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Přípis OO VB Kralupy nad Vltavou ze dne 8. 10. 1969, archivně nezpracováno.

¹¹²¹ OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Přípis MNV Kralupy nad Vltavou ze dne 1. 4. 1969, archivně nezpracováno.

2.1.5. Rozhodovací činnost MLS v Neratovicích

V katastru obce Neratovice byly od roku 1962 činné 2 lidové soudy, a to při tamním MNV a v podniku Spolana Neratovice.¹¹²² O vzniku lidového soudu v n. p. Spolana rozhodlo BOV již v srpnu 1961, o tom při MNV v dubnu 1962. K MLS při n. p. Spolana Neratovice se dochovaly pouze kopie rejstříků zasílané okresnímu soudu a návrh kandidátů na soudce pro druhé volební období. Z hlediska množství případů se jednalo o nejvytíženější lidový soud na pracovišti v okrese Mělník. To bylo dáno zejména velikostí podniku a počtu jeho zaměstnanců. Z dochovaného návrhu kandidátů na soudce pro druhé volební období je možné dovodit, že u něj působilo celkem 9 soudců. Pro druhé volební období jich ZV ROH navrhl 8 ve funkci na pokračování. Všichni dále uvedení kandidáti byli nakonec zvoleni a pozváni na 11. 12. 1966 konanou tematickou konferenci ROH. Tam do rukou předsedy MNV složili slib a obdrželi osvědčení o jejich zvolení. Dále reprodukován návrh kandidátů je zajímavý z hlediska jejich osobnostních charakteristik požadovaných pro výkon funkce soudce MLS:

*Návrhy kandidátů pro soudce Místního lidového soudu v n. p. Spolana
Neratovice*

- B. Z. *nar. 1925, národnosti české člen KSC^Č – absolvent vyšší průmyslové školy textilní, nyní vedoucí text. laboratoře.*
Soudruh B. je důsledný a obětavý pracovník, což se projevuje v plnění úkolů jemu svěřených. Jeho jednání je přímé, čestné a jeho rozhodování vždy spravedlivé. Členem strany od roku 1954, prošel různými funkcemi. Je členem LM, ROH, SČSP, VTS. Vzhledem k jeho charakterovým vlastnostem a jeho dobrého politického profilu a také že se ve své funkci soudce MLS osvědčil navrhuje ho výbor ZO znovu jako kandidáta pro MLS.
- Dr. L. O. *nar. 1913, národnosti české. Dr. práv, vedoucí právního oddělení Spolany. Vyznačuje se rozvážným jednáním i vystupováním. Je čestného charakteru, svědomitý, žije spořádaně a střídě. Politicky organizován není, se socialistickým zřízením sympatizuje. Je členem ROH, kde prošel různými funkcemi. Rovněž byl zapojen v komisích MěNV a TJ*

1122

Spolany. Pro velmi dobrou práci, ve které se osvědčil jest navrhován znovu jako soudce MLS.

- M. V. *nar. 1916, národnosti české – strojní zámečnick – pracuje ve strojních ve strojních dílnách – člen protipožárního sboru – člen ROH. Je svědomitý, klidný požadované úkoly plní, žádnou práci neodmítá, v kolektivu je oblíben, zastával funkce v ROH. Je zapojen také ve funkcích MNV. Ve své práci v MLS se osvědčil, a proto jej znovu výbor ZO doporučuje do funkce soudce MLS.*
- M. M. *nar. 1927, národnosti české – strojní zámečnick – nyní jako předák pracovní čety. Na pracovišti po stránce organizační i pracovní si vede dobře. Je vedoucím kolektivu BSP a kromě svého zaměstnání vypomáhá i brigádě TJ Spolaně a ve svém bydlišti. Je členem KSC a ROH. Ve své funkci soudce se osvědčil a proto jej znovu navrhuje ZO jako soudce MLS.*
- P. J. *nar. 1925 – národnosti české – bezpartijní, absolvent průmyslové školy strojnické – nyní denní mistr kyseliny sírové. Je povahy klidné, mírné, ve svém jednání rozvážný, mezi zaměstnanci je oblíben. Ve své funkci soudce se osvědčil a proto je znovu ZO doporučen za člena MLS.*
- R. V. *nar. 1936 – národnosti české – členka KSC – povolání úřednice. Pracovala aktivně v ČSM. Má dobré charakterové vlastnosti, je politicky na nadprůměrné výši, dobře plní svěřené úkoly. Má dobré odborné znalosti na úseku odbytového odboru. Při jednání je klidná a rozvážná. Ve funkci soudce se osvědčila a proto jí výbor doporučuje znovu za soudce MLS.*
- R. J. *nar. 1926 – národnosti české, bezpartijní – strojní zámečnick – pracuje ve strojních dílnách. Svěřené práce vykonává svědomitě a je na něho spolehnutí. Je mírné povahy, kamarádský v kolektivu pracovníků je oblíben. Je členem ROH, kde se zúčastňuje různých soutěží, žije spořádaným rodinným životem. Ve své funkci soudce se velmi dobře osvědčil a je znovu výborem doporučován za soudce MLS.*
- Z. F. *nar. 1912 – člen strany od roku 1948 – vyučen elektrikářem – pracuje na cechu energetiky. Prošel mnoha funkcemi stranickými i v ROH, zastával od utvoření MLS funkci předsedy, kterou zastává dosud. V této funkci si počínal dobře. Druhá ZO jej proto znovu doporučuje jako soudce MLS.*

M. J. 1934 – národnosti české – členka KSČ – absolventka střední sociálně právní školy. Nyní jako referentka pro sociální otázky osobního odd. V závodě pracuje od roku 1962. Je povahy mírné, v kolektivu je oblíbena. Po pracovní stránce je neustále ve styku s lidmi a své úkoly plní svědomitě. Kromě toho pracuje v loutkovém souboru ZK. Je členem výboru ZO, KSČ a členkou ROH. Pro tyto vlastnosti je navrhována jako nový člen sboru soudců do MLS.

První zasedání soudu, na kterém projednal 3 případy provinění proti socialistickému soužití, se uskutečnilo 15. 12. 1961. Podobně jako mělnický soud, neměl ten spolanský od počátku k dispozici rejstříky vydávané firmou SEVT. Předseda soudu tento problém vyřešil pořízením „Prozatímního vzoru rejstříku místního lidového soudu“. Tiskopis na formátu A4 obsahoval veškeré strojově psané údaje k případu, tak jak zákon vyžadoval. Všechny toho dne projednané případy provinění spáchali zaměstnanci podniku pod vlivem alkoholu. Nejpřísněji, nápravným opatřením srážkou z platu ve výši 10 % na dobu 2 měsíců, byl potrestán 33letý dělník, který v podnapilém stavu udeřil v hostinci sklenicí do hlavy jiného hosta.¹¹²³ Napomenutí a veřejnou důtku soud udělil jeho 31 a 39letým kolegům, kteří požili alkoholické nápoje, ač věděli, že budou vykonávat činnost, při které by mohli ohrozit zdraví spoluobčanů a bezpečnost majetku. Uveřejnění veřejné důtky mělo proběhnout jejím hlášením po dobu 3 dnů v závodním rozhlasu.¹¹²⁴ V následujících letech 1962-1967 počet došlých návrhů k projednání kauz vzrůstal. Zejména pracovní fluktuace způsobila nemožnost projednání mnoha kauz z důvodu místní nepříslušnosti, kdy provinilci zrušili v závodě pracovní poměr. Tak např. v roce 1962 bylo soudu k projednání postoupeno celkem 36 kauz, avšak meritorně jich rozhodl jen polovinu z nich. Kromě postoupení věcí z důvodu místní nepříslušnosti, kdy provinilci zrušili v závodě pracovní poměr, soudci některé případy delegovali k projednání na Dílenské výbory ROH (dále jen DV). Tak jako např. v případě 27letého dělníka, který vyvolal rvačku před místním hostincem. DV mu za to uložil „přísnou důtku s napomenutím“.¹¹²⁵ Kromě provinění proti socialistickému soužití¹¹²⁶, byla DV k projednání delegována i krádež uhlí z vagónů ČSD odstavených v prostoru závodu, které se dopustil 18letý dělník. Podobně jako jeho kolegům i jemu

¹¹²³ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M1/61, archivně nezpracováno.

¹¹²⁴ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M2/61, M3/61, archivně nezpracováno.

¹¹²⁵ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M7/62, archivně nezpracováno.

¹¹²⁶ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M13/62, M19/62, M28/62 a M31/62, archivně nezpracováno.

vyslovil DV napomenutí.¹¹²⁷ V následujícím roce se počet DV postupovaných kauz zmenšil, avšak zpřísnila se ukládaná opatření. Příkladem může být počínání 57letého dělníka, který v podniku odcizil elektroinstalační materiál. Skutek kvalifikovaný jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví předal MLS k projednání DV, jež dotyčnému uložil odnětí prémie ve výši 50 % po dobu 3 měsíců.¹¹²⁸ Naproti tomu napadení spolužáka ve třídě spolanského učiliště ze strany 18letého učně, původně kvalifikované OO VB jako provinění proti socialistickému soužití, soud delegoval k projednání tamnímu ČSM. To mu za přítomnosti vedoucího učiliště, zástupců MLS a ROH a ostatních učňů vyslovilo napomenutí s výstrahou.¹¹²⁹ Stejně tak soudci považovali za vhodnější předat rodinné spory mezi manželi k projednání ONV Mělník, kde nakonec došlo mezi nimi k uzavření smíru.¹¹³⁰ Praxe postupování kauz k vyřízení orgánům ROH či ČSM skončila v roce 1963. Tento rok dopadl z hlediska bilance vyřízených případů naprosto tristně. Z 32 soudů postoupených kauz jich bylo meritorně vyřízeno jen 9. Kromě 2 případů postoupených jiným lidovým soudům zůstalo 19 kauz zcela bez vyřízení. K jejich projednání došlo až v příštím roce, kdy soudcům nezbylo nic jiného než konstatovat jejich promlčení. Jednalo se o podobnou situaci jako u MLS při n. p. Kaučuk Kralupy. Vysvětlením této situace může být odchod dosavadního předsedy soudu z funkce a jeho nahrazení nezkušeným kolegou.

Z hlediska typologie deliktů převažovalo až do roku 1964 provinění proti socialistickému soužití. Z 27 % se jednalo o provinění podle § 19 písm. b) zákona o MLS, kdy se zaměstnanci dostavovali k výkonu práce pod vlivem alkoholu. Stejně kvalifikována byla i jízda 27letého dělníka v podnapilosti na neosvětleném kole v noci. Ten spadl a způsobil si 14denní pracovní neschopnost, za což si vysloužil veřejnou důtku.¹¹³¹ Z běžných případů provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. a) zákona o MLS jako byly hospodské rvačky, neshody v rodinách, slovní a fyzické ataky vůči spoluobčanům na veřejnosti se vymykalo počínání 57letého dělníka, jež: „23. listopadu 1961 v hostinci na Hřišti v Neratovicích v podnapilém stavu se po uzavírací hodině vydával za člena PS-VB, ač jím není a to v přítomnosti civilních osob a tím zlehčoval autoritu PS-VB“, za což mu bylo vysloveno „napomenutí s výstrahou, že

¹¹²⁷ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M25/62, archivně nezpracováno.

¹¹²⁸ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M35/64, archivně nezpracováno.

¹¹²⁹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M18/62, archivně nezpracováno.

¹¹³⁰ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M33/62, archivně nezpracováno.

¹¹³¹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M36/64, archivně nezpracováno.

*kdyby se případ opakoval bude přistoupeno k přísnějšímu potrestání.*¹¹³² Jako provinění proti socialistickému soužití posoudilo OO VB jednání 60letého dělníka, který v červnu 1961 ztratil občanský průkaz a přes opakované výzvy si nový nenechal vystavit. Senát MLS dospěl k závěru o nemožnosti takové jednání kvalifikovat jako provinění, a proto ho VB vrátil s tím, aby byl projednán jako přestupek.¹¹³³ Netradiční řešení mělo projednávání jednání 51letého dělníka, který bezdůvodně nařkl svého spolupracovníka z pokusu o vraždu. K nápravě jeho jednání nepřispěla ani ingerence ZV ROH, který se nakonec rozhodl případ delegovat lidovému soudu. Z kopii rejstříku je možno se dozvědět, že: *„Při jednání za přítomnosti 50 občanů podroben obviněný kritice, kterou nakonec pochopil celou věc, uznal že nejednal správně a svůj výrok odvolal.*“ Soud na základě toho od uložení opatření jako takového upustil, nicméně provinilci nařídil zveřejnit jeho odvolání výroku v závodním rozhlase.¹¹³⁴ Stejně netradičně postupoval senát i v kauze 22letého dělníka hrubě se chovajícím vůči svým kolegům a nadřízeným. O nápravu jeho chování se nejprve snažil neúspěšně DV. Ten nakonec podal u MLS „stížnost“ na chování onoho dělníka. Soudci spíše než restriktivně, se pokusili na dotyčného působit výchovně a věc řešit: *„pohovorem před senátem kdy došlo ke smíru a věci byly dány do pořádku.*“¹¹³⁵ Ostatní případy již vyřídili standartně. Netradičním se v jejich pojetí stal způsob výkonu pokuty. U ní vyžadovali, aby informace o jejím uložení hlásil po dobu 3 dnů závodní rozhlas.¹¹³⁶ Co do důsledku se tak jednalo o kombinaci opatření pokuty a veřejné důtky.¹¹³⁷ Vůbec nejpřísněji – nápravným opatřením srážkou z platu 10 % na dobu 2 měsíců byl v roce 1964 za provinění proti socialistickému soužití postižen 18letý dělník. Tento případ je zároveň posledním, kdy soudci toto opatření ukládali. Popis jeho skutku je poněkud matoucí, když odsouzený mladík měl napadnout jiného „v sebeobraně“ a způsobit mu 10denní pracovní neschopnost.¹¹³⁸ Pokud šlo skutečně o jednání v sebeobraně, jednalo by se o skutečnost vylučující protiprávnost.

Od roku 1965 v agendě soudu převážilo provinění proti pracovní kázní, spočívající zejména v neoprávněných pracovních absencích zaměstnanců podniku. Při

¹¹³² OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M5/62, archivně nezpracováno.

¹¹³³ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M8/62, archivně nezpracováno.

¹¹³⁴ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M11/62, archivně nezpracováno.

¹¹³⁵ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M30/64, archivně nezpracováno.

¹¹³⁶ Např. v případě rvačky, které se v podnapilém stavu dopustil 49letý dělník. Tomu soud za provinění proti socialistickému soužití uložil pokutu 300 Kčs spolu s nařízením hlásit rozhodnutí soudu 3 dny v závodním rozhlase. Srov. OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M3/62, archivně nezpracováno.

¹¹³⁷ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M4/62, M20/62, archivně nezpracováno.

¹¹³⁸ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M26/64, archivně nezpracováno.

absenci spisového materiálu lze jen těžko dovodit rozdílnost sankcí ukládaných za stejné prohřešky. Např. v kauzách 18 a 29letých dělníků, kteří oba vynecháním takřka stejného počtu pracovních směn naplnili skutkovou podstatu provinění proti pracovní kázní, byla staršímu uložena veřejná důtka, zatímco mladšímu pokuta v maximální výši 500 Kčs.¹¹³⁹ Udělení nejpřísnější pokuty nedávno zletilému zaměstnanci je z pohledu výchovného poslání MLS značně netradiční a dá se proto usuzovat na jeho ne zrovna ukázkový kádrový profil. Méně zastoupeným se stalo provinění proti pracovní kázní podle § 21 písm. c) zákona o MLS spočívající v porušení technologické kázně a povinností z pracovního poměru. Toho se porušením zákonných povinností s následkem vykolejení 4 vagonů dopustil i 31letý vedoucí posunovací čety, za což mu soudci uložili veřejnou důtku.¹¹⁴⁰ Naproti tomu obvinění ze stejného provinění pro nedostatek důkazů zprostil skupinu 6 zaměstnanců. Ta byla viněna z porušení pracovní kázně spočívající nesprávném smícháním chemických směsí při výrobě, čímž měla podniku vzniknout škoda ve výši 3.450 Kčs.¹¹⁴¹ Co do počtu 33 případů v pořadí třetí v agendě soudu představovalo provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví. Nevíce zastoupenými se staly případy krádeží materiálu v závodě. Vedle těchto takřka klasických případů se soudci zabývali i případy podvodného jednání. Toho se dopustil i 19letý dělník, který si v půjčovně vyzvedl magnetofon, ač věděl, že na zaplacení půjčového nemá. Nástroj navíc vrátil až na výzvu VB poškozený. Senát mu za to udělil veřejnou důtku spolu s povinností uhradit náhradu škody ve výši 450 Kčs.¹¹⁴² Neuložit žádné opatření a vyslovit toliko povinnost k náhradě škody ve výši 360 Kčs se soudci rozhodli v případě neoprávněného čerpání dětských přídavků 25letým dělníkem, na něž jako uživatel zemědělské půdy neměl nárok.¹¹⁴³ Zcela zproštěno obvinění ze spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví podle § 16 odst. 2) zákona o MLS bylo 6 zaměstnanců viněných z nedbalosti vedoucí k vykolejení posunovaných vagonů.¹¹⁴⁴ Soud projednával i případy provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Těch mu bylo v porovnání s těmi proti majetku v socialistickém vlastnictví k projednání předáno jen o 4 méně. Kromě těch tradičních ve formě odcizování různých věcí svým spoluzaměstnancům (peníze, kabelky, jízdní kola) i zde figurovala podvodná jednání, tak jako v případě 29letého dělníka. Ten podvodně na svých spoluzaměstnancích

¹¹³⁹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M55/65, M56/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁰ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M17/64, archivně nezpracováno.

¹¹⁴¹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M5/64, archivně nezpracováno.

¹¹⁴² OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M6/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁴³ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M11/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁴ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M21-26/65, archivně nezpracováno.

vylákal na vymyšlený zájezd do NDR částku 640 Kč, za což mu soud uložil pokutu 50 Kčs.¹¹⁴⁵ Naopak zproštěn obvinění z provinění proti majetku v osobním vlastnictví pro nedostatek důkazů byl 47letý dělník, který se měl v podnapilém stavu vloupat do bytu a tam odcizit peřinu a povlak. Kromě nedostatku důkazů soud přihlédl i k: „*osobě obviněného pro jeho nízkou inteligenci.*“¹¹⁴⁶ Za celou dobu působení se soudci zabývaly jen 2 případy provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže. První případ neplacení výživného postoupili v roce 1962 z důvodu rozvázání pracovního poměru otce dětí podle místa jeho pobytu příslušnému NV. Druhý případ toho provinění v roce 1965 již vyřídili meritorně. Za nedostatečné zajištění láhev s louhem sodným, které vypilo 4leté dítě uložili 44letému dělníku napomenutí.¹¹⁴⁷

Tak jak práce soudu pokračovala, počali se u něj vyskytovat i případy recidivy. Již na konci roku 1962 odmítli soudci pro opakovanou recidivu jejich pachatelů řešit 2 případy a vrátili je zpět postupujícímu OO VB.¹¹⁴⁸ Případů kde soudci shledali neúčelnost možného postihu pachatelů recidivistů ze strany lidového soudu neustále přibývalo. Trend takové postupu výrazně zesílil po vydání Zákona č. 58/1965 Sb., kdy soudci začali případy, ve kterých shledali nemožnost jejich účinného působení na pachatele, postupovat okresní prokuratuře.¹¹⁴⁹ Tak postupovali např. v kauze 30letého dělníka stíhaného pro provinění proti socialistickému soužití podle § 19 písm. c) zákona o MLS, který nebyl v pracovním poměru a živil se nekalým způsobem, stejně jako v případě 47letého dělníka, který za jízdy ve vlaku: „*budil veřejné pohoršení, tím že se před cestujícími obnažil a ukazoval pohlavní úd a dále přítomné obtěžoval opileckými řečmi.*“¹¹⁵⁰ Pokud soudci zjistili, že proti provinilcům je současně vedeno trestní stíhání, řízení ve věci provinění zastavovali.¹¹⁵¹ Stejně tak činili i z důvodu promlčení a v jednom případě i z důvodu úmrtí 46letého dělníka viněného z provinění proti majetku v osobním vlastnictví (krádeže tranzistorového rádia družce), který zemřel při dopravní nehodě.¹¹⁵² Do výčtu majetkových deliktů je třeba zařadit i první z celkové počtu 13 soudu delegovaných trestných činů. Okresní prokuratura v Mělníku předala v květnu

¹¹⁴⁵ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M26/63, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁶ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M21/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁷ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M44/65, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁸ Jednání 35letého dělníka, který ztropil na plese výtržnost a rvačku odmítl pro jeho opakovanou recidivu soud projednat, a proto ho vrátil OO VB, stejně jako případ 28letého dělníka, který odcizil hodinky kolegovi. OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M23/62, M26/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁴⁹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M14/66, M20/66, M24/66, M11/67 a M23/67, archivně nezpracováno.

¹¹⁵⁰ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M54/65, M34/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁵¹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M15/63, M65/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁵² OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M10/67, archivně nezpracováno.

soudu zmapovat až v samotném závěru jeho působení. Oproti kopiím rejstříku mělnickému soudu, mají ty neratovické jednu podstatnou nevýhodu v podobě absence popisu skutku. Až na pár výjimek jsme tak z nich schopni vyčíst pouze osobu provinilce, právní kvalifikaci skutku a jak bylo ve věci rozhodnuto. Kromě toho byly dochovány seznamy soudců pro první a druhé volební období a krátké hodnotící zprávy o činnosti z let 1967-1969. Volby 13 soudců pro první volební období se uskutečnily 19. 6. 1962. V čele soudu stanul 61letý důchodce, člen KSČ. Rovněž dalších 7 soudců, včetně 2 žen bylo členy KSČ. Nejstaršímu soudci bylo 62 let, nejmladšímu pak 29let. Soud od počátku disponoval úřednicí pověřenou k vedení administrativy a jednacích protokolů. Do druhého volebního období vstoupilo, po volbách konaných v březnu 1964, 10 staronových soudců, včetně obou žen. Bývalého předsedu vystřídal ve funkci 41letý technik Spolany Neratovice, rovněž člen KSČ. Nepříjemností se pro soud stalo odvolání 48letého soudce z funkce předsedou MNV v červnu 1964 z důvodu spáchání přestupku na pracovišti v neratovické Spolaně.

V prvním roce svého působení rozhodli soudci meritorně 43 kauz. Převážnou část agendy tvořila provinění proti socialistickému soužití a proti majetku v socialistickém vlastnictví. Takřka v polovině projednaných případů ukládali nejmírnější opatření – napomenutí. Částečný popis skutku byl zmíněn jen u provinění proti zájmům zdravého vývoje mládeže podle § 20 písm. b) zákona o MLS. Toho se podáním vina nezletilci měli dopustit 61letý vedoucí libišské státní farmy a její 21letý dělník, za což jim soud uložil napomenutí.¹¹⁵⁸ V kopiích rejstříku zůstaly založeny ještě 2 přípisy ONV Mělník o postoupení věcí k projednávání. Z nich je možno ještě u 2 případů dovodit skutkový stav. Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví měli spáchat zpronevěřením vybraných finančních prostředků 26letá učitelka mateřské školy, resp. nezaplacením útraty v restauraci 51letý dělník cukrovaru, za což soud oběma uložil veřejnou důtku.¹¹⁵⁹ Podobně jako v Mělníku se i v Neratovicích nesl rok 1962 ve znamení kontrol podniků služeb, soudě alespoň z kopií rejstříkových záznamů. Pro provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví stálo před neratovickým lidovým celkem 12 vedoucích tamních prodejen. Na rozdíl od kauz projednávaných mělnickým soudem, kde v několika případech byli vedoucí obvinění zproštěni, se tak v Neratovicích nestalo. Všichni obvinění vedoucí byli uznáni vinnými. Nejprísnejší opatření - pokutu v maximální výši 500 Kčs soud udělil vedoucím prodejen zeleniny a

¹¹⁵⁸ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M20/62 a M21/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁵⁹ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M16/62 a M38/62, archivně nezpracováno.

masny.¹¹⁶⁰ Ostatním jejich kolegům a kolegyním ukládal nižší pokuty od 50 do 200 Kčs¹¹⁶¹, veřejné důtky¹¹⁶² a napomenutí.¹¹⁶³ Z kopií rejstříků nelze více informací o rozhodovací činnosti soudu v prvním roce jeho působení vyčíst, snad jen pochybení soudců v kauze 26leté ženy v domácnosti, jež se měla dopustit provinění proti socialistickému soužití a které byla podle rejstříku udělena pokuta 50 Kčs současně s napomenutím, když zákon o MLS ukládání více opatření za jeden skutek nedovoľoval.¹¹⁶⁴

V letech 1963-1967 na rozdíl od ostatních lidových soudů takřka nedocházelo k postupování kauz na jiné orgány, kdy zvláště ve srovnání s MLS ve Spolaně je tento rozdíl flagrantní. Soudci stále častěji přecházeli od mírných opatření k udělování pokut, když v letech 1965 a 1966 tento druh opatření převažoval. Nejvyšší pokutu 500 Kčs však uložili až v červnu 1966 za provinění proti socialistickému soužití 35letému zemědělskému dělníkovi.¹¹⁶⁵ Do té doby ukládali pokuty v maximální výši 350 Kčs. Dokonce i první recidivistce v historii soudu, 54leté ženě v domácnosti, jež byla nejprve v roce 1963 postižena pro provinění proti zájmům socialistického hospodářství podle § 17 odst. 1 zákona o MLS pokutou 200 Kčs, a poté se téhož jednání dopustila i v příštím roce, soudci udělili jen o málo větší pokutu 300 Kčs. Soudě podle současně uloženého propadnutí věci „dečky“ se jednalo o neoprávněný prodej jimi vyráběných výrobků.¹¹⁶⁶ Drtivou většinu agendy soudu tvořily případy provinění proti socialistickému soužití, naproti tomu trestných činů do roku 1967 projednal jen 8. Tím úplně prvním projednaným se v roce 1963 stal okresní prokuraturou postoupený trestný čin ublížení na zdraví, jehož se dopustili 2 dělníci (20 a 19letý) za což jim soudci uložili veřejnou důtku a napomenutí.¹¹⁶⁷ Kromě klasických trestných činů jako bylo ublížení na zdraví, či rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví projednával soud i atypický trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197 trestního zákona, jehož se měl dopustit 68letý důchodce, za což mu uložil napomenutí.¹¹⁶⁸

¹¹⁶⁰ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M33/62 a M37/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁶¹ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, pokuta 50 Kčs sp. zn. M 46/62, 100 Kčs M34/62 a 200 Kčs M35/62 a M 39/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁶² OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M36/62 a M38/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁶³ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M41/62, M43/62, M44/62 a M48/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁶⁴ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M25/62, archivně nezpracováno.

¹¹⁶⁵ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M12/66, archivně nezpracováno.

¹¹⁶⁶ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M10/63 a M7/64, archivně nezpracováno.

¹¹⁶⁷ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M11/63, archivně nezpracováno.

¹¹⁶⁸ OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M49/67, archivně nezpracováno.

Prvně dochovaná zpráva o činnosti soudu za rok 1967 uvádí početní stav 9 soudců a zvláště vyzdvihuje 3 z nich včetně obou žen, u nichž se: „*jejich aktivita nezmenšila*“. Z toho se dá usuzovat na zmenšení aktivity těch ostatních. Zarážející je absence informace o konání voleb soudců v roce 1966, ať už ve zprávě jako takové nebo v jiných dochovaných dokumentech. Jestliže obsahem dochované složky je seznam soudců jen pro druhé volební období a hodnotící zprávy o činnosti soudu z let 1967–1969 neobsahují žádné informace o konání jejich voleb spolu s faktem, že počet soudců a jejich jména se od posledních voleb v roce 1964 nezměnil, to vše nás vede k závěru, že od března 1964 se žádné nové volby nekonaly. Všem soudcům tak jejich mandát vypršel nejpozději 23. 3. 1966 a od té doby jsou veškerá rozhodnutí soudu nelegální. I tak předseda soudu v roce 1967 hodnotil činnost soudu jako bezvadnou, s velmi dobrou spoluprací s VB a okresním soudem.¹¹⁶⁹ Za rok 1968 máme k dispozici již kompletně dochovaný spisový materiál jednotlivých kauz. Sám jeho předseda činnost soudu v tomto roce hodnotil jako: „*bez potíží a nedochází k žádným rozporům*“. Opět jako v minulé zprávě vyzdvihl „*velmi dobrou spolupráci*“ jen se 3 soudci.¹¹⁷⁰ Všechna jednání soudu v letech 1968–1970 se uskutečnila za jeho předsednictví. Z 8 soudců se v tomto období na rozhodovací činnosti podíleli jen 4 z nich, včetně obou žen. Tato personální situace až nápadně připomíná obdobnou situaci u MLS při MNV Mělníku a ukazuje na udržení soudu v chodu v období, kdy ostatní svoji činnosti již ukončovaly, zejména díky osobní iniciativě jeho předsedy. Jednání soudu nebyla nikterak komplikovaná, v průměru trvala kolem 20 minut. Kromě provinilců a eventuálních svědků k nim soud nikoho jiného speciálně nezval. Meritorní rozhodnutí soud samostatně písemně nevyhotovoval. V případech, kdy se provinilec k jednání nedostavil, soud mu poštou zaslal protokol o jednání. Ten kromě zachycení samotného průběhu jednání obsahoval i výrok rozhodnutí včetně krátkého zdůvodnění a poučení o možnosti podat proti němu opravný prostředek.

V roce 1968 se první zasedání soudu uskutečnilo 28. 3. od 9 hodin v zasedací místnosti MNV Neratovice a bylo na něm projednáno 7 kauz. Celkem 5 provinění proti socialistickému soužití – napadení manželky, osahávání spolupracovnice na intimních místech, šarvátku mezi prodávajícím a zákazníkem, resp. mezi bývalým manželem a současným partnerem, a 1 provinění proti majetku v osobním vlastnictví – krádež

¹¹⁶⁹ OS Mělník, MLS Neratovice, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku, PS-VB a místního lidového soudu ze dne 4. 10. 1967, archivně nezpracováno.

¹¹⁷⁰ OS Mělník, MLS Neratovice, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku, PS-VB a místního lidového soudu ze dne 26. 6. 1968, archivně nezpracováno.

kabelky v podnapilosti, skončilo co do udělení opatření tím nejmírnějším – napomenutím. Soudci při rozhodování o opatření přihlédli k tomu, že se jednalo o osoby dosud nikterak trestané, ke spáchání provinění se doznávající a svého počínání litující a zároveň slibující nápravu. Napomenutí udělené za provinění proti majetku v osobním vlastnictví 41letému dělníkovi však příliš výchovný vliv na dotyčného nemělo, když za 3 dny po vynesení rozhodnutí v opilosti fyzicky napadl svoji manželku. Za provinění proti socialistickému soužití mu tentokrát senát uložil pokutu 100 Kčs. Kupodivu v rozhodnutí soudci nikterak předchozí odsouzení nezmínili, i když 2 členové senátu se původního rozhodnutí zúčastnili.¹¹⁷¹ Posledně, ve 14 hodin toho dne projednávaným, se stal trestný čin ublížení na zdraví, jehož se dopustil 47letý člen JZD Neratovice, který hodil po pobíhajícím psu vidle, toho však nezasáhl na rozdíl od 7leté školačky, již způsobil zranění s čtrnáctidenní pracovní neschopností. Vzhledem k tomu, že se jednalo o nešťastnou náhodu i jemu soud uložil napomenutí.¹¹⁷²

Další zasedání soudu se uskutečnilo 8. 4. 1968. Jako první soudci od 7:30 projednávali kauzu provinění proti majetku v osobním vlastnictví 17letého učně, který odcizil z pole JZD pšenici v hodnotě 131 Kčs. První zasedání ve věci se konalo již v prosinci minulého, tam se však provinilec nedostavil, a tak soudci rozhodli případ postoupit k projednání Okresnímu soudu v Jihlavě z důvodu výkonu učebního poměru dotyčného v Třešti. Předseda jihlavského okresního soudu celou kauzu tomu lidovému vrátil s důrazným upozorněním na nezákonnost jeho postupu z důvodu věcné a místní nepřislusnosti k projednání provinění. Navíc upozornil na existenci MLS přímo v závodě, kde byl dotyčný v učebním poměru, kam by snad z hlediska vhodnosti bylo možno kauzu k projednání delegovat. V samotném závěru ještě upozornil na chybnou kvalifikaci skutku, když se podle něj mělo jednat o provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví.¹¹⁷³ Na podruhé se již provinilý 17letý mladík na jednání lidového soudu dostavil, činu litoval a omlouval ho snahou získat krmivo pro svoji kavku, pročež mu soudci při nezměněné právní kvalifikaci skutku udělili napomenutí.¹¹⁷⁴ Tento případ je zajímavý hned ze 2 hledisek. Prvním je jeho samotné zaevidování až v roce 1968. OO VB tuto kauzu lidovému soudu postoupilo již 16. 11. 1967 a ze spisu se dozvídáme o konání prvního jednání ve věci ještě v prosinci téhož

¹¹⁷¹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M2/1968 a M 17/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁷² OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 7/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁷³ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 8/1968, Přípis Okresního soudu v Jihlavě ze dne 9. 1. 1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁷⁴ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 8/1968, archivně nezpracováno.

roku, pročež se jako nelogické jeví jeho zaevidování pod sp. zn. M8/1968 až v březnu následujícího roku. Druhým je tristní postup zkušeného předsedy senátu, který se nejprve pokusil případ provinění delegovat k projednání na okresní soud a poté i přes upozornění jeho předsedy setrval na špatné právní kvalifikaci skutku ze strany VB. Správně mělo být jednání 17letého provinilce kvalifikováno jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, tak jak ostatně ve svém přípisu upozornil předseda jihlavského soudu.¹¹⁷⁵ Naproti tomu senát takto správně kvalifikoval počínání 25leté poštovní doručovatelky, která odcizila poštovní zásilku a o rok mladšího řidiče nákladního auta, jež s jemu socialistickou organizací svěřeným vozidlem, vykonal tzv. „černou jízdu“. I zde, ze stejných důvodů jako v předešlých případech, soudci oběma provinilcům uložili napomenutí.¹¹⁷⁶ Nejprísnejší toho dne uložené opatření – veřejnou důtku, udělili 17letému učni stíhanému pro trestné činy ublížení na zdraví a návodu k poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení. Toho se měl dopustit navedením soudně stíhaného kamaráda k rozbití železničního signalizačního zařízení a následného fyzického napadení matky nožem. Senát v čele s předsedou soudu se dopustil závažného pochybení, když provinilého mladíka uznal vinným i trestným činem ublížení na zdraví, neboť součástí jemu postoupeného spisu bylo i usnesení vyšetřovatele VB o zastavení trestního stíhání pro tento skutek z důvodu odepření výpovědi poškozené. Lidový soud se tak měl zabývat jen trestným činem poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení. Výkon veřejné důtky byl realizován veřejnou vyhláškou následující podoby:

VYHLÁŠKA

Místní lidový soud 2 v Neratovicích při MěstNV Neratovice

Místní lidový soud 2 v Neratovicích při svém zasedání dne 8. dubna 1968 proti

Vladimíru Z. ml.

nar. 1. 7. 1951

bytem Neratovice 670

¹¹⁷⁵ Za majetek v socialistickém vlastnictví byly mj. považovány věci a jiná majetková práva než vlastnická JZD. Blíže TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 110.

¹¹⁷⁶ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 9/1968 a M 11/1968, archivně nezpracováno.

za provinění proti zákonu tr. § 223/1 a § 182/1 Tr. zákona

se usnesl udělití jmenovanému

veřejnou důtku

Podle zákona č. 38/61 Sb., § 31 písm. b/

Rozsudek nabyl práva moci dne 26. dubna 1968.

A. M. v.r.

předseda senátu MLS

Neratovice 27. dubna 1968¹¹⁷⁷

Takovou to podobu vyhotovení písemnosti soudu bychom čekali spíše od nezkušených soudců na začátku jejich působení. Kromě odsouzení pro trestný čin, pro nějž bylo trestní stíhání zastaveno, je evidentní, že předsedovi soudu činilo problém i rozlišení mezi deliktní kategorií trestných činů a provinění, o formulaci „nabytí práva moci“ nemluvě.¹¹⁷⁸ Trend udělování nejmírnějšího opatření – napomenutí pokračoval i na zářijovém zasedání soudu. Kromě jediné veřejné důtky, udělené 17letému uční za napadení žáka ZDŠ, soud všem pachatelům provinění proti socialistickému soužití (sousedský spor, konflikt mezi rozvádějícími se manžely, rvačka na veřejném prostranství) a provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví udělil napomenutí. To se však změnilo na dalším zasedání soudu 28. 11. 1968. Jediný senát, opět pod vedením předsedy soudu, ten den v čase od 8:20 hodin do 15 hodin projednal úctyhodných 15 kauz, v nichž ve 12 z nich uložil provinilcům pokuty. Nejvíce zastoupeným se toho dne stalo provinění proti socialistickému soužití. Kromě již zmíněného případu 41letého dělníka recidivisty, řešil senát i 2 hospodské rvačky, kdy v jednom případě shledal zavinění i na straně poškozeného a provinilci uložil toliko napomenutí. Ve druhém za ničím nevyprovokovaný útok udělil agresorovi pokutu ve výši 200 Kčs. Za slovní útok, výhrůžky zabití, na otce urážející matku byla 21letému dělníku uložena veřejná důtka. Sám předseda při jednání na mladíka apeloval v tom smyslu, že je: „nutné mítí úctu k rodičům a nevměšovat se do záležitostí rodičů.“¹¹⁷⁹ Druhým v pořadí, co do počtu projednaných případů, se stalo provinění proti majetku

¹¹⁷⁷ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 10/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁷⁸ Formulaci „nabytí práva moci“ používal lidový soud na všech dalších vyhláškách, jimiž byl realizován výkon opatření veřejné důtky.

¹¹⁷⁹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 25/1968, archivně nezpracováno.

v socialistickém vlastnictví. Toho se odcizením korkových desek dopustil i 15letý mladík bez zaměstnání. I když se jednalo o dosud netrestaného nezletilce, u něhož by se dala předpokládat aplikace mírnějšího opatření, i jemu soudci uložili pokutu 100 Kčs. Jejich rozhodnutí ovlivnila zejména celková charakteristika provinilce: „svým zjevem i chováním řadí se k tak zvaným vlasatcům a takové kamarády vyhledává. Je výstřednějšího chování na veřejnosti.“¹¹⁸⁰ Stejně postiženi byli za odcizení pšenice 17letý učeň a 19letý zaměstnanec státního statku.¹¹⁸¹ O něco hůře s pokutou 200 Kčs dopal za úmyslné poškození světilen nákladního vozu 18letý traktorista.¹¹⁸² Připočeteme-li k těmto případům ještě provinění proti majetku v osobním vlastnictví, jichž se dopustili 17letý učeň odcizením motocyklu, resp. 18letý dělník krádeží riflí z prádelní šňůry, za což byla oběma uložena pokuta 200 Kčs, tak provinění proti majetku ten den v agendě soudu jasně převážila.¹¹⁸³ K celkové bilanci majetkových deliktů je třeba připočítat ještě 2 trestné činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Toho se odcizením cementu v hodnotě 600 Kčs z uzamčeného skladu dopustil 26letý zaměstnanec Komunálních služeb Neratovice. Ten je navíc odvezl nákladním automobilem zaměstnavatele do svého bydliště. Soudci zohlednili jeho obhajobu v nutnosti opravy plotu a nemožnosti cement z důvodu jeho nedostatku v prodejní síti zakoupit. Za uvedený trestný čin mu uložili pokutu 200 Kčs, stejně jako 27letému zaměstnanci ČSD, jež pro změnu odcizil balíky lepenky v hodnotě 592 Kčs.¹¹⁸⁴ Kromě zmíněných provinění soud ve 2 případech projednal i to proti pracovní kázní. Vedení snahou o rychlé rozvázání pracovního poměru přestali do svého zaměstnání docházet 18 a 23letý dělník. Zatímco tomu staršímu soud udělil veřejnou důtku, mladšímu pokutu 100 Kčs.¹¹⁸⁵

Naposledy se v roce 1968 soudci k jednání sešli 10. 12. 1968. Na něm projednali celkem 5 kauz. Předseda soudu již dopředu tušil anebo věděl, že jím řízený senát bude udělovat provinilcům pokuty, když přípisem z 2. 12. 1968 žádal finanční účtárnu okresního soudu o co nejrychlejší zaslání složenek na pokuty, právě s ohledem na v témže měsíci plánované zasedání.¹¹⁸⁶ Hned 3 z projednávaných kauz se týkaly zaměstnanců n. p. Spolana Neratovice. To byl důsledek zastavení činnosti tamního

¹¹⁸⁰ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 29/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸¹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 30/1968, M 31/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸² OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 23/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸³ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 19/1968, M 26/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸⁴ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 20/1968, M 21/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸⁵ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 20/1968, M 21/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸⁶ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, Přípis předsedy MLS ze dne 2. 12. 1968, archivně nezpracováno.

MLS, kdy v případech provinění a trestných činů zaměstnanců bydlících v Neratovicích přešla jeho agenda na dosud fungující lidový soud při MNV. S pokutami 100 a 200 Kčs, udělenými za spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví (krádež obilí, rozbití oken družstevní ubytovny), od soudu odešli 2 dělníci.¹¹⁸⁷ Jejich 29letému kolegovi pak soudci za provinění proti socialistickému soužití uložili veřejnou důtku, ostatně jako 2 dalším aktérům fyzické potyčky, ke které došlo v září 1968 v jednom z neratovických domů. Mezi rodinami žijícími v tomto domě panovaly již delší dobu napjaté vztahy. Toho dne došlo k výměně názorů mezi znesvářenými nájemnicemi, do které zasáhla 4leté dcera jedné z nich. Ta počala sprostě nadávat sokyni své matky, která si to nedala líbit a ušetřila jí facku. V tom okamžiku procházel místem zcela náhodně onen 29letý zaměstnanec Spolany, který se vůči 43leté ženě v domácnosti fackující malé děcko slovně ohradil. Ta ho v rozčilení nejprve slovně a poté i fyzicky napadla, on se počal poněkud neadekvátně útoku bránit, načež na místo dorazil i 40letý manžel oné ženy, se kterým si vyměnili několik ran pěstí.¹¹⁸⁸

Zpráva o činnosti soudu, vypracovaná jeho předsedou v listopadu 1969, jasně ukazuje na jeho postupný úpadek. Předseda soudu doslova konstatoval, že: „*Činnost Místního lidového soudu a práce jeho členů není uspokojivá.*“ Z 9 soudců podle něj fungovalo jen 5, z od začátku roku došlých 23 případů jich nevyřízených zůstávalo 16 z důvodu jediného dosud uskutečněného zasedání soudu.¹¹⁸⁹ Soudci se tento rok sešli k rozhodování pouze dvakrát, a to v květnu a prosinci. To dokládá ztrátu akceschopnosti soudu, když jednotlivé kauzy mu byly k vyřízení předávány již od prosince minulého roku, ale k jejich projednání došlo až 13. 5. Impulzem k nařízení jednání se nejspíše staly opakované urgencye okresního prokurátora k vyřízení jím v prosinci minulého roku postoupeného trestného činu ublížení na zdraví. Toho se měl napadením jiného občana v opilosti dopustit 22letý dělník Spolany Neratovice. Až poslední z výzev z konce dubna zřejmě podnítila předsedu soudu k nařízení jednání, na kterém soud dotyčným uložil pokutu ve výši 100 Kčs.¹¹⁹⁰ Jako první toho dne však již v 7:30 začal senát projednávat jiný trestný čin, a to nedovoleného podnikání, jehož se dopustil 70letý hrobník, který měl v kamenických družstvech nakupovat typizované urnové pomníčky za 1.100 Kčs a poté je bez oprávnění za částku 2.000 Kčs rozprodávat a pozůstalým na

¹¹⁸⁷ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 32/1968, M 33/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸⁸ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 34/1968, M 35/1968, M36/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁸⁹ OS Mělník, MLS Neratovice, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku a přehled o činnosti MLS ze dne 5. 11. 1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁰ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 2/1968, archivně nezpracováno.

hřbitově instalovat. Vyšetřující orgán zadokumentoval 50 takových případů, nicméně původní odhad neoprávněného zisku 8.000 Kčs v souladu s výpověďmi pozůstalých korigoval na částku 3.000 Kčs. Navíc z vyjádření MNV Neratovice bylo zjištěno, že instalaci pomníčků v městě nezajišťuje žádná socialistická organizace a pozůstalí jsou tak nuceni vyhledávat pomoc soukromých osob. Obviněný se před senátem k činu doznal, avšak za hlavní motiv svého počínání označil snahu pomoci pozůstalým, nikoliv se obohatit. Soudci mu nakonec za jeho jednání uložili pokutu ve výši 200 Kčs.¹¹⁹¹ I třetí toho dne projednávaný trestný čin neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví, jehož se tzv. „černou jízdou“ dopustil 33letý řidič Technických služeb města Neratovice, skončil co do uděleného opatření pokutou ve výši 100 Kčs.¹¹⁹² Oproti podobným jednáním kvalifikovaným jen jako provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví přispělo k přísnější právní kvalifikaci skutku poškození pneumatiky vozu.¹¹⁹³ Dále se soudci zabývali pro ně již v podstatě běžnou agendou. Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se odcizením desky na sekání masa dopustil 29letý zaměstnanec Tělovýchovné jednoty n. p. Spolana, za což mu uložili pokutu 100 Kčs. Za provinění proti socialistickému soužití spáchané napadnutím sousedů 39letým údržbářem n. p. Spolana vyslovil senát napomenutí.¹¹⁹⁴ Stejněho druhu provinění se dopustila i jediná toho dne projednávaná 23letá žena v domácnosti. Ta se v nádražní restauraci přivedla do stavu silné opilosti a ztropila výtržnost. I když senát v době projednávání případu disponoval informací, že dotyčná se nachází pro spáchání trestné činnosti ve vazbě, přesto ji uložil opatření – veřejnou důtku.¹¹⁹⁵ Ze všech dosud projednaných případů fyzických potyček se do motivu vymyká úder zezadu na hlavu 68letého funkcionáře KSČ spáchaný dne 30. 10. 1968 34letým strojním zámečnickem zaměstnaným v podniku Spolana. Ten již v minulosti člena MV KSČ a rady města několikrát slovně za jeho členství ve straně napadl a mj. ho obvinil z odstranění sochy T. G. Masaryka. Ústní útoky zesílily po okupaci Československa v roce 1968, kdy měl napadenému funkcionáři vyhrožovat oběšením. Ač OVV MNV v Neratovicích žádal vyšetřující orgán o co nejpřísnější potrestání útočníka před okresním soudem, byl celý případ postoupen jako provinění proti socialistickému soužití k vyřízení MLS. K samotnému jednání se provinilý zámečnick

¹¹⁹¹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 1/1968, archivně nezpracováno.

¹¹⁹² Srov. § 133 odst. 1 Zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění účinném do 31. 12. 1969.

¹¹⁹³ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 5/1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁴ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 3/1969, M4/1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁵ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 8/1969, archivně nezpracováno.

nedostavil, a i proto mu senát uložil pokutu 300 Kčs. Soudci při projednání kauzy zcela ignorovali politický motiv jednání provinilce konstatováním jeho častého požívání alkoholických nápojů: „*čímž se přivádí do podnapilého stavu a v tomto stavu neví, co činí.*“¹¹⁹⁶ Stejně co do druhu a výše sankce dopadl i 18letý závozník, který v opilosti cestou domů z hospody poškodil několik plotů rodinných domů. Na výši udělené pokuty mělo vli i jeho nedostavění se k jednání soudu, čímž podle soudců „*poslání MLS znevážil.*“¹¹⁹⁷

Poslední zasedání soudu se uskutečnilo 10. 12. 1969. S netradičním odůvodněním svých absencí v JZD přišel jeho 37letý člen JZD: „*Koncem roku 1968 a to v měsíci prosinci mně moje družka přestala vařit, nebo vařila nepravdělně, což mělo za následek, že i já jsem v měsíci lednu přestal docházet do zaměstnání a začal jsem vynechávat pracovní směny, a to zcela úmyslně, protože o hladu jsem nemohl pracovat.*“ Možná i proto mu senát za provinění proti pracovní kázni uložil jen napomenutí.¹¹⁹⁸ Provinění proti socialistickému soužití spočívající ve fyzické potyčce se dopustil 18letý zaměstnanec Spolany, tomu soud uložil pokutu 100 Kč. Stejně dopadl i 36letý spolanský dělník, který se vmísil do potyčky svého syna s kamarádem, tak že 6letého chlapce zpohlavkoval a svalil na zem.¹¹⁹⁹ Jiného druhu tohoto provinění se dopustili 18letý zaměstnanec kladenských oceláren a 21letý zedník ČSSS, kteří dne 8. 5. 1969 v Neratovicích kolem 21 hodiny částečně pod vlivem alkoholu společně strhli ze stožáru před závodním Klubem Spolany vlajku SSSR vyvěšenou společně s vlajkou ČSSR v rámci oslav 5. a 9. května. Ti již při výslechu svalovali vinu z iniciování jednání jeden na druhého a činu litovali. Vyšetřovatel případu pak dospěl k závěru o posuzování viny obou: „*mladých lidí je nutno vzít v úvahu, že jednali částečně pod vlivem alkoholu a zejména, že v jejich myšlení jsou důsledky z doby neblahého působení našich sdělovacích prostředků ve vztahu k SSSR v čemž lze spatřovat motiv činu.*“ Senát lidového soudu jejich jednání označil za neslučitelné s občanstvím socialistické republiky a oběma udělil pokuty ve výši 300 Kčs.¹²⁰⁰ Naproti tomu veřejnou důtku udělil dvěma 17letým učňům, kteří se spolu s 5 dalšími nezletilci vloupali střechou do skladu, kde odcizili věci. U ostatních 5 nezletilých pachatelů dospěl vyšetřující orgán, k názoru, že: „*u nezletilců postačí projednání s rodiči, u mladistvých je nutné*

¹¹⁹⁶ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 6/1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁷ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 7/1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁸ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 9/1969, archivně nezpracováno.

¹¹⁹⁹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 10/1969, 17/1969, archivně nezpracováno.

¹²⁰⁰ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 11/1969, archivně nezpracováno.

projednání před MLS pro vyšší výchovný účinek.“ Zbylé 2 případy se týkaly provinění proti majetku v osobním vlastnictví. Za krádež králíka soud 60letému dělníkovi Spolany udělil pokutu 100 Kč, zatímco jeho 16letému kolegovi za krádež dětského kola veřejnou důtku.¹²⁰¹

Ač byly lidové soudy zrušeny zákonem k 1. 1. 1970 a provinění podle zákona o MLS spáchaná před tímto datem měly projednávat již jen NV, senát lidového soudu se k poslednímu zasedání, na němž projednal 5 případu provinění, sešel ve dvojčlenném složení ještě 11. 2. 1970! Předseda soudu a jeden z jeho kolegů soudců vedeni zřejmě snahou dořešit veškeré soudu v minulém roce postoupené kauzy se odhodlali ke zcela bezprecedentnímu kroku, když z pozice zákonem zrušeného soudního orgánu činili autoritativní rozhodnutí. Provinění proti majetku v osobním vlastnictví se nevrácením půjčeného deštníku dopustila 18letá aranžérka, stejně jako 36letý dělník odcizením tranzistorového rádia. Oběma soud uložil pokutu ve výši 100 Kčs.¹²⁰² Další 3 případy se týkaly provinění proti socialistickému soužití. Toho se dopustil i 26letý dělník JZD, který měl nejprve 30. 10. 1969 pomlouvat vedení státu a Sovětský svaz před přítomným předsedou MNV Neratovice, který ho vyzval, aby toho zanechal, což neučinil, a naopak slovně napadl onoho předsedu. Poté co byl z hostince vykázán měl zaútočit na vůz se kterým předseda MNV odjížděl. Senát škodlivost jeho jednání shledal zejména: „v poškození funkcionáře NV“ a udělil mu pokutu 200 Kčs.¹²⁰³ Zcela apolitické byly oba zbývající případy. Zatímco napadení fotbalového rozhodčího divákem řešil coby provinění proti socialistickému soužití mělnický lidový soud, ten neratovický se pro změnu zabýval napadením hráče ze strany pomezního rozhodčího při fotbalovém utkání. Toho se měl po předchozí slovní rozepři dopustit 44letý rozhodčí úderem praporkem do hlavy hráče. Soudci mu za to uložili veřejnou důtku. S napomenutím pak od soudu odešel 61letý dělník Spolany, který při hádce o pozemky fyzicky napadl souseda.¹²⁰⁴ Jedinou soudem neprojednanou kauzou se stal v červenci 1969 OO VB Neratovice postoupený trestný čin krádeže ve stadiu pokusu, jehož se měl dopustit 26letý pokrývač, který odstraněním několika střešních tašek vnikl na půdu rodinného domu, kde ho zadržel jeho majitel. Této kauze nebyla ani přidělena spisová značka, stejně jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví, jehož se odcizením tranzistorového radia dopustil 36letý dělník. Jeho kauza, ač k jejímu postoupení došlo

¹²⁰¹ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 15/1969, 16/1969, archivně nezpracováno.

¹²⁰² OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 19/1970, bez spisové značky, archivně nezpracováno.

¹²⁰³ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 20/1970, archivně nezpracováno.

¹²⁰⁴ OS Mělník, MLS Neratovice spisy, M 21/1970, M22/1970, archivně nezpracováno.

až 12. 12. 1969, však projednána byla. Jako logické vysvětlení se jeví obava soudců rozhodnout o trestném činu v době, kdy již byly lidové soudy zrušeny. I tak mohl předseda soudu kauzu postupujícímu VB s ohledem na ukončení činnosti soudu vrátit, namísto toho, aby ji bez věcného vyřízení založil.

Souhrnný přehled činnosti soudu je uveden v následující tabulce:

Rok	Počet dalších návrhů	Vyřizeno	Jednáno	Zastaveno	Postoupeno		Návrhy postoupeny od								Osob			Sociální složení					Věkové složení					Provinění podle §§ zákona č. 38/61 Sb.					Majetkové spory	Trestné činy	Bez ulož. opatření	Uložená opatření	Zprůjevnění				
					Jinam	Jiny MLS	VB	prokur.	soud	NV	ROH	vedení přísluš. org.	Vlastní iniciativě	mužů	žen	dělníci	úředníci	užijové	technici	ostatní	15 - 17	18 - 24	25 - 34	35 - 44	nad 45	16	17	18	19	20	21	napomenení veřejná dílka						pokuta	náprav. opatření		
1962	52	52	43	1	9	47	1	1	3						35	17	19	1		2	30	7	10	20	14	17	5	4	21	2	2				20	8	12			3	
1963	33	33	29	1	4	26	4	1	1			1			32	5	28			1	8	1	12	8	9	7	7	2	4	20	1	1	3	3		14	6	10			
1964	33	33	33			29	1		1			2			26	7	20			2	11	1	11	5	8	7	7	1	1	18	1	3	2	3	13	7	11				
1965	18	18	17		1	16	2								17	1	13				5	5	5	3	5	5			10		3		1	5	3	8					
1966	24	24	24			22						2			22	4	16				8	2	11	3	4	5	3	1	2	15		4	1	5	4	16					
1967	51	51	51			41	2	1	2			5			44	8	37			3	1	11	5	21	10	11	5	4	2	10	25	9	2	23	6	22					
1968	36	36	36			32	2	1				1			34	2	23			5	1	7	6	14	8	5	3	9	4	16	3	3	1	15	7	14					
1969	16	16	16			14	2								16	2	11			2		5	3	5	3	4	3	3		3	8	1	3	2	4	12					
1970	5	5	5			5									4	1	4				1		1	1	2	1			2	3				1	1	3					
CELKEM	268	268	254	2	14	232	14	4	7	0	0	11	0	230	47	171	1	13	4	86	18	87	53	66	50	55	11	30	136	3	26	0	14	5	98	46	108	0	0	3	

2.1.6. Ostatní MLS působící v okrese Mělník

Vedle lidových soudů, o kterých bylo pojednáno v předcházejících kapitolách, působily v okrese Mělník ještě ty při n. p. Vitana Byšice, PTZ Nelahozeves, Autobrzdý Kralupy a ČSSS Mělník. Pro analýzu jejich rozhodovací činnosti neposkytuje archivní materiál mnoho možností, když jediným dochovaným pramenem zůstaly kopie rejstříků, zaslané okresnímu soudu. Z nich je ve srovnání s ostatními lidovými soudy evidentní jejich skromná rozhodovací činnost. Jako první z nich začal působit ten v n. p. Vitana Byšice.¹²⁰⁵ O ustanovení tohoto soudu, včetně problémů s jeho personálním obsazením, jsme se již zmínili. Jednalo se o společný soud pro závody 01 v Kralupech a 02 v Byšicích působící v letech 1962-1966. Zaměření podniku na výrobu potravinářského sortimentu předurčilo nejčastější předmět kauz, a to krádeže jeho výrobků. Hned historicky prvně projednávaný případ v roce 1962 se týkal pomocného dělníka, jenž v závodě odcizil výrobky v hodnotě 27 Kčs. Jeho prohřešek soud předal k projednání ZV ROH. V téže roce si za bezdůvodné fyzické napadení spoluzaměstnance vysloužil 23letý strojní zámečnick veřejnou důtku, která měla být po dobu týdne zveřejněna na nástěnných novinách v závodě.¹²⁰⁶ V následujícím roce soud projednal celkem 5 případů, což bylo nejvíce v jeho historii. Ve 2 z nich se jednalo o provinění proti pracovní kázní ve formě svévolného vynechávání směn. Za celkem 4 vynechané směny si 25letý strojní zámečnick vysloužil veřejnou důtku. Případ jeho 34letého kolegy, který zameškal 14 pracovních směn, soud z důvodu rozvázání pracovního poměru postoupil Komisi pro ochranu veřejného pořádku při MNV Byšice.¹²⁰⁷ I v tomto roce se v závodě odcizovaly výrobky, konkrétně 45letý dělník byl přistižen při krádeži 2,5 kg uzeného masa v hodnotě 80 Kčs, za což si při veřejném projednání v závodě vysloužil pokutu ve výši 150 Kčs.¹²⁰⁸ Zřejmě z důvodů generální prevence přistoupil soud k udělení přísnější sankce, jež měla být pro ostatní zaměstnance varováním před takovým jednáním. Zajímavostí byla praxe postupování případů krádeží vedením podniku napřímo lidovému soudu, na rozdíl od porušování pracovní kázně, které prvotně oznamoval VB. Napomenutím ohodnotil soud jednání

¹²⁰⁵ Vitana Byšice byl nový název pro potravinářský podnik Graf vzniklý roku 1919, na nějž byla po 2. světové válce uvalena národní správa a jenž byl výsledně reorganizován na národní podnik nesoucí jméno Vitana. Blíže Podnikový archiv národního podniku Vitana Byšice, Archivní fond VPP n. p. Vitana 1958–1976.

¹²⁰⁶ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/62 a M2/62, archivně nezpracováno.

¹²⁰⁷ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M3/63 a M4/63, archivně nezpracováno.

¹²⁰⁸ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M5/63, archivně nezpracováno.

17letého zaměstnance podniku, který mimo závod fyzicky napadl jiného občana a způsobil mu lehké zranění.¹²⁰⁹ V tomto roce soudci řešili i prvně jim okresním prokurátorem postoupený trestný čin. Konkrétně 25letý údržbář byl viněn z trestného činu ublížení na zdraví, jehož se měl dopustit neodstraněním závady na nákladním výtahu v závodě, resp. jeho včasným nevyřazením z provozu, což mělo za následek pád jiného zaměstnance do výtahové šachty, při kterém utrpěl zranění. Za toto jednání udělili zaměstnanci podniku veřejnou důtku, uveřejněnou po dobu týdne na nástěnných novinách v závodě.¹²¹⁰

V roce 1964 soud projednal pouze 2 případy provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví spočívající v odcizení 30 kg loje v hodnotě 540 Kčs, resp. ocelové traverzy v hodnotě 141 Kčs. V obou případech provinilcům udělil pokuty 100, resp. 150 Kčs.¹²¹¹ Stejný počet případů projednal i v následujícím roce, ty se však lišily typově. Pro provinění proti socialistickému soužití podle § 19 odst. b) zákona o MLS byl stíhán 58letý dělník, který ve 2 případech, za účelem návštěvy pohostinství, doslova utekl přes plot z práce. Tam v pracovní době vypil několik piv a pro jistotu si ještě další vzal s sebou zpět na pracoviště, čímž vykonával pracovní činnost v podnapilém stavu. Za takovéto jednání mu soudci uložili nápravné opatření srážkou z výplaty ve výši 10 % po dobu jednoho měsíce. Jeho 22letý kolega se pro změnu dopustil provinění proti socialistickému vlastnictví, nikoliv však tím, že by jako v předešlých případech odcizoval majetek závodu, nýbrž zřízením tzv. černé přípojky elektřiny, kterou neoprávněně odebíral po dobu cca 63 dnů elektrický proud ze sítě, čímž energetickým závodům způsobil škodu 475,20 Kčs.¹²¹² Za toto jednání mu soudci udělili napomenutí. Hned prvně v roce 1966 řešený případ se stal unikátním tím, že to bylo poprvé a také naposled, co soud projednával provinění ženy. Konkrétně 31letá bývalá zaměstnankyně Vitany měla na nádraží v Byšicích fyzicky napadnout jinou ženu a způsobil jí lehký otřes mozku a tím naplnit skutkovou podstatu provinění proti socialistickému soužití. Dotyčná však před vlastním projednáním věci pracovní poměr v závodě ukončila, a tak soud kauzu předal k projednání Komisi pro ochranu veřejného pořádku při MNV Byšice.¹²¹³ Celkem dvakrát v tomto roce soudci řešili krádeže potravinových výrobků, konkrétně masa, za což provinilcům, 60 a 24letým dělníkům, udělili pokuty ve výši 250

¹²⁰⁹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/63, archivně nezpracováno.

¹²¹⁰ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M2/63, archivně nezpracováno.

¹²¹¹ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/64, M2/64, archivně nezpracováno.

¹²¹² OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/65, M2/65, archivně nezpracováno.

¹²¹³ OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/66, archivně nezpracováno.

3. Soudní orgány podobné MLS v zahraničí

Myšlenka vytvoření instituce MLS nebyl autentický konstrukt československých politiků a legislativců. Soudy obdobného charakteru vznikaly v mnoha státech bývalého východního bloku. V době svého vzniku v roce 1961 se však jednalo o jediný orgán tohoto typu, jež dosáhl ústavního zakotvení. Tím překonal i svůj vzor – sovětské soudružské soudy. Na rozdíl od MLS však většina zahraničních soudů fungovala až do 90. let minulého století. Samostatné kapitoly byly vyčleněny sovětským soudružským soudům a též východoněmeckým společenským soudům, které měly s MLS mnoho paralel včetně ústavního zakotvení. Další kapitoly jsou věnovány podobným soudním institucím v Polsku, Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku.

3.1. Soudružské soudy v SSSR

Terminologicky se „soudružské soudy“ objevily poprvé v Nařízení Rady lidových komisařů o dělnických disciplinárních soudružských soudech ze dne 14. 11. 1919.¹²²⁶ Důvodem pro jejich vznik se stala složitá potravinová a palivová situace v Ruské sovětské federativní socialistické republice způsobená občanskou válkou, jež měla být vyřešena zvýšením pracovní kázně a produktivity. Oproti ostatním revolučním institucím směřovaly nikoliv proti vnějšímu nepříteli, nýbrž proti těm pracujícím, kteří „doposud nepochopili přínos socialismu“, tj. zejména proti rozkradačům, příživníkům apod. Působnost nařízení se vztahovala na všechny sovětské, znárodněné, družstevní a soukromé podniky a instituce. Soudy byly organizovány při místních pobočkách (krajských, okresních) průmyslových odborových svazů a rozhodovaly v senátech složených vždy po jednom zástupci místního nebo ústředního vedení závodu, představenstva odborového svazu a člena svazu podniku v němž se případ odehrál. Ti se ze svého středu volili předsedu a tajemníka. Jejich veřejná zasedání se konala pravidelně mimo pracovní dobu. V podnicích a institucích s minimálně 500 zaměstnanci se soudní jednání měla konat přímo v továrně, závodě nebo instituci. Aktivně legitimován k podání žaloby bylo vedení podniku, popř. orgán, který ho nahrazovaly. Trestní pravomocí soudů bylo ukládat napomenutí, dočasné zbavení aktivního a pasivního volebního práva do spřízněných organizací na dobu nepřesahující 6 měsíců, dočasné přeřazení na nižší pozici se snížením platu na dobu nepřesahující 1 měsíc, vyslání na těžkou společenskou práci. V krajním případě při „tvrdošíjně neochotě podřídit se soudružské kázni a opakovaným trestům“ mohly odsouzené osoby označit za „nepracovní prvek“, a jako takovým jim zrušit pracovní poměr a vyslat do pracovního tábora. Pokud by v souzeném činu soudružští soudci spatřili trestný čin měli ho postoupit příslušnému soudnímu orgánu Sovětské republiky. Proti rozhodnutí soudružského soudu bylo možno podat opravný kasační prostředek o němž rozhodoval Zemský soudružský soud činný při zemském odboru práce. Ten zasedal v tříčlenném senátě složeném po jednom zástupci Gubernia, Zemské rady odborů a Zemské rady národního hospodářství. Rozsudky zemského soudu nabývaly okamžitě právní moci a vykonatelnosti. Ani masivní zavedení těchto soudů v podmínkách nedostatku pracovních sil a vysoké inflaci přílišný efekt nepřineslo. Předmětem jimi projednávaných kauz se staly v podstatě poklesky bez trestněprávní relevance. Skutečně

¹²²⁶ СОВЕТ НАРОДНЫХ КОМИССАРОВ РСФСР, ДЕКРЕТ от 14 ноября 1919 года О РАБОЧИХ ДИСЦИПЛИНАРНЫХ ТОВАРИЩЕСКИХ СУДАХ.

závažné delikty a trestné činy jim nepodléhaly, navíc z důvodu vlastní volitelnosti nemohly být plně pod kontrolou a usměrňováním ze strany státních úřadů.¹²²⁷ Zmíněné nařízení proto velmi záhy pozbylo platnosti, konkrétně Výnosem Rady lidových komisařů RSFR ze dne 3. 4. 1923. K obnovení soudružských soudů došlo až v souvislosti s obdobím „nové hospodářské politiky“ ve 30. letech minulého století. Dne 20. 2. 1931 bylo přijato usnesení Všeruského ústředního výkonného výboru a Rady lidových komisařů RSFSR, o pracovních soudružských soudech v továrnách, státních a veřejných institucích. Náplní práce těchto soudů se staly případy porušování pracovní kázně. Na začátku roku 1933 jich mělo být na celém území SSSR celkem 20.648. Již v roce 1938 však de facto přestaly působit.¹²²⁸

Novou éru soudružských soudů odstartoval 21. sjezd KSSS konaný v říjnu 1961 v Moskvě. Hlavní dokument sjezdu představoval „Třetí program KSSS“, obsahující plán výstavby komunismu. Dosavadní represivní přístup měl být nahrazen socialistickou samosprávou. Součástí dokumentu se stal i „Morální kodex budovatele komunismu“, který počítal s obnovením soudružských soudů, avšak s pravomocí daleko přesahující řešení porušování pracovní kázně.¹²²⁹ Výnosem prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR z 3. 7. 1961 byly všechny dosavadní soudružské soudy na území SSSR zrušeny a nahrazeny stejně nazvaným, veřejně na 2 roky voleným orgánem určeným k aktivní podpoře výchovy občanů v duchu komunistického vztahu k práci, k socialistickému vlastnictví, dodržování pravidel života socialistické obce, úctě ke cti a důstojnosti občanů. Původně represivní charakter dosavadních soudružských soudů měl být nahrazen výchovným cílem a předcházením společensky škodlivých deliktů. Velmi zajímavý náhled na existenci a fungování sovětských soudružských soudů přinesl americký novinář a historik G. Feifer, který měl v roce 1962 možnost studovat na Moskevské státní univerzitě. Hlavním cílem jeho výzkumu se stala aplikace sovětských právních norem tamními soudy. V této souvislosti ho o to více upoutaly soudružské soudy, coby původní sovětský vynález. Jeho dojmy a závěry jsou o to zajímavější, že se jednalo o člověka přicházející z naprosto odlišné právní a společenské kultury, snažícího se pochopit sovětskou právní realitu 60. let minulého století a co více své poznatky dále předat zejména americkým čtenářům. Ten tyto, jak říkal kvazi soudní

¹²²⁷ KRIGEV, I., LESNICKAYA, L., MALOV, G.: Товарищеские суды. Пособие для слушателей факультетов товарищеских судов, Знание, Moskva 1974, str. 5-6.

¹²²⁸ VASILYEV, V., Товарищеские Суды: История, Перспективы Деятельности в Условиях Рынка (Friendly Courts: History and Prospects of Activity in the Market), Labor Law 2008, č. 1., str. 18-21.

¹²²⁹ Blíže: BERMAN, J., The Educational Role of the Soviet Court, International & Comparative Law Quarterly, svazek 21, vydání 1, British Institute of International and Comparative Law 1972, str. 84-92.

orgány, považoval spíše za projev revoluční ideologie než za čistě soudní orgán.¹²³⁰ Podle něj se nejednalo o soudy v normálním smyslu, ale o orgány stojící mimo řádný soudní systém SSSR, neřídící se tam platnými trestními ani procesními zákoníky. Do jejich gesce nespádaly klasické trestné činy, nýbrž pro společnost negativní jednání související s: „*přežitky kapitalismu, buržoazními názory a morálkou*.“ Na rozdíl od trestního řízení, jehož výsledkem bylo uložení trestu jeho pachateli, soudružské soudy ukládaly „*opatření veřejného působení*“ s cílem utvořit nového sovětského člověka (New Soviet Man).¹²³¹ Tyto orgány působící v továrnách, organizacích, ústavech, univerzitách, obcích, zemědělských družstvech, činžovních domech, jejichž členové byli voleni na valných hromadách občanů, měli omezenou jurisdikci. Ta spočívala v projednávání porušení pracovní disciplíny, jako byly nedovolené absence, lajdácká práce, či výroba zmetků, opilství, nedůstojného chování se na veřejných místech nebo v práci, či nedůstojného zacházení se ženami nebo rodiči a zanedbávání péče o děti, urážek a nadávek, poškozování veřejného majetku a zeleně, narušování sousedského soužití, majetkových sporů do hodnoty 50 rublů, či administrativní a drobné přestupky, u kterých policie, prokurátor nebo soud shledal vhodnost jejich postoupení soudružskému soudu. I přesto, že v samotné Moskvě působilo bezmála 1.000 těchto soudů, jejich zasedání nebyla pravidelná a konala se v podstatě nahodile v závislosti na počtu napadlých případů. Jiná, co do pravidelnosti jednání, se zdála situace ve velkých továrnách, tam však americkému novináři odepřeli přístup. Když mu nepomohl ani jemu přidělený ruský poradce, který zprostředkování návštěvy jednání několikrát přislíbil, ale vždy „zapomněl“, zůstala mu jediná šance, a to na vlastní pěst navštívit zasedání soudu v obytné části města. To však znamenalo včas objevit malé ručně psané veřejné oznámení vyvěšované na vývěsních plochách týden před jeho zasedáním. Úkol to byl nesnadný, neboť moskevské nástěnky a výlepové plochy byly doslova posety oficiální propagandou režimu, resp. soukromou inzercí občanů. Když už po několika hodinách strávených na ulici v únorovém mrazu nějaké oznámení o konání soudu objevil, týkalo se události již proběhlé.¹²³² Po několika měsících hledání, když už, jak sám uvádí, propadl skepsi, konečně kýžené oznámení našel:

¹²³⁰ FEIFER, G. Justice in Moscow, The Bodley Head, London 1964, str. 111.

¹²³¹ Tamtéž, str. 114.

¹²³² Tamtéž, str. 113.

V úterý 10. 4. 1962 v 19:00 hodin se koná zasedání soudružského soudu bytového podniku číslo 5 Leninského okresu ve věci občanky Kliučkové ve společenské místnosti v nádvoří 2b Leninského prospektu. Všichni soudruzi jsou zprávi.¹²³³

Společenská místnost, kam se před 19. hodinou dostavil, byla plná Leninových portrétů a hesel o vítězství socialistické revoluce, stoly pak pokryty planoucími červenými látkami. Feifer atmosféru jednání popsal dosti ponuře. Podle něj ve 4 řadách lavic vmáčknutých do zadní části místnosti sedělo 75 ošuntělých diváků důchodového věku, kteří evidentně ten večer neměli nic lepšího na práci. Krátce po 19. hodině jednání začalo. V roli soudců se objevily 2 starší ženy a muž, kterým pomáhala od pohledu letitá sekretářka. Jak se později ukázalo, předsedkyně senátu byla dříve profesionální soudkyně a nyní vyplňovala svůj čas na penzi společensky užitečnou prací. Nejmladší osobou v místnosti se stal sám tehdy 28letý Feifer. Shromážděné publikum si hlasitými výlevy začátek jednání doslova vynutilo. Předsedkyně senátu na jejich výzvu začala předčítat potrhaný dopis s udáním občanky Sobělavové následujícího znění: *„Členové našeho soudružského soudu, žádám vás o vyšetření případu Fedorovové, ženy žijící se mnou v našem bytovém domě. Minulý únor jsem se zotavovala v nemocnici a hned jak jsem se vrátila Fedorovová za mnou přišla s požadavkem peněz za elektřinu a účet za plyn. Když jsem to odmítla z důvodu pobytu v nemocnici celý měsíc, začala mě urážet těmi nejodpornějšími nadávkami. Bylo to úděsné. Nebylo to poprvé, co se chovala jako zvíře, z jejich úst můžete očekávat jen samé nepříjemnosti. Jednou se mě chystala být pěstmi, ale její syn ji včas zastavil. Neustále mi sprostě nadává a uráží, stejně jako všechny ostatní nájemníky. Život s ní je životem ve špíně. Žádám vás soudružský soude, zastavte ji ve znepříjemňování mého života.“* Po přečtení onoho podnětu k jednání se předsedkyně žalobkyně zeptala, zda nechce ke své stížnosti něco dodat. Ta hlasem ublížené ženy dodala, že nikoliv. Kdy se odehrál poslední incident, pokračovala předsedkyně v dotazech. Nemohu si vzpomenut, někdy v březnu, měla jsem zrovna službu spočívající v úklidu společných prostor, odpověděla Sobělavová. To vyprovokovalo obviněnou Fedorovovu, která počala z jiné části místnosti hlasitě křičet a obviňovat žalobkyni z toho, že se úmyslně takových služeb vyhýbala a ona je pak musela dělat za ní, přičemž na ní nenávistně hleděla a dokonce i udělala krok směrem k ní. Předsedkyně senátu jí rázně napomenula, aby se k žalobkyni dále nepřibližovala, nicméně výměna názorů mezi nimi dále pokračovala a obě starší dámy se začaly

¹²³³ Tamtéž, str. 115.

častovat urážkami typu „lhářko“, „udavačko“, „hlupačko“ aj. Feifer byl překvapen, jako dlouho předsedkyně nechala obě dotyčné se napadat, a až po relativně dlouhé době, kdy si vyčítaly i třeba zápach z vaření obě vyzvala, aby se zklidnily a vrátily se k předmětu jednání, jež se týkalo slovních urážek. Prostor k vyjádření dostala žalovaná Fedorovová. Ta toho měla evidentně na srdci a hlavně na jazyku opravdu hodně a začala obšírně popisovat jejich vzájemné soužití a co vše špatného ji žalobkyně způsobila. Předsedkyně jí vyzvala, aby neodbíhala od tématu a vrátila se k záležitosti platby účtů. Na to žalovaná uvedla, že od své spolubydlící žádala zaplatit její podíl činící 28 kopějek a naopak to byla ona, kdo ji nevybíravě slovně napadl. Na to se mezi oběma ženami opět strhla slovní přestřelka plná vulgarit, kterou hlasitým šeptáním přehlušovali občané z řad veřejnosti. Na podporu Sobělavové vystoupil její manžel a další z nájemnic domu. Ti shodně Fedorovovou označili za nesnesitelnou osobu, vyvolávající neustále hádky pro malicherné důvody. Naopak na stranu žalované se postavil předseda bytového družstva, když žalobkyni označil za ženu prudké povahy. Jednu, pro amerického novináře, ze zvláštností řízení před soudružskými soudy představovala možnost každé, na jednání přítomné osoby, se k případu vyjádřit. A tak když předsedkyně senátu udělila veřejnosti slovo, všechny dříve šeptem sdělované názory a výtky zazněly veřejně. Přítomní občané se ve sdělování svých dojmů z obou žen střídali, protože jednání na více jak hodinu úplně z meritů věci vybočilo. Feifer litoval předsedkyni senátu, která podle něj jen bezmocně seděla a do průběhu jednání nezasahovala. Až po více jak hodině slovní výlevy nájemníku ukončila. Poté spolu s jejími kolegy zašla za chatrný závěs v rohu místnosti a brzy bylo slyšet jejich zmatené hlasy, protože mezitím se už veřejnost trochu uklidnila. Rozhodnutí padlo až po 21 hodině před viditelně unaveným publikem. Senát po poradě dospěl k závěru, že obě ženy se provinily stejnou měrou a že jejich hádky lze snadno a smírně vyřešit. Spornou částku 28 kopějek rozdělil mezi obě znesvářené ženy na půl, což přítomné publikum hlasitě kvitovalo. Současně obě ženy vyzval, aby do budoucna řešily vzájemné nesváry v soudružském duchu, současně varoval, že další skandály budou již přísně trestány.¹²³⁴

Po skončení jednání se Feifer cítil velmi zaskočený a podvedený. Sám sobě si položil dotaz, zda jsou tyto malicherné dohady typické pro instituci, o které toho tolik četl. Rozhodl se proto, že navštíví více jednání soudružských soudů. I druhý jím navštívený případ se podobal tomu prvnímu, až na to, že hlavním dějištěm jednání se

¹²³⁴ Tamtéž, str. 116-120.

stala koupelna spíše než kuchyň a že 2 objemné ženy se uchýlily k vzájemné fyzické konfrontaci (škrábání a tahání za vlasy). Než však stačil předseda senátu přečíst stížnost, obžalovaná, peprná, pomalovaná čtyřicátnice, počala křičet, že soudružský soud nemá právo případ projednávat, protože ji stejní soudci rok předtím v podobné věci soudili. Pak k úžasu všech vyběhla z místnosti, avšak jednání pokračovalo v její nepřítomnosti a soud se rozhodl poslat záznam obecnému (lidovému) soudu jako podklad pro její obvinění z trestného činu lehkého ublížení na zdraví.¹²³⁵ V čem spočíval předmět třetího, jím navštíveného jednání soudružského soudu, se Feifer nikdy nedozvěděl, protože stěžovatel, nesmělá mladá žena a obviněný, starý muž s plnovousem, na začátku souhlasili se smířením. Čtvrtý případ se týkal na první pohled uhlazeného a úctyhodného účetního, který se po oslavě První máje vydal na čtyřdenní flám a po návratu měl terorizovat svoji manželku a sousedy. Ten svoji vinu zcela a úplně přede všemi přítomnými uznal a svou ženu prosil, aby mu odpustila. Tak tak veřejně učinila, pročež se soud omezil jen na udělení veřejné důtky.¹²³⁶ Zdaleka největší očekávání v americké novináři vzbudilo poslední jednání soudružského soudu, o němž se dozvěděl. O jeho potenciálně vysokém společenském významu svědčilo i to, že jednání bylo předem široce propagováno a konalo se v závodním klubu místní vazárny, coby největší společenské místnosti v okolí.

Na zasedání samotné se dostavilo zhruba 700 místních občanů spolu s televizním štábem, který měl událost zachytit jako zpravodajskou aktualitu pro večerní zprávy. Obvinění z neuctivého chování ke starší sociální pracovníci čelilo 5 dospívajících chlapců. Ona pracovnice měla na starosti aktivity pro mládež na dvoře jejich činžovního domu a chlapci jí měli soustavně ztrpčovat život, urážet, nadávat, vyhrožovat a zesměšňovat.¹²³⁷ Z pohledu amerického novináře se však jednání zvrhlo v grotesku, která spíše než, aby přítomné vychovala, je pobavila. K tomu přispěla tragikomická postava sociální pracovníce, neuvěřitelné fušerství předsedy senátu a instinktivní důvtip obviněných chlapců. Přítomnost televizní techniky zapříčinila nefunkčnost mikrofону předsedy senátu, který pak musel hlasitě křičet, avšak již za desátou řadou nebyl slyšet. Sociální pracovníce působící jako milá stará paní dělající věci, o kterých si myslí, že pomohou jiným lidem, ačkoli je ostatní lidé nemusí

¹²³⁵ Tamtéž, str. 120.

¹²³⁶ Tamtéž, str. 120-121.

¹²³⁷ Nechalí ji honit fotbalové míče po dvoře, vrátili půjčené peníze až po týdnech proseb, házeli jejím směrem zapálené cigarety, dokonce jí i zapálit klobouk a z bujně pubertální zášti, sabotovat i její pokusy organizovat aktivity pro mladší děti.

považovat za užitečné, přednesla seznam 60 „báječných“ chlapců, aby si někdo nemyslel, že všichni mladí jsou špatní, které označila za „dříče a budoucí hrdiny práce“. Svým vystoupením působila na první pohled zjevně pro práci s dospívajícími chlapci nevhodně, až se jí publikum začalo posmívat. Zaznít měli i výkřiky typu: „Dejte ji do školky, kam patří“, „Co to má být, četba pohádek?“ Po těchto komentářích následoval v publiku záchvat smíchu. Obvinění chlapci svoji vinu odmítli, přičemž předseda senátu, který neměl evidentně ponětí o tom, jak přednést důkazy nebo vést výslech, je i přesto vybídl, aby připustili, že se chovali špatně, svého jednání litovali a do budoucna způsob chování změnili: „Slyšeli jste, co řekla [sociální pracovnice]. Proč jste vyhnali mladší chlapce z jejich vlastního malého hřiště?“, ptal se předseda hochů, „To tvrdí ona, my to popíráme“, odvětili. „Musíte říkat pravdu“ nabádal je předseda, „Tu nechcete slyšet“, kontrovali chlapci. Předseda se nevzdával a zkusil to po ideologické linii: „Jste mladí komunisté? Víte, co se od mladých komunistů vyžaduje. Řekněte nám pravdu jako mladí komunisté.“ Místo slov pokání se mu od chlapců dostalo lakonické odpovědi: „A víte, co se požaduje od starých komunistů?“¹²³⁸ Chlapci nakonec na určitou formu sebekritiky přistoupili, avšak z jejich posměšných úšklebků se dalo vytušit, že není míněna zcela vážně a při pronášení de rigueur slov lítosti a omluvy vypadali spíše jako pošetilci. Předseda v zoufalství vybídl přítomné matky chlapců, aby slíbily, že jejich syny napraví. Ti se tomu však vzepřeli: „Vážně,“ řekla jedna, „může být pravda, že dospělí muži jako vy [soudci] nemají nic lepšího na práci než tuhle hloupost? Jaká směšná ztráta času, pro váš velký soudružský soud. Jen se zbavte této neschopné sociální pracovnice a můj kluk bude v pořádku.“ I veřejnost na jednání přítomná sympatizovala s chlapci, to se projevilo, zejména když jiná sociální pracovnice ze sousedství uvedla, že její kolegyně pracovala s chlapci nekompetentně, jeho potleskem. Následovat měla změť výstupů řečníků vůbec s meritem věci nesouvisejících, kteří nota bene neměli ani k projednávanému případu vztah. A tak například jedna z řečnic mluvila o univerzální potřebě milovat děti, nadšený sportovec navrhl sponzorovat fotbalový tým, předseda jiného soudružského soudu počal vyprávět, jak dosáhl úspěchu v socialistickém světě a rozčílil se, když se ho jeden z chlapců zeptal, jak to souvisí s případem. Předseda bytového domu apeloval na čistší dvůr a schodiště, přítomný policista pro změnu citoval Lenina o nutnosti respektu k policii. Publikum bylo čím dál hlučnější, projevující nesouhlas se způsobem vedení řízení. To si uvědomil i předseda,

¹²³⁸ Tamtéž str. 123.

který se zoufale snažil najít někoho, kdo by chování chlapců odsoudil. Celé jednání trvalo více jak 3 hodiny, a tak v momentě, kdy předseda senátu oznámil, že sepsání rozhodnutí bude trvat nejméně půl hodiny, začalo již o polovinu zmenšené obecnstvo hlasitě pískat. Pod tímto tlakem bylo rozhodnutí sepsáno během 5 minut. Ačkoli soud shledal, že se chlapci skutečně chovali špatně, omezil se jen na veřejné projednání případu a žádný trest neuložil, protože obvinění si podle něj závadnost jejich jednání uvědomili a slíbili nápravu.¹²³⁹

Feifer situaci po jednání pospal následovně: *„Kameramani si našťavaně balili výstroj. Pokud by se podařilo poskládat pár souvislých minut filmu, aby demonstroval soudružský soud v akci, udělalo by to velkou čest střihačským schopnostem moskevských studií. Nestříženo, mohlo by z toho být jen komedie – „Fraška,“ řekl můj soused na lavičce. Předseda senátu vypadal zbitý; věděl, že zasedání oslabilo místní disciplínu a zničilo obraz soudružských soudů a společnosti jako síly, kterou je třeba brát vážně.“* Před továrnou pal k němu měl přistoupit jeden z obviněných mladíků a slušně se ho zeptat: „Myslím, že nic takového v Americe nemáte, že?“ V souhrnu pak ze všech navštívených jednání nabyl dojmu, že žádné z nich nebylo nikterak zvlášť zajímavé, politicky významnější nebo ideologicky zaměřené. Vždy se jednalo o malicherný konflikt, který typově v USA řešily mnohem rychleji rodinné soudy. Proto se o podstatu soudružských soudů začal více zajímat. Podle právní norem upravující jejich vznik a činnost byli soudci těchto soudů voleni na shromážděních příslušných kolektivů – skupin bytových domů nebo místní odborové organizace. Feifer se však pokusil zjistit, jak vypadala praxe. I když se o to pokoušel, nepovedlo se mu žádné z těchto schůzí zúčastnit. Z přímých zdrojů se však dozvěděl, že volba členů soudružských soudů se neřídí běžným sovětským modelem. Stále více nabýval dojmu, že na nejnižší úrovni veřejných záležitostí v Moskvě – odborové výbory a výbory mladých komunistů, místní rady, schůze továren a bytových domů – se dodržují skutečně demokratické postupy – je nominován více než jeden kandidát, jsou nabízeny názory a návrhy a hlasování je svobodné a není jednomyslné. Na druhou stranu vycházel z reality doby, kdy veřejné mínění znamenalo do vhodných forem transformované vůle KSSS. Členové soudružských soudů a ti, co je pro výkon funkce nominovali, byli vždy členy této strany. Komunistická strana představovala vůdčí sílu celé společnosti a jistě by pro ni nebyl problém volby soudců zmanipulovat nebo jim

¹²³⁹ Tamtéž, str. 124-125.

jejich rozhodnutí předem nadiktovat.¹²⁴⁰ Celý koncept soudružských soudů by se pak změnil v: „*cynický trik a flexibilní neformální nástroj stranické diktatury*.“ Feifer však nevěřil, že by k tomu u většiny případů docházelo. Nikdo z jeho „svobodně smýšlejících známých“ se mu nikdy o případu přímého vměšování strany do rozhodnutí soudružského soudu nezmínil a ani podle toho, co při jejich jednání viděl, neměl pocit dopředu sehraného divadla. Zmatky a nejistoty předsedů senátů, celkový dojem nepřipravenosti jednání a příliš mnoho živelné výměny názorů, spolu s nepatrným významem projednávaných případů, ho utvrzovali v přesvědčení o minimální ingerenci KSSS, pro kterou se jevilo komfortnějším těmto nicotným záležitostem nechat volný průběh, než aby o nich předem rozhodovala.¹²⁴¹ Tím zároveň nevyločil, že u některých případů mohl určitý pro soudce závazný tlak na podobu rozhodnutí existovat. V souvislosti se systémem soudružských soudů si americký novinář položil i typicky právní otázku související s principem legality, tj. že nikdo nesmí být vystaven trestnímu postihu jinak než před řádně ustaveným soudem, po nestranném vyšetřování provedeném podle zákonem upraveného postupu.¹²⁴² Prakticky k jeho porušení ale podle něj nedocházelo, varování, napomenutí, pokuta 10 rublů a postoupení věci obecnému soudu, kde bude případ projednán podle pravidel trestního řízení, považoval za natolik bezvýznamné sankce, než, aby vyvolaly rozpaky nad jejich odklonem od tradičního postupu. Kromě toho, si položil otázku, co jiného by se mělo dělat s ženami, které se perou v koupelnách a kuchyních?¹²⁴³ V tomto ohledu se mu soudružské soudy nezdály být absurdní alternativou, ačkoli je považoval za méně účinné, než sovětské zákonodárci doufali.¹²⁴⁴ Na podkladě svých zkušeností odmítl názor některých amerických právníků, kteří považovali soudružské soudy za „n-tý stupeň totality“, kdy se každý stává Velkým bratrem – sousedé, spolupracovníci, soudruzi – všichni sluhové bratra.¹²⁴⁵

Institut a systém soudružských soudů byl několikrát měněn a reformován, avšak co do své základní povahy přetrval celý koncept až do rozpadu Sovětského svazu. Spíše, než o koncepční změnu se jednalo o technické typy podrobnější úpravy řízení,

¹²⁴⁰ Tamtéž, str. 126.

¹²⁴¹ Tamtéž, str. 127.

¹²⁴² Soudružské soudy v rozporu se sovětským trestním řádem udělovaly pokuty a důtky sice souhrnně nazývané jako „opatření“, co do jejich podoby se ale jednalo o tresty, ukládané méně zákonnou formou. Teoreticky by se tak mohlo jednat o ohrožení socialistické zákonnosti.

¹²⁴³ „*Měli by být posláni k řádným soudům pod trestním oznámením? Na poradce pro domácí vztahy? Nechat je, ať se navzájem tahají za vlasy a budí sousedy ze spánku?*“

¹²⁴⁴ Tamtéž, str. 128.

¹²⁴⁵ Tamtéž, str. 129.

udělování sankcí atd.¹²⁴⁶ V době rozpadu Sovětského svazu a s ním spojené začínající politické a ekonomické transformace se činnost soudružských soudů de facto zastavila. Konsolidace soukromého vlastnictví, privatizace podniků a celkově úpadek zájmů o tuto, v té době již přežilou instituci, zapříčinil faktickou nemožnost pokračování činnosti soudružských soudů, alespoň v dosavadní podobě. Zcela zastaveny byly volby jejich soudců a tyto se ocitly i mimo zájem legislativců, kteří museli řešit mnohem zásadnější úkoly.¹²⁴⁷ Definitivně jejich konec v Ruské federaci de iure zpečetil Federativní zákon č. 82 z 19. 5. 1995, o veřejných spolcích, který výslovně zrušil Dekret prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR, o schválení řádu o soudružských soudech ze dne 11. 3. 1977.¹²⁴⁸

¹²⁴⁶ Srov. Vyhláška prezidia Nejvyšší rady RSFSR ze dne 3. 3. 1962, o dalším omezení použití správní pokuty, Výnos prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR ze dne 23. 10. 1963, o zavedení dodatků a změn předpisů o soudružských soudech, Výnos prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR ze dne 16. 1. 1965, o posílení odpovědnosti za krádeže státního a veřejného majetku, Výnos prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR ze dne 30. 11. 1972, o změně řádů soudružských soudů a komisí pro záležitosti mládeže a konečně Dekretu prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR o schválení řádu o soudružských soudech ze dne 11. 3. 1977.

¹²⁴⁷ BIBILO, H., Судостройство, Издательство Право и экономика, Мінск 2001, str. 309-310.

¹²⁴⁸ Srov. Kapitola VII. Závěrečná ustanovení, Článek 49, Федеральный закон, Об общественных объединениях.

3.2. Společenské soudy v Německé demokratické republice

Po skončení druhé světové války se v sovětské okupační zóně Německa začaly uplatňovat zcela nové vlivy ideově založené na tezíh Marxismu leninismu. Od roku 1948 začala sovětská okupační správa předávat stále více kompetencí nově se formujícím německým správním orgánům. To vyústilo v říjnu následujícího roku ve vyhlášení formálně nezávislého nového státu s názvem Německá demokratická republika (dle jen NDR). Ve skutečnosti se jednalo o klasický sovětský satelit v zásadních otázkách vnitřní a zahraniční politiky plně podřízený direktivám Moskvy. Spolu s vyhlášením státu začal být nově, zcela logicky pod vlivem sovětské právní doktríny, formován i jeho právní řád. Součástí změn se stala i reforma soudnictví, ideově odůvodněné jako boj proti „odcizení se spravedlnosti od lidu“ (Justizfremdheit des Volkes). To mu mělo zabránit zapojení většího počtu občanů do výkonu spravedlnosti, realizované jednak účastí právních laiků na rozhodování soudů a též v možnosti některé kauzy rozhodovat mimo klasickou soudní soustavu.¹²⁴⁹ Participaci občanů na výkonu soudnictví zakotvila i Ústava NDR z roku 1949. Ta za základy státní moci vycházející z lidu označila mj. přímou účast občanů na jejím výkonu ve formě převzetí veřejných funkcí ve správě a soudnictví.¹²⁵⁰ Na výkonu soudnictví se kromě právnický vzdělaných profesionálů měli v co největší míře podílet i laičtí soudci z lidu (Laienrichter). Ti měli být voleni zastupitelskými orgány na návrh demokratických stran a organizací.¹²⁵¹ Kromě toho se ústavním požadavkem stalo rozšíření právnických vzdělávacích institucí tak, aby příslušníci všech sociálních vrstev měli možnost získat kvalifikaci pro výkon povolání soudce, advokáta, či státního zástupce.¹²⁵² Pokud jde o čistě laické soudní orgány, ty německá právní literatura označovala jako „Společenské soudy“ (Gesellschaftliche Gerichte).¹²⁵³ V NDR působily současně hned 2 typy těchto soudů, a to Komise pro řešení konfliktů (Konfliktkommissionen) a Smírčí komise (Schiedskommissionen). Komise pro řešení konfliktů (dále jen Konfliktní komise) působily v podnicích a jejich členové byli voleni na návrh odborové organizace (FDGB). Smírčí komise naopak působily v obcích a městech a byly voleny z řad občanů

¹²⁴⁹ SCHUBEL, B., Geschichte und Gegenwart aussergerichtlicher Erledigung von Strafsachen durch ehrenamtliche Schiedsinstanzen in den neuen Bundesländern, Duncker & Humblot, 2021, str. 25-26.

¹²⁵⁰ Srov. článek 3 Ústavy Německé demokratické republiky ze dne 7. 10. 1949.

¹²⁵¹ Srov. článek 130 Ústavy Německé demokratické republiky ze dne 7. 10. 1949.

¹²⁵² Srov. článek 129 Ústavy Německé demokratické republiky ze dne 7. 10. 1949.

¹²⁵³ Srov. např. ROTTER, F., Die Gesellschaftlichen Gerichte in der DDR und das Problem der Alternativen zum Recht. In: Jahrbuch für Rechtssoziologie und Rechtstheorie, sv 6., Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 1980, str. 462-475.

tam žijících, na návrh stran a masových organizací. Ještě před jejich legislativním zakotvením v roce 1953 začaly působit Konfliktní komise při SAG Wismut.¹²⁵⁴ Z hlediska práva se jednalo o velmi zajímavou situaci, kdy pracovněprávní konflikty německých občanů pracujících na území NDR pro sovětskou akciovou společnost, byly řešeny na základě praxe sovětských soudružských soudů.¹²⁵⁵ Jak již bylo uvedeno výše, právní zakotvení obou společenských soudů ve formě nařízení následovalo o rok později.¹²⁵⁶

Postupně docházelo k rozšiřování pravomocí obou orgánů. Konfliktní komise měly od roku 1960 v gesci kromě pracovního práva i občanskoprávní a trestněprávní spory. Z původního řešení sporů, vzniklých z pracovněprávních vztahů mezi zaměstnanci a podniky, začaly rozhodovat či poskytovat vedení podniku doporučení i v jiných sporech a deliktech. Podmínkou bylo, aby buď stěžovatel, nebo obviněný byli zaměstnanci podniku, neboť u jednání se vyžadovala přítomnost jejich spoluzaměstnanců, kteří měli být do procesu dokazování a nápravy provinilce aktivně zapojeni. Kromě toho měly preventivní úkol – dávat doporučení, jak příčiny sporů a porušení právních předpisů odstranit. Vedení závodu a zástupci společenských organizací měly povinnost se do 14 dnů k doporučením Konfliktních komisí vyjádřit.¹²⁵⁷ Náplní práce Smírčích komisí byla snaha o nalezení smíru v případě konfliktů, jako byly majetkové trestné činy, urážky, pomluvy, porušování domovní svobody, rvačky, ale také velké množství porušování povinné školní docházky. Od roku 1958 směly také jednat v občanskoprávních věcech s hodnotou sporu až 100 východních marek. Pokud k dohodě nedošlo, případ převzal okresní soud. Smírčí komise začaly jednat na žádost občana nebo vydáním rozhodnutí vyšetřovacích orgánů, státního zástupce nebo soudu. Odpůrci byli povinni dostavit se na výzvu rozhodčí komise k veřejnému jednání a zaujmout osobní stanovisko (v případě neopodstatněné

¹²⁵⁴ Sovětská akciová společnost zřízená v červnu 1947 se sídlem v Moskvě. Dle rozkazu č. 131 Sovětské vojenské správy v Sasku převzala všechny tamní báňské provozy včetně závodů na úpravu rudy.

¹²⁵⁵ Blíže: ESER, A., Gesellschaftsgerichte in der DDR. In: Kleines kriminologisches Wörterbuch. 2. völlig neubearb. und erw. Aufl. Heidelberg: Müller, 1985, str. 140.

¹²⁵⁶ Nařízení o zřízení smírčích orgánů v Německé demokratické republice (Rozhodčí řád) ze dne 24. 4. 1953 (Sbírka zákonů č. 59 s. 647), Nařízení o zřizování komisí pro odstraňování pracovněprávních sporů (konfliktní komise) ve státních a obdobných společnostech a ve správách ze dne 30. 4. 1953 (Sbírka zákonů č. 63, str. 695).

¹²⁵⁷ Tamtéž.

nepřítomnosti mohla být uložena pokuta 50 východních marek). Sankčními nástroji bylo nařízení veřejné omluvy a náhrada v penězích či uvedení v předchozí stav.¹²⁵⁸

Smírčí komise zásadně reformovalo nařízení Státní rady NDR z 21. 8. 1964, které rozsah jejich působnosti rozšířilo na zemědělská výrobní družstva a výrobních družstva rybářů, zahrádkářů a řemeslníků. Ve větších obcích bylo zřízeno i několik komisí. Tyto kolektivní orgány měly 8 až 15 členů s funkčním obdobím 2 let, kteří rozhodovali na veřejných zasedáních. Ke zvýšení právní erudice byli členové komisí povinni absolvovat pravidelná školení, tak aby byli schopni „správně vykládat a aplikovat socialistické právo“. Na žádost občanů, podniků, institucí a soudů řešili jednoduché občanskoprávní spory (hodnota sporu nesměla přesáhnout 500 východoněmeckých marek) a případy drobné kriminality a prohřešků spáchaných na území obce či v družstvu. Rozhodnutí Smírčích komisí požívala stejné závaznosti jako rozsudky okresních soudů. Proti těmto rozhodnutím se však bylo možné v zákonem stanovené lhůtě odvolat k místně příslušnému okresnímu soudu, kde ho v závislosti na typu kauzy přezkoumal profesionální samosoudce či senát s 2 přísedícími a podle zjištěných skutečností buď potvrdil anebo zrušil.¹²⁵⁹

Transformace Smírčích komisí realizovaná v roce 1964 až nápadně připomínala model československých MLS. Ostatně inspirací v našich lidových soudech si všímají i němečtí právní historici. Ti v úpravě Smírčích komisí spatřují z jejich pohledu pozoruhodné propojení tradičního smírčího řízení, jako byli pruští rozhodci a saský smírčí soudce s modely z jiných států „socialistického právního okruhu“, přičemž za hlavní inspiraci označují sovětské soudružské soudy a právě československé lidové soudnictví.¹²⁶⁰ Jak bylo již zmíněno, soudobí českoslovenští autoři se v souvislosti s MLS chlubili jejich unikátností, spočívající v jejich ústavním zakotvení do systému obecného soudnictví. Zde je však třeba upozornit na velký právněhistorický paradox paralely mezi MLS a Smírčími komisemi. V době, kdy bylo v Československu v podstatě rozhodnuto o zrušení MLS a s tím spojeného ústavního vypuštění tohoto institutu, v NDR přistoupili k pravému opaku. V dubnu 1968 nově přijatá Ústava NDR výslovně zařadila Společenské soudy do soustavy obecných soudů, úplně stejně jako to

¹²⁵⁸ Blíže: SCHIEDSMANN, J., DDR-Schiedskommission – ein Instrument der DDR-Staatsmacht. In: SchiedsamtsZeitung, Bund Deutscher Schiedsmänner und Schiedsfrauen, Heft 10, 2002, str. 224-227.

¹²⁵⁹ Nařízení Státní rady Německé demokratické republiky o vytváření a činnosti smírčích komisí ze dne 21. 8. 1964 (Sbírka zákonů 1964 číslo 9, strana 115-123).

¹²⁶⁰ SCHÖNFELD, A., Vom Schiedsmann zur Schiedskommission. Normdurchsetzung durch territoriale gesellschaftliche Gerichte in der DDR, Klostermann, Vittorio, 2002, str. 139.

o 8 let před tím udělala Ústava československá. Původně lidové orgány správy soudnictví tak byly souhrnně pojmenovány jako Společenské soudy (Gesellschaftliche Gerichte) a jako takové přímo integrovány do soudního systému NDR. Stejně jako v Československu v roce 1960 i Ústava NDR v podrobnostech jejich organizace odkázala na zvláštní zákon. Ústavně garantována však byla volitelnost členů Společenských soudů přímo občany, jakož i možnost jejich odvolání v případě porušení ústavy, zákonů či hrubého porušení povinností jejich voliči. Členové Společenských soudů měli být ve své rozhodovací činnosti nezávislí, vázáni pouze ústavou, zákony a dalšími právními předpisy NDR. Svým voličům pak měli pravidelně o své práci referovat.¹²⁶¹

Ústavní požadavek zvláštního zákona naplnilo přijetí Zákona o Společenských soudech Německé demokratické republiky v červnu 1968. Jeho úvodní ustanovení o poslání nových soudních orgánů jako by současníky vracelo o dekádu zpět do atmosféry XXI. sjezdu KSSS a s ním spojenými Chruščovovými vizemi.¹²⁶² To co začalo být v Československu kritizováno jako neúčinný nástroj v boji s kriminalitou, bylo v NDR zaváděno jako institut, jež má: „významně přispět k boji proti porušování právních předpisů a jejich prevenci a k řešení právních sporů.“¹²⁶³ Jak uvedeno výše Společenské soudy představovaly souhrnné označení pro Konfliktní a Smírčí komise. Tam kde to bylo možné, stanovil zákon úpravu jednotně pro oba typy komisí, v některých případech však musel striktně diferenciovat. Obecně zavedl požadavek na výkon funkce člena Společenského soudu. Tu mohli vykonávat jen občané NDR, kteří byli vzorem ve své práci i ve svém společenském a osobním chování a požívali respekt a důvěru občanů, pokud v den voleb dosáhli věku 18 let. Naproti tomu samotné ustanovení Společenského soudu diferencioval, když Konfliktní komise měly být zřízeny pod patronací odborových organizací ve státních a obdobných podnicích, ve zdravotnictví, kultuře a lidovýchovných institucích, ve státních orgánech a institucích, jakož i ve společenských organizacích. Naproti tomu Smírčí komise měly být ustanoveny ve městech a obcích, jakož i v zemědělských výrobních družstvech, výrobních družstvech rybářů, zahrádkářů a řemeslníků podle společenských požadavků. Za sestavení Rozhodčích komisí odpovídalo podle územního principu zastupitelstvo

¹²⁶¹ Srov. čl. 92, 95 a 96 Ústavy Německé demokratické republiky ze dne 6. 4. 1968 (Sbírka zákonů 1968 číslo 1, strana 192).

¹²⁶² Srov. §§ 1, 3 Zákona o Společenských soudech Německé demokratické republiky ze dne 11. 6. 1968 (Sbírka zákonů 1968 číslo 63, strana 695).

¹²⁶³ § 1 odst. 1 věta druhá Zákona o Společenských soudech Německé demokratické republiky ze dne 11. 6. 1968 (Sbírka zákonů 1968 číslo 63, strana 695).

daného města či obce. Členy Konfliktních komisí měli na návrh odborové organizace volit na dobu 2 let zaměstnanci podniku. Aktivně legitimováni k volbě členů Smírčích komisí byli na návrh výborů Národní fronty v městech a obcích jejich obyvatelé, ve výrobních družstvech pak příslušný návrh podávalo jeho představenstvo a volila je valná hromada. Oproti předchozí úpravě došlo k prodloužení funkčního období členů Konfliktních komisí z 2 na 4 roky. Na rozdíl od československé právní úpravy, která přiznávala osobám rozhodujícím jednotlivé kauzy svěřené do pravomoci MLS status soudce, ta německá je důsledně označovala jen jako členy (Mitglieder der gesellschaftlichen Gerichte).¹²⁶⁴ Jednání obou orgánů měla být veřejná, každý občan měl mít zaručeno právo plné obhajoby, včetně pomoci advokáta. Proti rozhodnutím Společenských soudů bylo možné se odvolat k okresním soudům. Pravomoc obou orgánů zákon stanovil souhrnně, a to projednávat:

- pracovněprávní spory (příslušná Kolizní komise)
- přestupky, u kterých jsou dány zákonné předpoklady pro předání,
- poklesky, coby kategorii morálního provinění,
- trestné činy, u kterých jsou splněny zákonné předpoklady pro předání,
- porušení povinné školní docházky,
- neoprávněné pracovní absence (příslušná Rozhodčí komise),
- jednoduché občanskoprávní spory.

Sankční pravomoc představovala výchovná opatření. Těmi byly stanovení povinnosti k náhradě škody a omluvy poškozenému, k vykonání až 20 hodin veřejně prospěšných prací, popř. dalších povinností směřujících k rozvoji, podpoře a zaručení jednání provinilce v souladu se socialistickým právem, udělení důtky, resp. pokuty až do výše 500 východoněmeckých marek. Zákon o Společenských soudech v mnoha ohledech připomínal ten o MLS, hlavně pokud šlo o jeho rozsah, kdy podrobnosti musely být dále reglementovány podzákonnými právními předpisy.¹²⁶⁵ V roce 1982 byl shora citovaný zákon zrušen a nahrazen novým stejně nazvaným, který bez podstatnějších změn zachovával dosavadní status quo.¹²⁶⁶ I když byl oproti tomu

¹²⁶⁴ Srov. čl. 95 Ústavy Německé demokratické republiky ze dne 6. 4. 1968 (Sbírka zákonů 1968 číslo 1, strana 192) a §§ 6 a 7 Zákona o Společenských soudech Německé demokratické republiky ze dne 11. 6. 1968 (Sbírka zákonů 1968 číslo 63, strana 695).

¹²⁶⁵ Srov. např. Vyhláška Státní rady Německé demokratické republiky o volbě a činnosti konfliktních komisí ze dne 4. 10. 1968 (Sbírka zákonů 1968 č. 16 s. 287-298).

¹²⁶⁶ Zákon o společenských soudech Německé demokratické republiky ze dne 25. 3. 1982 Sbírka zákonů 1982 č. 13 s. 269). Z podstatnějších změn reflektujících dobovou realitu lze uvést rozšíření pravomoci

předchozímu obšírnější i tak musel být v podrobnostech proveden podzákonými předpisy.¹²⁶⁷ Komise složené z 8 až 15 členů, jejichž počet šlo výjimečně snížit na 6 nebo zvýšit na 20 rozhodovaly až do konce NDR. Velkou část své autority měly však pod vlivem dramatických politických událostí fakticky ztratit již během podzimu 1989. Podle statistické ročenky NDR bylo v tomto roce na území NDR ustaveno celkem 29.300 Konfliktních komisí s 258.000 členy a 5.800 Smírčích komisí s 57.000 členy.¹²⁶⁸ Nejpozději k 14. 9. 1990 v souvislosti s rozpuštěním odborového svazu (FDGB) došlo i k rozpuštění Konfliktních komisí, podobně jako svoji činnost ukončily na přelomu let 1989/1990 Smírčí komise. Smírčí senáty ve městech a obcích nových spolkových zemí našly však přeci jen dílčího nástupce v podobě instituce pro předsoudní řešení sporů.¹²⁶⁹ Existence Společenských soudů v realitě znovusjednocení Německa byla i právně nemožná, když oba orgány v dosavadní podobě nemohly být slučitelné s ústavním rámcem Spolkové republiky Německo.

k projednání sporů práva inovátorů, upřesnění, že delikty může Společenským soudům předávat vyšetřovací orgány policie, státní zástupce a soud. Detailně byl kodifikován i způsob výběru a vzdělání vhodných kandidátů členů. Ve správě Společenských soudů mělo začít hrát větší roli ministerstvo spravedlnosti, konkrétně jeho ministr byl povinen učinit opatření nezbytná pro přípravu a provedení volby jejich členů.

¹²⁶⁷ Usnesení Státní rady NDR o činnosti konfliktních komisí ze dne 12. 3. 1982 a usnesení Státní rady NDR o činnosti Smírčích komisí ze dne 12. 3. 1982.

¹²⁶⁸ Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik, Band 1989.

¹²⁶⁹ Srov. Zákon o rozhodčích komisích v obcích ze dne 13. 9. 1990 (Sbírka zákonů 1990, str. 1527).

3.3. Soudní orgány podobné MLS v ostatních zemích tzv. východního bloku

Lidové soudní orgány podobné MLS působily i v Polsku. Tam již 22. 2. 1946 formou dekretu přijali Zákon o občanských soudech (Prawo o sądach obywatelskich). Ty měly vzniknout v každé venkovské a městské obci, popř. bylo možno zřídit jeden občanský soud pro více obcí. Personálně se skládaly z občanského soudce, jeho zástupce a 6 přisedících volených obecní (městskou) národní radou na 3 roky v tajném hlasování prostou většinou hlasů za účasti alespoň 2/3 členů zastupitelstva.¹²⁷⁰ Výkon funkce občanského soudce byl nehonorovaný, s výhradou práva na odměnu za ztrátu na výdělků v souvislosti s odloučením od běžné profesní činnosti. Veškeré náklady s provozem soudu nesla konkrétní obec, která byla povinna poskytnout i k tomu potřebné prostory.¹²⁷¹ Občanský soudce měl být při výkonu funkce nezávislý a řídit se pouze zákony. Odborný dohled nad jeho činností měl zajišťovat soudce profesionál. Mezi pravomoci soudu patřily z civilních kauz např. případy náhrady škody způsobené protiprávním jednáním, pokud hodnota požadované náhrady nepřesahovala 5.000 PLN, či pohledávky zemědělců za dodání zemědělských nebo lesních plodin, jakož i pohledávky řemeslníků, průmyslníků a obchodníků za provedení prací a dodání zboží, pokud požadovaná částka nepřesáhla 5.000 PLN. Trestní pravomoc soudu spočívala v možnosti projednávání taxativně vyjmenovaných trestných činů, spáchaných v jeho obvodu pachateli staršími 17 let, podléhajícími jinak pravomoci obecných soudů, popř. orgánů obecné správy. Řízení v trestních věcech bylo možno zahájit na podkladě obžaloby podané občanskou milicí (policí) nebo poškozeným (soukromoprávní žaloba), či na základě postoupení příslušného orgánu. Kromě toho mohly tyto soudy na popud účastníků sporu usmiřovat strany ve věcech majetkových nároků, které se netýkaly převodu, omezení nebo zatížení vlastnictví k nemovitostem. Účastníci, svědci a znalci měli povinnost se na předvolání k občanskému soudu dostavit, pokud v jeho obvodu bydleli, případně i mimo něj, avšak s limitem vzdálenosti nepřesahující 20 km

¹²⁷⁰ Podmínky volitelnosti bylo polské občanství, plná způsobilost k právnímu jednání, pobyt po dobu alespoň jednoho roku v obci, kde se nacházelo sídlo soudu, bezvadný charakter, věk 30 let a dobré ovládnutí polského jazyka slovem i písmem. Naopak funkce občanského soudce byla neslučitelná s funkcí klasického (státního) soudce a prokurátora, úředníka státní správy a samosprávy, důstojníků bezpečnostní služby, Občanské milice a armády, duchovního a advokáta. Stejně tak se jím nemohla stát osoba, proti které probíhalo trestní řízení.

¹²⁷¹ K úhradě nákladů spojených s provozem občanského soudu vybírala obec sídla soudu zvláštní soudní poplatky, jejichž výši, pravidla a způsob úhrady stanovil vyhláškou ministr spravedlnosti po dohodě s ministry.

od místa jednání. Za neodůvodněné nedostavení se, mající za následek odročení jednání, mohl občanský soudce udělit předvolanému pokutu až do výše 1.000 PLN a v případě jejího nezaplacení dotyčného i na 3 dny zatknout. Občanský soud zasedal senátně ve složení občanský soudce jako předseda a 2 přísedící. Jednání mělo probíhat tak, že po konstatování věci a potvrzení přítomnosti předvolaných osob, předsedající sdělil stav věci, udělil slovo účastníkům řízení a případně nařídil důkazní řízení. Po uznání obviněného vinným trestným činem mohl senát od uložení trestu upustit a v rozsudku rozhodnout o napomenutí obviněného, pokud to vzhledem k povaze věci a jeho předchozímu bezúhonnému chování považoval za vhodné. Rozsudek se přijímal většinou hlasů a do 2 týdnů ode dne jeho vyhlášení nebo doručení podléhal přezkumu okresního soudu. Proti pravomocným rozhodnutím soudu bylo možno ke krajskému soudu podat ještě stížnost (návrh) na obnovu řízení.¹²⁷² Ze soudobé literatury vyplývá, že tyto soudy se nikterak zásadně neprosadily a v roce 1961 již v podstatě žádnou činnost nevyvíjely.¹²⁷³ De iure byly zrušeny k 1. 1. 1965 v souvislosti s přijetím nového občanského soudního řádu. Ještě před tím v roce 1960 z iniciativy Ministerstva spravedlnosti měly být v 19 průmyslových podnicích v Polsku po vzoru sovětských soudružských soudů testovány Společenské dělnické soudy.¹²⁷⁴

Dne 30. 3. 1965 byl přijat Zákon o společenských soudech (Sądy społeczne). Tyto orgány začaly na území Polska působit s účinností od 7. 7. 1965. Podobně jako v NDR se jednalo o souhrnné označení pro 2 typy orgánů, a to Společenských soudů na pracovištích (sądów społecznych w zakładach pracy), majících v gesci případy zaměstnanců daného pracoviště¹²⁷⁵ a Společenských smírčích komisí ve městech, na sídlištích a na vesnicích (społecznych komisji pojednawczych w miastach, osiedlach i wsiach), řešících případy občanů žijících v dané obci. Jejich společným posláním se měla stát podpora širšího zapojení občanů směrem k posilování principů socialistického soužití a předcházení eventuálním konfliktům. Společenské soudy na pracovištích se zřizovaly na žádost podnikové rady usnesením konference dělnické samosprávy nebo valné hromady zaměstnanců, které schvalovala vojvodská odborová komise. Společenské smírčí komise byly jmenovány základními národními radami na žádost

¹²⁷² Blíže: Dekret z 22. 2. 1946, Prawo o sądach obywatelskich, Dz.U.1946.8.64.

¹²⁷³ PLUNDR, Otakar, Stanislav VANĚČEK. Vývoj socialistické státnosti na úseku soudnictví v některých zemích socialistického tábora se zaměřením na soudružské soudy. Socialistická zákonnost. Právní ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 60-69.

¹²⁷⁴ PLUNDR, Otakar et. al.: Místní lidové soudy a zkušenosti se soudružskými soudy v jiných zemích socialistického tábora, Praha 1961, s. 22.

¹²⁷⁵ To však neplatilo pro spory z pracovněprávního vztahu, resp. případů vedoucích pracovišť a jejich zástupců.

valné hromady obyvatel (konference delegátů), coby orgánem místní samosprávy. Členem společenského soudu se mohl stát občan, který dosáhl věku 26 let, nebyl soudně trestán, požíval respekt a důvěru obce a měl odpovídající životní zkušenosti a sociální zázemí. Pomoc těmto orgánům měly poskytovat státní orgány, na pracovištích odborové organizace, v obcích pak národní rady. Rovněž okresní soudy měly těm společenským zajistit pomoc, zejména s ohledem na vysvětlení platných právních ustanovení. O tom, zda a v jakém rozsahu bude věc posuzovat, rozhodoval na podkladě posouzení toho, jaké možnosti výchovného a preventivního působení má, sám Společenský soud. Z důvodu oprávněného veřejného zájmu mohl státní zástupce věc řešenou u tohoto soudu postoupit příslušnému obecnému orgánu. Do pravomoci Společenských soudů patřily případy porušování zásad socialistického soužití nebo pořádku, jako nerespektování občanských, rodinných nebo zaměstnaneckých povinností, nevhodný přístup k zaměstnancům, rušení klidu a pořádku na pracovišti nebo v místě bydliště, či porušování pravidel bezpečnosti práce ze strany zaměstnanců. Dále se měly tyto orgány zabývat též případy narušujícími nebo ohrožujícími socialistický nebo osobní majetek občanů, mezi něž patřilo mj. neoprávněné použití prostředků patřících socialistické organizaci zaměstnanci pro osobní účely. Iniciovat jednání u Společenských soudů, včetně jejich vlastní iniciativy, mohl kdokoliv. Z projednání byly vyloučeny jen případy, ve kterých již probíhalo trestní nebo občanskoprávní řízení. Řešení sporů měli soudci směřovat především k usmíření stran, stejně jako se snažit odhalovat a odstraňovat zdroje negativních jevů u předmětů posuzovaných případů. Po vlastním jednání a poradě soudců měl být, na podkladě vůle většiny, vynesena rozsudek. Obsah rozsudku a jeho odůvodnění oznamoval předseda senátu. Na rozdíl od MLS nebylo možno se proti těmto rozsudkům odvolat, avšak státní zástupce mohl z důvodu oprávněného veřejného zájmu nebo zjištěného porušení zákona postoupit kauzu okresnímu soudu. Ten ji projednával v neveřejném zasedání a shledal-li porušení zákona nebo oprávněného veřejného zájmu, rozhodnutí sociálního zrušil.

Společenské soudy disponovaly následujícími sankcemi „výchovnými opatřeními.“: 1) vyslovení povinnosti omluvit se, případně nahradit škodu poškozenému, 2) udělením napomenutí nebo veřejné výtky, 3) uložením povinnosti zaplatit na soudem určený sociální cíl částku do 300 PLN, nejvýše však 10 % odměny za práci připadající na oprávněného za daný měsíc a ve výjimečných případech za 2 po sobě jdoucí měsíce. V konkrétních případech mohl soud od uložení výchovného opatření upustit s konstatováním splnění výchovného účelu samotným projednáním věci

za účasti provinilce. Stejně tak disponoval možností omezit se ještě před naplánováním zasedání toliko na rozhovor s provinilcem nebo celou kauzu postoupit společenské organizaci, jejíž byl členem. Naopak ve výjimečných případech, kdy naopak shledal výchovná opatření nedostačujícími, mohli soudci na pracovišti požádat jeho vedoucího o uplatnění opatření stanovených pracovním řádem, či věc předat obecnému soudu, resp. správě domu k zahájení soudního řízení o vyklizení prostor (v případech poškozování bytu, hrubého nebo soustavného porušování platného domovního pořádku nebo vážného narušování soužití s ostatními nájemníky či sousedy). V polské právní literatuře se podle dostupných informací tématem společenských soudů nikdo obšírněji nezabýval, z čehož se dá usoudit, že ani tyto orgány se nikterak zásadně neprosadily. Oficiálně zrušeny byly v květnu 1990 přijatým Zákonem o územní samosprávě.¹²⁷⁶

V Maďarsku byly občanské soudní procesy, při nichž v zásadě nejbližší spolupracovníci obviněných projednávali jimi spáchané delikty, zavedeny v továrnách již na počátku padesátých let minulého století. Jejich účelem měla být jednak náprava pachatele a jednak zapojení dělníků formou veřejného vyjádření souhlasu do přímého působení disciplinárních mechanismů. Stejně typy orgánů začaly působit i na univerzitách a vysokých školách. Kauzy související s akademickými delikty jako např. neodůvodněná nepřítomnost, či dokonce nepsání poznámek se dostávaly k sociálnímu soudu, zejména v případech, kdy univerzitní kárné komise předpokládaly vhodnost jejich veřejného projednání. Veřejné slyšení bylo opakováním postupu, který již proběhl, před větším publikem. Ve srovnání s tradičním disciplinárním řízením měla jeho přidaná hodnota spočívat především v oné veřejnosti spojené s odsuzujícími komentáři komunity.¹²⁷⁷ Po stabilizaci situace po maďarské revoluci vznikly ještě v roce 1956 v podnicích s počtem alespoň 300 stálých zaměstnanců, s posláním dalšího posílení „socialistické morálky“ především za účelem ochrany „socialistického vlastnictví“, Sociální soudy (Társadalmi bíróságok).¹²⁷⁸ Ty v tříčlenných senátech stíhaly porušovatele pravidel pracovní kázně a socialistického soužití. Konkrétně se jednalo o případy porušení pracovní kázně, poškozování socialistického majetku, porušování pravidel socialistického soužití v rámci podniku a činy spáchané proti osobnímu majetku. Za takováto jednání bylo možno, vedle vyslovení povinnosti

¹²⁷⁶ Zákon z 10. 5. 1990, Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych, Dz.U.1990.32.191.

¹²⁷⁷ Blíže POLYÁK, P., Társadalmi bíróságok a felsőoktatásban az ötvenes évek elején, 2017, dostupné online: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/38374>

¹²⁷⁸ Celkový počet členů (10-25) se měl odvíjet od velikosti závodu, v čele soudu měl stát předseda a 1-4 místopředsedové.

k náhradě škody, uložit provinilci napomenutí nebo veřejnou důtku, či v krajním případě podat řediteli podniku návrh na jeho převedení na jinou pracovní pozici nebo ho dokonce propustit, resp. iniciovat proti němu trestní stíhání. Maďarské sociální soudy byly řízeny Národní radou odborových svazů (SZOT).¹²⁷⁹ Praktického uplatnění se tyto soudy nedočkaly. V roce 1961 provedl analýzu jejich činnosti ve městě Szeged A. Rác. Ten konstatoval, že ač je ve městě 14 podniků, ve kterých by měly působit, fakticky je tomu tak jen v 8 z nich, kde za poslední 4 roky projednaly v rámci cca 16 zasedání asi 33-40 případů.¹²⁸⁰ Nejvíce se jednalo o případy neoprávněných pracovních absencí, krádeží majetku a pití alkoholických nápojů v pracovní době. Na závěr své práce konstatoval optimisticky, že tyto orgány sic: „*ještě nefungují v plném rozsahu, ale vývoj začal a dosavadní zkušenosti naznačují, že lze efektivně využít potenciál jejich organizační formy.*“¹²⁸¹ Tím předeslal reformu tohoto institutu v podobě Zákonného dekretu č. 24 z roku 1962, o sociálních soudech, které za protispolečenská jednání menší intenzity ukládaly tato opatření: napomenutí, důtku, ztrátu části mimořádné odměny za práci, přemístění na nižší funkci, propuštění ze zaměstnání, pokutu. Nicméně ani reformované sociální soudy se v praxi příliš neprosadily, soudě i podle toho, že v obsáhlých pracích maďarských autorů pozdější doby na téma soudního systému, informace o těchto orgánech zcela absentují.¹²⁸²

Orgány podobné československým lidovým soudům působily i v Rumunsku a Bulharsku. V Rumunské lidové republice byl již v roce 1953 vydán Legislativní dekret č. 255, podle kterého měly být ve všech společenských organizacích, institucích a družstevních podnicích ustaveny „soudružské rady“ s disciplinární pravomocí. Dekrety č. 320/1958 a 211/1959 zavedly v Rumunsku soudružské soudy, které za přestupky namířené proti pracovní kázi, majetku a socialistickému soužití na pracovištích mohly uložit tato opatření: důtku s výstrahou, přeražení na nižší funkci až na 3 měsíce, propuštění ze zaměstnání, resp. vyloučení z výrobního družstva, pokutu a povinnost k náhradě škody. Na rozdíl od MLS tak projednávaly mnohem menší okruh protispolečenského jednání.¹²⁸³ Zrušeny byly k 1. 1. 1969 v souvislosti s nabytím účinnosti Zákona č. 59/1968, o soudních komisích. Ten do právní praxe zavedl zcela

¹²⁷⁹ Usnesení Rady ministrů Maďarské lidové republiky a Národní rady odborů č. 1041/1956. /V.30. /.

¹²⁸⁰ Některé z dříve působících soudů byly zrušeny, když v průměru projednaly jen 2 případy ročně.

¹²⁸¹ RÁCZ, A., A Társadalmi bíróságok gyakorlatából, Acta Universitatis Szegedinensis, Acta Iuvenum. Tomus I., Szeged Hungaria, 1961, str. 7-23.

¹²⁸² Srov. např. Névai, L., Theoretische und organisatorische Grundlagen der Justiz in Ungarn, Annales, č. 21, Budapešť 1979, str. 137-176.

¹²⁸³ Tolar str. 165

nový orgán - Soudní komise (Comisiile de judecată), coby: „*projev socialistické demokracie, zvyšování role veřejného mínění ve společenském životě*“, charakterizované jako: „*veřejné orgány vlivu a jurisdikce, volené na valných shromážděních pracujícího lidu nebo na zasedáních lidových rad, jejichž prostřednictvím se účastní široké masy a socialistické výchovy občanů v duchu prosazování správného přístupu k práci, posilování a rozvoje veřejného majetku, jakož i zajišťování dobrého chování ve společnosti.*“¹²⁸⁴ Ty působily v podnicích, institucích a jiných státních, veřejných a družstevních organizacích a obcí. Složeny byly z 5 členů volených na 2 roky, přičemž vlastní zasedání vedl tříčlenný senát. Jejich jurisdikce zasahovala do některých občanskoprávních, pracovních a trestních kauz. V občanskoprávních věcech vedly smírčí řízení v majetkových sporech, jejichž hodnota nepřesáhla 30.000 lei. Pracovněprávní spory v působnosti Soudních komisí se týkaly problémů vzniklých při uzavírání a plnění pracovních smluv, jakož i nároků vyplývajících z jejich ukončení. V trestních věcech soudily případy narušení společenského soužití, jako byly nadávky, vyhrožování, fyzické potyčky, ublížení na zdraví, krádeže a podvodná jednání se škodou vyšší než 500 lei. Komise mohly nařídít „*opatření veřejného vlivu*“: napomenutí s výstrahou nebo pokutu od 50 lei do 2000 lei, popř. uveřejnění rozhodnutí. Proti jejich rozhodnutí bylo možné se do 15 dnů od vynesení rozsudku odvolat k obecnému soudu. Zákon o soudních komisích byl zrušen v roce 1992 Zákonem č. 104/1992, o změně a doplnění trestního řádu a dalších zákonů.¹²⁸⁵ Ani v rumunské právníkové literatuře se tématem a zhodnocení činností Soudních komisí doposud nikdo nezabýval. V Bulharsku se tímto tématem obšírněji zabývala A. Paschova. Ta v článku nazvaném „*Soudružský soudy v období komunismu v Bulharsku*“ uvedla, že tyto orgány zřízené na počátku 60. let minulého století velmi rychle pokryly téměř všechna sídla v zemi. Ale v 70. letech, zejména ve druhé polovině, se staly zcela nefunkčními a zůstaly pouze jako stopa v nomenklaturních dokumentech, ačkoli zákon o nich, přijatý v roce 1961, zůstal v platnosti až do roku 1991.¹²⁸⁶ Podle zákona to byly volené orgány veřejné moci v místě výkonu práce a bydliště, oděné důvěrou kolektivu, které vyjadřují jeho vůli.

¹²⁸⁴ Srov. čl. 1 Zákona č. 59 ze dne 26. 12. 1968, o soudních komisích.

¹²⁸⁵ Blíže: TNASE, C., *The Peace Courts in the Romanian Judicial System*, EIRP Proceedings, sv. 15, č. 1, Danubius University Press (2020), str. 478-479.

¹²⁸⁶ PASHOVA, A., „Другарският съд“ в периода на комунизма в България, *Balkanist Forum Magazine*, sv. 1/2011, dostupné online: <http://www.librev.com/index.php/prospects-bulgaria-publisher/2415-2014-06-18-11-22-57>.

Závěr

Místní lidové soudy představovaly dobově a ideologicky determinovaný institut, který měl přenést některé funkce státních orgánů na společenské organizace v duchu proklamovaného přechodu od socialismu ke komunismu. V tomto ohledu se oproti předchozímu stavu jednalo o diametrálně rozdílný krok v procesu zlidovění soudnictví, neboť to již nebyli soudci z lidu, kteří se měli na soudním rozhodování vedle profesionálních soudců podílet, ale přímo soudy z lidu, které nota bene představovaly ústavně zakotvený nejnížší článek soudní soustavy. Spíše než o praktické řešení se jednalo o ideologicky podmíněný specifický produkt vývoje společnosti („fenomén doby“). Jejich vznik je třeba dát do souvislosti s celkovou atmosférou v zemích tzv. socialistického tábora po odhalení kultu osobnosti J. V. Stalina a hledání určité vůdčí idey dalšího vývoje. Tou se stala vize dobudování komunismu. V oblasti soudnictví byla ražena teze tzv. socialistické demokracie, kdy pravomoci typicky soudních orgánů měly vykonávat nestátní instituce. Podle tehdejšího vidění světa společnost ve fázi socialismu zrodila profil nového člověka se socialistickou morálkou, který rozvíjí a upevňuje nový vztah k socialistickému právu, pročež je třeba mu dát větší prostor k jejímu uplatnění. Zatímco v SSSR obnovili koncept soudružských soudů v nové podobě, v Československu měly na popud A. Novotného vzniknout svým pojetím úplně nové orgány. Přechodně sice i na území ČSSR působily po sovětském vzoru soudružské soudy, ty však neměly zákonnou úpravu a velkého významu nenabývaly. Nejprve ústavně a poté i zákonně zakotvené MLS vznikly snad až příliš rychle, než aby si tvůrci jejich koncepce vše důkladně promyslely. Z počátku adorovaný institut se v praktické činnosti stále více potýkal s nekonceptností vlastní entity. I když při přípravě zákona o MLS zaznívaly varovné hlasy před řadou potencionálních problémů, nebyl na tyto brán zřetel. Zásadní chybou se ukázalo začlenění MLS do soustavy soudů, jako její základní článek a zároveň ponechání jejich vzniku pouze na dobrovolné bázi, čímž došlo k zásadní diskriminaci delikventů tam, kde nebyly vůbec ustanoveny. Rovněž kombinace státně-nestátní instituce, laického rozhodování, hyperplazie deliktů při jejich nedostatečné diferenciaci vedla k tomu, že MLS v praktické činnosti ani zdaleka nenaplnovaly principy v té době ražené socialistické zákonnosti. Z pohledu praxe je nejuvštější charakterizoval O. Osmančík, a to jako „experiment“. Nutno podotknout, že experiment značně nepřipravený a nedomyšlený. Jak z celostátního, tak lokálního hodnocení jejich působení v rámci okresu Mělník, je možno učinit závěr o velkých rozdílech v praxi soudů v obcích a závodech. Zatímco ty první se zvláště ve velkých městech mohly

spolehnout na materiální a personální podporu tamních MNV, pro menší závody a organizace se staly spíše přítěží. Řada podniků přistoupila ke zřízení soudu jen z důvodu splnění stranické direktivy. Pro funkčnost soudu se rozhodujícím faktorem stal výběr jeho členů zvláště pak předsedy. Pokud předseda disponoval silnou autoritou, dokázal udržet soud v relativně bezproblémovém chodu, a to i navzdory postupné ztrátě motivace k výkonu funkce soudce u značné části jejich členů. Významný podíl na kvalitě rozhodovací činnosti měli patroni soudu z řad právnicky vzdělaných osob, nejčastěji profesionálních soudců. Přibližně od roku 1966 je, i pod vlivem veřejné kritiky, patrný postupný úpád této instituce. Ten se v okrese Mělník projevil značným poklesem zájmu osob na výkonu funkce soudců lidových soudů a v konečné fázi i nerespektováním zákonného limitu jejich dvouletého funkčního období. Rovněž okresní stranické orgány ztratily o MLS zájem a tyto se ocitly v roli jakého si „nechtěného dítěte“. Zřejmě nevyhnutelný zánik této instituce v dosavadní podobě urychlila změna politických poměrů v zemi v souvislosti s nastupující normalizací. Bylo by jistě zajímavé, jak by se institut MLS vyvíjel, kdyby nedošlo k tak zásadní změně poměrů, neboť kromě návrhů na jejich zrušení byly diskutovány i možnosti jejich reformy. Na rozdíl od ostatních zemí socialistického tábora, kde orgány podobného typu fungovaly až do začátku 90. let minulého století, československé lidové soudy ukončily činnost k 1. 1. 1970.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

OSMANČÍK, O., K problematice místních lidových soudů, in socialistická zákonnost, číslo 4, 1966, str. 196.

LENIN, V. I., Spisy sv. 28, str. 391, SNPL, Praha, 1955.

LENIN, V. I., Spisy sv. 31, str. 11, 112, SNPL, Praha, 1955.

LENIN, V. I., Spisy sv. 32, str. 33, SNPL, Praha, 1955.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005 str. 457-460.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. České právní dějiny. Plzeň, 2008, str. 537-539.

SOUKUP, L. Místní lidové soudy v Československu. In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990, Karolinum 2003, str. 293-299.

KUKLÍK, J. a kol. Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989, Linde, Praha 2008, str. 644-653.

ŠEFLOVÁ, Kristýna. Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969. Praha, 2009. Diplomová práce (Mgr.). Filozofická fakulta UK, 2006-17-09

JAROLÍNOVÁ, V., Místní lidové soudy v Trutnově (1961–1969). Diplomová práce (Mgr.). Právnická fakulta ZČU Plzeň 2012-31-03.

KOTKIN, S., Magnetic Mountain: Stalinism as a Civilization, University of California Press 1997, str. 198-238.

LENIN, V. I., STALIN, J. V., Tvůrci socialistického práva: sborník studií sovětských právníků. Praha: Orbis 1951

ŠTOLL, L. (1902-1981), člen ÚV KSČ, blíže: Štverák F. Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921-1992), Národní archiv, Praha 2018, str. 564.

KAPLAN, K., Kronika komunistického Československa, kořeny reformy 1956-1968, Barrister & Principal, Brno 2008, str. 7

LENIN, V. I., Kádry při budování socialismu: ze zkušeností VKS (b): sborník z projevů a článků V. I. Lenina s předmluvou Ladislava Kopřivy. Praha: Svoboda, 1950.

Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran, Moskva 1957-1960, SNPL, Praha 1961, str. 98-108.

PRŮŠA, O., XXI. Sjezd komunistické strany sovětského svazu a právní věda, Právník 1959, ročník XCVIII, číslo 5. Podobně V. Procházka K marxisticko-leninskému pojetí státu Právník 1959, ročník XCVIII, číslo 7 str. 608-609.

ČCHIKVADZE, V. M., Marxismus-lenismus o vzájemném vztahu ekonomiky, politiky, státu a práva, Právník 1961, str. 1-18.

ŠTVERÁK, F., Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921-1992), Národní archiv, Praha 2018, str. 480.

Zvýšení pravomoci a odpovědnosti národních výborů a opatření k dalšímu prohlubování socialistické zákonnosti: zasedání ÚV KSČ ve dnech 7.—8. 4. 1960. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1960, str. 6.

BOGUSZAK, J., Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti, Právník 1961, str. 218

DOČKAL, M. K historii soudružských soudů, in Sborník prací Filozofické Fakulty Brno. Brno: 1962, str. 106.

VIESKA, J. K niektorým spoločensko-ekonomickým koreňom kriminality u nás, Právny obzor, 1961, č. 4 str. 232 či Československé trestní právo I, Praha 1959, str. 31-32.

VEVERKA, M, Přežitky a kriminalita, Právník, ročník CI, číslo 9, 1962 str. 795.

PIONTOVSKIJ, A., Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1959, ročník 3, str. 85.

GERCENZON, A. Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1960, č. 7, str. 83.

GERCENZON, A., Sovetskaja justicija, 1961, č. 21, str. 1-2.

PLUNDR, O. Organizace justice a prokuratury, Praha: Orbis, 1964, str. 85

PRŮŠA, O., Významné směrnice strany k dalšímu upevnování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví, Právník 1961, str. 187

KUKLÍK, J. a kolektiv, Vývoj česko-slovenského práva 1945-1989, Linde Praha 2009

MAŘÍK, V., Stav československého pracovního zákonodárství a jeho současné úkoly, Právník 1961, str. 239.

WITZ, K. a kol., Československé pracovní právo, Orbis, Praha 1967, str. 46-53.

Kárné stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, kolektiv spolupracovníků Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti, Orbis Praha 1959, str. 8.

TOLAR, J., ROLENC, O., Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 355.

TOLAR, J., PŘENOSIL, G., LAKATOŠ, M., Místní lidové soudy, NČAV, Praha 1965, str. 171.

VALVODA, F., Postih drobného rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví z hlediska zákoníku práce, Socialistická zákonnost, ročník XIV, číslo 6, 1966, str. 366-368.

PROCHÁZKA, V., Socialistická ústava Československa a cesta k ní, in Ústava socialistického Československa, soubor statí, SAV, Bratislava 1961, str. 22.

URVÁLEK, J., Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti, Právník, ročník 100, číslo 3, 1961 str. 212.

ŘEŘIČHA, J., Ostravsko-karvinští havíři nebudou mezi sebou trpět příživníky, Rudé právo. 8. 7. 1961, roč. 41, č. 188, str. 2

HATALA, V., POLÁŠEK, V. Soudy a prokuratura v nové socialistické ústavě ČSSR, in Ústava socialistického Československa, soubor statí, SAV, Bratislava 1961, str. 194.

HENDRYCH, J., Další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví; Usnesení ÚV KSČ k otázkám dalšího upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. Praha: SNPL, 1960, 44 str., text usnesení byl uveřejněn i v Rudém právu ze dne 13.12.1960

ZOULÍK, F., Místní lidové soudy a řízení před nimi, Právník 1961, ročník C, číslo 9, str. 751

SOLNAŘ, V. a kol., Československé trestní řízení, Praha 1963, str. 33.

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39

BALÁŠ, O., Společenská a právní problematika zákona č. 58/1965 Sb. in: Socialistická zákonnost, ročník XVI, číslo 1, Praha: 1968, str. 71

KRATOCHVÍL, Z., Účast veřejnosti při převýchově rušitelů socialistického pořádku, Socialistická zákonnost 1963, ročník XIII, číslo 10, str. 1–8

ČERVENÝ, Z., Projednávání provinění, in socialistická zákonnost, číslo 3, 1966, str. 146-152

PŘENOSIL, G., O předpokladech účinné práce místních lidových soudů, in socialistická zákonnost, číslo 4, 1966, str. 200-204

ČERNÝ, J., NĚMEC, V., Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů, Socialistická zákonnost, ročník XIV, číslo 4, 1966, str. 204-207

SABOL, Š., Ťažkosti miestnych ľudových súdov na pracoviskách in Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 11, Ministerstvo spravodlnosti, Praha 1968, str. 747-755.

MIKULE, V., CÍSAŘOVÁ, D., K otázce rovnosti před zákonem, Právník ročník 107, č. 5, str. 511-527.

KALETA, F., Proces demokratizace soudnictví pokračuje, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 2, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 68–70

PŘENOSIL, G., O předpokladech účinné práce místních lidových soudů. Praha: NČSAV, 1965

PŘICHYSTAL, V., Komu dědictví po místních lidových soudech in Socialistická zákonnost, 1969, str. 310–313.

PLUNDR, O., Organizace justice a prokuratury. Praha: Orbis, 1964, str. 84–89

Kronika města Mělníka, rok 1960, str. 13

Kronika města Kostelec nad Labem, rok 1962, str. 45-46

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Rudé právo z 29. ledna 1959, str. 1, dostupné online na: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

Vládní návrh zákona o místních lidových soudech: sněmovní tisk 36 [online]. [cit. 2018-10-09]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0036_01.htm.

Rudé právo z 27.1.1959, str. 1, dostupné online na: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

Rudé právo z 29. ledna 1959, str. 1, dostupné online na: <http://archiv.ucl.cas.cz/>.

Vládní návrh zákona o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností: sněmovní tisk 252 [online]. [cit. 2017-12-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0252_00.htm.

Vládní návrh zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0131_00.htm.

Vládní návrh zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví: sněmovní tisk 131 [online]. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1954ns/tisky/t0131_00.htm.

Zpráva výboru ústavněprávního k vládnímu návrhu zákona (tisk 36) o MLS. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>.

Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960–1964, jmenný rejstřík: heslo PERKOVIČ. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. [cit. 2019-07-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/rejstrik/jmenny/p.htm>

Diskuse k vládnímu návrhu zákona. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online].[cit.2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007018.htm>

Zápis z 6. schůze NS ČSSR konané dne 17. 6. 1965 [online]. [cit. 2019-20-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006023.htm>

Vládní návrh zákona, jímž se mění § 203 trestního zákona č. 140/1961 Sb. [online]. [cit. 2020-28-12]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0135_00.htm

Programové prohlášení vlády, dostupné on line: <https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1960-1990-cssr/oldrich-cernik-1/ppv-1968-cernik1.pdf>

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1968/6/6/1.png>

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 319/1948 Sb. ze dne 22. 12. 1948 o zlidovění soudnictví.

Ústava 1920

Zákon č. 158/1920 Sb. z. a n., o správním soudnictví u úřadů v okresních a župních. Ten však nikdy nenabyl zejména pro politickou nevělu a neshody účinnosti.

Zákon č. 299/1919 Sb. ze dne 28. 5. 1919, jímž se zřizují lidové ceny cenové.

Prohlášení k ústavnímu zákonu č. 100/1960 Sb. zákona č. 141/1950 Sb. a §§ 7 a 10 zák. č. 71/1958 Sb.

Zákon č. 37/1959 Sb. o postavení závodních výborů základních organizací Revolučního odborového hnutí.

Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců

Zákon č. 143/1949 Sb. o změnách v organizaci veřejné správy a v působnosti jejích orgánů, který zmocňoval vládu

Zákon č. 37/1959 Sb

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

Vyhláška č. 184/1959 Ú.1.

Vyhláška č. 13/1961 Sb., kterou se vydávají směrnice o provádění rozhodčího řízení v pracovních sporech státních zaměstnanců; srov. i směrnice pro rozhodování prac. sporů ve výrobních družstvech vydané usnesením představenstva ÚSVD ze dne 27. ledna 1960, poř. č. 17 Věstníku ÚSVD č. 4 ze dne 13. 2. 1960

Zákon č. 64/1956 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 59/1969 Sb. ze dne 18. 12. 1959 o některých služebních poměrech vojáků.

Zákon č. 6/1952 Sb. ze dne 28. 3. 1952 o vynálezech a zlepšovacích námětech

Zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce.

Zákon č. 24/1957 Sb. o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví.

Zákon č. 53/1954 Sb.

Zákon č. 49/1959 Sb., o jednotných zemědělských družstvech

Zákon o místních lidových soudech, komentář, Orbis, Praha 1964, str. 12

Zákon č. 141/1961 Sb., trestního řádu

Zákon č. 140/1961 Sb., trestního zákona

Zákon č. 24/1957, Zákon o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví.

Vládní nařízení č. 120/1950 Sb. o právech a povinnostech státních zaměstnanců, o řízení ve věcech jejich pracovního poměru a o rozhodčích komisích.

Směrnice ministra spravedlnosti z 20. 8. 1958 č. 136/1958 Ú.l. k provedení zákona o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví

Směrnici pléna Nejvyššího soudu o předběžném projednání obžaloby č. 6/59 Sb. rozhodnutí trestních.

Instrukce ministra spravedlnosti k provedení zákona o MLS, z 31. 5. 1961, publikovaná ve Věstníku ministerstva spravedlnosti č. 7/1961

Shrnutí zásadních připomínek k nástinu osnovy zákona o místních lidových soudech z 14. 7. 1960, část I. „Připomínky k celkové koncepci“ body 5 a 6

Směrnici pléna Nejvyššího soudu č. j. Pls 2/60 (rozh. č. 27/60 Sbírký rozh. čs. soudů).

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 16. 1. 1959 sp. zn. Cz 581/58

Sdělení závěrů občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu z 15. 6. 1961, Cp 69/61.

Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 1959 č. 1 Ec 41/59 k některým sporným otázkám, které vyplynuly z nového zákona o závazcích k náhradě škody způsobené zaměstnancem porušením povinností z pracovního poměru (zákon č. 71/1958 Sb.); publikované ve Sbírci rozhodnutí čs. soudů pod č. 34/1959.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 10. 1960, sp. zn. 7 Tz 130/60

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 21. 10. 1955, sp. zn. 1 Tz 229/55

Rozhodnutí Lidového soudu v Teplicích z 22. 12. 1958, sp. zn. 1 T 200/58

zákonem č. 59/1969 Sb. ze dne 18. 12. 1959 o některých služebních poměrech vojáků.

Rozhodnutí presidia krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 6. 1963 sp. zn. To pres 1/63, in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 27. 3. 1963 sp. zn. 8 Tz 15/63 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964

Rozhodnutí Nejvyššího soud z 22. 8. 1962 sp. zn. 8 Tz 49/62 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1964.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 15. 5. 1963 sp. zn. Tzv. 8/63,

Zpráva ze zasedání pléna Nejvyššího soudu ČSSR, in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 27. 3. 1963 sp. zn. 8 Tz 15/63 in: Sbíрка rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1963

Usnesení předsednictva KSČ z 30. 7. 1963 k činnosti MLS, resp. usnesení předsednictva KSČ ze dne 17. 12. 1963 k soudnictví.

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 4 To 558/66

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 11. 5. 1966, sp. zn. 1 T 79/66.

Rozhodnutí okresního soudu v Kutné Hoře ze dne 12. 1. 1967, sp. zn. 1 T 3/67

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 1967, sp. zn. 3 Tz 51/66.

Rozsudek Okresního soudu v Chebu ze dne 23. 12. 1966 sp. zn. 4 T 743/66, resp. rozsudek odvolacího Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 1. 1967 sp. zn. 4 To 21/67.

Rozhodnutí pléna a presidia Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 1967, sp. zn. Prz 19/67.

OS v Mělníku, Rozsudek ze dne 16.3.1967, sp. zn. 1 T 52/67, archivně nezpracováno

5. Seznam ostatních zdrojů

NA, Fond 10/5, sv. 2, a.j. 10, Zápis ze schůze Ideologické komise ÚV KSČ ze dne 3. 3. 1964.

NA, f. 02/1, ÚV KSČ sv. 36, Zápis ze setkání s delegací architektů.

NA, f. 10/5, Předsednictvo ÚV KSČ, Zápis ze schůze ze dne 13. 5. 1963.

NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, Schůze PB ÚV KSČ ze dne 5. dubna 1960, sign. 338, aj./bod338/20, Návrh ústavy ČSR.

NA, fond 1261/0/11, Politické byro ÚV KSČ 1954-1962, aj./bod291, zápis schůze 21.4.1959.

NA, fond 1261/0/43, KSČ-ÚV, Kancelář 1. tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného - I. část KSČ-ÚV-AN I (1945) 1951-1967 (1968), inv. č. 88, kr. 54, projev A. Novotného na IV. Všeodborovém sněmu.

NA, fond 01, sv. 71, aj. 70, ÚV KSČ, vystoupení V. Kopeckého na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23. - 24. 9. 1959.

NA, fond 01, sv. 71, aj. 70, ÚV KSČ, vystoupení A. Novotného na zasedání ÚV KSČ ve dnech 23-24. 9. 1959.

NA, fond 832, Ministerstvo spravedlnosti Praha, Přípis KS v Ústí nad Labem ze dne 18. 5. 1960 spr. 4035/60, archivně nezpracováno

NA, fond 1261/0/11, Komunistická strana Československa – Ústřední výbor, sv. 254, Usnesení ÚV KSČ k dalšímu zlidovění čs. soudnictví a ke zvýšení účasti lidu při upevňování soc. zákonnosti.

NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, bod 3, MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací

NA, fond 1261, Ústřední výbor KSČ 1945-1989, Praha, inv. č. 71/9, Stav a vývoj kriminality

NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Návrh na realizaci legislativních úkolů vyplývajících z usnesení předsednictva Ústředního výboru KSČ ze dne 9. 6. 1964 o stavu a vývoji kriminality.

NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, Usnesení vlády ČSSR č. 193, Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví

NA, fond 865, ÚPV běžná spisovna 1965, karton usn. vl. č. 193, signatura 5.5.1965, Přípis vedoucího legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti ČSSR vedoucímu právnímu odboru Kanceláře předsednictva vlády ze dne 26. 2. 1965.

NA, fond 10/5, sv. 2, a.j. 10, Zápis 8. schůze vedení ideologické komise ÚV KSČ ze dne 30. 1. 1964

NA, fond 1261/0/11, sign. 427, aj./bod427, Schůze PB ÚV KSČ ze dne 30. ledna 1962.

NA, fond 10/1, 5, 20, bod 3, Zápis z 19. schůze právní komise při ÚV KSČ konané dne 4. 2. 1966, Poznatky individuálního výzkumu k nárokům na MLS, anketa D/Č č. 13

NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, bod 3, MLS, společenští obhájci, společenští žalobci a záruky společenských organizací

NA, fond 1061 Právní komise při ÚV KSČ, sv. 10/1, a. j. 20, Zápis z 19. schůze právní komise při ÚV KSČ konané dne 4. 2. 1966.

NA, fond Úřad předsednictva vlády-běžná spisovna, sign. 366/365/7/2, karton 153, Vyhodnocení ustanovení trestního řádu o přípravném řízení

NA, fond 10/7, ÚV KSČ, sv. 1, a.j. 2, Zápis ze 2. schůze Politicko-právní komise byra ÚV KSČ ze dne 27. 5. 1969

Rudé právo, 6. 7. 1961, č. 186, r. 40, Referát soudruha Antonína Novotného na celostátní konferenci KSČ, str. 2

NA, fond 1261, ÚV KSČ, č.j. ÚV 02/01, svazek 127, Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18. 5. 1970

NA, fond 1261, ÚV KSČ, č.j. ÚV 02/01, svazek 127, Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 18. 5. 1970.

Místní lidové soudy v závodech, Práce, Praha 1962, str. 51-52

Autentický záznam projevu V. Bezdíčka z ledna 1969, vysílaného v pořadu Živá slova českého rozhlasu plus

Právník, 1962, č. 5, s. 333-337, 344-348, Právník, 1963, č. 1, s. 1-4, Právník, 1963, č. 5 s. 337, 416-424, Právník 1963, č. 7, s. 521-525, Právník 1963, č. 8, s. 626-632, Právník 1964, č. 4, s. 303, Právník 1965, č. 3, s. 197-198, 204-278, Právník 1965 č. 5, s. 407-408, Právník 1966, č. 4, s. 301-309.

Socialistická zákonnost 1963, ročník XIII, číslo 10, str. 1

Rezoluce výboru Jednoty československých právníků ze dne 13. 3. 1968, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 6, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 333 a 334.

Memorandum vědecké rady a celozávodního výboru KSČ právnické fakulty University Karlovy k aktuálním otázkám právní politiky ze dne 12. 3. 1968, in Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 5, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 274.

Memorandum Výzkumného ústavu kriminologického k rozpracování akčního programu KSČ ze dne 17. 4. 1968, Socialistická zákonnost, ročník 16, číslo 8, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 467 a 468.

Naše anketa, Socialistická zákonnost, ročník 17, číslo 1, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1969, str. 79 a 81

20 let zlidověného soudnictví, Socialistická zákonost, ročník 16, číslo 2, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 68.

Akční program resortu justice ze dne 3. 6. 1968, Socialistická zákonost, ročník 16, číslo 9-10, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1968, str. 524 a 536

Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, Praha, SPN 1972, s. 64n

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 43, karton 26, Informační bulletin o jednání BOV KSČ Mělník

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karton 26, Stanovisko OV KSČ k diskuznímu příspěvku s. A. Novotného na zasedání ÚV KSČ dne 23. – 24. 9. 1959.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karton 26, Usnesení ze zasedání okresního výboru ÚV KSČ Mělník ze dne 27. 11. 1959

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zpráva o upevňování socialistické zákonosti a zlidovění soudnictví na okrese Mělník ze dne 8. 3. 1961.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 42, karton 26, Informační bulletin pro členy OV KSČ o jednání BOV KSČ Mělník, za období od 1 ledna 1961 do března 1961 ze dne 21. 4. 1961.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 11 ze schůze rady ONV v Mělníku ze dne 19. 5. 1961, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh organizačního zajištění usnesení ÚV KSČ ke zřízení a činnosti místních lidových soudů, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 14 ze schůze rady ONV ze dne 30. 6. 1961, bod III, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh organizačního zajištění usnesení ÚV KSČ ke zřízení a činnosti místních lidových soudů, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze zasedání 39. schůze BOV KSČ Mělník ze dne 8. června 1961.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Návrh na složení Místního lidového soudu v Kralupech.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze zasedání 41. schůze byra OV KSČ Mělník, ze dne 6. 7. 1961.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Návrh na udělení stranického trestu – napomenutí podnikovému řediteli n. p. Vitana Byšice ze dne 5. 10. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Návrh na ustavení MLS ve Vitanež Byšice – předkládá ZO KSČ Vitana, ze dne 17. 8. 1961.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 89, karton 76, Zápis ze 45. zasedání Byra OV KSČ Mělník ze dne 17. 8. 1961, resp. Zápis ze 47. zasedání Byra OV KSČ Mělník ze dne 31. 8. 1961.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis z 63. zasedání Byra OV KSČ konané dne 12. 4. 1962.

SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh na zrušení místních lidových soudů při ČSD Lokodopo Kralupy n/Vlt., státním statku Mělník se sídlem v Hoříně a při MěNV Kralupy n/Vlt. ze dne 6. 6. 1969, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze 66 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze 78 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 25. 10. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 24. 5. 1962, karton 80, Zápis ze 67 zasedání Byra OV KSČ konaného dne 7. 6. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Návrh na udělení stranické důtky s výstrahou s. M. Š., zaměstnanci OÚNZ Mělník ze dne 18. 5. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 28. 12. 1962

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zpráva o práci místních lidových soudů v okrese Mělník ze dne 8. 4. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Kontrola usnesení BOV ke zprávě o práci MLS projednávané v BOV dne 12. 4. 1962.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 28. 3. 1963.

SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, Usnesení rady Středočeského krajského národního výboru č. 1056 ze dne 18. 12. 1962.

SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, i. č. 1328, Zpráva o činnosti místních lidových soudů Středočeského kraje za I. pololetí 1962 ze dne 16. 7. 1962

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 8. 5. 1963.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 23. 5. 1963.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Školení soudců MLS 27. 9. 1963, archivně nezpracováno

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, pozvánka na konferenci.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 5. 12. 1963, 3. 12. 1964.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 93, karton 84, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů činných v trestním řízení v okrese Mělník z 11. 12. 1964, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 17. 12. 1964

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 94, karton 85, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a zhodnocení úrovně práce orgánů činných v trestním řízení v okrese Mělník z 21. 10. 1965, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 29. 10. 1965.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 94, karton 85, Zpráva o stavu a vývoji kriminality a činnosti soudu, prokuratury a VB za II. pololetí 1965 a I. pololetí 1966 z 20. 10. 1966, projednaná na zasedání Byra OV KSČ konaného 27. 10. 1966.

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 80, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 12. 4. 1962.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o stavu socialistické zákonnosti a činnosti okresního soudu za rok 1964 ze dne 15. 1. 1965, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 4 ze schůze rady ONV ze dne 25. 2. 1966, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o činnosti okresního soudu, komisí pro ochranu veřejného pořádku a místních lidových soudů, archivně nezpracováno

SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti místního lidového soudu v Mělníku za I. čtvrtletí 1965, archivně nezpracováno.

SOA Praha, SKNV PRAHA – OVV, i. č. 1328, Zpráva o činnosti místních lidových soudů Středočeského kraje za I. pololetí 1962 ze dne 16. 7. 1962.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zprávu o činnosti okresního soudu, místních lidových soudů a komisí pro ochranu veřejného pořádku NV v roce 1966, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 3 ze schůze rady ONV ze dne 10. 2. 1967, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis č. 13 ze schůze rady ONV ze dne 30. 6. 1967, archivně nezpracováno

SOA Mělník, OV KSČ Mělník, inv. č. 95, karton 86, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku ONV v Mělníku a místních lidových soudů v roce 1967, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 16. 11. 1967.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zpráva o činnosti okresního soudu a státního notářství za rok 1967, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Návrh na zrušení místních lidových soudů ze dne 5. 1. 1969, archivně nezpracováno

SOA Mělník, ONV Mělník, Zastavení činnosti Místního lidového soudu v Kralupech n. Vlt, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, ONV Mělník, Zápis ze schůze rady ONV ze dne 6. 6. 1969, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, fond 502, OV KSČ Mělník, inv. č. 92, karton 81, Zápis ze zasedání Byra OV KSČ konaného dne 3. 12. 1964.

SOA Mělník, MNV Kostelec n. L., Usnesení plenárního zasedání MNV v Kostelci n. L. konaného dne 17. 12. 1964

SOA Mělník, MNV Kostelec n. L., Zápis z plenárního zasedání MNV v Kostelci n. L. konaného dne 20. 10. 1966

SOA Mělník, MNV Mělník, Zápis ze schůze rady MNV na Mělníce konané dne 17. 8. 1961, 6. 9. 1961, 23. 11. 1961, 18. 10. 1961, 24. 5. 1961, 17. 12. 1964, 17. 3. 1966, 31. 10. 1968, 19. 12. 1968.

SOA Mělník, fond 502, OV KSČ Mělník, inv. č. 91, karton 79, Zpráva o práci místních lidových soudů v okrese Mělník ze dne 8. 4. 1962.

SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 48/67, archivně nezpracováno.

SOA Mělník, MNV Mělník, Rozbor masově politické a organizátorské práce MNV Mělník.

SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva komise pro ochranu veřejného pořádku za rok 1962.

SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti MLS v Mělníku za dobu od 1. 1. - 30. 9. 1964, 1.1. - 30. 9. 1965, I. čtvrtletí 1965

SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o činnosti Komise na ochranu veřejného pořádku.

SOA Mělník, MNV Mělník, Celooobecní závazek MNV Mělník na rok 1966.

SOA Mělník, MNV Mělník, Zpráva o plnění celooobecního závazku za I. pololetí 1966.

SOA Mělník, MNV Mělník, Návrh harmonogramu úkolů k zabezpečení realizační směrnice květnového pléna ÚV KSČ.

SOA Mělník, ONV Mělník, fond 1111, Zápis č. 3 ze schůze rady ONV ze dne 10. 2. 1967, archivně nezpracováno

SOA Mělník, MNV Mělník, spisy MLS, sp. zn. 1/67, 4/67, 5/67, 22/67, 23/67, 24/67, 26/67, 31/67, 35/67, 40/67, 44/67, 46/67, 54/67, 1/68, 9/68, 11/68, 18/68, 20/68, 21/68, 29/68, 30/68, 31/68, 32/68, 32/68, 40/68, 46/68, 49/68, 50/68, 6/69, 14/69, 17/69, 19/69, 25/69, 35/69, 40/69.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy nad Vltavou, přípis ze dne 8. 10. 1968, archivně nezpracováno

OS Mělník, Zápis z pracovní porady předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 29. 12. 1969 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

OS Mělník, správní spisy soudu, Kriteria a zajištění soutěže u Místních lidových soudů v okrese Mělník, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Přípis předsedy OS v Mělníku předsedovi MLS ze dne 1. 6. 1964, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, Zápis o operativní poradě předsedů okresních soudů Středočeského kraje konané dne 29. 12. 1969, 16. 3. 1970, 20. 4. 1970, 16. 6. 1970 u krajského soudu v Praze, archivně nezpracováno.

OS Mělník, Rozpis školení soudců MLS ve II. polovině roku 1962, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Ustavení MLS při n. p. České loděnice Mělník dne 1. 7. 1962, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva pro CZV-KSČ o zřízení Místního lidového soudu při n.p. České loděnice Praha závod Mělník a jeho činnosti ze dne 18. 1. 1963, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Předvolání k zasedání MLS ze dne 19. 11. 1962, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Posudek Výboru ZO KSČ ze dne 22. 10. 1962, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti Místního lidového soudu v r. 1962, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zápis o školení členů MLS ze dne 18. 9. 1963 v závodě, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zápis ZV ROH ze dne 31. 10. 1963, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti Místního lidového soudu v r. 1963, 1964, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, Usnesení Okresního soudu v Mělníku ze dne 25. 10. 1965, sp. zn. Mo 7/65, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Zpráva o činnosti MLS při n.p. České loděnice Praha ze dne 2. 12. 1966, 14. 7. 1966 archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis M1/62, M2/62, M3/62, M4/62, M5/62, M1/63, M4/63, M5/63, M6/63, M1/64, M1/65, M2/65, M3/65, M4/65, M6/65, M1/66, M2/66, M1/67, M2/67, M3/67, M4/67, M1/68, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS ČLM, Spis, pracovní posudek ze dne 30. 12. 1967, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, potvrzení ze dne 19. 6. 1970, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, Zpráva o činnosti za rok 1967 vložená do spisu M 19/67, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M 6/65, Záznam o projednání věci, spis M 6/65, Rozsudek ze dne 5. 11. 1965, spis M 6/65, Žádost o vypracování charakteristiky ze dne 17. 2. 1965, spis M 6/65, Přípis rady MNV v Kostelci nad Labem ze dne 24. 2. 1965, spis M5/66, Usnesení Obvodní prokuratury pro Prahu 7 ze dne 28. 4. 1966, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, přípisy Okresnímu soudu v Mělníku ze dne 10. 6. 1968, archivně nezpracováno.

OS Mělník, Trestní spis 1 T 7/69, Usnesení ze dne 31. 1. 1969, archivně nezpracováno

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, Záznam z jednání Komise ochrany veřejného pořádku ze dne 17. 3. 1970, archivně nezpracováno.

OS v Mělníku, MLS Kostelec nad Labem, spis M1/62, M2/62, M6/62, M3/63, M4/63, M1/64, M2/64, M4/64, M5/64, M7/64, M1/65, M2/65, M8/65, M10/65, M11/65, M12/65, M15/65, M1/66, M2/66, M3/66, M5/66, M9/67, M13/67, M14/67, M15/67, M16/67, M17/67, M18/67, M20/67, M1/68, M3/68, M4/68, archivně nezpracováno

OS Mělník, rejstřík MLS Mělník, sp. zn. 11/62, 34/62, 35/62, 36/62, 37/62, 38/62, 40/62, 42/62, 43/62, 20/63, 34/63, 44/63, 1/64, 6/64, 10/64, 14/64, 17/64, 22/64, 23/64, 38/64, 43/64, 49/64, 56/64, 57/64, 64/64, 1/65, 2/65, 10/65, 17/65, 19/65, 25/65, 30/65,

36/65, 37/65, 38/65, 43/65, 46/65, 50/65, 51/65, 52/65, 54/65, 55/65, 60/65, 6/66, 10/66, 17/66, 30/66, 33/66, 43/66, 46/66, 53/66, 62/66 archivně nezpracováno.

OS Mělník, rejstřík MLS sp. zn. 20/64, rozsudek Okresního soudu v Mělníku sp. zn. 2 T 62/64, rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 3 To 214/64, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí vedoucí OVV ze dne 12. 12. 1961, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí užší komise při komisi MH MNV ze dne 13.2.1964 č.j. 8/64, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, Rozhodnutí komise MH MNV ze dne 14.3.1964 č.j. MH 558/64, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při MNV Kralupy nad Vltavou, spisy M1/61, M2/61, M3/61, M4/61, M6/61, M2/62, M3/62, M4/62, M5/62, M6/62, M7/62, M8/62, M9/62, M10/62, M11/62, M13/62, M16/62, M18/62, M22/62, M25/62, M27/62, M29/62, M30/62, M31/62, M39/62, M43/62, M48/62, M50/62, M6/63, M8/63, M16/63, M20/63, M21/63, M23/63, M24/63, M27/63, M28/63, M45/63, M47/63, M48/63, M49/63, M2/64, M5/64, M8/64, M9/64, M10/64, M23/64, M25/64, M27/64, M28/64, M30/64, M33/64, M34/64, M3/65, M7/65, M10/65, M11/65, M12/65, M13/65, M23/65, M27/65, M5/66, M6/66, M9/66, M18/66, M19/66, M5/67 archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Pozvánka členům MLS na školení, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Rozhodnutí MLS v Benešově ze dne 9. 11. 1963 sp. zn. M19/1963

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Přípis MLS v Benešově ze dne 10. 6. 1964

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Interní sdělení ze dne 19. 1. 1966, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Přípis okresní prokuraturě ze dne 28. 1. 1967, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Běžná pošta, Přípis MNV Kralupy nad Vltavou ze dne 1. 4. 1969, archivně nezpracováno

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, Zpráva o činnosti za I. a II. pololetí 1966, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS při n. p. Kaučuk Kralupy, spis M3/64, M4/64, M5/64, M6/64, M7/64, M8/64, M9/64, M1/65, M2/65, M4/65, M5/65, M6/65, M7/65, M8/65, M9/65, M10/65, M11/65, M12/65, M13/65, M1/66, M2/66, M5/66, M8/66, M4/67, M7/67 archivně nezpracováno.

OS Mělník, kopie rejstříku MLS Spolana, M1/61, M2/61, M3/61, M3/62, M4/62, M5/62, M7/62, M11/62, M8/62, M13/62, M16/62, M18/62, M19/62, M20/62, M21/62, M24/62, M25/62, M28/62, M31/62, M33/62, M35/62, M37/62, M38/62, M15/63, M26/63, M5/64, M17/64, M26/64, M30/64, M35/64, M36/64, M39/64, M21/65, M22/65, M23/65, M24/65, M25/65, M26/65, M44/65, M53/65, M54/65, M55/65, M56/65, M6/66, M11/66, M14/66, M20/66, M24/66, M34/66, M65/66, M10/67, M11/67, M23/67, M43/67, M56/67 archivně nezpracováno.

OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, pokuta 50 Kčs sp. zn. M 46/62, 100 Kčs M34/62 a 200 Kčs M35/62 a M 39/62, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS Neratovice, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku, PS-VB a místního lidového soudu ze dne 4. 10. 1967 a 26. 6. 1968, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS Neratovice spisy, Přípis předsedy MLS ze dne 2. 12. 1968, archivně nezpracováno.

OS Mělník, MLS Neratovice, Zpráva o činnosti komise pro ochranu veřejného pořádku a přehled o činnosti MLS ze dne 5. 11. 1969, archivně nezpracováno.

OS Mělník, rejstřík MLS Neratovice, sp. zn. M25/62, M36/62, M38/62, M41/62, M43/62, M44/62, M48/62, M10/63, M11/63, M7/64, M12/66, M49/67, M1/68, M2/68, M7/68, M8/68, M9/68, M10/68, M11/68, M17/68, M19/68, M20/68, M21/68, M23/68, M25/68, M26/68, M29/68, M30/68, M31/68, M32/68, M33/68, M34/68, M35/68, M36/68, M3/69, M4/69, M5/69, M6/69, M7/69, M8/69 archivně nezpracováno.

OS Mělník, kopie rejstříku MLS Vitana Byšice M1/62, M2/62, M1/63, M2/63, M3/63, M4/63, M5/63, M1/64, M2/64, M1/65, M2/65, M1/66, M3/66, M4/66 archivně nezpracováno.

OS Mělník, kopie rejstříku PTZ Nelahozeves M1/63, M2/63, M3/63, M4/63, M4/64 archivně nezpracováno.

OS Mělník, kopie rejstříku ČSSS Mělník, M1/63, M2/63, M1/64, M2/64 archivně nezpracováno.

Zahajovací projev N. S. Chruščova in 21. mimořádný sjezd Komunistické strany Sovětského svazu 27. 1. - 5. 2. 1959, Rudé právo, Praha 1959, 496 str.

Projev A. Novotného in 21. mimořádný sjezd Komunistické strany Sovětského svazu 27. 1. - 5. 2. 1959, Rudé právo, Praha 1959, 496 str.

MÍSTNÍ LIDOVÉ SOUDY (1961-1970) - SOCIALISTICKÝ EXPERIMENT V TEORII A PRAXI.

Abstrakt

Disertační práce se zabývá Místními lidovými soudy, které byly základním článkem soudního systému Československa v letech 1961 až 1970. Cílem práce je poskytnout kompletní náhled na tento institut jak v teoretické, tak praktické rovině. Po vymezení historických a ideových důvodů jejich vzniku, včetně odkazu na jejich předchůdce, soudružské soudy, se práce zabývá právní úpravou těchto soudů. Zde popisuje způsob přijetí samotného zákona o MLS a jeho konečné znění. Po popisu právního rámce MLS následuje výčet jeho faktických nedostatků jako byla nejistota v řadě právních otázek, účast pouze laického prvku na rozhodování a nerovnost pachatelů deliktů v místech, kde tyto soudy nefungovaly. Další část práce rozebírá soudobé hodnocení MLS orgány vládnoucí KSČ a odborným tiskem v relaci na návrhy jejich reformy. Poslední teoretická část práce je věnována zrušení MLS a důvodům, které k tomuto kroku vedly. Na teoretickou část navazuje část praktická, která je sondou do života MLS v jednom regionu (okres Mělník). Ta poskytuje srovnání mezi teorií (law in books) a praxí (law in action). Na základě autentických archivních materiálů umožňuje nahlédnout do rozhodovací praxe a vnitřních mechanismů těchto soudů. Zvolená metoda kritické deskripce umožnila dochovaný archivní materiál podrobit širšímu zkoumání a dát ho do souvislosti s dalšími poznatky. V případě konkrétních kauz nejde jen o mechanické přejímání a statistickou analýzu projednaných případů, ale o právní rozbor kauz jako takových, zhodnocení způsobu, jak se s tím či oním případem jednotlivé senáty vyrovnaly. To nejzajímavější, co kritické hodnocení faktické činnosti lidových soudů přineslo, je analýza toho, jak se naprostí právní laici s jejich novou úlohou soudců vyrovnali. Poslední část práce je věnována pojednání o obdobných soudních orgánech v zahraničí.

Klíčová slova:

Místní lidové soudy, socialistická demokracie, provinění.

LOCAL PEOPLE COURTS (1961-1970) - SOCIALIST EXPERIMENT IN THEORY AND PRACTICE.

Abstract

The dissertation deals with the Local People's Courts (LPC), which were the basic element of the judicial system of Czechoslovakia between 1961 and 1970. After defining the historical and ideological reasons for the LPC, including a reference to their predecessors, the Comrades Courts, the work also deals with the legal regulation of these courts. Here is outlined the way they were set up, their composition, their jurisdiction and the procedure before them. After describing the legal framework of the LPC, there follows a list of the factual deficiencies of it such as uncertainty in a number of legal questions, the participation of a laic element only in decision-making and the inequality of the offenders in the LPC system. Part of the work captures the LPC periodical evaluation in the professional press as well as the authorities of the ruling Communist Party. The last theoretical part of the work is devoted to the abrogation of LPC and its reasons. The theoretical part is followed by the practical part, which is a probe into the life of LPC in one region. This provides a comparison between theory and practice. Based on authentic archive materials, it provides insight into the decision-making practice and internal mechanisms of these courts. The chosen method of critical description made it possible to subject the preserved archival material to a wider examination and to put it in connection with other findings. In the case of specific cases, it is not just a mechanical acceptance and statistical analysis of the discussed cases, but a legal analysis of the cases as such, an evaluation of the way in which the individual chambers dealt with this or that case. The most interesting thing that the critical assessment of the de facto activities of the LPC has brought is the analysis of how the legal laymen have come to terms with their new role as judges. The last part of the the work is devoted to list of similar judicial bodies.

Keywords:

local people's court; socialist democracy, offense